

No. 25. Janv. 27. 1870.
mit 2 dril.

ΒΑΣ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ
ΕΦΟΡΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ

Sire

Le Secrétaire d'Etat
pour les Cultes et d'Instruction publique.
Athènes, le 27 Janvier 1837.

**Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ**

Concernant l'institution d'une société
archéologique.

J'ai l'honneur de
mettre sous les yeux de Votre Ma-

1837-1987

jesté un projet d'organisation d'une
société archéologique, que quelques
habitants d'Athènes ont demandé
la permission d'instituer. Le
premier fondateur, & le moteur le
plus zélé de cette société est le

Baron Bélios, un grec natif de
Macédoine & sujet autrichien qu'un
dévouement sans bornes a déjà porté
à faire à l'Hôpital municipal
d'Athènes une offre en bien fond
dont la valeur s'élève à 70.000 dr.

Le même a l'intention d'offrir
à la bibliothèque royale une

Στὸ ἐξώφυλλο εἰκονίζεται ἡ πρώτη σελίδα τῆς εἰσήγησης (6/18 Ἰαν. 1837) τοῦ Γραμματέως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδύσεως Ἰακώβου Ρίζου Νερουλοῦ πρὸς τὸν βασιλιά Ὀθωνα, γιὰ τὴν ἐγκριση τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Ἀ. Ἐτ. Τὸ κείμενό της εἶναι τὸ ἑξῆς: Sire, J'ai l'honneur de mettre sous les yeux de Votre Majesté un projet d'organisation d'une société archéologique, que quelques habitants d'Athènes ont demandé la permission d'instituer. Le premier fondateur et le moteur le plus zélé de cette société est le Baron Bélios, un Grec natif de Macédoine et sujet autrichien qu'un dévouement sans bornes a déjà porté à faire à l'Hôpital municipal d'Athènes une offre en bien-fonds dont la valeur s'élève à 70.000 dr. (φωτ. Γ.Α.Κ.).

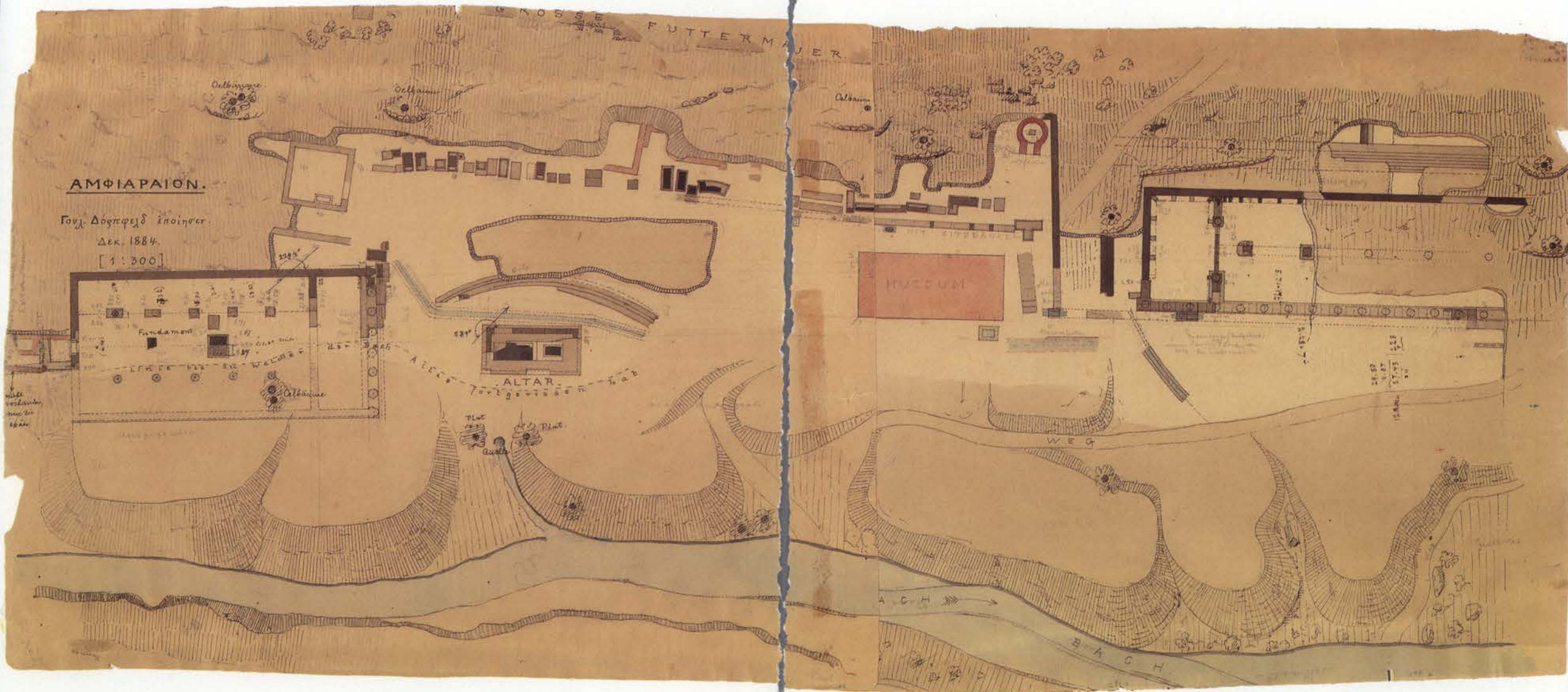
Τὸν στίχο τῆς σελ. 7 μνημόνευσε ὁ Μίνοσ Λάμπας στὸν ἐπικηδεῖο τοῦ Σταματάκη, γιὰ νὰ χαρακτηρίσει τὸν Ἑλληνα ἔφορο.

Η
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ
1837-1987

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ 150 ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ
1837-1987

Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀρ. 104
© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, Πανεπιστημίου 22, Ἀθῆναι 106 72

Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Ἡλέκτρα Ἀνδρεάδη
Καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια: Ρούλα Γιαννουλάκη

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΡ. 104

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ
ΕΦΟΡΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ 150 ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ
1837-1987

ΑΘΗΝΑΙ 1987

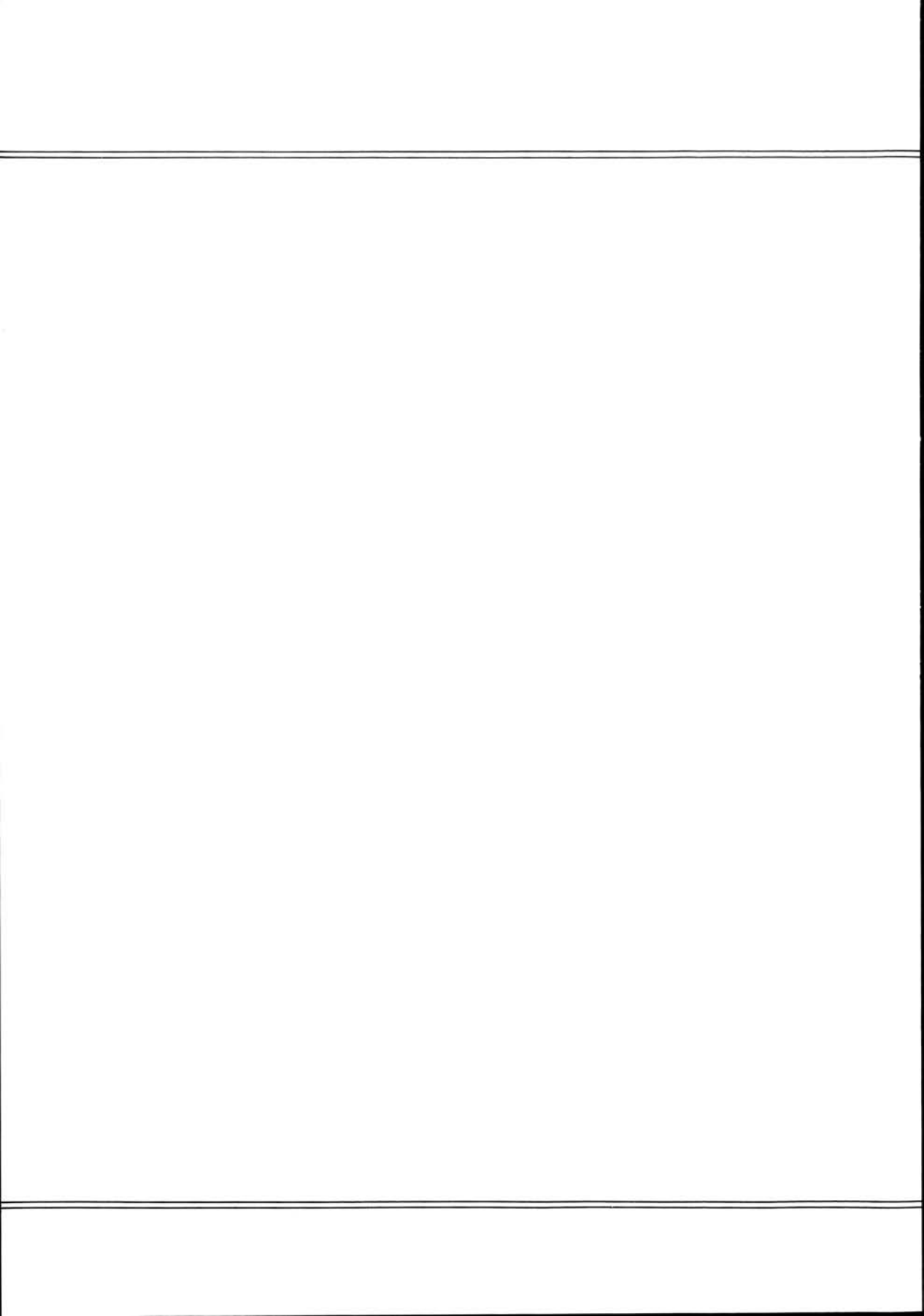

Σ Τ Η Μ Ν Η Μ Η

ΙΑΚΩΒΟΥ ΡΙΖΟΥ ΝΕΡΟΥΛΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΡΙΖΟΥ ΡΑΓΚΑΒΗ
ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΠΙΤΤΑΚΗ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗ
ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΒΒΑΔΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΟΡΛΑΝΔΟΥ

σκέτλιός έσσι γεραιέ· σύ μέν πόνου οὔ ποτε λήγεις.

Ίλιάδος Κ 164

Αί περί προσώπων κρίσεις τότε μόνον όμολογούνται δίκαιαι, ότε γίνονται κατά τās παραδεγεμένης άρχάς, ούχι τών χρόνων καθ' ούς ζώμεν, αλλά καθ' ούς ήκμασαν οί κρινόμενοι.

Νικόλαος Δραγούμης, 'Ιστορικά 'Αναμνήσεις

Τό Συμβούλιο τής 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας μου άνέθεσε, τό 1984, τή σύνταξη τής διεξοδικής ιστορίας του 'Ιδρύματος. Καθώς πλησίαζε τό έτος του έορτασμού τής έπετείου τών 150 χρόνων έγινε φανερό ότι ή ιστορία αυτή, όγκώδης και λεπτομερής, δέν ήταν δυνατόν για πολλούς λόγους νά κυκλοφορηθεί έγκαίρως και άποφασίστηκε νά δημοσιευθεί προκαταρκτικώς σύντομη ιστορία με τήν όποία θά δινόταν κατά τό δυνατόν πλήρης εικόνα του έργου του χωρίς τόν φόρτο τών άποδεικτικών στοιχείων. Έξ άρχής διαπίστωση πώς ή σύντομη ιστορία ήταν έπιχείρημα πρωθύστερο και, πιστεύω, άπατηλό, γιατί αυτού του είδους τά έργα κρύβουν πάντοτε, με τίς άναγκαστικές παραλείψεις πού γίνονται, πολλά ούσιώδη και δέν έπιτρέπουν τόν σχηματισμό άκριβοϋς ιστορικής εικόνας του περιγραφόμενου. 'Η ιστορία πού συνέταξα λοιπόν εικονίζει με συντομία τό οργανωτικό και άρχαιολογικό έργο τής 'Εταιρείας αλλά δέν εικονίζει τήν πνευματική πορεία, μέσα στο 'Ίδρυμα, αυτών πού τή διηύθυναν και τήν έφεραν στη σημερινή της μορφή. Τοϋτο τό θεωρώ ως μεγάλη έλλειψη' γνωρίζοντας τόν τρόπο και τά κίνητρα τών ενεργειών τους καταλαβαίνουμε γιατί ή 'Εταιρεία είχε αυτή τήν πορεία και όχι άλλη.

'Η 'Αρχαιολογική 'Εταιρεία αποτέλεσε από τήν ήμέρα τής ίδρυσής της ιδεολογικό θεμέλιο του νέου έλληνικού κράτους. Έδινε τήν αδιάψευστη ύλη πάνω στην όποία αυτό βασιζόταν και πρόβαλλε τίτλους κατευθείαν καταγωγής τών Έλλήνων από τούς 'Αρχαίους. Για τόν Στέφανο Κουμανούδη ό έπόμενος έθνικός σταθμός, μετά τό 146 π.Χ., ήταν ό Ρήγας. Και άν του Ρήγα τό έργο ήταν ζωντανό και κοντινό, τών προγόνων ήταν νεκρό και άφαντο. Έπρεπε αυτό τό έργο νά ζωντανέψει και νά φανερωθεί μέσα από τά έρείπια, τήν ταπείνωση και τή διαφθορά τής τουρκοκρατίας. Οί λίθοι πού έσωζαν τά έργα τών αρχαίων και οί όποιοι μās συνέδεαν με αυτούς, ως κληρονόμους του τόπου και τής γλώσσας, έπρεπε νά άποκαλυφθούν και νά αναστηλω-

θοῦν. Μὲ τούτη τὴν κατευθυντήρια γραμμὴ προχώρησε ἡ Ἐταιρεία ἔχοντας συναισθησὴ τοῦ ἔργου ποῦ ἐπιτελοῦσε, ὅπως καὶ τὰ δύο ἄλλα ὁμήλικα ἰδρύματα, ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἐταιρεία (1836) καὶ τὸ Πανεπιστήμιο Ὁθωνος (1837).

Ἡ ἴδρυση καὶ ἡ δράση τῆς Ἐταιρείας εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ εὐτυχέστερα γεγονότα τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς ἱστορίας. Ἡ διοικητικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάσταση τῆς Ἑλλάδος τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 19ου αἰ. ἦταν τέτοια ὥστε χωρὶς τὴν ὑπαρξὴ τῆς Ἐταιρείας εἶναι βέβαιο πὼς μέγας ἀριθμὸς μνημείων θὰ εἶχε καταστραφεῖ, οἱ γνώσεις μας θὰ ἦταν λιγότερες καὶ ἐλλιπέστερες καὶ ἡ Ἀθήνα θὰ ἦταν διαφορετικὴ, δηλαδὴ ἀκόμη χειρότερη.

Τὸ ὅτι ἡ Ἀθήνα σώζεται ὡς πόλη μὲ τὶς νησίδες τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν κλιτύων της, τὸν λόφο τοῦ Φιλοπάππου, τὸν Λυκαβηττό, τὸν Κεραμεικὸ, τὴν Πνύκα, τὸ Ὀλυμπιεῖο μὲ τὸ Ζάππειο, τὸν λόφο τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, τὴ Ρωμαϊκὴ Ἀγορά, τὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Ἀδριανοῦ, εἶναι ἔργο τῆς Ἐταιρείας, ὅπως καὶ τὸ ὅτι μπόρεσε νὰ γίνῃ ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀγορᾶς ἢ ὁποῖα ἄρχισε ἀπὸ αὐτὴν ὡς προετοιμασίαι τοῦ ἐδάφους γιὰ τὸ μεγάλο ἐγχείρημα τῶν Ἀμερικανῶν, δεχόμενῃ ἐπὶ ἑκατὸ χρόνια σχεδὸν τὶς πιέσεις τῶν κατοίκων τῆς πολυάνθρωπης συνοικίας ποῦ κατεῖχε τὸν χῶρο τοῦ κέντρου τῆς ἀρχαίας πόλης. Καὶ ὅτι τοῦτο ἐπαναλήφθηκε σὲ πλῆθος τόπων, σ' ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα, στὴν Ἐταιρεία τὸ ὀφείλουμε.

Χωρὶς τὶς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀκροπόλεως, τοῦ Κεραμεικοῦ, τῶν Μυκηνηῶν, τοῦ Σέσκλου, τῆς Ἐπιδαύρου, ποῦ θὰ βρισκόταν σήμερα ἢ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη; Εἶναι πιθανὸν πὼς κάποιοι ἄλλοι, κάποια ἄλλη Ἐταιρεία ἢ Ἴδρυμα θὰ τὶς ἔκαναν, πολὺ ἀργότερα καὶ ἐφ' ὅσον ἦταν δυνατόν γιὰ ὀρισμένους τόπους. Ἄλλωστε ἀπόπειρες συστάσεως ἀρχαιολογικῶν ἐταιρειῶν ἔγιναν καὶ ἄλλες. Ὁ Γεώργιος Ψύλλας διηγεῖται, στὰ Ἀπομνημονεύματά του, πὼς τὸ 1832 ὁ Θεῖρσιος προσπάθησε, μέσω τοῦ Κλεάνθη καὶ τοῦ Schaubert, στοὺς ὁποίους

προστέθηκε ὁ Πιττάκης, νὰ συστήσει «ἐταιρείαν ἀρχαιολογικὴν πρὸς συντήρησιν τῶν ἀρχαίων τῆς πόλεως λειψάνων», τῶν Ἀθηνῶν δηλαδὴ. Παρὰ τὸ ὅτι ἔγινε καὶ ἡ πρώτη συνέλευση τῶν μελῶν τῆς, ἡ προσπάθεια δὲν τελεσφόρησε ἐξ αἰτίας τῆς ἀντίδρασης τῶν Ἀθηναίων, ὅπως δὲν τελεσφόρησε ἢ μὲ ἄλλες προϋποθέσεις, ἀρκετὰ χρόνια ἀργότερα, προσπάθεια τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Φιλαρχαίων. Ὅλα αὐτὰ ὅμως εἶναι ἔργο τῶν πατέρων μας. Γιὰ νὰ ἔχει τὴ θέση τῆς ἡ Ἐταιρεία καὶ στὸ μέλλον πρέπει νὰ ἐγκαταλείψει μεγάλο μέρος τῶν τρόπων τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ συγκεντρώσει τίς προσπάθειές τῆς, ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, στὴ μελέτη καὶ τὴ δημοσίευση κυρίως τῶν ὄσων ἀποκάλυψε κατὰ τὰ 150 χρόνια πού πέρασαν, κάτι πού τὸ ἐγκαινίασε ἤδη μὲ τίς τρεῖς μεγάλες ἀνασκαφές τῆς Νοτίου Ἑλλάδος, τοῦ Ἰδαίου ἄντρου, τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν καὶ τοῦ Ραμνοῦντος, συμπληρώνοντας τὸ γιγαντιαῖο ἔργο τῆς. Τοῦτο προϋποθέτει ἀλλαγές στὴ διάρθρωση καὶ τὴ λειτουργία τῆς.

Τὸ ἔργο εἶναι μεγάλο καὶ μακρόχρονο, ὅσο καὶ αὐτὸ πού ἐπιτελέστηκε καὶ εἶναι τὸ μόνο τὸ ὁποῖο θὰ ἐπιβάλλει καὶ θὰ δικαιώσει τὴν ὕπαρξή τῆς σὲ μιὰ κοινωνία ὅπου τὸ κράτος ἐξαφανίζει σιγὰ-σιγὰ τοὺς μοναχικοὺς καὶ ἀνεξάρτητους ὀργανισμοὺς. Τώρα πού τὰ πανεπιστήμια ἔχουν πάψει νὰ ἀποτελοῦν, στὴν Ἑλλάδα, παράγοντα ἐπιστήμης σημαντικό, ἡ Ἐταιρεία ἀποκτᾶ νέο ρόλο ἐξ ἴσου μεγάλο μὲ ἐκεῖνον τοῦ παρελθόντος. Ἡ παράδοσή τῆς, οὐδενὸς ἄλλου ἐλληνικοῦ ιδρύματος μικρότερη, καὶ τὰ μέσα τῆς, τῆς δίνουν τὴ δυνατότητα νὰ συμπληρωθεῖ καὶ νὰ μεταβληθεῖ σὲ ἐρευνητικὸ καὶ ἐκπαιδευτικὸ κέντρο, ὅπως πολλὰ ξένα ἴδρύματα. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ θὰ τῆς ἐπιτρέψει νὰ συνεχίσει ἀπρόσκοπτα, καὶ πάντοτε νέα, ἕναν ἐνδοξο βίον.

Μὲ τὸ βιβλίον τοῦτο προσπάθησα νὰ δώσω ἐκτὸς ἀπὸ τὴ σύντομη διήγηση τῶν πράξεων τῆς Ἐταιρείας πλήρη εἰκόνα τοῦ ἔργου τῆς καὶ πίνακες διαφωτιστικοὺς καὶ κυρίως χρήσιμους. Δὲν ἐπανέλαβα τὸ ἐγ-

χείρημα τοῦ Λευκώματος, ἦταν περιττό. Ἀντίθετα, μὲ τὰ εὔρετήρια καὶ τὴν εἰκονογράφηση παρουσιάζω, πιστεύω μὲ σαφήνεια, τὸ μεγάλο ἔργο τῆς Ἑταιρείας. Μὲ τὰ βιογραφικὰ σημειώματα θυμίζω στοὺς νεώτερους ἐκείνους οἱ ὅποιοι κατὰ τὴ γνώμη μου συνέβαλαν στὴν ἀνάπτυξη τῆς Ἑταιρείας. Φυσικὰ ἔχω συναίσθηση πὼς λίγοι στίχοι δὲν ἀνασταίνουν οὔτε τὸν Πιττάκη οὔτε τὸν Σταματάκη, οὔτε περιγράφουν τὴ δράση τοῦ Κουμανούδη.

Παρὰ τὶς ἐξηγήσεις αὐτὲς ἀπαραίτητη εἶναι ἀκόμη ἡ διευκρίνιση πὼς θέμα τοῦ βιβλίου μου εἶναι ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία καὶ τὸ ἔργο της μόνο καὶ ὅτι ἡ διήγησή μου δὲν ἐκτείνεται στὶς πράξεις καὶ τὸ ἔργο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας καὶ τῶν Ξένων Σχολῶν. Γνωρίζω πὼς καὶ αὐτὴ ἡ ἔλλειψη εἶναι μεγάλη ἀλλὰ οὔτε ὁ χῶρος τοῦ βιβλίου οὔτε ὁ χρόνος πὸν διέθετα ἐπέτρεπαν τὴ διαπραγμάτευση τοῦ θέματος σὲ τέτοια ἔκταση. Ὁ λόγος αὐτός, ἡ ἔλλειψη χρόνου κυρίως, εἶναι ἡ αἰτία πὸν δὲν ἀνέλυσα ὅπως ἐπιθυμοῦσα τὰ γεγονότα τὰ ὅποια καθόρισαν τὴν πορεία τῆς Ἑταιρείας οὔτε ἐπέμεινα πολὺ στὰ πρόσωπα πὸν τὴν ἐπηρέασαν. Ὑπέδειξα ὅμως, πολλὰς φορές μὲ ὑπαινιγμούς, τὰ θέματα πὸν ἔπρεπε νὰ ἐξεταστοῦν βαθύτερα, κάτι πὸν λείπει ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ Καστόρχη καὶ πολὺ περισσότερο καὶ γιὰ εὐνόητους λόγους τοῦ Καββαδία ἢ ἀπὸ τὰ ἄρθρα τοῦ Οἰκονόμου πὸν περιορίζονται στὴν περιγραφή τῆς μορφῆς καὶ μόνο. Ἡ Ἑταιρεία ἐκθέτει τώρα τὴν ἱστορία της ὡς τμῆμα τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τοῦ τόπου. Αὐτὴν τὴν ἀληθινὴ ἱστορία, σὲ μεγαλύτερη ἔκταση καὶ σὲ ἄλλη μορφή παρουσιάζω στὴ διεξοδικὴ ἔκθεση τῶν πράξεων της παράλληλα μὲ τὴν ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Καὶ οἱ δύο, Ἑταιρεία καὶ Ὑπηρεσία, ἀποτελοῦν τὶς δύο ὄψεις τοῦ ἰδίου πράγματος καὶ ἡ περιγραφή τους δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ χωριστά, ἰδίως ἀπὸ ἐμένα πὸν συνδέομαι μαζὶ τους ἐδῶ καὶ τρεῖς δεκαετίες.

Ἀθῆναι, 6 Ἰανουαρίου 1987

B. X. Π.

Ἐκφράζονται εὐχαριστίες

γιὰ τὴ βοήθεια ποὺ μοῦ προσέφεραν κατὰ τὴ σύνταξη καὶ τὴ συλλογὴ τῶν εἰκόνων τῆς «Ἱστορίας τῆς Ἀ. Ἐτ.» πρὸς τὸν Κωνσταντῖνο Θ. Δημαρᾶ, τὴ Μαρία Χαιρέτη γιὰ τὴ φιλικὴ ἀνακοίνωση ἀγνώστων ἐγγράφων τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, τὴν Εὐγενία Κεφαλληναίου, τὴν Ἀλίκη Μπικάκη στὶς ἔρευνες τῆς ὁποίας ὀφείλω τὴν παρουσίαση πολλῶν ἀγνώστων σὲ μὲνα στοιχείων καὶ εἰκόνων, τὴ Νέλλη Λαζαρίδου ἢ ὁποία μὲ φιλόφρονη προθυμία μὲ διευκολύνει πάντα στὶς ἀναζητήσεις μου, τὸ Γερμανικὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτοῦτο καὶ ἰδιαιτέρα τὸ τμήμα φωτογράφισης, τὴν Ἀγγελικὴ Κόκκου, τὴν Εὐρυδίκη Κοντολέοντος, τὴν Ἀγγελικὴ Χαριτωνίδου, τὴν Ἑλένη Βερδελῆ, τὴν Ἑλένη Κονσολάκη, τὸν Δημήτριο Κουτελιέρη, τὸν Σωτήριο Δάκαρη, τὸν Παῦλο Λαζαρίδη, τὸν Θεμιστοκλῆ Σοφούλη, τὸν Ἀγγελο Δεληβορριά, τὴν Ἑλένη Χριστοπούλου γιὰ τὴ συνδρομὴ τῆς στῆ συλλογὴ καὶ ἐξακρίβωση στοιχείων τῆς νομοθεσίας τῆς Ἀ. Ἐτ. καὶ τὴν Ἡλέκτρα Ἀνδρεάδη ἢ ὁποία συνέβαλε, ἀπὸ κάθε ἄποψη, στὴν ἄρτια ἐμφάνιση τοῦ βιβλίου.

Θερμὲς εὐχαριστίες ἐκφράζω πρὸς τὸν Γενικὸ Γραμματέα, καθηγητὴ Γεώργιο Μυλωνᾶ, καὶ τὸ Συμβούλιο τῆς Ἀ. Ἐτ. γιὰ τὴ συμβολὴ τους στὴν ἔκδοση τῆς «Ἱστορίας».

Ἰδιαιτέρα μεγάλη ἦταν ἡ βοήθεια ποὺ ἔλαβα ἀπὸ δύο συνεργάτιδές μου τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς, τὴ Χρυσούλα Κατσιράκη καὶ τὴν Κασσάνδρα Οἰκονόμου. Ἡ μακρόθυμη συμπαράστασή τους μοῦ ἐπέτρεψε νὰ συντάξω τοῦτο τὸ ἔργο καὶ μεγάλο μέρος τῆς διεξοδικῆς ἱστορίας τῆς Ἀ. Ἐτ., παρὰ τὶς δυσμενεῖς συνθῆκες μέσα στὶς ὁποῖες ἐργαζόμουν τὸ 1986. Οἱ εὐχαριστίες μου εἶναι μικρὴ ἀνταπόδοση γιὰ ὅ,τι τοὺς ὀφείλω.

Βραχυγραφίες

ΑΑΕ	Ἄρχεῖο Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
ΑΕ	Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.
ΒΑΑΕ	Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
ΓΑΚ	Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους.
DAI	Deutsches Archaeologisches Institut.
ΠΑΕ	Πρακτικά τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (τις ποικίλλουσες ὀνομασίες τῶν ΠΑΕ βλ. στὸ κεφάλαιο «Τὰ δημοσιεύματα»).
Συλλογὴ	Γενικὴ Ἐφορεία τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ τῶν Μουσείων. Συλλογὴ Ἀρχαιολογικῶν Νόμων, Διαταγμάτων καὶ Ἐγκυκλίων, ἐν Ἀθήναις 1892.
Χρονικά	Ἀρχαιολογικά Χρονικά (τὸ δεύτερο μέρος τῆς ΑΕ ποὺ περιέχει σύντομες μελέτες καὶ ἀνακοινώσεις).

Ἡ μνεῖα τοῦ χρόνου διεξαγωγῆς κάποιας ἀνασκαφῆς ὁπουδήποτε τοῦ βιβλίου τούτου, δηλώνει καὶ τὸν τόμο τῶν ΠΑΕ ὅπου εἶναι δημοσιευμένη ἡ σχετικὴ ἔκθεσις. Στὸν πίνακα Δ' ποὺ περιέχει τὰ δημοσιεύματα τῆς ΑΕ καὶ τῆς ΒΑΑΕ δὲν περιλαμβάνονται τὰ περιεχόμενα τῶν τεσσάρων τόμων τοῦ ἀφιερώματος «Χαριστήριον εἰς Ἀ. Κ. Ὁρλάνδον» καὶ τοῦ πρώτου τόμου «Φίλια ἔπη εἰς Γεώργιον Ἐ. Μυλωνᾶν», ὅπως καὶ τῶν παλαιότερων ἐκδόσεων «Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος», τόμ. Ι καὶ τῶν Πρακτικῶν τοῦ Πρώτου Διεθνοῦς Συνεδρίου Ἀρχαιολογίας. Ἡ μεταφορὰ σὲ δελτία τῶν περιεχομένων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐγίνε ἀπὸ τὴ Χρυσούλα Κατσιράκη.

Μέρος Πρῶτο

ΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ

Ἀρχαιολογική ιδεολογία

Ἡ ἀποκάλυψη καὶ διάσωση τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα εἶχε πολλὰ κίνητρα: τὴ σύνδεση τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν νέων Ἑλλήνων μὲ τὴν κλασικὴ ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα τῆς ὁποίας ἦταν οἱ κατ' εὐθειαν ἀπόγονοι καὶ συνεχιστές, ἀφοῦ μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα καὶ κατοικοῦσαν τὸν ἴδιο τόπο, τὴν ὑπεράσπιση τοῦ νέου ἔθνους καὶ κράτους ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸ ὑπέβλεπαν καὶ τὸν τερματισμό, ἢ τουλάχιστον τὴ μείωση, τῆς καταστροφῆς τῶν ἀρχαιοτήτων ποὺ γινόταν στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς κατοίκους τῆς, χωρικοὺς ἢ ἀρχαιοκαπήλους, καὶ τοὺς ξένους φιλαρχαίους καὶ ἐμπόρους ἀρχαιοτήτων.

Πολλὲς προσπάθειες προστασίας τῶν ἀρχαιοτήτων εἶχαν γίνεαι πρὶν ἀκόμη ἐλευθερωθεῖ ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ λογίους ἢ σωματεῖα. Τὰ κυβερνητικὰ ὄργανα τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων φρόντιζαν γιὰ τὴν ἔκδοση διαταγῶν ἢ τὴν ὑπαρξὴ διατάξεων νομικῆς προστασίας τῶν ἀρχαίων, τὰ ὁποῖα θεωροῦνταν κτῆμα ὄλων τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπαγορευόταν ἡ βλάβη τους. Ὁ Ἰω. Καποδίστριας στὸ σύντομο διάστημα τῆς κυβερνήσεώς του ἱδρύσει, τὸ 1829, στοιχειώδη Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία μὲ προϊστάμενο καὶ μοναδικὸ ὑπάλληλο τὸν Κερκυραῖο Ἀνδρέα Μουστοξύδη (1785-1860). Ἡ δολοφονία τοῦ Καποδίστρια, στὶς 27 Σεπτεμβρίου 1831, ἀναστέλλει κάθε πρόοδο καὶ συνέχιση τῶν προσπαθειῶν, καὶ μόλις τὸ 1833 διορίζεται ὁ Βαυαρὸς ἀρχιτέκτων Adolf Weissenburg ὡς ἀρμόδιος «διὰ τὴν διατήρησιν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνεύρεσιν καὶ συλλογὴν τῶν ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν τοῦ Βασιλείου» (Conservator) μὲ ὑφισταμένους (Unterconservatoren) τὸν Κυριακὸ Πιττάκη γιὰ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, τὸν Ἰωάννη Κοκκῶνη γιὰ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸν Ludwig Ross γιὰ τὴν Πελοπόννησο. Τὸν ἐπόμενο χρόνο, 1834, δημοσιεύεται τὸ πρῶτο συστηματικὸ νομοθετικὸ κείμενο γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀρχαίων, ὁ νόμος τῆς 10/22 Μαΐου 1834 «Περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν, περὶ ἀνακαλύψεως καὶ διατηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν», ἔργο ἑνὸς τῶν ἀντιβασιλέων στὸν ὁποῖο ὀφείλει πολλὰ τὸ ἑλληνικὸ κράτος, τοῦ G. Maurer. Ὁ νέος νόμος, ἐνῶ ἀποτελοῦσε μεγάλη πρόοδο, δὲν πρόσφερε, ὅπως ἀποδείχτηκε, ἀποτελεσματικὴ προστασία κατὰ τῶν ἀρχαιοκαπήλων ἢ τῶν ἰδιωτῶν στὶς ἰδιοκτησίες

Ἰω. Καποδίστριας

Ἀ. Μουστοξύδης

A. Weissenburg

L. Ross

Νόμος τῆς
10/22 Μαΐου 1834

Κ. Πιττάκης

τῶν ὁποίων βρίσκονταν ἀρχαῖα καὶ οἱ ὅποιοι, μὲ τὴ βοήθεια ἢ τὴν ἀδιαφορία τῆς χαλαρῆς διοίκησης καὶ τῆς ἀστυνομίας, τὴν ἔλλειψη μόρφωσης τῶν Ἑλλήνων καί, τὸ κυριότερο, σαφοῦς ἰδέας τῆς ἀξίας ἢ τῆς σημασίας τῶν ἀρχαίων, κατέστρεφαν ἢ πουλοῦσαν ἐλεύθερα τὰ μνημεῖα. Ἄλλωστε ἀκόμη δὲν ὑπῆρχαν στὴν Ἀθήνα ἀρκετοὶ μορφωμένοι ἄνθρωποι καὶ ὁ πρῶτος πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος τῆς Ἀρχαιολογίας — ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων ἐπιστημῶν —, ὁ L. Ross, ἦταν ξένος. Οἱ γνώσεις λοιπὸν ὀρισμένων Ἑλλήνων περὶ ἀρχαίων βασιζόνταν στὰ ἀρχαῖα κείμενα. Ὁ Μουστοξύδης, ὁ ὁποῖος ὑπερεῖχε τῶν συγχρόνων του γιὰ τὴν ἀρχαιολογικὴ του μόρφωση, βρισκόταν ἀπὸ τὸ 1832 στὴν Κέρκυρα, διωγμένος ἀπὸ τὴν Αἴγινα μὲ οἰκτρὸ τρόπο. Μὲ προϊστάμενο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας κατὰ τὸ διάστημα 1834-1836 τὸν L. Ross καὶ μόνον ὑφιστάμενο, καὶ αὐτὸν στὴν Ἀθήνα, τὸν Κυριακὸ Πιττάκη δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γίνουν πολλὰ πράγματα. Ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ Ross ἀπὸ τὴν Ὑπηρεσία καὶ ἡ τοποθέτηση τοῦ Πιττάκη ὡς προϊσταμένου τῆς (1836) δὲν βελτίωσε τὴν κατάσταση γιὰτι ἔλειπαν ὅλα: οἱ μορφωμένοι ἀρχαιολογικῶς ὑπάλληλοι, τὰ χρηματικὰ μέσα γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἀνασκαφῶν καὶ τὰ μουσεῖα μέσα στὰ ὁποῖα θὰ φυλάγονταν τὰ ἀρχαῖα. Κάθε τι ποὺ γινόταν ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς προσωπικῆς προσπάθειας τοῦ Πιττάκη, ὁ ὁποῖος ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἓνα παράφορο ἔρωτα πρὸς τὰ ἀρχαῖα κατέβαλλε μεγάλους κόπους ποὺ ἀναπλήρωναν, σὲ κάποιον βαθμὸ, τὴν ἔλλειψη γνώσεων καὶ μόρφωσης. Ὁ Πιττάκης ἦταν αὐτοδίδακτος καὶ αὐτοσχέδιος ἀρχαιολόγος καὶ οἱ μέθοδοί του μᾶς ξενίζουν σήμερα. Τοῦτο ὅμως δὲν μᾶς δίνει τὸ δικαίωμα νὰ τὸν κρίνουμε καὶ πολὺ περισσότερο νὰ τὸν κατακρίνουμε.

Ἡ ἸΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἡ Ἀθήνα τοῦ 1836 ἦταν ἀκόμη ἓνα χωριὸ ποὺ ἤθελε νὰ λέγεται πόλη. Σ' αὐτὴν ἔρχονταν Ἕλληνες ἀπὸ παντοῦ, οἱ ὅποιοι τῆς ἔδιναν νέο αἷμα καὶ τὴν ἔκαναν νὰ ἀναπτύσσεται γρήγορα. Αὐτὴ ἡ ἀνάπτυξη ἦταν ὀλέθρια γιὰ τὰ ἀρχαῖα. Ἀνοίγονταν δρόμοι, κτίζονταν σπίτια, τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια ἀδέσποτα χρησίμευαν γιὰ πορισμὸ οἰκοδομικοῦ ὑλικοῦ καὶ ὁ Πιττάκης περιοριζόταν νὰ διασώζει, ὅταν προλάβαινε, τὰ κινητὰ ἀρχαῖα ποὺ ξεπρόβαλλαν στὶς λογιῆς λογιῆς ἐκσκαφῆς τῶν νέων κατοίκων τῆς πόλης, οἱ ὁποῖες ἐκτείνονταν πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Σ' αὐτὴ τὴν Ἀθήνα φθάνει τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1836 ἓνας Ἕλληνας ταξιδιώτης ἀπὸ τὴ Βιέννη, ὁ βαρῶνος Κωνσταντῖνος Μπέλλιος, πλούσιος καὶ μορφωμένος, ὁ ὁποῖος σχετίζεται μὲ τὸν Πιττάκη καὶ ἐπισκέπτεται μὲ τὴ συντροφιά του τὴν Ἀκρόπολη καὶ τὰ ἄλλα μνημεῖα τῆς πόλης. Βλέποντας τὴν κατάστασή τους καὶ τὶς ἀνάγκες ποὺ ὑπῆρχαν γιὰ ἀνασκαφῆς καὶ προστασία τῶν ἀρχαίων

Ὁ Κ. Μπέλλιος
στὴν Ἀθήνα

1. Ο βασιλεὺς Ὄθων (1815-1867), εὐεργέτης. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας του (1833-1862) ἰδρύθηκε ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία. Προσωπογραφία ποὺ βρίσκεται ἀναρτημένη στὴ μικρὴ αἴθουσα διαλέξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

ἀποφασίζει, ἔπειτα ἀπὸ συζητήσεις μὲ τὸν Πιττάκη, νὰ ἰδρυθεῖ Ἑταιρεία περὶ ἀνασκαφῆς καὶ ἀνακαλύψεως ἀρχαιοτήτων. Τὴν ἰδέα του ἀνακοινώνει στὸν ὑπουργὸ Παιδείας Ἰακωβάκη Ρίζο Νερουλό καὶ τὸν τμηματάρχη τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας Ἀλέξανδρο Ρίζο Ραγκαβῆ, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀσπάζονται. Ὁ Ραγκαβῆς συντάσσει τὸ ἰδρυτικὸ ἔγγραφο τῆς Ἑταιρείας, ἡ ὁποία ὀνομάζεται Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, καὶ πηγαίνει στὶς 6 Ἰανουαρίου 1837 κατὰ τὸ παλιὸ ἡμερολόγιο, ἡμέρα τῶν Θεοφανείων, μὲ τὸν Πιττάκη νὰ συναντήσῃ τὸν Μπέλλιο. Ὁ τελευταῖος δίνει στὸ ἡμερολόγιό του τὴν περιγραφὴ τῆς συνάντησης καὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἰδρυτικοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας: «18 Ἰανουαρίου, Τετάρτη. Σήμερα περὶ τὴν 12ην ὥραν τῆς ἡμέρας ἦλθον εἰς ἐμὲ ὁ κύριος Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς μετὰ τοῦ κυρίου Πιττάκη φέροντες τὰ γεγονότα ἔγγραφα περὶ ἀνασκαφῆς καὶ ἀνακαλύψεως ἀρχαιοτήτων, τουτέστιν περὶ μιᾶς νέας ἐταιρείας. Ὅθεν ὑπογράψας τὸ ὄνομά μου, τὸ ὄνομα τοῦ ἀνεψιοῦ μου Ἀλεξάνδρου Μπέλλιου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ φίλου μου Ζηνοβίου Πάπ, ἐξήλθομεν διὰ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸν ἄνω ρηθέντα Παναγιωτάκην Σουτζον διὰ νὰ ὑπογράψῃ καὶ αὐτὸς καὶ συγχρόνως νὰ τῷ κάμω βίζιταν· καθ' ὁδὸν ἀπαντήσας τὸν κύριον Γρόπιον, κόνσουλα Ἀουστρίας, ὅστις ἤρχετο διὰ νὰ μοὶ κάμῃ βίζιταν ὡσαύτως καὶ τὸν Νικόλαον Γεωργίου Θεοχάρην καὶ παρακινώντας τους, ὑπέγραψα αὐτοὺς ὡς μέλη τῆς Ἑταιρείας».

Ἡ κατάστασις λοιπὸν τῶν ἀρχαίων στὴν Ἀθήνα τοῦ 1836, ἡ ἔλθειση κρατικῶν μέσων συντήρησης καὶ προστασίας τους, τὸ γεγονός ὅτι ὁ κλασικὸς ἑλληνικὸς κόσμος ἀποτελοῦσε τὸ θεμέλιο πάνω στὸ ὁποῖο βασιζόταν ἡ ἰδεολογία τοῦ νέου κράτους καὶ τῶν πνευματικῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὀδήγησαν τότε στὴν ἴδρυσι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἡ ἐπίσκεψις στὴν Ἀθήνα τοῦ Κωνσταντίνου Μπέλλιου καὶ ἡ γνωριμία του μὲ τὸν Πιττάκη ἀποτελέσαν τὸ ἔναυσμα γιὰ τὴ σημαντικὴ αὐτὴ πνευματικὴ πράξι.

Ὁ πρῶτος ὀργανισμὸς

Ὁ πρῶτος ὀργανισμὸς τῆς Ἑταιρείας εἰκονίζει τὴν τότε κατάστασι τῶν ἀρχαιολογικῶν μας πραγμάτων. Πρῶτο καὶ κυριότερο ἔργο εἶναι ἡ ἐπιτάχυνσι τῶν ἀνασκαφῶν, τῶν ἀναστηλώσεων καὶ συμπληρώσεων τῶν ἀρχαίων μνημείων μὲ σκοπὸ τὸν πλουτισμὸ τῆς ἐπιστήμης. Σὲ τοῦτο ἡ Ἑταιρεία θὰ ἐπικουρεῖ τὸ κράτος ποῦ μόνου του δὲν διαθέτει τοὺς ἀπαραίτητους πόρους. Ὁ πρῶτος σκοπὸς τῆς λοιπὸν, ὅπως καὶ ἄλλων κοινωφελῶν σωματείων τοῦ 19ου αἰ., εἶναι ἡ ἐνίσχυσι τῆς ἀνεπαρκοῦς κρατικῆς προσπάθειας. Ἡ ἔγγραφὴ στὴν Ἑταιρεία εἶναι ἐλεύθερη καὶ μόνου ὑποχρέωσι κάθε μέλους εἶναι ἡ πληρωμὴ ἐτήσιας εἰσφορᾶς ποῦ τὸ κατώτερο ὄριό τῆς ἦταν 15 δραχμῆς, ποσὸ ὄχι εὐκαταφρόνητο ἀφοῦ ἀποτελοῦσε τὴ μνηιαία ἀντιμισθία τοῦ πρώτου κλητήρα τῆς Ἑταιρείας, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν εἶχε πλήρη ἀπασχόλησι. Ἡ Ἑταιρεία δέχεται προσφορὰς σὲ χρήματα καὶ σὲ ἀρχαιολογικὰ βιβλία καὶ ὀνομάζει ἀντεπιστέλλοντα μέλη ξένους διαπρεπεῖς ἐπιστή-

Αρ. Πρ. 2901.

Αρ. Λ. 1269.

Σ 29929 Σ
αφ 10,065

Πρὸς ἑσὺν ἑὸν ἔργον.

2. Ἐπίτιτλο τῶν ἐγγράφων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως.

μονες, οἱ ὁποῖοι δὲν πληρῶνουν συνδρομή. Ἡ ἐτήσια συνέλευση τῶν ἐταίρων γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ προεδρείου καὶ τῆς Ἐφορείας θὰ γίνεταί τὴν ἐπέτειο τῆς ιδρύσεως τοῦ Παρθενῶνος. Ὅλες οἱ ἐργασίες ποῦ θὰ ἀποφασίζονται, ἀνασκαφῆς ἢ ἀναστηλώσεις, θὰ γίνονται μὲ τὴ συνεργασία τοῦ ἐφόρου τοῦ Κεντρικοῦ Μουσείου, τίτλος τὸν ὁποῖο ἔφερε τότε ὁ προϊστάμενος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Τὰ ἀρχαῖα ποῦ θὰ βρίσκονται κατὰ τὶς ἐρευνες καὶ τὶς ἐργασίες τῆς Ἐταιρείας θὰ εἶναι κτῆμα τοῦ κράτους καὶ θὰ καταγράφονται στοὺς κρατικούς καταλόγους ὅτι βρέθηκαν «ἐξόδοις τῆς Ἐταιρείας». Οἱ ἐπιστημονικῆς βλέψεις τῆς νέας Ἐταιρείας δὲν εἶναι μεγάλες. Ἀφήνει τὸ ἔργο τῆς δημοσίευσης τῶν εὐρημάτων στὴ νεαρὴ καὶ βραχύβια

καβῆς με ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἔργα τῆς Ἑταιρείας, γιὰ τὶς ἀνασκαφὲς καὶ τὶς ἀναστηλώσεις ποὺ θὰ γίνονταν καὶ τόνισε ὅτι οἱ ἐπιστήμονες τῆς Εὐρώπης εἶχαν στρέψει τὰ βλέμματά τους πρὸς αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς ὁποίους περίμεναν νέο ἐπιστημονικὸ ὕλικὸ γιὰ τὶς μελέτες τους. Πρόεδρος ἐκλέχτηκε ὁ Ἰάκ. Ρίζος Νερουλός, ἀντιπρόεδρος ὁ Ἴω. Κοκκῶνης, γραμματεὺς ὁ Ἀλέξ. Ρίζος Ραγκαβῆς, ταμίας ὁ Ἀ. Κομπατῆς καὶ μέλη τῆς Ἐφορείας ὁ Κυριακὸς Πιττάκης, ὁ Γ. Σ. Γκορίσιος, ὁ Π. Ἡπίτης καὶ ὁ Δ. Φωτίλας. Ἀναπληρωματικὰ μέλη ἐκλέχτηκαν ὁ Γ. Αἰνιᾶν καὶ ὁ Ἰάκ. Ρίζος Ραγκαβῆς, πατέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὅλοι ἀποτελοῦσαν μέλη τῆς ἀνώτερης κοινωνίας τῆς νέας πρωτεύουσας, Φαναριῶτες μέλη τῆς κυβέρνησης ἢ τῆς διοίκησης, τοῦ τραπεζικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, συντελεστὲς τοῦ Ἀγῶνα. Ὁ Γκορίσιος ἦταν πρόξενος τῆς Αὐστρίας καὶ εἶχε στενὴ ἐνασχόληση μὲ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΡΙΖΟΥ ΡΑΓΚΑΒΗ (1837-1851)

Πρῶτο ἔτος

Ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα τῆς Ἐφορείας ἦταν ἡ ἐκλογή τοῦ ἐμβλήματος τῆς σφραγίδας τῆς. Διαλέχτηκε ἡ παράσταση ἀθηναϊκοῦ νομίσματος τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ., ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἀπὸ κάτω τὸ Διονυσιακὸ θέατρο, μὲ γύρω τῆς τὸν τίτλο «ἢ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία». Τὰ διπλώματα εἰκόνιζαν τὴ δυτικὴ ὄψη τῆς Ἀκροπόλεως σὲ ἀναπαράσταση καὶ ἀριστερά, σὲ στεφάνια, ὑπῆρχαν ὀνόματα μεγάλων γλυπτῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων τῆς κλασικῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος, δεξιὰ ὀνόματα μνημείων καὶ τόπων. Ἐκλέχτηκαν ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἐφορεία στὴν πρώτη τῆς συνεδρίαση καὶ ἀρκετὰ ἀντεπιστέλλοντα μέλη ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα ἦταν οἱ Boeckh, Thiersch, Thorvaldsen, Cockerell, Chateaubriand, Lamartine, Raul-Rochette, Champollion.

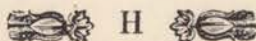
Πρῶτο ἔργο ποὺ ἀποφασίστηκε νὰ γίνῃ ἦταν ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Θεάτρου τοῦ Διονύσου, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἐπιχειρήθηκε ἐπειδὴ οἱ εἰ-

4. Ὁ τίτλος τῶν πρώτων ἐγγράφων τῆς Ἀ. Ἐτ. (AAE 14/1837).

Αριθ. 14-

Ἐν Ἀθήναις,

Τῆς 6/14 Sept. 1837

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Εἰς τὴν
ἐν Σίφνῳ ἡμερ. 6. Ἰουλ.
ἡμερ. 1837.

Τύχη Αἰγαίου

1830

Κατάλογος τῶν ἐν Σίφνῳ μελῶν
τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἀρχαιολογικῆς
Ἑταιρίας

Ὄνομα τῶν ἐπισημίων	ἔτησίαι συνεισφορά
Νικόλαος Σωφράντισ	Δραχμαὶ δεκαεπτά.
Γεωργίου Β. Μάδου.	Δραχμαὶ δεκαεπτά.

5. Κατάλογος τῶν μελῶν τῆς 'Α. 'Ετ. στῆ Σίφνο, τῆς 6 Ἰουλίου 1837 (AAE 5 δις/1837).

σπράξεις ἀπὸ τὶς συνδρομὲς τῶν μελῶν ἦταν πολὺ κατώτερες ἀπὸ ὅ,τι λογικὰ ἀναμενόταν καὶ ἐπειδὴ ξοδεύτηκαν ἀρκετὰ χρήματα σὲ ἐξοδα ὀργάνωσης. Ἀπὸ τὶς 709,48 δραχμὲς, πόρους τοῦ πρώτου ἔτους 1837/38, ἔμειναν μετὰ τὴν ἀφαίρεση τῶν ἐξόδων μόνον 260 δραχμὲς γιὰ ἐκτέλεση ἀνασκαφῶν. Ἡ ἐκ μέρους τοῦ κράτους μόνη ὕλική ἐνίσχυση ἦταν ἡ δωρεὰν χορήγηση 100 ἀντιτύπων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῶν ὁποίων τὸ ἀντίτιμο ἀπὸ τὴν πώληση μποροῦσε νὰ καρπωθεῖ ἡ Ἑταιρεία, καὶ ἡ δωρεὰν ἐκτύπωση στὸ Δημόσιο Τυπογραφεῖο τῶν ἐτήσιων, σύντομων, Πρακτικῶν.

Τὸ πρῶτο ἔτος τῆς Ἑταιρείας ἔληξε στὶς 26 Μαΐου 1838 μὲ συνλευση 33 ἐταίρων στὸν Παρθενῶνα, κατὰ τὴν ὁποία ἐγίνε ἐκλογή τοῦ νέου προεδρείου. Ἐκλέχτηκαν οἱ ἴδιοι τοῦ προηγουμένου ἔτους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Π. Ἠπίτη, τοῦ ὁποίου τὴ θέση πῆρε ὁ Κωνστ. Σχινᾶς.

Για αρκετά χρόνια, ως τὸ 1876, τὸ ἀρχαιολογικὸ καὶ διαχειριστικὸ ἔτος τῆς Ἑταιρείας ἀρχίζει καὶ τελειώνει μὲ τὶς ἀρχαιρεσίες, οἱ ὁποῖες γίνονταν συνήθως τὸν Μάιο. Ἀπὸ τὸ 1876 συμπίπτει μὲ τὸ πολιτικὸ καὶ θρησκευτικὸ ἔτος.

Δεύτερο ἔτος

Μὲ τὰ λίγα χρήματα ποὺ διέθετε ἡ Ἑταιρεία τὸ δεύτερο ἔτος ἀπὸ τὸ περίσσευμα τοῦ προηγουμένου ξεκινᾷ ἓνα μεγαλεπήβολο γιὰ τὶς δυνάμεις τῆς ἔργο ποὺ θὰ ἀργήσει νὰ ὀλοκληρωθεῖ, τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ Θεάτρου τοῦ Διονύσου. Ἀλλὰ ἀφ' ἑνὸς τὰ μικρὰ χρηματικὰ μέσα, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀνασκαφικὴ ἀπειρία φέρνουν ἀπογοητευτικὰ ἀποτελέσματα. Τὸ γειτονικὸ χορηγικὸ μνημεῖο τοῦ Θρασύλλου ἐλκύει ἐπίσης τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐφορείας, ποὺ ἀποφασίζει τὴν ἀναστήλωσή του. Τρίτο ἔργο εἶναι ἡ ἀνασκαφὴ γύρω ἀπὸ τὸν Πύργο τῶν Ἀνέμων. Τὸ σπουδαῖο αὐτὸ μνημεῖο δὲν εἶχε ποτὲ καλυφθεῖ ἐντελῶς μὲ χῶματα, ἀντίθετα κατὰ τὴν τουρκοκρατία τὸ χρησιμοποιοῦσαν οἱ Τοῦρκοι. Σιγὰ-σιγὰ ὁμως τὰ χῶματα ποὺ κυλοῦσαν γύρω τὸ κάλυψαν σὲ σημαντικὸ βαθμὸ καὶ ἀποφασίστηκε ἡ ἀποχωμάτωση τοῦ χώρου ποὺ τὸ περιέβαλλε, πράγμα ποὺ εἶχε ὡς συνέπεια καὶ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ τελευταίου τμήματος τῆς ὁδοῦ Αἰόλου, ὅπως ὀνομαζόταν ἀπὸ τότε, ἡ ὁποία ἦταν σὲ πολὺ ὑψηλότερο ἐπίπεδο.

Τὰ ἔσοδα τῆς δεύτερης χρονιᾶς ἦταν πολὺ μεγαλύτερα τῆς προηγουμένης, 2.791 δραχμές, στὰ ὁποῖα προστέθηκε καὶ τὸ ὑπόλοιπο τῆς πρώτης, 260 δραχμές. Μετὰ τὴν ἀφαίρεση τῶν ἐξόδων ἔμειναν γιὰ τὴ νέα χρονιά 389 δραχμές.

Στὴν Ἐφορεία σημειώθηκαν μερικὲς μεταβολές. Τὴ θέση τοῦ Ἀ. Κομπατῆ, ποὺ ἀποχώρησε ἐξ αἰτίας πάθησης τῶν ματιῶν του, κατέλαβε ὁ Δ. Φωτίλας, τὸν ὁποῖο ἀντικατέστησε ὁ Κ. Δομνάνδος. Ἀντιπρόεδρος ἐκλέχτηκε ὁ Γ. Γεννάδιος ἀντὶ τοῦ Ἰω. Κοκκῶνη.

Τρίτο ἔτος

Τὸ τρίτο ἔτος, 1839/40, οἱ φιλοδοξίες τῆς Ἐφορείας μεγαλώνουν. Γίνεται σοβαρὴ συζήτηση γιὰ ἀναστήλωση τοῦ λέοντος τῆς Χαιρωνείας, ζητεῖται μάλιστα καὶ ἡ γνώμη τοῦ Ὁθωνος, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφερόταν γιὰ τὸ ἐγχείρημα αὐτό, τελικῶς ὁμως ἡ προσπάθεια δὲν τελεσφορεῖ. Τὸ μακρόπνοο αὐτὸ ἔργο θὰ ἐκτελεστεῖ πολὺ ἀργότερα, στὶς ἀρχὲς τοῦ ἐπόμενου αἰῶνα. Ἄν ὁμως ἡ ἀναστήλωση τοῦ λέοντος δὲν ἐπιχειρήθηκε, ἄρχισε κάποιον ἄλλο, μεγαλύτερο ἀκόμη ἔργο, ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Παρθενῶνος, τοῦ ὁποῖου ἀποκαλύφθηκαν οἱ χωσμένες βαθμίδες, τῶν Προπυλαίων, τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Ἐρεχθείου καὶ τοῦ χώρου τοῦ ναοῦ τοῦ Αὐγούστου καὶ τῆς Ρώμης. Στὴν Ἀθήνα ἔγινε ἀνασκαφὴ γύρω ἀπὸ τὸν Πύργο τῶν Ἀνέμων, στὴν πύλη τῆς Ἀγορᾶς καὶ στὸν Πειραιᾶ τμήματος τοῦ τείχους.

Παρὰ τὴ βαθμιαία αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς — εἶχαν γίνει ἤδη 335 —, τὰ ἔσοδα τῆς Ἑταιρείας διατηρήθηκαν τὴ χρονιά τούτη στὰ ἐπίπεδα τῆς προηγουμένης, 2.717,81 δραχμές. Ἡ Ἐφορεία ἔμεινε ἡ ἴδια.

6. Ὁ Πύργος τῶν Ἀνέμων καὶ γύρω του ὁ ὀκτάγωνος τοῖχος πὺ ἐκτίσθη ἡ Ἀ. Ἐτ. γιὰ νὰ συγκρατήσῃ τὶς νεώτερες ἐπιχώσεις μετὰ τὴν πρώτη ἀνασκαφή τοῦ μνημείου. Στὸ βάθος ὁ πύργος μὲ τὸ ρολοῖ τοῦ Elgin, στὸν χώρο τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅπου ὡς τὸ 1884 βρισκόταν ἡ ἀγορὰ τῆς Ἀθήνας. (Γεννάδειος Βιβλιοθήκη.)

Τέταρτο ἔτος

Τὸ τέταρτο ἔτος, 1840/41, ὁλοκληρώθηκε ἡ γύρω ἀπὸ τὸν Πύργο τῶν Ἀνέμων ἀνασκαφή, τὸ μνημεῖο φάνηκε ὁλόκληρο καὶ χτίστηκε γιὰ τὴ συγκράτηση τῶν χωμάτων ὀκταγωνικὸς τοῖχος πὺ φαίνεται στὶς φωτογραφίες καὶ τὶς χαλκογραφίες τῆς ἐποχῆς. Οἱ ἄχρηστες πέτρες τῆς ἀνασκαφῆς πούληθηκαν γιὰ 30 δραχμὲς πρὸς ὄφελος τῆς Ἐταιρείας. Τοῦτο θὰ γίνεταὶ συστηματικὰ ἀργότερα. Ἡ Ἀθήνα πὺ χτιζόταν τότε εἶχε μεγάλη ἀνάγκη οἰκοδομικοῦ ὕλικου. Οἱ λίθοι τῶν ἀνασκαφῶν ἦταν περιζήτητοι γιὰτὶ ἀπέφευγαν οἱ οἰκοδόμοι τὴ δαπανηρὴ μεταφορά.

7. Μέρος τῆς Ἀκροπόλεως ὅπως ἦταν πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἀπὸ τὰ μετακίονια τῆς ἀνατολικῆς ὄψης τοῦ Παρθενῶνος φαίνεται στὸ ἐσωτερικό του τὸ τουρκικὸ τζαμί τὸ ὁποῖο, κατὰ τὸν Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆ «ὡς νὰ συνησθάνθη τὴν εἰρωνεῖαν τῆς διατηρήσεώς του, ὡς νὰ μὴ ὑπέφερε τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας, τὸ περιπνέον εἰς τὰς στήλας ταύτας, κατέπεσεν αὐτομάτως». Πλήθος οἰκημάτων πὸν χωρίζονταν μὲ στενὰ δρομάκια, ἔργα Τούρκων, κάλυπταν τὸν Βράχο καὶ σχημάτιζαν ἕναν οἰκισμό. Γιὰ τὸν σημερινὸ ἐπισκέπτη τῆς Ἀκροπόλεως ἡ χαλκογραφία τούτη μοιάζει νὰ εἶναι ἔργο μεγάλης φαντασίας. Χρειάστηκαν οἱ συνεχεῖς προσπάθειες τοῦ Πιττάκη, τοῦ Εὐστρατιάδη, τοῦ Σταματάκη καὶ τοῦ Καββαδία γιὰ νὰ ἀπομακρυνθοῦν τὰ ἄθλια, ὅπως εἶχαν καταντήσει ἀπὸ τὶς πολιορκίες καὶ τοὺς βομβαρδισμοὺς τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀγῶνα κτίσματα τῆς Ἀκροπόλεως, τὰ ποτισμένα μὲ τὸ αἷμα Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, τῶν ὁποίων τὰ κόκκαλα βρῖσκονταν ἐκεῖ σπαρμένα. Ἡ κατεδάφιση τῶν εἰρειῶν καὶ ἡ ἀποκομιδὴ τῶν ἀχρήστων λίθων, πὸν χρησίμευσαν στὴν οἰκοδόμησι τῆς νέας Ἀθήνας, διήρκεσε πολλὰ χρόνια καὶ ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὶς μεγάλες προσφορὰς τῆς Ἀ. Ἐτ. στὴν ἀποκατάστασι τῆς ἀρχαίας μορφῆς τῆς Ἀκροπόλεως. (The antiquities of Athens measured and delineated by James Stuart and Nicholas Revett painters and architects, vol. II, London 1787, pl. I.)

Συνεχίστηκαν επίσης οι ανασκαφικές δοκιμές στο Θέατρο του Διονύσου· τὸ μνημείο παρέμενε ἄφαντο καὶ ὁ Ραγκαβῆς ἀναγγέλλει γεμάτος ἀπογοήτευση ὅτι «τὸ ἀρχαῖον Θέατρον δὲν ὑπάρχει πλέον». Κάποια ἀναστήλωση ἐγίνετο στὸ ἀνατολικὸ ἀνάλημμα τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, καθὼς καὶ μία ἄκαρπη ἀνασκαφὴ στὸν Πειραιᾶ γιὰ τὴν ἀναζήτηση τοῦ ναοῦ τῆς Μουνηχίας Ἀρτέμιδος ἢ τοῦ Βενδιδίου. Ἀπόπειρα τοῦ Πιττάκη νὰ σκάσει ἕναν ἀπὸ τοὺς θολωτοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν, τῆς Κλυταιμνήστρας πιθανῶς, ἔμεινε χωρὶς ἀποτέλεσμα. Περιορίστηκε ἔτσι στὸν καθαρισμὸ τῆς πύλης τῶν λεόντων χωρὶς νὰ ἐπεκταθεῖ πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου ἀρκετὰ χρόνια ἀργότερα ὁ Σλῆμαν θὰ ἔκανε τὶς συνταρακτικὰ ἀνακαλύψεις του. Τέλος μεταφέρθηκε ἀπὸ τὴν ἀκτὴ τῶν Μεγάρων στὴν Ἀθήνα μὲτὰ ἀγάλματι Νίκης καὶ στήθηκε στὴν πλατεία τοῦ Θησείου, ὅπου ἔμεινε πολλὰ χρόνια. Τὸ 1889 ὁ Καββαδίας τὸ μετέφερε στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο.

Τὴ χρονιά τούτη καὶ τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας αὐξήθηκαν, ἐγίναν 386, καὶ τὰ ἔσοδα ἐφθασαν τὶς 4.209 δραχμές. Ἡ Ἐφορεία ἔμεινε ἀμετάβλητη.

Πέμπτο ἔτος

Τὸ πέμπτο ἔτος, 1841/42, ἄρχισε νὰ γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἔλλειψη χώρων γιὰ τὴν ἀποθήκευση καὶ φύλαξη τῶν ἀρχαίων. Ὅσα βρισκόνταν ἔμεναν ἀναγκαστικὰ στὸ ὑπαιθρο μὲ ὄλους τοὺς κινδύνους φθορᾶς καὶ διαρπαγῆς ποὺ ὑπῆρχαν τότε. Σημαντικὸ ἔργο ἦταν ἡ ἔναρξη τῆς ἀναστήλωσης τοῦ Παρθενῶνος. Μὲ τὰ μέσα καὶ τὶς γνώσεις ποὺ διέθεταν τὰ δύο ἀρχαιολογικὰ μέλη τῆς Ἐφορείας, ὁ Κ. Πιττάκης καὶ ὁ Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆς, ἀναστηλώθηκαν 42 σπόνδυλοι, ἕνα κιονόκρανο καὶ 28 μαρμαρόπλινθοι τοῦ ναοῦ. Ἡ ἐργασία αὐτὴ στοίχισε 3.417,76 δραχμές, ποσὸ μὲτὰ τὸ ἐξάντλησε σχεδὸν τὰ ἀποθέματα τοῦ ταμείου. Χάριν οἰκονομίας ζητήθηκε ἀπὸ τὸν αὐτάρχη τοῦ βασιλεῦς νὰ δοθεῖ δανεικὸ στὴν Ἐταιρεία ἕνα χοντρὸ σχοινὶ ἀπὸ τὸ ἐργοτάξιο τῶν ἀνακτόρων, ποὺ χιτίζονταν τότε, γιὰ νὰ μὴν ἀναγκασθεῖ ἡ Ἐφορεία νὰ δαπανήσει γιὰ τὴν ἀγορά του.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐταίρων αὐξανόταν μὲ πολὺ ἀργὸ ρυθμὸ, γιὰ τὸ ὑπῆρχαν καὶ παραιτήσεις. Τὴ χρονιά αὐτὴ ἐφθασαν τοὺς 391 καὶ τὰ ἔσοδα τὶς 4.203,71, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔμειναν μετὰ τὴν ἀφαίρεση τῶν δαπανῶν μόνο 39,34 δραχμές. Ἡ Ἐφορεία ἔμεινε ἀμετάβλητη κατὰ τὶς ἀρχαιρεσίες τῆς 12 Μαΐου 1842. Στὴ λογοδοσία παραβρέθηκε καὶ ὁ Ὅθων.

Ἐκτο ἔτος

Τὸ ἕκτο ἔτος, 1842/43, ξεκινᾷ μὲ σοβαρὰς οἰκονομικὰς δυσκολίας, τὶς ὁποῖες ἡ Ἐφορεία προσπαθεῖ νὰ θεραπεύσει ζητώντας ἀπὸ τοὺς ἐταίρους νὰ πληρώσουν τὶς καθυστερούμενες συνδρομὰς τους. Ὅπως ὅμως θὰ φανεῖ ἀπὸ τὰ ἔσοδα τῆς χρονιάς τὰ ὁποῖα εἶναι πολὺ μικρότερα τῆς προηγουμένης, ἡ προσπάθεια δὲν ὑπῆρξε ἐπιτυχὴς παρὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐταίρου ποὺ δὲν πλήρωναν τῆς «ἐγκυκλίου τῶν κα-

θυστερούντων». Αναγκάζεται λοιπόν η Έφορεία να απευθυνθεί στο Υπουργείο της Παιδείας και να ζητήσει να της επιτραπεί η κατεδάφιση των τουρκικών και μεσαιωνικών κτισμάτων της Ακροπόλεως και των γύρω από αυτήν και να καρπωθεί το αντίτιμο της εκποίησης των άχρηστων λίθων, όπως έγινε δηλαδή με τους λίθους της ανασκαφής του Πύργου των Ανέμων. Με τον τρόπο αυτό και τα αρχαία μνημεία και οι χώροι θα απαλλάσσονταν από τις προσθήκες και η Έταιρεία θα είχε κάποιο οικονομικό όφελος.

Η αναστήλωση του Παρθενώνος, που είχε ήδη αρχίσει, συνεχίστηκε με την τοποθέτηση αρκετών σπονδύλων και πολλών μαρμαροπλίνθων του βόρειου τοίχου του σηκού, του οποίου η έσωτερική καμένη από την έκρηξη του 1687 επιφάνεια συμπληρώθηκε με κτιστά τουβλά. Καθαρίστηκε επίσης μέρος του σηκού από τα ερείπια του τζαμιού που είχε γκρεμιστεί την προηγούμενη χρονιά «ως να μη υπέφερε το πνεύμα της έλευθερίας, το περιπνέον εις τας στήλας ταύτας», κατά την έκφραση του Ραγκαβή. Μικρές ανασκαφές, καθαρισμοί μάλλον, έγιναν στον Άρειο Πάγο, γύρω από το σπήλαιο του Πανός και πίσω από την Πνύκα.

Από τις 2.864 δραχμές που συγκεντρώθηκαν ξοδεύτηκαν 1.763,95 για τις εργασίες στον Παρθενώνα. Η Έφορεία έμεινε αμετάβλητη.

Έβδομο έτος

Το έβδομο έτος της ζωής της Έταιρείας, 1843/44, ήταν καλύτερο από το προηγούμενο γιατί τα έσοδά της ανέβηκαν αρκετά. Το μόνο έργο είναι η αναστήλωση μέρους του νότιου τοίχου του σηκού του Παρθενώνος και η συνέχιση της αναστήλωσης του ναού της Αθηνάς Νίκης, η οποία είχε αρχίσει από χρόνια. Ζητήθηκε μάλιστα, χωρίς αποτέλεσμα βέβαια, από το Βρετανικό Μουσείο η απόδοση τεσσάρων τμημάτων της ζωφόρου του μικρού ναού.

Τα έσοδα του έτους ήταν 3.829 δραχμές. Μετά την αφαίρεση των εξόδων έμειναν για τις μελλοντικές εργασίες 1.719 δραχμές.

Σημαντική ήταν η αλλαγή που έγινε στη σύνθεση της Έφορείας. Έπειδή έλειπαν ο πρόεδρος Ρίζος Νερουλός στην Κωνσταντινούπολη και ο γραμματέας Άλ. Ρ. Ραγκαβής στο έξωτερικό, κατά τις αρχαιρεσίες στις 19 Μαΐου 1844 επικράτησε νέο πνεύμα. Πρόεδρος εκλέχτηκε ο πρωθυπουργός Ίω. Κωλέττης, αντιπρόεδρος ο Δρόσος Μανσόλας, πολιτικός και αυτός, γραμματέας ο Άλ. Ρ. Ραγκαβής και ταμίας ο εφέτης Έμμ. Μεσθενεύς. Μέλη της Έφορείας αναδείχτηκαν ο G.C. Gropius, ο Κ. Πιτάκης, ο Φρειδερίκος Strong, πρόξενος της Βαυαρίας στην Αθήνα, και ο έπιφανής φιλόλογος, καθηγητής του Πανεπιστημίου, Κωνστ. Ασώπιος.

Η εκλογή του Κωλέττη βασίστηκε κυρίως σε έσφαλμένους κομματικούς υπολογισμούς και στην απουσία του Ρίζου και του Ραγκαβή. Όχι μόνο δέν ώφέλησε την Έταιρεία αλλά την έφερε άντιμέτωπη με τους πολιτικούς έχθρους και αντίπαλους του Κωλέττη. Έκτός αυτού ο Κωλέττης, όπως θα φανεΐ, πολυάσχολος και με άλλα

Πρόεδρος
ο Ίω. Κωλέττης

ένδιαφέροντα, έδειξε άδιαφορία για τις έργασίες της Έταιρείας, πράγμα που τή ζημίωσε, γιατί τά πρώτα χρόνια της ζωής της κάθε ένέργεια και πρόοδος βασιζόταν στην προσωπική έργασία τών μελών της Έφορείας. Ο πρώτος ιστορικός της Έταιρείας Εϋθύμιος Καστόρχης, γνώστης τών πολιτικών πραγμάτων της έποχής, κακίζει την άλλαγή που συντελέστηκε, γιατί έτσι ή Έταιρεία «παρεσύρθη και αύτη είς την σφοδράν πάλην τών τότε πολιτικών έρίδων και άντιζηλιών, και έσχε πάντας τούς πολιτικούς άντιπάλους του Προέδρου καθ' έαυτής, ή τουλάχιστον άδιαφόρους και ψυχρούς».

Όγδοο έτος

Οί έργασίες του όγδου έτους, 1844/45, περιορίστηκαν στην κατεδάφιση του τουρκικού θόλου που βρισκόταν κάτω από τή βόρεια πρόσταση του Έρεχθείου και στην άνασκαφή της νότιας πλευράς του Παρθενώνος, όπου υπήρχε μεγάλος σωρός έρειπίων από τήν έποχή της καταστροφής του 1687. Η άνασκαφή αύτη υπήρξε σύντομη αλλά τά εύρήματα ήταν σημαντικά.

Άποφάσισε επίσης ή Έφορεία τήν άποκατάσταση της λειτουργίας, ως ήλιακου ώρολογίου, του Πύργου τών Άνέμων και ανέθεσε τή σχετική μελέτη στον άξιωματικό του γαλλικού πολεμικού ναυτικού Λεωνίδα Παλάσκα, ό όποιος τήν ολοκλήρωσε και τή δημοσίευσε τόν επόμενο χρόνο.

Τά έσοδα της χρονιάς ήταν πάλι λιγοστά, 2.827 δραχμές, από τις όποιες οί 1.776 ήταν εισφορές ξένων και όμογενών. Τό υπόλοιπο για τόν νέο χρόνο ήταν 2.505,74 δραχμές. Κατά τις άρχαιρεσίες, που έγιναν στο Πανεπιστήμιο στις 7 Ιουνίου, εκλέχτηκαν ό Ίω. Κωλέττης πρόεδρος, ό Γ. Τυπάλδος αντιπρόεδρος, ό Άλ. Ρ. Ραγκαβής γραμματεύς και ό Έμμ. Μεσθενεύς ταμίας. Τά μέλη της Έφορείας έμειναν τά ίδια έκτός από τόν Ίω. Κοκκώνη, ό όποιος κατέλαβε τή θέση του Κ. Άσωπίου.

Ένατο έτος

Όπως είπώθηκε παραπάνω, ή μεταβολή στην Έφορεία που έγινε στις 19 Μαΐου 1844 είχε μόνο δυσμενή άποτελέσματα, τά όποια φαίνονται περισσότερο άκόμη τήν ένατη χρονιά, 1845/46. Πτώση τών εσόδων, άδιαφορία τών εταίρων για τό έργο της Έταιρείας, ή όποία κατά τόν Ραγκαβή «είς τας άνθρωπίους έπιχειρήσεις προαγγέλλει τήν νέκρωσιν», ύπαγορεύει νέο τρόπο διαχείρισης τών κεφαλαίων της. Καταθέτει ή Έφορεία τό χρηματικό περίσσευμα της χρονιάς, 2.030 δραχμές, στην Τράπεζα και ζητάει από τούς εταίρους έφ' άπαξ συνδρομή για νά αύξηθει τό κεφάλαιο με τούς τόκους του όποιου θά γίνονταν άνασκαφές και άναστηλώσεις.

Τή χρονιά τούτη συνεχίστηκε ό καθαρισμός της βόρειας πρόστασης του Έρεχθείου, ή άνασκαφή της νότιας έξωτερικής πλευράς του Παρθενώνος και ό καθαρισμός του έσωτερικού τών Προπυλαιών, στα όποια, με τή βοήθεια της Γαλλικής Άρχαιολογικής Σχολής έγινε άνασκαφή, στον χώρο έμπρός από τή δυτική τους όψη και έμπρός

8. Ὁ Πύργος τῶν Ἀνέμων καὶ δεξιὰ, στὸν χῶρο τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς, λουτρό τῆς τουρκοκρατίας, τὸ πρῶτο μουσεῖο τῆς Ἀ. Ἐτ. (1846-1874) ὅπου ἀποτέθηκαν τὸ 1846 τὰ ἐκμαγεῖα τῶν γλυπτῶν τοῦ Παρθενῶνος, δῶρο τῆς βρετανικῆς κυβέρνησης (ἀρχεῖο Ἰω. Τραυλοῦ).

ἀπὸ τὸ βᾶθρο τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀγρίππα. Παρέλαβε ἐπίσης ἡ Ἑταιρεία, δῶρα τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, τὰ πῆλινα ἐκμαγεῖα τῆς ζωφόρου τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, τοῦ κίονος τοῦ Ἐρεχθεῖου καὶ τῆς Καρυάτιδος, πού εἶχαν ἀρπαγεῖ ἀπὸ τὸν Elgin, δῶρα τὰ ὅποια ὁ Ραγκαβῆς χαρακτήρισε «ἀμαυρὰς σκιάς τῶν λαμπρῶν πρωτοτύπων».

Στὸν Πύργο τῶν Ἀνέμων τοποθετήθηκαν τέσσερις χάλκινοι γνώμονες γιὰ νὰ δείχνουν τὶς ὥρες. Σημαντικὸ ἔργο ἐπίσης ἦταν ἡ περισυλλογὴ ἢ ἀγορὰ στὴν Ἀθήνα μεγάλου ἀριθμοῦ ἐνεπιγράφων ἐπιτυμβίων κιονίσκων καὶ ἡ ἀγορὰ ἀπὸ ἀρχαιοκαπήλους τῆς Κορίνθου 160 κορινθιακῶν ἀγγείων. Σὲ μικρὴ ἀνασκαφὴ στὴ Σαλαμίνα βρέθηκαν ἐπιτύμβια ἀνάγλυφα καὶ ἄλλα ἀρχαῖα, τὰ ὅποια μεταφέρθηκαν στὴν Ἀθήνα.

Τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας ἀντὶ νὰ αὐξηθοῦν, μὲ τις συνεχεῖς παραιτή-
σεις μειώθηκαν σὲ 75 ἐνῶ τὴν προηγούμενη χρονιά ἦταν 83. Κατὰ τις
ἀρχαιεσιές τῆς 23 Μαΐου ὑπῆρξε μόνο μιὰ μεταβολή: τὴ θέση τοῦ
Φρ. Strong κατέλαβε ὁ Γ. Γεννάδιος.

Δέκατο ἔτος

Τὸ σημαντικότερο γεγονός τῆς δέκατης χρονιάς, 1846/47, ἦταν ἡ
ἄφιξη στὴν Ἑλλάδα τῶν ἐκμαγείων τῶν μαρμάρων τοῦ Παρθενῶνος,
δώρου ἐπίσης, τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου. Τὴν ἄφιξη τοῦ πλοίου, ποῦ
προκάλεσε λαϊκὸ συναγερμὸ στὸν Πειραιά, περιγράφει λυρικότατα ὁ
Ραγκαβῆς. Τὰ ἐκμαγεῖα τοποθετήθηκαν σ' ἓνα λουτρὸ τῆς τουρκοκρα-
τίας, ὅπου ἡ εἴσοδος τοῦ κοινοῦ ἦταν ἐλεύθερη.

Πρῶτο μουσεῖο

Ἔργασίες ἔγιναν στὸ Ἐρέχθειο καὶ στὸν ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης,
ποῦ ἀπέβλεπαν στὴν ἀποκατάσταση τῆς μορφῆς τῶν μνημείων.

Δωρεὰ 3.000 δραχμῶν τοῦ δούκα De Luynes προστέθηκε στὸ ποσὸ
τῶν 2.000 δραχμῶν τοῦ ταμείου τῆς Ἑταιρείας καὶ ἀγοράστηκαν 5
μετοχὲς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἀπὸ τις ὁποῖες θὰ εἰσπραττόταν τὸ
μέρισμα ἐνῶ τὸ κεφάλαιο θὰ ἔμενε ἀσφαλές.

Κατὰ τις ἀρχαιεσιές τοῦ Μαΐου 1847 δὲν ὑπῆρξε μεταβολὴ στὴ
σύνθεση τῆς Ἐφορείας.

Ἐνδέκατο ἔτος

Τὸ ἐνδέκατο ἔτος, 1847/48, εἶναι δυσμενὲς ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις. Τὸ
ἀρχαιολογικὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας δὲν σημείωσε καμιά πρόοδο ἐκτὸς
ἀπὸ τὴν περισυλλογὴ ἐπιτυμβίων κιονίσκων, στηλῶν καὶ ἄλλων ἐπι-
γραφῶν ποῦ ἀποτέθηκαν γύρω ἀπὸ τὸν Πύργο τῶν Ἀνέμων. Ἡ προ-
σπάθεια νὰ συνεχιστεῖ ἡ κατεδάφιση τῶν νεωτέρων κτισμάτων τῆς
Ἀκροπόλεως ἀπέτυχε γιατί ἡ κυβέρνησις ἔπειτα ἀπὸ νέες σκέψεις νό-
μισε ὅτι ἦταν δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθοῦν, τοὺς δὲ λίθους τῆς κα-
τεδάφισης τοὺς θεώρησε ὡς δημόσια περιουσία. Τὸ πλῆθος τῶν ἐταί-
ρων ἐπέμενε νὰ μὴν πληρώνει τὴ συνδρομὴ του, ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς
καὶ πρόσωπα ποῦ διακρίνονταν γιὰ τὴν κοινωνικὴ θέση τους ἢ ἀκόμη
ἰδρυτικὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας, ὅπως ὁ Κωνστ. Ἀσώπιος, ὁ Κ. Δο-
μνάνδος, ὁ Ν. Δραγούμης, ὁ Χριστοδ. Αἰνιάν, ὁ Ἀναστ. Μαυρομιχά-
λης καὶ ὁ πατέρας του ὁ μπέης τῆς Μάνης, ὁ Γ. Φίνλεϋ, ὁ Θεόκλ.
Φαρμακίδης, ὁ ἀρχιτέκτων Στ. Κλεάνθης, ὁ Ἀ. Κομπατῆς, ὁ Ν. Θεο-
χάρης, ὁ Ἀ. Πολυζωΐδης, ὁ Ξαβ. Λάνδερερ, ὁ Κ. Τζαβέλλας, ὑπουρ-
γὸς στρατιωτικῶν. Ἀπὸ τὸν μεγάλο ἀριθμὸ τῶν πρώτων ἐτῶν ἔμειναν
μόνο 57 ἐταῖροι ποῦ πλήρωσαν τὴ συνδρομὴ καὶ ὑποσχέθηκαν νὰ συ-
νεχίσουν νὰ πληρώνουν. Φαίνεται ὅτι τοῦτο εἶναι μιὰ, πολὺ σημαν-
τικὴ, συνέπεια τῆς ἀνάληψης τῆς προεδρίας τῆς Ἑταιρείας ἀπὸ πολι-
τικὸ πρόσωπο ὅπως ὁ Κωλέττης.

Οἰκονομικὲς
δυσχέρειες

Θάνατος

Ἰω. Κωλέττη

Ἐνῶ τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἑταιρείας εἶχαν τόσο ἄσχημη τροπὴ, ὁ
θάνατος τοῦ Κωλέττη τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1847 πρόσθεσε νέες αἰτίες
φροντίδων. Ἐλπίζοταν πὼς μὲ τὴ μεσολάβησή του θὰ γινόταν δυνατό
νὰ δώσει ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος τῆς Γαλλίας γενναία οἰκονομικὴ
βοήθεια. Τὰ πολιτικὰ γεγονότα ὅμως τῆς ἐπόμενης χρονιάς, ποῦ προ-

κάλεσαν τὴν πώση τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου στὶς 25 Φεβρουαρίου 1848, ἔσβησαν καὶ τὴν τελευταία ἐλπίδα. Τὸ νέο δῶρο τῆς ἀγγλικῆς κυβέρνησης, τὰ ἐκμαγεῖα τῆς ζωφόρου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος τῆς Φιγαλείας, ποὺ τοποθετήθηκαν καὶ αὐτὰ στὸ Λουτρό, δὲν ἀντιστάθμιζε τὴ διάψευση τῶν προσδοκιῶν πάνω στὶς ὁποῖες στηριζόταν ἡ ἀνάπτυξη καὶ τὸ μέλλον τῆς Ἑταιρείας.

Οἱ δυσμενεῖς προοπτικὲς ὤθησαν τὸν Ραγκαβῆ σὲ τροποποίηση τοῦ ὀργανισμοῦ. Προσπάθεια συνένωσης τότε ὄλων τῶν ἐπιστημονικῶν συλλόγων τῆς Ἀθήνας καὶ ἴδρυσης, κατὰ κάποιον τρόπο, Ἀκαδημίας, δὲν τελεσφόρησε. Μὲ τὸν νέο ὀργανισμό, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ 61 ἄρθρα, ἡ Ἑταιρεία ὀνομάζεται Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία καὶ τὰ μέλη τῆς χωρίζονται σὲ δύο κατηγορίες, σὲ μέλη *συντελεῖ* ἀπεριορίστου ἀριθμοῦ, Ἕλληνες ἢ μὴ, κατοίκους τῆς Ἑλλάδος ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ ποὺ πληρώνουν συνδρομὴ, 15 δραχμὲς τὰ παλαιὰ τῆς Ἑταιρείας, 36 δραχμὲς τὰ νέα ἢ 360 δραχμὲς ἐφ' ἅπαξ καὶ σὲ *βουλευόμενα μέλη* ποὺ βοηθοῦν τὴν Ἑταιρεία μὲ τὶς γνώσεις τους καὶ παρασκευάζουν ἀρχαιολογικὲς δημοσιεύσεις. Αὐτοὶ εἶναι Ἕλληνες ἐπιστήμονες, κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, ὄχι περισσότεροι τῶν 30, δὲν πληρώνουν συνδρομὴ καὶ ἀποτελοῦν σῶμα τὸ ὁποῖο ὀνομάζεται «Σύλλογος τῶν βουλευομένων μελῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Τρίτη κατηγορία ἦταν τὰ *ἀντεπιστέλλοντα μέλη*, Ἕλληνες ἐκτὸς Ἑλλάδος καὶ ξένοι ἐντὸς ἢ ἐκτὸς Ἑλλάδος.

Τὰ μέλη τῆς Ἀθήνας, συντελεῖ καὶ βουλευόμενα, ἐκλέγουν κάθε τριετία ἀπὸ τὴν ὀλομέλεια τῆς Ἑταιρείας τὸν πρόεδρο καὶ κάθε χρόνο τὸν ταμία, τρεῖς ἐλεγκτὲς καὶ δύο ἐφόρους, ὁ ἀντιπρόεδρος ὁμοῦ, ὁ γραμματεὺς, ὁ ἀντιγραμματεὺς καὶ δύο ἔφοροι ἐκλέγονται μόνον ἀπὸ τὰ βουλευόμενα μέλη. Ὁ Ραγκαβῆς προσπάθησε νὰ δώσει μὲ τὸν νέο ὀργανισμό ἐπιστημονικὴ ὑπόσταση στὴν Ἑταιρεία, γιατί ἡ συγγραφὴ ὑπομνημάτων, ἡ δημόσια ἀνάγνωση καὶ ἡ δημοσίευσή τους ἦταν ὑποχρέωση τῶν βουλευομένων μελῶν, προσδοκία ὁμοῦ ποὺ δὲν ἐκπληρώθηκε ἀφ' ἑνὸς γιατί ὑπῆρχαν ἀντιζηλιεῖς μεταξὺ τῶν μελῶν, ἀφ' ἑτέρου γιατί ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀρχαιολογίας δὲν εἶχε ἀκόμη γεννηθεῖ στὴν Ἑλλάδα.

Κατὰ τὶς ἀρχαιρεσίαις ποὺ ἔγιναν στὸ Πανεπιστήμιο στὶς 30 Ἰουνίου 1848 τὴν Ἐφορεία τῆς Ἑταιρείας ἀπέτελεσαν ὁ Γ. Γλαράκης πρόεδρος γιὰ τρία χρόνια, ὁ Γ. Τυπάλδος ἀντιπρόεδρος, ὁ Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆς γραμματεὺς, ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος ἀντιγραμματεὺς καὶ οἱ Κ. Πιττάκης, Ἰω. Κοκκῶνης, Γ. Καραμάνος καὶ Σ. Σκοῦφος μέλη. Ἐλεγκτὲς ἐκλέχτηκαν οἱ Γ. Δοκός, Δ. Λεβίδης καὶ Κωνστ. Φρεαρίτης. Προηγουμένως εἶχαν ἐκλεγεῖ καὶ τὰ πρῶτα δέκα μέλη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου οἱ Κωνστ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, Ἰάκ. Ρίζος Νερούλος, Σκ. Βυζάντιος, Κ. Πιττάκης, Γ. Τυπάλδος, Γ. Γλαράκης, Ἐδ. Schaubert, Ἰω. Κοκκῶνης, Κωνστ. Φρεαρίτης, Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆς. Τὰ δέκα αὐτὰ μέλη θὰ ἀποτελοῦσαν ἀκόμη εἶδος Ἀρχαιολο-

γικοῦ Συμβουλίου γιατί θὰ ἀποφάσιζαν γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἀνασκαφῶν, τὴν ἀγορὰ ἀρχαίων, θὰ ἐνέκριναν δαπάνες, θὰ ἀνέθεταν ἐργασίες, θὰ ἔκαναν προτάσεις στὴν κυβέρνηση ἢ θὰ ἀπαντοῦσαν σὲ ἐρωτήματά της καὶ θὰ δημοσίευαν ἐπὶ πλεόν ὑπομνήματα σχετικὰ μὲ τὶς ἀρχαιότητες καὶ τὸν ἀρχαῖο κόσμο.

Δωδέκατο ἔτος

Τὸ δωδέκατο ἔτος, 1848/49, ἡ Ἑταιρεία ξεκίνησε προικισμένη μὲ πολλὰ νέα ἐφόδια, νέο ὄργανισμό, ἐπιστημονικὴ ὀργάνωση καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπιθυμία γιὰ προκοπή. Ἡ διαρχία ὅμως ἡ ὁποία ὑπῆρχε δημιούργησε ἐξ ἀρχῆς σύμπτωση ἀρμοδιοτήτων μεταξὺ Συλλόγου καὶ Ἐφορείας.

Ἐκκαθαρισμὸς τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τὰ μεσαιωνικὰ καὶ νεώτερα

9. Τὸ Ὁδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναστήλωσή του (φωτ. ΑΑΕ, ΑΕ 1934/35 σ. 104).

κτίσματα και έρείπια συνεχίστηκε στη ΒΑ. τών Προπουλαίων περιοχή με σκοπό να φθάσει ως τὸ Ἐρέχθειο. Καθαρίστηκε επίσης μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Παρθενῶνος και λήφθηκαν μέτρα προστασίας τῶν ἐπιγραφῶν ποὺ βρίσκονταν πάνω στὸν Βράχο. Σπουδαῖο ἐπίσης ἔργο ἦταν ἡ ἀνασκαφή τοῦ Ὁδείου τοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ, ἡ ὁποία ἄρχισε τὸν Δεκέμβριο 1848 και συνεχίστηκε γιὰ μεγάλο διάστημα.

Οικία
Κηφισιάς

Σημαντικὴ πρὸς τὴν Ἐταιρεία δωρεὰ ὑπῆρξε ἡ ἐκ μέρους τοῦ Κωνστ. Ἰωνίδου, ὁμογενοῦς τοῦ Λονδίνου, ἐνὸς σπιτιοῦ στὴν Κηφισιά και 300 δραχμῶν ἐτησίως γιὰ δέκα χρόνια. Ἡ δωρεὰ τοῦ σπιτιοῦ ἐπρόκειτο νὰ δημιουργήσει πολλές φροντίδες και προβλήματα στὴν Ἐταιρεία ὡς τὴ συμπλήρωση τῶν 100 χρόνων τῆς ζωῆς της.

Ὁ Ἀρχαιολογικὸς Σύλλογος συνεδρίασε ἀρκετὲς φορές, ἀσχολήθηκε με διοικητικὰ και ἐπιστημονικὰ θέματα, ὅπως ἡ ἐκλογή ἀντεπιστελλόντων μελῶν και ἡ ἀνάγνωση ὑπομνημάτων τοῦ Πρόκες Ὁστέν, τοῦ Κ. Πιττάκη, τοῦ Ξ. Λάνδερερ, τοῦ Σκ. Βυζαντίου και τοῦ Γ. Τυπάλδου.

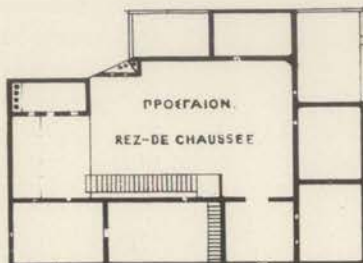
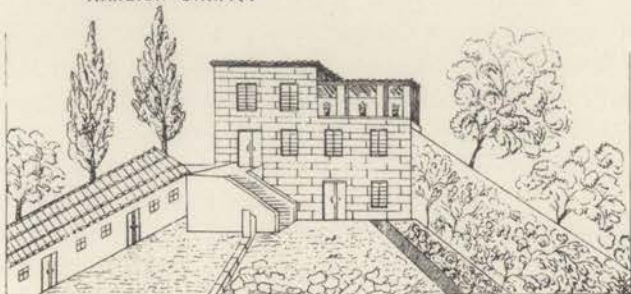
Κατὰ τὶς ἀρχαιεσεῖς τῆς 7 Ἰουνίου, ποὺ ἔγιναν στὸ Πανεπιστήμιο, συμπληρώθηκε ἡ Ἐφορεία τοῦ προηγούμενου ἔτους με τὴν ἐκλογή τοῦ Γ. Καραμάνου ὡς ταμία (ἡ θέση χήρευε γιὰτὶ ὁ Χατζόπουλος ποὺ εἶχε ἐκλεγεί και κατόπιν ὁ Ζωρζῆς Εὐμορφόπουλος δὲν τὴ δέχτηκαν) και τῶν Ἰω. Σωμάκη, προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου και Ἄνδρ. Μάμουκα ὡς ἐφόρων στὴ θέση τοῦ Γ. Καραμάνου και τοῦ Σπ. Σκούφου.

Ἀπὸ τὸν Ἰούνιο
1849 ὡς τὸν
Ἰανουάριο 1851

Ἡ βαθμιαία χαλάρωση ποὺ ἀπὸ καιρὸ ἐκδηλωνόταν στὰ πράγματα τῆς Ἐταιρείας γίνεται περισσότερο φανερὴ κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ. Ἡ χαλάρωση θὰ ἐνταθεῖ και θὰ καταλήξει στὴ νέκρωση ποὺ εἶχε προβλέψει ὁ Ραγκαβῆς. Ἔως τώρα δημοσιευόταν κάθε χρόνο ἓνα πολὺ μικροῦ μεγέθους φυλλάδιο ποὺ περιεῖχε τὸν ἀπολογισμό τοῦ ἔργου τῆς Ἐφορείας. Ἀπὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1849 ὡς τὸν Ἰούλιο τοῦ 1859 δὲν θὰ δημοσιευθοῦν ἐτήσια πρακτικὰ και τὴ φθίνουσα δραστηριότητα τῆς Ἐταιρείας θὰ τὴν πληροφορηθοῦμε, με πολλὰ κενά, ἀπὸ τὰ χειρόγραφα πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς Ἐφορείας και τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου.

Λαχεῖο
οικίας Κηφισιάς

Ἐλάχιστες εἶναι οἱ ἐργασίες ποὺ ἔγιναν. Με τὴ ρύθμιση τοῦ θέματος τῶν ὑλικῶν κατεδάφισης τῶν κτισμάτων τῆς Ἀκροπόλεως ἄρχισε πάλι ἡ Ἐταιρεία νὰ ἐπωφελεῖται χρηματικὰ ἀπὸ τὴν πώληση τῶν λίθων. Γιὰ νὰ αὐξήσει ὅμως παραπάνω τὸ κεφάλαιό της ἐξέθεσε σὲ λαχεῖο τὸ σπίτι τῆς Κηφισιάς ποὺ εἶχε δωρίσει ὁ Κωνστ. Ἰωνίδης. Τυπώθηκαν λαχοὶ με σχέδιο τοῦ σπιτιοῦ, στάλθηκαν ἐγκύκλιοι πρὸς τοὺς νομάρχες και τὰ προξενεῖα, πείστηκαν οἱ δάσκαλοι ἀκόμη και οἱ βουλευτὲς γιὰ νὰ ἀγοράσουν λαχοὺς. Ἡ ἐπέμβαση ὅμως τοῦ δωρητῆ, ὁ ὁποῖος διαμαρτυρήθηκε γιὰ τὴν κακὴ χρῆση τῆς δωρεᾶς του, ματαίωσε τὴν ἐπιχείρηση.

ΛΑΧΝΟΣ *laqnonos* *laqnonos*

ΑΡ.Ο. 415

Εἰς Κερύραϊν, τὴν περίφημον ἰσχυρὴν τοῦ ἀρχαίου Ἰερῶδου, τὸ περι-
πόνη μαρίον, εἰς αὐ τοὺς σκεπτικὰ καὶ καταψύξαις κήτους κατα-
ψύξαι καὶ τὴν σήμερον ἀκτὴν ἐπὶ τοῦ θερινῷ καιρῷ ἀπὸ τῆς ἀνα-
τολῆς κωνιστῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ αὐτὴ ἡ Αἰθὴ, ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιο-
λογικὴ ἑταιρεία κτήσεται οὐκὼν, περιλαμβῶσαν αὐτὴν ἐκ γενναίας δωρεῆς
τοῦ φιλολογοῦ Κ. Κ. Μυηίδου τοῦ Βελαντίου, καὶ συνιστάμενην ἐκ
τῶν ὀδῶν, ἢ ἐπὶ τοῦ κατώτερου οὐρανίου ἐκ δύο δωμάτων ἑκάστου.
ὁ δὲ ἀνώτερος εἰς δύο δωμάτια καὶ ἐνὸς εὐρυγάρου καὶ υποστύγιου
δωματίου, ἔχουσαν δὲ εὐρείαν αὐτὴν λιβάδα, καὶ περὶ αὐτὴν δύο
δωμάτια ὑποστύγιον, ὑποστυπτικὸν καὶ μαγειρεῖον, ἐπὶ πᾶσι δὲ ὑποστύγιον
διαπυρομένον, καὶ ἀποκαθύνουσαν λαμπρὴν θύαν τοῦ ἐλαίου καὶ
τοῦ Πεντικαίου. Τὴν οὐκὼν ταύτην, ἐκτιμηθεῖσαν ἐπισημῶς εἰς δραχ.
40,500, ἐκτίθει ἡ ἑταιρεία εἰς λαχεῖον συγκαταθεῖσα τοῦ δωρητοῦ καὶ
ἀδείας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, κατὰ τοὺς ἀκολουθοῦντας ὅρους:

Α'. Ἐπὶ τοῦ λαχεῖου προκρίψεται ποσότης θύαν κατατεθῆ εἰς
τὴν Ἑλληνικὴν Ἱέρειαν μιστὰ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων τῆς ἑταιρείας,
ὅπως ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῆς ἐνεργητικῶς ἀνασκαφαί καὶ ἡ λοιπὴ
τῶν ἀρχαίων μνησίων ἐπιμέλειαν

Β'. Οἱ λαχοὶ εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν χ (χίλιοι ἀριθ. 4000), ἡ δὲ τιμὴ
ἐκάστου ἀνά δύο δραχ. ἢ τριῶν. Χωρὶς προκαταβολῆς λαχὸν εἰς δι-
εῖται:

Ι'. Τὸ λαχεῖον θύει ἐκασθεῖον τὸν μῆνον τοῦ ἔτους 1850, ἐν
ἧρι πρὶν, ὑπὸ τῆς ἐφορείας τῆς ἑταιρείας εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως
δωμάτιον αὐτῆς ἀνορθῶσαι, ἢ ὁ μῆνας τῆς ἐπιτοχῆς ἐκείνης ἀριθμὸς [600]
ἀποκρίσεων καὶ ἀποκρίσεων λαχῶν συμποσῶσαι εἰς ἑκατοστοὺς [600]
τοὺς ἀριθμοὺς. Εἰς ἐναντίαν περίπτωσιν θύει παρατεθῆ ἡ π. ὑποστύγιον
ἐπὶ εἰς μῆνας ἀκτῆν, ὅσα, ὅσα ὀφείλει καὶ ἂν εἴη ὁ ἀριθμὸς τῶν
λαχῶν, θύει ἐκασθεῖον τὸ λαχεῖον, ἡ θύει ἀποκρίσεις.

Δ'. Ἄν ἡ περιτοχὴ αὐτῆς, ἡ ἀλλοτρίως ἐπιτοχῆς ἤθελεν ἐμποδίσαι
τὴν πραγματοποιήσασιν τοῦ λαχεῖου, ἡ ἑταιρεία ἀποκρίσεται περὶ τῆς ἀπο-
στροφῆς καὶ ἀποκρίσεως τῆς τιμῆς τῶν λαχῶν εἰς τοὺς κατα-
βλήσας αὐτῆν.

Ε'. Ἄν μῆνας τῆς ἐκασθεῖου τοῦ λαχεῖου εἰς ἦθελον διετεθῆ
ἑλοὶ οἱ λαχοὶ, ἡ ἐφορεία, ἢ ἀποκρίσεται ὁριστικῶς τὴν ἐκασθεῖον,
ἢ θύει διετεθῆ τοὺς ἐκασθεῖον ὡς ἐπὶ ταῦτα: δ) εἰς ἑκατοστοὺς λαχῶν
καὶ τοὺς ἀριθμοὺς λαχῶν, θύει δύο: ἓνα λαχὸν δωρεῖν, εἰ τὸν λα-
χόντα 8, δύο κλπ. ε) εἰ τὸν ἓνα μόνον θύει διατεθῆ ἡ ἑταιρεία
δι' αὐτῆν τὸ δέκατον, καὶ τοὺς λοιποὺς θύει ἀποκρίσεις.

Σ'. Ὁ τριακοστὸς ἑκάστος τῆς κλήσεως ἐκασθεῖον λαχὸν κερ-
δίσει τὴν οὐκὼν ὁ δὲ κερδίσει ὀφείλει νὰ καταβάλῃ τριακοστὰς [300]
δραχ. Ἀλλὰ τὸς καταβάλλει καὶ ἡ ἑταιρεία, καὶ ἐκ τῶν ἑκατοστοῦ
[600] τοῦτων ἀρχαίων, οἱ εἰκοσὶ πρῶτοι ἐκασθεῖον λαχοὶ κερδί-
ζουσι ἑκάστος τὴν ἀπὴν καταθέσιν του (ἢ ἂν δύο δραχ. ἢ εἰ μετ' αὐ-
τοῦ ἐπόμενοι ἑκατὸ δέκατοι κερδίζουσι εἰς τὴν καταθέσιν των (ἢ ἂν
πέντε δραχ. ἢ τριῶν).

Ε'. Ὁ κερδίσει θύει προκρίσασιν εἴτε οὐλοπρωτοῦτος εἴτε δὲ ἐπὶ
τρόπου του τὸν λαχόν του εἰς τὴν ἐφορείαν ὡς ἀποκρίσασιν ἀποκρίσειν.

Ὁ Πρόεδρος

Handwritten signature

Ὁ γρηματικὸς

Handwritten signature

LOT. *laqnonos* *laqnonos*

N. 415

Céphisie, la célèbre campagne d'Hérode Atticus, est aujourd'hui encore
un séjour délicieux pour ses frais ombrages et la retraite favorite de
la cour et de la haute société d'Athènes pendant les ardeurs de l'été.
La Société Archéologique y possède une maisonnette de campagne qui
lui a été offerte par M. C. Ionides de Byzance. Cette maisonnette est
haute de trois étages; chacun des étages inférieurs contient par deux
chambres; l'étage supérieur consiste en une chambre et une grande
terrasse couverte d'un toit. La maison a de plus une grande cour pavée
avec deux chambres de domestiques, cuisine, écurie etc. Son principal
avantage est sa position, qui est ouverte à la brise de mer, et jouit d'une
vue très étendue sur le bois d'oliviers, le mont Hymète et le Pentélique.
Sa valeur a été estimée par une commission officiellement nommée, à 10,500
francs. La Société, avec le consentement du donateur, et l'autorisation
du Gouvernement Grec, met cette maison à la lotterie aux termes suivants.

I. Le produit de la lotterie sera déposé à la banque de Grèce avec
les autres capitaux de la Société, et son revenu servira exclusivement
à des fouilles archéologiques et à des réparations de monuments antiques.

II. Les lots sont au nombre de 4000 (mille), à deux écus d'Espagne
(12 Drachmes) chacun. Les lots sont payés d'avance.

III. La lotterie sera tirée au plus tard au mois de mai 1850 par
l'Ephorie de la Société à sa séance publique sur l'Acropole, si le nombre
de lots pris et payés jusqu'alors s'élève au moins à 800. Dans le cas
contraire le tirage sera différé de six mois encore, lorsque la société, quel
que soit le nombre de lots placés, sera dans l'obligation ou de tirer la
lotterie ou de la dissoudre.

IV. Dans le cas improbable où par quelle circonstance que ce soit
la lotterie devait ne pas être tirée, la Société garantit la restitution
intégrale du prix des lots.

V. Si jusqu'au moment du tirage tous les lots n'auront pas été placés,
la Société, au moment où elle aura décidé le tirage, disposera de la
manière suivante des lots qui seront restés. 1) A tous ceux qui auront
pris au moins quatre lots, elle en accordera un gratis; elle en donnera
deux à ceux qui en auront pris huit etc. 2) De ceux qui resteraient
encore elle se réservera la dixième partie, et elle supprimera et an-
nulera tout le reste.

VI. Le trente-sixième lot sortant de l'urne gagne la maison. Le
gagnant est tenu de payer 300 drachmes (50 écus d'Espagne); La Société
ajoute une somme égale, et de ces 800 drachmes, les 20 lots tirés les
premiers gagnent leur simple mise (chacun par deux écus d'Espagne);
Les quinze lots qui suivent gagnent deux fois leur mise (quatre écus
chacun).

VII. La réclamation du gagnant sera appuyée par d'exhibition de
son billet, qu'il doit présenter soit lui-même soit par procuration.

10. Ὁ λαχὸς ἀρ. 415 τοῦ πρώτου λαχεῖου τῆς Ἀ. Ἐτ. (1849), μετ' ὁποῖο ἐκτέθηκε σὲ κληρὸ ἕνα
σπίτι (πύργος) στὴν Κηφισιά, δωρεὰ στὴν Ἀ. Ἐτ. τοῦ Κων. Ἰωνίδη (AAE, ἀρχεῖο Λαχεῖου).

Ἡ ἐπισκευὴ τῆς ἀναβάθρας τῶν Προπυλαίων μετὰ τὴν εὐθύνῃ καὶ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Πιττάκη εἶναι τὸ μόνον ἀρχαιολογικὸ ἔργον ποὺ πραγματοποιήθηκε τὸ 1850.

Ὁ Ἀρχαιολογικὸς Σύλλογος συνέχιζε τὴ δραστηριότητά του μετὰ συνεδριάσεις καὶ γνωματεύσεις. Στις 15 Ἰουνίου 1849 ἐξέλεξε ὡς νέα μέλη τοῦ τὸν Νεόφ. Βάμβα, Κ. Σχινᾶ, Ἰω. Βοῦρο, Ξ. Λάνδερερ, Βερνάρδο Ρέξερ καὶ Ἀ. Μάμουκα. Ἡ ὑποψηφιότητα τοῦ Κωνστ. Παπαρηγόπουλου καὶ τοῦ Γ. Γενναδίου ἀπορρίφθηκε. Στις 6 Ἰανουαρίου 1851 ἐκλέχθησαν ὁ Γ. Πρινάρης, Σοφ. Οἰκονόμος, Στ. Κουμανούδης, Ἡ. Μητσόπουλος, Παν. Εὐστρατιάδης, Ἰάκ. Ρ. Ραγκαβῆς, Δ. Χαραμῆς, Γ. Καραμάνος. Μετὰ τὴ δευτέρῃ ἐκλογῇ βλέπουμε τὴν πρώτην παρουσίαν τῆς Ἑταιρείας δύο προσώπων σημαντικῶν γιὰ τὴν ἱστορίαν της, τοῦ Εὐστρατιάδου καὶ τοῦ Κουμανούδου. Ὁ δεύτερος μάλιστα ὑπῆρξε ἐκεῖνος ποὺ τὴν ὁδήγησε εἰς τὴν ἀκμὴν καὶ τῆς ἔδωκε φυσιογνωμίαν καὶ περιωπὴν.

Παραίτηση Ραγκαβῆ

Ἡ ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα τοῦ Συλλόγου περιοριζόταν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ὑπομνημάτων. Ὁ θάνατος δύο πρωτεργατῶν τῆς Ἑταιρείας, τοῦ πρώτου τῆς προέδρου Ἰακ. Ρίζου Νερουλοῦ (1850) καὶ τοῦ G. C. Gropius (1851), δὲν εἶχε καμιά συνέπεια. Στις ἀρχαιρεσίας τῆς 1 Ἰουλίου 1850 ἐκλέχθησαν ὁ Τυπάλδος ἀντιπρόεδρος, ὁ Ραγκαβῆς γραμματεὺς, ὁ Σκ. Βυζάντιος ἀντιγραμματεὺς, ὁ Γ. Καραμάνος ταμίας καὶ οἱ Κ. Πιττάκης, Ἰω. Κοκκῶνης, Ἀ. Μάμουκας, Σ. Σκοῦφος μέλη τῆς Ἐφορείας. Ἐξὶ μῆνες ἀργότερα, στις 9 Ἰανουαρίου 1851, ὁ Ραγκαβῆς ὑπέβαλε παραίτησιν ἀπὸ τῆς Ἑταιρείας ὡς γραμματεὺς καὶ ἀπὸ τὸν Σύλλογον ὡς βουλευόμενον μέλος μετὰ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἐγέναν μέλη τοῦ Συλλόγου ἄτομα ἀκατάλληλα ἐπιστημονικῶς. Στὴν πραγματικότητι κύρια αἰτία τῆς ἀποχώρησός του ἦταν ἡ ἀντίθεσις ποὺ ὑπῆρχε ἀνάμεσα σ' αὐτόν, τὸν Κ. Πιττάκην καὶ τὸν πρόεδρον Γ. Γλαράκην. Ἡ εἴσοδος ἀκατάλληλων προσώπων εἰς τὸν Σύλλογον εἶναι καὶ αὕτη ἀποτέλεσμα τῆς ἀντίθεσης Ραγκαβῆ - Πιττάκη καὶ Γλαράκη, ἢ ὅποια φάνηκε μετὰ τὴν ψυχρὴν ἀντιμετώπισιν ἀπὸ τὸν Σύλλογον τοῦ θέματος τῆς παραίτησός. Ἀπορία προκαλεῖ τὸ ὅτι δὲν ἐγένετο νωρίτερα. Ἔτσι τὸ μόνον δραστικὸν καὶ ἀνήσυχον πνεῦμα μέσα εἰς τὴν Ἑταιρείαν, ποὺ τὴν ἐμψύχωνε, χάνεται καὶ οἱ συνέπειαι τῆς ἀποχώρησός του θὰ φανοῦν τὰ ἐπόμενα χρόνια πολὺ ἔντονα.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΕΣ ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (1851-1852) ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΠΙΤΤΑΚΗ (1852-1859)

Με την παραίτηση του Ραγκαβή τα καθήκοντα του γραμματέως άσκούσε ο Σκ. Βυζάντιος ως αντιγραμματεύς πρώτα (9 'Ιαν. 1851-17 'Ιουν. 1851) και ως γραμματεύς κατόπιν (17 'Ιουν. 1851-14 Σεπτ. 1852). Κατά το δεύτερο διάστημα αντιγραμματεύς ήταν ο Π. Εύστρατιάδης. 'Ο Κ. Πιττάκης έγινε γραμματεύς στις 14 Σεπτ. 1852, στην περίοδο όμως της γραμματείας του συμπεριλαμβάνεται, για λόγους ενότητας της εξιστόρησης των πράξεων της 'Εταιρείας, και η σύντομη του Σκ. Βυζαντίου.

'Ανασκαφή οικίας Ψωμά

Λίγο καιρό μετά την παραίτηση του Ραγκαβή, στις 10 'Απριλίου 1851, ο Πιττάκης ανακοινώνει στον Σύλλογο πώς γνωρίζει ένα μέρος στην 'Αθήνα γεμάτο άρχαϊα, των όποιων ή αποκάλυψη θα ώφελήσει πολύ την επιστήμη. 'Η εκτέλεση της ανασκαφής έγκρίθηκε και όρίστηκε να γίνει από τον Πιττάκη με συμβοηθούς τον Π. Εύστρατιάδη και τον Δ. Χαραμή. 'Η ανασκαφή ύπήρξε πλούσια σε εύρηματα, ιδιαίτερα σε έπιγραφές, τις όποιες δημοσίευσε ο Εύστρατιάδης σε τρία τεύχη, δέν βρέθηκε όμως ούτε το Βουλευτήριο, ούτε ή Θόλος ή το Μητρώο, όπως υπολόγιζε ο Πιττάκης. "Όπως αποδείχτηκε άργότερα με ανασκαφή του Κουρουινιώτη, έπρόκειτο για τα λείψανα μεταγενέστερου τείχους της 'Αθήνας.

Για να γίνει δυνατή ή ανασκαφή, ή 'Εταιρεία αναγκάστηκε να αγοράσει τον χώρο, ό όποιος ανήκε σε ιδιώτη, τή Λουίζα Ψωμά, στην τιμή των 12.000 δραχμών πουλώντας μερικές μετοχές της 'Εθνικής Τραπεζής από εκείνες που διέθετε.

"Ός τó δυσμενές έτος 1854 τó έργο της 'Εταιρείας είναι χωρίς ιδιαίτερη σημασία και τó μαθαίνουμε από τά χειρόγραφα πρακτικά της 'Εφορείας: μικρές δωρεές πρòς τήν 'Εταιρεία (τó μέγα πρόβλημα των πρώτων χρόνων της είναι πάντοτε ή έξεύρεση πόρων), πώληση λίθων της 'Ακροπόλεως, των μεσαιωνικών και τουρκικών κτισμάτων, ή αγορά τής οικίας Ψωμά, ή κατασκευή στήλης με τά όνόματα των εύεργετών. 'Αρκετά άπασχολεί τήν 'Εφορεία τó θέμα Ραγκαβή και από καθαρή αντίζηλία του προκαλεί μικροενοχλήσεις κατά τήν παράδοση του άρχείου και τής βιβλιοθήκης, φθάνει μάλιστα στο σημείο να δημοσιεύσει σε έλληνικές και ξένες εφημερίδες ότι ό Ραγκαβής δέν είναι πλέον γραμματεύς της 'Εταιρείας, όπως τον άποκαλούν άρκετά ξένα ιδρύματα. Αίτηση του Ραγκαβή να μελετήσει τις έπιγραφές της ανασκαφής του οικοπέδου Ψωμά άπορρίφθηκε από τον Σύλλογο.

'Ανάμεσα στα έπιστημονικά έργα της περιόδου είναι, κατά προτροπή του Thiersch, ή ανασκαφή του 'Ερεχθείου και ή σύνταξη έκθεσης σχετικής με τήν κατάσταση του μνημείου από έπιτροπή (Γ. Γλα-

ράκης, Κ. Πιττάκης, Λύσ. Καφταντζόγλου, Ζέζος, Κάλκος, Π. Ευστρατιάδης), ή όποία μάλιστα δημοσιεύτηκε.

Κατά τις άρχαιρεσίες τής 17 Ιουνίου 1851 πρόεδρος εκλέχτηκε πάλι ό Γ. Γλαράκης, αντιπρόεδρος ό Γ. Τυπάλδος, γραμματεύς ό Σκ. Βυζάντιος και ταμίας ό Γ. Καραμάνος. Στις άρχαιρεσίες τής 11 Σεπτεμβρίου 1852 γραμματεύς εκλέχτηκε ό Κ. Πιττάκης ένώ ό Στ. Κουμανούδης έγινε μέλος τής Έφορείας. Στις επόμενες άρχαιρεσίες, τής 6 Δεκεμβρίου 1853 εκλέγονται πάλι ό Γ. Γλαράκης ως πρόεδρος, ό Κ. Πιττάκης ως γραμματεύς και ό Στ. Κουμανούδης ως αντιγραμματεύς.

Ό Άρχαιολογικός Σύλλογος συνεδρίαζε και εξέταζε παράλληλα με την Έφορεία τὰ ίδια θέματα, ή σύνταξη όμως και ανάγνωση υπομνημάτων σταμάτησε ευθύς με την παραίτηση του Ραγκαβή.

Μαρασμός τής Έταιρείας

Δύο σοβαροί έξωτερικοί λόγοι, που προστέθηκαν στους υπάρχοντες έσωτερικούς, προκάλεσαν τή διάλυση τής Έταιρείας κατά τὸ 1854: ό άποκλεισμός του Πειραιά και ή απόβαση στρατευμάτων από τους Άγγλογάλλους στον Πειραιά και την Άθήνα, καθώς και ή φοβερή επιδημία τής χολέρας, ή όποία στην Άθήνα εκδηλώθηκε τὸν Σεπτέμβριο και έφθασε στη χειρότερη φάση της τὸν Νοέμβριο και ή όποία προκάλεσε και τὸν θάνατο του αντιπροέδρου Γ. Γενναδίου στις 12 Νοεμβρίου. Έκτοτε, ως τὸν Ιούλιο του 1858, ή Έταιρεία ύφίσταται μόνον κατά τους τύπους. Έγγραφο που άπηύθυνε ό Πιττάκης πρὸς τὸ Έπουργείο Παιδείας τὸν Οκτώβριο του 1855 αναγγέλλοντας τὸν θάνατο του Γενναδίου και του Γλαράκη και ζητώντας την έγκρισή του για τή σύγκληση συνέλευσης και την εκλογή προσωρινου αντιπροέδρου, εμεινε άναπάντητο.

Άναβίωση τής Έταιρείας

Έ πρωτοβουλία για την άναβίωση τής Έταιρείας προήλθε από τὸν ύπουργό Παιδείας Χ. Χριστόπουλο, ό όποιος άκύρωσε τὸν Όργανισμό του 1848, επανέφερε σε ίσχύ τὸν πρώτο του 1837 (ΒΔ 326 τής 27 Ιουν. 1858) και ζήτησε από τὸν Πιττάκη τή σύγκληση γενικῆς συνέλευσης και την εκλογή νέας Έφορείας. Από τους 64 εταίρους που υπήρχαν στην Άθήνα συγκεντρώθηκαν 27, τῶν όποιων προήδρευσε ως πρεσβύτερος ό Γ. Τυπάλδος. Πρόεδρος εκλέχτηκε ό Νικ. Κωστής, γιατρός και καθηγητής του Πανεπιστημίου, αντιπρόεδρος ό Δημ. Καλλιφρονάς, γραμματεύς ό Κ. Πιττάκης, ταμίας ό Γ. Καραμάνος και μέλη τής Έφορείας οί Βερν. Ρέζερ, Στ. Κουμανούδης, Εύθ. Καστόρχης και Β. Οικονομίδης.

Έ νέα Έφορεία, απέχοντος του Κουμανούδη, έδειξε άμέσως μεγάλη δραστηριότητα. Μελετᾶ τή σύνταξη νέου οργανισμού, προσπαθεῖ νὰ έγγράψει νέα μέλη, περιτοιχίζει τὸ οικόπεδο Ψωμᾶ και κάνει καταγραφές τῶν αδέσποτων στην Άθήνα αρχαίων. Προσλαμβάνει έπιστάτη για τις μελλοντικές άνασκαφές και βοηθό για τις εργασίες του γραφείου.

Έκλέγονται επίσης νέοι εταῖροι, μερικοί από τους όποιους θα

11. Ὁ χώρος τῆς πρόσοψης τοῦ Ὁδείου τοῦ Ἀγρίππα ὅπου ἐγίναν ἀνασκαφές τῆς Ἀ. Ἐτ. τὸ 1858 καὶ 1871, ἀπὸ τῆς πρῶτης στὴν ἀρχαία Ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀποκαλύφθηκαν ἐντελῶς τρία ἀπὸ τὰ ἀγάλματα τῶν Τριτῶνων καὶ Γιγάντων ποὺ στηρίζαν τὴν πρόστασι τῶν κτιρίων (φωτ. ΑΑΕ, ΠΑΕ 1912 σ. 91 εἰκ. 1).

παίξουν σημαντικὸ ρόλο στὰ πράγματα τῆς Ἐταιρείας, ὅπως ὁ Φίλ. Ἰωάννου, ὁ Ἰω. Παπαδάκης, ὁ Ἀθ. Ρουσόπουλος, ὁ Λύσ. Καφταντζόγλου, ὁ Σπυρ. Φιντικλῆς. Χάρη στὸν Καστόρχη, ἡ Ἐταιρεία ἀποκτᾶ ζωὴ. Τὸ Πανεπιστήμιο παραχωρεῖ αἴθουσα ὅπου τοποθετοῦνται νέες βιβλιοθήκες καὶ ὅπου θὰ γίνονται οἱ συνεδριάσεις τῆς Ἐφορείας, προσλαμβάνεται νέος βοηθὸς τοῦ γραφείου, ἀσκεῖται πίεσις μέσω τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν πρὸς τοὺς δήμους νὰ ἐγγράψουν στὸν προϋπολογισμό τους ἐτήσια συνδρομὴ ὑπὲρ τῆς Ἐταιρείας, συστήνονται ἐπιτροπὲς σὲ πόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ μὲ σκοπὸ τὴ συλλογὴ χρημάτων καὶ γίνονται μέλη οἱ σχολάρχες καὶ οἱ διευθυντὲς τῶν ἐλληνικῶν σχολείων. Τοῦτο τὸ τελευταῖο δὲν ὑπῆρξε ἰδιαίτερα ἀποτελεσματικὸ ἐξ αἰτίας τῆς φτώχειας τῶν Ἑλλήνων ἐκπαιδευτικῶν.

Τὴν ἴδια δραστηριότητα ἐδειξε ἡ νέα Ἐφορεία καὶ στὰ ἀρχαιολο-

γικά έργα. Γίνεται ανασκαφή στὸν χώρὸ τῆς πρόσοψης τοῦ Ὁδείου τοῦ Ἀγρίππα στὴν Ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ὑπῆρχαν τρία «κολοσσιαῖα καὶ τερατόμορφα ἀγάλματα» τὰ ὁποῖα εἰκονίζονται στὶς χαλκογραφίες τοῦ 19ου αἰῶνα. Ἡ ανασκαφή βέβαια δὲν ἔφτασε στὸ τέρμα τῆς, ὅπως καὶ τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, τοῦ ὁποῖου κατὰ τὸ διάστημα Ἰαν. - Μαΐου 1859 ἀποκαλύφθηκε μέρος τοῦ κοίλου. Τελευταῖο ἔργο, σημαντικὸ καὶ αὐτό, τῆς Ἐφορείας εἶναι ἡ ἀποχωμάτωση καὶ ὁ καθαρισμὸς τῆς ἐκκλησίας τῆς Μεγάλης Παναγίας, τοῦ τετρακόγχου οἰκοδομήματος ποὺ βρίσκεται στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἔσοδα τῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1858/59 ἦταν ὀκτῶ μετοχῆς τῆς

12. Ἡ στοὰ τοῦ Ἀτιάλου μετὰ τὴν ἀνασκαφὴ τῆς ἀπὸ τὸν Στ. Κουμανοῦδη (φωτ. ΔΑΙ τοῦ 1898).

Ἐθνικῆς Τραπεζίης καὶ 14.000 δραχμῆς περίου. Τὰ ἔξοδα ἦταν 8.817,65 δραχμῆς. Ἡ Ἑταιρεία κατεῖχε ἐπίσης τὸ σπίτι τῆς Κηφισιάς καὶ τὸ οἰκόπεδο Ψωμᾶ.

Στις 24 Μαΐου 1859 κατὰ τὴ γενικὴ συνέλευση ποῦ ἔγινε στὸ Πανεπιστήμιο ἐκλέχτηκε νέα Ἑφορεία, πρόεδρος ὁ Φίλ. Ἰωάννου, ἀντιπρόεδρος ὁ Κ. Πιττάκης, γραμματεὺς ὁ Στ. Κουμανούδης, ταμίας ὁ Γ. Καραμάνος καὶ μέλη οἱ Γρ. Παπαδόπουλος, Λύσ. Καφταντζόγλου, Εὐθ. Καστόρηγος καὶ Π. Εὐστρατιάδης.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ (1859-1894)

1859-1870

Μὲ τὴν ἐκλογή τοῦ Στεφάνου Κουμανούδη ὡς γραμματέως, ἀξίωμα τὸ ὁποῖο θὰ τοῦ ἀνατίθεται κάθε χρόνο καὶ τὸ ὁποῖο θὰ διατηρήσει ὡς τὴν παραίτησή του στις 29 Δεκεμβρίου 1894, ἀρχίζει γιὰ τὴν Ἑταιρεία μία μακρότατη περίοδος συνεχοῦς οἰκονομικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀνάπτυξης. Θὰ παύσει νὰ ταλαντεύεται, θὰ ἀποκτήσει σύστημα καὶ μέθοδο στις ἐργασίες της, ἡ περιουσία της θὰ ἀυξηθεῖ καὶ τὸ κύρος της θὰ μεγαλώσει ὅσο μεγαλώνει τὸ ἐπιστημονικὸ κύρος τοῦ γραμματέως της.

Μουσεῖο
στὸ Πανεπιστήμιο

Μὲ τὴ νέα Ἑφορεία τῆς Ἑταιρείας καὶ τὴν ἀπόκτηση γραφείου στὸ Πανεπιστήμιο ἄρχισε νὰ μπαίνει κάποια τάξη στὰ πράγματά της. Ἐκεῖ μεταφέρθηκαν τὰ ἀγγεῖα ποῦ φυλάγονταν προσωρινῶς στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη καὶ τὰ νέα εὐρήματα, κυρίως οἱ ἐρμαϊκῆς στήλης, οἱ κεφαλῆς τῶν κοσμητῶν καὶ οἱ ἐπιγραφῆς τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Ἁγ. Δημητρίου Κατηφόρη, συγχρόνως ὁμοίως εἶχε ἀρχίσει ἡ δημιουργία ἑνὸς νέου ὑποτυπώδους μουσεῖου στὰ ὑπόγεια τοῦ Βαρβακείου, τὸ ὁποῖο σύντομα, τὸ 1863, περιέλαβε καὶ τὰ λίθινα τοῦ Πανεπιστημίου, τῶν ὁποίων ἡ ἐκεῖ φύλαξη ἀπαγορεύτηκε ἀπὸ τὸν πρύτανη Κ. Φρεαρίτη. Ἔτσι τὸ Βαρβάκειο γίνεται, μετὰ τὸ λουτρό καὶ τὸ Πανεπιστήμιο, τὸ τρίτο μουσεῖο τῆς Ἑταιρείας.

Μουσεῖο
στὸ Βαρβάκειο

Οἱ ἀνασκαφῆς
Στοᾶ
τοῦ Ἀττάλου

Τὸ ἀνασκαφικὸ ἔργο τῆς νέας Ἑφορείας ἄρχισε στις 3 Δεκεμβρίου 1859 μὲ ἀνασκαφὴ γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τῆς Πυργιώτισσας, ἡ ὁποία ἦταν κτισμένη στὸ ΝΔ. ἄκρο τῆς στοᾶς τοῦ Ἀττάλου. Τὸ ἀρχαῖο κτίσμα ποῦ ἀποκαλυπτόταν θεωρήθηκε Ποικίλη στοᾶ, γυμνάσιον Πτολεμαίου, ναὸς τῆς Ἥρας, μὲ τὴν εὕρεση ὁμοίως τῆς ἀναθηματικῆς του ἐπιγραφῆς ταυτίστηκε μὲ τὴ στοᾶ τοῦ Ἀττάλου.

Ἀνασκαφὴ
Ἁγ. Δημητρίου
Κατηφόρη

Γιὰ τὴν ἀναζήτηση τοῦ Πρυτανείου πραγματοποιήθηκε ἀνασκαφὴ στὸν χῶρο τῆς γκρεμισμένης ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Δημητρίου τοῦ Κατηφόρη, ἀνατολικά τοῦ Πύργου τῶν Ἀνέμων. Ἀποκαλύφθηκε τμήμα ὑστερορρωμαϊκοῦ ἢ μεσαιωνικοῦ τείχους, τὸ ὁποῖο μετὰ τὴ διάλυσή

του απέδωσε σειρά δλόκληρη τετράγωνων έρμαϊκων στηλών και κεφαλών που εϊκόνιζαν τούς έτήσιους κοσμητές των 'Αθηναίων έφήβων του 2ου αϊ. μ.Χ.

'Ανασκαφή τάφων έγινε τὸ 1860/61 στὸν Πειραιά, τάφων έπίσης στὴν 'Αθήνα, πίσω ἀπὸ τὴν Πνύκα και τὸ Μουσείο, ἀπὸ τὸν Π. Περβάνογλους και στὴν παλαιὰ Τεγέα, στὸ χωριὸ "Αγ. Σώστης, κεραμεικοῦ έργαστηρίου ἀπὸ τὸν γυμνασιάρχη Τριπόλεως Π. Κουπιτώρη.

Στὸ Διονυσιακὸ θέατρο, μὲ τὴ χρηματικὴ βοήθεια τῆς 'Εταιρείας, έκανε ἀνασκαφικὴ δοκιμὴ ὁ Γερμανὸς ἀρχιτέκτων Strack, ὁ ὁποῖος ἀποκάλυψε πλέον τὸ σωζόμενο τμῆμα τοῦ κοίλου. 'Η ἀνασκαφὴ συνεχίστηκε μετὰ τὸν Strack ἀπὸ τὸν Π. Εὔστρατιάδη (1861-1867). Τὸ

Διονυσιακό·
ἀνασκαφὴ
Strack

13. Τὸ Θέατρο τοῦ Διονύσου πλήρως ἀνασκαμμένο (φωτ. DAI τοῦ 1897).

14. Ἡ ἀποκάλυψη τῆς στοᾶς τοῦ Εὐμένους, ἀνατολικά τοῦ Ὁδείου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, στὸν χῶρο τοῦ Σερπεντζέ, ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες καὶ δυσκολότερες ἀνασκαφές τῆς Ἀ. Ἐτ. (φωτ. DAI τοῦ 1904).

Κεραμεικὸς

καλοκαίρι τοῦ 1864 ἄρχισε ἡ ἀνασκαφὴ τῆς γειτονικῆς στοᾶς τοῦ Εὐμένους, κατὰ τὴν ὁποία ἀποκομίστηκαν μεγάλοι ὄγκοι χωμάτων.

Ἰδιωτικὲς ἐργασίες τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1863 στὸν χῶρο τοῦ Κεραμεικοῦ ἔφεραν στὸ φῶς τὸν περίβολο καὶ τὶς ἐπιτύμβιες στήλες τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀγάθωνος Ἀγαθοκλέους. Τοῦτο δημιούργησε ἀνασκαφικὴ ἄμιλλα μεταξὺ τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν ἐκεῖ ἀγρῶν κι ἔτσι βρέθηκε ὁ τάφος καὶ τὸ ἀνάγλυφο τοῦ Δεξιλέω. Ἀρκετὰ χρόνια ἀργότερα, τὸ 1869/70, ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Κεραμεικοῦ συνεχίστηκε.

Ὁ νέος
ὄργανισμὸς

Ἡ Ἐφορεία τοῦ 1860/61 συνέταξε νέο ὄργανισμό, ὁ ὁποῖος ἐγκρίθηκε μὲ τὸ ΒΔ τῆς 18 Ἀπρ. 1862. Εἶναι σύντομος, σαφὴς καὶ ἀπλός.

Κατὰ τὶς διατάξεις τοῦ ἡ Ἑταιρεία τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ βασιλέως καὶ ἔχει ὡς σκοπὸ «τὴν ἀνεύρεσιν, συλλογὴν, συντήρησιν, ἐπισκευὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἰδίως τῶν ἐλληνικῶν» ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν δημοσίευσιν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων». Τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας ὀνομάζονται *ἐταῖροι* καὶ εἶναι *τακτικοί, ἀντεπιστέλλοντες* καὶ *ἐπιτίμοι*. Ἡ Ἐφορεία ὀνομάζεται πλέον *Συμβούλιον*, τὸ ὁποῖο ἔχει ἑννέα μέλη, διοικεῖ τὴν Ἑταιρεία, γνωμοδοτεῖ ὅταν τοῦ ζητηθεῖ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο καὶ προσφέρει χρήματα γιὰ ἀνασκαφὰς στὴν Ἑλλάδα, ἀκόμη καὶ σὲ ξένες χώρες. Σπουδαία εἶναι ἡ διάταξις τὴν ὁποία προστάτευσεν μετ' ἐπιμονῆς ὁ Κουμανούδης ὅτι ἡ μελέτη καὶ ἡ δημοσίευσιν τῶν ἀρχαίων πού βρίσκει ἡ Ἑταιρεία εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερη «οὐδὲν δὲ προτεραιότητος δικαίωμα διατηρεῖ ἑαυτῇ ἡ Ἑταιρεία», ἡ ὁποία ἔχει σφραγίδα μετ' ἔμβλημα τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸ Διονυσιακὸ θέατρο καὶ τὴν ἐπιγραφή «ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία αὐλζ'».

Θάνατος Κ. Πιττάκη

Σημαντικὸ γεγονὸς γιὰ τὴν Ἑταιρεία εἶναι ὁ θάνατος τοῦ Κ. Πιττάκη τὴ νύχτα τῆς 23 Ὀκτωβρίου 1863. Ὁ Κυριακὸς Πιττάκης, ὁ πρῶτος Ἑλληνας ἀρχαιολόγος, ἦταν μορφὴ πού κυριάρχησεν στὰ πράγματα τῆς Ἑταιρείας καὶ ἡ συμβολὴ του στὴν ἔρευνα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ κόσμου ὑπῆρξε πολὺτιμη.

Δημοσιεύματα

Ἡ *Ἐφημερίς Ἀρχαιολογική*, περιοδικὸ δημοσίευμα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, μετ' ἄλλοις συντάκτης σχεδὸν τὸν Πιττάκη, ἔπαυσεν ἀποδοῦναι τὸ 1860. Μετ' αὐτὸ ΒΔ τῆς 2 Μαρτ. 1861 ἀποφασίζεται ἡ ἐπανέκδοσις τῆς μετ' ἄλλοις τίτλο *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς* (ἀλλάζει ἡ θέση τῶν λέξεων), μετ' ἀπάντη τῆς κυβέρνησης, ἀπὸ ἐπιτροπὴ πού θὰ ἐκλέξει τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας, στὴν ὁποία θὰ μετέχουν ὑποχρεωτικῶς ὁ γενικὸς ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ πρῶτο φυλλάδιον τῆς δεύτερης περιόδου τῆς ΑΕ ἐκδίδεται στίς 31 Ἰαν. 1862. Ἐκδόθησαν ὡς τὶς 18 Σεπτ. 1863 δώδεκα τεύχη (Α'-ΙΒ'), ἓνα τὸ 1869 (ΙΓ'), ἓνα τὸ 1870 (ΙΔ'), ἓνα τὸ 1872 (ΙΕ'), ἓνα τὸ 1873 (ΙΣΤ') καὶ τὸ τελευταῖον τὸ 1874 (ΙΖ'). Μετὰ ἀπὸ μακρόχρονη διακοπὴ θὰ ξαναεκδοθεῖ τὸ 1883 καὶ ἡ ἐκδοσις τῆς θὰ συνεχιστεῖ ἀπόσκοπτα. Ἄλλη ἐκδοσις τῆς Ἑταιρείας, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐτήσια πρακτικὰ πού ἐκδίδονται ἀπὸ τὸ 1858/59, ἀποτελεῖ, τὸ 1860, ἓνα φυλλάδιον μετ' ἄλλοις τίτλο *Ἐπιγραφαὶ ἑλληνικαὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι*, τοῦ ὁποίου συντάκτης ἦταν ὁ Στ. Κουμανούδης.

Τὸ Συμβούλιον

Ἡ Ἐφορεία κατὰ τὴ διάρκεια τῆς περιόδου 1859-1870 ἔμεινε σχεδὸν ἀμετάβλητη. Τὸ 1861 ἀντὶ τοῦ Γρ. Παπαδόπουλου ἐκλέγεται ὡς μέλος ὁ Σπ. Φιντικλῆς, τὸ 1862 μετ' τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νέου ὀργανισμοῦ ἡ Ἐφορεία ὀνομάζεται *Συμβούλιον*, τὰ μέλη γίνονται πέντε καὶ ὡς πέμπτος ἐκλέγεται ὁ Π. Περβάνογλου, τὸ 1863 τὴ θέσιν τοῦ ἀντι-

προέδρου Κ. Πιττάκη καταλαμβάνει ο Φιντικλής και ως μέλη του Συμβουλίου εκλέγονται ο 'Αθ. Ρουσσόπουλος και ο 'Ιω. Παπαδάκης ενώ ο Περβάνογλου δεν εκλέγεται. Το 1864 εκλέγεται ο Περβάνογλου αντί του Εύθ. Καστόρχη, το 1865 και 1866 δεν σημειώνεται καμιά μεταβολή, το 1867 ο Καστόρχης εκλέγεται αντί του Ρουσσόπουλου, το 1868 το Συμβούλιο παραμένει το ίδιο και το 1869, αντί του Περβάνογλου, ο οποίος εγκαταστάθηκε στην Τεργέστη όπου σταδιοδρόμησε, εκλέγεται ο 'Ιω. Πανταζίδης. Το 1870 αποχωρεί λόγω γήρατος ο Γ. Καραμάνος και τη θέση του καταλαμβάνει ο Π. Ε. Γιαννόπουλος.

'Η 'Επιτροπή των Φιλαρχαίων

Σημαντική οικονομική ενίσχυση της 'Εταιρείας προήλθε από τη δωρεά της περιουσίας της 'Επιτροπής των Φιλαρχαίων, που είχε ιδρυθεί από τον Γ. Σταύρου και ανώτατα στελέχη της 'Εθνικής Τραπέζης με σκοπό την εκτέλεση ανασκαφών. 'Η 'Επιτροπή διαλύθηκε και η περιουσία της προσφέρθηκε το 1869 στην 'Εταιρεία με τον όρο να καρποῦται τους τόκους και να αφήνει άθικτο το κεφάλαιο. 'Η 'Επιτροπή πρόσφερε επίσης και αρκετά άρχαϊα. Τα έσοδά της προέρχονταν από την έκδοση του «Λαχείου των Φιλαρχαίων».

1870-1880

'Η δεύτερη δεκαετία της γραμματείας του Στ. Κουμανούδη αρχίζει με δυσμενή συμβάντα στο έξωτερικό. 'Ο Γαλλοπρωσικός πόλεμος ('Ιούλιος 1870) εμπόδισε τους Έλληνες του έξωτερικού να εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους για την 'Εταιρεία. Λίγους μήνες πριν ή σφαγή στο Δήλεσι είχε συνταράξει την 'Ελλάδα.

Οί ανασκαφές 'Αθήναι

'Η ανασκαφή του Κεραμεικού, που είχε αρχίσει το 1863, συνεχίστηκε στον χώρο του Δημοσίου Σήματος και γύρω από αυτόν, όπου αποκαλύφθηκαν μνημεία προσώπων γνωστών από τα ιστορικά κείμενα, και προς τα ΝΔ., όπου βρέθηκαν το ταφικό μνημείο της Δημητριάς και της Παμφίλης και η επιτύμβια τράπεζα της 'Ιππαρέτης, έγγονης του μεγάλου 'Αλκιβιάδου. 'Η έρευνα των επόμενων χρόνων οδήγησε στην αποκάλυψη του Διπύλου και του γεωμετρικού νεκροταφείου του Διπύλου, από το οποίο πήρε το όνομά του ο ρυθμός. Οί μεγάλες επιχώσεις όμως και οί τεχνικές δυσκολίες που δημιουργούσαν οί άγωγοί του φωταερίου και τὰ ακάθαρτα νερά της πόλης που έφθαναν εκεί δημιουργούσαν δυσμενείς συνθήκες για την έρευνα. Συνεχίστηκε κατά την περίοδο αυτή και η έρευνα της στοάς του 'Αττάλου με τη διάλυση του πύργου της Πυργιώτισσας και την ανασκαφή του βόρειου άκρου της στοάς. Σὲ μικρή απόσταση ερευνήθηκε πάλι ή «στοά των Γιγάντων» ενώ μικρές ανασκαφές γίνονταν μέσα στην πόλη και την γύρω περιοχή της.

Δίπυλον

Πύργος Προπυλαίων

'Αξιοσημείωτη είναι ή κατεδάφιση, το 1874, του φραγκικού πύργου των Προπυλαίων με έξοδα του Σλήμαν, εργασία για την οποία

15. Τὸ Λαχεῖο τῶν Φιλαρχαίων πὸ ἴδρυσε ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Φιλαρχαίων (1862, Γεώργιος Σταύρου, Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆς καὶ ἄλλοι). Τὰ χρήματα πὸ συγκεντρώθηκαν ἀπὸ αὐτὸ προσφέρθηκαν τὸ 1869 στὴν Ἄ. Ἐτ. Ὁ λαχνὸς πὸ εἰκονίζεται βρισκόταν στὴν κατοχὴ τοῦ Στ. Ἄ. Κουμανούδη.

κατηγορήθηκε ἡ Ἐταιρεία. Ἦδη μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Παπαρρηγόπουλο τὸ Βυζάντιο καὶ ἡ ἱστορία τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ εἶχαν ἀρχίσει νὰ παίρνουν τὴ φυσικὴ θέση τους στὴν ἀντίληψη τῶν Ἑλλήνων, ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη πὸ ἐξέφραζε στοὺς λόγους του στὸν Παρθενῶνα ὁ Ἰάκ. Ρίζος Νερουλὸς κατὰ τὶς ἐτήσιες λογοδοσίες τῆς Ἐφορείας.

Ἡ μεγάλη ἀνασκαφὴ τῆς νότιας κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχισε πάλι ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1876 στὸν χῶρο τοῦ Σερπεντζε καὶ συνεχίστηκε ὡς τὸ 1879. Ἀνασκάφηκε ὁλόκληρη ἡ περιοχὴ ἀπὸ τὸ Ἀσκληπιεῖο ὡς τὸ Ὠδεῖο Ἡρώδου, ἐπίσης ἐγινε ἀνασκαφὴ καὶ στὸν χῶρο τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου.

Ἄττικὴ

Ἐξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα διενεργήθηκαν ἀνασκαφές στὸν Πειραιά, τὸ 1872, ὑπόγειας δεξαμενῆς καὶ τὸ 1880 τῶν δύο θεάτρων, τῆς Ζέας καὶ τῆς Μουνιχίας. Στὰ Σπάτα ἐρευνήθηκε ἀπὸ τὸν Π. Σταματάκη, τὸ 1877, στὸ κτῆμα Μιχ. Καλλιφρονᾶ ὁ γνωστὸς μυκηναϊκὸς τάφος. Δυὸ χρόνια ἀργότερα, τὸ 1874, ὁ Σταματάκης ἐπόπτευσε τὴν ἀνασκαφὴ

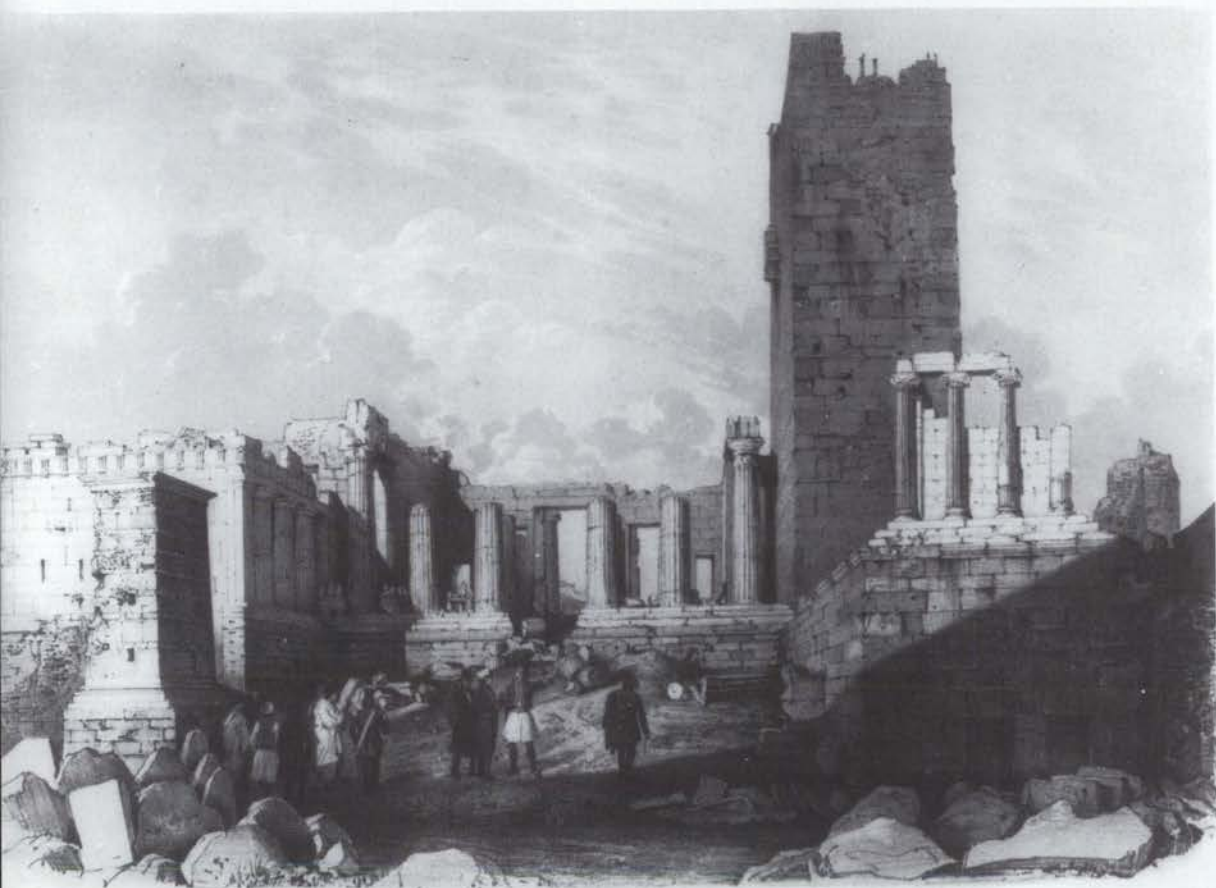
ἀπὸ τὸ Γερμανικὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ θολωτοῦ τάφου τοῦ Μενιδίου.

Τὸ 1880 ἔγινε ἀπὸ τὸν νεαρὸ τότε Δ. Φίλιο ἡ πρώτη ἀνασκαφὴ στὸν Ραμνούντα ἡ ὁποία θὰ συνεχιζόταν τὸ 1890 ἀπὸ τὸν Βαλ. Στάη καὶ τὸ 1975 ἀπὸ τὸν Β. Πετράκο.

Στὴν Ἐλευσίνα, τῆς ὁποίας ἡ ἀνασκαφὴ ἀποτελοῦσε διακαῆ ἐπιθυμία τοῦ Συμβουλίου, ἔγιναν ἀγορὲς γηπέδων καὶ σπιτιῶν ποὺ κατεῖχαν μέρος τοῦ μεγάλου ἱεροῦ.

Πελοπόννησος

Μὲ δαπάνες τοῦ Σλήμαν καὶ συμμετοχὴ τῆς Ἑταιρείας, τὴν ὁποία ἀντιπροσώπευε ὁ Π. Σταματάκης, ἔγινε ἀπὸ τὶς 28 Ἰουλίου ὠς τὶς 4 Δεκεμβρίου 1876 ἡ φημισμένη ἀνασκαφὴ τῶν 5 βασιλικῶν τάφων τοῦ

16. Τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως τὸ 1843 καὶ ὁ φράγκικος πύργος ποὺ κατεδαφίστηκε τὸ 1874 ἀπὸ τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία μὲ ἐξοδα τοῦ Σλήμαν (Th. du Moncel, *Vues pittoresques des monuments d'Athènes*, Paris 1845, pl. I).

Μυκῆναι:
ἀνασκαφή
Σλῆμαν,
Σταματάκη

ταφικοῦ κύκλου Α τῶν Μυκηνῶν. Ὁ Σταματάκης ἐρεῦνησε τὸν ἐπό-
μενο χρόνο τὸν ἕκτο τάφο καὶ τὴν εἴσοδο τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως.
Ἡ ἀτακτη καὶ κολοσσιαία ἀνασκαφή τοῦ Σλῆμαν καὶ ὁ αὐταρχικὸς
χαρακτήρας του ὑπῆρξαν αἰτίες σύγκρουσης μὲ τὸν Σταματάκη, στὴ
δημιουργία τῆς ὁποίας σημαντικὸ ρόλο ἔπαιξε καὶ ἡ Σοφία Σλῆμαν.
Ὁ Ἕλληνας ἔφορος προσηλωμένος στὴν αὐστηρὴ τήρηση τοῦ ὑπε-
ρρεσιακοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ καθήκοντος δὲν ἀνεχόταν τὶς ἰδιότυπες
ἀνασκαφικὲς μεθόδους καὶ τοὺς τρόπους τοῦ Σλῆμαν. Τὸ Συμβούλιο
τῆς Ἑταιρείας γνωρίζοντας τὸν χαρακτήρα καὶ τὶς ἰκανότητες τοῦ
Σταματάκη δὲν δέχτηκε τὶς ἐναντίον του αἰτιάσεις ἐκ μέρους τοῦ
Σλῆμαν.

Ἄλλες ἀνασκαφὲς ἔγιναν στὴν Κόρινθο ἀρχαϊκῶν τάφων ἀπὸ τὸν
Σπ. Φιντικλῆ καὶ τὸν Ἰω. Παπαδάκη τὸ 1875, στὸ Ἄργος μεγάλου
μυκηναϊκοῦ τάφου ΒΔ. τοῦ Ἡραίου ἀπὸ τὸν Π. Σταματάκη τὸ 1878
καὶ στὴ ΒΑ. κλιτῶ τοῦ Παλαμηδίου θαλαμοειδῶν τάφων ἀπὸ τὸν Εὐθ.
Καστόρη καὶ τὸν Ἰω. Κονδάκη τὸν ἴδιο χρόνο.

Στερεὰ
Ἀρχαιοκαπηλία
στὴ Βοιωτία

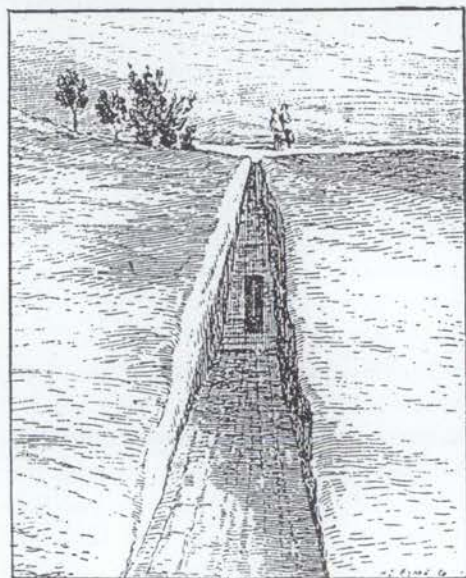
Ἡ ἐκτεταμένη καὶ μὲ χαρακτηριστικὰ ἐθνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς
συμφορᾶς ἀρχαιοκαπηλία ἀνάγκασε τὴν Ἑταιρεία νὰ διαμορφώσει
ἀνάλογα τὸ πρόγραμμα τῶν ἀνασκαφῶν τῆς. Ἡ Βοιωτία καὶ ἰδιαίτερα
ἡ περιοχὴ τῆς Τανάγρας μὲ τοὺς ἀναρίθμητους ἀρχαίους τάφους
στοὺς ὁποίους ἀνευρίσκονταν, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐνεπίγραφες ἐπιτύμβιες
στήλες, ὡς κτερίσματα ἀγγεῖα καὶ τὰ γνωστὰ θαυμάσια πήλινα εἰδώ-
λια, ἀποτέλεσε πεδίο ἔρευνας τοῦ Π. Σταματάκη, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ
1871 καὶ γιὰ πολλὰ χρόνια διεξήγαγε ἀνασκαφὲς προσπαθώντας νὰ
προλάβει τοὺς ἀρχαιοκαπήλους ἢ ἔψαχνε στὶς ἀχανεῖς πεδινὲς ἐκτά-
σεις τῆς Βοιωτίας νὰ βρεῖ τὶς κρυμμένες ἢ ἐγκαταλειμμένες στήλες
καὶ τοὺς μισοσκαμμένους τάφους. Ἀπὸ περισυλλογῆς τοῦ Σταματάκη
δημιουργήθηκε σχεδὸν ἀμέσως ἡ Συλλογὴ τοῦ Σχηματαρίου, ἡ ὁποία
περιεῖχε τὸ 1874 532 ἀρχαῖα.

Οἱ περισσότερες ἀνασκαφὲς στὴ Βοιωτία γίνονταν σὲ δημόσια
κτῆματα, ἀρκετὲς ὅμως καὶ σὲ ἰδιωτικὰ μὲ τὴ συμφωνία νὰ πάρει ὁ
ἰδιοκτῆτης μὲ κλῆρο τὰ μισὰ κτερίσματα. Οἱ ἐπιτύμβιες στήλες καὶ οἱ
ἄλλες ἐπιγραφὲς περιέρχονταν πάντοτε στὸ Δημόσιο. Πολλὲς φορὲς
οἱ ἀρχαιοκάπηλοι νοίκιαζαν κτῆματα ὅπου ὑπῆρχαν ἀρχαῖα καὶ ἔκα-
ναν μὲ ἄδεια, σύμφωνα μὲ τὰ ἄρθρα 61 καὶ 103 τοῦ νόμου τῆς 10/22
Μαΐου 1834, ἀνασκαφὲς. Σὲ δύο τέτοιες ἀνασκαφὲς τὸ 1876 καὶ 1877
στὴν περιοχὴ τῆς Τανάγρας βρέθηκαν θαυμάσια κτερίσματα. Τὰ καλύ-
τερα ἀρχαῖα τοῦ μεριδίου τοῦ ἀρχαιοκαπήλου ἐξαγόρασε ἡ Ἑταιρεία.

Ἀνασκαφὴ γύρω ἀπὸ τὸν πεσμένο καὶ συντριμμένο λέοντα τῆς
Χαιρωνείας πραγματοποιήθηκε τὸ 1879 καὶ 1880 ὁ Π. Σταματάκης γιὰ
νὰ βρεῖ τὰ κομμάτια τοῦ γλυπτοῦ, τὸ βᾶθρο του καὶ τὰ λείψανα τῶν
νεκρῶν τῆς μεγάλης μάχης τοῦ 338 π.Χ. Βρέθηκαν οἱ 254 σκελετοὶ
τῶν Θηβαίων ἱερολοχιτῶν τοποθετημένοι σὲ ἑπτὰ στοίχους. Οἱ δυ-

Λέων
Χαιρωνείας

17. Τὸ Ἀσκληπιεῖο τῶν Ἀθηνῶν, ἀνατολικά τοῦ Ὠδείου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ καὶ τῆς στοᾶς τοῦ Εὐμένους, ἐρευνημένο ἀπὸ τὸν Στ. Κομανοῦδη. Ἐπάνω ἀριστερὰ φαίνονται τὰ χῶματα τῆς ἀνασκαφῆς τοποθετημένα σὲ χωράφια ποῦ ἀγοράστηκαν γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ (φωτ. ΔΑΙ τοῦ 1898).

18. Σχεδιάσμα τοῦ μυκηναϊκοῦ τάφου τῶν Σπάτα ἐρευνημένο ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Σταματάκη τὸ 1877 (Π. Καββαδία, Προϊστορικὴ Ἀρχαιολογία σ. 304 εἰκ. 364).

19. Ὁ ταφικὸς περίβολος Α τῶν Μυκηναίων ὅπου ὁ Σλήμαν ἔκανε τὸ 1876 τὶς συνταρακτικὰς ἀνακαλύψεις του καὶ ἐρευνῆσε πέντε βασιλικοὺς τάφους. Τὸν ἐπόμενον χρόνον ὁ Παν. Σταματάκης ἐρευνῆσε ἕκτο τάφο (φωτ. ΔΑΙ τοῦ 1916).

TOMB-DIGGERS, ISTHMUS OF CORINTH.

20. Χωρικοί ἀρχαιοκάπηλοι τῆς Κορίνθου συλοῦν ἀρχαίους τάφους (Illustrated London News 52, 1877, ἀρ. 1971 σ. 364).

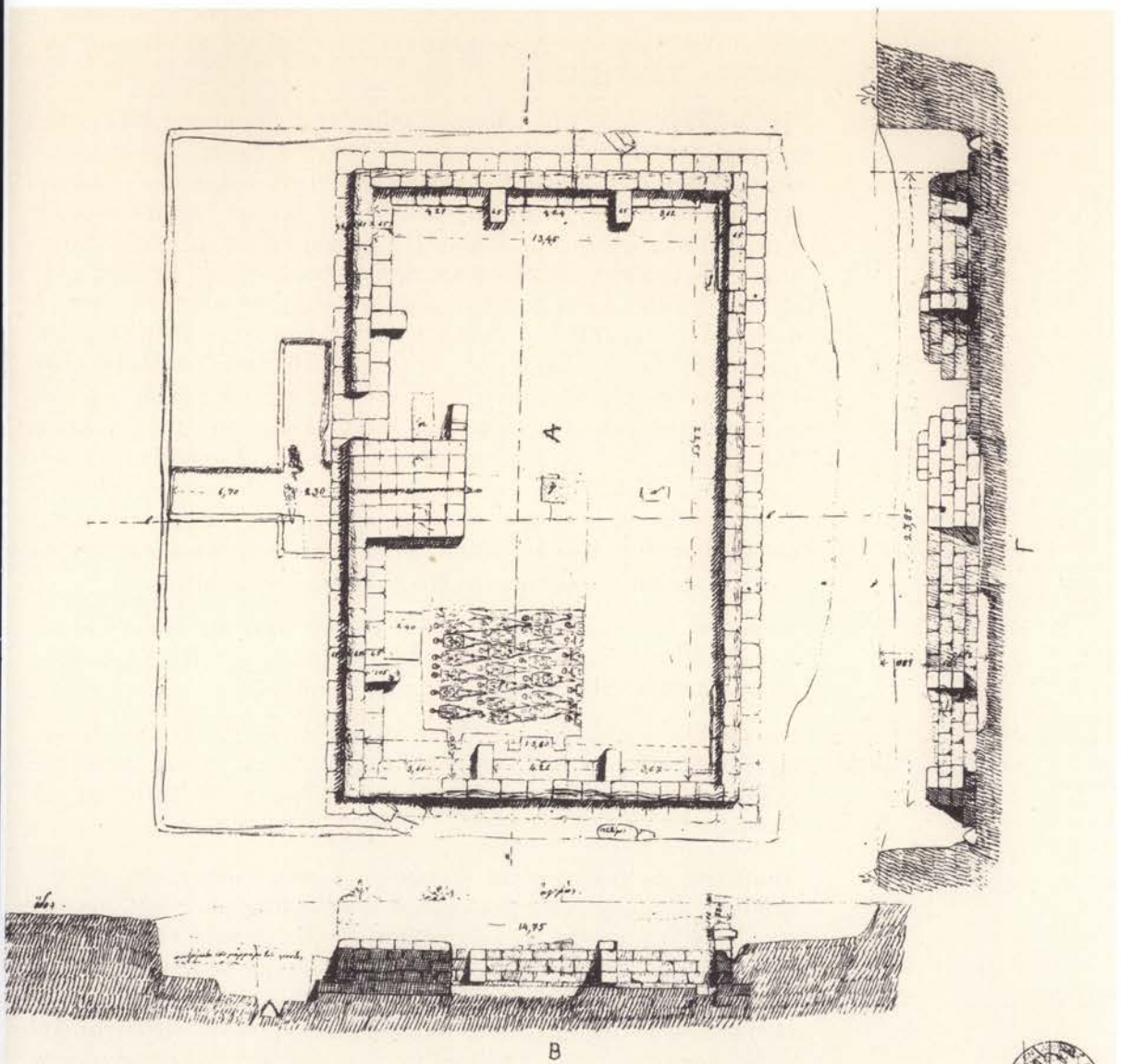
σκολίες πὺν παρουσίασε τὸ ἔργο τῆς ἀναστήλωσης τοῦ λέοντος, στὴν ὁποία σκόπευε ἡ ἀνασκαφή, προκάλεσαν τὴν πρόσκαιρη ἐγκατάλειψη τοῦ ἐγχειρήματος.

Νησιὰ

Στὴ Θῆρα ἀνασκάφηκε οἰκοδόμημα τὸ 1874 ἀπὸ τοὺς Σπ. Φιντικλῆ καὶ Ἰω. Παπαδάκη.

Ἀναστηλώσεις

Ἀναστηλωτικὲς καὶ στερεωτικὲς ἐργασίες ἔγιναν τὸ 1875 στὸ κολοσσιαῖο ἄγαλμα, πιθανῶς προσωποποίηση τῆς Οἰκουμένης, πὺν βρίσκεται στὸ νησί Ραφτοπούλα, ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ Πόρτο Ράφτη, τὸ 1873 στὸν βόρειο στυλοβάτη τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος στὸ Σούνιο, τὸ 1878 στὴ

3806

21. Σχέδιο τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ πολυανδρίου τῶν Θηβαίων ἱερολοχιτῶν ποὺ ἔπεσαν στὴ μάχη τῆς Χαιρωνείας τὸ 338 π.Χ., φιλοτεχνημένο ἀπὸ τὸν γλύπτη Λάζαρο Φυτάλη τὸ 1880 (Ἐθνησιολογία 9, 1880, πίν. Δ'. Τὸ ἐδῶ σχέδιο εἶναι πληρέστερο τοῦ δημοσιευμένου).

ΒΔ. γωνία τοῦ τείχους τῆς Ἀκροπόλεως, κάτω ἀπὸ τὴν Πινακοθήκη, καὶ τὸ 1880 στὸν λέοντα τῆς Κέας καὶ στὸν ναὸ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, στὴ Φιγάλεια.

Ἄγορὰ ἀρχαίων

Πλῆθος ἀρχαίων ποὺ προέρχονταν ἀπὸ νόμιμες, νομιμοφανεῖς καὶ παράνομες ἀνασκαφές προσφέρονταν γιὰ πώληση τὴν περίοδο ποὺ ἐξετάζουμε. Καὶ ἡ Ἑταιρεία ἦταν ἀναγκασμένη νὰ κάνει συνεχεῖς ἀγορὲς γιὰτὶ κινδύνευαν τὰ ἀρχαῖα νὰ βρεθοῦν σὲ χέρια ἰδιωτῶν καὶ νὰ χαθοῦν ἢ νὰ φυγαδευθοῦν. Σημαντικὴ ἦταν ἡ ἀγορὰ γεωμετρικῶν ἀγγείων ποὺ προέρχονταν ἀπὸ ἀνασκαφὴ ἀρχαιοκαπήλου ποὺ εἶχε γίνει τὸ 1871 ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ὄρφανοτροφεῖο Χατζηκώστα. Ἀνάμεσά τους ἦταν καὶ ἡ φημισμένη οἰνοχόη μὲ τὴν ἀρχαιότατη ἑλληνικὴ ἐπιγραφὴ ποὺ πρῶτος δημοσίευσε ὁ Κουμανούδης στὸ *Ἀθήναιον* τοῦ 1880. Ἀκόμη σημαντικότερη ἦταν ἡ ἀγορὰ τῆς ἐπίστεψης τοῦ βωμοῦ, γνωστοῦ ἀπὸ τὸν Θουκυδίδη, ποὺ εἶχε ἀφιερῶσει ὁ ἐπώνυμος ἄρχοντας τῆς Ἀθήνας Πεισίστρατος ὁ νεώτερος, ἐγγονὸς τοῦ τυράννου, στὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος Πυθίου. Ἄλλες σπουδαῖες ἀγορὲς ἦταν τὸ 1880 τῆς στήλης τοῦ Ἀλξήνορος ἀπὸ τὸν Ὀρχομενὸ, λίθινων ὀφθαλμῶν πλοίων ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ τὸν ἴδιο χρόνο καὶ τοῦ μεγάλου μαρμάρινου ἀγάλματος τοῦ Ποσειδῶνος ἀπὸ τὴ Μῆλο.

Δωρεὰ Δημητρίου

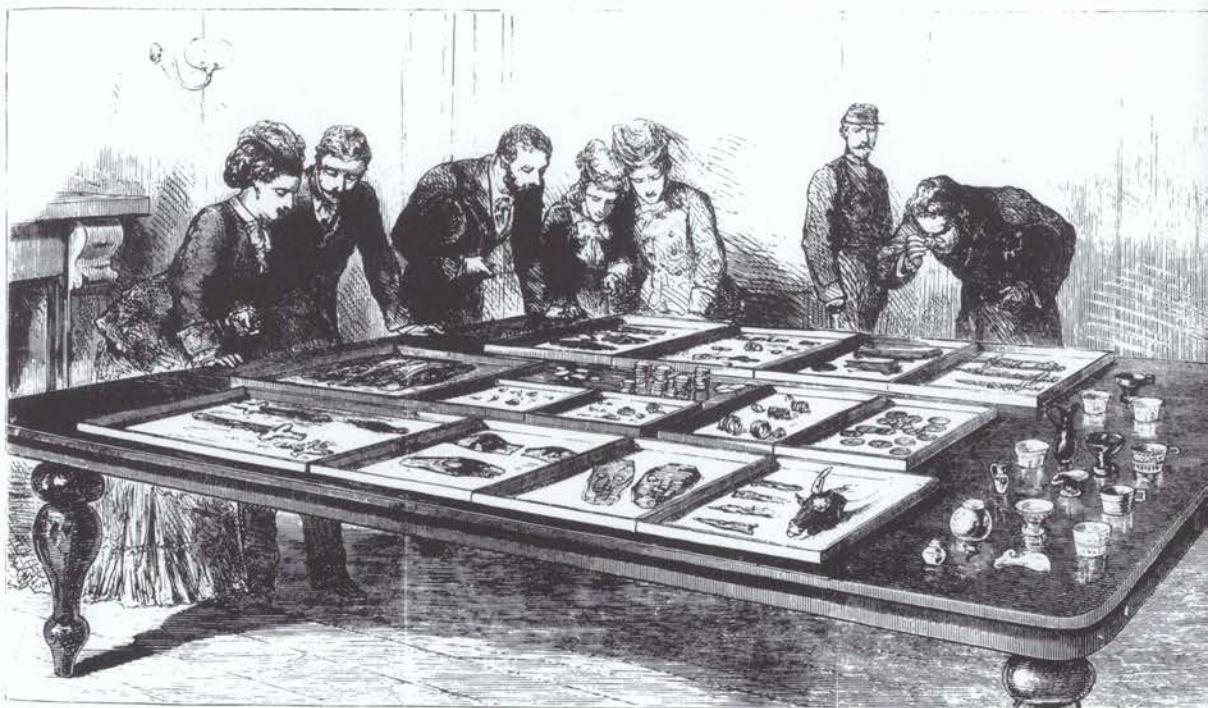
Σημαντικὴ ἦταν ἡ δωρεὰ αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων ποὺ ἔκανε ὁ πλούσιος Ἀλεξανδρινὸς ὁμογενὴς Ἴω. Δημητρίου γιὰ τὴν ὁποία ἀνακηρύχθηκε, τὸ 1880, ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας.

Μουσεῖο στὸ Πολυτεχνεῖο

Νέο μουσεῖο τῆς Ἑταιρείας ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ τὸ 1877 στὸ Πολυτεχνεῖο. Σὲ αἶθουσα ποὺ παραχωρήθηκε ἐκτέθηκαν τὰ εὐρήματα τοῦ Σλήμαν ἀπὸ τὶς Μυκῆνες, στὰ ὁποῖα προστέθηκαν τῶν Σπάτα καὶ τοῦ Μενιδίου.

Οἱ ἀπόστολοι

Ἡ αὐξηση τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἑταιρείας, κυρίως ἐξ αἰτίας τῆς ἀρχαιοκαπηλίας, δημιούργησε πρόβλημα ἐπαρκῶς ἀρχαιολογικοῦ προσωπικοῦ. Τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας ὄρισε τὸ 1871 ἐτήσια ἐπιχορήγηση 4.000 δραχμῶν καὶ μὲ τὸ ποσὸ αὐτὸ καλύπτονταν τὰ ἐξόδα δύο ἐφόρων — ἀποστόλων ὅπως ὀνομάστηκαν — τοῦ Ἀντ. Βλαστοῦ, σχολάρχου Ἐρμουπόλεως, καὶ τοῦ Π. Σταματάκη, βοηθοῦ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ γραφείου τοῦ Ὑπουργείου. Ὁ πρῶτος περιόδευσε στὴν Πελοπόννησο καὶ ὁ δεῦτερος στὴ Στερεά. Ὁ Βλαστὸς ἀναγκάστηκε νὰ ἐπανεέλθει στὰ κύρια καθήκοντά του πολὺ σύντομα καὶ ἔμεινε μόνος ὁ Σταματάκης ὡς τὸ 1874. Τότε μὲ τὴν αὐξηση τῆς κρατικῆς ἐπιχορήγησης σὲ 7.000 προσλαμβάνεται ὁ Ἀθ. Δημητριάδης, σπουδασμένος στὴ Γερμανία, ὁ ὁποῖος ὅμως τὸ 1876 τοποθετεῖται ὡς ἐπίτροπος τῶν γερμανικῶν ἀνασκαφῶν στὴν Ὀλυμπία καὶ τὸ 1878 ἐγκαταλείπει τὴν Ὑπηρεσία ἐξ αἰτίας σοβαρῆς ἀσθενείας. Ὁ Σταματάκης ἀπασχολημένος μὲ τὶς Μυκῆνες ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείψει τὴ Βοιωτία, ὅπου μόνος ἐκπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ κράτους

22. Ἡ πρώτη ἔκθεση τῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Σλήμαν στὶς Μυκῆνες τὸ 1877 (The Graphic XV, 1877, ἀρ. 394 σ. 557).

εἶναι ὁ Ἐπαμεινώνδας Κορομάντζος στὴ Θήβα, δημοδιδάσκαλος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐργασθεῖ πιστὰ ἐπὶ πολλὰ χρόνια στὴ Βοιωτία καὶ στὴν Ἐπίδαυρο ὡς ἐπιστάτης τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Καββαδία. Μόλις τὸ 1880 προσλαμβάνεται ὡς ἔφορος τῆς Ἑταιρείας ὁ Δ. Φίλιος (ἡ πρώτη του γνωστὴ ἀνασκαφὴ ἦταν τοῦ Ραμνοῦντος) ἐνῶ ἀπὸ τὶς 18 Μαρτίου 1879 εἶχε διοριστεῖ ὡς κρατικὸς ἔφορος στὶς Κυκλάδες καὶ τὴν Εὐβοία ὁ Π. Καββαδίας.

Ἄθ. Κουμανούδης Τὸ 1877, μὲ τὴ δημιουργία δεύτερου μουσείου στὸ Πολυτεχνεῖο, διορίστηκε ὡς βοηθὸς τοῦ γραφείου τῆς Ἑταιρείας ὁ Ἀθανάσιος Κουμανούδης, γιὸς τοῦ Στεφάνου, ὁ ὁποῖος εἶχε πολλὰ ἀπὸ τὶς ἀρετὲς τοῦ πατέρα του. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ διεξαγωγὴ τῆς διοικητικῆς ὑπηρεσίας ὁ Ἄθ. Κουμανούδης ἦταν ὁ ἐπιμελητὴς τῶν Μουσείων (ὁ τίτλος ἐπιμελητῆς ὡς πρὸς τὶς ἀρχαιοτῆτες δόθηκε πρώτη φορὰ σ' αὐτόν), φρόντιζε γιὰ τὴν κατάταξη τῶν ἀρχαίων, τὴ σύνταξη τῶν καταλόγων, ἐπέβλεπε ἀνασκαφὰς τῶν ὁποίων τηροῦσε τὸ ἡμερολόγιο καὶ βοη-

θοῦσε τὸν γραμματέα, τὸν πατέρα του, σὲ κάθε θέμα τῆς Ἑταιρείας, ἰδιαίτερα στὴν τήρηση τῶν πρακτικῶν τοῦ Συμβουλίου, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν πολὺτιμη πηγή γιὰ τὴ γνώση τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων.

Τὸ λαχεῖο

Ἐκ τὸ 1876 ἡ Ἑταιρεία ἔχει μία νέα μεγάλη πηγή οἰκονομικῶν πόρων, τὸ *Λαχεῖον ὑπὲρ τῶν Ἀρχαιοτήτων*, τὸ ὁποῖο ἰδρύθηκε μὲ τὸ ΒΔ τῆς 19 Νοεμβρ. 1874 τῆς κυβέρνησης Δ. Βούλγαρη μὲ πρωτοβουλία τοῦ ὑπουργοῦ Παιδείας Ἰω. Βαλασσόπουλου κατὰ προτροπὴ τοῦ προσωπικοῦ του φίλου Εὐθ. Καστόρη. Τοῦ λαχεῖου, ἀξίας ἑνὸς ἑκατομμυρίου νέων δραχμῶν ἢ φράγκων, οἱ λαχνοὶ θὰ κληρώνονταν σὲ διαδοχικὰ κληρώσεις ἕως οὗτο ἐξαντληθοῦν. Στους τυχεροὺς θὰ δινόταν τὸ ἓνα τρίτο τῶν εἰσπράξεων καὶ στοὺς λαχειοπῶλες προμήθεια 10%. Ὡς τὸ 1880 ἔγιναν τέσσερις κληρώσεις μεταξὺ 135.835 κληρῶν ποὺ εἶχαν πωληθεῖ.

Τὸ Συμβούλιο

Τὸ Συμβούλιο τοῦ 1870/71 εἶναι ἴδιο μὲ τῆς προηγούμενης χρονιάς. Τὸ 1871/72 ἐκλέγεται ἀντὶ τοῦ Ἰω. Πανταζίδου ὁ Σ. Σωτηρόπουλος, πολιτικὸς καὶ ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν στὶς κυβερνήσεις Κανάρη καὶ Κουμουνοῦρου. Μὲ τροποποίηση (ΒΔ 29 Μαΐου 1876) στὸν Ὀργανισμό τοῦ 1862 τὸ Συμβούλιο γίνεται ἑνδεκαμελὲς (ἦταν ἑννεαμελὲς), οἱ γενικὲς συνελεύσεις συγκαλοῦνται ὄχι τὸν Μάιο ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου ἢ πρώτη καὶ 15 μέρες ἀργότερα ἢ δεύτερη. Ἡ ταῦτιση ὅμως πολιτικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς ἔτους ἔγινε ἀπὸ τὸ 1874/75. Τὸ ἀρχαιολογικὸ αὐτὸ ἔτος εἶχε 18 μῆνες (Ἰούν. 74 - Δεκ. 75) καὶ ἀπὸ τότε τὰ ΠΑΕ περιέχουν τὸ ἔργο ἑνὸς πολιτικῆς ἔτους.

Τὸ Συμβούλιο τοῦ 1877 ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ἴδιο προεδρεῖο καὶ τὰ μέλη τοῦ προηγούμενου ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἰω. Παπαδάκη ὁ ὁποῖος πέθανε, καὶ ἐπὶ πλέον τὸν Ἰω. Μεσσηνέζη, πολιτικὸς καὶ νομικὸς, τὸν Στέφ. Ν. Δραγούμη, γιὸ τοῦ Νικ. Δραγούμη, γραμματέως τοῦ Καποδίστρια, καὶ τὸν Δ. Κοκκίδη, καθηγητὴ τῆς ἀστρονομίας. Τὸ 1878 ἐκλέγεται ὁ Γερ. Μαυρογιάννης ἀντὶ τοῦ Μεσσηνέζη καὶ τὸ 1880 μὲ τὴν παραίτηση τοῦ προέδρου Φιλ. Ἰωάννου ἐκλέγεται στὴ θέση του ὁ Ἀλέξ. Κοντόσταυλος, πολιτικὸς, νομικὸς, ὑπουργὸς ἀρκετὰς φορὰς καὶ πρεσβευτὴς γιὰ λίγο (1880) στὸ Λονδίνο.

1881-1894

Τὸ πρῶτο ἔτος τῆς τελευταίας περιόδου τῆς γραμματείας τοῦ Στ. Κουμανοῦδη ἀρχίζει μὲ σημαντικὰ γεγονότα ἐθνικῆς σημασίας ποὺ θὰ ἔχουν συνέπειες καὶ γιὰ τὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας, μὲ τὴν προσάρτηση, τὸν Μάρτιο, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Ἄρτας. Τὸ καλοκαίρι τῆς ἴδιας χρονιάς ἐπιδημία στὴν Ἀθήνα ἀνάγκασε κάποια μέλη τοῦ Συμβουλίου νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Ἐκτὸς τῆς ἐπιδημίας ἀπασχολήσεις τῶν συμβούλων μὲ ἔργα μουσειακὰ καὶ τῶν ἐφόρων μὲ τὴν ἐπίβλεψη τῶν ἀνασκαφῶν τῶν Γάλλων στὴ Δῆλο καὶ τῶν Γερμανῶν

23. Λαχνός της κλήρωσης τοῦ 1882 τοῦ Λαχειοῦ ὑπὲρ τῶν Ἀρχαιοτήτων, τῆς Ἀ. Ἐτ. (AAE, ἀρχεῖο Λαχειοῦ).

24. Λαχνός τῆς κλήρωσης τοῦ 1883 τοῦ Λαχειοῦ ὑπὲρ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἀ. Ἐτ. (AAE, ἀρχεῖο Λαχειοῦ).

στην Ὀλυμπία ἐμπόδισαν τὴν ἐκτέλεση μεγάλων ἀνασκαφῶν καὶ κυρίως τῆς Ἐλευσίνος. Μικρῆς ἔκτασης ἔρευνα ἔγινε στὸν χώρο ὅπου στὶς 18 Δεκεμβρίου 1880 εἶχε βρεθεῖ ἡ Ἀθηναῖα τοῦ Βαρβακείου, τὸ φημισμένο ἀρχαῖο ἀντίγραφο τοῦ 2ου ἢ τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ. τῆς χρυσελεφάντινης Ἀθηναῖς τοῦ Φειδίου. Μικρὲς ἀνασκαφὲς ἔγιναν γύρω ἀπὸ τὴ μικρὴ Μητρόπολη καὶ στὴν περιοχὴ τῆς μετὰ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ Κυρ. Μυλωνᾶ.

Οἱ ἀνασκαφὲς Ἀθῆναι

Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως παρὰ τὶς ἐργασίες πού εἶχαν γίνεῖ ἐπὶ πολλὰ χρόνια στὸν Βράχο δὲν εἶχε συντελεστεῖ ἀκόμη. Τὴν ἄρχισε στὶς 15 Μαρτίου 1882 ὁ Π. Εὐστρατιάδης, ὁ ὁποῖος καὶ τὴ διέκοψε στὶς 6 Ἀπριλίου 1883 ἔπειτα ἀπὸ γεγονότα τὰ ὁποῖα τὸν ὀδήγησαν σύντομα σὲ παραίτηση. Τὴν ἀνασκαφὴ συνέχισε γιὰ λίγους μῆνες τὸ 1885 ὁ Π. Σταματάκης, στὴ ΒΑ. τῶν Προπυλαίων περιοχῇ, ὁ θάνατος τοῦ ὅμως τὸν ἐμπόδισε νὰ τὴν ὀλοκληρώσει.

Ἀνασκαφὴ Ἀκροπόλεως

Ὁ Π. Καββαδίας, ὡς διάδοχος τοῦ Σταματάκη στὴ θέσῃ τοῦ γενικοῦ ἐφόρου, ἀνέλαβε καὶ τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀρχισε

25. Τὸ κρηπίδωμα τοῦ Παρθενῶνος κατὰ τὸ μέσο καὶ τὸ δυτικὸ μέρος τῆς νότιας πλευρᾶς του. Τὸ ὕψος τῆς ἀρχαίας ἐπίχωσης εἶναι τεκμήριο τῶν δυσκολιῶν τῆς μεγάλης ἀνασκαφῆς τοῦ Παν. Καββαδία (φωτ. ΔΑΙ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1888, δημοσιευμένη στὸ βιβλίον τῶν Π. Καββαδία - G. Kawerau, Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν Ἀθήναις 1907, πίν. Α').

στις 11 Νοεμβρίου 1885 και τελείωσε τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1890. Μὲ ἀποφασιστικότητα καὶ πρόγραμμα καὶ τὴν ἔνταση ποὺ χαρακτηρίζει τις ἐργασίες του ἔφερε σὲ πέρας ἔργο γιγαντιαῖο γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ ὁποίου θὰ χρειάζονταν δεκαετίες. Ἡ Ἑταιρεία χρηματοδότησε τὴν ἀνασκαφὴ ὡς τις 17 Δεκεμβρίου 1888, τις μετέπειτα δαπάνες ἀνέλαβε τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας. Οἱ σχετικὲς ἐκθέσεις εἶναι δημοσιευμένες ἀντίστοιχα στὰ ΠΑΕ καὶ στὸ Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο.

Χωρὶς σημαντικὰ εὐρήματα ἦταν ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ 1884, ποὺ ἔγινε στὸν δρόμο ὁ ὁποῖος ὡδηγοῦσε ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸ στὴν Ἀκαδημία. Τὴν ἴδια χρονιά, μετὰ ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῆς ἀγορᾶς τῆς Ἀθήνας ἀπὸ πυρκαγιά, ἀποφασίστηκε ἡ ἀνασκαφὴ τῆς λεγόμενης Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς, τῆς ὁποίας τὸ πρότυλο, ἡ Πύλη τῆς Ἀθηνᾶς Ἀρχηγέτιδος, ἦταν τὸ κύριο χαρακτηριστικόν. Ἡ ἀνασκαφὴ ἐμποδίστηκε ἀπὸ τὸν δῆμο καὶ κάποιους ἰδιῶτες καὶ τὸ ἔργο τῆς χρονιάς περιορίστηκε στὴν κατεδάφιση τοῦ πύργου τοῦ ρολοιοῦ τοῦ Elgin. Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀγορᾶς ἄρχισε τὸ 1890 καὶ συνεχίστηκε τὴν ἐπόμενη χρονιά χωρὶς νὰ τελειώσει. Μεγάλὰ τμήματά της καλύπτουν ἀκόμη σύγχρο- νες οἰκοδομές.

Ρωμαϊκὴ
Ἀγορὰ

26. Τὸ κρηπίδωμα τοῦ Παρθενῶνος κατὰ τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς νότιας πλευρᾶς του (φωτ. ΔΑΙ τῆς 26 Μαΐου 1888, δημοσιευμένη δπου καὶ ἡ προηγούμενη).

27. Ἐπίσκεψη τοῦ βασιλιᾶ Γεωργίου στὸν χώρο τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Ἀκροπόλεως ὅπου βρέθηκαν οἱ ἀρχαῖκὲς κόρες. Στὶς 24 Ἰανουαρίου 1886 ὁ Γεώργιος ἦταν παρὼν κατὰ τὴν εὑρεση τῆς κεφαλῆς τῆς Κόρης 682. Κατὰ τὴ διήγηση τοῦ Καββαδία «σπεύσας ἡ Α. Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ ἐδάφους, λαβὼν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ὑπὲρ τὸ κρανίον χαλκῆς περόνης, καὶ ἰδίαις χερσὶν ἐκαθάρισεν» (Π. Καββαδίας - G. Kawerau, Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως σ. 23-25. Ἡ ἐδῶ εἰκόνα ἀπὸ τὸ Illustration 88, 1886, ἀρ. 2246 σ. 169).

Βιβλιοθήκη
Ἀδριανοῦ

Τὸ 1885 ἀνασκάφηκε ὁ χώρος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀδριανοῦ ποὺ περιλαμβανόταν στὴν ἀγορὰ ποὺ κάηκε. Ἡ ἀνασκαφὴ παρουσίασε μεγάλα προβλήματα μὲ τὰ πηγάδια ποὺ ὑπῆρχαν στὸν χώρο, τοὺς ὑπονόμους καὶ τὰ νεώτερα κτίσματα. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ποὺ γκρεμίστηκαν ἦταν καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Μεγάλης Παναγίας.

Ὀλυμπεῖον

Ἀνασκαφὲς ἐγίναν καὶ στὴν περιοχὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἀπὸ τὸ 1886 ὡς τὸ 1889. Ἀποκαλύφθηκαν μεταγενέστεροι τάφοι καὶ μνημεῖδες πρόπυλο τοῦ τεμένους, τμήματα τοῦ περιβόλου καὶ πώρινοι σπόνδυλοι τοῦ ἀρχαίου πεισιστρατείου ναοῦ. Πρὸς Β. τοῦ Ὀλυμπεῖου ἀποκαλύφθηκαν ἐρείπια βαλανείου τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ πρὸς τὰ ΝΔ. τοῦ Ζαπτείου μεγάλο οἰκοδόμημα τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων μὲ ἀξιόλογα εὐρήματα.

28. Τὸ δυτικὸ πρόπυλο τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς τῆς Ἀθήνας, ἡ λεγόμενη Πύλη τῆς Ἀθηνᾶς Ἀρχηγέτιδος (χαλκογραφία τοῦ Gasparini τοῦ 1843, στὴ Γεννάδειο Βιβλιοθήκη).

Στὴν περιοχή τῆς Ἀγίας Τριάδας ἔγινε τὸ 1890 ἀνασκαφὴ ἀπὸ τὸν Κ. Μυλωνᾶ, ὅπου βρέθηκαν ἀπλοὶ ἐνεπίγραφοι ἐπιτύμβιοι κιονίσκοι καὶ ἱερὸ τῆς Ἑκάτης. Τὸ 1893 ὁ Ἀνδρέας Σκιαῶς διενήργησε ἀνασκαφὴ στὴν κοίτη τοῦ Ἴλισοῦ καὶ πλησιέστερα πρὸς τὸ Ὀλυμπιεῖον ἐρεύνησε λείψανα περίπτερου δωρικοῦ ναοῦ, πιθανὸν τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ρέας.

Στὸν Πειραιᾶ ἡ Ἐταιρεία μὲ ἐπόπτη τὸν καθηγητὴ τοῦ γυμνασίου Ἰάκωβο Δραγάτη ἀποκάλυψε ἐντελῶς τὸ 1883 καὶ 1884 τὸ θέατρο τῆς Ζέας καὶ τὸν ἐπόμενον χρόνο τοὺς νεωσοίκους στὴν ἀνατολικὴ ἀκτὴ τῆς Ζέας (Πασαλιμάνι). Στὴν ἴδια περιοχή ἀποκαλύφθηκε σὲ δημοτικὲς ἐργασίες ἱερὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Τὸ 1886 βρέθηκε καὶ ἐρευ-

Ἀττικὴ
Πειραιεὺς

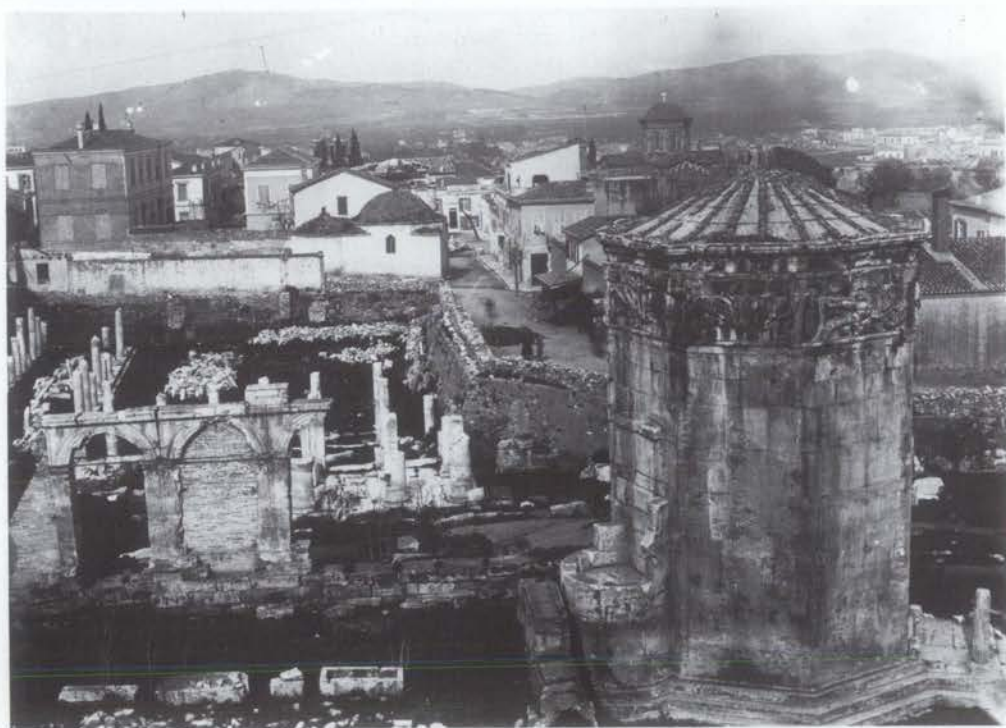
νήθηκε από τον Δραγάτη, κοντά στο σημερινό τελωνείο, τμήμα στοάς που θεωρήθηκε ότι ανήκε στην τελευταία των πέντε μεγάλων στοών του λιμανιού του Κανθάρου. Το 1892 αποκαλύφθηκε στη δυτική ακτή της Ζέας οικοδομικό συγκρότημα της ρωμαϊκής εποχής, από το οποίο προέρχεται το μεγάλο και γνωστό ψηφιδωτό της Μεδούσης του Εθνικού Μουσείου.

Έλευσις

Η μεγάλη ανασκαφή της Έλευσίνος άρχισε στις 2 Ιουνίου του 1882 από τον Δ. Φίλιο και συνεχίστηκε χωρίς διακοπή ως το 1894. Αποκαλύφθηκε ολόκληρο το ιερό και βρέθηκε μεγάλος αριθμός αρχαίων, επιγραφές, γλυπτά, που πρόσφεραν πλήθος νέων στοιχείων για τη γνώση της ιστορίας της Αττικής και της λατρείας της Δήμητρος.

Άμφιαρείον

Μακρόχρονη και σημαντική υπήρξε η ανασκαφή του Άμφιαρείου Ωρωπού που άρχισε το 1884 από τον Φιντικλή και τον νέο τότε έφορο της Εταιρείας Βασ. Λεονάρδο και συνεχίστηκε κατά την πε-

29. Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἀγορὰ ἀνασκαμμένη ἀπὸ τὴν Ἀ. Ἐτ. Στὸ δεξιὸ μέρος τῆς εἰκόνας ὁ Πύργος τῶν Ἀνέμων (φωτ. ΔΑΙ τοῦ 1895).

ρίοδο τούτη τὸ 1886, 1887 καὶ 1890. Κατὰ τὶς τέσσερις πρῶτες ἀνασκαφικὲς περιόδους ἀποκαλύφθηκαν τὰ κύρια μνημεῖα τοῦ ἱεροῦ, ὁ ναός, ὁ μικρὸς ναός, τὰ βάρη, τὸ θέατρο, ἡ μεγάλη στοά, οἱ λουτρῶνες καὶ πλῆθος ἐπιγραφῶν ποῦ διαφώτισαν τὴν ἐλάχιστη γνωστὴ ἕως τότε ἱστορία τοῦ Ὁρωποῦ.

Ἄλλη μεγάλη ἀνασκαφὴ στὴν Ἀττικὴ ἐγίνε ἀπὸ τὸν Βαλέριο Στάη στὸν Ραμνούντα κατὰ τὰ ἔτη 1890-1892, ὁ ὁποῖος ἀποκάλυψε ἐντελῶς τὸ ἱερὸ τῆς Νεμέσεως, τὸ μικρὸ ἱερὸ τοῦ Ἀμφιαράου, πολλοὺς ταφικοὺς περιβόλους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. καὶ πολλὰ οἰκοδομήματα στὸ παραθαλάσσιο φρούριο. Ὁ Στάης διενήργησε ἀνασκαφὲς ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας καὶ στὸν Θορικὸ τὸ 1893 καὶ 1894 καὶ ἐρεύνησε μερικῶς, ἐκτὸς ἀπὸ ἄλλα μνημεῖα, τὸ γνωστὸ ἀπὸ τὴ δημοσίευση τῶν Dilettanti οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖο ἀπέδωσε στὴ λατρεία τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης. Ἐρεύνησε ἐπίσης προϊστορικοὺς τάφους στὴ Βραυράνα καὶ στὶς Πρασιές.

Ραμνοῦς

30. Ἀποψη τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς ἀπὸ τὰ Δ. (φωτ. ΑΑΕ).

32. Οί στύλοι τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ἄριστερά τὸ Ζάππειο (φωτ. ΔΑΙ τοῦ 1895).

31. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀδριανοῦ. Στὸ κέντρο τὰ ἐρείπια τοῦ τετράκογχου παλαιοχριστιανικοῦ ναοῦ πάνω στὰ ὁποῖα εἶχε κτισθεῖ ἡ Μεγάλη Παναγία (Φίλια Ἐπη εἰς Γεώργιον Ἐ. Μυλωνᾶν, Α', πίν. 54).

33. Τὸ δυτικὸ τμήμα τοῦ Τελεστηρίου τῆς Ἐλευσίνας κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Φίλιου (φωτ. ΑΑΕ τοῦ 1883).

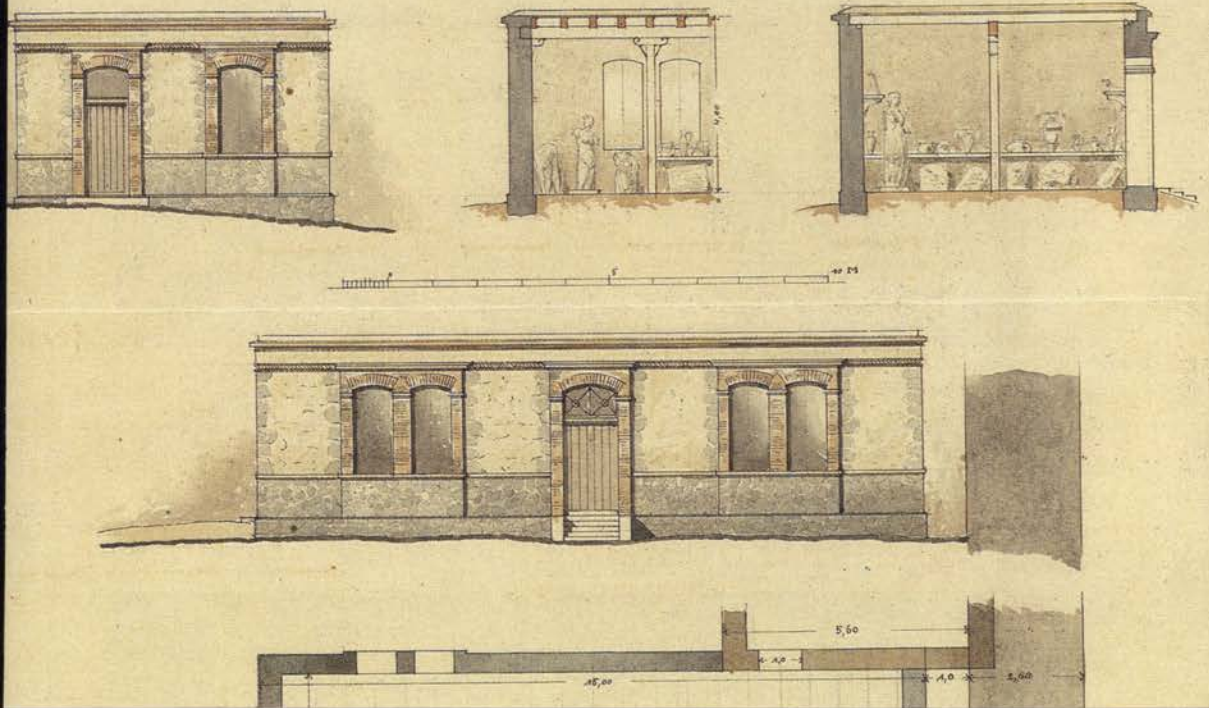

34. Ἀποψη τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐλευσίνας (φωτ. ΔΑΙ τῆς 10 Ὀκτ. 1888).

Μουσείον τῆς Ἐλευσίνας.

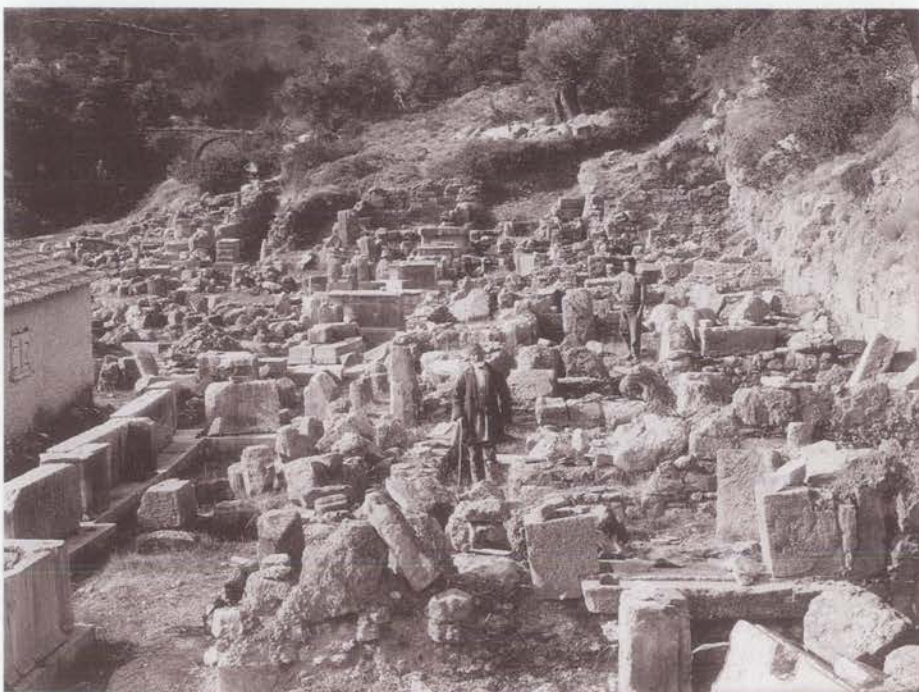

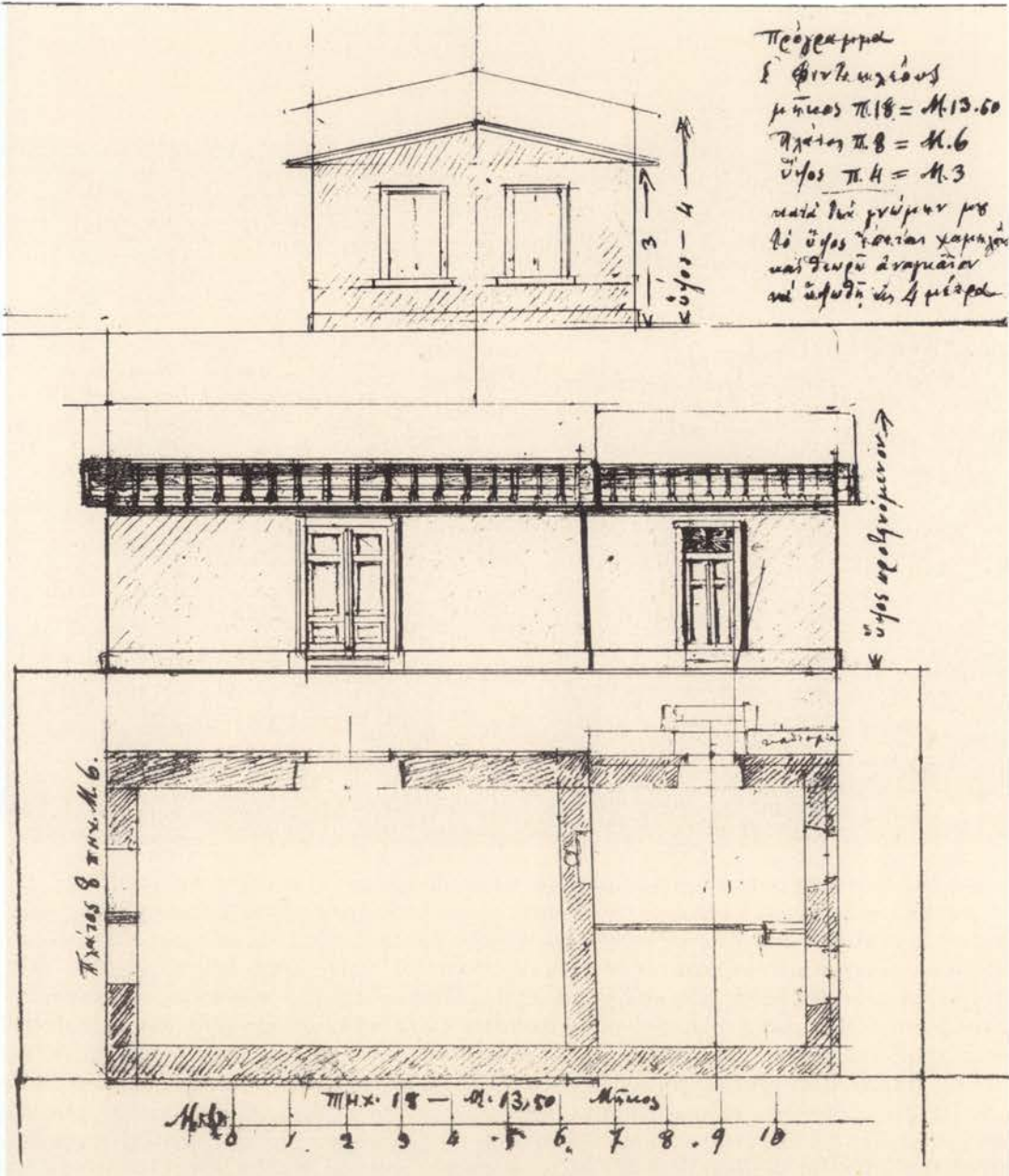
35. Σχέδιο μουσείου τῆς Ἐλευσίνας, φιλοτεχνημένο ἀπὸ τὸν W. Dörpfeld τὸ 1885 (AAE 1885).

36. Ἀμφιάρειον Ὠρωποῦ. Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ μεγάλου ναοῦ. Ὁρθίος, ἀκουμπισμένος σὲ σπόνδυλο, ὁ Βασίλειος Λεονάρδος (φωτ. ΑΑΕ τοῦ 1886).

37. Ἀμφιάρειον Ὠρωποῦ. Ἀριστερὴ ὄχθη. Ὁ πίσω ἀπὸ τὰ βάρη χῶρος (φωτ. ΑΑΕ).

38. Τὸ πρῶτο μουσεῖο τοῦ Ἀμφιαρείου, σχεδιασμένο τὸ 1884 (ΑΑΕ 1884).

39. Τὸ ἱερὸ τῆς Νεμέσεως στὸν Ραμνούντα μετὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης ἀνασκαφῆς τοῦ Βαλ. Στάη. Στὸ βάθος οἱ μικροὶ λόφοι εἶναι τὰ χῶματα τῶν ἀνασκαφῶν. Δεξιὰ τὸ πρῶτο φυλάκιο ἢ στρατωνίσκος, κατασκευασμένος τὸ 1880, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ Δ. Φιλίου μὲ δαπάνη 900 δραχμῶν περίπου. Τὸ φυλάκιο παρέλαβε ὁ σταθμάρχης χωροφύλακας μὲ τὸ ἐξῆς «πρωτόκολλον παραλαβῆς», στίς 25 Μαρτίου 1880: «Ἐπερίλαβον το φιλακεῖον ἀπὸ τὸν ἐνωματάρχην Δ. Κριτζίνην τὸν Ἀρχιφ. Ἀκρωπόλεος τῶν Ἀρχαιοτήτων εἰς κακίην κατάστασιν διότι τὸ φιλακεῖον ἦνε ἀπάτοτον ἐπίσης κέ τὸ σκεπασμάτου ἦνε ἀρεωφισμένον ὥστε πένι ὁ ἥλιος μέσα καὶ ἡ βροχὴ ἐπίσης φανάριον δέν ἔχι λαδοχίον δέν ἔχι τενεκὲς ὕδατος δέν ἔχι ράφια δέν ἔχι τραπέζιον δέν ἔχι κάθισμα δέν ἔχι παρά μόνον διὸ παράθυρα νέα μετὰ τζαμιλίκια τους ἐξῶν τὰ διὸ γιαλιά ἦνε ἐσπασμένα ἓνα τουλάπη ἀζεκάρφωτον μία πόρτα μὲ δίχως καλτερίμη μίαν κλιδονιά εὐρωπαϊκὴ μὲ κλιδίον ὄχι ἄλλο τίποτας. Δήμος Μαραθῶνος θέσης ἐβρεόκαστρον. Ὁ παραλαβὸν τὸν Σταθμὸν ρεμούντος». Ἀπὸ τὸ φυλάκιο αὐτὸ δέν σώζονται σήμερα παρὰ τὰ θεμέλια μόνον, ἀνάμνηση τοῦ τέλους τῆς ἡρωικῆς ἐποχῆς τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας. Μέσα στὰ 107 χρόνια ποὺ πέρασαν ἔγιναν πολλὰ στὸν Ραμνούντα (φωτ. ΔΑΙ τοῦ Νοεμβρίου 1890).

Έρευνες έκανε επίσης ο Δημ. Καμπούρογλους στο Δαφνί, στὸν χῶρο τῆς μονῆς, στὴν Ἱερὰ ὁδὸ καὶ στὸ ἱερὸ τῆς Ἀφροδίτης τὸ 1891 καὶ 1892.

Πελοπόννησος
Ἐπίδαυρος

Μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες σὲ ἔκταση καὶ σημασία ἀνασκαφὲς τῆς περιόδου τούτης εἶναι τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ στὴν Ἐπίδαυρο, ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν Π. Καββαδία τὸ 1881 καὶ συνεχίστηκε ὡς τὸ 1894 μὲ διακοπὴ κατὰ τὸ διάστημα 1888/90. Δύο χρονιὲς ἐπέβλεψε ὁ Β. Στάης, 1886/87, καὶ ἀπὸ τὸ 1892 ἐπιστάτης τῆς ἀνασκαφῆς ἦταν ὁ Ἐ. Κορομάντζος.

Κτιστὸς τάφος μὲ τοιχογραφίες, τὶς ὁποῖες ἀντέγραψε ὁ Νικ. Λύτρας, ἐρευνήθηκε ἀπὸ τὸν Π. Σταματάκη καὶ κατόπιν τὸν Δ. Φίλιο στὴν Κορινθία τὸ 1882, ὁ ὁποῖος λίγα χρόνια ἀργότερα, τὸ 1889, κάνει ἀνασκαφὴ στὰ Μέγαρα γιὰ τὴν ἀναζήτησι τῶν τάφων τοῦ αὐλοῦ τοῦ Τηλεφάνους Σαμίου, τοῦ μνήματος Καρὸς τοῦ Φορωνέως καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀφεισίου Διός, ποὺ μνημονεύει ὁ Πausanias. Στὶς μεγάλες καὶ πολὺ σημαντικὲς ἀνασκαφὲς τῆς Ἑταιρείας περιλαμβάνονται οἱ ἔρευνες τοῦ Χρ. Τσουντα στὶς Μυκῆνες ἀπὸ τὸ 1886 ὡς τὸ 1893, οἱ ὁποῖες ἀποκάλυψαν τὸ ἀνάκτορο, οἰκῆματα, δρόμους, ὕδραγωγεῖα, τάφους.

Στὴ Λακωνία πραγματοποίησε ἔρευνες τὸ 1885 κοντὰ στὸ χωριὸ Φοινίκι ὁ Θεμιστοκλῆς Σοφούλης, ὁ κατόπιν πρωθυπουργός, γιὰ νὰ βρεῖ τὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος Ὑπερτελεάτου. Τὸ 1889 ὁ Τσουντας ἐρεύνησε κοντὰ στὸ χωριὸ Βαφειὸ τὸν φημισμένο μυκηναϊκὸ τάφο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται τὰ χρυσὰ κύπελλα μὲ ἔκτυπες παραστάσεις τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Ὁ ἴδιος διεξήγαγε ἔρευνες τὸ 1890 στὶς Ἀμύκλες γιὰ τὴν ἀναζήτησι τῶν θρόνων τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος. Ἀνασκαφὴ τοῦ θεάτρου τοῦ Γυθείου ἔκανε τὸ 1891 ὁ Ἀ. Σκιᾶς, δύο ναῶν στὴν Ἐλευσίνα τῆς Ἀρκαδίας ὁ Β. Λεονάρδος τὴν ἴδια χρονιά καὶ μυκηναϊκῶν θαλαμοειδῶν τάφων ὁ Β. Στάης στὶς κλιτεῖς τοῦ Παλαμηδίου, τὸ 1892.

Στερεὰ

Ἐρευνες στὴν Τανάγρα καὶ τὸ ἱερὸ τῶν Μουσῶν πραγματοποίησε ὁ Σταματάκης τὸ 1880 καὶ 1881. Τὸν ἐπόμενο χρόνο ἐρεύνησε τὸ πολυάνδριο τῶν νεκρῶν Θεσπιέων τῆς μάχης τοῦ Δηλίου, κοντὰ στὸ σημερινὸ Λεοντάρι. Λίγα χρόνια ἀργότερα, τὸ 1887, διεξάγει στὴν Τανάγρα ἀνασκαφὲς ὁ Χρ. Τσουντας χωρὶς σημαντικὰ ἀποτελέσματα καὶ τὸ 1890 ὁ νέος ἔφορος τῆς Ἑταιρείας Δ. Κώνστας.

Θεσσαλία

Τὸ 1892 ὁ Β. Στάης ἐπεσήμανε θολωτὸ τάφο στὸ Διμήνι.

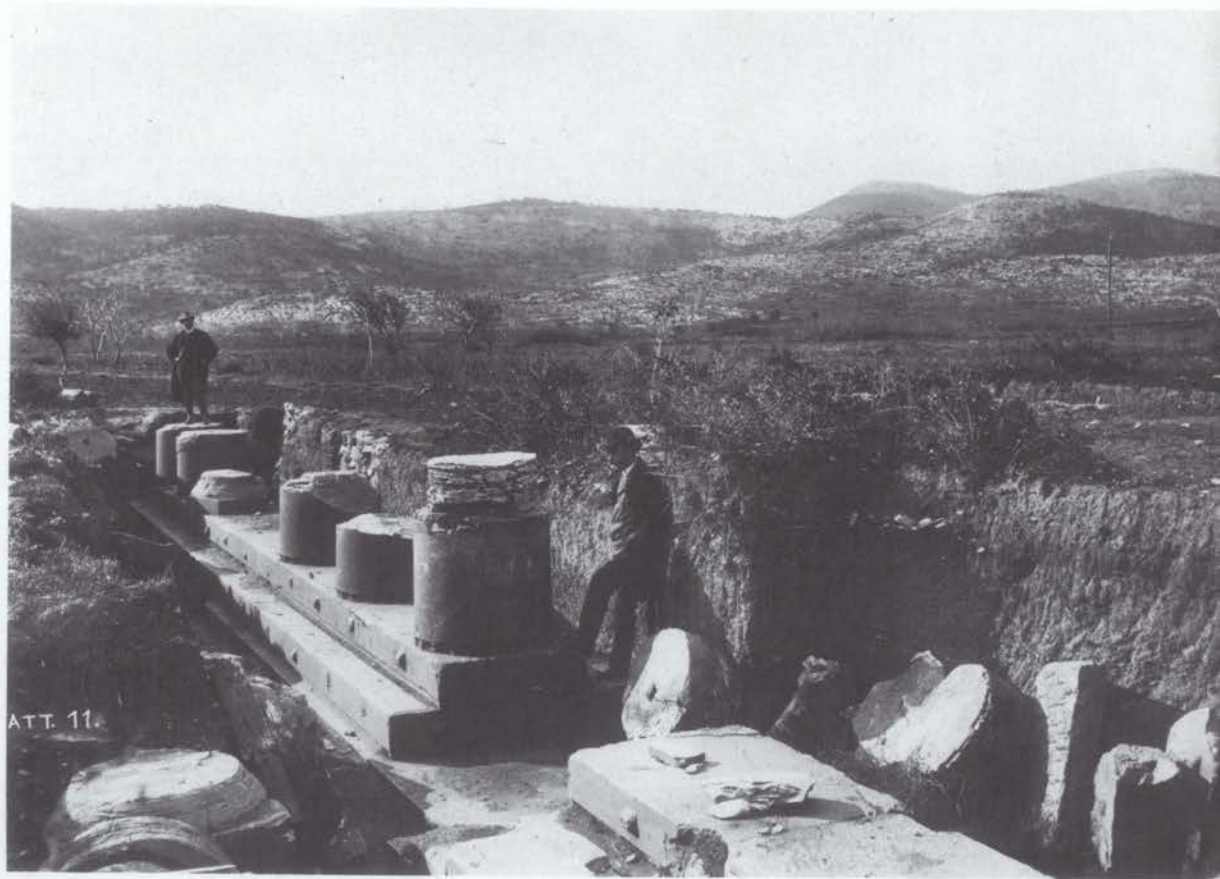
Νησιὰ

Ὁ Χρ. Τσουντας ἐρεύνησε τὸ 1886 καὶ 1891 κλασικοὺς τάφους μὲ θαυμάσια κτερίσματα στὴν Ἐρέτρια καὶ τὸ 1894 κυκλαδικοὺς τάφους στὴν Ἀμοργό.

40. Τὸ θέατρο στὸ φρούριο τοῦ Ραμνοῦντος. Στὸν χῶρο τοῦ κοίλου ἀρχαιολόγοι τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου (φωτ. DAI τοῦ Ἀπρ. τοῦ 1892).

41. Θορικός. Τμήμα της στοᾶς (Τελεστήριον) πού ἐρεύνησε τὸ 1893 ὁ Βαλέριος Στάης, συμπληρώνοντας τὴν ἀνασκαφὴ τῶν *Dilettanti* (φωτ. *DAI* τοῦ 1893).

42. Τὸ συνεργεῖο τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Δημ. Καμπούρογλου στὸ Δαφνὶ τὸ 1891, φωτογραφημένο ἀπὸ τὸν ἀνασκαφέα (φωτ. ΑΑΕ).

43. Ὁ Παν. Καββαδίας (ἀριστερὰ) «μετὰ τῆς ὑψηλῆς ξένης καὶ ἄλλων ἐπισήμων» στὸ θέατρο τῆς Ἐπιδαύρου (φωτ. ΑΑΕ ἀρ. 3926).

44 α-β. Ἀντίγραφο λεπτομερειῶν τοιχογραφίας ἀρχαίου τάφου ποῦ βρέθηκε ἀνατολικά τῆς παλαιᾶς Κορίνθου, στή θέση Μεγάλη Πόρτα. Ἡ ἀνασκαφή τοῦ μνημείου ἔγινε ἀπό τὸν Π. Σταματάκη καὶ τὸ ἀντίγραφο τῆς τοιχογραφίας, ποῦ βρίσκεται στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο, ἀπὸ τὸν Νικηφόρο Λύτρα, τὸ 1882. Ἀπὸ τίς ἐδῶ εἰκόνες ἢ μία παριστάνει, κατὰ τὴν περιγραφή τοῦ Σταματάκη, «κανοῦν ἐνέχον ὀπώρας καὶ ἄνθη· παρὰ τὸ κανοῦν ὑπάρχουσι δύο πτηνά, ὃν τὸ μὲν τρώγει σταφυλήν, τὸ δὲ ἀνατείνει τὸ ῥάμφος πρὸς τὸ κανοῦν». Ἡ ἄλλη, κατὰ τὸν Στ. Κουμανοῦδη εἶναι μορφή «πρεσβύτου ἰσταμένου ὄρθου ἐν σχήματι πενθοῦντος».

45. Ἡ περιοχή καί τὰ ἐρείπια τῶν Μυκηνηῶν (φωτ. DAI τοῦ 1916).

46. Τὸ σωζόμενο μέρος τοῦ ἀνακτόρου τῶν Μυκηνηῶν, ἐρευνημένου ἀπὸ τὸν Χρῆστο Τσουντα τὸ 1886. Διακρίνεται ἡ κυκλικὴ ἐστία. Πίσω τὸ φαράγγι Χάβος καὶ τὸ βουνὸ Σάρα. (Φωτ. DAI τοῦ 1890, ἡ ὁποία χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴ χάραξη χαλκογραφίας δημοσιευμένης στὸ βιβλίον *The Mycenaean Age* by Chrestos Tsountas and J. Irving Manatt, London 1897, fig. 14.)

655. Στήλη τετραγώνου, λίθου μέγανος, ὕψους 1,45, πλάτους 0,93 καὶ 0,20. ἔχουσα.

Η ΗΚΑΙΤΙΣΩΗΑΔΕΧΟΥΣΗΗΑΚΕΤΑΤΟΥΣΔΕΚΛΙΘΕΝΤΑΣ
 ΟΙΔΕΓΑΡΩΡΚΩΣΑΝΗΕΡΟΠΩΝΗΕΤΟΠΙΣΘΕΓΕΝΕΒΛΗΝ
 ΗΗΚΕΤΙΤΟΝΔΕΛΛΑΝΚΕΙΝΕΙΝΤΙΝΑΗΗΔΕΣΑΛΕΥΕΙΝ
 ΗΑΡΤΥΣΕΣΤΙΔΕΤΩΝΔΑΤΡΕΚΗΣΟΓΙΟΣΜΑΡΤΥΣ
 5. ΩΣΚΑΙΕΠΙΚΑΡΑΤΟΣΓΕΓΡΑΦΗΑΤΕΟΒΡΙΝΟΣΟΡΚΟΣ

ΗΗΠΟΤΕΚΕΡΤΟΧΕΩΝΕΠΙΦΘΙΗΕΝΟΙΣΙΓΕΛΑΣΗΣ
 ΗΗΔΕΚΘΥΚΟΥΔΟΛΕΡΟΥΡΗΗΑΠΟΤΕΞΕΚΗΣ
 ΗΔΕΚΑΤΟΥΚΕΤΕΟΝΤΟΣΕΠΟΣΥΕΥΔΗΓΟΡΟΝΗΠΗΣ
 ΗΗΣΕΛΑΒΗΠΥΡΟΣΣΑΚΡΙΣΔΕΙΝΗΕΣΣΑΓΕΕΝΝΗΣ
 10. ΚΑΙΤΑΡΤΑΡΟΥΕΚΚΡΟΙΕΡΟΥΥΥΧΗΣΠΟΛΥΩΔΥΝΟΝΑΛΓΟΣ

ΑΝΘΡΩΠΕΕΤΥΠΕΡΘΕΝΕΩΝΗΜΗΠΑΤΕΙΟΥΣΥΠΕΝΕΡΘΕΝ
 ΗΗΔΕΜΙΝΑΜΠΑΥΟΧΕΝΟΣΕΦΙΖΑΝΕΤΟΙΣΦΘΙΗΕΝΟΙΣΙΝ
 ΤΟΙΟΝΓΑΡΚΑΙΣΕΝΗΑΝΕΙΗΗΚΑΤΙΤΕΛΕΣΦΩ
 ΤΩΝΔΑΥΤΩΝΚΑΙΣΥΗΕΘΞΕΙΣΩΝΑΥΤΟΣΔΡΑΝΟΥΚΕΦΥΛΑΞΩ
 15. ΟΙΣΕΙΣΔΕΤΑΔΕΠΑΝΤΑΟΤΑΝΣΕΛΑΒΗΕΝΝΥΧΟΣΗΩΣ

ΤΑΥΤΑ
 ρ

Ἐύριθην καὶ ἀζυμματα μεταρνε-
 στέρου τῶ φου, ἐστραμμίου πρὸς
 αἰατορας, εἰ καὶ ἰδοικτῶν ἀρρῶ
 τοῦ Ἰθθασιου Παρτωσιῶτου,
 κυμῆν πρὸς αἰατοζῶν ἔρε-
 τῶν Τανάγρας παρὰ τὴν θεση
 Κομιάζε, κατὰ τὴν 10 Ἰπριίου
 1876. Ἡ στήλη δὲ εἰ ἀζυματεν ὁ
 δολιχηρον τὸ σῶμα τοῦ τῶ φου,
 μῆραι δ' αὐτοῦ ἀκαζῶτατο καὶ
 αὐτὸ ἑτέρας πηλίου κυρῆνου.
 Τοῦτου εἰς μα π' στήλη δὲ ἀντίκει
 αὐτοῦ τῶ φου, ἀρρ' εἶαι εἰρημῆ-
 η ἐξ ἄρην ἀρχαιότερου τῶ φου, ἀρ-
 ρῶ καὶ εἰ τὸ ἀρχαιότερον τοῦ τῶ φου
 φω π' στήλη ἐρηθη ἔξ ἄρην κυμ-
 μῆν, οἰμοθεμῆματα, ὅτε εἰ φρα
 φη ἐπ' αὐτῆ καὶ τὸ ἑτέγραμμα.
 Τοῦτο εἰμαζεται ἐν δυο τῶ φου,
 οὐ π' τῶ φου στήλη φρε ἐπὶ τοῦ
 κατ' ἀρῶ τερα καὶ ὄραντι αἰμοου,
 δι' αὐτὸν ἴσομοδο μετ' ἄρην πηλίου.
 Μετεμοσθη αὐτῶν εἰς χυμῆ-
 ναρον καὶ αὐτῶν εἰς φρε τοῦ οἰ-
 μῆτου, εἰ δ' π' στήλη καὶ ἀρ-
 χαιότερη.

47. Πανομοιότυπο τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Τανάγρας IG VII 582-584 καμωμένο ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Σταματάκη τὸν Ἰούλιο τοῦ 1876 (AAE, ἀρχεῖο Σταματάκη).

Πρόσληψη εφόρων Ἡ μεγάλη ἔκτασι πού πῆραν οἱ ἀνασκαφές τῆς Ἑταιρείας μέ τοὺς πόρους τοῦ λαχείου ἐπέβαλε τὴν πρόσληψη νέων ἀρχαιολόγων, ἐφόρων, οἱ ὅποιοι ἐκτὸς ἀπὸ τὶς σπουδές πού εἶχαν κάνει στὴν Ἑλλάδα εἶχαν φοιτήσει καὶ σὲ πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας. Τὸ 1882 προσλήφθηκε ὁ Χρ. Τσουντας, δύο χρόνια ἀργότερα ὁ Β. Λεονάρδος, τὸ 1885 ὁ Θ. Σοφούλης, τὸ 1890 ὁ Δ. Κώνστας γιὰ βραχὺ διάστημα, τὸ 1891 ὁ Ἄ. Σκιᾶς καὶ ὁ Δ. Καμπούρογλους, καὶ τὸ 1894 ὁ Κ. Κουρουγιώτης.

**Θάνατος
Π. Σταματάκη**

Μὲ τὴν ἀποχώρησι τοῦ Π. Εὐστρατιάδη ἀπὸ τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία στὶς 25 Φεβρουαρίου 1884 ὁ Π. Σταματάκης ἐγκαταλείπει τὰ ἔργα τῆς Ἑταιρείας καὶ ἀναλαμβάνει καθήκοντα γενικοῦ ἐφόρου. Ἦδη ὁμως, παρὰ τὸ ὅτι ἦταν νέος (ἡ χρονολογία τῆς γέννησής του δὲν εἶναι γνωστὴ, ἡ ἡλικία του ὁμως μπορεῖ νὰ ὑπολογιστεῖ ἀπὸ τὶς φάσεις τῆς σταδιοδρομίας του), ἡ ὑγεία του εἶχε τόσο κλονιστεῖ ἀπὸ τὴν ἐλονοσία ὥστε ἕνα χρόνο ἀργότερα, στὶς 19 Μαρτίου 1885, πέθανε στὴν Ἀθήνα. Στὴ θέση τοῦ γενικοῦ ἐφόρου τὸν διαδέχθηκε ὁ Π. Καββαδίας. Ὁ Σταματάκης παρὰ τὸ ὅτι δὲν εἶχε κάνει σπουδές ἀρχαιολογίας εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους Ἑλληνες ἀρχαιολόγους τοῦ 19ου αἰ. καὶ τὸ ἔργο του, ὅπως φαίνεται στὶς χειρόγραφες ὑπηρεσιακὲς ἐκθέσεις του, ξεχωρίζει γιὰ τὴν ἀκρίβεια, τὴν ἐπιστημονικὴ μέθοδο καὶ τὴ σαφήνεια, χαρακτηριστικὰ πού τὸ κάνουν πολὺτιμο γιὰ κάθε μελετητὴ καὶ κάθε ἐποχὴ. Πλῆθος δημοσιεύσεων ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὸν Στ. Κουμανούδη βασίζονται στὰ ἀκριβέστατα ἀπόγραφα τοῦ Σταματάκη.

**Ἡ Ἀρχαιολογικὴ
Ἐφημερίς**

Ἡ δευτέρη περίοδος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος δὲν ἦταν, γιὰ λόγους ἐσωτερικοῦ, εὐτυχῆς καὶ τὸ 1874 ἡ ἔκδοσι διακόπηκε. Τὸ κενὸ συμπληρώθηκε κάπως μέ τὴν ἔκδοσι ἀπὸ τὸν Στ. Κουμανούδη καὶ τὸν Εὐθ. Καστόρχη τοῦ περιοδικοῦ Ἀθήναιοι (δέκα τόμοι, 1872-1881), ὅπου δημοσιεύθηκαν πλῆθος μελέτες πού ἀναφέρονται σὲ ἀνασκαφές καὶ εὐρήματα ἀνασκαφῶν τῆς Ἑταιρείας. Ὅμοιες ὑπηρεσίες εἶχε προσφέρει παλαιότερα τὸ περιοδικὸ Φιλίστωρ (4 τόμοι, 1861-1863), πού ἐξέδιδαν ὁ Στ. Κουμανούδης, ὁ Κ. Ξανθόπουλος καὶ ὁ Δ. Ἰ. Μαυροφρύδης.

Τὸ 1883 ἐπανεκδίδεται ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς καὶ οἱ τόμοι τῆς ἕως τὸ 1923 ἀποτελοῦν τὴν περίοδον τρίτην. Ἡ νέα ἔκδοσι δὲν ἔχει καμιὰ ὁμοιότητα μέ τὴν παλαιὰ Ἐφημερίδα. Ἐκτύπωση, ἐξώφυλλο, πίνακες, σχεδιογραφήματα εἶναι ἄριστης ποιότητος καὶ ἀπόδοσις. Ἐκδότης στὴν ἀρχὴ ἦταν ὁ Κ. Μυλωνᾶς, ἀπὸ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1885 ὁμως ἀναλαμβάνει ὁ Ἀθ. Κουμανούδης μέ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὴν ἐμφάνισι τοῦ περιοδικοῦ. Τὸ 1893, ὡς προοίμιον τῶν ὄσων θὰ συμβοῦν τὸν ἐπόμενον χρόνον, ἀντικαθίσταται ὁ Ἀθ. Κουμανούδης ἀπὸ τὸν Κ. Μυλωνᾶ.

Διάλυση τῶν μουσείων τῆς Ἑταιρείας

Πολιτικά γεγονότα δημιούργησαν ἀνωμαλίες στὴ λειτουργία τοῦ μουσείου τοῦ Βαρβακείου, ἐπίταξη γιὰ νοσηλεία ἀρρώστων τὸ 1881, στρατωνισμὸς δύο λόγων μηχανικοῦ τὸ 1885. Ἡ περάτωση τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, τοῦ ὁποίου τὴ διεύθυνση εἶχε ὁ γενικὸς ἔφορος, ὁ Π. Καββαδίας, ἔθεσε τὸ θέμα παράδοσης τῶν ἀρχαίων ποὺ εἶχε στὴ φύλαξη καὶ διαχείρισή της ἡ Ἑταιρεία. Σύμφωνα μὲ τὸν ὀργανισμό της, ὁ ὁποῖος ρητὰ χαρακτήριζε τὰ ἀρχαῖα ποὺ κατὰ ὁποιοδήποτε τρόπο περιέρχονταν στὴν κατοχὴ τῆς Ἑταιρείας ὡς κτῆμα τοῦ Δημοσίου, τὰ ἀρχαῖα τοῦ Βαρβακείου καὶ τοῦ Πολυτεχνείου ἔπρεπε νὰ μεταφερθοῦν καὶ νὰ ἐκτεθοῦν στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο τῆς ὁδοῦ Πατησίων. Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1887 παραδόθηκαν στὸ Νομισματικὸ Μουσεῖο ποὺ διηύθυνε ὁ Ἄ. Ποστολάκας τὰ νομίσματα τῆς Ἑταιρείας, 289 χρυσά, 1.224 ἀργυρὰ καὶ 21.407 χαλκὰ. Τὸν ἐπόμενο μῆνα ἄρχισε καὶ ἡ παράδοση τῶν ὑπόλοιπων ἀρχαίων. Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1891 ἔχει ὀλοκληρωθεῖ ἡ παράδοση τῆς Συλλογῆς Δημητρίου καὶ τὸν ἐπόμενο χρόνο ἔγινε ἡ παράδοση τῶν Μυκηναϊκῶν. Ὡς τὸ 1894 ὅλα τὰ ἀρχαῖα τῆς Ἑταιρείας εἶχαν μεταφερθεῖ στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο, ὄχι ὅμως χωρὶς προβλήματα, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦσε ἡ ἀνυπομονησία τοῦ Καββαδία νὰ περιέλθουν ὅλα στὴ δικαιοδοσία του καὶ ἡ τάση τῆς Ἑταιρείας γιὰ χρονοτριβή, τὴν ὁποία δικαιολογοῦσε ὅμως τὸ μέγα αὐτὸ ἐγχείρημα. Ἀπὸ μέρους τῆς Ἑταιρείας τὴν ἐργασία ἔφερε σὲ πέρασ μὲ ὑποδειγματικὸ τρόπο ὁ Ἄθ. Κουμανοῦδης.

Οἱ φύλακες ἀρχαιοτήτων

Μεγάλη ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ στὴ φύλαξη καὶ συντήρηση τῶν ἀρχαίων μὲ τὴν πληρωμὴ φυλάκων, τοὺς ὁποίους πρότεινε ἡ Ἑταιρεία ἀλλὰ διόριζε τὸ Ὑπουργεῖο. Ὅλοι σχεδὸν πρόσφεραν μεγάλες ὑπηρεσίες σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ὑπῆρχε ἔξαρση τῆς ἀρχαιοκαπηλίας. Ἀξίζει ἰδιαίτερα νὰ μνημονευθεῖ ὁ φύλακας τῆς Τανάγρας Ἀλέκος Βασιλείου, τοῦ ὁποίου σώζονται οἱ ἐπιστολές-ἀναφορές. Μὲ αὐτὲς ἔκανε γνωστὰ τὰ ἀρχαῖα ποὺ βρισκόνταν στὴν περιφέρειά του. Ἐκπαιδευμένος ἀπὸ τὸν Π. Σταματάκη, προσφέρει στὶς ἐπιστολές του ὅλα τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα ὄχι μόνο γιὰ τὴν ταύτιση ἀλλὰ, προκειμένου γιὰ τὶς ἐπιγραφές, καὶ γιὰ τὴ δημοσίευσή.

Τὸ λαχεῖο γίνεται προνομιοῦχο

Τοῦ λαχεῖου οἱ κληρώσεις συνεχίστηκαν κανονικὰ ὡς τὸ 1887. Τότε, μὲ τὸν νόμο ΑΧΛ' τῆς 30 Δεκ. 1887, τὸ λαχεῖο τῆς Ἑταιρείας ἔγινε προνομιοῦχο καὶ ἀπαγορεύτηκε ἡ κυκλοφορία οἰουδήποτε ἄλλου στὸ ἑλληνικὸ κράτος. Ὁ νόμος αὐτὸς ἔγινε μὲ πρωτοβουλία τοῦ Χαρ. Τρικούπη, ὁ ὁποῖος ἤθελε, κατὰ τὸν Καββαδία, μὲ τὴν αὐξηση τῶν πόρων τῆς Ἑταιρείας νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ ἐξαγορὰ τῶν σπιτιῶν πρὸς Β. τῆς Ἀκροπόλεως ὡς τὸν Πύργο τῶν Ἀνέμων γιὰ νὰ ἀποκαλυφθεῖ ἡ ἀρχαία Ἀθήνα, καθὼς καὶ ἡ ἐξαγορὰ τοῦ χώρου Ν. καὶ Δ. τῆς Ἀκροπόλεως ὡς τὸ μνημεῖο τοῦ Φιλοπάπου καὶ τὴν Πνύκα γιὰ νὰ με-

ταβληθεῖ σὲ δάσος. Λαχειοφόρο δάνειο πὸν προσπάθησε νὰ συνάψει ἡ Ἐταιρεία μὲ τὴν Union Bank τῆς Βιέννης γιὰ τὴν εὐδόωση τοῦ ὁποῦ μάλιστα ψηφίστηκε ὁ νόμος ΑΧΠΘ' τῆς 3 Φεβρ. 1889 δὲν ἔφθασε σὲ πέρασ γιὰτὶ ἡ αὐстроουγγρική κυβέρνησις ἀπαγόρευσε τὴν κυκλοφορία τοῦ λαχείου στὴν ἐπικράτειά της.

Τὸ Συμβούλιο

Κατὰ τὶς ἀρχαιρεσίαις τῆς 1 Φεβρουαρίου 1881 πρόεδρος ἐκλέγεται ὁ Εὐθ. Καστόρχης· ὁ Ἄλ. Κοντόσταυλος βρισκόταν στὸ ἐξωτερικό. Νέα μέλη τοῦ Συμβουλίου ἔγιναν ὁ Κ. Μυλωνᾶς καὶ ὁ Δ. Σεμιτέλος ἀντὶ τοῦ Καστόρχη καὶ τοῦ Γ. Μαυρογιάννη. Τὸ 1882 πρόεδρος γίνεται πάλι ὁ Κοντόσταυλος καὶ νέο μέλος ὁ Καστόρχης ἀντὶ τοῦ Σ. Σωτηρόπουλου. Τὸ 1883 τὸ προεδρεῖο μένει τὸ ἴδιο, ἐκλέγονται ὅμως νέα μέλη ὁ Γ. Ἀντωνιάδης καὶ ὁ Γ. Νικολαΐδης ἀντὶ τοῦ Καστόρχη καὶ τοῦ Μαυρογιάννη· τὸ 1884 ὁ Καστόρχης παίρνει τὴ θέση τοῦ Π. Εὐστρατιάδη, ὁ ὁποῖος ἀποχώρησε ὀριστικά. Τὸ 1885 ἐκλέγεται ὁ Π. Σταματάκης στὴ θέση τοῦ Μυλωνᾶ καὶ τὸ 1886 οἱ Καββαδίας, Μυλωνᾶς καὶ Κ. Γραμματικόπουλος στὴ θέση τῶν Π. Σταματάκη καὶ Λ. Καφταντζόγλου, πὸν πέθαναν, καὶ τοῦ Γ. Ἀντωνιάδη. Τὸ 1887 δὲν ἐκλέγεται νέο Συμβούλιο, γιὰτὶ ἔπειτα ἀπὸ τὶς ἀνωμαλίαις πὸν διαπιστώθηκαν στὴ διαχείριση τοῦ ἀποθανόντος ταμίας Π. Γιαννόπουλου ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ ἄργησε νὰ συντάξει τὴν ἔκθεσή της καὶ ἡ γενικὴ συνέλευσις γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ Συμβουλίου, πὸν ἔγινε στίς 9 Νοεμβρίου 1887, παρέτεινε τὴ θητεία τοῦ παλαιοῦ ὡς τὸ τέλος τοῦ 1887. Στίς ἀρχαιρεσίαις τῆς 21 Φεβρουαρίου 1888 νέος ταμίας ἐκλέχτηκε ὁ Γ. Νικολαΐδης καὶ στὴ θέση τοῦ Νικολαΐδη ὁ Δ. Φίλιος. Τὸ 1889 νέα μέλη ἐκλέχτηκαν ὁ Ἄντ. Οἰκονόμου καὶ Ν. Χαλκιοπούλου ἀντὶ τοῦ Κ. Γραμματικόπουλου καὶ τοῦ Δ. Σεμιτέλου. Τὸ 1890 νέα μέλη εἶναι ὁ Δημοσθ. Τσιβανόπουλος καὶ ὁ Ἄχ. Ἀγαθόνικος, ἀντὶ τοῦ Καστόρχη πὸν πέθανε καὶ τοῦ Ν. Χαλκιοπούλου, ἐνῶ στὸ Συμβούλιο τοῦ 1891 νέο μέλος εἶναι ὁ Θεμ. Σοφούλης στὴ θέση τοῦ Κ. Μυλωνᾶ, ὁ ὁποῖος τὸ 1892 ἐκτοπίζει τὸν Σοφούλη καὶ ξαναγίνεται σύμβουλος. Τὸ 1893 νέο μέλος εἶναι ὁ Δ. Μακκᾶς στὴ θέση τοῦ Ἀγαθονίκοιο πὸν πέθανε. Τὸ 1894 δὲν ἔγιναν ἀρχαιρεσίαις ἐξ αἰτίας γεγονότων πὸν θὰ ἐξιστορηθοῦν μὲ συντομία καὶ τὸ παλαιὸ Συμβούλιο ἐξουσιοδοτήθηκε νὰ διοικεῖ κατὰ τὸν ὄργανισμό πὸν ἴσχυε.

Τὰ πρὸ τοῦ 1894

Ποιά εἶναι λοιπὸν τὰ γεγονότα πὸν κάνουν τὸ 1894 τὸ σπουδαιότερο καὶ κρισιμότερο ἔτος τοῦ βίου τῆς Ἐταιρείας; Ἡ ἀρχὴ τους βρίσκεται μακριά, στὸ 1885, χρονιὰ τοῦ θανάτου τοῦ Π. Σταματάκη. Εὐθὺς ὁ Π. Καββαδίας ἔγινε γενικὸς ἔφορος καὶ τὸ ἓνα τμήμα τῆς διφυοῦς ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας περιῆλθε στὴ δικαιοδοσία του. Ὁ Καββαδίας εἶχε γνώσεις καὶ ἱκανότητες τὶς ὁποῖαι ἔδειξε ὡς ὀργανωτὴς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, ἦταν ὅμως φιλόδοξος σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ αὐταρχικός. Ἦδη ἀπὸ πολὺ ἔνωρίς, τὸ 1888, οἱ ιδιότητές του αὐ-

τὲς γίνονται αἰτία δημοσιευμάτων στὶς ἐφημερίδες, ὅπου χαρακτηρίζεται ὡς ἀντιπαθητικώτατος. Τὸ 1887 ζήτησε νὰ μετέχει μονίμως ὁ γενικὸς ἔφορος στὸ Συμβούλιο ὡς βασιλικὸς ἐπίτροπος, τοῦτο δὲ γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχει πιθανότητα νὰ λείπει ἀπὸ τὸ Συμβούλιο ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ἐκλεγεῖ. Μετὰ τὴν ἀπόρριψη τῆς πρότασης αὐτῆς ποὺ κατέλυε τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑταιρείας, μία ἦταν ἡ λύση ἢ ὅποια θὰ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ ἔχει τὸν ἔλεγχό της, τὸ ἀξίωμα τοῦ γενικοῦ γραμματέως. Μὲ πλῆθος μικροτήτων ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου, τὶς ὁποῖες αὐτὸς ὡς μέλος τοῦ Συμβουλίου ἀγνοεῖ, προσπαθεῖ νὰ μειώσει τὴν ἀξιοπιστία τοῦ Συμβουλίου καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Στ. Κουμανούδη, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ στήριγμα τῆς Ἑταιρείας μὲ τὸ μεγάλο κύρος ποὺ ἔχει στὸν πολιτικὸ καὶ τὸν ἐπιστημονικὸ κόσμο. Ὁργανο τῶν ἐπιδιώξεων του ὑπῆρξε ὁ Π. Παπαναστασίου, ἐκπαιδευτικὸς καὶ διευθυντὴς Μ.Ε. τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ὁ ὁποῖος στὶς γενικὲς συνελεύσεις ἦταν πάντα ἐπικριτὴς τοῦ Συμβουλίου καὶ ἔνθερος ὑποστηρικτὴς τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ὀργανισμοῦ, ὅπως καὶ ὁ σύμβουλος Στ. Δραγοῦμης, στέλεχος τοῦ Τρικουπικοῦ κόμματος. Παρὰ τὶς προσπάθειες αὐτῶν τῶν δύο γιὰ ἀναθεώρηση τοῦ ὀργανισμοῦ, τὸ κύρος καὶ ἡ ἀντίσταση τοῦ Ἄλ. Κοντόσταυλου καὶ τοῦ Στ. Κουμανούδη ἦταν ἀξεπέραστο ἐμπόδιο στὶς τάσεις ἀλλαγῆς τῶν πραγμάτων τῆς Ἑταιρείας ποὺ ἐπεδίωκε ὁ Καββαδίας. Ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τὸ 1892 διατύπωσε παρατηρήσεις τυπικῆς περισσότερο σημασίας, τὶς ὁποῖες τὸ Συμβούλιο ἀπόφασισε νὰ ἐφαρμόσει.

Παραίτηση τοῦ Κοντόσταυλου ποὺ ὑποβλήθηκε στὸ Συμβούλιο τὴν 1 Ἰουλίου 1893 δὲν ἀνακοινώθηκε στοὺς ἐταίρους παρὰ μόνον στὶς 20 Φεβρουαρίου 1894, πράγμα ποὺ ἐγένε ἀφορμὴ ἐπίθεσης τοῦ Παπαναστασίου κατὰ τοῦ Συμβουλίου.

Τὰ γεγονότα τοῦ 1894

Μετὰ τὴ λογοδοσία τοῦ Στ. Κουμανούδη στὶς 20 Φεβρουαρίου 1894 γιὰ τὸ ἔτος 1893 ἡ συνέλευση ἐξέλεξε ὡς τριμελὴ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ τοὺς Π. Παπαναστασίου, Ἰ. Μαρκόπουλο καὶ Γ. Κεφάλα. Ἡ ἐκλογὴ αὐτὴ, κατευθυνόμενη ἀπὸ τὴ μερίδα τοῦ Καββαδία, ὑπῆρξε ἀποφασιστικὴ. Στὴν ἔκθεση ποὺ συνέταξε γιὰ τὴ διαχείριση τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1893 καὶ ἀνακοίνωσε στὶς 13 Μαρτίου 1894 φάνηκαν μὲ σαφήνεια οἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Καββαδία καὶ τοῦ Παπαναστασίου. Τὸ κείμενο αὐτὸ τῶν 18 τυπωμένων σελίδων ἀποτελεῖ μνημεῖο καὶ ὑπόδειγμα σκόπιμης δυσφήμισης ἀνθρώπων καὶ ἔργων μὲ τὸν τονισμὸ ἀπλῶν πραγμάτων καὶ πράξεων καὶ τὴ διατύπωση ὑπαινιγμῶν, οἱ ὁποῖοι φαινομενικὰ δὲν εἶναι δυνατόν, ὁ καθένας μόνος του, νὰ θεωρηθεῖ κακόβουλος ἢ δυσφημιστικὸς. Ἐπισημαίνει ὁ Παπαναστασίου πλῆθος πραγμάτων ποὺ παραλείφθηκαν κατὰ τὴ δική του ἀντίληψη καὶ ὑπαινίσσεται χρηματικὲς ἀτασθαλίες καὶ καταχρήσεις χωρὶς νὰ τὶς ὀνομάζει. Περιγράφονται διαδικασίαι νόμιμες καὶ καθιερωμέναι ἀπὸ χρόνια, τὶς ὁποῖες καὶ ὁ Καββαδίας ἐφήρμοξε, καὶ ἀφήνει νὰ

πλανιέται ή ύποψία τής καταχρήσεως έκ μέρους πάντων.

Ἐπί τῶν τρία μέλη τής ἐπιτροπῆς τὰ δύο προτείνουν τήν ἔγκριση τής διαχείρισης, ἐνῶ ὁ Παπαναστασίου εἶναι ἀντίθετος καί προτείνει παράταση τής θητείας τοῦ Συμβουλίου καί σύνταξη νέου ὀργανισμοῦ. Οἱ ἐφημερίδες, ὑποκινούμενες ἀπό τόν Καββαδία καί τόν Παπαναστασίου καί θέλοντας νά χτυπήσουν γιά δικούς τους λόγους τόν Στ. Δραγούμη, δημιουργοῦν ἀπό τίς στήλες τους ἕνα μεγάλο σκάνδαλο καί πλήττουν ἀδιακρίτως καί τόν Στ. Κουμανούδη.

Τὸ Συμβούλιο ἀνασκεύασε τίς κατηγορίες μέ ἔκθεση πού συνέταξε ὁ Φίλιος καί δόθηκαν ἐξηγήσεις στίς σκόπιμες ἀπορίες τής ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία δὲν ζήτησε ἐγκαίρως τίς πληροφορίες πού χρειαζόταν. Ἐτσι ἡ γενική συνέλευση ἐνέκρινε τή διαχείριση τοῦ 1893, παρέτεινε τή θητεία τοῦ Συμβουλίου καί ἀποφάσισε τή σύνταξη νέου ὀργανισμοῦ συστήνοντας ἐπιτροπή, ἡ ὁποία ἀπαρτίστηκε ἀπό τοὺς Καββαδία, Παπαναστασίου, Δραγούμη, Ἀνδρόπουλο καί Μακκά. Ὁ νέος ὀργανισμὸς συντάχθηκε σὲ σειρά διαδοχικῶν συνελεύσεων καί ἐγκρίθηκε μέ τὸ ἀπὸ 21 Νοεμβρ. 1894 ΒΔ. Στίς ἀρχαιρεσίες γιά τήν ἐκλογή νέου Συμβουλίου, στίς 4 Δεκεμβρίου 1894 ψήφισαν 146 μέλη. Ὁ Στ. Κουμανούδης ἔλαβε 135 ψήφους, ὁ Στ. Δραγούμης 73 καί ὁ Παπαναστασίου 71. Ὁ Δραγούμης, πού ἐπεδίωκε τήν προεδρία, δὲν κατόρθωσε νά συγκεντρώσει τήν πλειοψηφία καί στήν τρίτη ἀπόπειρα δήλωσε ὅτι παραιτεῖται τής προσπαθείας. Σὲ ἐπαναληπτικὴ γενική συνέλευση στίς 28 Δεκεμβρίου πρόεδρος ἐκλέχθηκε ὁ Δημ. Τσιβανόπουλος, εἰσαγγελέας τοῦ Ἀρείου Πάγου καί μέλος τοῦ νέου Συμβουλίου. Τῆ θέση του κατέλαβε ὁ Π. Παπαναστασίου, πρῶτος ἀναπληρωματικὸς σύμβουλος. Στὴ συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου πού ἔγινε τήν ἐπομένη ὁ Στ. Κουμανούδης δὲν παραβρέθηκε ἀλλὰ ἔστειλε τήν παραίτησή του ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ γραμματέως χωρὶς νά ἀναφέρει τοὺς λόγους. Στίς 30 Δεκεμβρίου παραιτήθηκε καί ὁ Δ. Φίλιος ἀπὸ σύμβουλος, χωρὶς καί αὐτὸς νά μνημονεύσει τὸν λόγο πού τὸν ὀδήγησε σ' αὐτό. Στίς 2 Ἰανουαρίου ἀκολούθησε ἡ παραίτηση τοῦ Ἰω. Σβορώνου. Ὁ ἀναπληρωματικὸς σύμβουλος Ν. Πολίτης πού κλήθηκε νά καταλάβει κενὴ θέση στὸ Συμβούλιο παραιτήθηκε καί αὐτὸς βρίσκοντας ἀνάρμοστο νά συμπληρωθεῖ τὸ κενὸ ἀπὸ τήν ἀποχώρηση τοῦ Κουμανούδη μέ αὐτὸν τὸν τρόπο. Μαζί μέ τήν ἀποδοχὴ τής παραίτησης τοῦ Πολίτη ἔγινε δεκτὴ καί ἡ παραίτηση τοῦ Ἀθ. Κουμανούδη ἀπὸ τῆ θέση τοῦ βοηθοῦ τοῦ γραμματέως. Στίς 6 Ἰανουαρίου 1895 γραμματεὺς ἐκλέχθηκε ἀπὸ τὸ Συμβούλιο ὁ Π. Καββαδίας κι ἔτσι ἡ ἐπιδίωξή του νά ἐλέγχει τήν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία καί τήν Ἐταιρεία ἐκπληρώθηκε.

ΠΡΩΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΒΒΑΔΙΑ (1895-1909)

Ο νέος
χαρακτήρας
της Έταιρείας

Με τη ριζική μεταβολή που συντελέστηκε το 1894 ή Έταιρεία μπαίνει σε νέα περίοδο της δράσης της. Ο οργανισμός είναι νέος και έντελως διαφορετικός από εκείνον του 1862, το Συμβούλιο νέο, ο πρόεδρος και κυρίως ο γραμματεὺς ἔχουν τελείως αντίθετη νοοτροπία. "Αν ο Στ. Κουμανούδης ήταν ο τελευταῖος εκπρόσωπος του καθυστερημένου διαφωτισμοῦ στην Ελλάδα, ο Π. Καββαδίας είναι ο κατ' ἐξοχήν εκπρόσωπος του τεχνοκρατικού πνεύματος. Τοῦτο είναι φανερό στο ἔργο που ἄφησαν και στον τρόπο δράσης τους. Η μεταβολή που ἔγινε τόσο ἀπότομα θά ἐπερχόταν ὀψωδῆποτε το 1899, ἔτος θανάτου του Κουμανούδη. Ο τρόπος ὁμως κατὰ τὸν ὁποῖο συντελέστηκε ἡ ἀλλαγὴ ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ὑπαρξῆς ἑνὸς ἄλλου πνεύματος που ζημίωσε τὴν Έταιρεία και τῆς ἔδωσε κατεύθυνση λανθασμένη. Η ἀνάμειξη ἐξ ἄλλου τῆς βασιλικῆς οἰκογένειας στη διοίκησή της εἶχε ὡς φυσικὴ κατάληξη τὰ γεγονότα του 1909. Πάντα ὑπῆρχαν ἀντιρρήσεις γιὰ τὸν τρόπο διοίκησης του Καββαδία, ἡ ἐπανάσταση στο Γουδι ὁμως ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκδηλωθοῦν βίαια. "Αν οἱ ἀποφάσεις που ἔλαβαν τότε οἱ ἀπολυτρωμένοι ἀπὸ τὴν τυραννία του Καββαδία ἔφοροι γιὰ τὴν Έταιρεία και τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία ἦταν οἱ δέουσες, τοῦτο εἶναι ἄλλη ἱστορία.

Οἱ ἀνασκαφές
Ἀθῆναι

Κατὰ τὴν περίοδο τούτη οἱ ἀνασκαφές συνεχίζονται με τὴν ἔνταση τῆς προηγούμενης. Στην Ἀθήνα συνεχίστηκε και ὀλοκληρώθηκε ἀπὸ τὸν Κ. Μυλωνᾶ ἡ ἀνασκαφὴ τῆς στοᾶς του Ἀττάλου (1895-1902), που εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὸν Στ. Κουμανούδη το 1859. Μεγάλης ἔκτασης ἀνασκαφὴ στη Β. κλιτὺ τῆς Ἀκροπόλεως διεξήγαγε ὁ Π. Καββαδίας ἀπὸ το 1896 ὡς το 1909 με ἐνδιάμεσες διακοπές. Τis ἀνασκαφικὲς και ἀναστηλωτικὲς ἐργασίες που εἶχαν γίνει στο Ὀλυμπεῖον το 1861 και 1885 συνέχισε ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Έταιρείας Γ. Νικολαΐδης ἀπὸ το 1897 ὡς το ἔτος του θανάτου του, το 1907, με κάποιες διακοπές. Το 1897 διεξήγαγε ἀνασκαφὴ ὁ Ἀ. Σκιᾶς κοντὰ στο Ὀλυμπεῖον, στην ἀριστερὴ ὄχθη του Ἰλισοῦ, γιὰ νὰ βρεῖ τὰ λείψανα του ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας. Τὴν ἀνασκαφὴ του Κεραμεικοῦ συνέχισε ὁ Β. Στάης το 1896 ἐρευνώντας ἕνα τύμβο κοντὰ στην Ἀγία Τριάδα. Το 1909 ἀνατέθηκε στον Ἀ. Σκιᾶ νέα ἀνασκαφὴ του νεκροταφείου σε συνεργασία με τὸν Α. Βrückner. Με τis νέες ἐρευνες ἡ νεκρόπολη ἄρχισε νὰ παίρνει τὴν πραγματικὴ της μορφή. Ἀνασκαφὴ στον ἔξω Κεραμεικὸ ἔκανε το 1896 και 1897 ὁ Ἀντ. Οἰκονόμου. Μικρότερες ἀνασκαφικὲς ἐργασίες ἔγιναν ἀπὸ τὸν Γ. Σωτηριάδη στο Ἀσκληπιεῖο, το Διονυσιακὸ θέατρο και στο Ὠδεῖο Ἡρώδου.

Γραφειοκρατικὲς διαδικασίες σχετικὲς με τὴν ἀπαλλοτρίωση του χώρου τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς ἐπέτρεψαν τὴν ἔναρξη τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀνασκαφῆς — που συνεχίστηκε ἀργότερα ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴ

48. Ταφικός δρόμος τοῦ Κεραμεικοῦ. Δεξιὰ στὸ ὑψηλό του βάθρο ὁ ἀναστηλωμένος ἀπὸ τὸν Λάζαρο Φυτάλη ταῦρος τοῦ μνημείου τοῦ Διονυσίου (φωτ. ΔΑΙ τοῦ τέλους τοῦ 1909).

Σχολῆ Κλασικῶν Σπουδῶν —, μόλις τὸ 1907, με διευθυντὴ τὸν Π. Καββαδία καὶ βοηθὸ τοῦ τὸν Γ. Οἰκονόμο, ὁ ὁποῖος εἶχε προσληφθεῖ γι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐργασία. Παλαιότερα ἡ Ἑταιρεία εἶχε ἐρευνήσει στὸν χῶρο τῆς Ἀγορᾶς τὸ οἰκόπεδο τῆς οἰκίας Ψωμᾶ, τὴ στοὰ τοῦ Ἀττάλου καὶ τὴ λεγόμενη στοὰ τῶν Γιγάντων.

Ἄττικὴ

Στὸν Πειραιᾶ ὁ Ἰ. Δραγάτσης ἐρεύνησε τὸ 1897 τὸ *Σηράγγειον* στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ λόφου τῆς Μουνιχίας καὶ τὴ λεγόμενη *σπηλιὰ τῆς Ἀρετούσας* στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ λόφου, καὶ δύο χρόνια ἀργότερα με τὴ συνεργασία τοῦ νομομηχανικοῦ Ἦλ. Ἀγγελόπουλου τοὺς νεωσοίκους στὰ λιμάνια τῆς Ζέας καὶ τῆς Μουνιχίας.

Τὸ 1896 ὁ Β. Στάης ἀνέσκαψε μερικῶς ἓνα τύμβο στὸ Μαρούσι. Ἄρκετὰ χρόνια ἀργότερα, τὸ 1908 καὶ 1909, ἔρευνα τοῦ ἴδιου στὸ

Μοσχάτο ἔφερε στὸ φῶς τὴ βάση τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Ἐχέλου καὶ τῆς Βασίλης καὶ ἄλλα ἀρχαῖα.

Ἡ μεγάλη ἀνασκαφὴ τῆς Ἐλευσίνος, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ 1882 ὠς τὸ 1894 διεξαγόταν ἀπὸ τὸν Δ. Φίλιο, συνεχίστηκε κατὰ τὰ ἔτη 1895/98 καὶ 1902 ἀπὸ τὸν Ἄ. Σκιᾶ. Μακρότατη ἦταν ἐπίσης ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Σουνίου ἀπὸ τὸν Στάη ἀπὸ τὸ 1897 ὠς τὸ 1909, μὲ τὴν ὁποία σαφηνίστηκε ἡ μορφή τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος ποὺ ἀποδόθηκε στὸν ἀληθινό του κύριο (παλαιότερα πίστευαν πὼς λατρευόταν σ' αὐτὸ ἡ Ἀθηνᾶ) καὶ βρέθηκε τὸ ἱερό τῆς Ἀθηνᾶς μὲ τοὺς δύο μικροὺς ναοὺς τῆς θεᾶς.

49. Ἡ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Ἀμφιαρείου τοῦ Ὁρωποῦ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀνασκαφῆς. Κάτω δεξιὰ τὸ παλιὸ φυλάκιο καὶ τὸ πρῶτο μουσεῖο (φωτ. ΑΑΕ).

50. Ἡ ἀρχαία Μεσσήνη ὅπως ἀποκαλύφθηκε μὲ τὶς ἀνασκαφές τοῦ Θεμ. Σοφοῦλη. Κάτω ἀριστερὰ τμῆμα τοῦ Συνεδρίου (φωτ. DAI τοῦ 1900).

51. Ὁ Θεμιστοκλῆς Σοφούλης (1860-1949), τὴν ἐποχὴ πού σπούδαζε στὴ Γερμανία, ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας καὶ σύμβουλος (1891, 1918-1920). Ἔκανε μὲ ἐντολὴ τῆς Ἀ. Ἐτ. ἀνασκαφές στὸ Φοινίκι τῆς Λακωνίας καὶ στὴ Μεσσήνη. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν τελευταίων ἀρρώστησε βαριὰ ἀπὸ πνευμονία. Μετὰ τὴν ἀνάρρωσή του ἀποσύρθηκε στὴ Σάμο ὅπου ἄρχισε νὰ ἀναμειγνύεται στὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ νησιοῦ. Τὸ 1902 καὶ 1903 διεξήγαγε ἀνασκαφές στὸ Ἑραῖο τῆς Σάμου μὲ τὸν Π. Καββαδία. (Φωτ. ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ ἐγγονοῦ τοῦ βουλευτῆ Σάμου, Θεμιστοκλῆ Παν. Σοφούλη.)

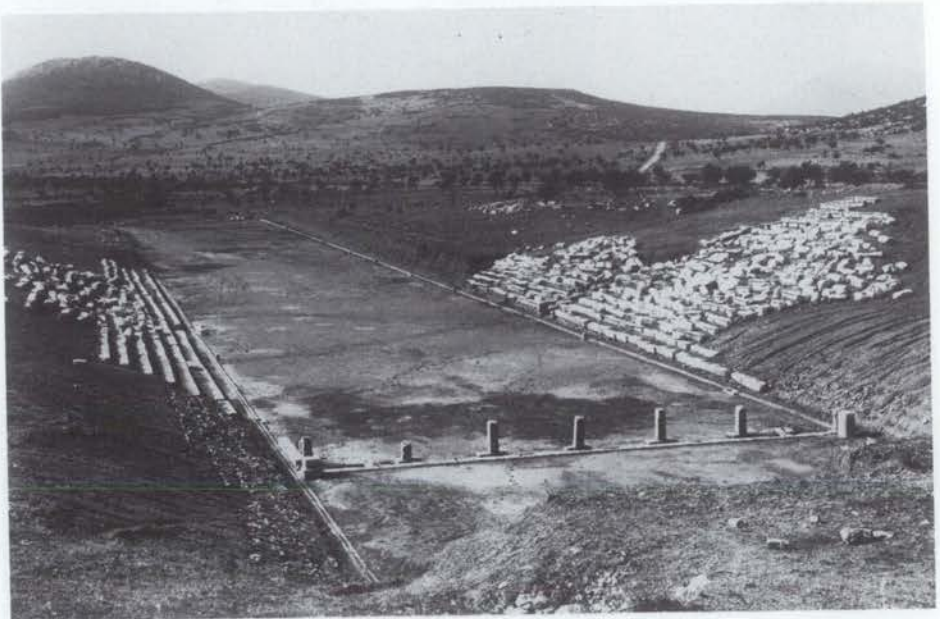

52. Λυκόσουρα Ἀρκαδίας. Δεξιὰ τὰ εἱρεῖπια τοῦ ἱεροῦ τῆς Δεσποίνης (φωτ. ΔΑΙ τοῦ 1899).

53. Τὸ στάδιο τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ στὴν Ἐπίδαυρο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ ΒΑ. γωνία του (ΠΑΕ 1902 πίν. Δ' 4).

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Ἀμφιαρείου, ποῦ εἶχε ἀρχίσει τὸ 1884, συνεχίστηκε ἀπὸ τὸν Β. Λεονάρδο μὲ μεγάλες διακοπὲς ὡς τὸ 1909. Ἀποκαλύφθηκαν τὰ κτίρια τῆς ἀριστερῆς ὄχθης καὶ οἰκήματα τῆς δεξιᾶς.

Ἐξαιρετικὰ δύσκολη ἀπὸ κάθε ἄποψη ἦταν ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἄντρου τοῦ Πανὸς στὴν Πάρνηθα ποῦ ἔγινε τὸ 1900 καὶ 1901 ἀπὸ τὸν Σκιᾶ. Τὰ εὐρήματα, πολλὰ καὶ σημαντικά, δίνουν ἐνδιαφέρουσα εἰκόνα τῆς λατρείας τοῦ Πανὸς στὴν Ἀττικὴ.

Πελοπόννησος

Στὶς Μυκῆνες ὁ Χρ. Τσουντας διεξήγαγε ἀνασκαφὲς ἐπὶ ἔνδεκα περιόδους ἀπὸ τὸ 1895 ὡς τὸ 1909 μὲ σημαντικὰ εὐρήματα, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα ξεχωρίζει τὸ ἐγχρωμο γυναικεῖο κεφάλι ἀπὸ ἀσβεστοκονίαμα. Ἄτυχος ἦταν ὁ Θεμ. Σοφούλης κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Μεσσήνης τὸ 1895, ὅπου βρῆκε σημαντικὰ κτίρια καὶ πολλὲς ἐπιγραφές, γιατί ἀρρώστησε βαρῖα καὶ ἄργησε πολὺ νὰ ἀναλάβει. Ἴσως ἡ ἀρρώστια του αὐτῆ, ποῦ τὸν ἀνάγκασε νὰ ἐπιστρέψει στὴ Σάμο, νὰ ἐπηρεάσει τὴν σταδιοδρομίαν του. Τὸ 1909 συνέχισε τὴν ἀνασκαφὴ στὴ Μεσσήνη ὁ Γ. Οἰκονόμος. Τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Λυκόσουρας εἶχε ἀρχίσει ἡ Γενικὴ Ἐφορεία τὸ 1889 μὲ τὸν Β. Λεονάρδο, ὁ ὁποῖος τὴ συνέχισε τὸ 1895 γιὰ λογαριασμὸ τῆς Ἐταιρείας. Τὸ 1897 καὶ 1898 τὴ συνέχισε ὁ Κ. Κοντόπουλος καὶ τὸ 1903, 1906 καὶ 1907 ὁ Κ. Κουρουνιῶτης.

54. Τὰ εἱρεῖπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος στὸν Θέρμο τῆς Αἰτωλίας (φωτ. ΔΑΙ τοῦ 1898).

Στή Σπάρτη συνεχίζοντας τήν ἔρευνα τοῦ L. Ross τοῦ 1833/34 διενήργησε ἀνασκαφή τὸ 1900 στὸ Μενελαῖο ὁ Π. Καστριώτης. Ἀρκετὰ χρόνια ἀργότερα, τὸ 1909, ἐρεύνησε τήν περιοχή τῆς Σπάρτης ὁ Κ. Ρωμαῖος.

Μεγάλο γεγονός ἀρχαιολογικὸ καὶ δημοσιογραφικὸ ἀποτελέσει τὸ 1900 ἡ ἀνέλκυση ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων ἀρχαίων ἀπὸ τὸν βυθὸ τῶν Ἀντικυθήρων, τυχαῖο εὑρημα Συμαίων δυτῶν, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα ξεχωρίζουν ὁ χάλκινος ἔφηβος τῶν Ἀντικυθήρων καὶ ἡ χάλκινη κεφαλὴ φιλοσόφου. Ἀξιόλογα χάλκινα εἰδώλια βρέθηκαν κοντὰ στὸ χωριὸ Μπέρεκλα τῆς Ἀνδρίτσαινας, ὅπου ὁ Κ. Κουρουγιώτης ἐρεύνησε τὸ 1902 ἱερὸ τοῦ Νομίου Διός. Ὁ ἴδιος συνέχισε τὸ 1903/4 καὶ 1909 τὶς ἔρευνες ποὺ εἶχε ἀρχίσει ὁ Κοντόπουλος στὸ Λύκαιο τῆς Ἀρκαδίας. Ἄλλη σημαντικὴ ἀνασκαφή ἦταν τῆς Ἐπιδαύρου ἀπὸ τὸν Π. Καββαδία, ὁ ὁποῖος χωρὶς καθόλου διακοπὴ, ἀπὸ τὸ 1895 ὡς τὸ 1909 ἐρεύνησε τὸ στάδιο, τὸ γυμνάσιο, βαλανεῖο καὶ τὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος Μαλεάτα.

Τοπογραφικὲς καὶ ἀνασκαφικὲς ἔρευνες στὴν περιοχή τῆς Μεγαλοπόλεως ἔκανε ὁ Κλῶν Στέφανος τὸ 1907. Τὴν ἴδια χρονιά ἐρεύνησε ὁ Κ. Ρωμαῖος στὸ Μαυρίκι τῆς Τεγέας ἐρείπια πρόστυλου ναοῦ, στὴν Ἀρβαντοκερασιά ἱερὸ τῆς Δήμητρος καὶ στὸ χωριὸ Ἰμβραῆμ Ἐφένδη πολυάνδριο. Δύο χρόνια ἀργότερα συμπλήρωσε τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς καὶ ἐρεύνησε τὸν χώρο κοντὰ στὸν Ἅγιο Σώστη, τὸν ὁποῖο εἶχε ἀνασκάψει παλαιότερα ὁ Π. Κουπιτῶρης.

Στερεὰ

Σειρὰ ἀνασκαφῶν μὲ σημαντικὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὴ μελέτη καὶ τὴ γνώση τῆς προϊστορικῆς καὶ κλασικῆς Βοιωτίας καὶ Φωκίδος ἔκανε ὁ Γ. Σωτηριάδης: τὸ 1902 στὴ Χαιρώνεια γιὰ τὴν ἀναζήτηση τοῦ τάφου τῶν νεκρῶν Μακεδόνων τῆς μάχης τοῦ 338 π.Χ., τὸ 1904 στὸν Ὀρχομενὸ, Χαιρώνεια, Μάνεσι καὶ Δραχμάνι τῆς Ἐλάτειας, τὸ 1907 στὴ Χαιρώνεια, στὸν Ὀρχομενὸ, στὸ Βρανέζι καὶ στὸ Δίστομο, καὶ τὸ 1909 στὴ Χαιρώνεια καὶ στὸ Δραχμάνι.

Ἡ μεγάλη ἀνασκαφὴ τοῦ Θέρμου μὲ τὰ τόσο σημαντικὰ ἀποτελέσματα ἄρχισε τὸ 1897 ἀπὸ τὸν Γ. Σωτηριάδη, ὁ ὁποῖος σὲ συνεχεῖς ἀνασκαφικὲς περιόδους ὡς τὸ 1908 ἐρεύνησε ὄχι μόνον τὸ μεγάλο αἰτωλικὸ κέντρο ἀλλὰ καὶ ἄλλους τόπους τῆς Αἰτωλίας.

Θεσσαλία

Ἡ πρώτη δεκαετία τοῦ 20οῦ αἰ. ἀποτελεῖ τὴ χρυσὴ ἐποχὴ τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ ἀρχαιολογικὴ ἄποψη, μὲ τὶς ἀνασκαφὲς καὶ ἀνακαλύψεις τοῦ Χρ. Τσουντα καὶ τοῦ Ἀπ. Ἀρβανιτόπουλου, ποὺ χάραξαν τὶς κύριες γραμμὲς στὴν ἔρευνα καὶ ἔβαλαν στερεὲς βάσεις γιὰ τὴ μελέτη τοῦ τόπου.

Τὸ 1899 ὁ Χρ. Τσουντας ἀνέσκαψε στὸ χωριὸ Μαρμάριανη, ἀνατολικά τῆς Λάρισας, πέντε θολωτοὺς μυκηναϊκοὺς τάφους, τὸν ἐπόμενον χρόνο προμυκηναϊκοὺς καὶ μυκηναϊκοὺς στὸν Βόλο. Τὸ 1905

5. Ἡ ἀκρόπολη τοῦ Σέσκλου κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀνασκαφῆς της (Χρ. Τσουντα, Αἱ προϊστορικοὶ κροπόλεις Διμηγίου καὶ Σέσκλου, ἐν Ἀθήναις 1908 σ. 71 εἰκ. 12).

56. Παγασές· ὁ λίθινος τοῖχος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ πρώτου πύργου, ἀπὸ Ν. πρὸς Β. (Ἰ. Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου, Γραπταὶ στήλαι Δημητριάδος - Παγασῶν σ. 20 εἰκ. 15).

μυκηναϊκὸ θολωτὸ τάφο στὸν Βόλο ἐρεύνησε ὁ Κ. Κουρουνιώτης.

Θολωτὸ τάφο στὸ Διμήνι καὶ τὴ νεολιθικὴ ἀκρόπολη ἀνέσκαψαν τὸ 1901 ὁ Β. Στάης. Τὴν ἴδια χρονιά ὁ Χρ. Τσουντας ἄρχισε τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ Σέσκλου, τὴν ὁποία ἐξακολούθησε καὶ τελείωσε τὸ 1902, καὶ τὸ 1903 συνέχισε καὶ συμπλήρωσε τὴν ἀνασκαφὴ τῆς ἀκρόπολης στὸ Διμήνι. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκεῖ ἐρευνῶν του διατύπωνε λίγα χρόνια ἀργότερα στὸ θεμελιῶδες ἔργο του γιὰ τὸ Διμήνι καὶ τὸ Σέσκλο, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ βάση τῆς μελέτης τοῦ νεολιθικοῦ πολιτισμοῦ στὴν Ἑλλάδα.

Ἀκάματος καὶ πληθωρικὸς ἀνασκαφέας ὑπῆρξε ὁ Ἰ. Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου, ὁ ὁποῖος ἔκανε ἀνασκαφὲς σὲ πλῆθος τόπων στὴ Θεσσαλία τὸ 1906 στὶς Παγασές, στὶς Μηλιές, στὰ Τρίκαλα, τὸ 1907 στὴ Φάρσαλο, στὶς Φερέες, στὶς Φθιώτιδες Ὀἴβες, στὴν Πύρασο, στὶς Παγασές.

57. Τὸ συνεργεῖο τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Ἡραίου τῆς Σάμου ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸν Καββαδία καὶ τὸν Σοφοῦλη τὸ 1902/3 (φωτ. ΑΑΕ).

σές, τὸ 1908 στὴν Ἴτωνα, στὶς Φθιώτιδες Θῆβες, στὶς Παγασές καὶ τὸ 1909 πάλι στὶς Παγασές, ἀπὸ ὅπου προέρχονται οἱ φημισμένες μὲ ζωγραφικὲς παραστάσεις ἐπιτύμβιες στήλες.

Νησιὰ

Τὸν Χρ. Τσουντα διαδέχτηκε στὴν Ἐρέτρια ὁ Κ. Κουρουγιώτης, ὁ ὁποῖος ἀνέσκαψε ἐκεῖ ἀπὸ τὸ 1897 ὡς τὸ 1900 συνεχῶς νεκροταφεῖα τῆς πόλης καὶ τὸν ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος Δαφνηφόρου, τοῦ ὁποῖου τὴν ἀνασκαφὴ συνέχισε τὸ 1908. Ἐντονη ἀνασκαφικὴ δραστηριότητα στὴν Εὐβοία ἐπέδειξε καὶ ὁ Γ. Παπαβασιλείου, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ 1900 ὡς τὸ 1909 ἐρεύνησε πλῆθος τόπων τοῦ νησιοῦ.

Ἀνασκαφές στὴν Πάρο, τὴν Ἀντίπαρο καὶ τὸ Δεσποτικὸ ἔκανε ὁ Χρ. Τσουντας τὸ 1897, στὴ Σίφνο καὶ τὴ Σύρο τὸ 1898, ἐρευνώντας τὰ λείψανα τοῦ κυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅμοια ἦταν ἡ ἐπιδίωξη τοῦ Κλ.

Στεφάνου, ὁ ὁποῖος πραγματοποίησε σειρὰ ἀνασκαφῶν στὴ Νάξο ἀπὸ τὸ 1903 ὡς τὸ 1909.

Ἄνασκαφὴ στὴ Ρήγνεια κατὰ τὸ διάστημα 1898-1900 ἀπὸ τὸν ἔφορο Δ. Σταυρόπουλλο ἔφερε στὸ φῶς τὰ λείψανα τῶν νεκρῶν καὶ τὰ κτερίσματα, τῶν ὁποίων εἶχε γίνεи τὸ 426/5 π.Χ. ἀποκομιδὴ ἀπὸ τὴ Δῆλο, ὅπως εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὸν Θουκυδίδη.

Τὰ Σαμιακὰ

Ἡ ἀρχαιολογικὴ σημασία τῆς Σάμου ἐνωρὶς τράβηξε τὴν προσοχὴ τῶν Γερμανῶν ἀρχαιολόγων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ αὐτοκράτορα Γουλιέλμου προσπάθησαν νὰ πάρουν ἀπὸ τὴ Σαμιακὴ Συνέλευση τὴν ἄδεια νὰ κάνουν ἀνασκαφὰς στὸ νησί καὶ κυρίως στὸ Ἡραῖο. Μὲ ἐνέργειες τοῦ Ἑλληνα προξένου στὴ Σάμο Ἰω. Καλούτση, ἔπειτα ἀπὸ συνεννόηση μὲ τὸν ἐκεῖ πρόεδρο τῆς Συνελεύσεως καὶ ἀρχηγὸ τοῦ κόμματος τῆς ἀντιπολίτευσης Θεμ. Σοφούλη, ἡ Ἐταιρεία ζήτησε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1901 τὴν ἄδεια ἀπὸ τὴ Σαμιακὴ Συνέλευση νὰ κάνει ἀνασκαφὰς στὸ Ἡραῖο, ἡ ὁποία καὶ δόθηκε. Οἱ ἀνασκαφὰς ἄρχισαν τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1902 ὑπὸ τὴ διεύθυνση Π. Καββαδία-Θ. Σοφούλη καὶ συνεχίστηκαν τὸ 1903. Ἐξ αἰτίας τοῦ νοσηροῦ κλίματος τῆς περιοχῆς τοῦ Ἡραίου ὁ ἄτυχος Σοφούλης ἀρρώστησε πάλι σοβαρά.

Ἡ ἀναστήλωση τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως

Μέγα γεγονός γιὰ τὰ ἄμεσα ἀποτελέσματα καὶ τὶς ἀπώτερες δυσμενεῖς συνέπειες ὑπῆρξε ἡ μακρόχρονη ἀναστήλωση τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως, ποὺ ἄρχισε τὸ 1898 καὶ τελείωσε τὸ 1935. Ἡ Ἐταιρεία ἦταν γιὰ ἕνα διάστημα χρηματοδότης καὶ συντονιστὴς τῶν ἐργασιῶν, γρήγορα ὅμως ἀνέλαβε ὅλη τὴ φροντίδα τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, καὶ τὸ μεγάλο αὐτὸ ἔργο, τὸ ὁποῖο δικαίως κατακρίνεται, δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθεῖ στὴν Ἐταιρεία, ἡ ὁποία μετεῖχε μόνο λογιστικά. Ἡ παρουσία τοῦ Καββαδία ὡς γραμματέως καὶ ὡς γενικοῦ ἐφόρου εἶχε μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ κατεύθυνση ποὺ πῆραν τὰ πράγματα.

Ἄφορμὴ γιὰ τὴ μεγάλη αὐτὴ ἐπιχείρηση ἔδωσε ὁ ἰσχυρὸς σεισμὸς τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1894, ὁ ὁποῖος προκάλεσε βλάβες στὸν ὀπισθόδομο τοῦ Παρθενῶνος. Τὸ Ὑπουργεῖο συνέστησε ἐπιτροπὴς γιὰ τὴ μελέτη τοῦ θέματος, ζήτησε τὴ γνώμη διάσημων εἰδικῶν, τοῦ Ἰωσήφ Durm, τοῦ L. Magne καὶ τοῦ F. C. Penrose καὶ ἐνέκρινε τὴ χρηματοδότηση τῶν ἐργασιῶν ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία. Τότε, τὸ 1895, προσκολλᾶται στὰ ἔργα ὁ νομομηχανικὸς Ν. Μπαλᾶνος. Οἱ ἐργασίαι ἄρχισαν τὸ 1898 καὶ ὡς τὸ 1902 γίνεται ἡ συντήρηση καὶ ἀναστήλωση τοῦ θριγκοῦ τῆς κιονοστοιχίας τῆς πρόστασης τοῦ ὀπισθόδομου καὶ τοῦ θριγκοῦ τῆς δυτικῆς περιστάσης τοῦ Παρθενῶνος. Κάποιες ἀντιρρήσεις ποὺ ἐξέφρασε ὁ Καββαδίας ὡς γραμματεὺς κατὰ τὴν πρόοδο τοῦ ἔργου ἀφοροῦν τὴ διαδικασία τῆς ἐκτέλεσής του καὶ ὄχι τὴ μέθοδο ἢ τὴ δεοντολογία.

Τὸ Ἐρεχθεῖο εἶναι τὸ δεύτερο μεγάλο μνημεῖο τῆς Ἀκροπόλεως

στο οποίο έγιναν ουσιαστικές επεμβάσεις και αναστηλώσεις κατά τὸ διάστημα 1902-1909, ἐνῶ ἡ ἀναστήλωση τῶν Προφυλαίων ἄρχισε τὸ 1909 καὶ διήρκεσε ὡς τὸ 1917. Ἄξιζε νὰ μνημονευθεῖ πῶς εἰδικὰ στὴν ἀναστήλωση τοῦ Παρθενῶνος ἐγίνε χρήση τσιμέντου σὲ φανερὲς ἢ ἀθέατες συμπληρώσεις. Τὸ ὑλικὸ αὐτὸ τὸ ἔφεραν τότε σὲ βαρέλια ἀπὸ τὴν Ἀγγλία.

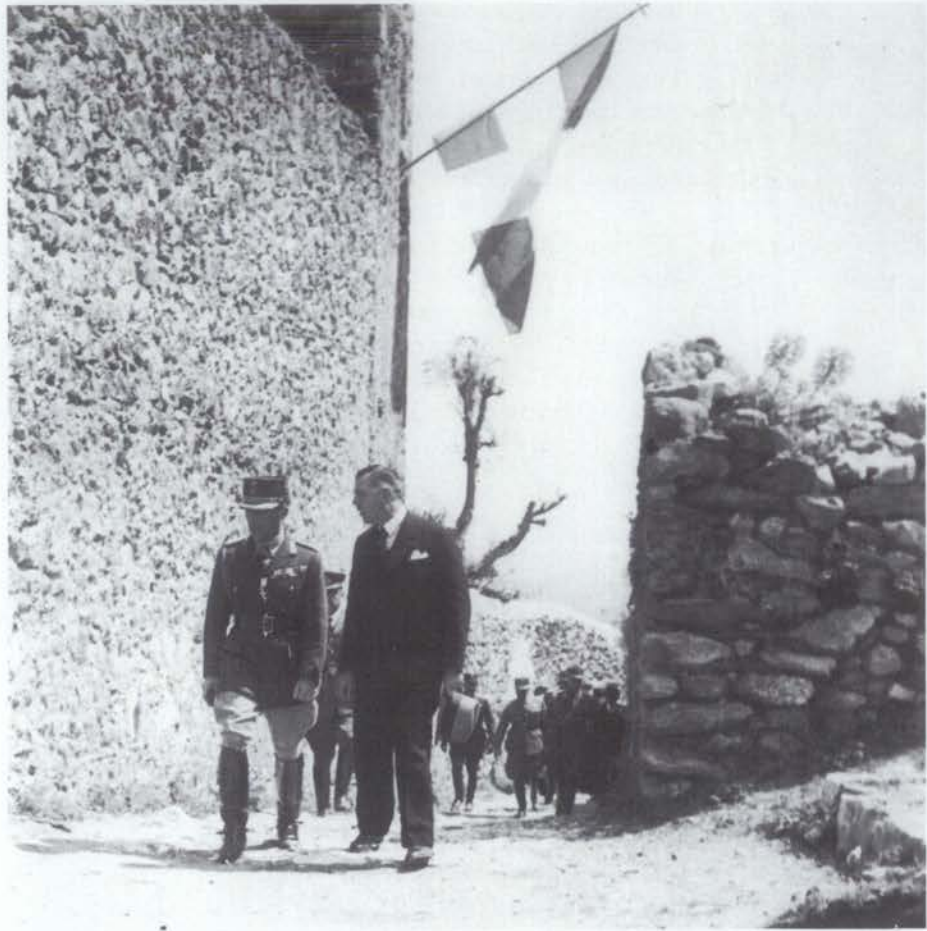
Τὰ βυζαντινὰ μνημεῖα

Ἡ Ἐταιρεία τῶν πρώτων δεκαετιῶν ἀγνοοῦσε τὰ βυζαντινὰ μνημεῖα, ἀρκετὰ μάλιστα εἶχαν κατεδαφιστεῖ κατὰ τὴν πρόοδο τῶν ἀνασκαφῶν της, ὅπως ἡ ἐκκλησία τῆς Μεγάλης Παναγίας στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἄδριανοῦ. Ὁ πρῶτος πρόεδρος Ἰάκ. Ρίζος Νερουλὸς καὶ ὁ πρῶτος γραμματεὺς Ἀλέξ. Ρίζος Ραγκαβῆς πολλές φορές στοὺς λόγους τους, κατὰ τίς ἐτήσιες συνελεύσεις τῆς Ἐταιρείας στὸν Παρθενῶνα, εἶχαν

58. Ἡ ἐρειπωμένη Μητρόπολις τοῦ Μυστρᾶ. Χάρη στὴν ἐπιμονὴ καὶ τὴν ἐργασία τοῦ Ἄδ. Ἄδαμαντίου καὶ κυρίως τοῦ Ἀναστ. Ὀρλάνδου οἱ ἐκκλησίες τοῦ Μυστρᾶ βρῆκαν τὴν παλιὰ τους μορφή καὶ οἱ ἐξαισιες τοιχογραφίες τους διασώθηκαν (φωτ. ΑΑΕ).

59. Ὁ Ἄναστ. Ὀρλάνδος ἐξηγεῖ, τὸ 1946, στὸν βασιλέα Γεώργιο Β΄ τὶς ἀρχαιότητες τοῦ Μυστρᾶ (ΑΑΕ, ἀρχεῖο Ὀρλάνδου, φωτ. Γεωργιάδου, Σπάρτη).

καταφερθεῖ κατὰ τῶν βυζαντινῶν, τῶν μεσαιωνικῶν, φράγκικων, καὶ τῶν νεώτερων λειψάνων ποὺ σώζονταν στὴν Ἀθήνα, ἀκόμη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κουμανούδης πίστευε πὼς ἡ ἱστορία μας μετὰ τὴν πτώση τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου ἄρχιζε ἀπὸ τὸν Ρήγα. Οἱ μελέτες καὶ τὸ ἔργο ὁμῶς τοῦ Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου καὶ ἡ νέα ἱστορικὴ τάση ἄλλαξαν τὶς ἀντιλήψεις γιὰ τὰ βυζαντινὰ μνημεῖα. Ἡ πρώτη μέριμνα γι' αὐτὰ προῆλθε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, ποὺ κάλεσε τὸ 1893 τὸν Ἰταλὸ ψηφοθέτη Νονο νὰ ἐπισκευάσει τὰ ψηφιδωτὰ τοῦ τρούλου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Δαφνίου. Τὴν ἐργασία ἀναλαμβάνει νὰ συνεχίσει ἡ Ἑταιρεία, ἡ ὁποία προχωρεῖ σὲ σημαντικὲς ἀναστηλώ-

60. Ἀναστήλωση τοῦ λέοντος τῆς Χαιρωνείας. Ἀριστερὰ τὸ ἔκμαγειο τοῦ λέοντος, σήμερα στὸ μουσεῖο τῆς Θήβας, ἔμπρὸς τὰ κομμάτια τοῦ λέοντος, ὅπως τὰ τοποθέτησε ὁ Σταματάκης, μετὰ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ πολυανδρίου, δεξιὰ τὸ βᾶθρο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀναστήλωσης του (φωτ. ΑΑΕ τοῦ 1903).

σεις, ποὺ θὰ βαστήξουν ὡς τὸ 1907. Τὴν ἴδια ἐποχὴ, τὸ 1895, ἀποφασίζονται μικρῆς ἔκτασης ἐργασίες στὸν Μυστρά, ποὺ κρατοῦν ὡς τὸ 1906. Τότε ἀνατίθεται ἡ ἐπίβλεψη ἐργασιῶν στὸν Ἄδ. Ἀδαμαντίου, ὁ ὁποῖος ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὴν παρουσία στὸν Μυστρά τοῦ Γάλλου βυζαντινολόγου Millet καὶ ὡς τὸ 1908 ἐκτελεῖ πολλές καὶ σημαντικὲς ἐργασίες στερέωσης τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Μυστρά. Τὸ 1909 ὡς ἔφορος Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων διεξάγει ἐργασίες συντήρησης καὶ στερέωσης σὲ ἐκκλησίες τῶν Μετεώρων.

Ἀναστηλώσεις

Ἡ αὐξηση τῶν πόρων τῆς Ἑταιρείας, ἡ ὁποία δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν

61. Ὁ ναὸς τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος στὴ Φιγάλεια (φωτ. ΑΑΕ).

62. Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἀναστηλωτικῶν ἐργασιῶν Μπαλάνου-Ἰωαννίτη (φωτ. ΑΑΕ).

πενιχρή συνδρομή τῶν ἐταίρων, ἐπιτρέπει καὶ ἀναστηλώσεις μνημείων. Πρῶτο ἔργο κατὰ τὴν περίοδο τούτη εἶναι ἡ ἀποκατάσταση τοῦ τύμβου τοῦ Μαραθῶνος, ὁ ὁποῖος εἶχε παραμορφωθεῖ ἀπὸ τὶς ἀνασκαφές τῆς Γενικῆς Ἐφορείας τοῦ 1890/91. Στὴν Ἀθήνα στερεωτικὲς ἐργασίες ἔγιναν τὸ 1899 καὶ 1900 στὸ μνημεῖο τοῦ Φιλοπάππου.

Παλαιὰ ἐπιδιώξις τῆς Ἐταιρείας, ἀπὸ τὸ 1839, ἡ ἀναστήλωση καὶ ἀνίδρυση τοῦ λέοντος τῆς Χαιρωνείας — ἡ ὁποία εἶχε μελετηθεῖ ἀρκετὲς φορὲς κατὰ τὸ παρελθόν — πραγματοποιήθηκε στὴν περίοδο τούτη, τὸ 1902-1904, ἀπὸ τὸν γλύπτη Λάζ. Σῶχο καὶ τὸν μηχανικὸ Νικ. Μπαλαῖνο.

Μεγάλῃς ἔκτασις ἀναστήλωση ἔγινε καὶ στὸν ναὸ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος στὶς Βάσσεις τῆς Φιγαλείας παράλληλα μὲ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ ναοῦ ποὺ διηύθυνε ὁ Καββαδίας ἀπὸ τὸ 1902 ὡς τὸ 1905. Τὸ 1906 ἔγιναν στερεωτικὲς ἐργασίες στὸν ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος στὴν Κόρινθο.

Ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1894 καὶ οἱ τροποποιήσεις του

Μὲ τὸν νέο ὄργανισμὸ τὸ Συμβούλιο ἔγινε δωδεκαμελὲς (ἦταν ἔνεα-μελὲς τὸ 1862 καὶ τὸ 1876 ἑνδεκαμελὲς), τὸ ἀξίωμα τοῦ ταμῆα καταργήθηκε καὶ τὰ καθήκοντά του ἀσκεῖ ἔμμισθος ὑπάλληλος. Ἡ Ἐταιρεία ἔχει δικαίωμα πρόσληψης τριῶν ἐφόρων (ὁ ἕνας ἀρχιτέκτων) καὶ ἀπεριόριστου ἀριθμοῦ φυλάκων, ἰδρύει τὴν Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ καὶ γενικῶς καθορίζει λεπτολόγο τρόπο διοίκησης σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ Π. Παπαναστασίου. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1895 μὲ πρόταση τοῦ Π. Καββαδία ὁ ὄργανισμὸς τροποποιεῖται: ἡ θητεία τοῦ Συμβουλίου ἀπὸ ἐτήσια γίνεται τριετὴς καὶ αὐτὸ ἐκλέγει ἀπὸ τὰ μέλη του τὸν ἀντιπρόεδρο καὶ τὸν γραμματέα. Νέες σημαντικὲς τροποποιήσεις γίνονται τὸν Ἰούλιο τοῦ 1895 καὶ ἀκόμη σοβαρότερες τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1896. Μὲ τὶς τελευταῖες τὸ Συμβούλιο γίνεται δεκαπενταμελὲς καὶ ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος τακτικὸς πρόεδρος του. Ἔτσι ὁ πρόεδρος Δημ. Τσιβανόπουλος ὀνομάζεται πλέον ἀντιπρόεδρος, ὁ ἀντιπρόεδρος παίρνει τὸ διακριτικὸ β' καὶ ὁ Καββαδίας ὀχυρώνεται ὄχι πίσω ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἀπαραβίαστο βασιλικὸ πρόσωπο τοῦ διαδόχου. Μὲ νέα τροποποίησις τὸ φθινόπωρο τοῦ 1896 τὸ Συμβούλιο γίνεται δεκαεπταμελὲς καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 1899 κωδικοποιοῦνται οἱ τροποποιήσεις. Νέες ἀλλαγὲς ἐπῆλθαν τὸ 1907 καὶ τὸ 1909, οἱ τελευταῖες γιὰ τὴν προσαρμογὴ τοῦ ὄργανισμοῦ στὶς διατάξεις τοῦ νόμου ΓΤΨ Β' τῆς 24 Ὀκτ. 1909.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ

Βραχύβια καὶ ἀκαθόριστος χρησιμότητος ὑπῆρξε ἡ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή, ἡ ὁποία ἰδρύθηκε μὲ διάταξιν τοῦ Ὄργανισμοῦ τοῦ 1894 καὶ εἶχε μεγάλας ὁμοιότητες μὲ τὸν Ἀρχαιολογικὸ Σύλλογο τοῦ Ὄργανισμοῦ τοῦ 1848. Τὰ περισσότερα μέλη τῆς ἦταν μέλη τοῦ Συμβουλίου καὶ ὁ ρόλος τῆς ἐμφανίζεται, γιὰ πολὺ μικρὸ διάστημα, καθαρὰ γνωμοδοτικὸς σὲ θέματα ἀγορᾶς ἀρχαίων, ἔκδοσης μελετῶν καὶ νέων

63. Τὸ πρῶτο μέγαρο τῆς Ἄ. Ἐτ. Κατασκευάστηκε σύμφωνα μὲ σχέδια τοῦ ἀρχιτέκτονα Ἰω. Ἀξελοῦ, ἐγκαινιάστηκε τὸ 1900 καὶ κατεδαφίστηκε τὸ 1952 (φωτ. ΑΑΕ).

δημοσιευμάτων τῆς Ἐταιρείας. Τὸ Συμβούλιο δὲν ἔδινε καμιά σημασία στὴν ὑπαρξή της καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ἀθόρυβο σβήσιμό της.

Τὸ μέγαρο τῆς Ἐταιρείας

Ἀπὸ τὶς πρῶτες πράξεις τοῦ νέου Συμβουλίου κατὰ τὸ 1895 ὑπῆρξε ἡ ἐνοικίαση γραφείων, γιὰ τὰ παλαιά, στὰ ὑπόγεια τῆς Ἀκαδημίας κρίθηκε ὅτι δὲν ἐπαρκοῦσαν. Νοικιάστηκε μέρος τῆς οἰκίας τῶν κληρονόμων Μιλτ. Ἀξελοῦ στὴ γωνία τῶν ὁδῶν Σταδίου καὶ Σανταρόζα. Δυὸ χρόνια ἀργότερα ἀποφασίστηκε ἡ οἰκοδόμηση ἰδιοκτήτου μεγά-

64. Πρόσθια και πίσω ὄψη τοῦ ἀναμνηστικοῦ μεταλλίου τοῦ Ἀ' Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου τοῦ 1905 (φωτ. ΑΑΕ).

ρου καὶ ἀγοράστηκε οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ἀ. Συγγοῦ στὴ γωνία τῶν ὁδῶν Ὁμήρου καὶ Πανεπιστημίου. Τὰ σχέδια τοῦ νέου κτιρίου ἐκπόνησε δωρεὰν ὁ ἀρχιτέκτων Ἰω. Ἀξελὸς καὶ τὸ μέγαρο τῆς Ἐταιρείας ἦταν ἔτοιμο στὰ τέλη τοῦ 1899. Στοιχίσε συνολικὰ (γῆπεδο καὶ κτίριο) 259.863 δραχμές. Ἡ πρώτη συνέλευση τῶν ἐταίρων σ' αὐτὸ ἔγινε στὶς 30 Ἰανουαρίου 1900. Τὸ κτίριο κατεδαφίστηκε τὸ 1952.

Ἐπιτροφίες καὶ ὑπότροφοι

Ἡ ἔλλειψη εἰδικῶν ἀρχαιολόγων ἐμπόδιζε τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν καὶ μελετῶν στὴν Ἑλλάδα. Σὲ παλαιότερες περιόδους εἶχαν σταλεῖ μὲ ἔξοδα τοῦ κράτους λίγοι ὑπότροφοι στὴ Γερμανία γιὰ σπουδὴ τῆς φιλολογίας ἢ τῆς ἀρχαιολογίας. Ὁ Π. Εὐστρατιάδης, ὁ Π. Καββαδίας καὶ ὁ Ἄντ. Οἰκονόμου εἶχαν σπουδάσει στὴ Γερμανία μὲ κρατικὴ ὑπότροφία, ἐνῶ ἄλλοι, ὅπως ὁ Δ. Φίλιος, μὲ δικά τους ἔξοδα.

Πρῶτος ὑπότροφος τῆς Ἐταιρείας, τὸ 1899, ἦταν ὁ Ἀπ. Ἀρβανιτόπουλος ἔπειτα ἀπὸ αἴτησή του. Ἀκολουθοῦν, μὲ διαγωνισμό τὸ

65. Κήρυξη τῆς ἑναρξης τοῦ Α΄ Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου στὸν Παρθενώνα ἀπὸ τὸν διάδοχο Κωνσταντῖνο. Στὸν φάκελο τοῦ ἀρνητικοῦ τῆς φωτογραφίας ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωση: «Φωτογραφία Α.Β.Υ. Διαδόχου κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἐγκαινίων τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, 25.3.905. Ἐλήφθη ὑπὸ τῆς Α.Β.Υ. τῆς βασιλόπαιδος Ἑλένης (πριγκιπίσσης Νικολάου)» (φωτ. ΑΑΕ).

1901, ό Ν. Παπαδάκις και ό Κ. Ρωμαίος, ένώ στέλλονται για επίσκεψη τών μουσειών τής 'Ιταλίας, τó 1902 ό Β. Λεονάρδος, ό Π. Καστριώτης και ό Π. Καββαδίας. Νέος διαγωνισμός έγινε τó 1902 και πέτυχαν ό Γ. Καρβελάς και ό Ν. Κυπαρίσσης, και τρίτος τó 1903 με έπιτυχόντες τόν Γ. Οικονόμο και τόν Εύστράτιο Πελεκίδη.

Παρά τις ύποχρεώσεις τών ύποτρόφων να προσφέρουν τις ύπηρεσίες τους μετά την έπιστροφή τους για όρισμένο χρονικό διάστημα, οί συνθήκες τής έποχής δέν επέτρεπαν τόν άμεσο διορισμό τους. Μόλις τó 1909 διορίζεται στη Σπάρτη ό Κ. Ρωμαίος (έως τότε καθηγητής στο Βαρβάκειο) και στην 'Αθήνα ως βοηθός του Καββαδία στις άνασκαφές τής 'Αγοράς ό Γ. Οικονόμος.

Έφοροι και έπιμελητές

Οί έπιστημονικοί ύπάλληλοι τής 'Αρχαιολογικής 'Υπηρεσίας και τής 'Εταιρείας όνομάζονταν *έφοροι* και ό προϊστάμενος τής 'Υπηρεσίας *γενικός έφορος*. 'Η όνομασία ύποδήλωνε την ιδιότητα που είχαν και όχι βαθμό γιατί οί κρατικοί ύπάλληλοι είχαν τούς βαθμούς τής ύπαλληλικής ιεραρχίας.

Με τόν 'Οργανισμό του 1894 ή 'Εταιρεία απέκτησε τη δυνατότητα προσλήψεως τριών έφόρων, τών δύο άρχαιολόγων και του τρίτου άρχιτέκτονα. Πρώτος προσελήφθη ό άρχιτέκτων 'Αλέξ. Λυκάκης, τó 1895, ένώ τις δύο θέσεις τών άρχαιολόγων κατείχαν ό Κ. Κουρουγιώτης και ό Γ. Σωτηριάδης.

Με την οικοδόμηση πολλών νέων μουσειών χρειάστηκαν και άντίστοιχοι ύπάλληλοι για την έποπτεία τους. Για τη θεραπεία τής ανάγκης αυτής δημιουργήθηκε ό θεσμός τών έπιμελητών (τόν τίτλο πρώτος είχε ό 'Αθ. Κουμανούδης), άρχαιολογικών ύπαλλήλων κατωτέρων τών έφόρων και με περιορισμένες δικαιοδοσίες, τών όποιων την πρόσληψη με διαγωνισμό και τη μισθοδοσία από την 'Εταιρεία έκανε δυνατή προσθήκη στον όργανισμό τó 1907. Οί έπιμελητές ήταν α' και β' τάξεως και ή πρόσληψή τους γινόταν με διαγωνισμό. Πρώτος πέτυχε ως έπιμελητής α' τάξεως τó 1908 ό Δ. Ευαγγελίδης. Την έπόμενη χρονιά έγινε νέος διαγωνισμός και πέτυχαν ό 'Ιω. Σπιτάδης (α' τάξεως) και οί Χρ. Γιαμαλίδης, Θεμ. Καραχάλιος, Δημοσθ. Λώλος και Δημ. Πίππας (β' τάξεως).

Τό πρώτο διεθνές άρχαιολογικό συνέδριο

Με πρωτοβουλία του 'Υπουργείου συγκλήθηκε τó 1905 τó πρώτο διεθνές άρχαιολογικό συνέδριο (τό δωδέκατο συγκλήθηκε πάλι στην 'Αθήνα τó 1984), του όποιου με ειδικό ΒΔ τη χρηματοδότηση ανέλαβε ή 'Εταιρεία, που διέθεσε και τó μέγαρό της για τις ανάγκες του και έκανε και τη δημοσίευση τών Πρακτικών του.

Τό λαχείο

Κατά την περίοδο τούτη ή άπόδοση του λαχείου φθάνει στο άνώτερο σημείο και μετά από κάποια στασιμότητα αρχίζει ή πτώση, που όφείλεται στη συγχώνευσή του με τó λαχείο του στόλου.

66. Λαχνός τοῦ Λαχείου ὑπὲρ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Γ' κληρώσεως τοῦ 1905. Μὲ τὸν νόμο ΓΝΖ' 1905 συγγωνεύτηκε μὲ τοῦ Στόλου (ΑΑΕ, ἀρχεῖο Λαχείου).

67. Τὸ «Λαχεῖον ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος», συνδυάζει πάντοτε παραστάσεις ναυτικές-ἱστορικές καὶ ἀρχαιολογικές.

Με τὸ ΒΔ τῆς 18 Μαρτ. 1895 καταργήθηκαν τὰ ἰσχύοντα καὶ ἐπι-
τράπηκε στὴν Ἑταιρεία ἡ σύσταση διαρκοῦς λαχείου ὑπὲρ τῶν ἀρ-
χαιοτήτων μὲ δικαίωμα ἐκδόσεως ἐτησίως 150.000 γραμματίων τῶν
δύο δραχμῶν καὶ ὑποχρέωση νὰ διαθέτει ὡς κέρδη 100.000 καὶ νὰ
καλύπτει τὰ ἐξόδα τοῦ λαχείου. Γιὰ τὴ χρηματοδότηση τῆς ἀναστή-
λωσης τοῦ Παρθενῶνος αὐξάνεται τὸ 1896 ὁ ἀριθμὸς τῶν λαχνῶν σὲ
225.000, πού τὸ 1901 γίνεται 300.000 γιὰ τὴν κάλυψη ἐξόδων ἐκτά-
κτων ἀρχαιολογικῶν ἔργων. Τὸ 1904 τὰ γραμμάτια γίνονται 600.000
τῆς μιᾶς δραχμῆς. Ἦδη ὅμως τὸ 1904 εἶχε ἰδρυθεῖ τὸ λαχεῖο τοῦ στό-
λου καὶ οἱ πωλήσεις τοῦ λαχείου τῆς Ἑταιρείας εἶχαν πέσει αἰσθητά.
Ἔτσι μὲ πρόταση τῆς Ἑταιρείας ἡ κυβέρνησις συγχωνεύει τὰ δύο
λαχεῖα σὲ ἓνα καὶ χορηγεῖ στὴν Ἑταιρεία ἐτησίως τὸ ποσὸ τῶν
300.000. Τὸ λαχεῖο ὀνομάζεται τώρα «λαχεῖον ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στό-
λου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος».

Τὰ μουσεῖα

Ἡ αὐξηση τῶν πόρων τῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τὸ λαχεῖο καὶ ἡ συνακό-
λουθη ὀλοένα καὶ μεγαλύτερη ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ κράτος τὴν ἀναγκά-
ζει νὰ ἀναλαμβάνει διαρκῶς καὶ νέες ὑποχρεώσεις πού ἀνήκουν πε-
ρισσότερο στὴν κρατικὴ δραστηριότητα, ὅπως ἡ οἰκοδόμησις μου-
σειῶν.

Τὰ παλαιότερα χρόνια τὰ ἀρχαῖα στὶς ἐπαρχίες φυλάγονταν σὲ
πρόχειρες ἀποθήκες, σὲ σχολεῖα, σὲ δημοτικὰ καὶ κοινοτικὰ καταστή-
ματα. Ἡ αὐξηση τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἀρ-
χαιῶν ἐπιβάλλει τὴν οἰκοδόμησις μουσειῶν, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξα-
κολουθοῦν καὶ σήμερα νὰ προσφέρουν πολυτίμες ὑπηρεσίες, ὅπως τὰ
Μουσεῖα Χαλκίδας, Ἐπιδαύρου, Μυκόνου, Χαιρώνειας, Λυκόσουρας,
Σπάρτης, Τεγέας. Πολλὰ ἄλλα μουσεῖα, ἀφοῦ λειτούργησαν ἐπὶ πολ-
λὲς δεκαετίες, ἀντικαταστάθηκαν μὲ μεγαλύτερα.

Τὸ Συμβούλιο

Τὸ Συμβούλιο γιὰ τὸ 1895 συγκροτήθηκε, ἔπειτα ἀπὸ τὶς ἀλλεπάλλη-
λες παραιτήσεις καὶ ἐπαναληπτικὰς ἀρχαιρεσίες, ὡς ἑξῆς: Δημοσθ.
Τσιβανόπουλος πρόεδρος, Γ. Νικολαΐδης ἀντιπρόεδρος, Π. Καββα-
δίας γραμματεὺς, Ἄντ. Οἰκονόμου, Σταῦρος Ἀνδρόπουλος, Γ. Τυ-
πάλδος Κοζάκης, Κ. Μυλωνᾶς, Π. Παπαναστασίου, Δ. Μακκᾶς, Γ.
Μιστριώτης, Β. Λάκων, Π. Καρολίδης μέλη. Τὸν ἐπόμενον χρόνον μὲ
τροποποίηση τοῦ ὄργανισμοῦ (ΒΔ τῆς 9 Μαΐου 1895) ἡ θητεία τοῦ
Συμβουλίου γίνεται τριετής καὶ στὶς ἀρχαιρεσίες τῆς 4 Φεβρουαρίου
1896 ἐκλέγεται γιὰ τὸ διάστημα 1896-1898 τὸ ἴδιον Συμβούλιο μὲ μόνη
διαφορὰ τὴν εἴσοδο τοῦ Σπ. Βάση σ' αὐτὸ ἀντὶ τοῦ Κ. Μυλωνᾶ. Λί-
γους μῆνες ἀργότερα μὲ τὶς νέες τροποποιήσεις τοῦ ὄργανισμοῦ (ΒΔ
τῆς 20 Ἀπρ. 1896) τὸ Συμβούλιο γίνεται δεκαπενταμελὲς καὶ ἔχει ὡς
μόνιμο τακτικὸ πρόεδρον τὸν διάδοχον Κωνσταντῖνον. Νέοι ἐπὶ πλεόν
σύμβουλοι γίνονται οἱ Ὅθων Λύδερς καὶ Θ. Παπαδημητρακόπουλος.
Μὲ νέα τροποποίηση πού ἐνέκρινε ἡ γενικὴ συνέλευσις τῆς 27 Ὀ-

κτωβρίου 1896 και με δικαιολογητικό την αύξηση του αριθμού των αρχαιολόγων στο Συμβούλιο, γίνεται τουτο δεκαεπταμελές. Ἐκ τῶν μελῶν αὐτῶν ἡ συνέλευση θὰ ἐξέλεγε τὰ 13 καὶ τὸ Συμβούλιο τὰ 4 πού ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀρχαιολόγοι. Στις 10 Νοεμβρίου 1896 ἐκλέχτηκε νέο Συμβούλιο γιὰ τὴν τριετία 1897/99 (τοῦ προηγούμενου ἡ θητεία ἔληξε ἀναγκαστικὰ ἐνωρίτερα), τὸ ὁποῖο περιελάμβανε τὰ μέλη τοῦ προηγούμενου, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Παπαδημητρακόπουλο καὶ τὸν Παπαναστασίου καὶ νέα μέλη τὸν Δημ. Θεοφανόπουλο καὶ τοὺς ἀρχαιολόγους Ἄντ. Οἰκονόμου, Χρ. Τσουντα, Β. Στάη καὶ Ἄ. Σκιαῖ.

Οἱ συνεχεῖς τροποποιήσεις τῆς συγκρότησης τοῦ Συμβουλίου καὶ κυρίως ἡ ἀνάθεση τῆς προεδρίας στὸν διάδοχο προκάλεσαν πολλὰ καὶ μεγάλα ἀντιδράσεις στὸν τύπο. Οἱ ἀντίθετοι στὴ μεταβολὴ τὴν ὀνόμασαν πραξικόπημα, πρόβλεψαν δυσάρεστες ἐξελίξεις στὸ μέλλον καὶ κάκισαν τὴν ἀνάμιξη τοῦ διαδόχου στὶς προσωπικὲς ὑποθέσεις ἐκείνων πού διηύθυναν τὰ τῆς Ἑταιρείας, δηλαδὴ τοῦ Δ. Τσιβανόπουλου καὶ τοῦ Π. Καββαδία. Κατὰ τὴν ψηφοφορία τῆς 10 Μαρτίου 1896 ψήφισαν 78 ἑταῖροι, οἱ 62 ὑπὲρ τῆς προεδρίας τοῦ διαδόχου οἱ 16 κατὰ, μετὰξὺ τῶν ὁποίων οἱ ἀρχαιολόγοι Π. Καστριώτης, Β. Λεονάρδος, Β. Στάης, Δ. Σταυρόπουλλος καὶ Χρ. Τσουντας. Συζητήσεις γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἔγιναν καὶ στὴ Βουλὴ χωρὶς ἀνασταλτικὸ γιὰ τὴν τροποποίησιν ἀποτέλεσμα. Τοῦτο δείχνει πὼς ὁ διάδοχος εἶχε πεισθεῖ πὼς τὸ νέο ἀξίωμα του ἄξιζε τὴ φθορὰ πού θὰ τοῦ προκαλοῦσαν οἱ συζητήσεις καὶ τὰ δυσμενῆ σχόλια τῶν ἐφημερίδων. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ΒΔ τῆς 29 Ἀπρ. 1896 ὁ διάδοχος μεταβίβασε τὶς ἀρμοδιότητες τοῦ προέδρου στὸν ἀντιπρόεδρο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὑπογραφή τῶν διπλωμάτων τῶν ἑταίρων.

Τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1900/02 ἔχει τέσσερα νέα μέλη, τοὺς Γ. Γιαννούλη, Β. Λεονάρδο, Γ. Παπαβασιλείου καὶ Γ. Στρέιτ ἀντὶ τῶν Δ. Θεοφανόπουλου, Ἄντ. Οἰκονόμου, Γ. Τυπάλδου Κοζάκη καὶ Β. Λάκωνος. Σχεδὸν ἀμετάβλητο ἔμεινε κατὰ τὴν τριετία 1902/05 μὲν νέο μέλος τὸν Ν. Καζάζη ἀντὶ τοῦ Β. Γιαννούλη. Κατὰ τὴν τριετία 1906/09 νέα μέλη εἶναι ὁ Δ. Θεοφανόπουλος, Ἐμμ. Λυκούδης καὶ Κλῶν Στέφανος ἀντὶ τῶν Ν. Καζάζη, Ἄ. Ρωμανοῦ καὶ Γ. Στρέιτ.

Τὰ γεγονότα τοῦ 1909

Ἡ πολύχρονη παραμονὴ τοῦ Π. Καββαδία στὸ ἀξίωμα τοῦ γενικοῦ ἐφόρου (1885-1909), ἡ ἀδιάκοπη θητεία του ὡς γραμματέως τῆς Ἑταιρείας (1895-1909), ἡ κατοχὴ ἄλλων θέσεων καὶ ἡ συμμετοχὴ σὲ συλλογικὰ ὄργανα εἶχαν δημιουργήσει ἀντιπάθειες γιὰ τὸ πρόσωπό του πού ἄρχισαν νὰ ἐκδηλώνονται πολὺ ἐνωρίς, ἤδη ἀπὸ τὸ 1885. Τοῦτο ὀφειλόταν ὅμως κυρίως στὸν αὐταρχικὸ χαρακτήρα του καὶ στὴν τάσιν αὐθαιρεσίας πού τὸν διέκρινε. Φαίνεται ὅτι τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν ἐφόρων Ἀρχαιοτήτων καὶ πολλοὶ πανεπιστημιακοὶ μὲ εὐχαρίστησιν θὰ ἔβλεπαν τὸν παραμερισμὸ του. Κύριος ἀντίπαλός του πού δὲν παρέλειπε νὰ ἐκφράζει δημοσίᾳ τὴ γνώμη του γι' αὐτὸν ἦταν ὁ

διευθυντής του Νομισματικού Μουσείου Ίω. Σβορώνος, ὁ ὁποῖος τὸ 1895 εἶχε διαγραφῆ ἀπὸ τὰ μητρώα τῶν ἐταίρων γιατί ἐκφράστηκε προσβλητικὰ γιὰ τὸν Καββαδία στὴ γενικὴ συνέλευση τῆς 23 Ἰουλίου. Μήνυση τοῦ Καββαδία γιὰ τὴν προσβολὴ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα ὀλιγοήμερη φυλάκιση τοῦ Σβορώνου, τοῦ ὁποῖου τὴν παραίτηση ἀρνήθηκε ὁ ὑπουργὸς Δ. Πετρίδης νὰ δεχθεῖ. Ἡ μονοκρατορία τοῦ Καββαδία εἶχε δημιουργήσει ἀσφυκτικὲς συνθήκες γιὰ τοὺς Ἑλληνας ἐφόρους, ὅπως τουλάχιστον προκύπτει ἀπὸ τὶς ἀνακοινώσεις τους στὸν τύπο καὶ τὶς ἐνέργειές τους. Γιὰ τὴ θεραπεία τοῦ κακοῦ κατέφυγαν, κυρίως μέσω τοῦ Σβορώνου, στοὺς κύκλους τῆς ἐπανάστασης τοῦ Γουδί, τῆς 15 Αὐγούστου 1909. Ὁ Καββαδίας γνώριζε ὅσα ἐτοιμάζονταν ἐναντίον του, δὲν εἶχε ὅμως τὴ δυνατότητα νὰ ἀντιδράσει. Ἡ πρώτη ἐνέργεια, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, πού πλήττει ἄμεσα τὴν Ἐταιρεία, εἶναι ἡ ψήφιση τῶν νόμων ΓΤΟΔ' τῆς 10 Ὀκτ. καὶ ΓΤΖΒ' τῆς 24 Ὀκτ. 1909, μὲ τὶς διατάξεις τῶν ὁποίων μειώθηκαν τὰ ἔσοδα τῆς Ἐταιρείας ἀπὸ τὸ λαγεῖο σὲ 200.000 (ἦταν 300.000) καὶ ὑποχρεωνόταν ἡ Ἐταιρεία νὰ ἀναλάβει τὴν κάλυψη δαπανῶν πού ἀφοροῦσαν τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία.

Ἡ κρίση ὅμως, πού σοβοῦσε τόσα χρόνια, ἐκδηλώθηκε στὸν τύπο μὲ τὸ κύριο ἄρθρο τῆς ἐφημερίδας *Χρόνος*, ἐπίσημου ὀργάνου τῆς ἐπανάστασης, τῆς 9 Νοεμβρίου 1909. Μὲ τίτλο «*Ἀνάγκη εἰλικρινείας*» τὸ ἄρθρο, βασιζόμενο σὲ στοιχεῖα τοῦ Σβορώνου, σφυροκοποῦσε ἀμείλικτα τὸν Καββαδία ἀναμειγνύοντας στὶς πολλὲς ἀλήθειες καὶ κάποιες ὑπερβολές, ἀκόμη καὶ ἀνακρίβειες. Μὲ τὴν ἐπίθεσή της ἐναντίον τοῦ Καββαδία ἡ ἐφημερίδα δηλώνει ὅτι τὸ ἄρθρο της αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρία τοῦ «ἐκκαθαριστικοῦ καὶ ἐξυγιαντικοῦ ἔργου» τοῦ τόπου ἐκ μέρους τῆς «15 Αὐγούστου», δηλαδὴ τῆς ἐπανάστασης. Ἡ ἐξέλιξη ὑπῆρξε ραγδαία. Οἱ ἄλλες ἐφημερίδες ἀκολούθησαν καὶ δὲν ὑπῆρξε κανεὶς νὰ ὑπερασπιστεῖ τὸν Καββαδία καὶ τὸν Τσιβανόπουλο (δέχτηκε καὶ αὐτὸς ἐπιθέσεις) ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἴδιους, πού προσπάθησαν νὰ ἀντικρούσουν τὶς κατηγορίες γιὰ κακὴ καὶ ἰδιοτελὴ διαχείριση τῶν πραγμάτων τῆς Ἐταιρείας.

Τὴν ἐπομένη τῆς δημοσίευσης τοῦ ἄρθρου τοῦ «Χρόνου» ὁ Καββαδίας ζητάει «δακρύων» (ἀπὸ τὸ Συμβούλιο) τὴν ἄδεια νὰ ἀποχωρήσει «ἐπὶ τινα χρόνον» ἀπὸ τὴ θέση τοῦ γραμματέως. Τὸ αἴτημά του γίνεται δεκτὸ καὶ ὀρίζεται προσωρινὸς γραμματεὺς ὁ Γ. Παπαβασιλείου, ὁ ὁποῖος ὅμως στὶς 18 Νοεμβρίου, ἔπειτα ἀπὸ σχόλια τοῦ τύπου, παραιτεῖται καὶ ἀντικαθίσταται, προσωρινὰ πάντοτε, ἀπὸ τὸν Χρ. Τσουντα. Ὁ Καββαδίας στὶς ἡμέρες πού μεσολάβησαν «ἐφυγαδεύετο ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος» (πῆγε στὴ Βιέννη) μὲ ἐντολὴ τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου «ὡς ἐπικίνδυνος ἀντιδραστικὸς» καὶ μὲ τὴ συνοδεία ὡς τὸν Πειραιᾶ ὑπαξιωματικοῦ.

Στὶς 11 Νοεμβρίου ὑποβάλλει παραίτηση γιὰ λόγους ὑγείας ὁ β' ἀντιπρόεδρος Ὁ. Λύδερς καὶ τὴ θέση του καταλαμβάνει ὁ Γ. Μι-

68. Ὁ τίτλος τοῦ κυρίου ἄρθρου τῆς ἡμερίδας «Χρόνος» τῆς 9 Νοεμβρίου 1909, τὸ ὁποῖο προκάλεσε τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Καβαδία ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ γραμματέως τῆς Ἀ. Ἐτ.

ΥΠΟ ΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΩΣΤΗΣ ΧΑΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟ

ΤΟ ΝΥΚΤΕΡΙΝΟΝ ΥΠΟΥ

„ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ“

ΑΝΑΓΚΗ ΕΙΔΙΚΡΙΝΕΙΑΣ

Ἔχει ὑποχρέωσιν ἡ 15 Αὐγούστου πρὸς αὐτὰ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, ἐν ὄνόματι τῶν ὁποίων συνετελέσθη, ἔχει ἰερόν τὸ καθήκον πρὸς ὃ, τι συνδέεται στενωῶς πρὸς τὴν δόξαν τὴν ἑλληνικὴν, νὰ μὴ παρίθῃ γεγονότα ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτῆς ἀπὸ ἐτῶν τελοῦμενα, ἅτινα εὐθὺ θίγουν αὐτὰ τὰ ἠθικὰ τῆς Πατρίδος συμφέροντα, καὶ ἔτινα καταρρίπτουν ἐνώπιον τοῦ πατριωτισμένου κόσμου αὐτὴν ταύτην τῆς ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀποστολήν.

Διὰ τοῦτο θὰ καταρριψῆται ἀμειλίῳσιν εἰδῶλα πλαστά καὶ αἰσχρὰ, εἴτε ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ, ἢ εἰς στενωῶς συνδέεται πρὸς τὰ γενικὰ τοῦ ἔθνους συμφέροντα, εἴτε ἐν τῇ πολιτικῇ, ἢ εἰς ἐπιθῶρα οὐσιωδῶς ἐπὶ τῶν γενικῶν συμφερόντων, εἴτε ἐν τῇ ἐν γένει Διοικήσει, ἢ εἰς ἀποβλέπει τὴν πραγματικὴν ἐξουσίαν τοῦ τόπου—εἰδῶλα, ἅτινα διὰ

ματικὸς λογαριασμὸς τοῦ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντιπροέδρου ὑποβιβασθέντος κ. Τσιβανοπούλου. Ταῦτα κατορθώσας, διαχειρίζεται ἀπο δεκαετίας 600.000 ἀρ. ετησίως ἀνεῦ οὐδαμῶς ἐλεγχῶν διαχειριστικῶν, οὐδενὸς τολμώντος νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τῆς Ἐταιρείας, ἢ εἰς προβάλλει τὸσον σοβαρὰ πρόσωπα εἰς πάσαν καταγγελίαν. Οὕτω εἰς δίκην καταχρήσεως κατὰ τοῦ Καβαδία προσήλθεν ἐνώπιον τῶν δικαστῶν μάχης ὑπερασπίσεως αὐτὸς ὁ ἀνώτατος Εἰσαγγελεὺς τοῦ Κράτους!

Διὰ τῶν πολυκρίθμων θέσεων τῆς Ἐταιρείας διαφθείρει ὁ Καβαδίας πολιτευομένους καὶ διὰ τῶν θέσεων, ἃς κατέχει, συντάσσει καὶ ψηφίζονται νόμοι προσωπικοὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀποκλειστικῶς, κατορθώσας νὰ περιέλθῃ πάσῃ ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιολογικῇ κίνησιν εἰς αὐτὸν καὶ μόνον. Ταῦτα ἐπὶ τῆς ἀποβλέπει τὴν Ἑλ-

στριώτης. Τη θέση του Μιστριώτη παίρνει ο Ν. Πολίτης. Στις 18 Νοεμβρίου παραιτείται ο Μακκάς και στις 27 του ίδιου μήνα ο α' αντιπρόεδρος Τσιβανόπουλος, ο οποίος μάλιστα επιμένει στην παραίτησή του και μετά την άρνηση της έκτακτης συνέλευσης της 26 Νοεμβρίου 1909 να τη δεχθεί. Άλλη έκτακτη συνέλευση, της 10 Δεκεμβρίου 1909, δέχεται την παραίτησή του και τον ονομάζει επίτιμο αντιπρόεδρο, ενώ τη θέση του καταλαμβάνει ο Γ. Μιστριώτης. Η επόμενη παραίτηση είναι του Β. Στάη. Τις κενές θέσεις που δημιουργήθηκαν στο Συμβούλιο κατέλαβαν στις 12 Δεκεμβρίου 1909 ο Π. Καστριώτης, ο Κ. Κουρουνιώτης και ο 'Αθ. Γεωργιάδης, ενώ τρεις μέρες αργότερα όρίστηκε από το Συμβούλιο ο Χρ. Τσουντας ως όριστικός γραμματέας.

Έτσι έληξε η πρώτη γραμματεία του Παναγιώτη Καββαδία, ανθρώπου με πολλές ικανότητες, ο οποίος είχε δημιουργήσει εξ αιτίας των μεγάλων του φιλοδοξιών και του αυταρχισμού του έντονες αντιπάθειες. Το διάστημα της άποχης του όμως από τη διοίκηση της 'Εταιρείας δεν θα είναι μεγάλο, γιατί δύο χρόνια αργότερα θα γίνει πάλι γραμματέας της 'Εταιρείας.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΧΡΗΣΤΟΥ ΤΣΟΥΝΤΑ (1910-1911)

Η σύντομη περίοδος της διοίκησης της 'Εταιρείας από τον Χρήστο Τσουντα μπορεί να θεωρηθεί στάσιμη ή και μεταβατική, αφ' ενός γιατί η πολιτική αλλαγή του 1909 δημιούργησε κατάσταση άσταθής και δυσμενής από οικονομική άποψη, αφ' άλλου γιατί ο Τσουντας, άνθρωπος ήπιος και μετριοπαθής, δεν ήταν ο κατάλληλος για να έπωφεληθεί από την άνορθόδοξη απομάκρυνση του Καββαδία από την 'Εταιρεία. Η μερίδα του τέως γραμματέως εργαζόταν δραστήρια, ώστε δύο χρόνια αργότερα μπόρεσε να ανακτήσει το έδαφος από το οποίο η επέμβαση του Στρατιωτικού Συνδέσμου την είχε απομακρύνει.

Οί ανασκαφές

Η αφαίρεση από την 'Εταιρεία με τον νόμο ΓΨΚΘ' της 31 Μαρτ. 1910 των πόρων του λαχείου προκάλεσε ανάσχεση της δραστηριότητάς της και μείωση της έκτασης των ανασκαφών.

'Αθήναι

Στην 'Αθήνα έγιναν ανασκαφές το 1910 στον Κεραμεικό από τον Brückner και τον Γ. Οικονόμο, και στη Ρωμαϊκή 'Αγορά από τον Π. Καστριώτη και τον 'Αλ. Φιλαδέλφεια. Έρευνα για τη χρονολόγηση των κατασκευών της Πνύκας άρχισε από τον Κ. Κουρουνιώτη, έπειτα από αίτημα του Dregur, η οποία συνεχίστηκε το 1911 με τη συνεργασία του συμβούλου Δ. 'Αντωνιάδη. Ο Κουρουνιώτης έκανε το 1910 ανασκαφή-καθαρισμό στον χώρο του λεγόμενου Βουλευτηρίου (οικόπεδο Λ. Ψωμά), κοντά στους 'Αγ. 'Αποστόλους, και τάφων το 1911

στην ὁδὸ Θερμοπυλῶν. Τμήμα στοᾶς ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν Ἁγ. Αἰκατερίνη στὴν Πλάκα ἐρεύνησε τὸ 1911 ὁ Ἄ. Κεραμόπουλλος.

Ἄττικὴ

Στὸν Πειραιὰ ὁ Ἰ. Δραγάτσης, συνεχίζοντας τὸ 1910 τὴν ἔρευνα ἀρχαίων ποῦ φανερόντων τυχαῖα, ἐρεύνησε οἰκοδομήματα στὴν ὁδὸ Φίλωνος καὶ δεξαμενὲς καὶ ἀγωγοὺς τοῦ ὑδρευτικοῦ συστήματος τῆς ἀρχαίας πόλης. Στὴν Ἀνάβυσσο πολὺ σημαντικό ἦταν τὸ γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο ποῦ ἀνέσκαψαν τὸ 1911 ὁ Π. Καστριώτης καὶ ὁ Ἄλ. Φιλαδελφεύς.

Πελοπόννησος

Στὴν Πελοπόννησο ὁ Κ. Ρωμαῖος συμπλήρωσε τὸ 1910 τὴν ἀνασκαφὴ ἱεροῦ στὸν Ἁγ. Σώστη καὶ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς στὸ ὄρος Βόρειο. Τὴν ἐπόμενη χρονιά ἀποκάλυψε στὴν Κυνοῦρια ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος Τυρίτα. Ἄλλη σημαντικὴ ἀνασκαφὴ ἦταν τοῦ Γ. Οἰκονόμου στὴν περιοχὴ τῆς Δημητσάνας, κατὰ τὴν ὁποία βρέθηκε ἡ ἀρχαία ἀρκαδικὴ πόλη Θισοᾶ καὶ τὸ ἱερὸ τοῦ «Μεγάλου Θεοῦ», πιθανῶς τοῦ Διός.

Στὴν Πάτρα, τῆς ὁποίας ἡ συστηματικὴ ἔρευνα θὰ γινόταν πολλὲς δεκάδες χρόνια ἀργότερα ἀπὸ τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία, ἐρεύνησε ὁ Ν. Κυπαρίσσης τὸ 1911 βαλανεῖο στὰ Ψηλὰ Ἀλώνια. Ὁ ἴδιος ἔκανε ἀνασκαφὴ, τὴν ὁποία ἄφησε ἡμιτελὴ, στὴν Κυπαρισσία, ἀνάμεσα στὸ φρούριο καὶ τὴ θάλασσα.

Στερεὰ

Στὴ Θήβα ὁ Ἄ. Κεραμόπουλλος ἐρεύνησε τὸ 1910 θαλαμοειδεῖς μυκηναϊκοὺς τάφους καὶ τὴν ἐπόμενη χρονιά, μὲ τὴ χρηματικὴ βοήθεια τοῦ Ὀλλανδοῦ ἐπιτίμου ἐταίρου Goekoop, ἐρεύνησε τμήμα τοῦ μυκηναϊκοῦ ἀνακτόρου. Ὁ ἴδιος συνέχισε τὸ 1911 τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ πολυανδρίου τῶν νεκρῶν Θεσπιέων τῆς μάχης τοῦ Δηλίου τοῦ 424 π.Χ. ποῦ εἶχε ἀρχίσει ὁ Π. Σταματάκης τὸ 1882. Τὴν ἴδια χρονιά ἔκανε ἐκτεταμένους ἀνασκαφὲς στὰ νεκροταφεῖα τῆς Τανάγρας ὁ Νικ. Παπαδάκης, ὁ ὁποῖος ἔσκαψε καὶ μικρὸ νεκροταφεῖο στὴ Θήβα. Στὴ Βοιωτία ἐπίσης, συνεχίζοντας παλαιότερες ἔρευνές του ὁ Γ. Σωτηριάδης ἀνέσκαψε τὸ 1910 προϊστορικοὺς τύμβους στὴ Χαιρώνεια καὶ στὴ Φωκίδα, στὸ Δραχμάνι καὶ στὴν Ἐλάτεια. Στὴ Φωκίδα συνέχισε τὶς ἔρευνές του στὸν συνοικισμό τῆς Ἁγ. Μαρίνας καὶ τὸ 1911.

Θεσσαλία

Πολλὲς μικρὲς ἀνασκαφὲς πραγματοποιοῦσε τὸ 1910 καὶ 1911 στὴ Θεσσαλία ὁ Ἄπ. Ἀρβανιτόπουλος μὲ σημαντικὰ εὐρήματα.

Νησιὰ

Στὴν Εὐβοία ὁ Γ. Παπαβασιλείου ἐξακολούθησε τὶς μικρὲς ἀνασκαφὲς στὴν περιοχὴ τῆς Χαλκίδας κατὰ τὸ 1910 καὶ 1911, ἐνῶ στὴ γειτονικὴ Ἐρέτρια ὁ Κ. Κουρουγιώτης ἐρεύνησε τὴν ἴδια περίοδο τὸν ναὸ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος καὶ ἄλλα σημεῖα τῆς Ἐρέτριας μὲ σημαντικὰ ἀποτελέσματα. Στὴ Νάξο ὁ Κλῶν Στέφανος ἔκανε ἀνασκαφὲς τὸ 1910, σὲ διάφορα σημεῖα τοῦ νησιοῦ. Τελευταία καὶ ἴσως ἡ σημαντικότερη ἀνασκαφὴ τῆς περιόδου εἶναι τοῦ Φρ. Βερσάκη στὴν Κέρκυρα τὸ 1911. Τυχαῖο γεγονός ὁδήγησε στὴν εὑρεση μέρους τοῦ

69. Ἡ Ἐρέτρια, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀκρόπολὴ της. Στὸ κέντρο περίπου ὁ ναὸς τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος (ΑΑΕ, φωτ. Πετρίτση τοῦ 1911).

70. Ὁ ναὸς τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος στὴν Ἐρέτρια ἀνασκαμμένος ἀπὸ τὸν Κ. Κουρουνιώτη (ΑΑΕ, φωτ. Πετρίτση τοῦ 1911).

71. Τὸ Συμβούλιο τῆς Ἀ. Ἐτ. πὺ ἐκλέχθηκε στὶς 15 Ἰανουαρίου 1912 ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ πρότυπο τοῦ μεγάρου τῆς. Στὴν πρώτη σειρὰ ἀπὸ τ' ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιὰ: 1) Γεώργιος Παπαβασιλείου, 2) Σταῦρος Ἀνδρόπουλος, 3) Γεώργιος Μιστριώτης, 4) Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης, 5) Ἀθανάσιος Γεωργιάδης. Δεύτερη σειρὰ: 6) Παναγιώτης Οἰκονόμος, 7) Ἀλέξανδρος Φιλαδελφεύς, 8) Ἀθανάσιος Κατριβᾶνος. Τρίτη σειρὰ: 9) Βασίλειος Λεονάρδος, 10) Παναγιώτης Καββαδίας, 11) Δημήτριος Ἀντωνιάδης, 12) Κλῶν Στέφανος. Τετάρτη σειρὰ: 13) Ἐμμ. Μῶτος, κλητήρας, 14) Παναγιώτης Στριγόπουλος, λογιστὴς καὶ 15) Ἀλέξανδρος Μυλωνάκος ταμίας τῆς Ἀ. Ἐτ. (φωτ. ΑΑΕ δημοσιευμένη στὴν ἐφημερίδα «Ἐμπρὸς» τῆς 23.1.1912).

αετώματος του ναού της Γοργούς, του οποίου οι έρευνες του Βερσάκη έφεραν στο φως και τα υπόλοιπα τμήματα. Η άνασκαφή του δημιούργησε όμως κάποιες υπηρεσιακές περιπλοκές και η συνέχισή της παραχωρήθηκε από την κυβέρνηση στον αυτοκράτορα της Γερμανίας Γουλιέλμο Β', αδελφό της Σοφίας, συζύγου του Έλληνα διαδόχου.

Τὰ οικονομικά νέα νομοθεσία

Η επανάσταση του 1909 είχε δυσμενείς συνέπειες για την Έταιρεία. Με τους νόμους ΓΨΚΘ' (3729) «Περί ιδρύσεως ειδικού αρχαιολογικού ταμείου» και ΓΨΛ' (3730) «Περί αρχαιολογικής υπηρεσίας του Κράτους» αφαιρέθηκαν από την Έταιρεία διοικητικές ευθύνες και μέριμνες που της είχαν δοθεί τον προηγούμενο χρόνο, αφαιρέθηκαν όμως και οι πρόσοδοι του λαχείου, οι οποίες περιήλθαν στο νεοϊδρυμένο Αρχαιολογικό Ταμείο. Από τις 300.000 που είχε ως πρόσοδο η Έταιρεία πριν από το 1909 από το λαχείο του στόλου και των αρχαιοτήτων δίνονται πλέον μόνο 30.000 για την έκδοση της Αρχαιολογικής Έφημερίδος, τη βιβλιοθήκη και για άλλα έξοδα. Η περικοπή αυτή των πόρων της Έταιρείας φανεράνει δυσμενή στάση μιας μερίδας τουλάχιστον πολιτικών. Πρωθυπουργός και ύπουργός Οικονομικών, όταν ψηφίστηκαν οι δύο νόμοι που άφορουν την Έταιρεία, ήταν ο Στέφανος Δραγούμης, σύμβουλος από το 1876 ως το 1894, ο οποίος και κατά τις άρχαιρεσίες του 1912 έπεδίωξε το άξίωμα του αντιπροέδρου η τουλάχιστον δεν έμπόδισε να περιληφθεί το όνομά του στο ψηφοδέλτιο που απέτυχε.

Το Συμβούλιο

Στις άρχαιρεσίες της 15 Ιανουαρίου 1912 εκλέχτηκαν ο Γ. Μιστριώτης αντιπρόεδρος, Π. Καββαδίας γραμματέας και μέλη οι Στ. Ανδρόπουλος, Δ. Αντωνιάδης, Γ. Γαρδίκας, Άθ. Γεωργιάδης, Μ. Ευαγγελίδης, Κ. Ζησίου, Ά. Κατριβάνος, Β. Λεονάρδος, Π. Οικονόμου, Γ. Παπαβασιλείου, Ά. Σκιās, Κλ. Στέφανος, Άλ. Φιλαδελφεύς, της μερίδας Μιστριώτη-Καββαδία οι περισσότεροι. Ύπηρξε και δεύτερο αντίπαλο ψηφοδέλτιο, το οποίο περιελάμβανε, μεταξύ άλλων, τους Στ. Δραγούμη, Π. Καστριώτη, Ν. Πολίτη, Ίω. Σβορώνο, Άγ. Σλήμαν, Χρ. Τσουντα. Από τους 125 έταίρους που ψήφισαν ο Μιστριώτης έλαβε 76 ψήφους, ο Δραγούμης 47, ο Πολίτης 55, ο Σβορώνος 45, ο Καββαδίας 83 και ο Τσουντας 58.

Παρά την απομάκρυνσή του από τα πράγματα της Έταιρείας, ο Καββαδίας ούτε τις σχέσεις του με αυτήν διέκοψε ούτε τα συμφέροντά του άμέλησε. Στις 23 Νοεμβρίου 1911 έκανε άγωγή εναντίον της Έταιρείας ισχυριζόμενος ότι η αντικατάστασή του στο άξίωμα του γραμματέως δεν ήταν νόμιμη, αλλά ότι είχε λάβει άδεια άπουσίας και ότι η Έταιρεία του όφειλε το έπιμίσθιο του γραμματέως από τον Νοέμβριο 1909, δηλαδή το ποσό των 2.880 δραχμών. Άγωγή έπίσης άσκησε και εναντίον του Δημοσίου για την απομάκρυνσή του από το Πανεπιστήμιο, την όποία κέρδισε παρά την έφεση που έκανε το Δημόσιο στην πρωτόδικη άπόφαση.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΒΒΑΔΙΑ (1912-1920)

Ἡ περίοδος τῆς δεύτερης γραμματείας τοῦ Π. Καββαδία συμπίπτει μὲ τούς Βαλκανικούς πολέμους, τὸν πρῶτο μεγάλο πόλεμο, τὴν ἐπανάσταση τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ἐξωση τοῦ Κωνσταντίνου, τὴ βασιλεία τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὴν ἐκστρατεία στὴν Οὐκρανία καὶ τὴ Μικρὰ Ἀσία. Ἡ Ἑταιρεία ἐπηρεάζεται εἴτε ἀπὸ ἐξωτερικούς παράγοντες, τὰ ἴδια τὰ γεγονότα δηλαδή, εἴτε ἀπὸ ἐσωτερικούς, τὶς ἀντιλήψεις τῶν προσώπων πού τὴ διοικοῦν καὶ τὴ στάση τους ἀπέναντι σὲ ὅσα συμβαίνουν. Ἡ ἔλλειψη ἰσορροπίας στὶς πολιτικές καὶ ἰδεολογικές τάσεις πού ἐπικρατοῦν στὸ Συμβούλιο, ἡ μονομερῆς ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων σὲ μιὰ ἐποχὴ πού οἱ μεταβολές ἦταν συνεχεῖς, δημιούργησε προβλήματα καὶ ζημίωσε τὴν Ἑταιρεία. Μὲ μικρὲς ἐπιφανειακὲς ἀλλαγές τὸ ἴδιο πνεῦμα θὰ ἐπικρατήσῃ γιὰ δεκαετίες.

Οἱ ἀνασκαφές

Οἱ οικονομικὲς συνθήκες δὲν εἶναι εὐνοϊκὲς γιὰ τὴν Ἑταιρεία ἔπειτα ἀπὸ τὴ μεγάλη μείωση τῶν πόρων της πού ἔγινε τὸ 1910. Οἱ ἀλλεπάλληλοι πόλεμοι δέσμευσαν γιὰ μεγάλα διαστήματα τούς ἐφόρους καὶ ὑπαλλήλους· ἡ προσθήκη ὅμως τῶν νέων περιοχῶν στὸ κράτος καὶ ἡ προσωρινὴ κατοχὴ ὀρισμένων ἀπὸ αὐτὲς ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία γιὰ νέες ἔρευνες καὶ ἐπέκταση τῆς δραστηριότητος τῆς Ἑταιρείας, ὅπως ἄλλωστε εἶχε γίνῃ καὶ σὲ ἄλλες προηγούμενες περιόδους.

Ἀθήναι

Ἡ κατεδάφιση σπιτιοῦ τὸ 1912 στὸν χῶρο τῆς λεγόμενης στοᾶς τῶν Γιγάντων στὴν Ἀρχαία Ἀγορὰ ἔδωσε τὴ δυνατότητα ἐπέκτασης τῆς παλαιᾶς ἀνασκαφῆς ἀπὸ τὸν Π. Καστριώτη καὶ τὸν Ἀλ. Φιλαδέλφεια χωρὶς, ὅπως ἦταν φυσικό, ἰδιαίτερα ἀποτελέσματα. Δύο χρόνια ἀργότερα ὁ Π. Καστριώτης ἀρχίζει τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ Ὁδείου τοῦ Περικλέους, ἡ ὁποία θὰ γίνῃ χωρὶς διακοπὴ ὡς τὸ 1920. Ἡ κατεδάφιση τοῦ γνωστοῦ Μεντρεσέ, πολὺ κοντὰ στὸν Πύργο τῶν Ἀνέμων, ἐπέτρεψε τὸ 1914 ἀνασκαφὴ τοῦ χώρου ἀπὸ τὸν Ἀ. Κεραμόπουλλο. Ἄλλες ἀνασκαφές στὴν Ἀθήνα κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ἦταν τῆς Πνύκας ἀπὸ τὸν Κ. Κουρουνιώτη τὸ 1916, συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1910/11, καὶ οἰκοπέδου πλάι στὸ μνημεῖο τοῦ Λυσικράτους τὸ 1919 ἀπὸ τὸν Ἀ. Κεραμόπουλλο.

Ἀττικὴ

Στὸν Πειραιᾶ ὁ Ἰ. Δραγάσης συνέχισε τὸ 1917 τὴν ἔρευνα τοῦ Σηραγγείου, πού εἶχε ἀρχίσει σὲ παλαιότερη περίοδο. Στὴν Ἀττικὴ ὁ Β. Λεονάρδος συνέχισε τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ Ἀμφιαρείου τὸ 1913, 1916, 1917 καὶ 1919 ἐξερευνώντας τὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Μαυροδήλεσι, ὅπου βρίσκονταν τὰ οἰκήματα καὶ τὰ καταλύματα τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ ἱεροῦ. Ἄλλου μεγάλου ἱεροῦ, τῆς Ἑλευσίνος, ἡ ἀνασκαφὴ συνεχίστηκε ἔπειτα ἀπὸ μακρόχρονη διακοπὴ τὸ 1918/20 ἀπὸ τὸν Κ. Κουρουνιώτη. Ἡ ἀνασκαφὴ αὐτὴ ἀποτελεῖ νέα σημαντικὴ περίοδο στὴν ἔρευνα τῆς Ἑλευσίνος, γιὰ τὰ ἐπόμενα χρόνια αὐτὸς καὶ οἱ συνεργά-

72. Ἀπέναντι ἀπὸ τὸν Πύργο τῶν Ἀνέμων στέκεται ἡ στολισμένη μὲ γλυπτὰ κοσμήματα πύλη τοῦ Μεντρεσέ, μωαμεθανικοῦ ἱεροδιδασκαλείου, πού χρησιμοποιήθηκε ὡς τὸν αἶώνα μας ὡς φυλακή. Ὁ Μεντρεσέ καταδαφίστηκε (ἐκτὸς τῆς πύλης) τὸ 1914 καὶ στὸν χῶρο του ἐγιναν ἀνασκαφές ἀπὸ τὸν Ἀντ. Κεραμόπουλλο. Στὴν ἐδῶ φωτογραφία τῶν ἀνασκαφῶν δεσπόζει ἕνας μεγάλος πλάτανος, ἐκεῖνος πού ἔβλεπε ἀπὸ τὰ σιδερόφραχτα παράθυρα ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος ὅταν βρισκόταν στὸν Μεντρεσέ φυλακισμένος, τὸ 1861, γιὰ συνωμοσία ἐναντίον τοῦ Ὁθωνοῦ. Τὸν πλάτανο ἀποθανάτισε ὁ ποιητὴς μὲ τὸ φημισμένο ποίημά του: «Ὡ πλάτανε τοῦ Μενδρεσέ στοιχειὸ καταραμένο, / τῆς τυραννίας τρόπαιο στὴ φυλακὴ ὑψωμένο, / συμμαζῶξε τὰ φύλλα σου τὰ δακρυραντισμένα / νὰ ἰδῶ κομμάτι οὐρανὸ καὶ τ' ἄστρα τὰ καῦμένα / . . . / Θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα, πλάτανε, ἀλλόθρησκη Βαστίλλη, / πού ξυλοκόπους ἡ ὄργῃ τοῦ ἔθνους θὰ σοῦ στείλῃ.»

τες του θα διαφωτίσουν πολλά προβλήματα του μεγάλου ιεροῦ. Ἄλλη ἔρευνα στήν Ἀττική κατά τήν περίοδο αὐτή εἶναι τοῦ Ἄ. Κεραμόπουλλου στήν Αἰξωνή τὸ 1919, ὁ ὁποῖος ἀνέσκαψε τοὺς μεγάλους καὶ πυκνοὺς τύμβους ἀπὸ χαλίκια, πὸν χρονολόγησε στὰ χρόνια τοῦ Πεισιστράτου, κυκλικὸ κτίσμα, πὸν δὲν μπόρεσε νὰ ἐρμηνεύσει, καὶ μέρος οἰκίας μὲ ψηφιδωτὸ δάπεδο. Μελέτη τῆς θέσης τῶν δῆμων τῆς Ἀττικῆς ἔκανε τὸ 1917 καὶ 1920 ὁ Γ. Γαρδίκας.

Πελοπόννησος

Ἡ ἀνασκαφὴ τὸ 1915 ἀπὸ τὸν Ἄπ. Ἀρβανιτόπουλο τοῦ Θησαυροῦ τῆς Τίρυνθος ὀφείλεται σὲ τυχαῖο περιστατικὸ καὶ ὄχι σὲ πρόθεση τῆς Ἑταιρείας. Ὁ Ἀρβανιτόπουλος κατά τήν ὑπηρεσία του ὡς ἔφεδρος ἀξιωματικὸς στὸ Ναύπλιο εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ κάνει πολλὲς παρατηρήσεις, τίς ὁποῖες δημοσίευσε στὰ ΠΑΕ. Οἱ ἔρευνες τοῦ γυμνασιάρχου Γ. Παπανδρέου γιὰ τὰ Καλάβρυτα εἶναι ὁμοίας φύσεως. Μικρῆς, τέλος, ἔκτασης ἐργασίες ἔγιναν ἀπὸ τὸν Ἀδ. Ἀδαμαντίου στὰ μνημεῖα τοῦ Μυστρά κατὰ τὸ 1918 καὶ 1920. Στὴν Ἐπίδαυρο ὁ Π. Καββαδίας συνέχισε τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ τὸ 1916 καὶ τὸ 1918-1920.

Στερεὰ

Στὴ Θήβα συνεχίστηκε, μόνον τὸ 1912, ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ μυκηναϊκοῦ ἀνακτόρου ἀπὸ τὸν Ἄ. Κεραμόπουλλο. Ὁ ἴδιος ἐπεχείρησε τὴν ἴδια χρονιά νὰ βρεῖ τὸ μαντεῖο τοῦ Τροφωνίου στὴ Λειβαδιά, χωρὶς ὅμως ἀποτέλεσμα. Στὴν ὑπόλοιπη Στερεὰ Ἑλλάδα τὸ 1919 μόνον ὁ Ρωμαῖος ἔκανε ἀνασκαφὴ, στὴν ἀρχαία Ἀλυζία, γιὰ νὰ βρεῖ τὸ Ἡράκλειον, ἀντὶ αὐτοῦ ὅμως ἀποκάλυψε τὰ λείψανα μαυσωλείου τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.

Θεσσαλία

Ἐντονότερη ὑπῆρξε ἡ δραστηριότητα τῆς Ἑταιρείας στὴ Θεσσαλία, ὅπου ὁ Ἀρβανιτόπουλος συνέχισε, ὅπως τὰ προηγούμενα χρόνια καὶ κατὰ τὸ 1912, 1914/1916, 1920 τίς ἀνασκαφές του σὲ πολλὰ σημεῖα, κυρίως στὴ Δημητριάδα (Παγασές), ὅπου βρῆκε νέες γραπτές στήλες, χωρὶς ὅμως νὰ πετύχει ἕναν ἀπὸ τοὺς σκοποὺς του, τὴν ἀνεύρεση τοῦ τάφου τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Θεσσαλίας μελέτησε τὸ 1916 ὁ Κ. Ζησίου.

Ἥπειρος

Ἡ μεγάλῃ ἀνασκαφὴ τῆς Νικοπόλεως ἄρχισε τὸ 1913 ἀπὸ τὸν Ἄλ. Φιλαδέλφεια καὶ συνεχίστηκε τὰ ἐπόμενα χρόνια ὡς τὸ 1918. Δεύτερη ἀνασκαφὴ στὴν ἐλευθερωμένη Ἥπειρο ἔγινε τὸ 1920, στὴ Δωδώνη ἀπὸ τὸν Γ. Σωτηριάδη, μικρὴ ἀπόπειρα ἐπαναλήψεως, ὅπως εἶπε, τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Καραπάνου. Μελέτη τῶν χριστιανικῶν μνημείων τῆς Ἠπείρου εἶχε ἀναλάβει ὁ Κ. Ζησίου, ἄλλη δὲ δημοσίευσε ὁ Φρ. Βερσάκης στὰ ΠΑΕ τοῦ 1914 γιὰ τοὺς βυζαντινοὺς ναοὺς τῆς Β. Ἠπείρου. Ἀξιόλογη, τέλος, ἦταν ἡ συμβολὴ τῆς Ἑταιρείας στὴν ἀλλαγὴ τῶν τοπωνυμίων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ τὴν ἐκτόπιση τῶν «βαρβαρωνυμίων».

Μακεδονία

Στή Μακεδονία έδρασε ό 'Απ. 'Αρβανιτόπουλος κάνοντας έρευνες και παρατηρήσεις, τó 1912, κατά τήν ύπηρεσία του ως αξιωματικός του πυροβολικού. Τó 1913 τού ανατέθηκαν τά καθήκοντα τού προσωρινού εφόρου Μέσης και Δυτικής Μακεδονίας. 'Απόπειρα ανασκαφής καμαρωτού τάφου έμποδίστηκε από τόν έφορο Θεσσαλονίκης Γ. Οίκονόμο, ό όποιος όπως έπισημαίνει άγανακτισμένος ό 'Αρβανιτόπουλος, ήταν μόνον στρατιώτης, σε αντίθεση με τόν ίδιο πού ήταν άνθροπολοχαγός.

Πρώτη συστηματική ανασκαφή στή Μακεδονία ήταν αυτή πού διεξήγαγε ό Γ. Οίκονόμος τó 1914 και 1915 για τήν άποκάλυψη τής Πέλλας, πατρίδας τού Μ. 'Αλεξάνδρου. Μερικά χρόνια άργότερα, τó 1920, ό Ευστράτιος Πελεκίδης έπιχειρεί τήν έρευνα τής 'Αμφιπόλεως, όχι χωρίς κίνδυνο, γιατί ή περιοχή τού Στρυμώνος ήταν κατάσπαρτη από σφαίρες και όβιδες πού δέν είχαν έκραγει. Για τή βυζαντινή Θεσσαλονίκη ή 'Εταιρεία έλαβε ιδιαίτερη πρόνοια στέλλοντας τó 1917 τόν 'Αδ. 'Αδαμαντίου νά περιγράψει τόν κατεστραμμένο από τή φωτιά 'Αγιο Δημήτριο και τις άλλες έκκλησίες. Τά χριστιανικά μνημεία τής Μακεδονίας έξ άλλου έτυχαν τής προσοχής τής 'Εταιρείας άκόμη ένωρίτερα, τó 1913, με τήν άποστολή τού Κ. Ζησιού, ό όποιος άρχισε από τó Μελένικο πού έπρόκειτο νά καταλάβουν οί Βούλγαροι, μετέφερε μάλιστα πολλά βυζαντινά κειμήλια στο έλληνικό έδαφος.

Νησιά

Περιορισμένες υπήρξαν κατά τήν περίοδο αυτή και οί ανασκαφές και έρευνες στα νησιά. Στήν Εύβοια έκανε μικρές έρευνες τó 1912 ό Γ. Παπαβασιλείου και στήν 'Ερέτρια έσκαψε σπίτια τής άκρόπολης ό Κ. Κουρουγιώτης τó 1916 και τó γυμνάσιο τó 1917. Στήν Κεφαλληνία με χρηματοδότηση τού Goekoop έγινε ανασκαφή από τόν Ν. Κυπαρίσση και τόν 'Αλ. Φιλαδέλφεια για τήν έπιβεβαίωση τών περι 'Ιθάκης θεωριών τού χορηγού. Τήν έρευνα τής μυκηναϊκής Κεφαλληνίας συνέχισε ό Π. Καββαδίας τó 1912/13 και 1915 με χορηγία πάντοτε τού Goekoop. Στή Μυτιλήνη μόλις έλευθερώθηκε, τó 1913, διεξήγαγε ανασκαφή στο φρούριο ό Κυπαρίσσης, χωρίς άποτέλεσμα, γιατί τά χρηματικά μέσα και ό χρόνος πού διέθεσε δέν ήταν έπαρκή. 'Ερευνα τών κυκλικών πύργων τής Σίφνου έκανε τó 1915 και 1920 ό 'Ι. Δραγάτσης.

'Ανασκαφή στήν Κρήτη έγινε για πρώτη φορά από τήν 'Εταιρεία τó 1915 στα Μάλλια με τόν 'Ιωσήφ Χατζιδάκι, ή όποία συνεχίστηκε τó 1919. Τήν ίδια χρονιά ό Στ. Ξανθουδίδης ολοκλήρωσε τήν ανασκαφή του στο Νίρου Χάνι.

'Η Πρακτική 'Αρχαιολογική Σχολή

'Ο 'Οργανισμός τού 1894 προέβλεπε τή λειτουργία 'Αρχαιολογικής Σχολής (άρθρ. 1 και 22), ή όποία ιδρύθηκε αλλά έσβησε άθόρυβα, γιατί δέν είχε καμιά χρησιμότητα όπως είχε διαμορφωθεί. Τώρα ή

73. Μαζαρακάτα Κεφαλληνίας. Μυκηναϊκός θαλαμοειδής τάφος στο έδαφος του οποίου έχουν λαξευθεί λάκκοι για τις ταφές (Παν. Καββαδία, 'Ανασκαφαί έν Κεφαλληνία, τεύχος Α', 'Αθήναι 1920, σ. 87 εικ. 48).

πρωτοβουλία προέρχεται από τὸ Ὑπουργεῖο πὸς ζητάει (Φεβρ. 1919) τὴν ἴδρυση «Πρακτικῆς Σχολῆς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης». Ἡ Ἐταιρεία ἀσπάζεται τὴν πρόταση αὐτὴ καὶ ἰδρύει τὴ Σχολὴ μὲ καθηγητὲς τοὺς Π. Καββαδία, Χρ. Τσουντα, Ν. Πολίτη, Ἄδ. Ἀδαμαντίου, Γ. Σωτηριάδη, Κ. Κουρουνιώτη, Σ. Κουγέα, Ἰω. Σβορώνο καὶ Ἄ. Κεραμόπουλλο. Διευθυντὴς ἐκλέγεται ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς ὁ Ν. Πολίτης.

Τὰ μαθήματα κάλυπταν ἱστορία καὶ ἀρχαιολογία, κλασικὴ καὶ βυζαντινὴ, δημόσιο καὶ ἰδιωτικὸ βίο τῶν ἀρχαίων, νομισματικὴ, ἐπιγραφικὴ, μνημειακὴ τοπογραφία, ἱστορικὴ γεωγραφία. Οἱ μαθητὲς τὸ 1919/20 ἦταν 36 καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ὁ Ἄλ. Παραδείσης, ὁ Ν. Λάσκαρης, ἡ Ἐλ. Φίλτσου (κατόπιν σύζυγος Ν. Παπαδάκι), ὁ Χρ. Καροῦζος, ὁ Γ. Μηλιάδης, ὁ Σπ. Μαρινᾶτος, ὁ Ἄν. Ἀτσαβὲς, ἡ Χαρὰ Πετυχάκη (κατόπιν σύζυγος Ἰω. Συκουτρῆ), ἡ Σέμνη Παπασπυρίδη (κατόπιν σύζυγος Χρ. Καρούζου), ὁ Π. Γεωργούντζος καὶ ὁ Στρατῆς Παρασκευαΐδης.

Ἡ Ἑταιρεία καὶ τὰ πολιτικὰ γεγονότα

Ἦδη ἀπὸ τὸ 1895 ἡ σύνδεση τῆς Ἑταιρείας μὲ τὸν διάδοχο καὶ ἡ πολιτικὴ τοποθέτηση τοῦ Δ. Τσιβανόπουλου καὶ τοῦ Π. Καββαδία εἶχαν δώσει σ' αὐτὴν χαρακτῆρα δυσάρεστο σὲ πολλοὺς. Ἡ σύντομη γραμματεία τοῦ Χρ. Τσουντα δὲν ἔφερε καμιά ἀλλαγὴ στὰ πράγματα, ἀντίθετα ὅταν ἀνέλαβε πάλι ὁ Καββαδίας ἡ σύνδεση μὲ τὴ βασιλικὴ οἰκογένεια ἔγινε ἀκόμη ἰσχυρότερη. Οἱ ἑλληνικὲς νίκες στοὺς βαλκανικοὺς πολέμους καὶ ἡ ἀσθένεια τοῦ διαδόχου δίνουν τὴν εὐκαιρία στὸν Καββαδία νὰ πλέξει ὕμνους στὸν Κωνσταντῖνο, τὸ ἴδιο κάνει καὶ ὁ Γ. Μιστριώτης. Ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ ἐφίππου ἀνδριάντος τοῦ Κωνσταντίνου, στὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως, ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία προέρχεται. Ἡ φανερὴ καὶ προκλητικὴ αὐτὴ τάση τοῦ Συμβουλίου, τῆς συμπόρευσης μὲ μιὰ πολιτικὴ μερίδα, δημιούργησε ἐχθρότητες μεγαλύτερες καὶ ἀπὸ ἐκείνες τοῦ 1894 ἢ τοῦ 1909. Ἡ στάση αὐτὴ τῆς Ἑταιρείας φαίνεται καθαρὰ καὶ σκόπιμα σὲ κάποιες τροποποιήσεις τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς. Ἐνῶ ὡς τὸ 1914 ἡ συμμετοχὴ τῆς βασιλικῆς οἰκογένειας στὴ διοίκηση τῆς Ἑταιρείας περιοριζόταν στὴν προεδρία τοῦ Κωνσταντίνου, στίς 11 Ἰανουαρίου 1915 κηρύσσει ἡ συνέλευση σὲ δημόσια συνεδρίαση τὸν διάδοχο Γεώργιο καὶ τὸν πρίγκιπα Νικόλαο ἐπίτιμους ἀντιπροέδρους. Τὴν ἐπόμενη χρονιά μὲ τροποποίησιν τοῦ ὀργανισμοῦ κηρύσσεται ὁ πρῶτος συμπρόεδρος καὶ ὁ δεύτερος κανονικὸς ἀντιπρόεδρος. Ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν πριγκίπων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸ 1917 καὶ ἡ ἀνάρρηση στὸν θρόνον τοῦ Ἀλεξάνδρου δίνει προσωρινὸ τέρμα στὸ θέμα αὐτὸ καὶ καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν τροποποίησιν τοῦ ὀργανισμοῦ (ΒΔ τῆς 14 Σεπτ. 1917) καὶ τὴ νέα συγκρότησιν τοῦ Συμβουλίου, στὸ ὅποιο δὲν ὑπάρχει πλέον βασιλικὴ συμμετοχὴ. Νέο στοιχεῖο εἶναι ἡ ὑποχρεωτικὴ συμμετοχὴ τοῦ γεν. γραμματέως καὶ τοῦ τμηματάρχη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τοῦ Ὑπουργείου, μέτρο πρόσθετο τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Γενικὸς γραμματεὺς τότε τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἦταν ὁ παιδαγωγὸς καὶ φιλόσοφος Δημ. Γληνός, ὁ ὁποῖος μετεῖχε στίς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου. Τμηματάρχης ἦταν ὁ Κ. Κουρουγιώτης.

Σύμφωνα μὲ τίς κατηγορίες ποὺ διατύπωσε ἐναντίον του ὁ Ν. Κυπαρίσσης, ἀκραφνῆς βασιλόφρων, στὴ συνέλευσιν τῆς 29 Νοεμβρίου

1920, ὁ Π. Καββαδίας δήλωσε πολιτική φιλία πρὸς τὴ νέα κατάσταση, ἐπισκέφθηκε μάλιστα, κατὰ μία ἡμερίδα, τὸν Βενιζέλο καὶ τὸν ἐνημέρωσε σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῶν χρημάτων ποῦ εἶχαν συλλεγεῖ γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ ἐπὶ πλέον ξανατύπωσε τὰ τρία πρῶτα τυπογραφικὰ φύλλα τῶν ΠΑΕ 1916 γιὰτὶ περιεῖχαν ὑμνητικὰς φράσεις γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο, οἱ ὁποῖες θὰ ἐξέθεταν τὸν Καββαδία μετὰ τὴν ἀνάρρηση τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν ἐπικράτηση τοῦ Βενιζέλου.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1920, τὰ πολιτικὰ γεγονότα ποῦ ἀκολούθησαν, ἡ κυβέρνησις τῆς 1 Νοεμβρίου, ἡ ἀνάκλησις τοῦ Κωνσταντίνου (ἐπέστρεψε στὶς 6 Δεκ. 1920), ἀλλάζουν ἐντελῶς τὰ πράγματα γιὰ τὸν Καββαδία. Στὴν ἔκτακτὴ συνέλευσις τῆς 29 Νοεμβρίου προτείνει σχέδιο προσθήκης στὸν ὄργανισμό, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κωνσταντῖνος κηρύσσεται ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας καὶ οἱ δύο πρίγκιπες ἐπίτιμοι ἀντιπρόεδροι. Ἡ ταυτόχρονη ἀνακοίνωσις ὅμως τῆς δημοσίευσις τοῦ ΒΔ τῆς 27 Νοεμβρ. 1920 μὲ τὸ ὅτι οἱ ἔχει νὰ ἔχει ἰσχύ τὸ ΒΔ τῆς 14 Σεπτ. 1917, τὸν αἰφνιδιάζει. Ὁ Καββαδίας καὶ ὁ πρόεδρος τῆς συνέλευσις Γ. Γαρδίκας ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν ἔδρα τοῦ προεδρείου γιὰτὶ θεωρήθηκε ὅτι εἶχαν ἐκπέσει ἀπὸ τὸ ἀξίωμά τους. Ὁ Καββαδίας παρ' ὅλα αὐτὰ ἐρμήνευσε ἀντίθετα τὸ νέο διάταγμα, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς καὶ ὁ Δ. Παπούλιας ἀποτελοῦσαν τὸ νόμιμο προεδρεῖο τοῦ 1917, τὸ ὁποῖο ἀποκαταστάθηκε. Ἡ ἔκτακτὴ συνέλευσις τὸν ἀγνόησε καὶ ἀποφάσισε τὴν ἀναθεώρησις τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ ἔλεγχον ἀπὸ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ τῶν πεπραγμένων τοῦ Συμβουλίου ἀπὸ τὶς 14 Σεπτεμβρίου 1917 ὡς τὶς 30 Νοεμβρίου 1920 καὶ σφράγισμα τῶν γραφείων τῆς Ἑταιρείας, ἰσχυρίζομενη, ὅπως λέγει ὁ Καββαδίας, ὅτι ἀποτελοῦν «ἐπαναστατικὴν συντακτικὴν συνέλευσιν». Ἔτσι λοιπὸν ὁ Καββαδίας, σὲ ἡλικία ἐβδομήντα ἐτῶν, ἀπομακρύνεται γιὰ δευτέρη φορὰ καὶ ὀριστικὰ ἀπὸ τὴ διοίκησις τῆς Ἑταιρείας πληρώνοντας τὸν καιροσκοπισμὸν ποῦ δὲν τοῦ συγχώρησαν οἱ πρῶην ὑποστηρικτὲς του.

Τὸ Συμβούλιο

Τὴ σύνθεσις τοῦ Συμβουλίου τῆς τριετίας 1912/14 τὴν εἶδαμε στὰ σχετικὰ τῆς προηγούμενης περιόδου. Ἡ συνέλευσις τῆς 18 Ἰαν. 1915 ἐκλέγει τὸ ἴδιον σχεδὸν Συμβούλιο γιὰ τὴν τριετία 1915/17. Νέα πρόσωπα εἶναι ὁ Π. Καστριώτης, Μ. Βολονάκης, Ἰάκ. Δραγάτης, Σπ. Παγανέλης ἀντὶ τῶν Ἀ. Σκιᾶ, Β. Λεονάρδου, Ἀ. Κατριβάνου, Κλ. Στεφάνου. Τὸ 1916 μὲ τὴν ἀποχώρησις τοῦ Κ. Ζησιίου καὶ τὸν θάνατον τοῦ Στ. Ἀνδροπούλου, τοῦ Γ. Παπαβασιλείου καὶ τοῦ Γ. Μιστριώτη νέα μέλη ἔγιναν ὁ Κ. Κουρουγιώτης, Β. Λεονάρδος, Δ. Παπούλιας καὶ Ἀδ. Ἀδαμαντίου. Τὸ 1917 ὁ Παπούλιας ἔγινε ἀντιπρόεδρος ἀντὶ τοῦ Θεοφανόπουλου, ποῦ παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ ἀξίωμα. Ἀρκετὰ ἀνανεωμένο ἐμφανίζεται τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1918/20, ποῦ ἐξέλεξε ἡ συνέλευσις τῆς 21 Ἰανουαρίου 1918. Πρόεδρος ἔγινε ὁ Ν. Πολίτης,

ἀντιπρόεδρος ὁ Γ. Σωτηριάδης, γραμματεὺς ὁ Π. Καββαδίας καὶ μέλη οἱ Γ. Ἀγγελόπουλος, Ἀδ. Ἀδαμαντίου, Δ. Αἰγινήτης, Δ. Ἀντωνιάδης, Γ. Γαρδίκας, Ἀ. Ζυγομαλάς, Π. Καστριώτης, Κ. Κουρουγιώτης, Δ. Λάμπας, Β. Λεονάρδος, Δ. Μακκάς, Θ. Σοφούλης καὶ Χρ. Τσουντας.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΑΚΩΒΟΥ ΔΡΑΓΑΤΣΗ (1921-1923)

Ἡ σύντομη γραμματεία τοῦ Ἰακώβου Δραγάτη ὑπῆρξε περισσότερο σύντομη ἀπὸ ὅσο φαινομενικὰ ἦταν, γιατί τὸ 1923 ὑπῆρξε ἔτος ἀπραξίας ποὺ ἐπιβλήθηκε ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Κωνσταντίνου στίς 6 Δεκεμβρίου 1920 τὸ κύριο καὶ μέγα γεγονός ἦταν ἡ καταστροφή τοῦ Αὐγούστου 1922, τὴν ὁποία ἀκολούθησε ἡ ἐπανάσταση Πλαστήρα, Γονατᾶ, Φωκᾶ, ἡ παραίτηση τοῦ Κωνσταντίνου στίς 14 Σεπτεμβρίου 1922, ἡ ἀνάρρηση τοῦ Γεωργίου Β', ἡ ἐκτέλεση τῶν ἑξὶ στίς 15 Νοεμβρίου 1922, ἡ ἀντεπανάσταση στὴν Πελοπόννησο τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1923 καὶ ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ Γεωργίου στίς 19 Δεκεμβρίου 1923. Λίγους μῆνες ἀργότερα, στίς 25 Μαρτίου 1924, θὰ ἀνακηρυχθεῖ ἡ Δημοκρατία. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ταραγμένο κλίμα ἕνα φιλικὸ πρὸς τὸν Κωνσταντῖνο Συμβούλιο εἶχε ὀλοένα καὶ μικρότερες δυνατότητες ἐνέργειας καὶ ὀλοένα λιγότερες φιλίες.

Οἱ ἀνασκαφῆς Ἀθῆναι

Εἰπώθηκε ἤδη πὸς οἱ περιστάσεις δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ἐκτέλεση, σὲ κανονικὴ κλίμακα, ἀνασκαφῶν. Στὴν Ἀθήνα ὁ Φιλαδελφεὺς συνέχισε τὸ 1921 ἀνασκαφὴ στὸ μνημεῖο τοῦ Λυσικράτους, ποὺ εἶχε ἀρχίσει ὁ Studniczka, διευθυντῆς τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ τελευταίου μάλιστα θεωρήθηκε ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ ὡς παρέμβαση σὲ γαλλικὰ δικαιώματα στὸν χῶρο καὶ δεῖγμα γερμανικῆς ἐπαρσης καὶ οἱ γαλλικὲς ἐφημερίδες πρόβαλαν ἀνύπαρκτη γαλλικὴ ἰδιοκτησία τοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους ἀπὸ τὸ 1669 καὶ συνέδεσαν τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ Studniczka, ἡ ὁποία εἶχε γίνῃ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1920, μὲ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Κωνσταντίνου (Δεκ. 1920), τὴ γερμανοφιλία του καὶ τὴν πολιτικὴ τοποθέτηση τοῦ Συμβουλίου. Δεύτερη ἀνασκαφὴ ἦταν τοῦ Ὁδείου τοῦ Περικλέους καὶ τίς δύο χρονιῆς 1921-22, ἡ ὁποία δὲν σημείωσε μεγάλη πρόοδο, ἐπιβεβαιώθηκε ὅμως ὅτι τὸ οἰκοδόμημα ποὺ ἐρευνῶσε ὁ Π. Καστριώτης ἦταν πραγματικὰ τὸ Ὁδεῖο.

Ἀττικὴ Πελοπόννησος Στερεὰ

Στὴν Ἀττικὴ συνεχίστηκαν ἀπὸ τὸν Β. Λεονάρδο οἱ ἀνασκαφῆς τοῦ Ἀμφιαρείου ἐπὶ δύο χρόνια 1921-22. Στὴν Πελοπόννησο ὁ Π. Καββαδίας συνέχισε ἐπίσης τὴν ἔρευνα τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐπιδαύρου ἀπὸ τὸ 1921 ὡς τὸ 1923. Στὴ Θήβα ὁ Ἀ. Κεραμόπουλλος ἐρεύνησε ἀπὸ τὸ 1921 ὡς τὸ 1923 τὸ ἀνάκτορο τοῦ Κάδμου καὶ ὁ Γ. Σωτηρίου τὸ 1922

τὰ ἐρείπια τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Τὸ 1922 ἐπίσης ὁ Ἅ. Ὀρλάνδος ἀνέσκαψε τὰ λείψανα τοῦ τροπαιοῦ τῆς μάχης τῶν Λεύκτρων τοῦ 371 π.Χ. με σκοπὸ τὴν ἀναστήλωσίν του ἢ ὁποία πραγματοποιήθηκε, ἀπὸ τὸν ἴδιο πάλι, πολὺ ἀργότερα, τὸ 1958. Στὴν Ἀλυζία τῆς Ἀκαρνανίας ὁ Κ. Ρωμαῖος συνέχισε τὸ 1921 καὶ 1922 τὴν ἐκεῖ ἀνασκαφή.

Θεσσαλία

Στὴ Θεσσαλία νέα ἀπόπειρα τοῦ Ἄπ. Ἀρβανιτόπουλου, τὸ 1921, νὰ βρεῖ τὸν τάφο τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, στὴ Δημητριάδα, ἀπέτυχε. Ἡ ἀνασκαφή του ὅμως εἶχε σημαντικὰ ἀποτελέσματα. Τὸν ἐπόμενο χρόνο ὁ ἴδιος διεξήγαγε ἄλλη ἀνασκαφή στὴν Κραννῶνα, πού ἡ μεγάλη ζέστη καὶ οἱ ἀπαιτήσεις τῶν ἐργατῶν τὴν ὀδήγησαν σχεδὸν στὴν ἀποτυχία. Διηγεῖται ὁ Ἀρβανιτόπουλος γιὰ τὴν ἀνασκαφή του αὐτὴ ὅτι «μεταβάντες ἐκεῖσε τότε, εὐρομεν ἀφόρητον καύσωνα καὶ σκληρότατον ἐκ τῆς πολυμήνου ἀνομβρίας ἔδαφος, ἐξ οὗ ἀνετινάσσετο ὁ σκαφικὸς «κασμᾶς» ὡς ἄλλος μικρὸς Καπανεύς, τανταλωθεὶς ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τοῦ τείχους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν Θηβῶν, πλεῖστον μὲν σπινθηροβολῶν καὶ ἀπαμβλυνόμενος, ἐλάχιστον δὲ χῶμα ἀνασκάπτων· ἐξ ἄλλου οἱ ἐργάται, καταστάντες ἐπ' ἐσχάτων ἀφορήτως ἀπαιτητικοὶ καὶ καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἐν τινὶ ἔργῳ, ἀπεποιοῦντο εὐλόγως τούτου ἔνεκα νὰ ἐργασθῶσιν, ἄλλως τε καὶ μαστιζόμενοι ὑπὸ ἐλωδῶν πυρετῶν καὶ εὐρίσκοντες ὑπερδιπλάσιον ἡμερομίσθιον εἰς θεριστικὰ καὶ ἀλωνιστικὰ ἔργα».

Ἥπειρος

Ὁ Ὁ. Ἀλ. Φιλαδελφεὺς συνέχισε κατὰ τὸ διάστημα 1921-23 τὴ μεγάλη ἀνασκαφή τῆς Νικοπόλεως.

Νησιά

Στὰ νησιά ἐγίνε μία μόνο ἀνασκαφή, τὸ 1921, στὸν Ναγὸ τῆς Χίου ἀπὸ τὸν Δ. Εὐαγγελίδη, ὅπου ἀποκαλύφθηκαν λείψανα ναοῦ. Στὴ Σίφνο ὁ Ἰάκ. Δραγάτσης μελέτησε, τὸ 1922, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τοὺς πύργους τοῦ νησιοῦ.

Μικρὰ Ἀσία

Ἡ ἐκστρατεία στὴ Μικρὰ Ἀσία ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στὴν Ἐταιρεία τῆς διεξαγωγῆς τὸ 1921 καὶ 1922 δύο σημαντικῶν ἀνασκαφῶν, στὴν Ἔφεσο «ἵνα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος ἄρξηται» ὅπως λέγει ὁ Δραγάτσης, ἀπὸ τὸν Γ. Σωτηρίου καὶ στὶς Κλαζομενεὺς ἀπὸ τὸν Γ. Οἰκονόμο. Ὁ Σωτηρίου ἐρευνήσε τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, οἰκοδομήματος μεγαλύτερου τῆς Ἀγ. Σοφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ Οἰκονόμος τὸ ἀρχαῖο νεκροταφεῖο τῶν Κλαζομενῶν ὅπου βρῆκε πλῆθος γραπτῶν πηλίνων σαρκοφάγων. Ἐσκαψε ἀκόμη ὁ Οἰκονόμος καὶ στὸ νησάκι τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου, ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ Σκάλα Βουρλῶν, κατοικίδιο συνοικία μὲ ὠραῖα σπίτια. Τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Οἰκονόμου στὸ νεκροταφεῖο τῶν Κλαζομενῶν σώζεται τὸ ἡμερολόγιον καὶ τετράδιον μὲ ἐξαιρετικὰ σχέδια πού ἔκανε ὁ ἀνασκαφέας. Μιὰ καὶ μόνη ἐγγραφή τοῦ Οἰκονόμου, τῆς 20 Αὐγούστου 1922 (π. ἡμ.) φανερώνει τὸ κλίμα μέσα στὸ ὁποῖο ἐργαζόταν: «Αἶ περὶ τοῦ μετώπου φῆμαι φθάνουσι τὸ κατακόρυφον

MINISTÈRE
DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES

N° 87.

Le Ministère Royal des Affaires Étran-
gères prie les Autorités Civiles et Militaires des
Puissances Alliées de bien vouloir laisser passer
librement

Monsieur G. Oeconomos,
Inspecteur à la Section d'Archéologie,

se rendant à S M Y R N E en mission spéciale de la
part du Ministère de l'Instruction Publique.

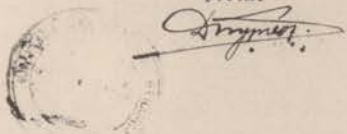
Athènes, le 17 octobre 1919.

P.O.M.

BUREAU DE CONTRÔLE
BON POUR SE RENDRE
à Smyrne
Athènes le 17/10/1919

LE DÉLÉGUÉ HELLÉNIQUE

22. 10. 19

VL. K. KRIVBE
M. R. 1. 11. 19

Κωνσταντίνος
Γ. Οικονόμου
Διοκ. τμήτ. Αρχαιολογίας
18-10-19

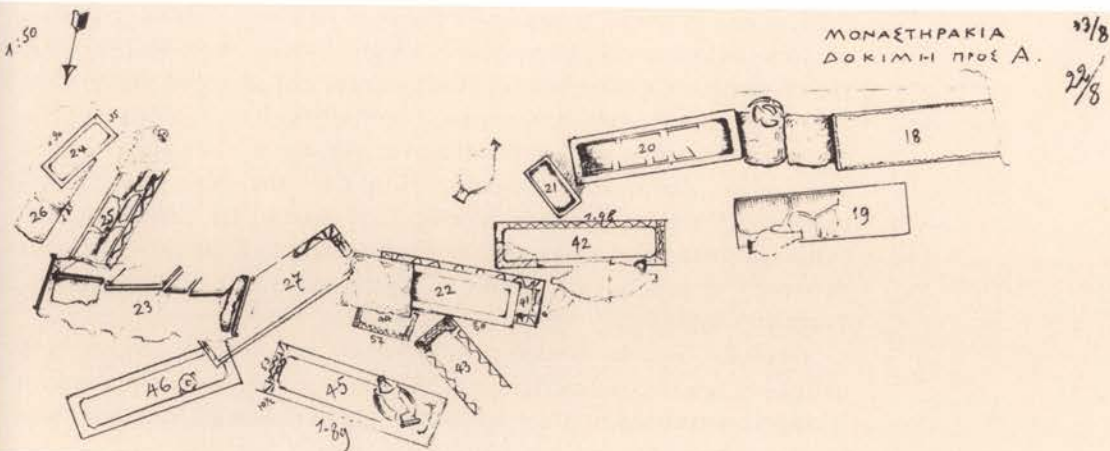

74. Υπηρεσιακό διαβατήριο του Γεωργίου Οικονόμου για τις μεταβάσεις του στη Σμύρνη κατά τη διάρκεια της ελληνικής κατοχής.

75. Κλαζομενές, 12 Αύγ. 1922 (παλ. ήμ.). Τέσσερις επισκέπτριες και ένας επισκέπτης τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Οἰκονόμου.

76. Μέρος τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἀρχαίου νεκροταφείου τῶν Κλαζομενῶν (13 Αύγ.-22 Αύγ. 1922), σχεδιασμένο ἀπὸ τὸν Γ. Οἰκονόμο (AAE, ἀρχειο Οἰκονόμου).

της άπαισιότητας. Σχηματίζονται δὲ ἐν ταῖς τριόδοις ὑπὸ τῶν πανικοβλήτων, τοὺς ὁποίους περιβάλλει διὰ προστασίας ὁ τέλειος ἀποκλεισμός ἀπὸ τῆς Σμύρνης καὶ ἡ ἔλλειψις ἐπισήμων εἰδήσεων, ἡ ἀδικαιολογήτως ἐσπευσμένη καὶ σχεδὸν λαθραία ἀναχώρησις ὑπαλλήλων τινῶν Βουρλῶν». Ἡ τελευταία ἐγγραφή γίνεται ἀπὸ τὸν Οἰκονόμο στίς 22 Αὐγούστου. Ἦδη στίς 13 Αὐγούστου (π. ἡμ.) ἐκδηλώθηκε ἡ κεμαλικὴ ἐπίθεση, στίς 22 ἐκδόθηκε ἡ πρώτη διαταγὴ ἐκκένωσης τῆς Σμύρνης, στίς 26 τὴν ἐγκατέλειψε ὁ Ἕλληνας Ὑπατος Ἀρμοστής, στίς 27 μῆκαν στὴν πόλιν οἱ Τοῦρκοι καὶ στίς 31 τὴν πυρπόλησαν.

Τὸ Συμβούλιο

Ἡ ἕκτακτη συνέλευση τῆς 29 Νοεμβρίου 1920 ἀποφάσισε τὸν διοικητικὸ καὶ οἰκονομικὸ ἔλεγχο τῆς διαχείρισης τῆς Ἐταιρείας ἀπὸ τίς 14 Σεπτεμβρίου 1917 ὡς τίς 30 Νοεμβρίου 1920. Πρῶτο μέτρο τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἐλέγχου ἦταν ἡ σφράγιση τῶν γραφείων τῆς Ἐταιρείας, τὰ ὁποῖα ὅμως σύντομα ἀποδόθηκαν στὴ χρῆση τοῦ νέου Συμβουλίου τῆς 5 Δεκεμβρίου, ἀφοῦ προηγουμένως ἡ ἐπιτροπὴ εἶχε λάβει τὰ στοιχεῖα πού τὴν ἐνδιέφεραν. Στὸ μακρότατο πόρισμά της τῆς 6 Ἰουνίου 1922 ἡ ἐπιτροπὴ ἐπιρρίπτει εὐθύνες στὸ προεδρεῖο τῆς περιόδου 1917-1920, κυρίως στὸν Π. Καββαδία καὶ στὸν Γ. Σωτηριάδη (ὁ Ν. Πολίτης εἶχε πεθάνει τὸ 1921) καὶ τὸ κατηγορεῖ γιὰ κομματικὴ μεροληψία καὶ κακὴ χρῆση τῶν δικαιωμάτων πού εἶχαν ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τους.

Τὸ νέο Συμβούλιο τῆς 5 Δεκεμβρίου βρισκόταν, τὴν πρώτη χρονιά, σὲ εὐνοϊκὸ πολιτικὸ κλίμα, «ἀπηλλαγμένον ἐφέτος παντὸς δεσμοῦ πρὸς τὴν ξένην αὐτῷ ἐργασίαν τοῦ ἐγγὺς παρελθόντος» κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἰάκ. Δραγάτη, ἡ ραгдаία ὅμως ἐπιδεινώση τῶν πολεμικῶν πραγμάτων καὶ ἡ καταστροφὴ δὲν ἄφησαν περιθώρια γιὰ καμιά ὠφέλιμη ἐνέργεια. Μὲ τὸ ΒΔ τῆς 27 Νοεμβρ. ἀποκαταστάθηκε ἡ πρὶν ἀπὸ τὴν 14 Σεπτ. 1917 τάξη στὰ τοῦ Συμβουλίου καὶ ἀπομακρύνθηκε ὀριστικὰ ὁ Καββαδίας ἀπὸ αὐτό. Μὲ ἄλλο διάταγμα, τῆς 8 Φεβρ. 1921, τακτοποιήθηκε τὸ θέμα τῶν ἐταίρων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους σκόπιμα τὸ προεδρεῖο δὲν εἶχε εἰσπράξει συνδρομὰς στὴν περίοδο 1917-1920 γιὰ νὰ χάσουν τὰ ἐκλογικὰ τους δικαιώματα καὶ μὲ τὸ ΒΔ τῆς 9 Ὀκτ. 1923 ἀναγνωρίστηκαν ὡς κανονικοὶ ἐταῖροι ἐκεῖνοι πού ἔγιναν στὴν παραπάνω περίοδο ἀπὸ τὸν Καββαδία γιὰ τὴ δημιουργία εὐνοϊκοῦ πρὸς αὐτὸν ἐκλογικοῦ σώματος. Ἦδη ἀπὸ τὸν Ἰαν. τοῦ 1923 ὁ ὑπουργὸς Παιδείας τῆς κυβέρνησης Στ. Γονατᾶ, Ἰω. Σιώτης, μὲ αὐστηρὸ ἐγγραφο εἶχε κάνει πολλὰς ὑποδείξεις στὸ Συμβούλιο καὶ εἶχε συστήσει νὰ μὴν ἀνακοινωθοῦν τὰ πεπραγμένα τοῦ 1922 «μέχρι τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Ἐταιρείας».

Περίοδος λοιπὸν ἀσταθῆς, μεταβατικὴ καὶ γεμάτη ἀβεβαιότητα ὑπῆρξε ἡ τριετὴς γραμματεία τοῦ Ἰάκ. Δραγάτη, κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἐταιρεία ὀπισθοδρόμησε καὶ ὁ τόπος ἔπαθε συμφορά, ἡ ὁποία ὅμως ἔφερνε μέσα της τὸ σπέρμα τῆς ἀναγέννησης.

Τὸ Συμβούλιο πὸ ἐκλέχτηκε ἀπὸ τὴν ἑκτακτὴ συνέλευση τῆς 5 Δεκεμβρίου 1920 γιὰ τὴν τριετία 1921/23 εἶχε τὴν ἐξῆς σύνθεση: β' ἀντιπρόεδρος Δ. Παπούλιας, γραμματεὺς Ἰάκ. Δραγάτης, μέλη οἱ Μιχ. Γούδας, Ν. Ἐξαρχόπουλος, Π. Καρολίδης, Ν. Κυπαρίσσης, Β. Λεονάρδος (ὁ μόνος τοῦ προηγουμένου), Ἰω. Μεσολωρᾶς, Χρ. Μητσόπουλος, Γ. Μπαλτατζῆς, Σ. Παγανέλης, Κ. Πολυγένης, Ἀ. Σκιας, Β. Στάης, Ἀλ. Φιλαδελφεύς, Ἀντ. Χατζῆς.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (1924-1951)

Ἡ μακρόχρονη (27 χρόνια) συνεχῆς γραμματεία τοῦ Γ. Οἰκονόμου κύλισε σὲ περιόδους ἐξαιρετικὰ σημαντικῆς τῆς νεώτατης ἑλληνικῆς ἱστορίας, τῆς πρώτης ἑλληνικῆς Δημοκρατίας (1924-1935), τῆς δικτατορίας τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ, τοῦ πολέμου, τῆς κατοχῆς (1936-1944) καὶ τοῦ ἐμφυλίου καὶ τῶν ἀμέσως μετὰ ἀπὸ αὐτὸν χρόνων (1945 - 6 Ἰουνίου 1951). Τὰ γεγονότα τῶν περιόδων αὐτῶν ἐπηρεάσαν τὴ δράση καὶ τὶς κατευθύνσεις τοῦ Συμβουλίου καὶ ἐπιβάλλουν τὴ διαίρεση τῆς ἐξιστορήσεως τῶν πράξεων τῆς Ἑταιρείας σὲ ἀντίστοιχες περιόδους.

1924-1935

Τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς περιόδου αὐτῆς εἶναι πυκνὰ καὶ καίριας σημασίας γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῶν πολιτικῶν μας πραγμάτων. Στις 25 Μαρτίου 1924 ἀνακηρύσσεται ἡ Δημοκρατία στὴν Ἑλλάδα, ἓνα χρόνο ἀργότερα, στις 25 Ἰουνίου γίνεται ἡ δικτατορία τοῦ Παγκάλου, πὸ διαρκεῖ ὡς τις 7 Αὐγούστου τοῦ 1926. Στις 3 Ἰουνίου 1927 δημοσιεύεται τὸ Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας, τὸν ἐπόμενο χρόνο, 1928, σχηματίζεται ἡ κυβέρνηση τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ὁ ὁποῖος ὑπογράφει στὴν Ἀγκυρὰ τὸ 1930 τὸ ἑλληνοτουρκικὸ σύμφωνο φιλίας. Τὸ 1932 ἔρχεται στὴν ἀρχὴ τὸ Λαϊκὸ κόμμα, τὴν 1 Μαρτίου 1935 γίνεται τὸ ἀποτυχημένον κίνημα τοῦ Πλαστήρα, στις 3 Νοεμβρίου τῆς ἴδιας χρονιᾶς μὲ δημοψήφισμα καταργεῖται ἡ Δημοκρατία καὶ στις 25 Νοεμβρίου ἐπιστρέφει ὁ Γεώργιος Β' στὴν Ἑλλάδα. Τότε κλείνει καὶ μία μακρὰ περίοδος ταλαντεύσεων τοῦ Συμβουλίου, πὸ ἀρχίζει ἀπὸ τις 15 Αὐγούστου τοῦ 1909.

Οἱ ἀνασκαφῆς Ἀθῆναι

Ἡ κακὴ οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς Ἑταιρείας, γιὰ τὴν ὁποία πολλὰς φορὲς μίλησε ὁ Οἰκονόμος στις λογοδοσίες του, εἶχε ὡς ἄμεση συνέπεια τὴ μείωση τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ἑκτασῆς τῶν ἀνασκαφῶν. Στὴν Ἀθῆνα, μέσα στὰ ἕνδεκα χρόνια τῆς περιόδου αὐτῆς ἐγιναν δύο μόνον ἀνασκαφῆς, τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους κατὰ τὰ χρόνια 1924-1929 ἀπὸ τὸν Π. Καστριώτη καὶ μετὰ τὸν θάνατό του τὸ 1931 καὶ 1932 ἀπὸ τὸν Ἀ. Ὀρλάνδο, καὶ τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου τὸ 1925 ἀπὸ τὸν W. Dörpfeld.

Ἀττική

Ἡ μεγάλη ἀνασκαφή τοῦ Ἀμφιαρείου, πὸ ἀρχισε τὸ 1884 ἀπὸ τὸν Φιντικλῆ καὶ τὸν Β. Λεονάρδο, συνεχίστηκε ἀπὸ τὸ 1924 ὡς τὸ 1929 συνεχῶς, μὲ τὴν ἔρευνα κυρίως τῶν οἰκημάτων τῆς δεξιᾶς ὄχθης. Ὁ θάνατος τοῦ Λεονάρδου στὶς 27 Ἰουν. 1930 ἔβαλε τέρμα στὸ σπουδαῖο αὐτὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας. Τοπογραφικὲς καὶ ἀνασκαφικὲς ἔρευνες μὲ πολὺ σημαντικὰ ἀποτελέσματα διεξήγαγε ὁ Γ. Σωτηριάδης στὴν περιοχὴ τοῦ Μαραθῶνος ὡς τὴ Ν. Μάκρη ἀπὸ τὸ 1932 ὡς τὸ 1935 συνεχῶς. Δοκιμαστικὲς ἀνασκαφὲς ἐπεχείρησε τὸ 1934 στὴν περιοχὴ τῶν ἀρχαίων Μεγάρων ὁ Ἰω. Θρευσιᾶδης σὲ συνεργασία μὲ τὸν Ἰω. Τραυλό. Ὁ Θρευσιᾶδης ἔκανε τὴν ἐπόμενη χρονιά τὴν πολὺ σημαντικὴ ἀνασκαφὴ στὸν χῶρο τοῦ κτιρίου τοῦ Ναυτικοῦ Ὁμίλου στὸ Τουρκολίμανο τοῦ Πειραιᾶ, ὅπου ἀποκάλυψε τὰ λείψανα τοῦ ἱεροῦ τῆς Μουνηχίας Ἀρτέμιδος. Ἡ τελευταία ἀνασκαφὴ στὴν Ἀττικὴ τῆς περιόδου εἶναι τῆς Ἐλευσίνος, τὸ 1935, ἀπὸ τὸν Κ. Κουρουγιώτη, ὁ ὁποῖος ἐρεύνησε τὸ νότιο τείχος τῆς ἀρχαίας πόλης.

Πελοπόννησος

Στὴν Πελοπόννησο ὑπῆρξε μεγάλη δραστηριότητα μὲ πρώτη τὴν παλαιότατη ἀνασκαφὴ τῆς Ἐπιδαύρου πὸ συνέχισε ὁ Καββαδίας σὲ προχωρημένη ἡλικία, ἀπὸ τὸ 1924 ὡς τὸ 1927 συνεχῶς (πέθανε τὸ 1928 σὲ ἡλικία 78 ἐτῶν). Μυκηναϊκοὺς τάφους σὲ διάφορες θέσεις τῆς Ἀχαΐας ἐρεύνησε ὁ Ν. Κυπαρίσσης ἀπὸ τὸ 1925 ὡς τὸ 1935 χωρὶς διακοπὴ. Στὴ Μεσσήνη ὁ Γ. Οἰκονόμος συνεχίζοντας τὶς ἀνασκαφὲς τοῦ Θ. Σοφοῦλη τοῦ 1895 καὶ τὶς δικές του τοῦ 1909 ἐρεύνησε τὸ 1925 τὸ Συνέδριο. Τὴν ἀρχαία Στύμφαλο, πλάι στὴ λίμνη, ἐρεύνησε ὁ Ἀ. Ὀρλάνδος ἀπὸ τὸ 1924 ὡς τὸ 1930. Ὁ ἴδιος ἔκανε δύο ἀκόμη ἀνασκαφὲς στὴν Πελοπόννησο, στὴ Σικυώνα ἀπὸ τὸ 1932 ὡς τὸ 1935, τὴν ὁποία θὰ συνέχιζε γιὰ πολλὰ χρόνια ἀκόμη (τὸ 1933 ἐρεύνησε παλαιохριστιανικὴ βασιλικὴ στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ Κιάτου) καὶ στὴν Πελλήνη στὴν Κορινθία τὸ 1931 καὶ 1932. Θολωτὸ μυκηναϊκὸ τάφο κοντὰ στὸ χωριὸ Ὀσμάναγα τῆς Πύλου ἐρεύνησε τὸ 1926 ὁ Κ. Κουρουγιώτης. Ἀναστηλωτικὲς κυρίως ἐργασίες τὸ 1928 καὶ μελέτη τῶν παλατιῶν τοῦ Μυστρά τὸ 1929 ἔκανε ὁ Ἀδ. Ἀδαμαντίου, ὁ ὁποῖος τὸ 1931 ἀνέσκαψε νεκρικὸ δωμάτιο ἔξω ἀπὸ τὴ Σπάρτη μὲ ἑλληνιστικὲς τοιχογραφίες. Τὴν ἔρευνά του συνέχισε τὸ 1934 τότε διεξήγαγε ἀνασκαφὴ καὶ στὸν χῶρο τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου Νίκωνος, στὴν ἀκρόπολη τῆς Σπάρτης.

Στερεὰ

Στὴ Θήβα συνέχισε ὁ Ἀ. Κεραμόπουλλος τὶς ἀνασκαφὲς τοῦ Καδμείου κατὰ τὸ 1927-29. Τὸ 1930 ἐρεύνησε μὲ τὴν συνεργασία τοῦ Ἰω. Παπαδημητρίου σπῖτι τοῦ Ιου αἰ. π.Χ. πρὸς Ν. τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Τὴν ἄγνωστη ἕως τότε θέση τοῦ ἀρχαίου Ἀγρινίου ἐνόπισε μὲ ἀνασκαφὴ τὸ 1928 ὁ Γ. Μηλιαδῆς, ὁ ὁποῖος ἀποκάλυψε τὴ γραμμὴ τοῦ τείχους, ἓνα μεγάλο σπῖτι καὶ μεγάλη στοά. Στὸν γειτονικὸ Θέρμο ὁ Κ. Ρωμαῖος, μὲ ἀνασκαφὴ του τὸ 1931 καὶ 1932 συμπλήρωσε τὶς ἔρευνες τοῦ Γ. Σωτηριάδη.

Θεσσαλία

Στη Θεσσαλία κατά την περίοδο αυτή έγιναν τρεις ανασκαφές, ή μεγάλη βυζαντινή της Νέας Ἀγχιάλου ἀπὸ τὸν Γ. Σωτηρίου, ἡ ὁποία εἶχε ἀρχίσει τὸ 1923 καὶ συνεχίστηκε ὡς τὸ 1935 μὲ διακοπὴ μόνον τὸ 1932, ἡ ἀνασκαφὴ στὶς Φερές ἀπὸ τὸν Ἀπ. Ἀρβανιτόπουλο τὰ ἔτη 1924-1926 τοῦ ἱεροῦ τοῦ Θαυλίου Διός, καὶ ἡ ἀνασκαφὴ στὴν περιοχὴ τῆς Καλαμπάκας καὶ τοῦ Καστρακίου τὸ 1932 ἀπὸ τὸν Ἀνδρέα Ξυγγόπουλο γιὰ τὴν ἀναζήτησι τῆς θέσης τῆς μεσαιωνικῆς πόλης τῶν Σταγῶν· ὁ ἴδιος ἀνασκαφέας ἐρεῦνησε καὶ μικρὴ ἐκκλησίαι τῆς Παναγίας στὴ ρίζα τοῦ βράχου τῆς Δούπιανης τῶν Μετεώρων.

Ἠπειρος

Στὴν Ἠπειρὸς ἡ μεγάλη ἀνασκαφὴ τῆς Νικοπόλεως, ποὺ εἶχε ἀρχίσει τὸ 1913 ἀπὸ τὸν Ἀλ. Φιλαδελφέα, συνεχίστηκε τὸ 1924 ἀπὸ τὸν ἴδιο. Τὸ 1926 συνεργάστηκαν ὁ Ἀ. Ὀρλάνδος καὶ ὁ Γ. Σωτηρίου, ὁ ὁποῖος δημοσίευσε καὶ δική του ἔκθεσι στὰ ΠΑΕ, ἀλλὰ τὶς ἐπόμενες χρονιές 1928-1930 ἡ ἀνασκαφὴ διεξάγεται πλέον μόνον ἀπὸ τὸν Σωτηρίου καὶ τὸν Ὀρλάνδο. Τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Δωδώνης ἀπόπειρα συνέχισης τῶν ἐργασιῶν τοῦ Καραπάνου ἐγίνε τὸ 1920 ἀπὸ τὸν Γ. Σωτηριάδη. Κατὰ τὴν τετραετία 1929-1932 ὁ Δ. Εὐαγγελίδης συνεχίζει τὶς ἀνασκαφές, οἱ ὁποῖες ἀργότερα θὰ γνωρίσουν νέα ἀκμὴ μὲ τὴν ἀποκάλυψι τοῦ θεάτρου. Ὁ Εὐαγγελίδης τὸ 1930 ἀποκαλύπτει νότια τῆς Παραμυθιάς παλαιοχριστιανικὴ βασιλική.

Μακεδονία

Τὴν ἀνασκαφὴ μεγάλου ἀρχαιολογικοῦ κέντρου τῆς Μακεδονίας, τοῦ Δίου, τοῦ ὁποῖου ἡ ἔρευνα συνεχίζεται ὡς τώρα, διεξήγαγε κατὰ τὴν τετραετία 1928-1931 ὁ Γ. Σωτηριάδης. Πολλές καὶ μικρὲς ἀνασκαφές κάνει ἐπίσης ὁ Ἀ. Κεραμόπουλλος, τὸ 1930 στὴν Ἐράτουρα Δ. τῆς Σιάτιστας, τὸ 1930 καὶ 1931 στὴ Φλώρινα καὶ τὰ ἐπόμενα χρόνια ἀπὸ τὸ 1932 ὡς τὸ 1935 σὲ πλῆθος τόπων γιὰ τὴ διευκρίνισι ἱστορικῶν καὶ τοπογραφικῶν ζητημάτων. Ἀπὸ τοὺς νεώτερους ἀρχαιολόγους, ὁ Ἀ. Ξυγγόπουλος ἐρεῦνησε μὲ ἀνασκαφὴ τὸ 1926 τὸν ναῖσκο τοῦ Ἀγ. Νικολάου στὸ Κάστρο τῶν Σερρῶν καὶ τὴ Μητρόπολι στὴν κάτω πόλι. Ἀνασκαφὴ τειχισμένης ἀκρόπολης στὴν Καλαμίτσα τῆς Καβάλας ἔκανε τὸ 1935 ὁ Γ. Μπακαλάκης.

Νησιά

Στὰ νησιά ἡ δραστηριότητα τῆς Ἐταιρείας περιορίστηκε στὴ Σίφνο, τὴ Λέσβο καὶ τὴν Κρήτη. Στὴ Σίφνο ὁ Ἰάκ. Δραγάσης ἔκανε τὸ 1924 τὴν τελευταία του ἔρευνα στὸ νησί καὶ ἀσχολήθηκε κυρίως μὲ τοὺς πύργους. Στὴ Λέσβο ὁ Δ. Εὐαγγελίδης, μετὰ ἀπὸ μικρὲς ἐρευνες τὸ 1926 στὴ Μυτιλήνη, Μήθυμνα καὶ Ἐρεσό, ἐρεῦνησε τὰ ἔτη 1927 καὶ 1928 τὸ μεγάλο κατεστραμμένο ἱερὸ τῆς Κλοπεδῆς στὴν περιφέρεια τῆς Καλλονῆς. Στὴν Κρήτη ὁ Στ. Ξανθοῦδίδης ἔσκαψε τὸ 1924 στὸ Νίρου Χάνι, ἀρρώστησε ὁμως. Τὴν ἀνασκαφὴ διεξήγαγε τὸ 1926, κατὰ σύστασι τοῦ Ξανθοῦδίδη, ὁ Σπ. Μαρινάτος, ὁ ὁποῖος τὰ ἐπόμενα χρόνια θὰ κάνει σειρὰ ἀνασκαφῶν μὲ λαμπρὰ εὐρήματα, τὸ 1929 καὶ 1930 στὸ σπήλαιο τῆς Εἰλειθυίας, στοὺς Ἁγίους Θεοδώρους Ἀ. τοῦ Ἡρακλείου, ἀπὸ τὸ 1932 ὡς τὸ 1935 στὴν Ἀμισό, καὶ τὸ 1935

στη Δρῆρο μὲ τὰ λαμπρὰ γεωμετρικὰ εὐρήματα καὶ στὸ Ἄρκαλο-
χώρι.

Τὸ Συμβούλιο

Κατὰ τὴν περίοδο 1924-1935, ἐπὶ ἔνδεκα χρόνια, ἡ Ἑταιρεία διοικεῖ-
ται μὲ ἑλλιπῆς Συμβούλιο, τὸ ὁποῖο ἐκλέγεται σύμφωνα μὲ νόμο πού
εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς χώρας, τὴν ἀβασίλευτη Δημο-
κρατία. Μὲ τὸ ΒΔ τῆς 27 Νοεμβρ. 1920 πού ἀκύρωσε τὸ ΒΔ τῆς 14
Σεπτ. 1917, πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας ἦταν ὁ Κωνσταντῖνος, συμπρόε-
δρος ὁ Γεώργιος καὶ α' ἀντιπρόεδρος ὁ Νικόλαος. Μὲ τὴν ἀνακήρυξη
τῆς Δημοκρατίας τὸ 1924 κάθε διάταξη τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἑται-
ρείας πού ὄριζε ὁποιαδήποτε σχέση τῆς ἑκπτώτης βασιλικῆς οἰκογέν-
ειας αὐτόματα ἔπαυε νὰ ἔχει ἰσχύ καὶ τὸ νομικὸ κενὸ πού δημιουρ-
γοῦσε ἢ ἀκύρωση πολλῶν διατάξεων ἔπρεπε νὰ συμπληρωθεῖ μὲ τὴ
θέσπιση νέων διατάξεων πού νὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ νέο πολίτευμα,
πράγμα πού δὲν ἔγινε. Κατὰ τὶς ἐκλογὰς ἐκλεγόταν γιὰ τὸ προεδρεῖο
μόνο β' ἀντιπρόεδρος καὶ γραμματεὺς καὶ στὰ ἐτήσια ΠΑΕ τὸ Συμβού-
λιο ἀναγράφεται κολοβό. Στὸν τόμο τοῦ 1935, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται
σὲ ἔργο τῆς περιόδου τῆς Δημοκρατίας, ἀναγράφεται ὁ Γεώργιος ὡς
πρόεδρος καὶ ὁ Νικόλαος ὡς α' ἀντιπρόεδρος.

Κύριο πρόβλημα τῆς περιόδου εἶναι ἡ πενιχρότης τῶν οικονομι-
κῶν μέσων. Οἱ πρόσοδοι τοῦ λαχείου ἤδη ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶχαν
σχεδὸν ἐκμηδενιστεῖ καὶ ἡ μικρὴ ἐπιχορήγηση πού ἔδινε τὸ κράτος
ὡς μερίδιο ἀπὸ τὰ κέρδη τοῦ λαχείου στὴν Ἑταιρεία ἦταν περισσό-
τερο συμβολικὴ. Ἡ στάση ἐξ ἄλλου τοῦ Συμβουλίου ἀπέναντι σὲ πο-
λιτικὲς καταστάσεις πού δὲν τοῦ ἦταν ἀρεστὲς δὲν συνηγοροῦσε γιὰ
τὴν ἐννοικίη ἀντιμετώπιση τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἑταιρείας, σὲ μιὰν
ἐποχὴ μάλιστα πού τὸ κράτος προσπαθοῦσε νὰ θεραπεύσει τὶς δικές
του μὲ ἐξωτερικὰ δάνεια καὶ ὑποτιμήσεις τοῦ νομίσματος. Ἡ ἀνά-
θεση στὴν Ἑταιρεία ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ δικαιώματος ἐκδόσεως εἰκο-
νογραφημένων δελταρίων δὲν ἦταν ζημιόγόνος, δὲν ἀπέδωσε ὅμως
ἄρκετὰ ὥστε νὰ θεωρηθεῖ σημαντικὸς πόρος (Ν. 4823/1930). Μόλις
τὸ 1934 ἡ κυβέρνησις τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος μὲ τὸν νόμο 6079 παρα-
χώρησε στὴν Ἑταιρεία τὰ δέκα ἑκατοστὰ τῶν καθαρῶν εἰσπράξεων
τοῦ λαχείου τοῦ στόλου. Σὲ ἀνταπόδοση τὸ Συμβούλιο ἐξέλεξε τὸν
πρωθυπουργὸ Π. Τσαλδάρη καὶ τοὺς ὑπουργοὺς Σ. Λοβέρδο (Οἰκονο-
μικῶν) καὶ Ἰω. Μακρόπουλο (Παιδείας), ἐπίτιμους ἐταίρους.

Ἡ συνέλευσις τῶν ἐταίρων τῆς 24 Φεβρουαρίου 1924 ἐξέλεξε νέο
Συμβούλιο γιὰ τὴν τριετία 1924-1926, ὅπου πλειοψηφοῦσαν τὰ νέα
πρόσωπα. Ἀντιπρόεδρος ἐκλέχθηκε ὁ Δ. Παπούλιας, γραμματεὺς ὁ Γ.
Οἰκονόμος καὶ νέα μέλη οἱ Γ. Βέλτσος, Μ. Βολονάκης, Θ. Βορέας, Κ.
Δυοβουνιώτης, Ἀ. Κεραμόπουλλος, Σ. Κουγέας, καὶ ἀπὸ τὰ παλαιὰ ὁ
Ἰάκ. Δραγάτσης, Ν. Ἐξαρχόπουλος, Β. Λεονάρδος, Σ. Παγανέλης,
Χρ. Τσουντας καὶ Ἀ. Χατζῆς. Δύο ἀπὸ τὰ μέλη εἶναι ὁ γενικὸς γραμ-
ματεὺς καὶ ὁ τμηματάρχης τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τοῦ Ὑ-

πουργείου Παιδείας, οί όποιοι μετέχουν αὐτοδικαίως. Τὴν τελευταία θέση εἶχε ὁ Κ. Ρωμαῖος (1922-1925), ὁ Κ. Κουρουγιώτης (1925-1933) καὶ ὁ Γ. Οἰκονόμος (1933-1938). Κατὰ τὴν τριετία 1927-1929 τὸ Συμβούλιο εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιο. Νέα μέλη εἶναι ὁ Ν. Μπαλᾶνος, ὁ Ἄ. Ὀρλάνδος καὶ ὁ Κ. Ρωμαῖος ἀντὶ τῶν Β. Λεονάρδου, Χρ. Τσουντα καὶ Ἄ. Χατζῆ. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς θητείας του ἀποχώρησε ὁ Κ. Ρωμαῖος καὶ ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸν Π. Καστριώτη. Τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1930-1932 παρουσιάζει μικρὴ ἀνανέωση. Νέα μέλη εἶναι ὁ Ν. Κυπαρίσσης καὶ Ἄ. Χατζῆς στὴ θέση τοῦ Κ. Δουβουινιώτη καὶ Ν. Ἐξαρχόπουλου. Στις 13 Ἰουλίου 1932 πέθανε ὁ Δ. Παπούλιας καὶ τὸ ἀξίωμά του πῆρε ὁ Ἄντ. Μπενάκης. Πέθανε ἐπίσης νωρίτερα, τὸ 1930, ὁ Π. Καστριώτης καὶ τὸν ἀντικατέστησε ὁ Φιλώτας Παπαγεωργίου. Τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1933-1935 εἶναι ἐντελῶς ὁμοιο μὲ τὸ προηγούμενο. Τὴ θέση τοῦ Σίμου Μενάρδου καὶ τοῦ Σπ. Παγανέλη, ποὺ πέθαναν τὸ 1933, πῆραν ὁ Μ. Βλαστός καὶ ὁ Κ. Κουρουγιώτης. Τὸ κενὸ ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Ἰάκ. Δραγάτη τὸ 1934 δὲν συμπληρώθηκε.

1936-1944

Τὸ δεύτερο μέρος τῆς γραμματείας τοῦ Γ. Οἰκονόμου ἀποτελεῖ ἀπὸ ἐθνικὴ ἄποψη τὴν τραγικότερη περίοδο τῆς σύγχρονης ἐλληνικῆς ἱστορίας μὲ τὴ δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου, τὸν πόλεμο, τὴν κατάρρευση, τὴν κατοχὴ, τὰ δεκεμβριανά. Τὸ μακρὸ μαρτύριο τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἐπηρεάζει τὸν πνευματικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ τομέα. Ἡ Ἑταιρεία ἐργάζεται τὰ πρῶτα χρόνια μὲ ἔνταση· ὁ πόλεμος ὅμως φρενάρει σιγὰ-σιγὰ τὶς δραστηριότητές της καὶ ἡ ὕπαρξή της γίνεται στὸ τέλος κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Οἰκονόμου, «νεκροφανής».

Οἱ ἀνασκαφές Ἀττικῆ

Στὰ χρόνια αὐτὰ καμιά ἀνασκαφὴ δὲν γίνεται στὴν Ἀθήνα. Στὴν Ἀττικὴ ὁ Γ. Σωτηριάδης συνεχίζει τὸ 1936, 1939 καὶ 1940 τὶς ἀνασκαφές καὶ τὶς ἐρευνές του στὴν περιοχή τοῦ Μαραθῶνα παρὰ τὸ ὅτι τὸ 1936 ἦταν 84 ἐτῶν. Τὴν τελευταία του ἔκθεση τοῦ 1940 δὲν μπόρεσε νὰ τὴ συντάξει. Πέθανε τὸ 1942. Ἐρευνα τῆς Ἱερᾶς Ὀδοῦ ἀπὸ τὸ ἱερὸ τῆς Ἀφροδίτης πρὸς τὴν Ἐλευσίνα ἔκαναν ἀπὸ κοινοῦ ὁ Κ. Κουρουγιώτης καὶ ὁ Ἰω. Τραυλὸς τὸ διάστημα 1936-1939. Τὶς ἴδιες χρονιές συνέχισαν καὶ τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Ἐλευσίνος. Στὴ Σαλαμίνα ἡ πρώτη ἀνασκαφὴ τῆς Ἑταιρείας, μετὰ ἀπὸ ἐκείνη τοῦ 1845/46, ἐγίνε ἀπὸ τὸν Δ. Πάλλα τὸ 1941, ὁ ὁποῖος ἐρεύνησε στὸ Μοῦλκι ἐρείπια βυζαντινῆς ἐκκλησίας. Στὸ φρούριο τῶν Ἐλευθερῶν (Πανάκτου) ὁ ἀρχιτέκτων Εὐ. Στίκας σὲ τρεῖς ἀνασκαφικὲς περιόδους, 1938-1940, ἔκανε νέα μελέτη τοῦ μνημείου καὶ ἐρεύνησε μὲ μικρὲς ἀνασκαφές λεπτομέρειες τῆς κατασκευῆς του. Στὰ Μέγαρα ὁ Ἰω. Θρηψιάδης συνέχισε τὸ 1936 τὶς ἐρευνες ποὺ εἶχε ἀρχίσει τὸ 1934 μὲ τὸν Ἰω. Τραυλό.

Πελοπόννησος

Στὴν Πελοπόννησο συνεχίστηκαν κατὰ τὸ διάστημα 1936-1941 οἱ ἀνασκαφές τοῦ Ἄ. Ὀρλάνδου στὴ Σικυώνα. Τὸ 1941 διεξήγαγε ἀνα-

σκαφή στὸν δρόμο πὸ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὴ Σικυώνα στὴ Στύμφαλο ὁ Εὐ. Στίκας καὶ ἀποκάλυψε τὰ λείψανα πύργου κατοπεύσεως. Τὴν ἀνασκαφὴ μυκηναϊκῶν τάφων στὴν περιοχὴ τῆς Ἀχαΐας συνέχισε ὁ Ν. Κυπαρίσσης ἀπὸ τὸ 1936 ὡς τὸ 1940. Στὴν Πάτρα ὁ Γ. Μηλιάδης ἔκανε τὸ 1941 μιὰ ἄκαρπη ἔρευνα πηγαδιῶν μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ βρεῖ κομμάτι τοῦ ἀντιγράφου τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου πὸ βρίσκεται στὸ ἐκεῖ Μουσεῖο. Τὴν ἴδια χρονιά ὁ Κ. Ρωμαῖος ἐρεύνησε κοντὰ στὰ Βούρβουρα Κυνουρίας μικρὴ βασιλικὴ τοῦ 11ου ἢ 12ου αἰ. Παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ ἐρεύνησε τὸ 1937 στὸ Γεράκι ὁ Ἀ. Ξυγγόπουλος. Τέλος ὁ Γ. Σωτηρίου συνέχισε καὶ ὀλοκλήρωσε τὴν ἀνασκαφὴ πὸ εἶχε ἀρχίσει τὸ 1934 ὁ Ἀδ. Ἀδαμαντίου στὴν ἀκρόπολη τῆς Σπάρτης, τῆς μεγάλης βασιλικῆς καὶ τῶν ἐμπρὸς ἀπὸ αὐτὴν κτισμάτων.

*Θεσσαλία
Ἡπειρος*

Στὴ Θεσσαλία μία μόνο ἀνασκαφὴ ἐγίνε κατὰ τὸ διάστημα 1936-1940, τῆς Νέας Ἀγχιάλου, ἀπὸ τὸν Γ. Σωτηρίου. Στὴν Ἡπειρὸ ἐρευνηθῆκε ἡ χριστιανικὴ Νικόπολη τὸ 1937 καὶ 1938 ἀπὸ τὸν Γ. Σωτηρίου καὶ τὸν Ἀ. Ὁρλάνδο. Τὸ 1940 ἔκανε ἐκεῖ ἀνασκαφὴ ὁ Ἰω. Παπαδημητρίου γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῶν μνημείων τῆς Νικοπόλεως τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων πὸ ἀναφέρει ὁ Στράβων.

Μακεδονία

Ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα χρόνια ὁ Ἀ. Κεραμόπουλλος διεξήγαγε στὴ Μακεδονία κατὰ τὸ διάστημα 1936-1938 καὶ 1940 πλῆθος μικρῶν ἀνασκαφῶν. Στὴν Καλαμίτσα τῆς Καβάλας συνέχισε ὁ Γ. Μπακαλάκης τὸ 1936-1938 τὴν ἔρευνα πὸ εἶχε ἀρχίσει τὸ 1935. Νέες ἀνασκαφές εἶναι τῆς Ἀγ. Σοφίας Θεσσαλονίκης (1936, 1938, 1939, 1941) ἀπὸ τὸν Μαρίνο Καλλιγᾶ καὶ νεολιθικῶν συνοικισμῶν στὴ Νέα Πιερία, τὸ 1938 ἀπὸ τὸν Γ. Μυλωνᾶ καὶ τὸν Γ. Μπακαλάκη.

Νησιά

Στὴν Κέρκυρα ὁ Ἀ. Ξυγγόπουλος καὶ ὁ Ἰω. Παπαδημητρίου ἐρεύνησαν τὸ 1936 τὴν ἐρειπωμένη βασιλικὴ τῆς Παλαιόπολης. Τρία χρόνια ἀργότερα ὁ Παπαδημητρίου μόνος του ἀνέσκαψε πώρινο δωρικὸ ναὸ στὸ χωριὸ Ρόδα, πιθανῶς τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., καὶ συνέχισε τὶς ἀνασκαφικὲς καὶ στερεωτικὲς ἐργασίες στὴ βασιλικὴ τῆς Παλαιόπολης. Ἐρευνες καὶ ἀνασκαφές γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τῶν χριστιανικῶν καὶ βυζαντινῶν μνημείων τῶν Σπετσῶν διεξήγαγε τὸ 1937-1938 καὶ 1940 ὁ Γ. Σωτηρίου, ὁ ὁποῖος τότε ἱδρυσε καὶ ταξινόμησε τὸ ἐκεῖ μουσεῖο. Σὲ δύο θέσεις κοντὰ στὸ Αὐλωνάρι τῆς Εὐβοίας ἔκαναν ἀνασκαφὴ τὸ 1941 ἡ Ἰωάννα Κωνσταντίνου καὶ ὁ Ἰω. Τραυλὸς καὶ βρῆκαν μέλη ἀρχαίου ναοῦ, ἱεροῦ καὶ προϊστορικοῦ οἰκισμοῦ. Στὴ Νάξο ὁ Χρ. Καροῦζος καὶ ὁ Ν. Κοντολέων σὲ τρεῖς μικρῆς ἔκτασης ἀνασκαφές τὸ 1937 εἶχαν ἐνδιαφέροντα γεωμετρικὰ καὶ ἀρχαϊκὰ εὐρήματα. Τὸ 1939 τὶς ἀνασκαφές συνέχισε μόνος ὁ Χρ. Καροῦζος. Τὴν ἴδια χρονιά ὁ Λίνος Πολίτης συνέχισε στὴν Ἰκαρία ἀνασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ταυροπόλου Ἀρτέμιδος, πὸ εἶχε ἀρχίσει τὸ προηγούμενο ἔτος μὲ δαπάνες τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Τέλος στὴν Κρήτη ὁ Σπ. Μαρινᾶτος συνέχισε τὸ 1936 καὶ 1938 τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Ἀμισοῦ.

77. Τὸ ἔμβλημα τῆς Ἄ. Ἐτ. μέσα σὲ στεφάνι ἀπὸ κλαδιὰ ἐλιᾶς, δάφνης καὶ δρυός, φιλοτεχνημένο ἀπὸ τὸν Αἰμίλιο Gillieron υἱό, χρησιμοποιήθηκε ὡς ἔμβλημα τῶν ἑορτῶν τῆς Ἐκατονταετηρίδος (ΑΑΕ).

Ἐκατονταετηρίς

Στις 6 Ἰανουαρίου 1937 συμπληρώθηκαν ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς ἴδρυσης τῆς Ἐταιρείας. Οἱ ἑορτὲς μὲ τὶς ὁποῖες τιμήθηκε ἡ μεγάλη ἐπέτειος ἐγίναν ἀπὸ τὶς 23 ὠς τὶς 27 Ὀκτωβρίου 1938. Ἐκτενὴς περιγραφή τους γίνεται σὲ ἰδιαιτέρο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου τούτου.

Τὸ Συμβούλιο

Ἡ γραμματεία τοῦ Γ. Οἰκονόμου, παρὰ τὸ ὅτι ἀσκήθηκε σὲ ἐποχὴ παραγμένη, δὲν παρουσιάζει ἐσωτερικοὺς κλυδωνισμοὺς ὅπως ἐκείνοι πού ἀπὸ τὸ 1894 τάραζαν κατὰ καιροὺς τὴν Ἐταιρεία καὶ τὴν ἔριχναν στὴ δίνη τῶν πολιτικῶν παθῶν καὶ ἀντιθέσεων. Ὁ Οἰκονόμος, ἀνθρωπος ἀγαπητός, εὐγενὴς καὶ πρᾶος, εἶχε τὴν ἰκανότητα νὰ ἀπαλύνει τὶς ἀντιθέσεις καὶ νὰ διατηρεῖ τὴν ἰσορροπία στὰ πράγματα, ἰσορροπία μονομερῆ βέβαια. Ἐχοντας καὶ αὐτὸς σχέσεις μὲ τὰ ἀνάκτορα, ὅπως ὁ Π. Καββαδίας, ἀπὸ τὸ 1936 ἔκανε μέτρια καὶ λογικὴ χρῆση αὐτοῦ τοῦ πλεονεκτήματος, ἐνῶ κατὰ τὸ διάστημα 1924-1934 οἱ κυβερνήσεις ἦταν ἀδιάφορες ἀπέναντι στὶς ἀνάγκες τῆς Ἐταιρείας καὶ σὲ τοῦτο συνέτεινε καὶ ἡ ἀντίθεση τοῦ Ὑπουργείου ὡς τὸ 1933, χρόνια πού ὁ Οἰκονόμος ἀνέλαβε τὴ διεύθυνση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας διαδεχόμενος τὸν Κ. Κουρουγιώτη. Ὁ νόμος 6079/1934 ἐνίσχυσε τὴν Ἐταιρεία, δὲν τὴν ἐπανεφέρε ὅμως στὴν παλαιὰ τῆς ἀκμή. Ἡ ἔκδοση εἰκονογραφημένων δελταρίων ἀποτελέσει χρηματικὴ πηγὴ ὄχι ἀμελητέα, ἡ ὁποία στέρεψε μὲ τὸν νόμο 1047/1939. Μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ ἀριθ. 516 Νομοθετικοῦ Διατάγματος τοῦ 1941 ρυθμί-

στηκε για μιὰ ἀκόμη φορὰ τὸ θέμα τῶν εἰσπράξεων ἀπὸ τὸ λαχεῖο κατὰ τρόπο εὐνοϊκὸ γιὰ τὴν Ἑταιρεία, ἡ λαίλαπα τοῦ πληθωρισμοῦ ὅμως ἀπέδειξε φροῦδες τὶς ἐλπίδες ποὺ εἶχαν στηριχθεῖ σ' αὐτό. Ἦδη στὴ λογοδοσία τοῦ 1941 (15 Φεβρ. 1942) ὁ Οἰκονόμος τονίζει τὶς ὑποχρεώσεις τῆς Ἑταιρείας πρὸς τὴ μεγάλη τῆς ἐθνικὴ ἀποστολὴ καὶ παράλληλα πρὸς «τοὺς ὀλίγους, ἀλλ' ἀφωσιωμένους αὐτῆς ὑπαλλήλους, λόγῳ τῆς εὐρυτέρας οἰκονομικῆς δυσχερείας τῆς χώρας». Τὸ 1942 ὀλόκληρος ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Ἑταιρείας καταναλώθηκε στὴν πληρωμὴ τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων τῆς καὶ ἐπὶ πλέον διατέθηκε γιὰ μεγαλύτερη ἐνίσχυση μέρος τῶν διαθεσίμων κεφαλαίων. Τότε ἀποφασίστηκε νὰ παύσει ἡ πώληση τῶν δημοσιευμάτων τῆς, τὰ ὁποῖα ὅπως φαίνεται, θεωρήθηκαν ὅτι μπορούσαν νὰ βοηθήσουν «εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς τοποθετήσεως ξένων, ἀθρόως καὶ ἀκόπως κτηθέντων κεφαλαίων». Στὴν τραγικὴ αὐτὴ κατάσταση ἄκαιρη καὶ ἄτοπη ὑπῆρξε ἡ γνώμη τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὅτι ἡ Ἑταιρεία ἀποτελεῖ νομικὸ πρόσωπο δημοσίου δικαίου καὶ ὅτι ἡ διαχείρισή τῆς πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τὸ δημόσιο λογιστικόν. Ἡ Ἑταιρεία ἔκανε προσφυγὴ στὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας, ἡ ὁποία κρίθηκε «τύποις ἀπαράδεκτος», καὶ γιὰ νὰ ἀποφύγει δικαστικὲς περιπέτειες ἐπέδιώξε τὴ νομοθετικὴ ρύθμισή τοῦ θέματος, τὴν ὁποία καὶ πέτυχε. Μὲ τὸν AN 476 τῆς 10 Αὐγ. 1943 «ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπισημονικὸν ἴδρυμα καὶ εἶναι ὡς ἀφ' ἧς ἰδρῦθη, νομικὸν πρόσωπον ἰδιωτικοῦ δικαίου» καὶ ἡ διαχείρισή τῆς «διεξάγεται συμφώνως πρὸς τὸν Ὄργανισμὸν ταύτης, ἀποκλειομένης πάσης ἄλλης ἐλεγκτικῆς διατυπώσεως». Τῆς ἀποδίδεται ποσοστὸ ἀπὸ τὸ λαχεῖο ὄχι κατώτερο τῶν εἴκοσι ἑκατοστῶν τῶν καθαρῶν εἰσπράξεων καὶ ἀναγνωρίζονται ἀπροκάλυπτα τὰ δικαιώματά τῆς σ' αὐτό. Τέλος καταργεῖται ὁ νόμος 2448/1920. Ὁ νόμος 476/43 κυρώθηκε μὲ τὴν πράξιν ἀριθ. 321 τῆς 30 Μαΐου 1946 τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ὁ πόλεμος τελείωσε, ἡ Ἑλλάδα ἐλευθερώθηκε, τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τῆς Ἑταιρείας συνεχίστηκαν. Ὁ μεταπολεμικὸς νόμος τῆς σταθεροποιήσεως ἐπέφερε ἰσχυρὸ πλῆγμα στὴν περιουσίαν τῆς Ἑταιρείας καὶ τῶν ἄλλων νομικῶν προσώπων καὶ γιὰ τὸ μέλλον, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ λογοδοσίαν τοῦ Γ. Οἰκονόμου στίς 8 Ἰουλ. 1945, δὲν διακρίνεται κανένα παρήγορο φῶς. Ἀνασκαφὲς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνουσι, ἡ περιουσία εἶναι ἐξανημασμένη, καὶ τὸ κράτος ἔχει ἀναλάβει τὴ μισθοδοσίαν τῶν λίγων ὑπαλλήλων τῆς Ἑταιρείας «τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς στοργῆς ταύτης τοῦ Δημοσίου».

Τὸ Συμβούλιον τῆς τριετίας 1936-1938 ἦταν σχεδὸν ὅμοιον μὲ τῆς προηγούμενης. Νέα μέλη ἦσαν ὁ Ἄ. Ξυγγόπουλος ἐξ ἀρχῆς καὶ ὁ Γ. Ζαρίφης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Βλαστοῦ τὸ 1936. Ἀμετάβλητον ἔμεινε κατὰ τὴν τριετίαν 1939-1941, ἐνῶ τὴν ἐπόμενην τριετίαν 1942-1944 νέα μέλη εἶναι ὁ Σπ. Μαρινᾶτος καὶ Κ. Ρωμαῖος ἀντὶ τῶν Ν. Κυπαρίσσης καὶ Ἄ. Ξυγγόπουλου. Τὸ 1939-1941 διευθυντὴς Ἀρχαιοτήτων,

πὸ μετέχει αὐτοδίκαια στὸ Συμβούλιο, εἶναι ὁ Ἰω. Ἀναστασόπουλος, τὸ 1941 γιὰ μικρὸ διάστημα ὁ Ν. Κυπαρίσσης καὶ ἀπὸ τὸ 1941 ὡς τὸ 1949 ὁ Ἀ. Κεραμόπουλος.

1945-1951

Πρὸς τὸ τέλος τῆς γραμματείας τοῦ Γ. Οἰκονόμου ἄρχισε νὰ βελτιώνεται ἡ κατάσταση τῆς Ἑταιρείας μὲ γρήγορο ρυθμὸ, ὥστε τὴν τελευταία χρονιά της νὰ γίνει ἡ ἔναρξη τῆς κατασκευῆς τοῦ νέου μεγάρου της στὴ θέση τοῦ παλαιοῦ, πὸ θεωρήθηκε ἀνεπαρκὲς καὶ κατεδαφίστηκε. Ἡ ἔσωτερικὴ κατάσταση δὲν εἶναι εὐχάριστη. Ἕνας μεγάλος καὶ πολύνεκρος ἐμφύλιος πόλεμος ἀρχίζει τὸ 1947 καὶ τελειώνει τὸ 1949. Χαρακτηριστικὸ εἶναι πὼς μετὰ τις 8 Ἰουλίου τοῦ 1945 μὲν στὶς 14 Μαρτίου 1948 ἔγινε νέα γενικὴ συνέλευση τῶν ἐταίρων καὶ λογοδοσία γιὰ τὰ ὅσα εἶχαν συμβεῖ.

Οἱ ἀνασκαφές

Οἱ ἀνασκαφές γίνονται στὴν Ἀθήνα, στὴ Θεσσαλονίκη καὶ κυρίως σὲ τόπους οἱ ὁποῖοι ἐλέγχονται πλήρως ἀπὸ τὸν στρατὸ καὶ τὴν ἀστυνομία. Οἱ πρῶτες ἀρχίζουν τὸ 1948 καὶ σιγὰ-σιγὰ ὁ ἀριθμὸς τους αὐξάνει. Στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα δὲν ἔγινε καμία. Τὰ πρόσωπα πὸ τις διεξάγουν εἶναι τὰ περισσότερα νέα. Ὁ Κ. Ρωμαῖος καὶ ὁ Γ. Σωτηρίου μόνον ἀνήκουν σὲ παλαιότερη γενιά.

Ἀθῆναι

Τὴ βασιλικὴ τοῦ Ἰλισοῦ, πὸ εἶχε ἀποκαλύψει τὸ 1918-19 ὁ Γ. Σωτηρίου, ἐρεύνησε πάλι ὁ Μανόλης Χατζηδάκης τὸ 1948 καὶ 1949. Σὲ μικρὴ ἀπόσταση, στὴ λεωφόρο Ὀλγας, ὁ Τραυλὸς ἀνέσκαψε πάλι, τὸ 1949, τὴ βασιλικὴ καὶ τὸ βαλανεῖο πὸ εἶχαν ἀποκαλύψει οἱ ἀνασκαφές τοῦ 1886 καὶ 1888 τοῦ Ὀλυμπιεῖου. Ὁ ἴδιος ἐρεύνησε τὸ 1950 τὸ τετράκογχο οἰκοδόμημα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅπου ἄλλοτε ἦταν κτισμένη ἡ Μεγάλῃ Παναγία καὶ τὸ 1951 ἔκανε μικρὴ ἀνασκαφὴ στὴν ἀνατολικὴ πάροδο τοῦ Διονυσιακοῦ.

Ἀττικὴ

Γύρω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα διεξήγαγαν ἐρευνες ὁ Μ. Χατζιδάκης τὸ 1949 καὶ 1950 στὴ μονὴ τῆς Καισαριανῆς, πὸ διευκρίνησαν τὶς οἰκοδομικὲς φάσεις κάποιων κατασκευῶν της καὶ ὁ ἔφορος Ν. Κοτζιάς τὸ 1949 καὶ 1950 στὸν λόφο τοῦ Προφήτη Ἥλεια, στὴν ἀνατολικὴ κλιτὶ τοῦ Ὑμητοῦ, γιὰ τὴν ἀναζήτηση τοῦ γνωστοῦ ἀπὸ τὸν Πausanias ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Προοπίου. Τὰ οἰκοδομικὰ λείψανα πὸ βρέθηκαν ἀνῆκαν σὲ δύο ἱερά, τὰ ὁποῖα δὲν προσδιορίστηκαν ἐπιγραφικῶς. Μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες ἀνασκαφές τῆς Ἀττικῆς, τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος στὴ Βραυρῶνα, ἄρχισε ἀπὸ τὸν Ἰω. Παπαδημητρίου τὸ 1948 καὶ συνεχίστηκε τὰ δύο ἐπόμενα χρόνια. Βρέθηκε τὸ ἀνάλημμα καὶ ὁ ναός, ἡ μεγάλῃ ἀνάπτυξη τῆς ἐρευνας ὅμως θὰ γίνει πρὸς τὸ τέλος τῆς δεκαετίας τοῦ 1950. Κοντὰ στὸ ἱερὸ τῆς Βραυρῶνος ὁ ἀρχιτέκτων Εὐ. Στίκας ἀποκάλυψε τὸ 1951 μεγάλῃ καὶ ἐνδιαφέρουσα παλαιοχριστιανικὴ βασιλική. Στὴ γειτονικὴ Ραφήνα ὁ ἐπιμελητὴς Δ. Θεοχάρης ἀποκάλυψε τὸ 1951 προϊστορικὸ συνοικισμό. Τὴν ἴδια

78. Ἡ Βραυρῶν τὸ 1948 κατὰ τὴν πρώτη περίοδο τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἱεροῦ. Στὸ βάθος, στὸ κέντρο, τὸ ὕψωμα Λαπούτσι· δεξιὰ ἡ προϊστορικὴ ἀκρόπολις καὶ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, πρὶν ἀπὸ τὶς ἐργασίες ἀποκαταστάσεως τῆς ἀρχικῆς μορφῆς του (ΠΑΕ 1948 σ. 89 εἰκ. 2).

79. Ἀσκηταριὸ Ραφήνας. Ἡ δυτικὴ οἰκία ἀπὸ Ν. (φωτ. Νίκυ Τομπάζη τῆς 6 Νοεμβρ. 1954).

80. Δημήτριος Ρήγα Θεοχάρης (1919-1977), επιμελητής και έφορος Αρχαιοτήτων (1950-1973), καθηγητής της Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1973-1977). Έκανε ανασκαφές στην Άττική, την Εύβοια, τη Σκύρο και κυρίως στη Θεσσαλία, που τον ανέδειξαν σε σημαντικό έρευνητή της ελληνικής προϊστορίας.

χροινιά έρευνήσε επίσης στὴν Παλαιὰ Κοκκινιά τοῦ Πειραιᾶ γεωμετρικὸ καὶ ἀρχαῖκὸ νεκροταφεῖο καὶ λείψανα οἰκισμοῦ τῆς νεολιθικῆς καὶ πρωτοελλαδικῆς ἐποχῆς. Τῆς Ἑλευσίνος ἡ μελέτη συνεχίστηκε, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Κ. Κουρουινιώτη, ἀπὸ τὸν Ἰω. Τραυλὸ, ὁ ὁποῖος τὸ 1950 έρευνήσε τὸ Τελεστήριο γιὰ τὴν ἐξακρίβωση τῆς θέσης τοῦ Ἐνακτόρου, τὴ γέφυρα τοῦ έλευσινιακοῦ Κηφισοῦ ποῦ ἔκτισε ὁ Ἄδριανὸς καὶ νεκροταφεῖο κάτω ἀπὸ τὸν φραγκικὸ πύργο. Μελέτη τῶν ἐπιγραφῶν ἔκανε τὸ 1951 ὁ Μ. Μιτσὸς στὸ Ἄμφιάρειο.

Πελοπόννησος

Στὴν Πελοπόννησο ἡ πρώτη φροντίδα τῆς Ἑταιρείας ἦταν γιὰ τὸ μεγάλο ἱερὸ τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ ὁποῖου ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ συντήρηση ἔγινε τὸ 1948 ἀπὸ τὸν Ἰω. Παπαδημητρίου. Ὁ ἴδιος κατὰ τὸ διάστημα 1948-1951 ἔκανε συστηματικὸ καθαρισμὸ καὶ νέα ἀνασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Μαλεάτα στὸ Κυνόρτιο, τὸ ὁποῖο εἶχε έρευνήσει κατὰ μέγα μέρος, χωρὶς νὰ δημοσιεύσει, ὁ Π. Καββαδίας. Ὁ Παπαδημητρίου μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Φ. Πέτσα έρευνήσε τὸ 1950 καὶ 1951 στὶς Μυκῆνες συγκρότημα ἀποθηκῶν ἀγγείων τῆς ΥΕ ΠΙΒ περιόδου. Τυχαῖο γεγονὸς ἐξ ἄλλου ὁδήγησε τὸ 1951 στὴν εὔρεση τοῦ ταφικοῦ περιβόλου Β, τοῦ ὁποῖου τὴν ἀνασκαφὴ ἄρχισε τὸ 1951 ὁ Παπαδημητρίου· ἡ φήμη τῆς θὰ κάλυπτε σύντομα κάθε ἄλλη ἀρχαιολογικὴ ἀνακάλυψη ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Στὴν Κυνουρία ὁ Κ. Ρωμαῖος ἔκανε, τὸ 1950, ἐξερευνητικὴ περιοδεία σὲ περιοχὲς ὅπου εἶχε ἐργασθεῖ στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μὲ ἐνδιαφέροντα τοπογραφικὰ συμπεράσματα. Στὸν Μυστρά ἔγιναν ἀπὸ τὸν Ν. Δρανδάκη τὸ 1951 καθαρισμοὶ τοιχογραφιῶν στὴν Ὀδηγήτρια, τοὺς Ἄγ. Θεοδώρους καὶ ἔναρξη τῆς ἀναστήλωσης τοῦ Ἄγ. Γεωργίου. Τέλος, ἔπειτα ἀπὸ διακοπὴ δέκα χρόνων, ὁ Ἄ. Ὁρλάνδος ἐπανέλαβε τὸ 1951 τὶς ἀνασκαφὲς τῆς Σικυῶνος.

Θεσσαλία

Στὴ Θεσσαλία στὴν περιοχὴ τοῦ Πτελεοῦ ὁ Ν. Βερδελης ἀνέσκαψε τὸ 1951 μεσοελλαδικὸ σπιτί καὶ θολωτοὺς μυκηναϊκοὺς τάφους καὶ στὴ Φάρσαλο τύμβο, ὁ ὁποῖος κάλυπτε θολωτὸ τάφο τοῦ τέλους τοῦ 6ου αἰ. π.Χ., μέσα στὸν ὁποῖο βρέθηκε καλυκωτὸς κρατήρας τῶν περὶ τὸ 520 π.Χ. χρόνων, ἀντίγραφο ὁμοίου κρατήρα τοῦ Ἐξηκίου.

Ἥπειρος

Στὴν Ἥπειρο ὁ Σ. Δάκαρης διεξήγαγε τὴν ἴδια χρονιά στοὺς πρόποδες τοῦ βουνοῦ τῆς Καστρίτσας ΝΑ. τῶν Ἰωαννίνων στρωματογραφικὲς έρευνες σὲ ἀποξηραντικὴ τάφρο καὶ διαπίστωσε τὴ διαδοχὴ τῶν ρυθμῶν τῆς προϊστορικῆς καὶ τῆς γεωμετρικῆς κεραμεικῆς τῆς περιοχῆς.

Μακεδονία

Σὲ λίγα ἐπίσης σημεῖα τῆς Μακεδονίας ἔγιναν τὴν περίοδο τούτη ἀνασκαφές. Στὴ Θεσσαλονίκη ὁ Γ. Σωτηρίου συνέχισε τὸ 1949 τὴν ἀνασκαφικὴ έρευνα τοῦ Ἄγ. Δημητρίου καὶ ὁ Χαρ. Μακαρόνας έρευνήσε τὸ 1949 καὶ τὸ 1951 νεκροταφεῖο τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ τὸ 1950 ὀκτάγωνο οἰκοδόμημα κοντὰ στὴν ἀψίδα τοῦ Γαλερίου τῶν χρό-

81. Ἀρχαιολόγοι, συνεργάτες καὶ τεχνίτες τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ταφικοῦ περιβόλου Β τῶν Μυκηναίων. Στὴν πρώτη σειρὰ ἀπὸ ἀριστερὰ, τρίτος, ὁ Δημ. Θεοχάρης, τέταρτος ὁ Νίκυ Τομπάζης, πέμπτος ὁ Ἰωάννης Παπαδημητρίου. Στὸ κέντρο καθισμένος ὁ Ἰωάννης Καραμητρός, ἀρχιτεχνίτης πολλῶν μεγάλων ἀνασκαφῶν, Ἀγορᾶς Ἀθηνῶν, Μυκηναίων, Ἐλευσίνος, Βραυρῶνος, Θήρας, Μαραθῶνος, Ραμνοῦντος (φωτ. Νίκυ Τομπάζη τῆς 4 Σεπτ. 1952).

ων τῆς τετραρχίας. Στὴν Κοζάνη τὴν ἴδια χρονιά ὁ Β. Καλλιπολίτης ἀποκάλυψε νεκροταφεῖο τοῦ 5ου καὶ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Θράκη

Στὰ Ἄβδηρα τῆς Θράκης ὁ Δ. Λαζαρίδης τὸ 1950 διεξήγαγε ἀνασκαφή στὸ δυτικὸ μέρος τῆς ἀρχαίας πόλης καὶ ἀποκάλυψε ἑλληνιστικὰ καὶ ρωμαϊκὰ οἰκοδομήματα.

Νησιά

Στὰ νησιά ἡ δραστηριότητα τῆς Ἑταιρείας ἐμφανίζεται περισσότερο ἔντονη. Στὴ Νάξο ὁ Ν. Κοντολέων ἐρεῦνησε τὸ 1949-1951 στὴ θέση Γρόττα προϊστορικὸ συνοικισμό, στὴν Τήνο τὸ 1949-1950 ἐρεῦνησε μεγάλο οἰκοδόμημα κλασικῆς ἐποχῆς καὶ στὴν Πάρο τὸ 1950 ἔκανε

ἀνασκαφή γιὰ τὴν εὕρεση τοῦ Ἀρχιλοχείου, τοῦ ὁποίου βρῆκε μάρμαρα καὶ ἐπιγραφὰς ὄχι ὅμως τὶς κατασκευὲς τοῦ ἱεροῦ. Στὴν Κεφαλληνία ὁ Σπ. Μαρινᾶτος τὸ 1951 ἐρεῦνησε ὑστερομυκηναϊκοὺς τάφους στὰ Μαζαρακάτα καὶ σὲ ἄλλες θέσεις. Στὴ Ρόδο ὁ Ἰω. Κοντῆς ξεκίνησε τὸ 1951 τὸ πρόγραμμα ἐρευνας καὶ μελέτης τῆς ἀρχαίας πόλης καὶ καθόρισε τὴ μέθοδο ἐργασίας, τὴν ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσουν οἱ διάδοχοί του. Στὴν Κρήτη ὁ Ν. Πλάτων ἀποκάλυψε τὸ 1948-49 τὴ μεγάλη παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τοῦ Πανόρμου Μυλοποτάμου καὶ τὸ 1951 συνέχισε στὴν Πρασὰ Ἡρακλείου ἀνασκαφὴ μινωικῶν σπιτιῶν, πού εἶχε ἀρχίσει μὲ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία τὸ 1939-40. Ὁ Σπ. Μαρινᾶτος τέλος ἀνέσκαψε τὸ 1949-1951 μινωικὸ μέγαρο στὸ Βαθύπετρο καὶ τὸ 1950 ἐρεῦνησε λείψανα τῆς μινωικῆς καὶ ὀμηρικῆς Λυκάστου, στοὺς νότιους πρόποδες τοῦ Γιούχτα.

Δυσχερεῖς περιστάσεις

Ὁ νόμος 18 τοῦ 1944 περὶ σταθεροποιήσεως τῆς οἰκονομίας τῆς κυβερνήσεως Γ. Παπανδρέου (ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν Ἀλ. Σβῶλος) ἐξάνεμισε τὸ μέρος τῆς περιουσίας τῆς Ἑταιρείας πού δὲν ἦταν ἐπενδυμένο σὲ ἀκίνητα. Ἡ ἀκίνητη ἐξ ἄλλου περιουσία της δὲν ἀπέδιδε ἀπολύτως τίποτε. Μόνη προσπάθεια τοῦ Συμβουλίου, τοῦ Γ. Οἰκονόμου καὶ τοῦ Ἀ. Μπενάκη, ἦταν ἡ ἐξοικονόμηση πόρων γιὰ τὴ μισθοδοσία τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἑταιρείας καὶ τὴν κάλυψη τῶν ἐξόδων λειτουργίας τοῦ μεγάρου, πού προσπαθοῦσαν νὰ πετύχουν μὲ διαβήματα στὸ Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν. Παρὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ νόμου 476/1943, νέες διατάξεις (Ν.1769/1944) ἔθιγαν τὰ νομοθετικῶς κατοχυρωμένα δικαιώματα τῆς Ἑταιρείας. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο θὰ εἶχε μικρὴ σημασία, ἂν ὑπῆρχαν κανονικὰ εἰσοδήματα ἀπὸ τὸ λαχεῖο. Οἱ περιστάσεις ὅμως δὲν ἐπέτρεπαν τὴν ἔκδοση τοῦ λαχείου καὶ ἡ Ἑταιρεία ἀρκεῖται σὲ ἔκτακτες ἐπιχορηγήσεις ὡς τὸ 1948. Ἡ ἐξομάλυνση τῆς ἐσωτερικῆς κατάστασης καὶ ἡ βελτίωση τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ἑταιρείας φαίνεται καθαρὰ τὸ 1948, χρονιὰ κατὰ τὴν ὁποία ἐπαναλαμβάνονται οἱ ἀνασκαφὲς σὲ περιορισμένη κλίμακα στὴν Ἀθήνα, τὴν Ἐπίδαυρο, τὴ Βραυρῶνα καὶ τὸν Πάνορμο Μυλοποτάμου Κρήτης. Ἀπὸ τότε ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση θὰ βελτιώνεται, ὥστε τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1948 ὁ Οἰκονόμος θὰ εἰσηγηθεῖ στὸ Συμβούλιο ὅτι εἶναι περιττὴ πλέον ἡ ἐπιχορήγηση τοῦ Δημοσίου γιὰ τὴν πληρωμὴ τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὴν κάλυψη τῶν ἐξόδων λειτουργίας τοῦ μεγάρου. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1949 ὁ ἴδιος θὰ προτείνει τὴν ἐπέκταση τοῦ μεγάρου ἢ τὴν κατεδάφισή του καὶ τὴν οἰκοδόμησιν νέου.

Τὸ Συμβούλιο

Ὁ θάνατος τοῦ Γεωργίου Β' τὴν 1 Ἀπρ. 1947 προκάλεσε σημαντικὴ μεταβολὴ τοῦ ὄργανισμοῦ. Ἡ συνέλευση τῶν ἐταίρων τῆς 21 Μαρτίου 1948 ἀποφάσισε τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ ἐκάστοτε βασιλιᾶ τῆς χώρας σὲ προστάτη καὶ ἐπίτιμο πρόεδρο τῆς Ἑταιρείας (ἕως τότε ἦταν ὁ τακτικὸς πρόεδρος της). Τοῦτο ἦταν σωστὴ ἐνέργεια πού μείωνε τὸ

δεσμοὶ τῆς Ἑταιρείας μὲ τοὺς βασιλεῖς, δεσμοὶς ὁ ὁποῖος ὄσο ἰσχυρότερος ἦταν τόσο δυσμενέστερες συνέπειες εἶχε γι' αὐτήν, ὅπως δίδαξαν τὰ παθήματα τοῦ παρελθόντος. Τὸ Συμβούλιο ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι δεκαεπταμελές.

Τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1945-1947 ἔχει τρία νέα πρόσωπα, τὸν Δ. Εὐαγγελίδη, τὸν Ἄρ. Κούζη καὶ τὸν Χρ. Καροῦζο ἀντὶ τοῦ Ν. Ζαρίφη, τοῦ Κ. Κουρουνιώτη καὶ τοῦ Ν. Μπαλάνου ποὺ πέθαναν. Ὁ Καροῦζος ὁμως δὲν δέχτηκε τὴν ἐκλογή του θεωρώντας (μὲ ἐπιστολὴ του) ὅτι ἀπὸ τὸ 1920 ἡ Ἑταιρεία βρισκόταν σὲ κατάσταση μαρασμοῦ, μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ πῶς, μεταξὺ ἄλλων, εἶχε στενότητα καὶ ἀκαμψία στὶς γλωσσικὲς τῆς ἀντιλήψεις. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ ἀνταπάντηση τοῦ Καροῦζου εἶναι ἐνδιαφέρουσες γιὰ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ περιέχουν. Ὁπωσδήποτε ὁ Καροῦζος ἔγινε μέλος τοῦ Συμβουλίου τὸ 1953 καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτὸ διατήρησε ὡς τὸν θάνατό του, τὸ 1967. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1947 πέθανε ὁ Φιλώτας Παπαγεωργίου, ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ στὴ θέση του τὸ Συμβούλιο ἐξέλεξε τὸν Παν. Πουλίτσα. Τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1948-1950 εἶναι ὁμοίον μὲ τὸ προηγούμενον. Τῆς θέσεως τοῦ προέδρου καταλαμβάνει ὁ Ἄ. Μπενάκης καὶ τοῦ ἀντιπροέδρου ὁ Π. Πουλίτσα, ἐνῶ τὸ Συμβούλιο τῆς ἐπόμενης τριετίας 1951-1953 ἔχει δύο νέα πρόσωπα, τὸν Β. Αἰγινήτη καὶ τὸν Γ. Μπαλῆ (οἱ ὅποιοι μετεῖχαν καὶ στὸ προηγούμενον ἀπὸ 30-11-1950) στὴ θέση τοῦ Μ. Βολονάκη (†8-3-50) καὶ τοῦ Ἄ. Μπενάκη. Τρίτος νέος σύμβουλος ἦταν ἀπὸ 6-7-51 ὁ Ἰω. Παπαδημητρίου στὴ θέση τοῦ Γ. Οἰκονόμου ποὺ πέθανε (†21-6-51). Τῆς θέσεως τοῦ γραμματέως κατέλαβε στὶς 6 Ἰουλίου 1951 ὁ Ἄ. Ὀρλάνδος.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΟΡΛΑΝΔΟΥ (1951-1979)

Ἡ γραμματεία τοῦ Ἀναστασίου Ὀρλάνδου εἶναι ἡ μακρότερη μετὰ ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Στ. Κουμανούδη. Διήρκεσε σχεδὸν 28 χρόνια καὶ κατὰ τὴ διάρκειά της ἡ Ἑταιρεία ἐπέδειξε σπουδαία ἀνασκαφικὴ καὶ δημοσιευτικὴ δράση χωρὶς καμιά ταλάντευση ἢ ἐσωτερικὸ κλυδωνισμὸ. Ἡ οἰκονομικὴ της εὐρωστία, χάρις στὸ ποσοστὸ ἀπὸ τὶς εἰσπράξεις τοῦ λαχείου, εἶχε ἀποκατασταθεῖ καὶ τὸ ἴδρυμα ἀκολουθοῦσε τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου. Γιὰ τὴν καλύτερην ἐξέτασιν τῶν πεπραγμένων τῆς περιόδου Ὀρλάνδου ἡ γραμματεία του διαιρεῖται σὲ τμήματα σύμφωνα μὲ τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Οἰκονόμου ὡς τὸ τέλος τοῦ 1966 καὶ ἀπὸ τὸ 1967 ὡς τὸν θάνατον τοῦ Ὀρλάνδου τὸ 1979. Ἡ διαίρεσις ὅπωσδήποτε εἶναι αὐθαίρετη, ὅπως σχεδὸν κάθε τέτοια διαίρεσις, ἀλλὰ ἀναγκαία. Ὁ περιορισμὸς ὀρισμένων τμημάτων ἀπὸ γεγονότα σημαντικὰ γιὰ τὸν τόπον δὲν σημαίνει ὅτι ἡ Ἑταιρεία εἶχε κάποια σχέση μ' αὐτὰ οὔτε ὅτι οἱ συνέ-

πειές τους την έπηρέασαν, είναι μόνο ένας τρόπος για να φανεί άμεσα τὸ πολιτικὸ κλίμα μέσα στὸ ὁποῖο δρᾶ καὶ αὐτή.

1951-1966

Στις ἀρχές τῆς περιόδου αὐτῆς πρωθυπουργοὶ εἶναι ὁ Σοφ. Βενιζέλος καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας. Τὸν Πλαστήρα διαδέχεται ὁ Ἄλ. Παπάγος, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ὁποῖου κυβερνᾷ ὁ Κ. Καραμανλῆς (ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο 1955 ὡς τὸν Νοέμβριο 1963). Ἀκολουθοῦν οἱ κυβερνήσεις τοῦ Γ. Παπανδρέου (1963-1965) καὶ τῆς ἀποστασίας (1965-1967).

Οἱ ἀνασκαφές

Προκαλεῖ ἐντύπωση κατὰ τὴν περίοδο τούτη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνασκαφῶν ποὺ γίνονται ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία, οἱ περισσότερες ἀπὸ τις ὁποῖες λήγουν σὲ μιὰ περίοδο. Εἶναι κυρίως *σωστικές*, ὅπως θὰ ὀνομαστοῦν ἀργότερα. Ἡ ἐφαρμογὴ σὲ μεγάλη κλίμακα τῆς μηχανικῆς καλλιέργειας καὶ ἡ χρῆση τῶν ἐκσκαφικῶν μηχανημάτων ἀποκαλύπτουν διαρκῶς νέες ἀρχαιότητες, τις ὁποῖες τὸ κράτος δὲν μπορεῖ ἀκόμη μὲ τὰ περιορισμένα του οἰκονομικὰ νὰ ἐρευνήσει. Διαθέτει ὅμως τώρα γιὰ πρώτη φορὰ μεγάλο συγκριτικὰ ἀριθμὸ νέων ἐπιμελητῶν, ποὺ διορίστηκαν μὲ τοὺς διαγωνισμοὺς τοῦ 1942, 1943, 1949, 1950 καὶ 1951. Ὅλοι μὲ ἄριστο ἐπιστημονικὸ ἐξοπλισμὸ θὰ συμβάλουν στὴ διάσωση τῶν ἀρχαίων καὶ τὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας.

Ἀθῆναι

Σημαντικὴ γιὰ τὴν τοπογραφία καὶ τις λατρεῖες τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Παγκράτους ἀπὸ τὸν Γ. Μηλιάδη (1953-1954) στὴν κοίτη τοῦ Ἰλισοῦ, ΒΑ. τοῦ σταδίου, καὶ ἡ Ν. τῆς Ἀκροπόλεως (1955-1957, 1959) κατὰ τὴ διευθέτηση τῆς λεωφόρου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου. Σὲ μικρὴ ἀπόσταση, στὸν χῶρο κάτω ἀπὸ τὸν πύργο τῆς Νίκης ἔγινε τὸ 1960 ἄλλη ἀνασκαφὴ ἀπὸ τὸν Γ. Δοντᾶ. Ἀνασκαφὴ στὴν Ἀθήνα διεξήγαγε τὸ 1953 ὁ Ἴω. Θερεσιάδης γιὰ τὴν ἐξακρίβωση τῆς θέσης τῶν πυλῶν τῆς ἀρχαίας πόλης. Πολύχρονη ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν περιοχὴ τῆς Ἀκαδημίας Πλάτωνος κατὰ τὰ ἔτη 1955-1956, 1958-1963 ἔκανε ὁ Φοῖβος Σταυρόπουλλος, γιὸς τοῦ παλαιοῦ ἐφόρου Δημ. Σταυρόπουλλου ποὺ ἐρευνήσε τὴ Ρήνεια.

Ἀττικὴ

Στὴν Ἀττικὴ, στὸν Λαυρεωτικὸ Ὀλυμπο, ὁ Νικ. Κοτζιάς συνέχισε καὶ ὀλοκλήρωσε τὸ 1952 ἀνασκαφὴ παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς, ἡ ὁποία εἶχε ἀρχίσει τὸ 1929. Στὴ Ραφήνα ὁ Δ. Θεοχάρης ἐξακολούθησε (1952-1955) τὴν ἀνασκαφὴ χαλκουργικῶν ἐργαστηρίων καὶ πρωτοελλαδικοῦ συνοικισμοῦ. Ὁ ἴδιος ἔκανε τὸ 1954 σύντομη ἀνασκαφὴ στὴν παραλία τῆς Ν. Μάκρης, ὅπου ἐρευνήσε λείψανα νεολιθικοῦ συνοικισμοῦ. Μεγάλη καὶ πολύχρονη ἀνασκαφὴ μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου, ἡ ὁποία ὀλοκληρώθηκε μὲ τρίτομη δημοσίευση, διεξήγαγε στὴ θέση Περαιτῆ, Β. τοῦ Πόρτο Ράφτη, ὁ Σπ. Ἰακωβίδης ἀπὸ τὸ 1953 ὡς τὸ 1963. Στὴ γειτονικὴ Βραυρῶνα ὁ Εὐ. Στίκας συνέχισε καὶ ὀλοκλήρωσε τὴν ἀνασκαφὴ τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς (1952-1954). Συνεχίστηκε ἐπίσης ἀπὸ τὸ 1955 ὡς τὸ 1963 ἡ ἀνασκαφὴ

82. Βραυρών, ἡ ἀναστήλωμένη κιονοστοιχία τῆς στοᾶς. Στὴν ἀναστήλωση αὐτή, ποὺ μελέτησε καὶ ἔκανε ὁ τότε (1962) ἀρχιτέκτων τῆς Διευθύνσεως Ἀναστηλώσεως καὶ σήμερα καθηγητῆς τοῦ Πολυτεχνείου Χαρ. Μπούρας, ἐφαρμόστηκαν νέες ἐπιστημονικὲς ἀρχές.

τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος στὴ Βραυρώνα ἀπὸ τὸν Ἴω. Παπαδημητρίου. Ὁ θάνατός του στὶς 11 Ἀπριλίου 1963 ἔθεσε τέρμα σὲ μία ἀπὸ τὶς σημαντικότερες ἀνασκαφές τῆς Ἀττικῆς. Ὁ Παπαδημητρίου, προικισμένος ἀνασκαφέας, ἐρεύνησε τὸ γεωμετρικὸ καὶ κλασικὸ νεκροταφεῖο τοῦ Μυρρινουίντος κοντὰ στὸ Μαρκόπουλο (1960-1961) καὶ τὸ γνωστὸ ἀπὸ τὸν Πausanία σπήλαιο τοῦ Πανὸς στὴν Οἰνὴ τοῦ Μαραθῶνος (1958). Τὴν ἴδια χρονιά ἐρεύνησε στὴν περιοχή Βρανᾶ τοῦ Μαραθῶνος τὸν θολωτὸ τάφο ποὺ εἶχε βρεῖ παλαιότερα ὁ Γ. Σωτηριάδης. Ὁ τάφος μετὰ τὴν ἀνασκαφὴ του ἀναστηλώθηκε ἐντελῶς. Κλασικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς τάφους ἐρεύνησε τὸ 1958 στὸν Ραμνούντα, στὴ ΒΑ. Ἀττικὴ, ὁ Εὐθ. Μαστροκόστας. Ἔργασίες γιὰ τὴ διευκό-

83. Ο Ιωάννης Κ. Παπαδημητρίου (1904-1963) στην ανασκαφή της Βραυρώνος. Ύπηρξε μια από τις σημαντικότερες μορφές της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας την οποία αναμόρφωσε και της έδωσε κύρος και δύναμη. Ύπηρετήσε ως επίμελητής και έφορος των Αρχαιοτήτων στην Κέρκυρα, την Αργολίδα, την Αττική, ως διευθυντής Αρχαιοτήτων και ως γενικός διευθυντής Αρχαιοτήτων και Αναστήλωσης (1958-1963). Οι σπουδαιότερες ανασκαφές του ήταν του ταφικού περιβόλου Β των Μυκηνών, του σπηλαιού του Πανός στον Μαραθώνα, των χαλκών αγαλμάτων του Πειραιώς και κυρίως της Βραυρώνος της οποίας η ανασκαφή, η αναστήλωση της στοάς και η οικοδόμηση του εκεί μουσείου οφείλονται στην άκαμπτη θέλησή του.

84. Τὸ ἐπιστημονικὸ καὶ τεχνικὸ προσωπικὸ τῆς ἀνασκαφῆς Ἐλευσίνος τοῦ Γεωργίου Μυλωνᾶ. Ἀπὸ ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιὰ, δεῦτερος ὁ Ἰωάννης Καραμῆτρος, ἀρχιτεχνίτης τῆς ἀνασκαφῆς, πέμπτη ἡ σήμερα ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀγγελικὴ Ἀνδρειωμένου, ἑβδομος ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Sydney Ἀλέξανδρος Καμπίτογλου, ὄγδοος ὁ γενικὸς γραμματεὺς τῆς Ἐταιρείας καθηγητῆς Γεώργιος Μυλωνᾶς, ἔνατος ὁ τότε ἐπιμελητὴς Ἀρχαιοτήτων καὶ σήμερα καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Φιλαδέλφειας Σπύρος Ἰακωβίδης (φωτ. Νίκυ Τομπάζη τοῦ 1955).

85. Τμήμα τοῦ διόλκου τῆς Κορίνθου στὴ δυτικὴ ἀφετηρία του, πλάι στὴ διώρυγα (ΠΑΕ 1960 πίν. 103).

λυνση τῆς μελέτης του ἔκανε τὸ 1952-1953 ὁ Μ. Μιτσὸς στὸ Ἄμφιαρειον. Νέες ἐργασίες μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς οἰκοδόμησῃς μουσείου στὸ ἱερὸ ἔγιναν τὸ 1957-59 ἀπὸ τὸν Βασ. Πετράκο. Στὴν Ἄλυκὴ Γλυφάδας ἐρεύνησε ἐπίσης ὁ Παπαδημητρίου τὸ 1954-1955 καὶ τὸ 1957 μυκηναϊκοὺς θαλαμοειδεῖς τάφους. Ἡ μεγάλη ἀνασκαφὴ τῆς Ἐλευσίνοσ συνέχιστηκε τὸ 1952 ἀπὸ τὸν Γ. Μυλωνᾶ καὶ τὸν Ἰω. Τραυλό. Ἀπὸ τὴν ἐπόμενῃ χρονιά ὁμως ὁ πρῶτος ἀνέλαβε τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ προϊστορικοῦ καὶ κλασικοῦ νεκροταφείου (1953-1956) καὶ ὁ δεῦτερος

86. Νικόλαος Βερδελής (1906-1966), ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων. Ὑπηρετήσε ἀπὸ τὸ 1942 ὡς τὸ 1966 ὡς ἐπιμελητὴς καὶ ἔφορος Ἀρχαιοτήτων Θεσσαλίας, Ἀργολίδος-Κορινθίας, Ἀττικῆς καὶ ὡς διευθυντὴς Ἀκροπόλεως. Σημαντικὲς ἦταν οἱ ἀνασκαφές του στὴ Φάρσαλο, τὴν Τίρυνθα, τὴ διώρυγα τῆς Κορίνθου (δίολκος) καὶ τὰ Δενδρὰ τῆς Ἀργολίδος.

τοῦ ἱεροῦ καὶ τῆς πόλης (1953-1956, 1960-1964). Στὸν χῶρο, τέλος, τῶν ἀρχαίων Αἰγισθένων, μέσα ἀπὸ τὸ τεῖχος, ἐρεύνησε τὸ 1954 ὁ Ἄ. Ὀρλάνδος πεντάκλιτη παλαιοχριστιανικὴ βασιλική.

Πελοπόννησος

Στὴν Πελοπόννησο ἐρευνηθῆκε ἀπὸ τὸν Δ. Πάλλα στὴν περιοχὴ τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ στὴ θέση Σκουτέλα (1953-1955), ἔπαυλη τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων στὴ θέση Πάνω Μαγούλα (1955) καὶ ἡ μεγάλη βασιλικὴ τοῦ Λεχαιῶ (1956-1961, 1965). Στὸ Λέχαιο ὁ Εὐ. Στίκας ἐρεύνησε τὸ 1957 νυμφαῖο τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων,

πού μετατράπηκε ἀργότερα σὲ κρήνη, καὶ τὸ 1961-62 παλαιοχριστιανικὴ κοιμητηριακὴ βασιλικὴ στὴν Παλαιὰ Κόρινθο. Στὴ Σολύγεια τῆς Κορινθίας, σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ χωριὸ Γαλατάκι, ὁ Ν. Βερδελῆς ἐρεύνησε τὸ 1958 λατρευτικὸ ἀρχαϊκὸ κτίριο. Ἐκεῖ εἶχε βρεῖ τὸν προηγούμενο χρόνο ἀποθέτη ἱεροῦ καὶ πέντε θαλαμοειδεῖς τάφους. Ὁ ἴδιος ἀποκάλυψε τὸ 1960 καὶ 1962 τμήματα (ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ συνόλου εἶναι σχεδὸν ἀδύνατη) τοῦ διόλκου πάνω στὸν ὁποῖο γινόταν στὴν ἀρχαιότητα ἡ διαπεραιώση τῶν πλοίων ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ στὸν Σαρωνικὸ καὶ ἀντίστροφα. Τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Σικυῶνος συνέχισε ὁ Ἄ. Ὀρλάνδος τὸ 1952-1954.

Ἄνασκαφὴ σὲ οἰκόπεδο τοῦ Ἄργους ἔκανε τὸ 1952 ὁ Σεραφεὶμ Χαριτωνίδης, προοίμιο σειρᾶς πολυετῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ὑπηρεσίας στὴν πόλη αὐτή. Ὁ ἴδιος ἐρεύνησε στὴν Πρόνοια Ναυπλίου γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο κατὰ τὸ 1953-1955. Τὶς ἀνασκαφές τῶν Μυκητῶν ἐπανέλαβε, ὅπως εἶδαμε, μετὰ τὸν Χρ. Τσουντα ὁ Ἰω. Παπαδημητρίου τὸ 1950 καὶ 1951. Ὁ ἴδιος διεξήγαγε κατὰ τὰ ἔτη 1952-1955 καὶ 1957-1958 τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ Β ταφικοῦ περιβόλου (σὲ συνεργασία μὲ τὸν Γ. Μυλωνᾶ, ὁ ὁποῖος ἔκανε καὶ τὴν τελικὴ δημοσίευσή του) καὶ τοῦ τάφου τοῦ Αἰγίσθου, καὶ ἐρεύνησε τάφο στὸν περίβολο τοῦ Σλήμαν. Ὁ Γ. Μυλωνᾶς κατὰ τὰ ἔτη 1958-1959 καὶ 1961-1966 ἔκανε συστηματικὲς ἀνασκαφές, μὲ τὶς ὁποῖες διευκρίνησε χρονολογικὰ καὶ ἄλλα προβλήματα τῆς ἀρχαίας πόλης. Κατὰ τὴν ἴδια περίοδο (1958-1959, 1961-1963) ἀνασκαφές στὶς Μυκῆνες διεξήγαγε καὶ ὁ Ν. Βερδελῆς, ὁ ὁποῖος ἐρεύνησε ἰδιωτικὰ σπίτια καὶ θαλαμοειδεῖς τάφους. Παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ ἀνέσκαψε τὸ 1955-1956 ὁ Εὐ. Στίκας στὴν Ἐρμιόνη.

Σπουδαιότατη ὑπῆρξε ἀπὸ πλευρᾶς ἀριθμοῦ καὶ σημασίας τῶν εὐρημάτων ἡ ἀνασκαφὴ στὶς Ἀμύκλες κατὰ τὸ 1956 καὶ 1960-1962 ἀπὸ τὸν Χρυσάνθο Χρήστου τοῦ ἀποθέτη τοῦ γνωστοῦ ἀπὸ τὸν Πausanias ἱεροῦ τοῦ Διὸς-Ἀγαμέμνονος καὶ τῆς Ἀλεξάνδρας-Κασσάνδρας. Ὁ ἴδιος στὴν περιοχὴ τῆς Μονεμβασίας ἐρεύνησε τὸ 1956 μυκηναϊκοὺς θαλαμοειδεῖς τάφους καὶ διεξήγαγε ἀνασκαφές στὴν ἀκρόπολη τῆς Σπάρτης κατὰ τὰ ἔτη 1960-1962, 1964-1965. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ οἰκοδομήματα ποὺ ἀποκαλύφθηκαν, σημαντικὴ ἦταν ἡ εὕρεση τοῦ ἀκέραιου χάλκινου ἀγάλματος τῆς Ἰουλίας Μαρμαίας, μητέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου. Ὁ Χρήστου ἔκανε ἀνασκαφές καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα τῆς περιοχῆς τῆς Σπάρτης κατὰ τὸ 1962-1963. Στὸν γειτονικὸ Μυστρά ὁ Νικ. Δρανδάκης ἀποκάλυψε μὲ ἀνασκαφὴ πολλὰ ἐρειπωμένα ναῦδρια καὶ ἐρεύνησε τάφους στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγ. Σοφίας (1952, 1955-1956, 1959). Ὁ ἴδιος ἐρεύνησε στὴν περιοχὴ τῆς Κυπαρίσσου Μάνης παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ (1958, 1960), καὶ ἀνέσκαψε ἄλλη, τοῦ βου αἱ. μ.Χ. πιθανῶς, τὸ 1964 στὸ Τηγάνι Μάνης, Ν. τοῦ Πύργου Διροῦ.

Συστηματικὲς καὶ χωρὶς διακοπὴ κατὰ τὸ διάστημα 1952-1966

άνασκαφές διεξήγαγε στην Πύλο ο Σπ. Μαρινάτος, συνέχεια τῶν παλαιότερων άνασκαφῶν τοῦ Κ. Κουρουπιώτη. Ἐρευνηθήκαν κυρίως πλῆθος θαλαμοειδῶν καὶ θολωτῶν τάφων στὶς θέσεις Βολιμίδια, Τραγάνα, Βοϊδοκοιλιά, Κορυφάσιο, Κουκουνάρα, Περιστεριά καὶ Κεφαλόβρυσο. Στὴ Μεσσηνία τὶς άνασκαφές ποὺ εἶχαν άρχίσει ὁ Θ. Σοφούλης καὶ ὁ Γ. Οἰκονόμος συνέχισε συστηματικὰ κατὰ τὰ ἔτη 1957-1960 καὶ 1962-1964 ὁ Ἄ. Ὀρλάνδος.

Στὴν περιοχή τῶν Φαρῶν τῆς Ἀχαΐας ὁ Νικ. Ζαφειρόπουλος ἔρευνῆσε δύο σπήλαια καὶ μυκηναϊκοὺς θολωτοὺς τάφους (1952, 1956-1958). Ὁ ἴδιος τὸ 1957 καθάρισε ἀπὸ τὶς μεταγενέστερες ἐπιχώσεις τὴ σκηνὴ τοῦ Ὠδείου Πατρῶν, τὸ ὁποῖο ἔμελλε νὰ ἀναστηλωθεῖ καὶ νὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ θεατρικὲς παραστάσεις. Ἀνασκαφικὴ δραστηριότητα ἐπέδειξε ὁ Νικ. Γιαλούρης. Τὸ 1954 ἀποκάλυψε στὸ ὑψηλότερο σημεῖο τοῦ Αἰγίου δύο κτίρια, τὸ ἓνα τοῦ 5ου-4ου αἰ. π.Χ. καὶ τὸ δεύτερο τῶν ὑστερορωμαϊκῶν χρόνων. Τὴν ἴδια χρονιά ἄρχισε στὴ θέση Μπάμπες κοντὰ στὴν Ὀλυμπία άνασκαφὴ μικροῦ δωρικοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. καὶ ἰδιωτικῶν κατοικιῶν τῆς ἴδιας ἐποχῆς. Οἱ άνασκαφές, ποὺ συνεχίστηκαν κατὰ τὰ ἔτη 1955-1956 καὶ 1958, ἔδωσαν ἐνδιαφέροντα εὐρήματα καὶ ἀποκάλυψαν κτίρια τῆς ἐκεῖ ἀρχαίας πόλης. Ὁ Γιαλούρης ἔκανε τὸ 1959 μικρὴ άνασκαφὴ στὸν ναὸ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος στὶς Βάσσεις τῆς Φιγαλείας καὶ συνέχισε τὸ 1960 τὴν άνασκαφὴ τοῦ ναοῦ στὸ Μάζι τῆς Σκιλλουντίας, ὁ ὁποῖος εἶχε ἔρευνηθεῖ ἀρχικὰ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰ. καὶ κατόπιν τὸ 1938 ἀπὸ τὸν Φ. Σταυρόπουλλο καὶ ἀργότερα ἀπὸ τὸν Ν. Ζαφειρόπουλο. Μεγάλη συστηματικὴ ἔρευνα διεξήγαγε ἐπίσης ὁ Γιαλούρης ἀπὸ τὸ 1960 ὡς τὸ 1966 μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Αὐστριακοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου στὴν ἀρχαία Ἡλιδα, ὅπου κατὰ τὸ 1910-1914 εἶχαν γίνεῖ άνασκαφές ἀπὸ τοὺς Αὐστριακοὺς. Κύριο ἔργο τῆς περιόδου ἦταν ἡ άνασκαφὴ τοῦ θεάτρου καὶ τῆς νότιας στοᾶς. Κοντὰ στὰ Φιλιατρά ὁ Δ. Πάλλας ἔρευνῆσε τὸ 1960 παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ καὶ ἐπεσήμανε ὑστερορωμαϊκὸ βαναεῖο. Στὴν Ἀχαΐα, κοντὰ στὸν Ἄραξο, ὁ Εὐθ. Μαστροκώστας ἔρευνῆσε τὸ 1962-1965 τὴν ἀπὸ τὸν Πολύβιο ὀνομαζόμενὴ «Τεῖχος Λυμαίων» ὄχυρωμένη ἀκρόπολη. Τοπογραφικὲς καὶ άνασκαφικὲς ἔρευνες στὴν Κυνουρία καὶ κυρίως στὸν λόφο τῆς Ἀναλήψεως μεταξὺ Βουρβούρων καὶ Ἀράχοβας καὶ στὸν ἀρχαϊκὸ ναὸ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς Σωτείας μεταξὺ Ἀσέας καὶ Παλλαντίου διεξήγαγε ὁ Κ. Ρωμαῖος κατὰ τὰ ἔτη 1953-1958 καὶ 1961 προκειμένου νὰ συμπληρώσει παλαιότερες μελέτες του. Τοπογραφικὲς ἔρευνες σὲ γορτυνιακὰ ἱερά ἔκανε ἐπίσης τὸ 1966 ἡ Χρυσούλα Καρδαρά.

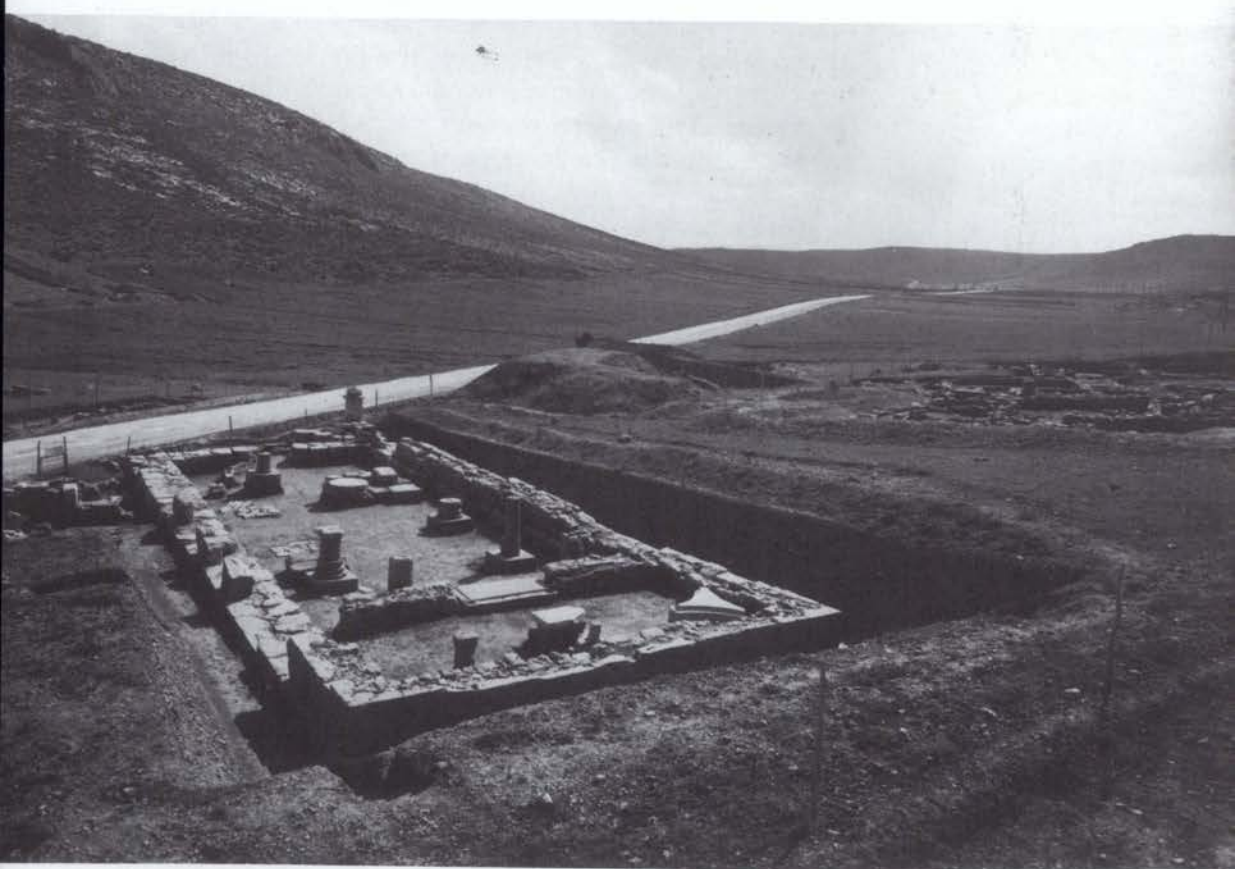
Στερεά

Στὴ Στερεά Ἑλλάδα ἔγιναν κατὰ τὴν περίοδο τούτῃ λίγες άνασκαφές. Ὁ Ἰω. Θρεψιάδης ἔρευνῆσε κατὰ τὸ διάστημα 1955-1961 τὴν προϊστορικὴ ἀκρόπολη τῆς Κωπαΐδος Ἄρνη (Γκλᾶ) καὶ τὸ ἱερὸ τῆς Ἀρτέμιδος στὴν Αὐλίδα (1956, 1958-1961). Τὴν άνασκαφὴ καὶ τὴν ἀναστή-

87. Στην ακρόπολη της Ἄρνης (Γκλαῖ), νησί ἄλλοτε μέσα στην ἀποξηραμένη σήμερα Κωπαΐδα ἔκανε ἀνασκαφές ἀπὸ τὸ 1955 ὡς τὸ 1961 ὁ ἔφορος Ἀρχαιοτήτων Βοιωτίας καὶ Ἀθηνῶν Ἴω. Θρεψιάδης (1907-1962). Ἀπὸ τὸ 1979 τὴν ἔρευνα συνεχίζει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φιλαδέλφειας Σπύρος Ἰακωβίδης (ἀεροφωτογραφία τῆς 3 Ὀκτ. 1974 τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων Ἔργων).

88. Ὁ ναὸς τῆς Αὐλιδείας Ἀρτέμιδος ὅπως φαίνεται ἀπὸ Β. (ΠΑΕ 1960 πίν. 22α).

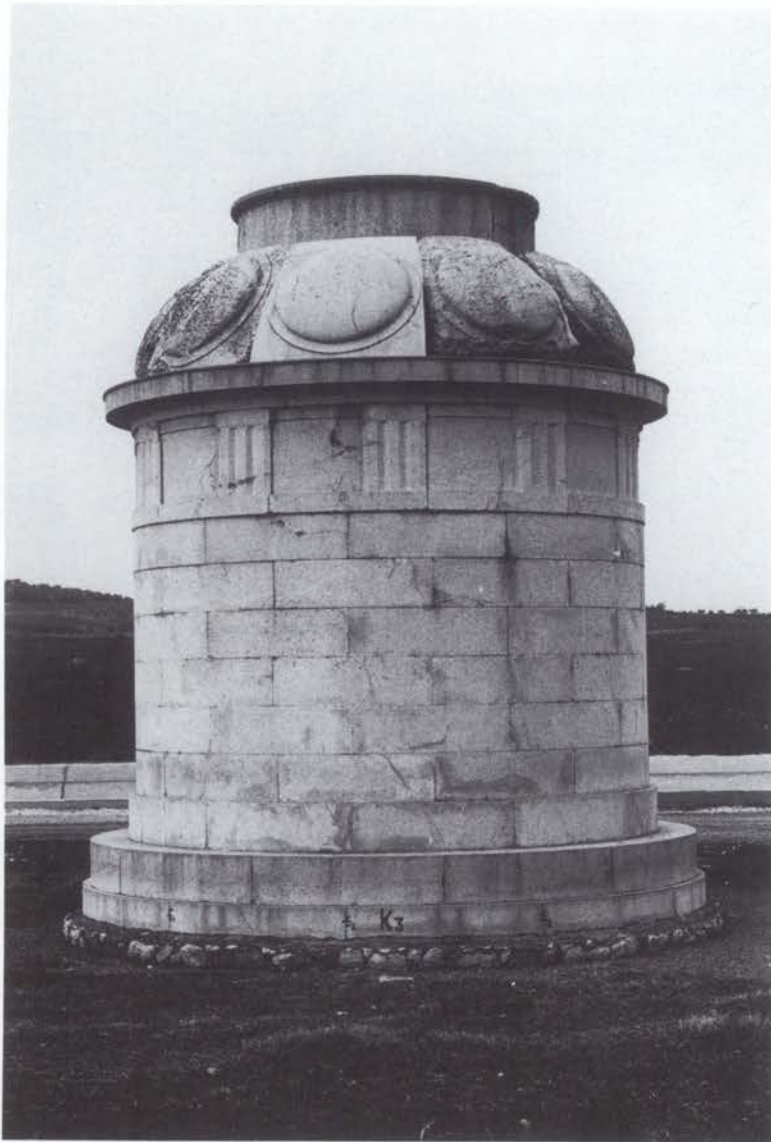
λωση του τροπαίου των Λεύκτρων έκανε το 1958-1962 ο 'Α. 'Ορλάνδος. Στο Κλαύσειο της Εύρυτανίας ο Μ. Χατζηδάκης αποκάλυψε το 1958-59 μεγάλη παλαιοχριστιανική βασιλική με ψηφιδωτά δάπεδα. Στην Αίτωλία στη θέση "Αγ. 'Ηλίας, μεταξύ 'Αχελώου και του κόλπου «τò κανάλι του Αίτωλικού», ο Εύθ. Μαστροκόωστας έρευνήσε το 1963 ένα θαλαμοειδή και τέσσερις θολωτους μυκηναϊκούς τάφους.

Θεσσαλία

Στη Θεσσαλία ο Νικ. Βερδελης συνέχισε το 1952 και 1953 την ανασκαφή μεσοελλαδικού σπιτιού και μυκηναϊκών θολωτών τάφων. Στη Φάρσαλο ο ίδιος έρευνήσε κατά το διάστημα 1952-1955 μυκηναϊκούς και θολωτους αρχαϊκούς τάφους. 'Ο ίδιος έκανε το 1955 ανασκαφή στη Λάρισα και αποκάλυψε μέρος οικοδομήματος του 4ου ή 3ου αι. π.Χ., πιθανώς ναού. Νέα ώθηση στη γνώση της Θεσσαλίας έδωσε ο Δημ. Θεοχάρης, ο όποιος έρευνήσε (μετά τον Χρ. Τσουντα και τον 'Απ. 'Αρβανιτόπουλο) με δαπάνες της 'Εταιρείας, κατά τα έτη 1956-1957 και 1960-1961 τη θέση της προϊστορικής 'Ιωλκού, όπου έκανε σπουδαίες στρωματογραφικές μελέτες και βεβαίωσε την ύπαρξη μυκηναϊκού ανακτόρου. 'Ο ίδιος διεξήγαγε ανασκαφή το 1958 στα Τρίκαλα με εύρηματα από την πρωτοελλαδική ως και τη ρωμαϊκή εποχή. 'Ο Θεοχάρης επανέλαβε επίσης κατά τα έτη 1962-1963 και 1965-1966 τη μελέτη της προϊστορικής ακρόπολης του Σέσκλου θέλοντας να επανεξετάσει τη στρωματογραφία και να έκσυγχρονίσει τα πορίσματα του Τσουντα. Τη μεγάλη ανασκαφή της Νέας 'Αγχιάλου συνέχισε ο Γ. Σωτηρίου κατά το 1954-1956. 'Από το 1959 ως το 1966 την ανασκαφή διενεργεί χωρίς διακοπή ο Π. Λαζαρίδης.

'Ηπειρος

Στην 'Ηπειρο εξακολούθησαν από το 1952 ως το 1959 οί ανασκαφές της Δωδώνης από τον Δημ. Εύαγγελίδη, οί όποιες κατά το 1965-1966 συνεχίστηκαν από τον Σωτήριο Δάκαρη (ο Εύαγγελίδης πέθανε το 1959). 'Ο Εύαγγελίδης είχε κάνει στην 'Ηπειρο δύο ακόμη ανασκαφές, το 1952 στο Ροδοτόπι και το 1953 στο χωριό Γλυκύ της Παραμυθιάς. Στην Καστρίτσα ο Δάκαρης συνέχισε το 1952 την ανασκαφή του προηγούμενου χρόνου και την ίδια χρονιά άρχισε ανασκαφή στην Κασσώπη Πρεβέζης, ή όποια διήρκεσε ως το 1955. Την ανασκαφή της βασιλικής της Παραμυθιάς, που είχε άρχισει το 1953 ο Εύαγγελίδης, συνέχισε το 1954 ο Δημ. Πάλλας. Την ανασκαφή της Νικοπόλεως επίσης συνέχισε το 1956 και 1961 ο 'Α. 'Ορλάνδος και νεκροταφείο που χρονολογείται από το τέλος του 6ου ως τον 4ο αι. π.Χ. έρευνήσε στην 'Αμβρακία, ανατολικά της 'Αρτας, το 1957 ο Νικ. Ζαφειρόπουλος. Κατά τα έτη 1958, 1960-1962 και 1963-1964 ανέσκαψε ο Δάκαρης το μοναδικό στην 'Ελλάδα ιερό του 'Αδη, το νεκρομαντείο της 'Εφύρας, στο Μεσοπόταμο της Θεσπρωτίας. Παλαιοχριστιανική βασιλική έρευνήσε το 1965-1966 στο έρημονήσι Κέφαλος του 'Αμβρακικού ή Χαρίκλεια Μπάρλα.

89. Τὸ τρόπαιο τῆς μάχης τῶν Λεύκτρων (371 π.Χ.) ποῦ μνημονεύει ὁ Ξενοφῶν ('Ελληνικά VI, IV, 15): «οἱ μέντοι Θηβαῖοι μετὰ ταῦτα καὶ τροπαῖον ἐστήσαντο καὶ τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν». Ἡ ἀναστήλωσή του ἔγινε σύμφωνα μὲ τὴ μελέτη τοῦ Ἄναστ. Ὁρλάνδου. Τὸ ἀναστηλωμένο τρόπαιο δὲν εἶναι ἐκεῖνο ποῦ στήθηκε μετὰ τὴ μάχη (ἐκεῖνο τὸ ἀποτελοῦσαν τὰ λάφυρα ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς) ἀλλὰ μνημειακὸ ὁμοίωμα τοῦ προχείρου ποῦ σχηματίστηκε ἀπὸ τὰ ὄπλα τῶν ἐχθρῶν (φωτ. DAI τοῦ 1985).

90. Τὸ θέατρο τῆς Δωδώνης ἀναστηλωμένο. Ἀνασκάφηκε ἀπὸ τὸν ἔφορο τῶν Ἀρχαιοτήτων Σωτήριος Δάκαρη, κατόπιν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων.

Μακεδονία

Στὴ Μακεδονία μεγάλες καὶ συστηματικὲς ἀνασκαφὲς ἦταν τοῦ νεκροταφείου τῶν τύμβων τῆς Βεργίνας ἀπὸ τὸν Μ. Ἀνδρόνικο (1952-1953, 1957-1961), τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἀμφιπόλεως ἀπὸ τὸν Δ. Λαζαρίδη (1956-1961, 1964-1965), καὶ τοῦ τύμβου τῆς Νικήσιανης ἀπὸ τὸν ἴδιο ἀνασκαφέα (1959-1963). Μακρόχρονη ἐπίσης καὶ σημαντικὴ ὑπῆρξε ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Στ. Πελεκανίδη στοὺς Φιλίππους, ὅπου ἐρευνήθηκαν παλαιοχριστιανικὰ κτίσματα καὶ κυρίως ὁ ὀκταγωνικὸς ναὸς καὶ τὸ συνεχόμενο οἰκοδομικὸ τετράγωνο (1958-1964, 1966). Μικρότερης διάρκειας ἀνασκαφὲς ἦταν μακεδονικοῦ τάφου στὰ Λευκάδια Ναού-

91. Ἡ βόρεια στοὰ τῆς Κασώπης. Στὸ βάθος τὸ θέατρο-βουλευτήριο. Δεξιὰ ὁ χῶρος τῆς ἀγορᾶς.

σης ἀπὸ τὸν Φ. Πέτσα (1954-1955, 1960-1961, 1963) καὶ ρωμαϊκοῦ κτιρίου στὴ θέση Μπαλτανέτο τῆς Νάουσας (1963-1966), μακεδονικοῦ ἐπίσης τάφου στὴν Καρύτα τοῦ Δίου ἀπὸ τὸν Χαρ. Μακαρόνα (1955), ἄλλου πάλι μακεδονικοῦ τάφου στὸ Δίον ἀπὸ τὸν ἴδιο ἀνασκαφέα (1956), νεκροταφείου στὴν Κοζάνη ἀπὸ τὸν Βασ. Καλλιπολίτη (1958) καὶ τὸν Φ. Πέτσα (1960, 1963, 1965), καὶ προσκτισμάτων τοῦ Ἁγ. Δημητρίου Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸν Στ. Πελεκανίδη (1959). Διπλὴ ἀνασκαφή, ἐλληνικὴ καὶ γαλλικὴ, ἔγινε τὸ 1961 στὸν γήλοφο τοῦ Ντικιλί-Τὰς τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ὅπου ὑπάρχει προϊστορικὸς

συνοικισμός, από τους Δ. Θεοχάρη, Αϊκ. Ρωμιοπούλου και J. Deshayes. Στην Ἀμφίπολη ὁ Εὐ. Στίκας ἐρεύνησε τὰ ἔτη 1962, 1964 καὶ 1966 παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ καὶ στὸ χωριὸ Νησί Ἀλεξανδρείας ἐρευνήθηκε τὸ 1966 ἀπὸ τὴν Ἀγγ. Ἀνδρειωμένου ὑστερορωμαϊκὸ κτίριο μὲ ψηφιδωτὰ δάπεδα (λουτρῶνας).

Θράκη

Στὴ Θράκη τρεῖς μόνον ἀνασκαφές ἔγιναν ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία αὐτὴ τὴν περίοδο, τῶν Ἀβδήρων ἀπὸ τὸν Δ. Λαζαρίδη (1952, 1954-1956, 1966), ἑλληνιστικοῦ μακεδονικοῦ τάφου στὴ Σταυρούπολη τῆς Ξάνθης τὸ 1953 ἀπὸ τὸν Χ. Μακαρόνα καὶ ἡ πρώτη ἀνιχνευτικὴ στὴ Μεσημβρία, τὸ 1966, ἀπὸ τὸν Ἀ. Βαβρίτσα.

Νησιά

Μικρὴ ἀνασκαφὴ στὸν ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος Δαφνηφόρου στὴν Ἑρέ-

92. Τὸ μοναδικὸ ἱερὸ τοῦ Ἄδη στὴν Ἑλλάδα βρισκόταν στὴν Ἐφύρα τῆς Θεσπρωτίας. Ἐδῶ ἡ αἴθουσα τῶν εἰδώλων τοῦ Νεκρομαντείου.

τρια έκανε ή 'Ιω. Κωνσταντίνου, ή όποία έρεύνησε άκόμη κεραμεικό έργαστήριο και κρηναίο οικόδομημα κοντά στον ναό (1952, 1955-1956). Παλαιοχριστιανική βασιλική άποκάλυψε ό Εϋ. Στίκας τόν 1958 στην 'Αγ. Τριάδα Κριεζώτη των Ψαχνών Εϋβοίας και τμήμα παλαιοχριστιανικού συγκροτήματος έρεύνησε τόν 1960 στη Λίμνη Εϋβοίας ό Μ. Χατζιδάκης. Τήν άνασκαφή τής Τήνου συνέχισε ό Ν. Κοντολέων τόν 1952-1953 και 1958 και τής Νάξου τόν 1954, 1958-1961, 1963 και 1965. Μυκηναϊκούς τάφους στη Νάξο έρεύνησε τόν 1960 ό Ν. Ζαφειρόπουλος. Μικρή άνασκαφή στην Κορησία τής Κέας έκανε τόν 1955 ό Φ. Σταυρόπουλος. Στην Πάρο ό 'Α. 'Ορλάνδος άποκάλυψε τόν 1960-1961 παλαιοχριστιανική βασιλική και τόν 1963-1964 έρεύνησε τά λείψανα τού παλαιότερου παλαιοχριστιανικού ναού τής Καταπολιανής. Στη Θήρα ό Ν. Ζαφειρόπουλος άνέσκαψε τόν άρχαϊκό και κλασικό νεκροταφείο, όπου κατά τά έτη 1961, 1963, 1965-1966 βρέθηκαν θαυμάσια άττικά άγγεία. Στη Χίο ό Ν. Κοντολέων έρεύνησε τόν 1952-1954 νεκροταφείο στην πόλη και άλλα σημεία τού νησιού. Στον Κράτηγο τής Μυτιλήνης θησαυρός άσημένιων σκευών, κοσμημάτων και νομισμάτων τού 7ου αι., πού βρέθηκε κατά τήν κατασκευή τού άεροδρομίου, έδωσε άφορμή για τή διενέργεια άνασκαφής τόν 1954 από τόν 'Ανδρέα Βαβρίτσα, κατά τήν όποία άποκαλύφθηκαν παλαιοχριστιανικές βασιλικές. 'Ο Δ. Εϋαγγελίδης συνέχισε τόν 1958 τήν άνασκαφή τού θεάτρου, τήν όποία είχε άρχίσει ό ίδιος πριν από 30 χρόνια. 'Ανασκαφή στη Μυτιλήνη έκανε σέ τρεις διαδοχικές περιόδους, 1961-1963, ό Σεραφείμ Χαριτωνίδης. 'Ερεύνησε στην 'Επάνω Σκάλα τμήμα τού τείχους τής άρχαίας πόλης και στη συνοικία Χωράφα μεγάλο σπίτι με ψηφιδωτά δάπεδα, πού εϊκόνηζαν σκηνές από κωμωδίες τού Μενάνδρου.

Τής Ρόδου οί σωστικές - συστηματικές άνασκαφές συνεχίστηκαν από τόν 1952 ως τόν 1961 από τόν 'Ιω. Κοντή. 'Η διακοπή τους όφείλεται στην έλευσή του στην 'Αθήνα και τήν άνάληψη των καθηκόντων τού έφόρου 'Αττικής και κατόπιν τού διευθυντή 'Αρχαιοτήτων. 'Ο Κοντής έκανε έρευνες και στην Κω τόν 1958-1959 στον χώρο τής άρχαίας άγοράς και στην Πάτμο (1959), όπου έρευνήθηκε ή άρχαία άκρόπολη. Στην Κω έξ άλλου με έξοδα τής Γ. Διοικήσεως Δωδεκανήσου ό 'Α. 'Ορλάνδος είχε άρχίσει τήν έρευνα τής βασιλικής τού Μαστιχάρη, τήν όποία συμπλήρωσε τόν 1955.

Στην Κέρκυρα ό Β. Καλλιπολίτης διεξήγαγε άνασκαφή κατά τόν 1955-1959 στην Παλαιόπολη, κάτω από τόν δάπεδο τής παλαιοχριστιανικής βασιλικής τού 'Ιοβιανού, για τήν έξερεύνηση μεγάλου ήμικυκλικού οικόδομηματος. Τόν 1961 άποκάλυψε, στό κτήμα τού 'Ινστιτούτου 'Ελαίας βαλανείο ρωμαϊκών χρόνων, τήν άνασκαφή τού όποιου συνέχισε ό Γ. Δοντᾶς τόν 1964. 'Ο Δοντᾶς κατά τόν 1965-1966 έκανε σέ διάφορα σημεία τής Κέρκυρας δοκιμαστικές άνασκαφές για νά διευκρινήσει τοπογραφικά ζητήματα τής άρχαίας πόλης. Στη Σάμη τής

93. Προτομή του ποιητή της νέας κωμωδίας Μενάνδρου σε ψηφιδωτό δάπεδο αρχαίου σπιτιού της Μυτιλήνης ερευνημένου από τον Σεραφείμ Χαριτωνίδη (ΠΑΕ 1962 πίν. 141).

94. Σεραφεΐμ Χαριτωνίδης (1923-1966). Ὑπηρετήσε ὡς ἐπιμελητής καὶ ἔφορος Ἀρχαιοτήτων (1949-1966) στὴ Δωδεκάνησο, τὴν Ἀργολίδα-Κορινθία, τὴν Ἐφορεία Ἀκροπόλεως καὶ τὴ Μυτιλήνη. Ὁ ἀναπάντεχος θάνατός του (20.10.1966) στέρησε τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία ἀπὸ ἓνα ἐξαιρετο στέλεχος καὶ προξένησε θλίψη σὲ ὄσους τὸν γνώριζαν. Οἱ μελέτες του, ποὺ καλύπτουν πολλοὺς τομεῖς τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας, δείχνουν τὴ βαθιὰ κλασικὴ παιδεία του ποὺ συμβάδιζε μὲ τὴ γνώση τῆς νεώτερης τέχνης καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Πρῶτος αὐτὸς ἔλαβε μέτρα προστασίας τῆς λαϊκῆς τέχνης τῆς Λέσβου καὶ πλούτισε τὸ μουσεῖο Μυτιλήνης μὲ μιὰ μοναδικὴ συλλογὴ ἀπὸ γλυπτὲς κασέλες.

Κεφαλληνίας ὁ Καλλιπολίτης ἀποκάλυψε τὸ 1959-1960 μεγάλο καὶ καλὰ διατηρημένο βαλανεῖο τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ἡ Κρήτη ἀποτελεῖ μεγάλη καὶ ξεχωριστὴ ἐνότητα καὶ ἡ δραστηριότητα τῆς Ἑταιρείας ὑπῆρξε κατὰ τὴν περίοδο τούτῃ ἐντονη. Ὁ Σπ. Μαρινᾶτος συνέχισε τὸ 1952-1953 καὶ 1955 τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ μεγάρου τοῦ Βαθυπέτρου. Τὸ 1955 ἀποκάλυψε ἐρείπια ἀνακτόρου στὴ Λύκαστο καὶ τὸ 1956 ἔκανε ἀνασκαφὴ στὶς Ἀρχάνες καὶ προκαταρκτικὴ ἔρευνα στὸ Ἴδαϊον ἄντρον, ὅπου βρῆκε σὲ βαθύτερα στρώματα μινωικὰ λείψανα. Πολλὲς ἀνασκαφὲς διεξήγαγε τὰ χρόνια αὐτὰ ὁ Ν. Πλάτων, τὸ 1952 στὴν περιοχὴ Ἐπισκοπῆς καὶ Σταμνιδῶν Πεδιάδος Ἡρακλείου, τὸ 1953-1955 στὴν περιοχὴ Σητείας, τὸ 1954-1956 παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς στὸ Ὀνουθὲ Γουλεδιανῶν Ρεθύμνης, τὸ 1956 μινωικῆς ἀγροικίας στὸ Ζοῦ Σητείας, τὸ 1957 στὶς Ἀρχάνες, τὸ 1957 καὶ 1960 στὸ Χόνδρο Βιάννου καὶ τὸ 1959 στὸ Κεφάλι Βιάννου, στὶς Ρουσσὲς Χόνδρου καὶ στὶς Ἀχλαδιὲς Σητείας, τὸ 1960 στὴν περιοχὴ Πραισοῦ καὶ κατὰ τὸ διάστημα 1961-1966 στὸν Κάτω Ζάκρο. Ὁ Στυλιανὸς Ἀλεξίου ἐρεύνησε κατὰ τὸ 1953-1955, 1963 καὶ 1964 τὸν Κατσαμπᾶ Ἡρακλείου, τὸ 1957 μικρὸ ἱερὸ στὸ χωριὸ Μητρόπολις τῆς Γόρτυνος καὶ τὸ 1963 διεξήγαγε ἀνασκαφὴ στὴν περιοχὴ Γάζι, Δ. τοῦ Ἡρακλείου. Ὁ Ἀ. Ὀρλάνδος ἀποκάλυψε τὸ 1955 καὶ 1960 παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ στὸν Ὀλοῦντα (Ἐλοῦντα) καὶ ἄλλην στὴ θέση Καστρί τῆς Χερσονήσου τὸ 1956 καὶ 1959. Ὁ Κωνστ. Καλοκύρης συμπλήρωσε τὸ 1955 τὴν ἀνασκαφὴ τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς στὸν Πάνορμο, τὸ 1956 καὶ 1958 ἀποκάλυψε ἄλλη βασιλικὴ κοντὰ στὸ χωριὸ Βυζάρι Ρεθύμνης καὶ τὸ 1959 ἄλλη στὸ Βεράν Ἐπισκοπῆ. Ἀπὸ τὴ νεώτατη γενεὰ τῶν ἀρχαιολόγων, ὁ Κωνστ. Δαβάρας ὁ Κρής διεξήγαγε τὸ 1966 ἀνασκαφὴ θολωτοῦ τάφου κοντὰ στὸ χωριὸ Μάλεμε Κυδωνίας καὶ τὴν ἴδια χρονιά ὁ Ἰω. Σακελλαράκης ἔκανε τὴν ἀρχὴ τῆς μεγάλης καὶ συστηματικῆς ἀνασκαφῆς τῶν Ἀρχανῶν.

Ἀναστηλώσεις καὶ συντήρηση μνημείων

Ἡ παρουσία τοῦ Ἀ. Ὀρλάνδου ὡς κύριου παράγοντα στὴν Ἑταιρεία εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο κατὰ τὴν περίοδο τούτῃ μεγάλη θέση ἀνάμεσα στὶς δραστηριότητες τοῦ ἰδρύματος κατέχουν οἱ ἀναστηλώσεις καὶ ἡ συντήρηση τῶν μνημείων. Οἱ γνώσεις τοῦ Ὀρλάνδου καὶ ἡ θέση του ὡς διευθυντῆ τῆς Ἀναστηλώσεως τὰ πρῶτα χρόνια καὶ κατόπιν τοῦ Εὐ. Στίκα ἐπέτρεψε τὴ γρήγορη διεκπεραίωση τῶν γραφειοκρατικῶν διαδικασιῶν, πού σήμερα ἔχουν φθάσει σὲ σημεῖο βλαπτικὸ γιὰ τὰ μνημεῖα. Ἡ ὑπαρξὴ ἐξ ἄλλου Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου μὲ κύρος καὶ γνώση τῶν πραγμάτων ἦταν παράγων ἐνισχυτικὸς τῆς προσπάθειας γιὰ τὴ διάσωση τῶν μνημείων.

Τὰ ἔργα πού ἐγιναν εἶναι πολλὰ σὲ ἀριθμὸ καὶ ἡ λεπτομερὴς ἀναγραφή τους μὲ φωτογραφίες διδακτικὲς καὶ σχέδια γίνεται στὶς ἐτήσιες ἐκθέσεις τοῦ Ἀ. Ὀρλάνδου καὶ ἄλλων στὰ ΠΑΕ, καὶ ἀπὸ τὸ 1954 καὶ στὸ Ἔργον. Ἔστω καὶ ἀργὰ ἡ Ἑταιρεία ἀνέλαβε μὲ πολὺ

ένθουσιασμό τὸν σπουδαιότερο τομέα τῆς ἀρχαιολογίας, πὸ εἶναι ὄχι πλέον ἢ ἀποκάλυψη τῶν μνημείων ἀλλὰ ἡ συντήρησή τους. Εἰδικὰ δὲ τὰ βυζαντινὰ ἐρείπια, ἐτοιμόρροπα καὶ ἄσημα, ξαναβρῆκαν τὴ μορφή τους καὶ τὴ θέση τους στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ὅταν πρωτοχτίστηκαν. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἐπίτευγμα.

Τὸ νέο μέγαρο

Οἱ διαδικασίες γιὰ τὴν οἰκοδόμηση νέου μεγάρου ἄρχισαν, ὅπως εἶδαμε, τὸ 1949, ἔπειτα ἀπὸ πρόταση τοῦ Γ. Οἰκονόμου. Τὸ κτίριο χρειάστηκε ἀρκετὰ χρόνια γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ καὶ τὰ ἐπίσημα ἐγκαί-νιά του, μὲ τὴν παρουσία τοῦ βασιλιᾶ, ἔγιναν στὶς 28 Φεβρουαρίου 1957. Ἐνδιαφέροντα λόγο ἐκφώνησε ὁ πρόεδρος Π. Πουλίτσας. Τὰ σχέδια ἦταν τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰω. Ἀντωνιάδου μὲ τροποποιήσεις, ὡς πρὸς τὰ κλασικιστικὰ στοιχεῖα, τοῦ Ἀ. Ὀρλάνδου.

Τὸ Συμβούλιο

Τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1954-56 ἔχει τρία νέα πρόσωπα, τὸν Κωνστ. Ἀλεξανδρῆ, τὸν Χρ. Καροῦζο καὶ τὸν Ἀριστοτ. Πέππα στὴ θέση τοῦ Θ. Βορέα, τοῦ Ἀλ. Φιλαδελφέως καὶ τοῦ Ἀ. Χατζῆ. Στὶς 31 Μαΐου 1954 πέθανε ὁ πρόεδρος Ἀ. Μπενάκης καὶ στὴν κενὴ θέση συμβούλου ἐκλέχτηκε ὁ Κωνστ. Κτιστόπουλος. Πρόεδρος ἔγινε ὁ Π. Πουλίτσας καὶ ἀντιπρόεδρος ὁ Γ. Βέλτσος. Τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1957-1959 ἔχει ὡς νέα πρόσωπα τὸν Ἰω. Καλιτσουνάκη καὶ τὸν Ν. Κοντολέοντα στὴ θέση τοῦ Β. Αἰγινήτη καὶ τοῦ Ἀρ. Κούζη. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Γ. Μπαλῆ στὶς 19 Μαΐου 1957 τὴ θέση του πῆρε ἀπὸ τὶς 3 Ἰουν. 1957 ὁ Παν. Ζέπος. Τὸν Δ. Εὐαγγελίδη, πὸ πέθανε στὶς 22 Νοεμβρ. 1959, ἀντικατέστησε ὁ Ἀνδρέας Ξυγγόπουλος ἀπὸ τὶς 23 Δεκ. 1959. Τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1960-1962 ἔχει μικρότερο ἀριθμὸ συμβούλων, ὅπως προβλέπει ὁ νέος ὀργανισμὸς, πὸ δημοσιεύθηκε τὸν Ἰούνιο τοῦ 1959. Τὸ προεδρεῖο εἶναι τὸ ἴδιο καὶ σύμβουλοι εἶναι ὁ Π. Ζέπος, Ἰω. Καλιτσουνάκης, Χρ. Καροῦζος, Ν. Κοντολέον, Σ. Κουγέας, Κωνστ. Κτιστόπουλος, Σπ. Μαρινᾶτος, Ἰω. Παπαδημητρίου. Ὁμοιο ἐντελῶς παραμένει καὶ τῆς τριετίας 1963-1965. Μὲ τὸν θάνατο μόνο τοῦ Παπαδημητρίου στὶς 11 Ἀπρ. 1963, βράδυ τῆς Μ. Πέμπτης, τὴ θέση του παίρνει ἀπὸ τὴν 1 Μαΐου 1963 ὁ Κωνστ. Ἀλεξανδρῆς. Τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1966-1968 εἶναι ὁμοιο σχεδὸν μὲ τῆς προηγούμενης. Μετέχει μόνον ὡς ἀριστίνδην σύμβουλος ὁ Ἰω. Κοντῆς καὶ ἀπουσιάζει (πέθανε τὸ 1966) ὁ Σ. Κουγέας. Ὁ Κοντῆς ἐκλέχτηκε λόγω τῆς ιδιότητος τοῦ γενικοῦ διευθυντῆ τῆς Ὑπηρεσίας τὴν ὁποία εἶχε ἀπὸ τὸ 1965. Ὁ διευθυντῆς ἤ, ἀπὸ τὸν Ἰω. Παπαδημητρίου καὶ κατόπιν, ὁ γενικὸς διευθυντῆς τῆς Ὑπηρεσίας, μετεῖχε στὸ Συμβούλιο αὐτοδικαίως ἀπὸ τὸ 1924 ὡς τὸ 1944. Ἐκτοτε ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἀριστίνδην συμβούλους. Ὁ Κοντῆς μετεῖχε τοῦ Συμβουλίου ὡς τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὴν Ὑπηρεσία μὲ τὸν Α.Ν. 46/1967. Ἀπὸ τότε καὶ ἐνῶ δὲν εἶχε λήξει ἡ θητεία τοῦ Συμβουλίου, δὲν ἔλαβε μέρος στὶς συνεδριάσεις του γιὰ εἰδικὸς λόγους. Τὸ 1981

95. Τὸ σημερινὸ μέγαρο τῆς 'Α. 'Ετ. κτισμένο σύμφωνα με τὰ σχέδια τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰω. Ἀντωνιάδου καὶ με τροποποιήσεις τοῦ Ἀναστ. Ὁρλάνδου.

μέ την κατάργηση τῆς θέσης τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητῆ τῆς Ὑπηρεσίας ἔπαυσε νά μετέχει στό Συμβούλιο τῆς Ἑταιρείας ἐπίσημος ἐκπρόσωπος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, παρά τίς ἔγκαιρες προσπάθειες πολιτικῶν παραγόντων γιά τή συμμετοχή ὑπηρεσιακοῦ ὑποκαταστάτη τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητῆ.

Τό νέο Συμβούλιο ὑφίσταται κατά τή διάρκεια τῆς θητείας του ἀπώλειες. Τήν 1 Ὀκτ. 1966 πεθαίνει ὁ Ἰω. Καλιτσουνάκης καί στή θέση του ἐκλέγεται ὁ Στυλιανός Κορρές. Στίς 30 Μαρτ. 1967 πεθαίνει ὁ Χρ. Καροῦζος καί τή θέση του καταλαμβάνει ὁ Δ. Πάλλας. Στίς 15 Ἰαν. 1969 πεθαίνει ὁ Π. Πουλίτσας. Πρόεδρος γίνεται ὁ Γ. Βέλτσος, ἀντιπρόεδρος ὁ Ν. Κοντολέον καί νέος σύμβουλος ὁ Ἰω. Τριανταφυλλόπουλος.

Ὁ Ὄργανισμός τοῦ 1959

Ἡ ἑκτακτη γενική συνέλευση τῆς 22 Φεβρ. 1959 συζήτησε καί ψήφισε νέον ὄργανισμό (ΦΕΚ 111/9 Ἰουν. 1959 τ. Α'). Τό νέο καταστατικό ἦταν ἔργο τοῦ Συμβουλίου καί κυρίως τοῦ Γ. Βέλτσου, τοῦ ὁποῦ καί τίς ἀπόψεις γιά τήν ὀργάνωση τῆς Ἑταιρείας καθρέφτιζε. Ὁ Βέλτσος ἔχοντας μετάσχει ἀπό τὰ χρόνια τῆς νεότητάς του στή πράγματα τῆς Ἑταιρείας, ὡς ὑπάλληλος τῆς βιβλιοθήκης πρῶτα, ὡς ἐταῖρος καί ὡς σύμβουλος ἀργότερα, εἶχε σχηματίσει τή δική του ἰδέα γιά τὸ διοικητικό σχῆμα τοῦ ἰδρύματος. Ὡς αἰτιολογία τῆς ψήφισης νέου ὄργανισμοῦ προβλήθηκε ἡ πληρέστερη καί ἀρτιότερη ὀργάνωση τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἑταιρείας, ὁ κανονισμός τῶν ἀρμοδιοτήτων τους, ἡ προσήκουσα σύνθεση τοῦ προσωπικοῦ τους, ὁ ὀρισμός τῶν προσόντων καί τῆς βαθμολογικῆς καί μισθολογικῆς διαβάθμισης τῶν ὑπαλλήλων καί ἡ εὐρυθμότερη διοίκηση τῆς Ἑταιρείας. Τό πλῆθος τῶν τροποποιήσεων καί προσθηκῶν στόν Ὄργανισμό τοῦ 1894 καί 1899 εἶχαν κάνει ἀναγκαία ἀπό καιρὸ τή σύνταξη ἑνὸς νέου ὄργανισμοῦ προσαρμοσμένου στίς νέες οἰκονομικὲς καί ἀρχαιολογικὲς συνθήκες. Σωστὴ τροποποίηση ἦταν ἡ μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συμβούλων· τὸ Συμβούλιο ἔγινε περισσότερο εὐέλικτο καί ἡ εὐχέρεια στή σύνθεσή του μεγαλύτερη.

Τροποποίηση τοῦ Ὄργανισμοῦ τοῦ 1959 ἔγινε τὸ 1965 (ΦΕΚ 162/16 Ἰουν. 1966 τ. Α') σὲ θέματα προσωπικοῦ, χωρὶς αὐτὸς νά θιγεῖ σὲ σημεῖα βασικά.

1967-1979

Τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς περιόδου τούτης, μέσα στήν ὁποία ἡ Ἑταιρεία συνεχίζει τή δράση της, εἶναι ἡ ἑπταετής δικτατορία καί ἡ κατόπιν περίοδος τῆς ἀποκατάστασης τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Τὸ κλίμα τῆς ἡπιότητας, τὸ ὁποῖο ἄρχισε νά ἐπικρατεῖ ἀπὸ τή γραμματεία τοῦ Οἰκονόμου, ἐξακολουθεῖ νά κυριαρχεῖ. Ὁ Ἄ. Ὀρλάνδος, ἀγαθὸς ὡς ἄνθρωπος καί μέγας ἐπιστήμων, διοικεῖ τήν Ἑταιρεία χωρὶς ἀντιδράσεις ἐκ μέρους οἰουδῆποτε.

Οί ανασκαφές

Οί ανασκαφές καί σέ πολύ μικρότερο βαθμό από τήν προηγούμενη περίοδο οί αναστηλώσεις αποτελοῦν τὸ κύριο πεδίο δράσης τῆς Ἑταιρείας. Συνεχίζονται ἀρκετὲς ἀπὸ τίς παλαιές, σὲ ὀρισμένους λησμονημένους τόπους ἀρχίζει νέα ἔρευνα, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως εἶναι νέες ανασκαφές καί γίνονται ἀπὸ νεώτερους ανασκαφεῖς. Ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τους εἶναι σημαντικὴ καί ἀπὸ τὸ 1975 ὑπάρχουν πολλοὶ διπλοὶ τόμοι τῶν ΠΑΕ.

Στὴν Ἀθήνα ἡ ἔλλειψη ἀφ' ἑνὸς ἀρχαιολόγων ποὺ νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ προβλήματα τῆς καί κυρίως ἡ ἐκτέλεσις ἑκατοντάδων σωστικῶν ανασκαφῶν ἐκ μέρους τῶν ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀκροπόλεως καί Ἀθηνῶν κάνει περιττὴ τὴ δημιουργία νέας συστηματικῆς ανασκαφῆς ἐκ μέρους τῆς Ἑταιρείας. Κύριο ἀρχαιολογικὸ γεγονός τῆς περιόδου ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων τῆς πόλης εἶναι ἡ ἔκδοσις τὸ 1971 ἀπὸ τὸ Γερμανικὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ Βερολίνου τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰω. Τραυλοῦ *Bildlexikon zur Topographie des antiken Athen* (Tübingen 1971), στὸ ὁποῖο ἔχει ἀποθησαυριστεῖ κάθε ανασκαφὴ ποὺ ἐγίνε στὴν Ἀθήνα ὡς τὴν ἔκδοσις τοῦ λεξικοῦ. Ὁ Τραυλός, γνώστης τέλειος τῆς ἀθηναϊκῆς ἀρχαιολογίας ὅλων τῶν ἐποχῶν, συνόψισε σ' ἓνα μνημειῶδες ἔργο τίς προσπάθειες γενεῶν ἀρχαιολόγων καί διέσωσε πολῦτιμα στοιχεῖα ἀπρόσιτα ἢ παραγνωρισμένα.

Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσις τοῦ Ἰω. Κοντῆ ἀπὸ τὴ θέση τοῦ γενικοῦ διευθυντῆ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τὸ 1967, τὸν ἀντικατέστησε ὁ Σπ. Μαρινᾶτος, ὡς γενικὸς ἐπιθεωρητῆς, καί ἔμεινε σ' αὐτὴ ὡς τὸ τέλος τοῦ 1973. Τότε ἀπομακρύνθηκε κι αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του ἀπὸ τὸ καθεστῶς ποὺ διαδέχτηκε τὴν κυβέρνησις Μαρκεζίνη.

Ἀττικὴ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ανασκαφὴ τῆς Θήρας, γιὰ τὴν ὁποία θὰ γίνε λόγος, ὁ Μαρινᾶτος ἔκανε τὸ 1970-1972 ανασκαφές στὴν περιοχὴ τοῦ Μαραθῶνος. Ἀποκάλυψε μεγάλο πρωτοελλαδικὸ νεκροταφεῖο στὴ θέση Τσέπι καί σὲ ἀπόστασις 2 χλμ. πρὸς Δ. χαμηλοὺς τύμβους μὲ μεσοελλαδικές καί μυκηναϊκές ταφές. Ἐνας ἀπὸ τοὺς τύμβους, ποὺ κάλυπτε ταφές τῶν ἀρχῶν τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., ἀποδόθηκε ἀπὸ τὸν ανασκαφέα στοὺς νεκροὺς Πλαταιεῖς τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος (490 π.Χ.). Στὸ Μοσχάτο τὸ 1973-1974 ἐγίνε ανασκαφὴ ἀπὸ τὸν Ἰω. Παπαχριστοδούλου, ὁ ὁποῖος ἀποκάλυψε ἱερὸ τῆς Κυβέλης μὲ μικρὸ ναό, μέσα στὸν ὁποῖο βρέθηκε τὸ λατρευτικὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Ἡ ανασκαφὴ στὸν Ραμνοῦντα, τὴν ὁποία πρῶτος ἄρχισε ὁ Δ. Φίλιος τὸ 1880 καί συνέχισε ὁ Β. Στάης τὸ 1890-1892, ἐπαναλήφθηκε τὸ 1975 ἀπὸ τὸν Βασίλειο Πετράκο, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς. Ἡ νέα ανασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ τῆς Νεμέσεως, τῶν νεκροταφείων καί τοῦ φρουρίου (1975-1979) εἶχε ὡς σκοπὸ, ἐξ ἀρχῆς, ὄχι τὴν ἀποκάλυψιν νέων μνημείων καί τὴ θήρα ἐντυπωσιακῶν εὐρημάτων, τὰ ὁποία εἶχε σχεδὸν ἐξαντλήσει ὁ Στάης, ἀλλὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀποκατάστασις

96. Ὁ Σπυρίδων Μαρινᾶτος, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τρεῖς φορὲς προϊστάμενος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, στὴν ἀνασκαφὴ τοῦ στὸν Βρανᾶ Μαραθῶνος τὸ 1970 φωτογραφίζει τὸν Τύμβο IV (Ἔργον 1970 σ. 9 εἰκ. 4).

καὶ μελέτη τῶν παλαιῶν ἀνασκαφῶν, τὴν ταύτιση τῶν εὐρημάτων καὶ τὴ δημιουργία μιᾶς νέας, ὀρθῆς, εἰκόνας τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀρχαιολογικοῦ κέντρου τῆς Ἀττικῆς. Καὶ τὰ πέντε χρόνια τῆς περιόδου τούτης ἐρευνήθηκαν ξανά οἱ μνημειώδεις ταφικοὶ περίβολοι τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. τῆς βόρειας καὶ τῆς νότιας ὁδοῦ καὶ ἀποδόθηκαν σ' αὐτοὺς εὐρήματα παλαιά, ἄγνωστης προέλευσης. Ἡ εὕρεση καί, στὰ ἐπόμενα χρόνια, ἀποκατάσταση τῆς βάσης τοῦ λατρευτικοῦ ἀγάλματος τῆς Νεμέσεως ἀποτελεῖ μέγιστο ἐπίτευγμα. Στὸν Ραμνοῦντα ἔκανε ἐπίσης ἔρευνες τὸ 1977-1979 ὁ Γ. Δεσπίνης συνεχίζοντας τὶς μελέτες του γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ ἀγάλματος τῆς Νεμέσεως.

Πελοπόννησος

Στὴν Πελοπόννησο, τὴν ἀνασκαφὴ παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τοῦ Κρανείου Κορίνθου, ποὺ εἶχε ἐρευνηθεῖ τὸ 1929-1930 καὶ τὸ 1957, ὀλοκλήρωσε ὁ Δ. Πάλλας τὰ ἔτη 1970, 1972, 1976 καὶ 1977. Τὴ μεγάλη καὶ συστηματικὴ ἀνασκαφὴ τῶν Μυκηναίων συνέχισε ὁ Γ. Μυλωνᾶς κατὰ τὰ ἔτη 1967-1968, 1970-1975 μὲ ἐξαιρέτα ἀποτελέσματα. Ἀνάμεσα στὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς ξεχωρίζει ἡ τοιχογραφία τῆς Μυκηναίας. Τὴν παλαιὰ ἀνασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Μαλεάτα, τὴν ὁποία εἶχε ἀρχίσει ὁ Π. Καββαδίας καὶ συνέχισε ὁ Ἰω. Παπαδημητρίου, ἐπανελάβε ἀπὸ τὸ 1974 ὡς τὸ 1979 ὁ Βασ. Λαμπρινουδάκης. Συνεχίστηκε ἐπίσης, σὲ ἄσκαφο χῶρο, ἡ ἀνασκαφὴ τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τῆς Ἑρμιόνης ἀπὸ τὸν Εὐ. Στίκα τὸ 1976. Συλλογικὲς ἔρευνες καὶ μελέτες ἔκανε τὸ διάστημα 1974-1979 στὴ λακωνικὴ καὶ μεσσηνιακὴ Μάνη ὁ Ν. Δρανδάκης ἀποκαλύπτοντας μὲ τοὺς συνεργάτες του ἄγνωστα χριστιανικὰ καὶ μεσαιωνικὰ μνημεῖα. Παλαιοχριστιανικὸ λαξευτὸ κοιμητήριον, δεξαμενὴ καὶ ἐρειπωμένη βενετσιάνικη ἐκκλησία ἐρεύνησε τὸ 1967 καὶ 1969 ὁ Δ. Πάλλας στὴν περιοχὴ τῆς Μεθώνης. Στὴν Πύλο (Περιστεριά, Βοϊδοκοιλιά) καὶ στὴν Πυλία ἔκανε ἀνασκαφὰς καὶ ἔρευνες ὁ Γ. Κορρὲς τὸ 1974-1979. Στὴν Καλλιθέα Πατρῶν ὁ Ἀθ. Παπαδόπουλος ἐρεύνησε τὸ 1976-1978 τὸ ἐκεῖ μυκηναϊκὸ νεκροταφεῖο (πρωτοερευνημένο τὸ 1954 ἀπὸ τὸν Ν. Γιαλούρη), στὸ Μᾶζι τῆς Σκιλλουντίας ἡ Ἀλ. Τριάντη συνέχισε τὸ 1978-1979 τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ ἐκεῖ κλασικοῦ ναοῦ, ποὺ εἶχε διακοπεῖ τὸ 1960, στὴν Ἥλιδα ὁ Ν. Γιαλούρης συνέχισε μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Αὐστριακοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου (1967, 1969-1970, 1972-1973, 1975-1977, 1979) τὴν ἐκεῖ ἀνασκαφὴ, κυρίως τοῦ θεάτρου, καὶ στὴν Ἀρκαδία ἡ Χρ. Καρδαρά ἐρεύνησε τὸ 1968-1969 τὸ Ἀφροδίσιον τῆς Ψωφίδος. Τὴ μεγάλη ἀνασκαφὴ τῆς Μεσσήνης συνέχισε ὁ Ἀ. Ὀρλάνδος ἀπὸ τὸ 1969 ὡς τὸ 1975.

Στερεά

Ἐκτεταμένο μυκηναϊκὸ νεκροταφεῖο μὲ σημαντικότερα εὐρήματα ἐρεύνησε κατὰ τὰ ἔτη 1969-1971, 1973-1977, 1979 στὴν Τανάγρα ὁ Θ. Σπυρόπουλος, ὁ ὁποῖος τὸ 1975 ἔκανε ἀνασκαφὴ καὶ στὴν Κορώνεια τῆς Βοιωτίας, στὸ ἱερὸ τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς. Στὴν ἀκρόπολη τοῦ Γκλᾶ ὁ Σπ. Ἰακωβίδης διεξήγαγε τὸ 1979 περιορισμένης ἔκτασης

97. Ἐξέχουσα θέση στην πρόοδο τῆς γνώσης τῶν Μυκηνῶν ἔχουν οἱ ἔρευνες τοῦ γραμματέως τῆς Ἀ. Ἐτ. Γ. Μυλωνᾶ πού ἄρχισαν τὸ 1958 καὶ συνεχίζονται. Στὴν ἐδῶ φωτογραφία εἰκονίζεται οἰκοδομικὸ συγκρότημα τῆς περιοχῆς τοῦ ἱεροῦ τῶν εἰδώλων (ΠΑΕ 1973 πίν. 120).

ἔρευνα γιὰ τὴ διευκρίνηση ἀσαφῶν ζητημάτων καὶ τὴ συγκέντρωση πληρεστέρων στοιχείων γιὰ τὸν χῶρο. Στὸν Μύτικα τῆς Ἀκαρνανίας, κοντὰ στὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἀλυζίας, ὁ Π. Βοκοτόπουλος ἐρέυνησε τὸ 1972 καὶ 1979 τὴν παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τῆς Ἀγ. Σοφίας.

Θεσσαλία

Στὴ Θεσσαλία δύο μόνο ἀνασκαφὲς ἔγιναν κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ, τῆς Νέας Ἀγχιάλου ἀπὸ τὸ 1968 ὡς τὸ 1979 (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ 1976) ἀπὸ

98. Ὁ γραμματεὺς τῆς Ἀ. Ἐτ. Γ. Μυλωνᾶς καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φιλαδέλφειας Σπ. Ἰακωβίδης στὸν χώρο τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ οἰκοδομικοῦ συγκροτήματος τῆς περιοχῆς τοῦ ἱεροῦ τῶν εἰδώλων τῶν Μυκηναίων (φωτ. τοῦ 1972).

τὸν Π. Λαζαρίδη καὶ τοῦ Σέσκλου ἀπὸ τὸν Δ. Θεοχάρη (1968, 1971-1973, 1976-1977).

Ἥπειρος

Στὴν Ἥπειρο ἡ Χαρίκλεια Μπάρλα συνέχισε τὴν ἀνασκαφὴ τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς στὴ νησίδα Κέφαλο στὸν Ἀμβρακικὸ κατὰ τὰ ἔτη 1967-1968 καὶ 1970. Ὁ θάνατός της τὸ 1971 ἔθεσε ἀπὸτομο τέρμα στὴν πρόοδο τῆς ἔρευνας. Ὁ Σ. Δάκαρης συνέχισε τὰ ἔτη 1967-1974 τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Δωδώνης, τὸ 1975-1977 τοῦ νεκρομαν-

99. Μία από τις πλέον μακρόχρονες ανασκαφές της 'Α. 'Ετ. είναι της Νέας 'Αγχιάλου (Φθιωτίδων Θηβῶν). Ἄρχισε ἀπὸ τὸν Ἄποστ. Ἀρβανιτόπουλο καὶ συνεχίστηκε ἀπὸ τὸν Γεώργ. Σωτηρίου. Ἀπὸ τὸ 1959 ἐρευνᾷ τὸν μεγάλο αὐτὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο συστηματικὰ ὁ ἔφορος τῶν Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Παῦλος Λαζαρίδης. Στὴ φωτογραφία εἰκονίζεται ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου ἀπὸ 'Α.

τείου Ἀχέροντος, τὸ 1977-1979 τῆς Κασσώπης καὶ τὸ 1976-1977 τῆς Ἐφύρας (τὸ 1976 μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Ἁθ. Παπαδόπουλου, ὁ ὁποῖος τὴ συνέχισε τὸ 1978-1979). Τὴν παλαιὰ ἀνασκαφὴ τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς Γλυκέος τῆς Θεσπρωτίας συνέχισε ὁ Δ. Πάλλας τὸ 1970-1972. Τὴ ρωμαϊκὴ Νικόπολη ἐρεύνησε γιὰ μίαν μόνο περίοδο, τὸ 1974, ὁ Φ. Πέτσας· γιὰ μίαν ἐπίσης περίοδο, τὸ 1977, ἐρεύνησε ὁ Π. Βοκοτόπουλος τὸ καθολικὸ τῆς μονῆς Παντανάσσης στὴ Φιλιπιάδα.

Μακεδονία

Στή Μακεδονία έγιναν από την Έταιρεία μακρόχρονες ανασκαφές παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν στὴν ἀρχαία Ἀμφίπολη, στὶς ἐκβολὲς τοῦ Στρυμόνα, ἀπὸ τὸν Εὐ. Στίκα (1967, 1969-1979), τῶν Φιλίππων ἀπὸ τὸν Στ. Πελεκανίδη (1968-1979), τῆς Ἀμφιπόλεως ἀπὸ τὸν Δ. Λαζαρίδη (1971-1979) καὶ τῆς Τορώνης ἀπὸ τὸν Ἀλ. Καμπίτογλου μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Sydney. Μικρότερες ανασκαφές ἦταν τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἀγ. Ἀχιλλείου στὴ Μικρὴ Πρέσπα ἀπὸ τὸν Ν. Μουτσόπουλο τὸ 1967 καὶ 1969, τοῦ Νυμφαίου Ναούσης τὸ 1968-1969 ἀπὸ τὸν Φ. Πέτσα, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ 1975-77 ἔκανε ανασκαφές σὲ διάφορα σημεῖα τῆς Μακεδονίας γιὰ «νὰ ἀνασυνδέσῃ τὰ νήματα τῶν ανασκαφικῶν ἐρευνῶν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ», ρωμαϊκοῦ λουτρῶνος στὸ Νησί Ἀλεξανδρείας τὸ 1968 ἀπὸ τὴν Ἀγγ. Ἀνδρειωμένου καὶ τοῦ σπηλαιῶν Πετραλώνων τὸ 1975 ἀπὸ τὸν Ἀ. Πουλιανό.

Θράκη

Στὴ Θράκη έγιναν ανασκαφές στὴ Μεσημβρία ἀπὸ τὸν Ἀ. Βαβρίτσα (1967-1971, 1973, 1975-1979), στὰ Ἄβδηρα ἀπὸ τὸν Δ. Λαζαρίδη (1971, 1976, 1978-1979) καὶ στὴ Μαρώνια ἀπὸ τὸν Εὐ. Τσιμπίδη (1973, 1975-1976, 1978-1979), ὁ ὁποῖος ἔκανε καὶ μικρότερες ἐρευνες σὲ διάφορα σημεῖα τῆς Θράκης.

Νησιά

Πολλὲς νέες ανασκαφές έγιναν στὰ νησιά τὴν περίοδο τούτη. Στὴν Ἐρέτρια ἀπὸ τὸν Π. Θέμελη (1974-1979), στὴ Ζαγορὰ τῆς Ἄνδρου ἀπὸ τὸν Ἀλ. Καμπίτογλου μὲ τὴν ἐνίσχυση καὶ τὴν συνεργασία τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Sydney (1967, 1969, 1971, 1974), ὅπου ἐρευνηθῆκε μὲ θαυμάσια ἀποτελέσματα γεωμετρικὸς συνοικισμὸς καὶ στὴν Τήνο τὸ 1979 ἀπὸ τὸν Γ. Δεσπίνη στὶς περιοχὲς Εὐαγγελιστρίας, Γραμματικοῦ καὶ Ἀγ. Θέκλας.

Στὴ Νάξο ὁ Ν. Κοντολέων συνέχισε κατὰ τὸ 1967, 1969-1970 μὲ τοὺς συνεργάτες του παλαιότερες ανασκαφές, ἀκολουθώντας ὅμως ἀναγκαστικὰ πρόγραμμα ποῦ ἐπηρεαζόταν ἀπὸ τὸν ταχὺ ρυθμὸ τῆς οἰκοδόμησής τοῦ νησί. Μετὰ τὸν θάνατό του, τὸ 1975, τὶς ανασκαφές συνέχισε ὁ διάδοχός του στὸ Πανεπιστήμιο καὶ συνεργάτης του Βασ. Λαμπρινουδάκης (1974, 1976-1979). Μακρὲς ἐρευνες ἔκανε τὸ 1974-1979 στὴν Πάρο ὁ Δ. Σκιάρντι στὴ μυκηναϊκὴ ἀκρόπολη τῶν Κουκουναριῶν. Στὸ ἴδιο νησί ἡ Αἰκ. Δεσποινὴ ἀνασυγκρότησε τὸ 1977 τὸ βᾶθρο τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀρτέμιδος ἀπὸ τὸ Δῆλιο. Στὴ Σίφνο ἡ Βαρβάρα Φιλιπάκη ἐπανέλαβε κατὰ τὸ διάστημα 1975-1979 τὶς ανασκαφές στὴν ἀκρόπολη τοῦ Ἀγ. Ἀνδρέου, τὶς ὁποῖες εἶχε ἀρχίσει τὸ 1898 ὁ Χρ. Τσουντας.

Θήρα

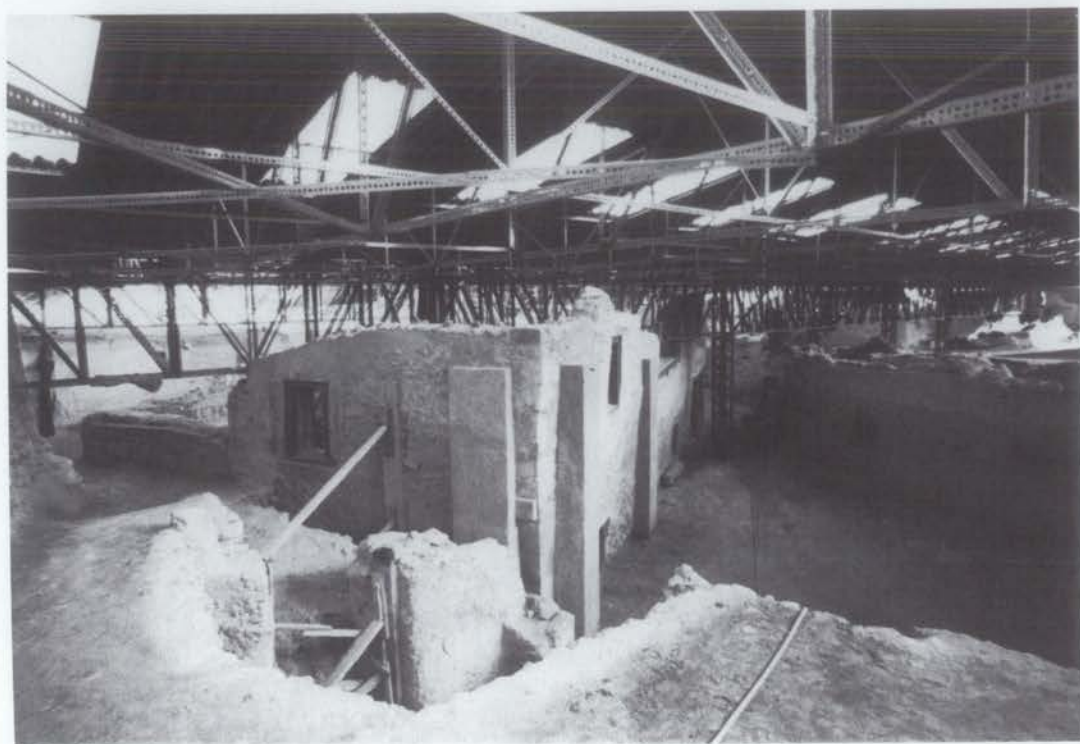
Ἡ διασημότερη ανασκαφὴ τῆς περιόδου, γιὰ τὴ σημασία τῶν εὐρημάτων καὶ τὴ δημοσιογραφικὴ προβολὴ ποῦ τῆς ἔγινε, εἶναι τοῦ Ἀκρωτηρίου Θήρας, ἀπὸ τὸν Σπ. Μαρινᾶτο, ὁ ὁποῖος διαθέτοντας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ χρηματοδότηση τῆς Ἐταιρείας, πόρους κρατικοὺς καὶ προσφορὲς ἰδιωτῶν, καὶ ἔχοντας τὴ βοήθεια τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑ-

πηρεσίας την οποία διηύθυνε, κατόρθωσε σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα (1967-1973) νὰ ἐρευνήσει ἓνα χῶρο ὁ ὁποῖος μὲ κανονικὲς συνθήκες θὰ ἀπαιτοῦσε δεκαετίες. Ἡ ἀνασκαφὴ ἱκανοποίησε ἐπιστημονικὸ ὄνειρο τοῦ Μαρινάτου καὶ δικαίωσε τὶς προσδοκίες του μὲ τὴν εὕρεση κάτω ἀπὸ τὸ παχύτατο στρώμα τῆς κίσηρης μιᾶς πόλης τοῦ τέλους τοῦ 16ου αἰ. π.Χ., ποὺ καταστράφηκε ξαφνικά, γύρω στὸ 1500 π.Χ., ἀπὸ τὴ φοβερὴ ἔκρηξη τοῦ ἠφαιστείου τοῦ νησιοῦ. Τὸ πλῆθος καὶ ἡ ποιότητα τῶν ἀγγείων καὶ τῶν τοιχογραφιῶν καὶ τὰ σπουδαῖα εὐρήματα, ποὺ λείπουν ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀνασκαφές, δίνουν πλήρη τὴν εἰκόνα τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ νησιοῦ, καθαρὰ κυκλαδικοῦ, ποὺ δέχτηκε τὴν ἐπίδραση τοῦ μινωικοῦ χωρὶς νὰ χάσει ἐντελῶς τὰ δικά του ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά. Τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ χώρου καὶ τὴ μελέτῃ τοῦ ὑλικοῦ τῆς ἔρευνας τοῦ Μαρινάτου, ὁ ὁποῖος πέθανε τὸ 1974, συνεχίζει ὁ Χρῆστος Ντούμας (1975-1979). Τὶς ἀνασκαφές του τῆς προηγούμενης περιόδου συνέχισε ὁ Ν. Ζαφειρόπουλος στὴ Θήρα (1968-1971, 1973-1978) μὲ τὴν ἔρευνα τοῦ νεκροταφείου τῆς Σελλάδας, ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχονται θαυμάσια ἀττικά ἀρχαῖα ἀγγεῖα.

Στὴ Ρόδο ὁ Γρ. Κωνσταντινόπουλος ἐπανελάβε (1973, 1975-1976) τὶς ἀνασκαφές τὶς Ἑταιρείας, ποὺ εἶχαν διακοπῆ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς μετάθεσης τοῦ Ἰω. Κοντῆ στὴν Ἀθήνα, στὴν περιοχὴ τῆς ἀρχαίας ἀκρόπολης καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα. Ἐκθάμνωση καὶ καθαρισμὸς τοῦ παλαιοχριστιανικοῦ συγκροτήματος στὴν Ἀρνίθα Ρόδου ἔγινε τὸ 1979 ἀπὸ τὸν Ἰω. Βολανάκη. Στὰ Πηγᾶδια Καρπάθου ὀλοκληρώθηκε τὸ 1974-1975 ἀπὸ τὸν Ἡ. Κόλλια ἡ ἀνασκαφὴ τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τῆς Ἄφωτης. Στὸ Βόρειο Αἰγαῖο ἡ μόνη ἀνασκαφὴ κατὰ τὴν περίοδο τούτῃ εἶναι τοῦ ναοῦ τῶν Μέσων τῆς Λέσβου, κατὰ τὸ 1967-1968, ἀπὸ τὸν Βασ. Πετράκο μὲ σκοπὸ τὴ συντήρηση τοῦ μνημείου ποὺ βρίσκεται σὲ ἐλῶδες ἔδαφος.

Στὰ νησιά τοῦ Ἰονίου ἀνασκαφὴ ἔγινε τὸ 1977-1978 ἀπὸ τὸν Γ. Δοντᾶ στὴν Κέρκυρα καὶ ἐρευνήθηκε πάλι ὁ ναὸς στὸ Καρδάκι καὶ ὁ χῶρος τοῦ ἱεροῦ.

Στὴν Κρήτῃ συνεχίστηκαν ἀπὸ τὸ 1967 ὡς τὸ 1979 (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ 1974) οἱ ἀνασκαφές στὴ Ζάκρο ἀπὸ τὸν Ν. Πλάτωνα, στὶς Ἀρχάνες τὸ 1967 καὶ 1971-1974 ἀπὸ τὸν Ἰω. Σακελλαράκη μόνον καὶ ἀπὸ τὸ 1976 ὡς τὸ 1979 ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὴ γυναῖκα του Ἐφη Σακελλαράκη. Νέα ἀνασκαφὴ, συνέχιση ὅμως παλαιότητας, εἶναι τῆς Βασιλικῆς Ἱεράπετρας (1970, 1972, 1974-1979) ἀπὸ τὸν Ἀντ. Ζῶη καὶ ἀρχαίου ἱεροῦ στὴ Σύμη Βιάννου ἀπὸ τὴν Ἀγγ. Λεμπέση, ἡ ὁποία τὸ 1967 ἐρευνήσε σπηλαιώδη τάφο στὸν Πόρο Ἡρακλείου. Νέες ἐπίσης ἀνασκαφές εἶναι τῆς Ἀγ. Πελαγίας Μαλεβιζίου τὸ 1973 ἀπὸ τὴν Ἀλ. Καρέτσου, ἡ ὁποία κατὰ τὸ διάστημα 1974-1979 ἐρευνήσε τὸ ἱερὸ κορυφῆς στὸ ὄρος Γιούχτα, ὅπου ἄλλοτε εἶχε ἐρευνήσει ὁ Evans. Στὴ Μητρόπολη Μεσαρᾶς ὁ Ἐμμ. Μπορμπουδάκης συνέχισε τὸ 1968 τὴν ἀνασκαφὴ μεγάλῃς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς, ἡ ὁποία εἶχε ἀρ-

100. Ἡ σπουδαιότητα καὶ ἡ σημασία τῆς προϊστορικῆς Θήρας, τῆς μεγαλύτερης ἀρχαιολογικῆς ἀνακάλυψης στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, τονίζεται στὸ βιβλίο τοῦτο. Στὴν ἐδῶ φωτογραφία εἰκονίζεται ἡ πλατεία Τριγώνου ἀπὸ τὰ ΝΔ. Ἀριστερὰ ἡ λεγόμενη δυτικὴ οἰκία. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀνασκαφῆς στεγάζονταν τὰ μνημεῖα ποὺ ἀποκαλύπτονταν καὶ τοῦτο τὰ προφύλαξε ἀπὸ τὴν καταστροφὴ.

χίσει ἀπὸ τὸν Μ. Μιχαηλίδη καὶ τὸν Κ. Δαβάρα τὸ 1960 καὶ 1961. Τὴν ἴδια χρονιά, τὸ 1968, ὁ Ἴω. Τζεδάκις ἐρεύνησε τὸ σπήλαιο «Μαμελοῦκου τρύπα», ποὺ βρίσκεται στὴν περιοχὴ τῆς κοινότητος Περιβολίων Κυδωνίας καὶ τὸ 1976 καὶ 1977 ἔκανε ἀνασκαφὴ στὴ συνοικία Καστέλλι τῶν Χανίων γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τῆς ἀνακτορικῆς ἐγκατάστασης τῆς μινωικῆς Κυδωνίας.

Ἀναστηλώσεις καὶ συντήρηση μνημείων

Καὶ τὴν περίοδο τούτη συνεχίστηκαν ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία οἱ ἀναστηλώσεις καὶ ἡ συντήρηση τῶν μνημείων, σὲ μικρότερη ὅμως κλίμακα ἐξ αἰτίας τῆς ἔλλειψης ἰκανῶν ἐργοδηγῶν καὶ τεχνικῶν, τῆς οἰκοδομικῆς λαίλαπας ποὺ ἀπορρόφησε μὲ ὕψηλὰ ἡμερομίσθια κάθε ἰκανὸ τεχνίτη καὶ τεχνικό, τῆς κατάρπτωσης τῆς Διευθύνσεως Ἀναστηλώσεως καὶ τῆς ἐπικράτησης σ' αὐτὴν στεῖρου γραφειοκρατικοῦ πνεύ-

101. Σπυρίδων Μαρινάτος (1901-1974), έπιμελητής και έφορος τών 'Αρχαιοτήτων (1919-1939), διεθυντής 'Αρχαιοτήτων (1938-1939, 1955-1958), γενικός έπιθεωρητής 'Αρχαιοτήτων (1967-1973), καθηγητής του Πανεπιστημίου 'Αθηνών (1939-1967), ύπήρξε μιá από τις σημαντικότερες μορφές τής έλληνικής άρχαιολογίας. Μέ τή διδασκαλία του στο Πανεπιστήμιο έπέδρασε σε γενεές 'Ελλήνων άρχαιολόγων και ως προϊστάμενος τής 'Αρχαιολογικής 'Υπηρεσίας καθόρισε τήν πορεία της και τήν εξέλιξή της. Βασικές για τή γνώση του προϊστορικού πολιτισμού στην 'Ελλάδα είναι οι άνασκαφές του στην Κρήτη, τήν Κεφαλληνία, τήν Πύλο, τόν Μαραθώνα. Μέ τή μεγάλη άνασκαφή τής Θήρας έπισφράγισε με θριαμβευτικό τρόπο μιá ζωή άφιερωμένη στην έρευνα (φωτ. του 1972).

ματος παρά την είσοδο νέων τεχνικῶν, ὀρισμένοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὅμως κατέφυγαν σ' αὐτὴν γιὰ τὴν ἐξασφάλιση ἀπρόσκοπτης σταδιοδρομίας καὶ ὄχι ἀπὸ ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὰ μνημεῖα ὅπως συνέβαινε μὲ τὸν Ὁρλάνδο καὶ τοὺς μαθητὲς του. Ἄλλος λόγος, ἰσχυρὸς, ἦταν ἡ ἀποξένωση τοῦ Ὁρλάνδου ἀπὸ τὴ Διεύθυνση Ἀναστηλώσεως καὶ ἡ ἀπομάκρυνση ἐπίσης ἀπ' αὐτὴν τὸ 1967 τοῦ Εὐ. Στίκα.

Τὸ Συμβούλιο

Τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1969-1971 εἶναι ὅμοιο μὲ τῆς προηγούμενης μὲ μόνη διαφορὰ ὅτι μετέχει σ' αὐτό, ἀντὶ τοῦ Ἰω. Κοντῆ, ὁ Γ. Μυλωνᾶς, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα ὀριστικῶς τὸ 1968. Κατὰ τὴν τριετία 1972-1974 τὸ Συμβούλιο παρουσιάζει μεγαλύτερη ἀνανέωση. Νέοι σύμβουλοι εἶναι ὁ Γ. Δοντᾶς, Ἰω. Τραυλὸς καὶ Β.

102. Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ ἀνακτόρου τῆς Ζάκρου εἶναι ἔργο τοῦ μεγάλου ἐρευνητῆ τῆς Κρήτης Νικολάου Πλάτωνος. Ὁ Νικ. Πλάτων διετέλεσε ἐπιμελητὴς καὶ ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων, διευθυντὴς Ἀκροπόλεως (1930-1966) καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Στὴ φωτογραφία εἰκονίζεται ἡ δυτικὴ πτέρυγα τοῦ ἀνακτόρου τῆς Ζάκρου ἀπὸ ΒΑ.

Καλλιπολίτης και ἀπουσιάζουν οἱ Σπ. Μαρινᾶτος, Γ. Μυλωνᾶς καὶ Δ. Πάλλας. Κατὰ τὴν τριετία 1975-1977 ἡ ἀνανέωση εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερη. Νέοι σύμβουλοι εἶναι ὁ Μαρίνος Καλλιγᾶς, ὁ Παῦλος Κανελλόπουλος, ὁ Δημοσθένης Μιράσγεζης, ἡ Σέμνη Καρούζου, ὁ Μανόλης Χατζηδάκης καὶ ὁ Ἴω. Κοντῆς, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποκατασταθεῖ στὴ θέση τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητῆ τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ 1975, στὴ θέση τῶν Κ. Ἀλεξάνδρῃ, Γ. Δοντᾶ, Β. Καλλιπολίτη, Στ. Κορρέ, Ἴω. Τραυλοῦ καὶ Ἴω. Τριανταφυλλόπουλου. Μὲ τὸν θάνατο τοῦ Ν. Κοντολέοντος καὶ τοῦ Ἴω. Κοντῆ τὸ 1975 τὴ θέση τους παίρνουν ἀντίστοιχα ὁ Δ. Λαζαρίδης, νέος γενικὸς ἐπιθεωρητής, καὶ ὁ Ν. Ζαφειρόπουλος· ἡ Σ. Καρούζου γίνεται ἀντιπρόεδρος. Ἰσχυρὰ ἀνανεωμένο εἶναι καὶ τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1978-1980. Νέα μέλη εἶναι οἱ Γ. Μυλωνᾶς, Ν. Γιαλούρης, νέος γενικὸς ἐπιθεωρητής, Ν. Πλάτων, Ἴω.

103. Ὁ ναὸς τῶν Ἀρχανῶν ἀπὸ Β. Στὸ βάθος τὸ δρος Γιούχτα (ΠΑΕ 1979 πίν. 178α).

Σακελλαράκης, Δ. Παπαστάμος και Ίω. Τραυλός ἀντί τῶν Μ. Καλλιγᾶ, Κ. Κτιστόπουλου, Δ. Λαζαρίδη, Δ. Μιράσγεζη, Μ. Χατζιδάκη και Σ. Καρούζου. Ὁ Γ. Μυλωνᾶς ἐκλέγεται ἀντιπρόεδρος, μετὸν θάνατο τοῦ Ἀ. Ὁρλάνδου ὅμως τὸ 1979 γίνεται γενικὸς γραμματεὺς καὶ τὴ θέση του καταλαμβάνει ὁ Π. Ζέπος. Μετὸν θάνατο τοῦ Γ. Βέλτσου τὸ 1980 ὁ Π. Ζέπος γίνεται πρόεδρος καὶ ὁ Ίω. Τραυλός ἀντιπρόεδρος. Τὰ κενὰ τοῦ Συμβουλίου συμπληρώνουν ὁ Γ. Δοντᾶς καὶ ὁ Β. Καλλιπολίτης.

Ἡ περίοδος τῆς γραμματείας τοῦ Ἀ. Ὁρλάνδου ὑπῆρξε ἡ περισσότερο εὐτυχῆς τῆς Ἑταιρείας, ἂν μετὸν χαρακτηρισμὸ αὐτὸ ἐννοοῦμε τὴν ἔλλειψη ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν προβλημάτων καὶ τὴν ἀταλάντευτη ἐκπλήρωση τῶν σκοπῶν τῆς. Ὄντας οἱ περισσότεροι ἀρχαιολόγοι μαθητὲς τοῦ Ὁρλάνδου καὶ ἔχοντας ὄλοι βαθὺ σεβασμὸ γιὰ τὸ πρόσωπό του, δὲν ὑπῆρξε στιγμή ἀμφισβήτησης τῆς θέσης του ὡς γραμματεὺς ἀκόμη καὶ ὅταν ἔγιναν κάποιες προσπάθειες ἀλλαγῆς τοῦ καθεστώτος ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ Συμβούλιο. Ἐπιβαλλόταν σ' ὄλους μετὴ μεγάλη του ἐπιστημονικὴ ἀξία καὶ τὸν χαρακτήρα του.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΥΛΩΝΑ (1979-1986)

Ἡ περίοδος τῆς γραμματείας τοῦ Γ. Μυλωνᾶ, μετὴν ὁποία συμπληρῶνται τὰ πρῶτα 150 χρόνια τοῦ βίου τῆς Ἑταιρείας, διανύεται σὲ ἥσυχο καὶ ἀκύμαντο κλίμα. Παρὰ τὸν πληθωρισμὸ καὶ τὴ μείωση τῶν πόρων τῆς, χάρις σὲ νέες χρηματοδοτήσεις ἡ Ἑταιρεία ἀναλαμβάνει νὰ φέρει σὲ πέρας μεγαλόπνοα ἔργα καὶ νέα προγράμματα.

Οἱ ἀνασκαφές

Τὴν περίοδο τούτη ἡ Ἑταιρεία περιλαμβάνει στὶς δραστηριότητές της ἀπὸ τὸ 1980 τὶς ἀνασκαφές τῆς Βεργίνας, τοῦ Δίου, τῆς Πέλλας καὶ τῆς Σίνδου. Τὸν ἴδιο χρόνον ἀναλαμβάνει καὶ τὴ διαχείριση τῶν πιστώσεων τῶν ἔργων τῆς Ἐπιτροπῆς Συντηρήσεως τῶν Μνημείων Ἀκροπόλεως (ΕΣΜΑ). Ἀπὸ τὸ 1984 χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὸ Δημόσιο μετὴ πρωτοβουλία τοῦ τότε προέδρου τῆς Δημοκρατίας Κωνστ. Καραμανλῆ πενταετὲς πρόγραμμα Νοτίου Ἑλλάδος, ποὺ περιλαμβάνει τρεῖς ἀνασκαφές, τοῦ Ραμνοῦντος, τῆς Νέας Ἀγχιάλου (Φθιωτῶν Θηβῶν) καὶ τοῦ Ἰδαίου ἄντρου. Τὸ πρόγραμμα προβλέπει τὴν ἀνασκαφή, συντήρηση καὶ τελικὴ δημοσίευση τῶν εὐρημάτων.

Ἡ οικονομικὴ κατάσταση τῆς Ἑταιρείας ὅμως δὲν εἶναι εὐχάριστη καὶ τὸ 1984 φθάνει σὲ κρίσιμο σημεῖο. Ἡ μεγάλη πτώση τῆς ἀξίας τῶν μετοχῶν τῶν Τραπεζῶν Ἑλλάδος καὶ Ἑθνικῆς, ἡ μικρὴ ἀπόδοση τῶν οἰκοδομῶν ποὺ ἐνοικιάζει ἡ Ἑταιρεία, ἡ διακοπὴ τῆς χορήγησης ποσοστοῦ ἀπὸ τὶς εἰσπράξεις τοῦ Ἑθνικοῦ Λαχείου, ἡ αὐξηση τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἐξόδων λειτουργίας τοῦ μεγάρου ὅπως καὶ τῶν δημοσιευμάτων δημιουργοῦν μεγάλο ἔλλειμμα,

τὸ ὁποῖο ἀναγκάζει τὸ Συμβούλιο νὰ διακόψει τὸ 1985 καὶ 1986 τὶς τακτικὲς ἀνασκαφὲς καὶ νὰ ἐκτελεῖ μόνο ἐκεῖνες ποὺ χρηματοδοτοῦνται ἀπὸ τρίτους (Δημόσιο, Πανεπιστήμια, ἄλλα ἰδρύματα). Ἔτσι ἡ συμπλήρωση τῶν 150 χρόνων τῆς Ἑταιρείας συνοδεύεται ἀπὸ μία σοβαρότατη κρίση ποὺ δημιουργεῖ ὀπισθοδρόμηση στὴν πρόοδο τοῦ προγράμματός της, κυρίως τῶν δημοσιευμάτων καὶ τοῦ πλουτισμοῦ τῆς βιβλιοθήκης της. Ἡ κρίση αὐτὴ εἶναι δύσκολο νὰ ξεπεραστεῖ, γιατί δὲν ἀποτελεῖ μεμονωμένο γεγονός ἀλλὰ εἶναι ἀπότοκος τῆς μεγάλης κρίσης τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας ποὺ ἄρχισε τυπικὰ τὸ 1973 καὶ συνεχίζεται μὲ αὐξανόμενο ρυθμὸ καὶ μὲ κύριο σύμπτωμα τὸν μεγάλο πληθωρισμό.

Ἀττικὴ

Στὴν Ἀττικὴ συμπληρωματικὲς ἐρευνες ἐγίναν ἀπὸ τὴν Ὁ. Ἀλεξανδρῆ στὸ ἀρχαῖο θέατρο τῶν Τραχῶνων τὸ 1980 καὶ 1981, τὸ ὁποῖο εἶχε ἀνασκαφεῖ παλαιότερα ἀπὸ τὴν ἴδια μὲ κρατικὲς πιστώσεις. Μὲ χρηματοδότηση τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων Ἔργων ἐγίναν ἐκτεταμένες ἀνασκαφὲς στὴν περιοχὴ τοῦ ἀεροδρομίου Σπάτων τὸ 1981 καὶ 1982 ἀπὸ τὴν Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς, τὶς ὁποῖες διηύθυνε ὁ Γ. Σταϊνχάουερ.

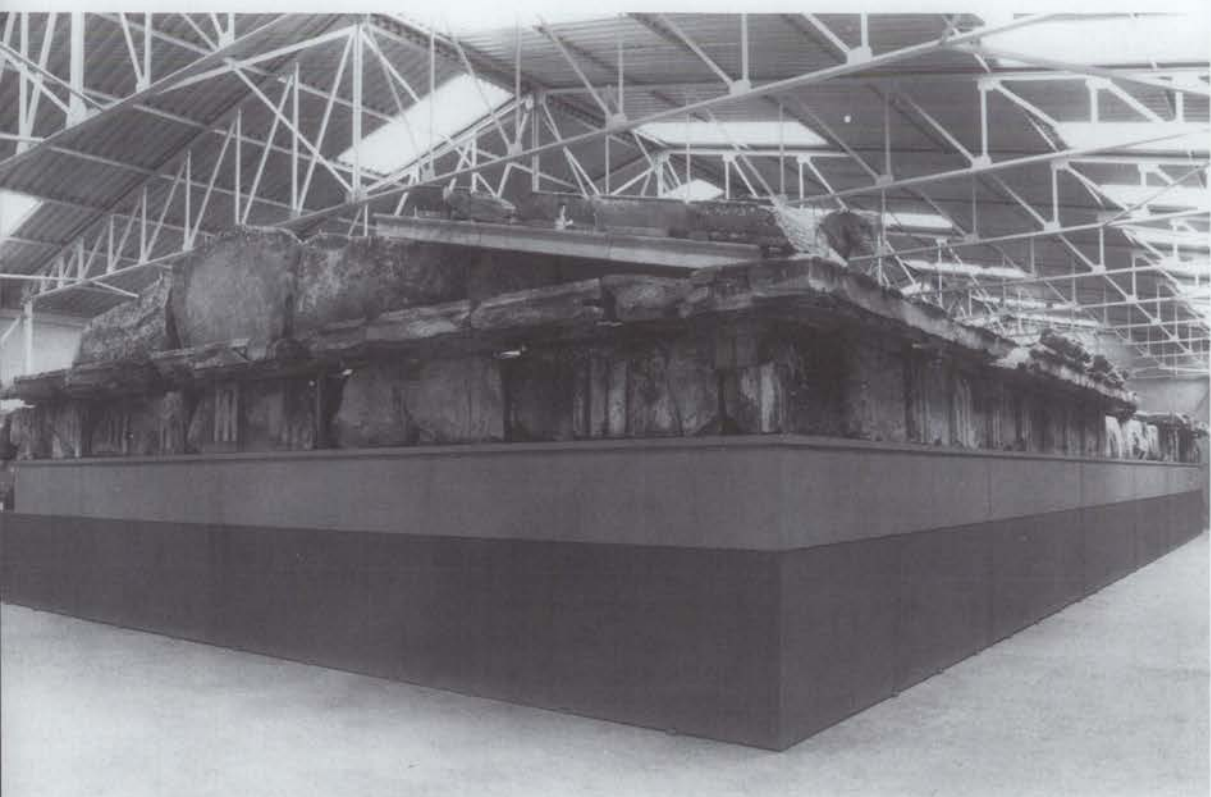
Στὸν Ραμνούντα, ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ὁποίου περιελήφθηκε στὸ πενταετὲς πρόγραμμα Νοτίου Ἑλλάδος, συνεχίστηκαν οἱ ἐρευνες ἀπὸ τὸν Βασ. Πετράκο κατὰ τὸ διάστημα 1980-1986. Ἐρευνήθηκαν τὸ ἄνδρρο τοῦ ἱεροῦ τῆς Νεμέσεως, ἡ ὑστεροαρχαϊκὴ δεξαμενὴ τῆς κρήνης τοῦ ἱεροῦ, τὸ Ἀμφιάρειον τοῦ Ραμνούντος, τὸ γυμνάσιο, ὁ μικρὸς ναὸς καὶ τὸ σπουδαιότερο, ἐγίνε σὲ στεγασμένο χῶρο ἡ ἀνασυσταση τοῦ θριγκοῦ τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Νεμέσεως. Ἐξαιρετικὴ σημασίας εὔρημα, ποὺ ὀφείλεται ὄχι στὴν τύχη ἀλλὰ στὴ συστηματικὴ μελέτη, εἶναι ἡ εὔρεση τῶν κομματιῶν τῆς βάσης τοῦ ἀγάλματος τῆς Νεμέσεως καὶ ἡ συγκόλληση σ' αὐτὴν γλυπτῶν τῶν ἀνασκαφῶν Στάη καὶ τῶν νεώτερων, μετὰ τὸ 1975.

Ἐκτεταμένες ἀναγκαστικὲς ἀνασκαφὲς καὶ ἐρευνες ἐγίναν τὸ 1986 στὴν Ψυττάλεια ἀπὸ τὸν Βασ. Πετράκο, γιατί στὸ ἄτυχο ἱστορικὸ νησί κατασκευάζονται, μὲ ἄδεια τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, γιγαντιαῖες ἐγκαταστάσεις καθαρῶν τῶν λυμάτων τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Ἀθήνας, μὲ συνέπεια τὴν ὀλοκληρωτικὴ καταστροφὴ μεγάλου μέρους του.

Νέες ἐρευνες στὴν Ἐλευσίνα ἐγίναν κατὰ τὸ διάστημα 1980-1983 ἀπὸ τὸν Γ. Μυλωνᾶ καὶ τὸν Ἰω. Τραυλὸ μὲ σκοπὸ νὰ εὐκολυνθεῖ ἡ προετοιμαζόμενη δημοσίευση τῶν ἀνασκαφῶν τους.

Πελοπόννησος

Στὴν Πελοπόννησο ἐπαναλήφθηκαν ἀπὸ τὸν Γ. Μυλωνᾶ καὶ τὸν Σπ. Ἰακωβίδη οἱ ἀνασκαφὲς στὴν ἀκρόπολη τῶν Μυκηνῶν (1984-1986). Στὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος Μαλεάτα συνεχίστηκαν ἀπὸ τὸν Β. Λαμπρινουδάκη οἱ ἀνασκαφὲς (1980-1981, 1983-1984, 1986), ὅπως καὶ οἱ ἀνασκαφὲς καὶ ἐρευνες τοῦ Ν. Δρανδάκη καὶ τῶν συνεργατῶν του στὴ

104. Ὁ ἀναστηλωμένος θριγκὸς τοῦ ναοῦ τῆς Νεμέσεως τοῦ Ραμνοῦντος. Οἱ νέες ἀνασκαφές καὶ ἐρευνες τῆς Ἀ. Ἐτ. στὸν Ραμνοῦντα (1975 κ.ἐξ.) εἶχαν ὡς κύριο σκοπὸ τὴ διάσωση τῶν μνημείων. Τὰ μέλη τοῦ θριγκοῦ τοῦ ναοῦ βρῆκαν, μέσα σὲ ἀσφαλὴ στεγασμένο χῶρο, τὴν ἀρχικὴ τους θέση.

105. Ἡ μόνη σωζόμενη, κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος της, «φειδιακὴ» βάση εἶναι τοῦ λατρευτικοῦ ἀγάλματος τῆς Νεμέσεως, ἔργο τοῦ μαθητῆ τοῦ Φειδίου Ἀγορακρίτου, στὸν Ραμνοῦντα. Ἡ ἀποκατάσταση τῆς βάσης (1979) εἶναι ἔργο πολύχρονο καὶ πολύμοχθο καὶ τὸ μνημεῖο ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα εὐρήματα στὴν κλασικὴ ἀρχαιολογία μετὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο.

106. Τὰ ταφικά μνημεῖα τοῦ Ραμνοῦντος ἔχουν ξεχωριστὴ θέση στὴν κλασικὴ ταφικὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Ἀττικῆς. Ἐδῶ ὁ ναῖσκος τοῦ ταφικοῦ περιβόλου τοῦ Διογείτονος ὅπως ἀποκαταστάθηκε στὴν ἀρχικὴ μορφή του σὲ στεγασμένο χῶρο, στὸν Ραμνούντα, τὸ 1982.

Λακωνική και τή Μεσσηνιακή Μάνη (1980-1984). Βραχύχρονη άνασκαφή στό ιερό τής Ἀφροδίτης Ἐρυκίνης στό ΒΔ. Ἀρκαδία ἔκανε τὸ 1980-1981 ἡ Χρ. Καρδαρά. Τοπογραφικὲς ἐργασίες καὶ ἀποτυπώσεις διεξήγαγε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τής Ἐταιρείας στό Στύμφαλο τὸ Καναδικὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτοῦτο τὸ 1982-1984. Τὴν ἀνασκαφή τής Σικυῶνος, ποὺ εἶχε ἀρχίσει ὁ Ἀπ. Ἀρβανιτόπουλος καὶ συνέχισε ὁ Ἀ. Ὀρλάνδος, ἐπανελάβε τὸ 1982, 1983 καὶ 1984 ἡ Καλ. Βότση. Τὴ μακρόχρονη ἀνασκαφή τής Ἥλιδος συνέχισε ἐπίσης ὁ Ν. Γιαλούρης (1980-1983), ὅπως καὶ τοῦ ναοῦ στό Μάζι ἡ Ἀλ. Τριάντη (1980-1981, 1983). Συνεχίστηκε ἐπὶ δύο περιόδους ἀκόμη (1980-1981) ἡ ἀνασκαφή μυκηναϊκῶν τάφων στόν Καλλιθέα Πατρῶν ἀπὸ τὸν Ἀθ. Παπαδόπουλο. Τὸ 1981 ἔγινε συμπληρωματικὴ ἀνασκαφή μεγάλου ταφικοῦ οἰκοδομήματος στό Μامουσιά Αἰγιαλείας ἀπὸ τὴν Ἰφ. Δεκουλάκου καὶ τὸ 1982 πραγματοποιήθηκε ἐπίσης συμπληρωματικὴ ἀνασκαφή ἀποθέτη ὑστερογεωμετρικῶν χρόνων ἀπὸ τὸν Ἰω. Παπαποστόλου στό Ρακίτα τοῦ Παναχαϊκοῦ. Ὁ Γ. Κορρὲς συνέχισε τὶς ἔρευνές του στόν περιοχή τής Πυλίας (1980, 1983) καὶ στό Βοϊδοκοιλιά (1981-1983).

Στερεά

Στὴν Τανάγρα ὁ Θ. Σπυρόπουλος συνέχισε κατὰ τὸ 1980-1984 τὴν ἀνασκαφή τοῦ μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου, τὸ ὁποῖο στό παρελθὸν εἶχε προσφέρει τὶς θαυμάσιες πήλινες γραπτὲς σαρκοφάγους. Στὸν Γκλᾶ ὁ Σπ. Ἰακωβίδης ἐρεῦνησε ἀπὸ τὸ 1981 ὡς τὸ 1984 τὴν ἀκρόπολη, στό Χαιρώνεια ἡ Χαρὰ Τζαβέλλα τὴν «τούμπα Μπαλωμένου» καὶ στόν Μύτικα τής Ἀκαρνανίας ὁ Π. Βοκοτόπουλος συνέχισε συστηματικὰ τὴν ἔρευνα τής παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τής Ἀγ. Σοφίας. Μικρῆς ἔκτασης ἔρευνα ἔκανε τὸ 1983-1986 ὁ Ἰω. Παπαποστόλου στόν Θέρμο συνεχίζοντας τὶς ἀνασκαφές τοῦ Γ. Σωτηριάδη καὶ τοῦ Κ. Ρωμαίου.

Θεσσαλία

Στὴ Θεσσαλία μία μόνο ἀνασκαφή ἔγινε, τής Νέας Ἀγγιάλου, ἀπὸ τὸν Π. Λαζαρίδη, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ 1984 χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὸ πρόγραμμα Ν. Ἑλλάδος (1980-1986).

Ἥπειρος

Στὴν Ἥπειρο συνεχίστηκαν οἱ ἀνασκαφές τῶν προηγουμένων ἐτῶν, τής Δωδώνης ἀπὸ τὸν Σ. Δάκαρη (1981-1983, 1985-1986), τής Κασσώπης ἀπὸ τὸν ἴδιο ἀνασκαφέα (1980-1983) καὶ τής Ἐφύρας ἀπὸ τὸν Ἀθ. Παπαδόπουλο (1980-1984).

Μακεδονία

Στὴ Μακεδονία ἐξακολούθησαν οἱ παλαιὲς ἀνασκαφές, τῶν βασιλικῶν τής Ἀμφίπολης ἀπὸ τὸν Εὐ. Στίκα (1980), τής Τορώνης ἀπὸ τὸν Ἀλ. Καμπίτογλου (1981-1982, 1984), τῶν Φιλίππων (1981-1983) ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τοῦ Στ. Πελεκανίδη, ὁ ὁποῖος πέθανε τὸ 1979, καὶ τής Ἀμφίπολης ἀπὸ τὸν Δ. Λαζαρίδη (1980-1985), ὁ ὁποῖος πέθανε ἐπίσης τὸ 1985. Νέες ἀνασκαφές, οἱ ὁποῖες περιλαμβάνονται στό εἰδικὸ πρόγραμμα Β. Ἑλλάδος, εἶναι τής Πέλλας ἀπὸ τὴ Μ. Σιγανίδου

(1981-1986), τῆς Βεργίνας ἀπὸ τὸν Μ. Ἀνδρόνικο (1981-1986), τοῦ Δίου ἀπὸ τὸν Δ. Παντερμαλῆ (1981-1985) καὶ τῆς Σίνδου ἀπὸ τὴν Αἰκ. Δεσποίνη (1981-1982).

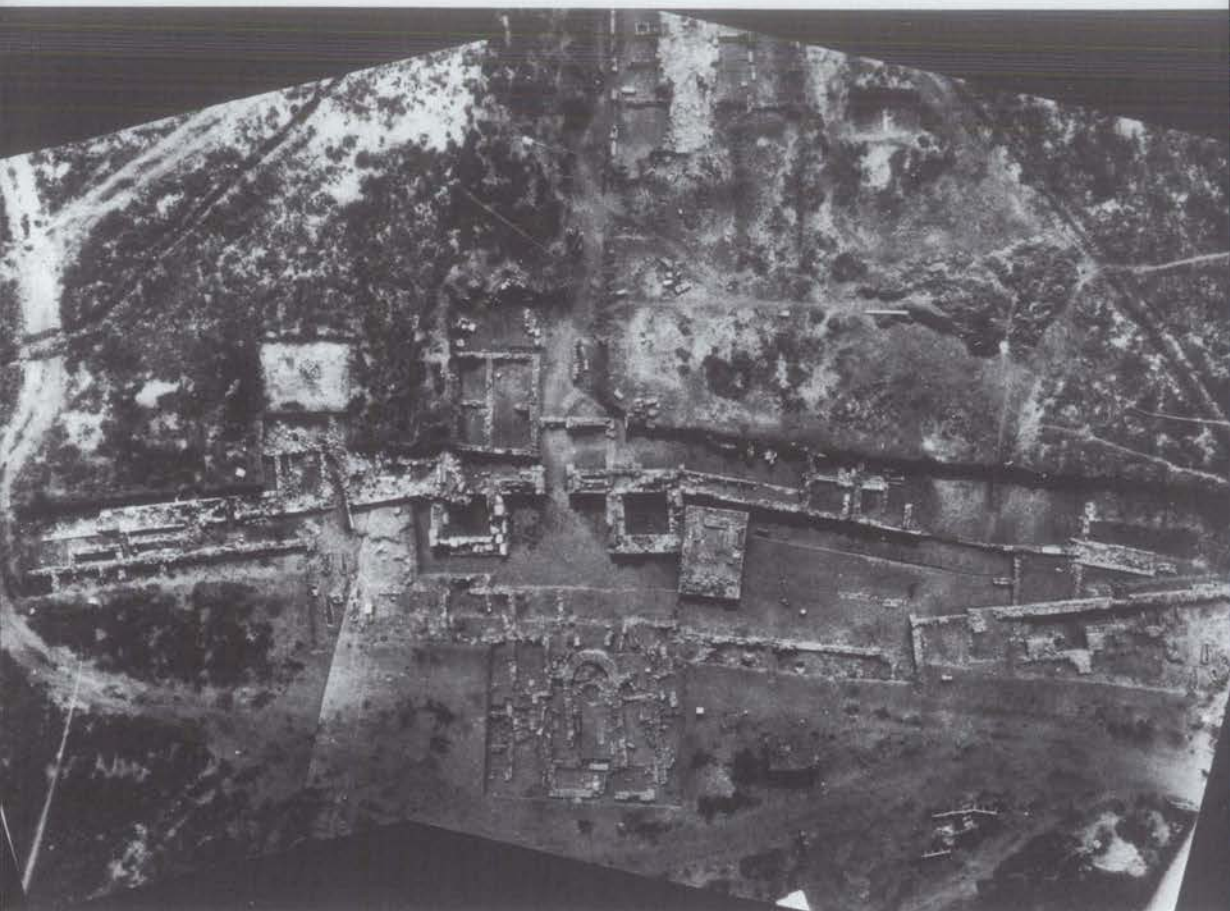
Θράκη

Στὴ Θράκη συνεχίστηκαν οἱ ἀνασκαφές τῆς Μεσημβρίας ἀπὸ τὸν Ἀ. Βαβρίτσα (1980-1981, 1983-1984) καὶ τῶν Ἀβδήρων ἀπὸ τὴν Χ. Κουκούλη (1982-1984), ἡ ὁποία ἀνέλαβε τὴ διεξαγωγή τους μετὰ τὸν Δ. Λαζαρίδη. Νέα ἀνασκαφὴ (1982-1984) εἶναι τῆς βυζαντινῆς πόλης Πολυστύλου Ἀβδήρων ἀπὸ τὸν Χ. Μπακιρτζῆ. Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Μαρώνειας συνεχίστηκε ἀπὸ τὸν Εὐ. Τσιμπίδη (1980-1986).

Μὲ πιστώσεις τοῦ πενταετοῦς προγράμματος τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ τῆς Νομαρχίας Ροδόπης ἐγινε ἀνασκαφὴ τὸ 1985 ἀπὸ τὸν Χ. Μπακιρτζῆ τῶν ἐρειπίων παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς στὴ θέση «Σύναξη» Ἀ. τῆς Μαρωνείας. Ἐρείπια βυζαντινῆς ἐκκλησίας ἐρεύνησε στὸν Ἁγ. Χαράλαμπο Μαρωνείας τὸ 1985 ὁ Θ.

107. Μεγάλη καὶ παλαιὰ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀ. Ἐτ. εἶναι τοῦ Δίου, στὴ Μακεδονία, πού ἄρχισε ἀπὸ τὸν Σωτηριάδη καὶ συνεχίζεται σήμερα ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Δημ. Παντερμαλῆ. Στὴ φωτογραφία εἰκονίζεται μέρος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἰσιδος (ΠΑΕ 1981 Α' πίν. 69α).

108. Οί σημερινές μέθοδοι φωτογράφισης ἐπιτρέπουν νέα θεώρηση τῶν μνημείων καί ἀκόμη τήν ἐντόπιση ἀρχαίων πού δέν φαίνονται. Ἡ φωτογραφία αὐτή ἔχει ληφθεῖ μέ μπαλόνη καί εἰκονίζει τίς ἀνασκαφές τῶν Ἀβδήρων (Ἔργον 1982 εἰκ. 1).

Νησιά

Ἀλιπράντης. Τέλος, στό χωριό Ρίζια τοῦ νομοῦ Ἐβρου ἄρχισε τὸ 1984 ἀπὸ τὸν Δ. Τριαντάφυλλο ἡ ἀνασκαφὴ προϊστορικοῦ οἰκισμοῦ.

Στὰ νησιά συνεχίστηκαν, στὴν Εὐβοία, οἱ ἀνασκαφές τῆς Ἐρέτριας (1980-1985) ἀπὸ τὸν Π. Θέμελη. Στὴ Νάξο ὁ Β. Λαμπρινουδάκης συνέχισε κατὰ τὸ διάστημα 1980-1985 τίς ἐρευνές του τῆς μυκηναϊκῆς Νάξου καί κατὰ τὸ 1982, 1984-1985 σὲ συνεργασία μέ τὴ Φ. Ζαφειροπούλου ἐρεῦνησε στὴν πλατεία Μητροπόλεως τῆς Νάξου στρώματα τῆς μυκηναϊκῆς καί τῆς γεωμετρικῆς πόλης. Ὑποβρύχιες παρατηρήσεις ἔγιναν ἐπίσης βόρεια τῆς παραλίας τῆς Γρόττας ἀπὸ τὸν Γ. Παπαθα-

νασόπουλο τὸ 1981. Στὴν Πάρο συνεχίστηκαν οἱ ἀνασκαφές στὶς Κουκουναριές (1980-1986) ἀπὸ τὸν Δ. Σκιλάρντι, στὴ Σίφνο (1980) τῆς ἀκρόπολης τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου ἀπὸ τὴ Β. Φιλιππάκη, στὴ Μινῶα τῆς Ἀμοργοῦ ξανάρχισαν τὸ 1981 καὶ συνεχίστηκαν ὡς τὸ 1986 ἀπὸ τὴ Λ. Μαραγκοῦ οἱ ἀνασκαφές τοῦ Χρ. Τσουντα, στὴ Θήρα συνεχίστηκε ἐπίσης τὸ 1981 καὶ 1982 ἀπὸ τὸν Ν. Ζαφειρόπουλο ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ νεκροταφείου στὴ Σελλάδα, καὶ στὸ Ἀκρωτήρι ὁ Χρ. Ντούμας ἐξακολούθησε (1980-1986) τὶς ἔρευνες καὶ τὶς μελέτες τῆς μεγάλης ἀνασκαφῆς τοῦ Σπ. Μαρινάτου. Τέλος μὲ τὴν ἐποπτεία τῆς Ἑταιρείας ἔγιναν ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ ἀποστολὴ Odyssey Project ἀνασκαφές τὸ 1984-1986 στὴν τοποθεσίᾳ Ἁι-Γιώργης Ἀετοῦ τῆς Ἰθάκης ἀπὸ τὸν Σ. Συμεώνογλου.

Στὴν Κρήτη συνεχίστηκαν οἱ ἀνασκαφές στὴ Ζάκρο ἀπὸ τὸν Ν. Πλάτωνα (1980-1985), στὶς Ἀρχάνες ἀπὸ τὸν Γιάννη καὶ τὴν Ἐφη Σακελλαράκη (1980, 1982-1985), στὴ Βασιλικὴ Ἱεραπέτρας ἀπὸ τὸν Ἄντ. Ζώη (1980-1982, 1984), στὸν Γιούχτα ἀπὸ τὴν Ἀλ. Καρέτσου,

109. Ἰδαῖον ἄντρον: ἡ εἴσοδος (Ἔργον 1984 εἰκ. 142).

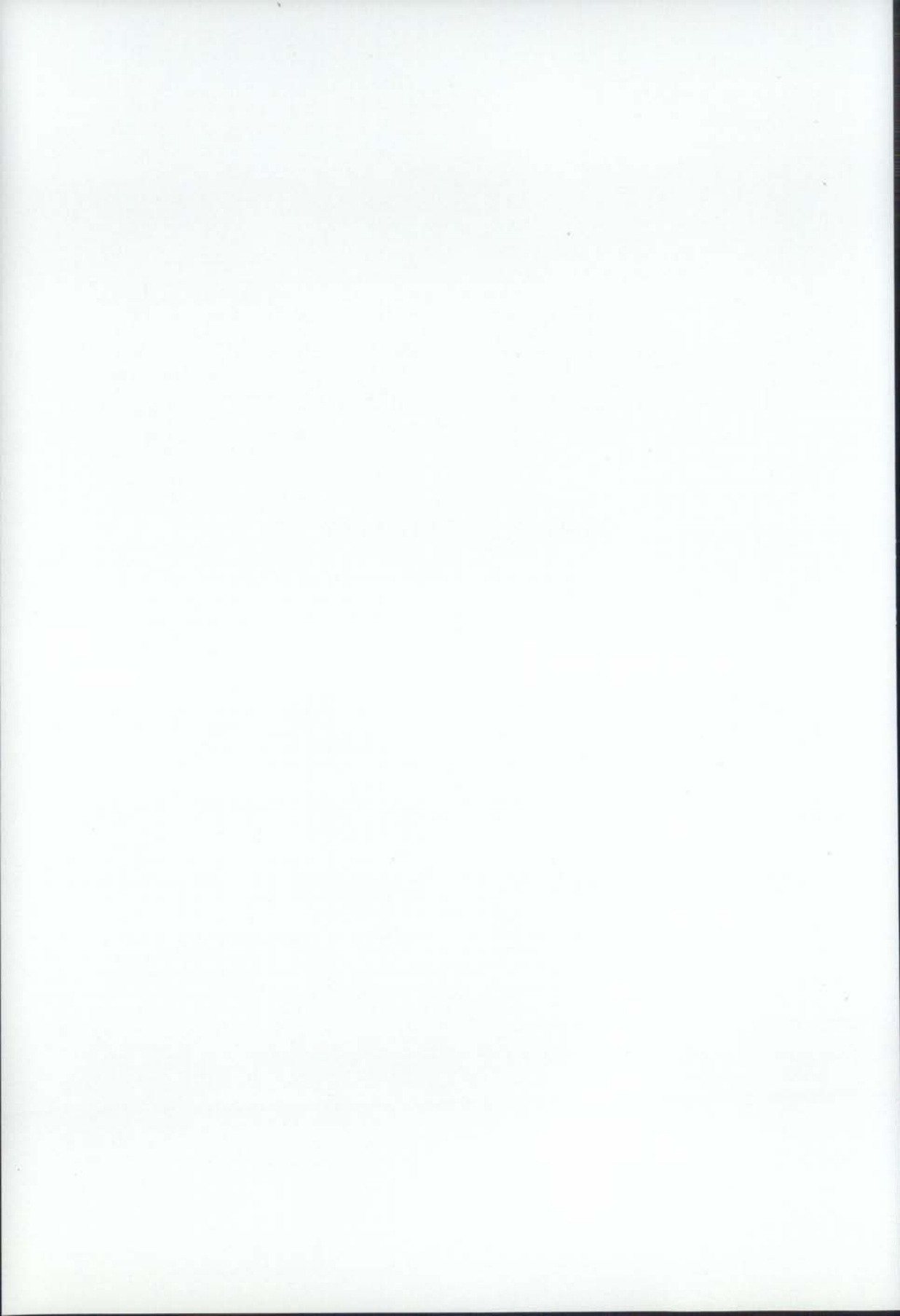

(1980, 1984-1985), στὸ Καστέλλι Χανίων (1980, 1982) ἀπὸ τὸν Ἰω. Τζεδάκη, στὴ Σύμη Βιάννου (1983-1985) ἀπὸ τὴν Ἀγγ. Λεμπέση. Νέα ἀνασκαφή, τοῦ προγράμματος Ν. Ἑλλάδος, εἶναι τοῦ Ἰδαίου ἀντρου ἀπὸ τὸν Γ. Σακελλαράκη (1983-1986).

Τὸ Συμβούλιο

Στὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1981-1983 νέα πρόσωπα εἶναι ὁ Β. Λαμπρινουδάκης, ὁ Γ. Μιχαηλίδης-Νουάρος καὶ ὁ Μ. Χατζηδάκης στὴ θέση τοῦ Ν. Ζαφειρόπουλου, τοῦ Β. Καλλιπολίτη καὶ τοῦ Π. Κανελλόπουλου. Τὸ Συμβούλιο τῆς τριετίας 1984-1986, μὲ τὸ ὁποῖο συμπληρώνονται τὰ πρῶτα 150 χρόνια τοῦ βίου τῆς Ἑταιρείας, εἶχε περισσότερα νέα πρόσωπα, τὸν Ἀγγ. Βλάχο, τὸν Ἀγγ. Γαλανόπουλο, τὸν Π. Λαζαρίδη, τὴ Ντ. Μουρίκη καὶ τὸν Ἰω. Παπαποστόλου, στὴ θέση τῶν Ν. Γιαλούρη, Γ. Μιχαηλίδη-Νουάρου, Δ. Παπαστάμου, Ν. Πλάτωνος καὶ Μ. Χατζηδάκη. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Π. Ζέπου τὸ 1985 πρόεδρος ἐκλέχτηκε ὁ Κωνστ. Μπόνης καὶ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἰω. Τραυλοῦ, ἐπίσης τὸ 1985, ἀντιπρόεδρος ἔγινε ὁ Γ. Δοντᾶς καὶ τὴ θέση τοῦ συμβούλου κατέλαβε ὁ Λ. Ἐφραίμογλου, βιομήχανος.

Μέρος Δεύτερο

ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Τὰ Πρακτικά

Ἀπὸ τὴν ἴδρυσή της ἡ Ἑταιρεία ἔκανε δημοσιεύσεις σχετικὲς μὲ τὴ δράση της καὶ τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν της. Τὰ πρῶτα της δημοσιεύματα τιτλοφοροῦνται *Σύνοψις Πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας* (1837, 1837/8, 1838/9) *τῆς Α΄-Γ΄ συνεδριάσεως καὶ Πρακτικὰ Δ΄ συνεδριάσεως Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας* (1839/40). Τοῦ τελευταίου τίτλου χρῆση ἔγινε γιὰ τὴν Ε΄ συνεδρίαση, τοῦ 1840/41 καὶ τὴν Ζ΄, τοῦ 1841/42, ἐνῶ Πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων Ζ΄, Η΄, Θ΄, Ι΄ καὶ ΙΑ΄, δηλαδὴ τῶν ἐτῶν 1842-1846/7, δὲν ἐκδόθησαν. Τὰ τεύχη αὐτὰ ἦταν μικρότατα, 0.092×0.13 μ. περίπου, καὶ περιεῖχαν τοὺς λόγους τοῦ προέδρου, ὁσάκις ἐκφωνοῦσε, τὴ λογοδοσίαν τοῦ γραμματέως μὲ τὸν οἰκονομικὸ ἀπολογισμὸ καὶ τὶς ἀρχαιρεσίαις. Ἀνατύπωση τῶν πρώτων ἑξὶ τευχῶν καὶ δημοσίευση τῶν Πρακτικῶν τῶν ὑπόλοιπων ἐτῶν ὡς τὸ δέκατο (1846/47) ἔγινε ἀπὸ τὴ Δημόσιον Τυπογραφίαν τὸ 1846 (= 1847) μὲ τὴν ἀντικριστὴ στὸ ἑλληνικὸ κείμενον γαλλικὴ μετάφραση ποὺ ἔκανε ὁ Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆς. Ἡ δευτέρα αὐτῆ ἐκδοσις (1837-1846/47) τιτλοφορεῖται *Σύνοψις τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας τῶν Ἀθηνῶν, ἐκδοσις δευτέρα*. Προσαρτημένον στὰ Πρακτικὰ τοῦ 1845/46 εἶναι τὸ μαθηματικὸ-ἀστρονομικὸ ὑπόμνημα τοῦ Λεωνίδα Παλάσκα, γραμμένον γαλλικὰ, γιὰ τὸ Ὁρολόγιον τοῦ Ἀνδρονίκου (Πύργου τῶν Ἀνέμων), τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ καὶ τὴν πρώτη μελέτη ποὺ δημοσίευσε ἡ Ἑταιρεία. Ἀκολουθοῦν τὰ *Πρακτικὰ ΙΒ΄ καὶ ΙΓ΄ Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας* (1847/48, 1848/49) μὲ γαλλικὴν μετάφρασιν ἐπίσης, μὲ τὰ ὁποῖα κλείνει ἡ πρώτη περίοδος (τόμοι 1-13) τῆς ἐκδοσῆς τους. Ἡ δευτέρα περίοδος (τόμοι 14-29) περιλαμβάνει τὰ Πρακτικὰ ἀπὸ τὸ 1858 ὡς τὸ 1870. Τοῦ ἔτους 1858/59 τιτλοφορεῖται *Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας*, τοῦ ἔτους 1859/60 *Γενικὴ συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας*, τὸ ἴδιον καὶ τοῦ ἔτους 1860/61. Τῶν ὑπόλοιπων ὡς τὸ 1870 (16-25) τιτλοφοροῦνται *Δύο Γενικαὶ Συνελεύσεις τῶν ἐταίρων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας*. Ἀπὸ τὸ 1870, ποὺ ἀρχίζει ἡ τρίτη περίοδος, ὡς σήμερον, τιτλοφοροῦνται *Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας*, ἐκδίδονται ὅπως πάντοτε κάθε χρόνον, ἐκτὸς ἀπὸ λίγας περιπτώσεις ποὺ ἡ κατάστασις τῆς χώρας ἀνάγκασε τὴν Ἑταιρεία νὰ δημοσιεύσει

Η
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΛΑ
SOCIÉTÉ ARCHÉOLOGIQUE
D'ATHÈNES.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,
ΞΚ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ,
1838.

110. Το εξώφυλλο της πρώτης έκδοσης τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἄ. Ἐτ. τοῦ 1838. Ὁ πραγματικὸς τίτλος βρῖσκεται στὴ σ. 4: «Πρακτικὰ τῆς δευτέρας συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας».

Πρακτικὰ περισσοτέρων ἐτῶν σὲ ἓνα τόμο (1922/24, 1925/26, 1941/44, 1945/48). Ἀπὸ τὸ 1975 ἐκδίδονται γιὰ ὀρισμένες χρονιῆς μεγάλης δραστηριότητος σὲ δύο τεύχη. Ὅπως εἰπώθηκε, τὰ Πρακτικὰ (συντομογραφοῦνται ΠΑΕ) περιείχαν στὴν ἀρχὴ μόνο τὴ λογοδοσίαν τοῦ γραμματέως καὶ τὸν λόγον τοῦ προέδρου, ἀπὸ τὸ 1880 περιέχουν καὶ τὶς ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν, πράγμα ποῦ ἀποτελεῖ τὸν κανόνα ἀπὸ τὸ 1881 καὶ πέρα. Ἀπὸ τὸ 1920 καὶ ἐξῆς ἀρχίζει ἡ τέταρτη περίοδος ἐκδόσεως τῶν ΠΑΕ.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ
Ἐφημερίς

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστημονικὸ ὄργανο τῆς Ἐταιρείας. Ἀπὸ τὸ 1837 ὡς τὸ 1860 (περίοδος πρώτη) ἀποτελεῖ κρατικὸ δημοσίευμα, συντάσσεται καὶ ἐκδίδεται σχεδὸν μόνον ἀπὸ τὸν

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ,

ΑΦΟΡΩΣΑ ΤΑΣ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΝΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑΣ

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΔΕ

ΚΑΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗΝ ΔΙΑΤΑΓΗΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.

ΑΘΗΝΗΣΙ.

ΕΚ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ.

.....

1837.

111. Το εξώφυλλο του πρώτου τεύχους της 'Εφημερίδος 'Αρχαιολογικῆς. Τα ἐπόμενα τεύχη τυπώ-
νονταν χωρὶς ἐξώφυλλο.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'. ΕΤΟΣ Α'. 1862. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ. ΤΕΥΧΟΣ Α'. ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ.

τιμή ένιαυσία τής εφημερίδος έκ δώδεκα
τευχών προκαταβλήσει δραχμαί 20.
μοναδικά τεύχη δέν έκποιούνται.

πάσα σχέσις άφορώσα τήν άρχαιολογικήν έ-
φημερίδα, είτε προφορική είτε έγγραφος, γίνε-
ται διά τοῦ εκδότου 'Αθ. Σ. Ρουσοπούλου.

καί τῶδε κέρδει κέρδος άλλο τίττεται».

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ

έξεδόθη τῇ 31 'Ιανουαρίου
1862.

γενικό ἔφορο Κυριακὸ Πιττάκη καὶ περιέχει ἐκθέσεις καὶ μελέτες σχετικὲς μὲ ἀνασκαφὲς καὶ εὐρήματα τῆς Γενικῆς Ἐφορείας. Μὲ τὸ ΒΔ τῆς 2 Μαρτ. 1861 ἡ ἐκδόσή της ἀνατίθεται στὴν Ἐταιρεία καὶ ὁ τίτλος της γίνεται Ἐπισημογραφικὴ Ἐφημερίς, ἐκδιδόμενη ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπισημογραφικῆς Ἐταιρείας δαπάνῃ τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ νέα αὐτὴ ἐκδοση (συντομογραφεῖται ΑΕ) ἀποτελεῖ τὴν περίοδο δευτέρα. Ἐκδόθηκαν 17 τεύχη (Α'-Η' τοῦ 1862, Θ'-ΙΒ' τοῦ 1863, ΙΓ' τοῦ 1869, ΙΔ' τοῦ 1870, ΙΕ' τοῦ 1873, ΙΖ' τοῦ 1873 καὶ ΙΖ' τοῦ 1874). Ἐκδότης, δηλαδὴ διευθυντής, τῶν πρώτων 12 τευχῶν ἦταν ὁ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθ. Ρουσόπουλος, κατόπιν ὁ Στ. Κουμανούδης καὶ ὁ Π. Εὐστρατιάδης.

Ἡ Ἐπισημογραφικὴ Ἐφημερίς ἐπανεκδόθηκε τὸ 1883 καὶ ἔκτοτε κυκλοφορεῖ κάθε χρόνο ἓνας τόμος. Ὅρισμένοι τόμοι περιέχουν, ὅπως καὶ γιὰ τὰ ΠΑΕ, ὕλη περισσοτέρων ἐτῶν, 1925/26, 1927/28, 1934/35, 1939/41, 1942/44, 1945/47, 1948/49, 1950/51, καὶ τοῦτο ἐξ αἰτίας τῶν δυσμενῶν ἐσωτερικῶν περιστάσεων. Οἱ τόμοι τῶν ἐτῶν 1883-1923 ἀποτελοῦν τὴν περίοδο τρίτη καὶ τῶν ἐτῶν 1924 ὡς σήμερα τὴν περίοδο τετάρτη.

Τὸ Ἔργον

Ἀπὸ τὸ 1954 ἡ Ἐταιρεία καινοτομεῖ ὡς πρὸς τὴν ἀνακοίνωση τοῦ ἔργου της. Ἐπειδὴ τὰ ΠΑΕ, ὅπως εἶναι φυσικό, ἐκδίδονταν πολλὰς φορὲς δύο χρόνια ἀργότερα, ἄρχισε νὰ δημοσιεύεται ἡ ἐτήσια λογοδοσία τοῦ γραμματέως σὲ ἰδιαίτερο πολυτελὲς τεύχος ποὺ τιτλοφορεῖται *Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπισημογραφικῆς Ἐταιρείας*, τὸ ὁποῖο καὶ διανέμεται συνήθως τὴν ἡμέρα τῆς λογοδοσίας, τὴν ἀνοιξὴ κάθε χρονιάς.

Μονογραφίες

Ἀπὸ τὸ 1851 ἡ Ἐταιρεία ἐκδίδει σὲ ξεχωριστοὺς τόμους μελέτες καὶ μονογραφίες, τῶν ὁποίων διατίθεται κατάλογος. Τὰ πρῶτα χρόνια οἱ ἐκδόσεις αὐτὲς ἦταν λίγες. Ἀπὸ τὴν γραμματεία τοῦ Γ. Οἰκονόμου ἔγιναν περισσότερες καὶ ἐπὶ Ἀ. Ὁρλάνδου σχηματίστηκε μία σειρά σπουδαιότατη ποὺ περιλαμβάνει ἐκτὸς ἀπὸ ὀγκώδεις μονογραφίες πολλὰς διδακτορικὰς διατριβὰς. Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπισημογραφικῆς Ἐταιρείας (ΒΑΑΕ), ὅπως ἐπιγράφεται ἡ σειρά, ἀποτελεῖ μὲ τὰ ΠΑΕ καὶ τὴν ΑΕ τὸ κύριο σῶμα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς βιβλιογραφίας, ἡ ὁποία συμπληρώνεται μὲ τὰ δημοσιεύματα τῆς Ἐπισημογραφικῆς Ὑπηρεσίας, τὰ περιοδικὰ Ἐπισημογραφικὸν Δελτίον (ΑΔ), Ἐπισημογραφικὰ Ἀνάλεκτα ἐξ Ἀθηνῶν (ΑΑΑ) καὶ τὴν σειράν Δημοσιεύματα τοῦ Ἐπισημογραφικοῦ Δελτίου. Ἡ Ἐταιρεία ἐκτὸς ἀπὸ τὴν γνωστὴν τῆς ἐκδόσεις ἐδημοσίευσε σὲ φυλλάδια τοὺς κατὰ καιροὺς ὀργανισμοὺς της, τὴν νομοθεσία γιὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ διάφορα ὑπομνήματα ὑπηρεσιακῆς φύσεως, τῶν ὁποίων ἡ εὐρεση καὶ κατάταξις δὲν εἶναι εὐκόλη γιὰ τὴν διανομὴν χωρὶς νὰ ἔχουν οὔτε σκοπὸ οὔτε

ἀξιώσεις ἐπιστημονικὲς καὶ ἔτσι ἡ διατήρησή τους δὲν κρινόταν ἀναγκαίᾳ.

Τὰ παλαιότερα χρόνια τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἐκτυπώσεως τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας εἶχε ὁ γραμματεὺς, ἀργότερα ὑπάλληλος τοῦ Γραφείου ἢ σύμβουλος, ὅπως ὁ Ἀθανάσιος Κουμανούδης, ὁ Κυριάκος Μυλωνᾶς, ὁ Βαλέριος Στάης καὶ κυρίως ὁ Βασίλειος Λεονάρδος. Ἀπὸ τὸν μεσοπόλεμο ἀναλαμβάνει τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπιμελητοῦ δημοσιευμάτων ἡ Ἀρτεμισία Γιαννουλάτου (1909-1977), φιλόλογος, μαθήτρια τοῦ Γ. Οἰκονόμου καὶ βοηθὸς τοῦ Ἀ. Ὁρλάνδου στὸ Πανεπιστήμιο. Ἡ Γιαννουλάτου, μὲ ἐξαιρετὰ φιλολογικὰ ἐφόδια καὶ ἀγαπητὴ στοὺς ἀρχαιολόγους, κατόρθωσε μὲ τὴν εὐσυνειδησία τῆς νὰ ἀνταποκριθεῖ γιὰ ἀρκετὰ χρόνια στὶς διαρκῶς ἀναπτυσσόμενες ἐκδοτικὲς δραστηριότητες τῆς Ἑταιρείας. Σήμερα λειτουργεῖ ἰδιαίτερο Γραφεῖο Δημοσιευμάτων μὲ ἐπαρκὲς ἐπιστημονικὸ προσωπικὸ, ἀνάλογο πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐκδόσεων ποὺ γίνονται.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ

Ἡ βιβλιοθήκη

Βιβλία χαρίζονταν στὴν Ἑταιρεία ἐξ ἀρχῆς, πολλὲς φορές μάλιστα ἄσχετα πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς, τὰ ὁποῖα μὲ τὴ σειρά τῆς ἐφρόντιζε νὰ δωρίζει ὥστε νὰ μὴ φθειρόνται ἄχρηστα στὴν ἀποθήκη. Ἀπὸ τὴ γραμματεία τοῦ Στ. Κουμανούδη καὶ κυρίως ἀπὸ τὸν διορισμὸ τοῦ γιου τοῦ Ἀθανασίου ὡς βοηθοῦ γραμματέως καὶ ὡς ἐπιμελητοῦ τῶν Μουσείων, ἄρχισαν νὰ ἀγοράζονται βιβλία χρήσιμα γιὰ τὶς ἐργασίες τῆς ὑπηρεσίας τῶν Μουσείων καὶ τῶν ἐφόρων. Οἱ ἔφοροι καὶ οἱ καθηγητὲς μέλη τοῦ Συμβουλίου δανεῖζονταν βιβλία γιὰ ἐπιστημονικὴ χρήση.

Μὲ τὸν Ὄργανισμὸ τοῦ 1894 ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας ἀπόκτησε νομικὴ ὑπόσταση. Τὸ ἄρθρο 17 προβλέπει ὅτι ὁ γραμματεὺς ἐφορεύει τὴν βιβλιοθήκη καὶ συντάσσει τὸν κατάλογό τῆς κλπ., καὶ τὸ ἄρθρο 30 ὅτι εἶναι σὲ κοινὴ χρῆση ἀλλὰ ἀπαγορεύει τὴν ἐξαγωγή καὶ τὸν δανεισμὸ βιβλίων.

Μὲ τὴ δωρεὰ τοῦ προέδρου Δ. Τσιβανόπουλου μέρος τῆς βιβλιοθήκης του (κηρύχθηκε εὐεργέτης γι' αὐτὸ) πλουτίζεται ἡ Ἑταιρεία μὲ σημαντικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα θὰ τῆς ἔλειπαν ὅπωςδὴποτε. Εὐθὺς νέο ἔργο σχεδιάζεται καὶ ἀναγγέλλεται, ποὺ θὰ ἦταν πολὺτιμο ἂν δὲν ἔμενε μόνο στὴν ἀρχή, ἡ δημοσίευση τοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης. Ὁ πρῶτος τόμος, ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1897, περιεῖχε τὰ βιβλία ποὺ εἶχαν εἰσαχθεῖ στὴ βιβλιοθήκη κατὰ τὸ διάστημα 1837-1896 καὶ εἶχε συνταχθεῖ, ὅπως λέγεται σὲ εἰσαγωγικὸ σημείωμα, ἀπὸ τὸν Χαρ. Πυλαρινό, βοηθὸ τοῦ γραμματέως κάποιου χρονικοῦ διαστήματος. Πρῶτος ἐπιμελητὴς τῆς βιβλιοθήκης τὸ 1899 μὲ εἰδικῶς καθορισμένα καθήκοντα ἦταν ὁ Ἀλέξανδρος Φιλαδελφεὺς, ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαιολο-

γίας. Τὸ 1902 τὸν διαδέχεται ὁ Στέφανος Ξερόπουλος, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν εἰδικὴ ἐντολὴ νὰ συντάξει κατάλογο τῆς βιβλιοθήκης γιὰ δημοσίευση. Ὁ κατάλογος, δεύτερο τεύχος, ἐκδόθηκε τὸ 1906 καὶ περιλαμβάνει τὰ βιβλία ποὺ ἀπέκτησε ἡ βιβλιοθήκη κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα 1897-1905. Ὡς ὑπάλληλος τῆς βιβλιοθήκης ὑπηρέτησε καὶ ὁ κατόπιν πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Γεώργιος Βέλτσος (1910-1917), τὸν ὁποῖο διαδέχτηκε ὁ Δημήτριος Πελεκίδης (1917-1959) καὶ αὐτὸν ἡ Ρέα Κοτιώνη (1959-1983).

Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας εἶναι μία ἀπὸ τὶς καλύτερες ἀρχαιολογικὲς τῶν Ἀθηνῶν (οἱ ἄλλες εἶναι τῶν Ξένων Ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν) καὶ περιέχει πλῆθος πολυτίμων βιβλίων πέραν τῶν ἀναγκαίων γιὰ τὴ μελέτη τῶν ἀρχαιολόγων.

Τὸ ἀρχεῖο

Τὸ ἀρχεῖο πῆρε συστηματικὴ μορφή ἀπὸ τὸ 1957, ὅταν χάρη στὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἄριστου γνώστη τῆς ἱστορίας τῆς Ἑταιρείας ἀντιπροέδρου Γεωργίου Βέλτσου ἀνατέθηκε στὸν Λεάνδρου Βρανούση, τὸν Μενέλαο Τουρτόγλου καὶ τὸν Βασίλειο Πετράκο ἡ κατάταξη τῶν ἐγγράφων τοῦ ἰδρύματος. Τότε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ πολύτιμο αὐτὸ ὑλικὸ ἀπόκτησε μόνιμη θέση καὶ ἡ χρῆση του ἔγινε εὐκολη. Τὸ ἀρχεῖο τῶν ἐγγράφων συμπληρώνεται μὲ τὰ χειρόγραφα βιβλία τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐφορείας καὶ τοῦ Συμβουλίου (εὐρετήριο τῶν χειρόγραφων πρακτικῶν ἔχει γίνε ἀπὸ τὸν Βασίλειο Σφυρόερα), τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου, τὸ Μητρώο τῶν ἐταίρων, τοὺς καταλόγους τῶν Μουσείων τῆς Ἑταιρείας, ἔργα τοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ Ἀθανασίου Κουμανούδη, τὰ βιβλία πρωτοκόλλου, βιβλία λογιστηρίου, ταμείου κλπ. Ὑπάρχουν ἀκόμη εἰδικὰ ἀρχεῖα, ὅπως τοῦ λαχείου, τὸ ἀρχεῖο Π. Εὐστρατιάδη, τὰ κατάλοιπα τοῦ Βασιλείου Λεονάρδου καὶ ἄλλα μικρότερα ποὺ προέρχονται ἀπὸ δωρεὲς κληρονόμων ἀρχαιολόγων. Τὸ ἀρχεῖο τῶν σχεδίων ἐπίσης εἶναι πολύτιμο, γιατί σώζει τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σχέδια ποὺ δημοσιεύτηκαν στὰ δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας καὶ πολλὰ ἀδημοσίευτα, ὅπως εἶναι τὰ ἀντίγραφα τῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν καὶ τὸ ἀρχεῖο τῶν σχεδίων τοῦ Ἀ. Ὁρλάνδου. Πολύτιμο ἐπίσης εἶναι τὸ ἀρχεῖο τῶν φωτογραφιῶν καὶ τῶν ἀρνητικῶν, ἰδίως τῶν παλαιότερων ἀνασκαφῶν, τῶν ὁποίων οἱ φωτογραφίες δὲν διασώζουν μόνο τὴ μορφή τῶν μνημείων ἀλλὰ καὶ τῶν τόπων ποὺ ἔμελλαν σὲ λίγες δεκαετίες νὰ ὑποστοῦν, οἱ περισσότεροι, καταστρεπτικὴ μεταβολή.

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ

Ὁ Γεώργιος Οἰκονόμος εἶχε ἀναγγεῖλει (ΠΑΕ 1945/47 σ. 4) τὴ δημοσίευση *Χρονικοῦ* στὸ ὁποῖο θὰ ἐξιστοροῦσε τὶς ἐορτὲς ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὶς 23 ἕως τὶς 27 Ὀκτωβρίου 1938 γιὰ νὰ τιμηθοῦν τὰ 100 χρόνια τοῦ βίου τῆς Ἑταιρείας. Τοῦ Χρονικοῦ αὐτοῦ σώζεται χειρόγραφὸ

του, όπου περιέχεται ή περιγραφή τής απογευματινής συνεδριάσεως στὸν Παρθενώνα, με ἀρκετὰ κενὰ ποὺ θὰ συμπλήρωνε ὁ Οἰκονόμος ἀργότερα. Ἐπειδὴ ποτὲ δὲν δόθηκε ή περιγραφή τῶν ἑορτῶν, τῶν ὁποίων ή ἀνάμνηση, παρὰ τὰ πενήντα χρόνια ποὺ πέρασαν, παραμένει ἀκόμη στοὺς ἀρχαιολογικοὺς κύκλους ἔντονη, θὰ τὴν ἐπιχειρήσω ἐδῶ με συντομία δημοσιεύοντας καὶ κάποια κείμενα, ἄγνωστα ὡς τώρα.

Ἡ ἀναγγελία

Ἐορτασμὸς ἀναγγέλλεται διεθνῶς στοὺς ἀρχαιολόγους καὶ στὰ πνευματικὰ ἰδρύματα με τὴν περίφημη πρόσκληση ποὺ ἀπηύθυνε ή Ἐταιρεία στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, ἔργο τοῦ Γ. Οἰκονόμου. Τυπωμένη σὲ μεγάλο σχῆμα, με ἐπιγραφικὰ στοιχεῖα, μιμεῖται τὸ ὕφος τῶν ψηφισμάτων με τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχαῖες πόλεις καλοῦσαν ἄλλες νὰ συμμετάσχουν σὲ πανηγύρεις ἱερῶν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι

Τὶς ἑορτὲς παρακολούθησαν ὡς ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι χωρῶν καὶ ἰδρυμάτων 54 ξένοι καὶ 22 Ἕλληνες, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ἦταν τὰ πρῶτα ὀνόματα τῆς ξένης καὶ ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης, οἱ G. Mackworth Young, R. Radford, W. Miller, H. L. Crosby, G. Elderkin, E. Vanderpool, O. Broneer, Ch. Picard, P. Roussel, R. Demangel, P. Lemerle, H. Ducoux, O. Merlier, L. Dor, K. Weickert, W. Dörpfeld, K. Müller, H. Berve, W. Kolbe, C. Praschniker, E. Buschor, R. Herbig, W. Wrede, F. Dölger, E. Meyer, L. Laurenci, A. Della Seta, K. Michalowski, Gasirowski, S. Lambrino, E. Filotti, P. Nicorescu, A. Persson, Χαμίτ Κοσάη, Ἀρίφ Μουφίτ Μανσέλ, Σουκροῦ Ακκάγια. Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι ἦταν οἱ Γ. Φωτεινός, Γρ. Παπαμιχαήλ, Κ. Ρωμαῖος, Ν. Παπαδάκις, Εὐστ. Πελεκίδης, Δ. Εὐαγγελίδης, Κ. Γεωργικόπουλος, Ν. Κιτσίκης, Ἀ. Βουρνάζος, Ἐμμ. Ἐμμανουήλ, Κ. Διοβουνιώτης, Κ. Ἄμαντος, Φ. Κουκουλές, Ἐμμ. Πεζόπουλος, Ἰ. Καλιτσουνάκις, Κ. Θ. Κυριακός, Ἀ. Κεραμόπουλλος, Ἰππ. Καραβίας, Στ. Παπαφράγκος, Ἀ. Ὀρλάνδος, Ἰ. Δροσόπουλος, Λ. Εὐταξίας.

Πρῶτη ἡμέρα

Ἡ ἑορτὴ ἄρχισε στὶς 3.30' τῆς Κυριακῆς 23 Ὀκτωβρίου στὸν Παρθενώνα, σὲ ἀνάμνηση τῆς πρώτης ἰδρυτικῆς συνεδριάσεως ποὺ εἶχε γίνεῖ στὶς 28 Ἀπριλίου 1837 στὴν Ἀκρόπολη. Μετὰ ἀπὸ δοξολογία, στὴν ὁποία χοροστάτησε ὁ προεδρεύων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μητροπολίτης Ναυπακτίας Ἀμβρόσιος, ἀπηύθυνε χαιρετισμὸ πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους ὁ βασιλιάς Γεώργιος, ὁ ὁποῖος κήρυξε τὴν ἑναρξὴ τῶν ἑορτῶν τῆς Ἑκατονταετηρίδος. Τὸν ἀκολούθησε με ἐκτενέστερη προσφώνηση ὁ πρωθυπουργὸς Ἰω. Μεταξᾶς καὶ αὐτὸν ὁ διευθυντὴς τῆς Ἱταλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς στὴν Ἀθήνα Ἀλέξανδρος Della Seta ὡς πρῦτανος τῶν διευθυντῶν τῶν Ξένων Σχολῶν στὴν Ἀθήνα καὶ ἐξ ὀνόματος τῆς ξένης ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης. Τελευταῖος ἐκφώνησε πανηγυρικὸ λόγο ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐταιρείας Γ. Οἰκονόμος. Τοὺς συγκεντρωμένους ἀντιπροσώπους πλαισίωσαν κοπέ-

λες τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων μὲ ποικίλες ἐνδυμασίες χαρακτηρι-
στικὲς τῶν μεγάλων περιόδων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Κορίτσια ντυ-
μένα ἀρχαῖες Ἑλληνίδες μὲ λευκὰ καὶ στεφάνια δάφνης στὰ χέρια
βρίσκονταν στὰ μετακίονια τῆς δυτικῆς καὶ τῆς βόρειας πλευρᾶς τοῦ
Παρθενῶνος καὶ ὅταν ἦλθε ὁ βασιλιάς σχημάτισαν τὸ γράμμα Π
πίσω ἀπὸ τὸ βῆμα. Οἱ ἄλλες κοπέλες ποὺ φοροῦσαν ροῦχα νεωτέρων
περιόδων σκορπίστηκαν σὲ ομάδες στὸν χῶρο ἀνάμεσα στὸν Παρθε-
νῶνα, τὸ Ἐρέχθειο καὶ τὰ Προπύλαια. Στὴν πανηγυρικὴ αὐτὴ συνε-
δρίαση, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν βασιλιά καὶ τὸν πρωθυπουργό, παρευρίσκον-
ταν καὶ ὅλη ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια, οἱ περισσότεροι ὑπουργοί, τὸ
διπλωματικὸ σῶμα καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἀντιπρόσωποι, πολλοὶ
ἀπὸ τοὺς ὁποίους φοροῦσαν τὶς πανεπιστημιακὲς τηβέννους.

Τὸ βράδυ τῆς ἴδιας μέρας ὁ ὑπουργὸς Παιδείας Κ. Γεωργακόπου-
λος πρόσφερε γεῦμα, ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως, στὸ ξενοδοχεῖο τῆς
Μεγάλης Βρεταννίας στοὺς Ἕλληνες καὶ ξένους ἀντιπροσώπους, τὸ
διπλωματικὸ σῶμα καὶ σὲ ἄλλους ποὺ εἶχαν προσκληθεῖ· ἔγιναν προ-
πόσεις ἀπὸ τὸν Κ. Γεωργακόπουλο, τὸν Ἄ. Μπενάκη, τὸν Ch. Picard,
τὸν P. Roussel, καὶ τὸν ὑπουργὸ-διοικητὴ πρωτευούσης Κ. Κοτζιά.

Δεύτερη ἡμέρα

Τὴν ἐπομένη ἡμέρα τὸ πρωῖ ἔγινε στὴν Ἀκαδημία ἡ τελετὴ βραβεύ-
σεως τῆς Ἑταιρείας. Μαζὶ μὲ τὸν βασιλιά ἦταν οἱ πρίγκιπες Ἄν-
δρέας καὶ Χριστόφορος καὶ οἱ πριγκίπισσες Αἰκατερίνη καὶ Εἰρήνη.
Πρῶτος μίλησε ὁ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἄ. Κεραμόπουλλος, ὁ
ὁποῖος ἔδωσε στὸν Γεώργιο, ὡς πρόεδρο τῆς Ἑταιρείας, τὸ δίπλωμα
καὶ τὸ χρυσὸ μετάλλιο τῆς ἀριστείας. Ἀκολούθησε ὠραῖος σύντομος
λόγος τοῦ W. Dörpfeld καὶ ἐπίδοση στὸν βασιλιά ἐκ μέρους τοῦ Γερ-
μανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Βερολίνου τοῦ μεταλλίου
τοῦ Winckelmann. Μίλησαν μὲ συντομία ἀκόμη πολλοὶ ξένοι καὶ
Ἕλληνες ἐκ μέρους τῶν ἰδρυμάτων καὶ τῶν χωρῶν ποὺ ἀντιπροσώ-
πευαν καί, τέλος, ὁ Γ. Οἰκονόμος διάβασε τὸν κατάλογο τῶν ὀνομά-
των τῶν νέων ἐπιτίμων συμβούλων, ἐπιτίμων μελῶν καὶ ἀντεπιστελ-
λόντων ἐταίρων καὶ ἀφοῦ ἔφυγε ὁ βασιλιάς ἔγινε καὶ ἡ ἐπίδοση τῶν
διπλωμάτων. Στὴ 1 τὸ μεσημέρι ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι πῆγαν καὶ κατέ-
θεσαν στεφάνι στὸ μνημεῖο τοῦ ἀφανοῦς στρατιώτου καὶ εὐθὺς ἀμέ-
σως στὸν ἀνδριάντα τοῦ Κωνσταντίνου, στὸ Πεδίο τοῦ Ἄρεως. Τὸ
ἀπόγευμα ἐξ αἰτίας τῆς βροχῆς δὲν ἔγινε ἡ παράσταση τῆς «Ἡλέ-
κτρας» στὸ Ὁδεῖο τοῦ Ἡρώδου καὶ ἡ ἡμέρα ἔκλεισε μὲ δεξίωση στὸ
Μουσεῖο Μπενάκη.

Τρίτη καὶ τέταρτη ἡμέρα

Ἡ τρίτη ἦταν ἄτυχη μέρα, γιατί ἡ προγραμματισμένη ἐκδρομὴ στὴν
Ἐπίδαυρο ματαιώθηκε ἐξ αἰτίας τῆς κακοκαιρίας. Τὴν Τετάρτη τὸ
μεσημέρι ὁ Κ. Κοτζιάς πρόσφερε στοὺς ἀντιπροσώπους γεῦμα στὸ
Maxim, τὸ ἀπόγευμα ἔγινε ἐκδρομὴ στὸ Δαφνὶ καὶ τὴν Ἐλευσίνα καὶ
τὸ βράδυ οἱ ἀντιπρόσωποι παρακολούθησαν τὴν παράσταση τοῦ «βα-
σιλιά Λήρ» στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, τὴν ὁποία ἀκολούθησε δεξίωση ἀπὸ

113. Χάλκινο αναμνηστικό πλακίδιο τῶν ἐορτῶν τῆς Ἑκατονταετηρίδος, κατασκευασμένο στὸ Παρίσι. Ἡ ἀνάγλυφη παράσταση εἶναι σμίκρυνση τοῦ φημισμένου ἀναγλύφου τῆς «σκεπτομένης Ἀθηνᾶς» τοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως (ἀρ. 695) ποῦ χρονολογεῖται γύρω στὸ 460 π.Χ. καὶ βρέθηκε τὸ 1888 στὶς ἀνασκαφὲς τοῦ Παν. Καββαδία.

τή διεύθυνση τοῦ θεάτρου. Τὴν Πέμπτη οἱ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἀντιπρόσωποι ἐπισκέφθηκαν τὸν Κεραμεικὸ. Μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν ἐορτῶν τὸ Γερμανικὸ Ἰνστιτοῦτο παρέδωσε στὸ ἐλληνικὸ κράτος τὸ ἐκεῖ νέο μουσεῖο. Τὸ ἀπόγευμα οἱ ἀντιπρόσωποι ἐπισκέφθηκαν τὶς ἀνασκαφὲς τῆς Ἀκαδημίας Πλάτωνος, ὅπου μίλησε ὁ Π. Ἀριστόφρων. Ἀκολούθησε στὶς 6.30 ὁμιλία τοῦ Ν. Κυπαρίσση στὸν Παρνασσὸ μὲ θέμα τὴν ἱστορία καὶ τὸ ἔργο τῆς Ἐταιρείας. Στὶς 9 τὸ βράδυ δόθηκε στὸ Maxim τὸ ἀποχαιρετιστήριον γεῦμα τῆς Ἐταιρείας, κατὰ τὴ διάρκειά τοῦ ὁποῖου διανεμήθηκε στοὺς ἀντιπροσώπους χάλκινο ἀναμνηστικὸ πλακίδιο. Τὴν Παρασκευὴ, ἀφοῦ εἶχαν λήξει οἱ ἐορτές, οἱ ξένοι ἀντιπρόσωποι ἐπισκέφθηκαν τὶς ἀνασκαφὲς τῆς Ἀγορᾶς.

Ἀναμνηστικὰ τῆς Ἐκατονταετηρίδος

Ἡ Ἐταιρεία ἐκτὸς ἀπὸ τὴ δημοσίευση τοῦ «Λευκώματος» καὶ τοῦ «Ἔργου» καὶ τὴν ἀφιέρωση τοῦ τόμου τῆς ΑΕ τοῦ 1937 στὴν Ἐκατονταετηρίδα, ἔκοψε στὸ Παρίσι χάλκινο ἀναμνηστικὸ πλακίδιο μὲ ἀνάγλυφη παράσταση τῆς σκεπτομένης Ἀθηνᾶς τοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως στὴ μιὰ πλευρὰ καὶ τὸ ἔμβλημα τῆς Ἐταιρείας καὶ ἐπιγραφή στὴν ἄλλη. Ἀπὸ τὰ πλακίδια ἓνα ἦταν χρυσοῦ καὶ δόθηκε στὸν Γεώργιο καὶ λίγα ἀσημένια ποῦ δόθηκαν στὸν διάδοχο, τὸν πρωθυπουργό, τὸν ὑπουργὸ Παιδείας, τὸν ὑπουργὸ-διοικητὴ πρωτευούσης, τὴν Ἀκαδημία καὶ τὸ Πανεπιστήμιο. Τὰ χάλκινα δόθηκαν στὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐταιρείας, στοὺς ἐταίρους, στοὺς ἐφόρους καὶ ἐπιμελητὲς Ἀρχαιοτήτων, στοὺς ἀντιπροσώπους Ἕλληνες καὶ ξένους. Κόπηκε ἐπίσης καὶ σῆμα στρογγυλὸ χάλκινο, ποῦ τὸ ἔφεραν ὅσοι μετεῖχαν τοῦ ἐορτασμοῦ καὶ τὸ ὁποῖο ἦταν ἡ γνωστὴ σφραγίδα τῆς Ἐταιρείας μὲ τὴν παράσταση τοῦ Διονυσιακοῦ καὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Φάκελοι ἀναμνηστικοὶ μὲ τὸ ἔμβλημα τῆς Ἐκατονταετηρίδος κυκλοφόρησαν, σφραγισμένοι μὲ εἰδικὴ σφραγίδα τῆς Ἐταιρείας.

Συγχαρητήρια γράμματα

Μεγάλον ἐνδιαφέρον ἔχουν τὰ πολλὰ συγχαρητήρια γράμματα, τὰ ψηφίσματα στὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ καὶ λατινικά, ἕνα μάλιστα στὰ ἰαπωνικά, καὶ τὰ διπλώματα ποῦ ἔστειλαν στὴν Ἐταιρεία τὰ ἐλληνικὰ καὶ ξένα ἰδρύματα, πανεπιστήμια, σωματεῖα καὶ ἐπιστημονικὲς ἑταιρεῖες. Ὁ ὄγκος τοὺς δὲν ἐπιτρέπει τὴ δημοσίευσή τοὺς καὶ θὰ ἀρκεστοῦμε σὲ δύο ἐπιγράμματα μόνο τοῦ John Myres καὶ τοῦ Hiller von Gaertingen.

Ἡ πρόσκληση

Τὸ κείμενον ποῦ παρουσιάζει τὸ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ προσκλητήριον γράμμα τῆς Ἐταιρείας στὰ ἀρχαῖα ἐλληνικά, ποῦ γράφτηκε ἀπὸ τὸν Γ. Οἰκονόμον καὶ τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται παρακάτω κατὰ τὴν τυπογραφικὴ μορφή τῆς πρόσκλησης τοῦ 1938. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ πὼς ἡ Ἐκατονταετηρὶς γιορτάστηκε ἕνα χρόνον ἀργότερα γιὰ νὰ μὴ συμπέσει μὲ τὸν ἐορτασμὸ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου.

1837-1937

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΤΗΣ Α.Β.Υ. ΤΩ ΠΡΙΓΚΙΠΙ ΓΕΩΡΓΙΩ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΧΑΙΡΕΙΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΝ ΑΓΕΙΝ ΜΕΛΛΟΝΤΕΣ ΕΠΙ ΤΗ ΤΗΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑΣ ΣΥΝΤΕΛΕΙΑΙ ΕΞ ΟΥ ΔΗ ΤΑ ΠΡΩΤΑ Ο ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ ΘΙΑΣΟΣ ΤΗΝ ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΤΕΧΝΗΝ ΣΠΟΥΔΑΖΕΙΝ ΕΠΕΒΑΛΕΤΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΤΟ ΠΑΤΡΙΟΝ ΑΝΑΣΚΑΡΤΕΙΝ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΦΑΝ ΔΙΚΑΙΟΝ ΗΓΗΣΑΜΕΘΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΝ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΕΧΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟ ΗΜΕΤΕΡΟΝ ΑΠΟΔΕΧΟΜΕΝΟΥΣ ΕΠΙ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΑΥΤΗΝ ΑΘΗΝΑΖΕ ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΝ ΟΥ ΓΑΡ ΜΟΝΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΑΔΙ ΤΗΙΔΕ ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΟΝ ΑΡΟΛΟΓΙΣΜΟΝ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΠΟΙΗΣΑΣΘΑΙ ΧΡΗ ΑΛΛΑ ΚΟΙΝΗΙ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΓΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΝΗΣΘΗΝΑΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΟΡΤΑΣΑΙ ΟΤΙ ΟΥΚ ΕΠΙ ΤΗ ΕΛΛΑΔΙ ΜΟΝΗΙ ΔΙΑΠΟΝΟΥΜΕΘΑ ΚΑΙ ΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΚΕΙΝΩΝ ΜΗ ΜΕΙΑ ΕΙΣ ΦΩΣ ΑΝΑΓΟΜΕΝ ΑΛΛ ΕΙΣ ΑΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΕΡΑΣΤΩΝ ΚΟΙΝΗΝ ΩΦΕΛΕΙΑΝ.

ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΔΕ ΤΗΝΔΕ ΓΗΝ ΚΑΤΑ ΓΕΝΟΣ ΟΙΚΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΤΑΥΤΗΙ ΑΙΜΑΤΙ ΠΟΛΛΩΙ ΑΝΑΚΤΗΣΑΜΕΝΟΙ ΕΙΚΟΤΩΣ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΕΙΝ ΙΕΡΟΝ ΗΜΙΝ ΜΕΛΗΜΑ ΠΡΟΣΗΚΕΙΝ ΑΕΙΠΟΤ ΕΝΟΜΙΣΑΜΕΝ ΟΥΔΑΜΩΣ Δ ΩΚΝΗΣΑΜΕΝ ΑΜΑ ΤΩΙ ΗΛΙΩΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΑΝΙΣΧΟΝΤΙ ΑΨΑΣΘΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥΣ ΠΑΡΟΙΧΟΜΕΝΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΟΙ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΑΥΤΑ ΟΥ ΠΡΟΣ ΚΑΙΝΟΘΗΡΙΑΝ ΤΙΝΑ ΟΥΔΕ ΜΑΤΑΙΑΣ ΕΝΕΚΑ ΔΟΣΗΣ ΑΛΛ ΕΙΣ ΤΕ ΓΝΩΜΗΣ ΕΠΙΡΡΩΣΙΝ ΚΑΙ ΨΥΧΗΣ ΑΝΑΤΑΣΙΝ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΑΤΑ ΥΠΑΡΧΕΙΝ ΚΑΙ ΟΙΑ ΕΥΓΕΝΕΙΑΝ ΚΑΤΑΧΕΙΝ ΠΑΝΤΟΣ ΠΕΡΙ ΤΑΥΤΑ ΕΣΠΟΥΔΑΚΟΤΟΣ.

ΤΟΙΟΥΤΟΙΣ ΤΟΙΝΥΝ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΙΣ ΚΕΝΤΡΟΙΣ ΧΡΩΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙΑ ΥΠΟ ΔΑΙΜΟΝΙΟΥ ΤΙΝΟΣ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΟΙ ΟΙΟΙ Τ ΕΓΕΝΟΜΕΘΑ ΠΟΛΛΑ ΜΕΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΔΙΩΝ ΥΠΕΡΒΗΝΑΙ ΟΙΑ

ΦΙΛΕΙ ΠΑΡΕΜΒΑΛΛΕΣΘΑΙ ΤΟΙΣ ΒΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΑΡΧΟΜΕΝΟΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΣΜΙΚΡΑΣ ΑΦΟΡΜΗΣ ΕΓΧΕΙΡΟΥΣΙ ΚΑΤΑ ΣΜΙΚΡΟΝ ΔΕ ΤΑ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΣΥΜΠΟΡΙΖΟΜΕΝΟΙΣ ΕΙ ΜΗ ΠΑΝΤΑ Δ Α ΓΕ ΗΒΟΥΛΟΜΕΘΑ ΚΑΤΩΡΘΩΚΑΜΕΝ ΕΠΙΕΙΚΩΣ ΜΕΝΤΟΙ ΠΟΛΛΑ ΕΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΛΟΓΟΝ ΔΙΑΠΕΠΡΑΧΑΜΕΝ. ΕΙΗΣΑΝ Δ ΑΝ ΗΜΙΝ ΤΟΥΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΑΘΗΝΑΙ ΤΕ ΚΑΙ ΕΛΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΞΟΥΝΙΟΝ ΚΑΙ ΘΗΒΑΙ ΑΙ ΤΕ ΒΟΙΩΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΑΙ ΦΘΙΩΤΙΔΕΣ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΤΟΠΟΙ ΠΟΛΛΟΙ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΛΛΑ ΚΑΙ ΔΙΟΝ ΚΑΙ ΔΩΔΩΝΗ ΚΑΙ ΝΙΚΟΠΟΛΙΣ ΚΑΙ ΚΕΡΚΥΡΑ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ ΚΑΙ ΘΕΡΜΟΣ ΚΑΙ ΑΧΑΪΑ ΚΑΙ ΣΙΚΥΩΝ ΚΑΙ ΜΥΚΗΝΑΙ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ ΚΑΙ ΛΥΚΟΣΟΥΡΑ ΚΑΙ ΘΙΣΟΑ ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ ΜΕΣΣΗΝΗ ΚΑΙ ΠΥΛΟΣ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗΣ ΤΟΠΟΙ ΚΑΙ ΡΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΣΑΜΟΣ ΚΑΙ ΛΕΣΒΟΣ ΚΑΙ ΧΙΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛ ΟΝΟΜΑΤΑ ΠΟΛΛΑ Α ΠΡΟΣ ΕΙΔΟΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΑΣ ΠΑΡΙΕΜΕΝ ΙΝΑ ΜΗ ΤΩΙ ΦΟΡΤΩΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΡΑΦΗΣ ΚΟΜΠΟΡΡΗΜΟΝΕΙΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΙ ΗΜΙΝ ΑΥΤΟΙΣ ΕΛΛΑΝΟΔΙΚΕΙΝ ΔΟΞΩΜΕΝ. ΤΟΥΔΕ ΓΕ ΜΗΝ ΕΞΕΣΤΩ ΜΝΗΜΟΝΕΥΕΙΝ ΟΤΙ ΟΥ ΚΑΘ ΗΔΟΝΗΝ Η ΠΡΟΣ ΧΑΡΙΝ ΟΥΔΕ ΜΟΡΙΩΝ ΤΙΝΩΝ ΜΟΝΟΝ ΤΗΣ ΣΠΟΥΔΗΣ ΕΠΕΛΑΒΟΜΕΘΑ ΑΛΛΑ ΞΥΛΛΗΒΔΗΝ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΘ ΕΛΛΑΔΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΝΟΝ ΕΡΕΜΕΛΗΘΗΜΕΝ ΗΓΟΥΜΕΝΟΙ ΜΙΑΝ ΕΙΝΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥΣ ΔΕ ΠΕΡΙ ΤΑΥΤΗΝ ΔΙΑΤΡΙΒΟΝΤΑΣ ΟΥΧ ΗΚΙΣΤΑ ΔΕ ΤΟΥΣ ΕΝ ΑΥΤΗΙ ΟΙΚΟΥΝΤΑΣ ΑΠΟ ΣΥΜΠΑΣΗΣ ΧΡΗΝΑΙ ΤΗΝ ΟΝΗΣΙΝ ΕΥΡΙΣΚΕΣΘΑΙ.

ΚΟΙΝΑ ΔΕ ΤΑ ΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ ΠΟΙΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΠΑΣΑΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΝ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΚΕΝΩΤΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΟΝ ΚΑΘΙΣΤΑΝΤΕΣ ΧΑΙΡΟΜΕΝ ΤΟ ΔΗ ΛΕΓΟΜΕΝΟΝ ΔΙΔΟΝΤΕΣ ΝΟΜΩΙ ΔΕ ΠΑΤΡΙΩΙ ΧΡΩΜΕΝΟΙ ΟΥΔΕΝ ΑΠΕΙΡΓΟΜΕΝ Η ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ Η ΘΕΑΜΑΤΟΣ Η ΕΥΡΗΜΑΤΟΣ ΟΠΟΤ ΑΝ ΤΙ ΠΟΛΛΩΙ ΧΡΟΝΩΙ ΚΕΚΡΥΜΜΕΝΟΝ Ο ΑΓΑΘΟΣ ΔΑΙΜΩΝ ΠΡΟΦΗΝΗΙ.

ΟΥΤΩ ΔΗ ΠΑΝΤΟΔΑΓΩΝ ΣΥΝΑΘΛΗΤΩΝ ΣΥΡΡΟΗΙ ΟΥΣ ΠΡΟΟΥΜΟΤΑΤΑ ΠΡΟΣΙΕΜΕΘΑ ΙΣΟΠΟΛΙΤΑΣ ΔΕ ΚΑΙ ΜΟΝΟΝΟΥΧΙ ΟΜΟΓΑΛΑΚΤΑΣ ΝΟΜΙΖΟΜΕΝ ΤΑ ΜΕΝ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΤΗΝ ΗΜΕΤΕΡΑΝ ΕΞΑΙΡΕΤΩΣ ΠΡΟΗΚΤΑΙ ΚΑΙ ΗΥΞΗΤΑΙ Η ΔΕ ΓΗ Η ΕΛΛΗΝΙΣ ΚΟΙΝΗ ΠΑΝΤΩΝ ΜΗΤΗΡ ΚΑΙ ΤΡΟΦΟΣ ΚΑΙ ΑΥΘΙΣ ΚΑΘΕΣΤΗΚΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΟΒΕΒΗΚΕ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΝ.

ΕΠΙ ΤΑΥΤΗΝ ΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΝΗΓΥΡΙΝ ΗΤΕΡ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΣΤΙΝ ΕΟΡΤΗ ΕΓΝΩΜΕΝ ΤΟΥΣ ΣΥΝΘΙΑΣΩΤΑΣ ΠΡΟΣΚΑΛΕΙΝ ΑΘΗΝΑΖΕ ΤΗΙ ΤΡΙΤΗΙ ΚΑΙ ΕΙΚΟ

ΣΤΗ ΜΗΝΟΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΤΟΥΔΕ ΤΟΥ ΟΓΔΟΥ ΚΑΙ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΥ ΚΑΙ ΕΝΑΚΟΣΙΟΣΤΟΥ
ΚΑΙ ΧΙΛΙΟΣΤΟΥ ΕΤΟΥΣ.

ΟΤΙ Δ Η ΕΟΡΤΗ ΕΣΤΑΙ ΕΝ ΤΩΙ ΔΑΙΜΟΝΙΩΙ ΤΩΙΔΕ ΡΤΟΛΙΕΘΡΩΙ ΕΝΘΑ ΠΕΡ Η ΤΩΝ
ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ ΚΑΙ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ ΟΙΑ ΦΩΣΤΗΡΕΣ
ΑΕΙΦΩΤΟΙ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥΣ ΗΜΕΤΕΡΟΥΣ ΚΑΤΑΥΓΑΖΟΥΣΙ ΚΑΙ ΔΑΙΔΟΥΧΟΥΣΙ ΤΟΙΣ
ΕΥΓΕΝΕΙΑΣ ΟΡΕΓΟΜΕΝΟΙΣ ΤΟΥΘ ΗΔΙΣΤΗΝ ΑΠΟΦΑΝΕΙ ΤΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ ΚΑΙ ΤΟΙΣ
ΣΥΝΘΙΑΣΩΤΑΙΣ ΕΝ ΤΗΙΔΕ ΤΗΙ ΑΤΟΙΔΙ ΠΑΛΛΑΙΣΤΡΑΙ ΑΛΕΙΨΑΜΕΝΟΙΣ ΝΕΑΝ ΕΜΒΑΛΕΙ
ΟΡΜΗΝ ΕΓ ΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΣΥΝΕΧΕΙΑΝ.

ΤΟΙΓΑΡΟΥΝ ΑΘΡΟΑΝ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑΝ ΕΛΠΙΖΟΜΕΝ ΕΞΕΣΘΑΙ Η ΓΑΡ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕ
ΤΗΡΙΣ ΑΓΕΤΑΙ ΜΕΝ ΤΩΙ ΘΙΑΣΩΙ ΤΩΙ ΗΜΕΤΕΡΩΙ ΑΛΛ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΟΓΩΣ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ
ΟΥΚ ΕΠΙ ΣΥΜΠΡΑΞΗΙ ΤΗΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΙ ΑΓΕΣΘΑΙ ΝΟΜΙΟΥΜΕΝ.
ΔΙΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗΙ ΤΩΙ ΘΕΩΙ ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ ΘΥΣΟΜΕΝ ΚΟΙΝΗΙ ΔΕ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΗΡΩΣΙ ΤΟΙΣ
ΗΜΕΤΕΡΟΙΣ ΣΠΕΙΣΟΜΕΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΑΙΑΝΑ ΤΟΝ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΚΟΝ ΑΝΑΜΕΛΥΟΜΕΝ
ΚΟΙΝΗΙ ΔΕ ΚΑΙ ΤΑΣ ΤΙΜΑΣ ΤΑΣ ΠΡΟΣΗΚΟΥΣΑΣ ΑΝΕΡΟΥΜΕΝ ΑΙΣΠΕΡ ΑΝ ΔΟΣΗΙ ΓΕΡΑΙ
ΡΕΙΝ ΤΟΥΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΙΕΡΟΦΑΝΤΑΣ ΚΟΙΝΩΝ ΓΑΡ ΑΓΩΝΩΝ ΚΟΙΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ
ΣΤΕΦΑΝΟΝ ΕΙΝΑΙ ΧΡΗ.

ΔΙΑ ΤΑΧΕΩΝ ΟΥΝ ΗΜΙΝ ΤΗΝ ΕΛΕΥΣΙΝ ΤΗΝ ΥΜΕΤΕΡΑΝ ΔΗΛΟΥΝ ΔΕΟΜΕΘΑ ΙΝΑ
ΓΝΩΜΕΝ ΕΝ ΚΑΙΡΩΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΞΕΝΙΑΝ ΤΗΣ ΤΕ ΠΡΟΑΙΡΕΣΕΩΣ ΥΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΗΜΕΤΕΡΑΣ
ΦΙΛΟΤΙΜΙΑΣ ΑΣΙΑΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΩΜΕΝ. ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΣ ΔΕ ΗΜΑΣ ΥΓΑΡΧΕΙΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ
ΕΝΘΑΔ ΕΠΙΔΗΜΟΥΝΤΑΣ ΟΙ ΓΕ ΠΕΙΡΑΝ ΛΑΒΟΝΤΕΣ ΟΜΟΛΟΓΟΥΣΙ ΧΗΜΕΙΣ ΗΔΕΩΣ ΑΚΟΥΟ
ΜΕΝ ΤΗΝ ΓΑΡ ΑΠΟ ΔΙΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΜΗΔΑΜΗ ΚΑΤΑΙΣΧΥΝΕΙΝ ΒΟΥΛΟΜΕΘΑ.

ΕΓΕΝΕΤΟ ΑΘΗΝΗΣΙΝ ΙΟΥΔΙΟΥ ΦΘΙΝΟΝΤΟΣ ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΝΤΟΣ ΜΕΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΠΑΡΕΔΡΕΥΟΝΤΟΣ ΔΕ ΤΗΙ ΠΡΟΕΔΡΙΑΙ
ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΟΝΤΟΣ ΔΕ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ.

ΕΡΡΩΣΘΕ ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΤΕ

Ἐπίγραμμα τοῦ
John Myres

Ἀπὸ τὰ δύο ἐπιγράμματα ποῦ μνημονεύθηκαν παραπάνω, τὸ πρῶτο εἶναι ἔργο τοῦ καθηγητῆ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ὁξφόρδης καὶ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου.
John Myres:

τηλόθεν ἀγγελίη φιλομούσων ἔφθασ' ἑταίρων
ἀνδρὶ συναθλήτη τῆσδε πανηγύριος.
τῆλε δ' ἐγὼ, μεμαῶς κατερυκόμενος δ', ἀποπέμπω
χάρματα πολλά, μάτην βουλόμενος μετέχειν.
ίλικους δέ, θεὰ κλεινῶν σπεύδουσιν Ἀθηνῶν
ἡμαρ ἑταιρείας τῆσδ' ἑκατονταετές.

ἔρρωσθε καὶ χαίρετε.

Ἐπίγραμμα τοῦ
H. v. Gaertringen

Τὸ δεύτερο ἐπίγραμμα τὸ ἔστειλαν οἱ καθηγητὲς καὶ ἀκαδημαῖκοι τοῦ Βερολίνου:

Ἑλλὰς ἐλευθερίας περικαλλέα θῆκε θέμεθλα
δόξαν τὴν πατέρων δεξαμένη θεόθεν·
ἄστου δ' Ἀθηναίης, τὴν Ἑλλάδος Ἑλλάδ' ἐοῦσαν,
ἠγλαΐσεν, κόσμου θαῦμα καὶ ἀκρόπολιν.
ἴδρυσεν δ' ἐτάρων θίασον τάρχαϊα πονούντων
πάσης ἱστορίας ἠδὲ τέχνης θέραπα,
τὸν σκαπάνης μεδέοντα καὶ εὐδόξιο μερίμνης·
κτίσσε δὲ Μουσάων οἰκία καὶ θαλάμους,
ἠδ' ἀρχαιολόγων πασίκλυτον οὐνομα τηρεῖ·
ἔς δ' ἑκατονταετη νῦν ἀφίκανε χρόνον.
πᾶσαν δ' εὐτυχίην καὶ νίκας καὶ μέγαν ὄλβον
εὐχεθ' Ὑπερβορέων Ἑλλαδικὸς θίασος,
οὐ ποτε Κούρτιος ἦν Οὐλύμπιος, ἦν δ' ἔτι Μῶμος,
ἦν καὶ Ῥαγκαβίδης, ἄγγελος ὑμέτερος.
Ἰλαρος ἐποίει ὁ Θηραῖος.
μηνὸς Βοηδρομιῶνος ἔτους λη'

οἶδε Ἕλληνες ἐτίμησαν τὴν Ἀθήνησιν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν

BOEHM	KIRCHNER	SCHEDE
BUSCH	KLAFFENBACH	SCHIFF
GUERICH	KOSCHAKER	STROUX
v. HEINZ I	LIETZMANN	VASMER
v. HEINZ II	PALLAT	WILCKEN
v. HILLER	RODENWALDT	

Κούρτιος εἶναι ὁ E. Curtius, ὁ ἀνασκαφέας τῆς Ὀλυμπίας, Μῶμος ὁ μεγάλος φιλόλογος Wilamowitz, Ῥαγκαβίδης ὁ Ἀλέξανδρος P. Ραγκαβῆς, ὁ πρῶτος γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας καὶ Ἰλαρος ὁ συνθέτης τοῦ ἐπιγράμματος, ὁ μεγάλος ἐπιγραφικὸς Hiller von Gaertringen.

ΕΜΒΛΗΜΑΤΑ, ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ, ΠΡΟΤΟΜΕΣ

Ἐμβλήματα

Στὸν Ὀργανισμὸ τοῦ 1837 δὲν ἀναφέρεται τίποτε γιὰ τὴ χρῆση ἐμβλήματος τῆς Ἑταιρείας, στὴν πρώτη συνεδρίαση τῆς Ἐφορείας ὁμῶς, στὶς 5 Μαΐου 1837, διαλέχτηκε ὡς ἐμβλῆμα τῆς σφραγίδας «ἡ ὄψις τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ νόμισμα τοῦ κ. Payne Knight, φέρουσα πέραξ τὴν ἐπιγραφὴν ἡ ἐν Ἀθῆναις Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία». Πρόκειται γιὰ παράσταση νομίσματος τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ., ἡ ὁποία εἰκονίζει τὴν Ἀκρόπολη καὶ ἀπὸ κάτω τὸ Διονυσιακὸ θέατρο. Ἡ χρῆση τῆς σφραγίδας μὲ τὸ παραπάνω ἐμβλῆμα ἐπισημοποιήθηκε μὲ ρητὴ μνεΐα στὸ ἄρθρο 15 τοῦ Ὀργανισμοῦ τοῦ 1862, ὅπου προστίθεται καὶ ἡ χρονολογία ἰδρύσεως τῆς Ἑταιρείας *αὼλζ'*. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται στὸν Ὀργανισμὸ τοῦ 1894 (ἄρθρο 1), τοῦ 1899 (ἄρθρο 1) καὶ τοῦ 1959 (ἄρθρο 1), μόνον πὸς τὸν τελευταῖο ἔχει ἀφαιρεθεῖ ἡ χρονολογία. Στὴν ἀνάγλυφη σφραγίδα τῶν πρώτων διπλωμάτων ἡ χρονολογία εἶναι κατὰ τὸ ἀκροφωνικὸ σύστημα Χ Γ Ϝ Η Η Η Δ Δ Δ Π Ι Ι .

Ἡ Ἑταιρεία δὲν ἔκανε χρῆση τοῦ ἐμβλήματός της, ὡς τὸ 1921 γιὰ τὰ ΠΑΕ καὶ τὸ 1926 γιὰ τὴν ΑΕ. Στὰ ΠΑΕ 1837/1846-7 καὶ 1847/49 χρησιμοποιεῖται ὡς ἐμβλῆμα προτομὴ Ἀθηνᾶς κρανοφόρου μὲ ἐργαλεῖα κλπ., ἀρχιτέκτονος ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ καὶ ἀποκάτω ἡ λέξις ARTS. Στὰ ΠΑΕ 1858/59 καὶ 1859/60 ὑπάρχει γλαῦξ ὀλόσωμη, στὰ ΠΑΕ 1860/61 Ἀθηνᾶ καθισμένη μὲ δόρυ καὶ ἀσπίδα, τὴν ὁποία τυπωμένη ἀντίστροφα καὶ μέσα σὲ στεφάνι εἶχε ὡς ἐμβλῆμα ἡ *Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος*. Τὰ ΠΑΕ τοῦ 1861/62, 1868/69, 1870/71 ἕως 1880 ἔχουν ἄλλο ἐμβλῆμα, προτομὴ Ἀθηνᾶς κρανοφόρου μέσα σὲ ἀνοιχτὸ ἐπάνω στεφάνι. Τὰ ΠΑΕ 1869/70 ἔχουν τὸ ἐμβλῆμα τῆς σφραγίδας τῆς Ἑταιρείας, τοῦ 1881 τὸ μονόγραμμα τοῦ τυπογράφου Ι.Α. (Ἰω. Ἀγγελόπουλος), τοῦ 1882-1919 τὴν ἀναπαράσταση τῆς δυτικῆς ὄψης τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ 1920 καὶ 1921 τίποτε. Τῆς ΑΕ τὰ ἐμβλήματα εἶναι, τοῦ 1862 τοῦ τεύχους Α', Ἀθηνᾶ καθισμένη, τοῦ τεύχους Β' προτομὴ Ἀθηνᾶς μὲ δόρυ, ἀσπίδα καὶ γλαῦκα ἀπὸ παράσταση λύχνου· τὰ τεύχη Γ'-ΙΖ' ἔχουν τὸ ἐμβλῆμα τῆς σφραγίδας τῆς Ἑταιρείας. Οἱ τόμοι ἀπὸ τὸ 1883 ὡς τὸ 1909 ἔχουν τὴ δυτικὴ ὄψη τοῦ Παρθενῶνος, ἀπὸ τὸ 1910 ὡς τὸ 1926 τίποτε καὶ ἀπὸ τὸ 1927/28 ἕως σήμερα τὸ ἐμβλῆμα τῆς σφραγίδας, δηλαδὴ τὸ Διονυσιακὸ θέατρο. Ἀπὸ τὰ διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας, τὰ παλαιότερα ἔχουν ὡς ἐμβλήματα τὴν ὀλόσωμη γλαῦκα ἢ τὴν προτομὴ τῆς Ἀθηνᾶς μὲ τὴ λέξις ARTS, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν στὸν τυπογράφο γιὰ τὴ βρισκόμε καὶ σὲ δημοσιεύματα πὸς δὲν ἀνήκουν στὴν Ἑταιρεία. Τὰ Πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου τοῦ 1905 ἔχουν ἀθηναϊκὸ νόμισμα μὲ γλαῦκα καὶ τὴν ἐπιγραφὴ Α Θ Ε (ΝΑΙΩΝ).

Κατὰ τὶς ἑορτὲς τῆς Ἑκατονταετηρίδος χρησιμοποιήθηκε ὡς ἐμβλῆμα ἢ σφραγίδα τῆς Ἑταιρείας μέσα σὲ στεφάνι ἀπὸ φύλλα δάφνης, ἐλιάς καὶ δρυός, ἔργο τοῦ Αἰμιλίου Gillieron υἱοῦ.

ἑξήκοντα
20.
12.

πᾶσι
φθίμι
ταί
τακί

καὶ τῶς κέρδει κέρδος ἄλλο τίκεται.

114. Ἐμβλήματα τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἀ. Ἐτ.

Διπλώματα

Ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1837 πρόβλεπε τὴ χορήγηση διπλώματος στὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας (ἄρθρο 4), τοῦ ὁποίου ἡ μορφή καθορίστηκε ἀπὸ τὴν Ἐφορεία στὴν πρώτη τῆς συνεδρίαση τῆς 5 Μαΐου 1837. Τὰ διπλώματα εἰκόνιζαν «Τὰ Προπύλαια ἀνηγεργμένα καὶ περίξ ὀνόματα διαφόρων ἐνδόξων τεχνιτῶν τῆς ἀρχαιότητος». Πραγματικὰ τὰ διπλώματα αὐτὰ εἰκονίζουν τὴ δυτικὴ ὄψη τῆς Ἀκροπόλεως, τὰ Προπύλαια καὶ πίσω νὰ ξεπροβάλλει ἡ χάλκινη Ἀθηνᾶ Πρόμαχος τοῦ Φειδίου, τὸ βᾶθρο τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀγρίππα μὲ καθισμένο κρανοφόρο ἄντρα ἐπάνω καὶ ὁ ναὸς τῆς Νίκης. Ἀποκάτω μὲ κεφαλαῖα Ἡ ἐν Ἀθῆναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, μὲ γράμματα ὅπου συνυπάρχουν διαφορετικὲς ἐποχές, ἀριστερὰ πέντε στεφάνια κιονηδῶν μὲ ὀνόματα ἀρχαίων γλυπτῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων, δεξιὰ τὸ ἴδιο μὲ ὀνόματα μνημείων καὶ τόπων, ὅπου δὲν λείπουν οἱ ἀνορθογραφίες. Ἀρκετὰ χρόνια ἀργότερα ἀνασχεδιάζεται ἡ παράσταση τοῦ διπλώματος, ἡ Ἀθηνᾶ Πρόμαχος φαίνεται ἡμισὴ πλέον, τὸ βᾶθρο τοῦ Ἀγρίππα φέρει ἔφιππο ἀνδριάντα, ὁ ναὸς τῆς Νίκης ἀποκτᾶ γλυπτὸ θωράκιο καὶ στὴ δυτικὴ πλευρὰ καὶ οἱ ἀνορθογραφίες διορθώνονται. Γύρω στὸ 1890 τρίτος τύπος διπλώματος χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἄποψη τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τὰ δυτικὰ καὶ ἀπὸ τέτοια γωνία ὥστε νὰ φαίνονται ὄλα τὰ μνημεῖα τοῦ βράχου. Στὴν ἀρχὴ τῆς γραμματείας τοῦ Καββαδία χρησιμοποιήθηκε καὶ χρησιμοποιεῖται ἀκόμη τέταρτος τύπος διπλώματος. Εἶναι ἔργο τοῦ Fr. Thiersch, ἀρχιτέκτονος, ἐγγονοῦ τοῦ Εἰρηναίου Thiersch, πὺ τὸ πρόσφερε ὡς δῶρο στὴν Ἑταιρεία γιὰ τὴν ἐκλογή του ὡς ἐπιτίμου μέλους τὸ 1878. Φαίνεται ὅτι τὸ δίπλωμα ποὺ τοῦ εἶχαν στείλει δὲν τοῦ ἄρεσε. Φιλοτέχνηση νέου διπλώματος εἶχε ἀνατεθεῖ στὸν Ἀλ. Κοντόπουλο, ὁ ὁποῖος δὲν πρόλαβε νὰ τὸ ὀλοκληρώσει.

Προτομὲς

Ἡ Ἑταιρεία, κατὰ τὸ συνήθειο τοῦ περασμένου αἰῶνα, τιμοῦσε καὶ τιμᾷ τοὺς προέδρους καὶ τοὺς γραμματεῖς τῆς μὲ τὴ φιλοτέχνηση τῶν προτομῶν τους, καὶ διαθέτει σήμερα μιὰ σημαντικὴ συλλογὴ στὸ μέγαρό της, τίς προτομὲς τοῦ Ἰακ. Ρ. Νερουλοῦ καὶ τοῦ Φ. Ἰωάννου, ἔργα τοῦ Λ. Φυτάλη, τοῦ Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆ, τοῦ Σπ. Φιντικλῆ καὶ τοῦ Εὐθ. Καστόρη, ἔργα τοῦ Δ. Φιλιπότη, τοῦ Στ. Κουμανούδη, ἔργο τοῦ Ἰ. Βιτσάρη, τοῦ Ἀλ. Κοντόσταυλου καὶ τοῦ Γ. Μιστριώτη, ἔργα τοῦ Λάζ. Σώχου, τοῦ Δ. Τσιβανόπουλου, ἔργο τοῦ Γ. Ἰακωβίδη, τοῦ Δ. Παπούλια καὶ τοῦ Ν. Πολίτου, ἔργα τοῦ Μιχ. Τόμπρου, τοῦ Χρ. Τσουντα, ἔργο τοῦ Ἀθ. Λημναίου (ἀντίγραφο ἔχει στηθεῖ στὶς Μυκῆνες), τοῦ Γ. Οἰκονόμου, ἔργο τοῦ Ν. Περαντινοῦ, τοῦ Π. Πουλίτσα, ἔργο τοῦ Βασ. Φαληρέα, τοῦ Ἀ. Ὀρλάνδου, ἔργο τοῦ Στ. Τριάντη. Μὲ ἔξοδα τῆς Ἑταιρείας ἐγινε ἡ προτομὴ τοῦ μεγάλου δωρητῆ Ἰω. Δημητρίου ποὺ βρίσκεται στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο, ἔργο τοῦ Λάζ. Φυτάλη, τοῦ F. C. Penrose, ποὺ βρίσκεται στὴν Ἀγγλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή, ἔργο τοῦ Γ. Μπονάνου, καὶ τοῦ Β. Λεονάρδου στὸ Ἐπι-

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΧΟΡΗΓΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΝ *Αθήναις* ΚΥΡΙΩΝ *Φαρμακίδου*
 ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΔΙΠΛΩΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΑΥΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΔΡΩΡΟΝ
 ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΜΕΛΟΣ *ιδρυτ.*

ΑΘΗΝΑΙ *την 28. Απριλίου 1837*

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Λ. Ρίζο

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
Α. Φόρστερ

115. Το δίπλωμα του ιδρυτικού μέλους της 'Α. 'Ετ. Θεοκλήτου Φαρμακίδη υπογραμμμένο στις 28 'Απριλίου 1837, ημέρα της έκλογής της πρώτης 'Εφορείας, από τον πρόεδρο 'Ιάκωβο Ρίζο Νερουλό και τον γραμματέα 'Αλέξ. Ρίζο Ραγκαβή και λιθογραφημένο από το επίσης ιδρυτικό μέλος της 'Α. 'Ετ. 'Ανδρέα Φόρστερ.

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΧΟΡΗΓΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΝ Αθήναις ΚΥΡΙΟΝ Β. Ι. Λεονάρδον
 ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΔΙΠΛΩΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΑΥΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΡΘΡΟΝ
 ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ *εισαίρονταυτης ταυτιών*

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ τῇ 10. Μαρτίου 1886.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

A. Alexopoulos

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Stefanos A. Koumoudis

0

116. 'Ο δεύτερος τύπος του διπλώματος της 'Α. 'Ετ. Το δίπλωμα τούτο χορηγήθηκε στον Βασίλειο Λεονάρδο και υπογράφεται από τον πρόεδρο 'Αλέξ. Κοντόσταυλο και τον γραμματέα Στέφανο 'Α. Κουμουδίη.

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΧΟΡΗΓΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΝ *Karlsruhe* ΚΥΡΙΟΝ *Prof. Josef. Durm*
 ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΔΙΠΛΩΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΑΥΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΡΘΡΟΝ
 ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ *Εολύμπος* ΑΥΤΗΣ *Εταίρον*.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ τῇ 18 *Φεβρουαρίου* 1895

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Dimitrios Tsiapanoulis

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
P. Kalladaf

117. 'Ο τρίτος τύπος του διπλώματος της 'Α. 'Ετ. Το εικονιζόμενο προοριζόταν για τον 'Ιωσήφ Durm, διευθυντή Δημοσίων Έργων της Καρλσρούης, ο οποίος ήλθε στην Ελλάδα τον Φεβρουάριο του 1895 προσκεκλημένος από την ελληνική κυβέρνηση για να μελετήσει την κατάσταση του Παρθενώνος που είχε υποστεί ζημιές με τον σεισμό του 'Απριλίου του 1894. Το δίπλωμα υπογράφεται από τον πρόεδρο Δημοσθ. Τσιβανόπουλο και τον γραμματέα Παν. Καβαδιά.

118. Ὁ τέταρτος τύπος διπλώματος τῆς Ἀ. Ἐτ., ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖται ἀκόμη. Τὸ σχέδιό του φιλοτεχνήθηκε ἀπὸ τὸν Fr. Thiersch, ἀρχιτέκτονα, ἐγγονὸ τοῦ ὁμωνύμου φιλέλληνο, τὸ 1878, σὲ ἀνταπόδοση τῆς τιμῆς ποὺ τοῦ ἔκανε ἡ Ἀ. Ἐτ. ἐκλέγοντάς τον ἐπίτιμο μέλος της. Χρῆση τοῦ τύπου αὐτοῦ τοῦ διπλώματος ἄρχισε νὰ γίνεται ἀπὸ τὴ γραμματεία τοῦ Παν. Καββαδία. Τὸ εἰκονιζόμενο ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν Γεώργιο Βέλτσο καὶ τὸν Ἀναστάσιο Ὀρλάνδο.

γραφικὸ Μουσεῖο, ἔργο τοῦ Ἀθ. Λημναίου. Ἐπίσης τοῦ Π. Καββαδία ἢ προτομή, ἔργο τοῦ Ἰ. Κουλουρη, ἔχει στηθεὶ καὶ στὴν Ἐπίδαυρο ἐκεῖ ὅπου ἀναπαύονται τὰ ὀστά τοῦ ἀνασκαφέα τοῦ ἱεροῦ. Μὲ ἐξοδα τῆς Ἐταιρείας ἐγίνε τὸ ἐπιτύμβιο μνημεῖο τοῦ Α. Furtwängler στὸ Α΄ νεκροταφεῖο τῶν Ἀθηνῶν σύμφωνα μὲ σχέδια τοῦ Ε. Fiechter. Ἡ χάλκινη σφίγγα ποὺ στέκει πάνω στὴ στήλη τοῦ τάφου εἶναι ἀντίγραφο τῆς σφίγγας τῆς Αἴγινας καὶ χύθηκε στὴ Γερμανία. Ἡ στήλη τοῦ τάφου τοῦ Π. Σταματάκη στὸ Α΄ νεκροταφεῖο εἶχε γίνε μὲ δαπάνη τῆς Ἐταιρείας ἐπίσης, κατὰ τὰ σχέδια τοῦ Dörpfeld. Ὁ τάφος, παρὰ τὶς προσπάθειες τῆς Ἐταιρείας, διαλύθηκε ἀπὸ τὸν δῆμο καὶ ὁ χῶρος δόθηκε σὲ ἄλλους, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχαν συγγενεῖς ἢ ἀπόγονοι τοῦ Σταματάκη.

ΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Οἱ ὀργανισμοὶ τῆς Ἐταιρείας ἐκφράζουν διαδοχικὰ τὶς τάσεις αὐτῶν ποὺ τὴ διευθύνουν, τὶς ἐπιστημονικὰς ἀπόψεις καὶ φυσικὰ τὶς ἀλλαγὰς στὴν κατάστασι ποὺ ἐπικρατεῖ σ' αὐτὴν, κυρίως τὴν οἰκονομική.

Ὁ πρῶτος
ὀργανισμὸς
(1837)

Ὁ πρῶτος ὀργανισμὸς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας καθρεφτίζει μὲ καθαρότητα τὴν πολιτική, κοινωνική καὶ οἰκονομική κατάστασι τῆς τότε Ἑλλάδος. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα ἄτομο, τὸν Κ. Πιττάκη, αὐτοσχέδιο στὴν οὐσία ἀρχαιολόγο μὲ προτίμησι στὴν παρουσίαι ἐπιγραφῶν καὶ ψυχολογικὰς ἀδυναμίας ποὺ κάνουν δύσκολη ἀκόμη καὶ ἀδύνατη τὴν ἐνασχόλησι μὲ τὰ ἀρχαῖα τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς γύρω περιοχῆς γιὰ κάθε τρίτο. Βοηθὸς του ἦταν ὁ Ἀθ. Ἰατρίδης, τὸν ὁποῖο ὁ Ραγκαβῆς χαρακτηρίζει *μέτριον μὲν ζωγράφον, ἄκρον δὲ ζηλωτὴν τῶν προγονικῶν ἀρχαιοτήτων*. Τὸ ἔργο τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ γίνε στὴν Ἀθήνα μόνο, τὸ 1837, εἶναι γιγαντιαῖο: καθαρισμὸς τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τὰ μεσαιωνικὰ καὶ τουρκικὰ κτίσματα, εὔρεσι καὶ ἀνασκαφὴ τῶν μνημείων τῶν Ἀθηνῶν, προστασία τῶν ἀρχαίων ποὺ ἀποκαλύπτονται στὴν πόλι κάθε μέρα καὶ διάσωσή τους, κατὰ τὸ δυνατόν, ἀπὸ τὴ διαρπαγὴ καὶ τὴν καταστροφὴ. Τὴν κατάστασι αὐτὴ εἶχε ὑπ' ὄψι του ὁ Κ. Μπέλλιος καὶ οἱ ἄλλοι πρωτεργάτες τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας καὶ ἀποφάσισαν νὰ βοηθήσουν τὸ κράτος στὸ ἔργο του (ἄρθρ. 2). Ἡ ἐκ τῶν προτέρων γνωστὴ ἀδυναμία ἐπιχορηγήσεως τῆς Ἐταιρείας ἀπὸ τὸ κράτος φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι τὰ μέλη καὶ ἡ Ἐταιρεία δὲν περιμέναν κρατικὴ ἐνίσχυσι καὶ ἔπαιζαν τὸν ρόλο χρηματοδότη (ἄρθρ. 4 καὶ 6), κάτι ποὺ συνεχίστηκε ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἕως ὅτου ἡ Ἐταιρεία βρῆκε καὶ ἄλλους τρόπους πορισμοῦ χρημάτων.

Ἀλλὰ καὶ ἡ προγονολατρεία καὶ ἡ προσπάθεια σύνδεσης τῶν ἀρ-

119. Τὸ ἐπιτύμβιο μνημεῖο τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ ἀρχαιολόγου Adolf Furtwängler, πατέρα τοῦ ἀρχιμουσικοῦ. Τὸ γλυπτὸ εἶναι χάλκινο ἀντίγραφο τῆς σφίγγας τῆς Αἴγινας. Τὸ μνημεῖο βρίσκεται στὸ Α΄ νεκροταφεῖο τῶν Ἀθηνῶν.

120. Επίτιλο διατάγματος τῆς περιόδου τοῦ Ὀθωνος (φωτ. Γ.Α.Κ.).

χαίων Ἑλλήνων μὲ τοὺς νέους ποὺ μόλις ἀπελευθερώθηκαν ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κίνητρα ποὺ ὠθοῦν στὴν ἴδρυση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ὅπως ἄλλωστε φαίνεται στοὺς λόγους τοῦ Ἰω. Ρ. Νερουλοῦ, τοῦ Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆ καὶ τοῦ Κ. Πιττάκη, καὶ ἀπὸ τὸ ἄρθρο 5 ποὺ ὀρίζει ἐτήσια συνεδρίαση στὸν Παρθενῶνα.

Ἐπιστημονικὲς βλέψεις δὲν ἔχουν ἀκόμη οἱ ἰδρυτὲς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, οἱ ὁποῖοι δέχονται τὸ προβάδισμα τῆς Κρατικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς στὸ θέμα τῆς δημοσίευσης τῶν εὐρημάτων (ἄρθρ. 6γ). Τοῦτο εἶναι ἓνα πρόβλημα ποὺ θὰ ἀπασχολήσει τὸ Συμβούλιο στὸ μέλλον καὶ θὰ δημιουργήσει βαθιὰ κρίση.

Ἡ μόνη ὑλικὴ ἐνίσχυση ἐκ μέρους τοῦ κράτους εἶναι ἡ δωρεὰν χορήγηση 100 ἀντιτύπων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος, τῶν ὁποίων ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία μποροῦσε νὰ καρπωθεῖ τὸ ἀντίτιμο καὶ ἡ δωρεὰν ἐκτύπωση στὸ Δημόσιο Τυπογραφεῖο τῶν ἐτησίων, ἰσχνῶν ἄλλωστε, Πρακτικῶν.

Ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος ἦτον συμβὰν ὄχι μόνον χαρᾶς πρόξενον εἰς τὰς φιλανθρώπους καὶ γενναίας καρδίας, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα σπουδαῖον διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐχύθη νέον φῶς ἀνεπίστωτος. Ὑπόδουλος καὶ ἡμιθανῆς εἶχε λησμονηθῆ ἡ Ἑλλάς καὶ σβεσθῆ ἀπὸ τὰ χρονικὰ τῶν Ἐθνῶν καὶ μόλις κατὰ τὰ 1674 ἀνεκαλύφθη σχεδὸν ἐντελῶς ἐκ νέου ἀπὸ τὸν Νοϊντέλον, Σπῶνον, Οὐέλερον καὶ τοὺς μετ' αὐτούς. Ἡ Εὐρώπη τότε μόλις ἐνθυμήθη, ὅτι ἔχει εἰς τοὺς κόλπους τῆς τόσους τῆς ἀρχαιότητος θησαυρούς, καὶ ἔκτοτε, ἢ κυρίως ἀπὸ τὰ μέσα τῶνον τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος ἤρχισε νὰ ἀντλῆ ἀπὸ τὰ κατακερματισμένα ἐρείπια μας φιλοκαλίας μαθήματα. Παιδευμένοι φιλόλογοι ἐπεσκέφθησαν ἔκτοτε πολλοὶ τὸ ἔδαφος τῆς Πατρίδος μας, κατεμέτρησαν, ἀντέγραψαν καὶ ἐξήγησαν πολλὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας κειμένων καὶ καταφανῶν μνημείων τῆς Ἀρχαιότητος, τινὰ τῶν ὑπὸ γῆν ἀνέσκαψαν καὶ ἄλλα κατὰ δυστυχίαν ἀφήρσαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ βαρβαρότης τῶν δεσποτῶν ἦτον πρόσκομμα μέγα εἰς τὰς τοιαύτας τῶν ξένων ἐπιστημονικὰς περιοδείας καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἀνασκαφάς. Ἄμα ἡ Ἑλλάς ἀπηλλάγη τοῦ ξένου ζυγοῦ, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἠμέλησε τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἀντικείμενον καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς Βασιλείας τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος ἔγιναν πολλοῦ λόγου ἀξίαι ἀνασκαφαὶ καὶ ἀνακαλύψεις. Ἡ Ἑλληνικὴ ὁμως γῆ εἶναι πηγὴ ἀκένωτος ἀρχαιολογικοῦ πλοῦτου καὶ πολλαὶ ἱστορικαὶ ἀλήθειαι, πολλὰ φιλοκαλίας καὶ εὐφυίας παραδείγματα κεῖνται ἀκόμη ὑπ' αὐτὴν τεθαμμένα. Ἐπὶ σκοπῷ ἐπομένως ἐν γένει μὲν νὰ πλουτισθῆ ἡ Ἐπιστήμη ὅ,τι πλεῖστον καὶ ὅ,τι τάχιστον, ἐν μέρει δὲ νὰ ἐπιταχυνθοῦν αἱ ἀνασκαφαί, αἱ ἀνεγέρσεις καὶ συμπληρώσεις τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν μνημείων, περισσότερον παρ' ἂν ἡ φροντίς αὕτη ἐπεβάρυνεν εἰς μόνην τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἀποφασίζον οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι λαβόντες καὶ τῆς ῥηθείσης Κυβερνήσεως τὴν συγκατάθεσιν τὰ ἀκόλουθα:

Ἄρθρον 1.

Συνιστᾶται Ἐταιρεία ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν Ἐταιρεία Ἀρχαιολογικὴ καὶ ἔχουσα τὴν ἔδραν τῆς ἐν Ἀθήναις.

Ἄρθρον 2.

Σκοπὸς τῆς Ἐταιρείας ταύτης εἶναι νὰ συνδράμη εἰς τὴν ἀνεύρεσιν, ἀνεγέρσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιοτήτων.

Ἄρθρον 3.

Μέλος τῆς Ἐταιρείας γίνεται ὁ βουλόμενος εἴτε ἐν Ἑλλάδι, εἴτε ἐν ἄλλοδαπῇ κατοικῶν.

Ἄρθρον 4.

Ἐκαστον μέλος χρεωστῆ νὰ πληρώνη ἐτησίαν τινὰ συνεισφοράν, τῆς ὁποίας ὁ μὲν κατώτερος ὄρος προσδιορίζεται εἰς 15 δραχμάς, ὁ δὲ ἀνώτατος ἀνατίθεται εἰς τὰς προαιρέσεις· ἐκτὸς τούτου δύναται ἕκαστον μέλος νὰ κάμη ὅποιασδήποτε ἄλλας συνδρομὰς προαιρεῖται, εἴτε εἰς χρήματα, εἴτε εἰς ἀρχαιολογικὰ βιβλία.

Ἡ Ἐταιρεία ὀνομάζει πρὸς τιμὴν καὶ μέλη ἀντεπιστέλλοντα ὄσους ἐκ

τῶν ξένων διὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς τῶν γνώσεις διακρινομένων ἤθελεν ἐγκρίνει καὶ οἱ τοιοῦτοι εἶναι ἀπηλλαγμένοι πάσης ὑποχρέωσης.

Εἰς τὰ μέλη δίδονται διπλώματα υπογεγραμμένα ἀπὸ τὴν Ἐφορείαν καὶ τὰ ὀνόματά τῶν ἀναγράφονται εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐταιρείας. Κατὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ διπλώματος δύναται ἕκαστος νὰ δώσῃ εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐταιρείας ὅ,τι προαιρεῖται.

Ἄρθρον 5.

Τὰ ἐν Ἀθήναις παρόντα μέλη τῆς Ἐταιρείας θέλουν συνέρχεσθαι ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Παρθενῶνος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, διὰ νὰ ἐκλέγουν ἓνα Πρόεδρον, ἓνα Ἀντιπρόεδρον, ἓνα Γραμματέα, ἓνα Λογιστὴν καὶ τέσσαρα μέλη τῆς Ἐφορείας καὶ διὰ νὰ λαμβάνουν λόγον παρὰ τῶν διαχειρισθέντων τὰ τῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Ἄρθρον 6.

Ὁ Πρόεδρος ἢ ἔλλειψι αὐτοῦ ὁ Ἀντιπρόεδρος μετὰ τοῦ Γραμματέως, τοῦ Λογιστοῦ καὶ τῶν 4ων μελῶν θέλουν ἀποτελεῖ τὴν Ἐφορείαν τῆς Ἐταιρείας. Ἔργα δὲ αὐτῆς θέλουν εἶσθαι:

α') Νὰ συνυπακούεται μετὰ τοῦ Ἐφόρου τοῦ Κ(εντρικοῦ) Μουσείου περὶ τῶν ἀνασκαφῶν, ἀνεγέρσεων ἢ συμπληρώσεων τῶν ἀρχαιοτήτων, διότι οὐδεμία αὐτῶν δὲν θέλει ἐνεργεῖσθαι χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως καὶ συμπράξεως τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου, τὸν ὅποιον ἢ Ἐφορεία δύναται, ὡσάκις τὸ κρίνη εὐλογον, νὰ παρακαλῇ, ὥστε ν' ἀναλαμβάνῃ καὶ τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς ἢ ἄλλης ἐργασίας, χορηγοῦσα εἰς αὐτὸν καὶ τὰ χρηματικὰ πρὸς τοῦτο μέσα καὶ λαμβάνουσα ἔπειτα παρ' αὐτοῦ λογαριασμὸν αὐτῶν διὰ νὰ τὸν καθυποβάλλῃ ἐν καιρῷ εἰς τὴν Ἐταιρείαν.

β') Ἀποφασίσασα ἀρχαιολογικὴν τινα ἐργασίαν νὰ δίδῃ τὴν ἄδειαν τῆς δι' αὐτὴν δαπάνης κατὰ προϋπολογισμὸν ἐγκρινόμενον ἀπὸ τὴν Ἐφορείαν.

γ') Νὰ ἐξετάζῃ ἐπιστημονικῶς τὰ ἀνευρισκόμενα ἀρχαιότητος καὶ συνυπακούεται περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μετὰ τῆς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως συστάσεως Ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν ἐναπόκειται ἡ δημοσίευσις αὐτῶν.

Ἄρθρον 7.

Ὁ Πρόεδρος ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 6 ὁ Ἀντιπρόεδρος μετὰ τοῦ Γραμματέως καὶ τοῦ Λογιστοῦ ἀποτελοῦν τὴν ἐπὶ τοῦ ταμείου Ἐπιτροπὴν. Δοθείσης ἐπομένως τῆς ἀδείας δαπάνης τινὸς ἀπὸ τὴν Ἐφορείαν, ἐκτελοῦν καὶ οἱ τρεῖς τὰς εἰδικὰς πληρωμὰς, ἔχοντες ἕκαστος ἀνὰ μίαν κλεῖδα τοῦ ταμείου, εἰς τὸ ὅποιον ἀνατίθενται τὰ ἀποδεικτικὰ ἀντὶ μετρητῶν. Ὁ Λογιστὴς κρατεῖ τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Ἄρθρον 8.

Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους θέλει ἐκδίδεσθαι σύνοψις τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐφορείας καὶ διανέμεσθαι εἰς τὰ μέλη χάριν.

Ἄρθρον 9.

Τὰ ἀνευρισκόμενα εἶναι κτῆμα τοῦ Δημοσίου Ταμείου, ἀλλὰ εἰς τοὺς καταλόγους αὐτοῦ θέλουν καταγράφεσθαι ὡς ἀνατεθέντα «Ἐξόδοις τῆς Ἐταιρείας».

Ἄρθρον 10.

Ἡ Ἑταιρεία θέλει λογιζέσθαι ὡς ὑπάρχουσα ἅμα λάβῃ τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 6 Ἰαν. 1837

Μέλη τῆς Ἑταιρείας

Κωνσταντῖνος Μπέλλιος
Ἄλεξάνδρος Μπέλλιος
Ζηνόβιος Πάπ, ἐν Βιέννῃ
G. C. Gropius
N. Γ. Θεοχάρης
Ἄ. Κομπατῆς
Πέτρος Ἄ. Στεφανίτζης
Ἰ. Ρ. Ραγκαβῆς
Ἄ. Ρ. Ραγκαβῆς
Κ. Σ. Πιττάκης
Ἄ. Ζ. Μάμουκας
Ἰ. Π. Κοκῶνης
Θ. Φαρμακίδης
Δ. Ν. Φωτίλας
Παναγιώτης Σουτσοῦ

Θ. Μανούσης
Γ. Γεννάδιος
Ἰ. Ρίζος
Σ. Ὀμηρίδης
Ἰωάννης Γ. Τυπάλδος
Γεώργιος Μ. Καραμάνος
Δ. Ν. Δρόσος
Γ. Ἄ. Ράλλης
Κ. Δ. Σχινᾶς
Δ. Ἄ. Θεοδωράκης
Ἰ. Ὀρλάνδος

Π. Κ. Ἠπίτης
Δ. Γ. Σουτζος
Χ. Αἰνιᾶν
Ἄ. Πετράκης
Ν. Κωστής
Κ. Βλαχούτσης
Γ. Ἀργυρόπουλος
Δ. Ἀνσέλμος
Γ. Αἰνιᾶν
Σ. Κλεάνθης
Ὁ ἰατρός Μαυροκορδάτος
Ἄ. Πάϊκος
Δρ. Μανσόλας

Jose Soler

Γ. Ἀποστολίδης Κοσμητῆς
Ἰωάννης Πιστόλλας
Ἀρχιμανδρίτης Ἀρσένιος
Ἰωάννης Ἄ. Οἰκονόμου
Χαρ. Καρπούνης
Ν. Λεβαδιεὺς
J. H. Skene
Π. Δελιγιάννης
Ἰ. Ἐ. Χίλλ
Ἄ. Πετζάλης Δικηγόρος
Ἄ. Πολυζωΐδης
Σ. Σκοῦφος
Δ. Ἀνσέλμος (διαγεγραμμένον)

Κ. Βοτζάρης
Φωκίων Ῥῶκ
Δημήτριος Βουδούρης
Εὐθύμιος Οἰκονομίδης
Ἄ. Ἴπποκράτης Κλάδος
Κ. Δομνάνδος
Ῥήγας Παλαμίδης
Γ. Παγώνης
Γ. Μαυροκορδάτος
Γ. Ἀργυρόπουλος
Δημήτριος Δενδρινός
Δ. Θωμαΐδης
Ἄ. Φόρστερ
Γεώργιος Σταύρου
Χρ. Αὐγουστος Βράνδης

Ὁ δεῦτερος
ὄργανισμὸς
(1848)

Οἱ ἄθροές παραιτήσεις τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας καὶ ἡ δυσπραγία στὴν ἐκτέλεση ἀξιόλογων ἐργασιῶν ὤθησαν τὸ πλεον δραστήριο μέλος τοῦ Συμβουλίου τῆς, τὸν Ραγκαβῆ, στὴν τροποποίηση τοῦ ὄργανισμοῦ τῆς. Τὸ θέμα συζητήθηκε σὲ πολλὰς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου καὶ μάλιστα τὴν 1 Φεβρ. 1848 προτάθηκε ἀπὸ μέλος τῆς Ἑταιρείας νὰ γίνῃ συνένωση ὄλων τῶν ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν καὶ νὰ ἀποτελέσῃσι ὄλαι ὁμοῦ μίαν γενικὴν ἐπιστημονικὴν ἑταιρείαν. Ἡ

πρόταση αυτή δὲν τελεσφόρησε, γιατί οἱ ἄλλοι ἐπιστημονικοὶ σύλλογοι ἀντέδρασαν (ἀνακριβῆς εἶναι ἡ πληροφορία τοῦ Εὐδ. Καστόρχη ὅτι ὁ νέος ὄργανισμὸς ἐγίνε μετὰ τὴν ἐκλογή τοῦ Γλαράκη καὶ τὴν ἀποτυχία συνένωσης τῶν ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν). Ὁ νέος ὄργανισμὸς, στὴ σύνταξιν τοῦ ὁποίου συνεργάστηκαν μέλη τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς, ἀποτελεῖται ἀπὸ 61 ἄρθρα καὶ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὸν Ὁθωνα μὲ τὸ ΒΔ τῆς 13 Ἰουν. 1848, μὲ τὸ ὅποιο ἀπονεμήθηκε στὴν Ἑταιρεία ἡ βασιλικὴ προστασία: 1) Ἐγκρίνομεν τὸν ὑποβληθέντα ἡμῖν καὶ ἐνταῦθα ἐπιστρεφόμενον κανονισμὸν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας συνιστάμενον ἐξ ἄρθρων ἐξήκοντα καὶ ἑνὸς χορηγοῦντες αὐτῇ τὴν Ἡμετέραν ἄμεσον προστασίαν. 2) Ἐκφράζομεν εἰς τὴν Ἑταιρείαν ταύτην τὴν εὐαρέσκειαν ἡμῶν διὰ τὰς μέχρι τοῦδε τελεσιουργοὺς αὐτῆς προσπαθείας ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν μνημείων.

Μὲ τὸν νέο ὄργανισμὸ ἡ Ἑταιρεία ὀνομάζεται Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία καὶ τὰ μέλη της χωρίζονται σὲ δύο κατηγορίες: σὲ μέλη συντελεῖ ἀπεριορίστου ἀριθμοῦ Ἕλληνες καὶ μὴ, κατοικοῦς τῆς Ἑλλάδος ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ, τὰ ὁποῖα ἐκλέγονται ἀπὸ τὴν Ἐφορεία. Τὰ συντελεῖ μέλη πληρῶνουν συνδρομῇ, τὰ παλαιὰ τῆς Ἑταιρείας, τὰ ὁποῖα αὐτοδικαίως ἐκλέγονται, τὴν παλαιὰ συνδρομῇ τῶν 15 δραχμῶν, τὰ νέα 36 δραχμῆς ἑτησίως ἢ 360 δραχμῆς ἐφ' ἅπαξ. Στὴ δευτέρῃ κατηγορίᾳ ἀνήκουν τὰ βουλευόμενα μέλη τὰ συντρέχοντα τὴν Ἑταιρείαν διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν γνώσεων, καὶ ἐργαζόμενα εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ὑπομνημάτων αὐτῆς (ἄρθρ. 13), Ἕλληνες ἐπιστήμονες κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μεγαλύτερος τῶν τριάντα καὶ τὰ ὁποῖα δὲν πληρῶνουν συνδρομῇ. Μέχρις οὗ ἡ Κυβέρνησις ἀποφασίσθη περὶ συστάσεως ἐθνικῆς Ἀκαδημίας, τὰ βουλευόμενα μέλη θέλουσι καλεῖσθαι: «Σύλλογος τῶν Βουλευομένων μελῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας» (ἄρθρ. 15). Ὑπῆρχε καὶ τρίτη κατηγορία, τὰ 60 ἀντεπιστέλλοντα μέλη τοῦ Συλλόγου, Ἕλληνες ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἢ ξένοι ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος (ἄρθρ. 21).

Τὰ βουλευόμενα μέλη ἀποτελοῦσαν εἶδος σημερινοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου γιατί ἀποφάσιζαν γιὰ ἐκτέλεση ἀνασκαφῶν, ἀγορὰ ἀρχαίων, ἐνέκριναν δαπάνες, ἀνέθεταν ἐργασίες, ἔκαναν προτάσεις στὴν κυβέρνησις, ἢ γνωμοδοτοῦσαν σὲ ἐρωτήματά της καὶ δημοσίευαν ὑπομνήματα σχετικὰ μὲ τὶς ἀρχαιοτήτες καὶ τὸν ἀρχαῖο κόσμος.

Τὰ μέλη ποὺ κατοικοῦν στὴν Ἀθήνα συντελεῖ καὶ βουλευόμενα ἐκλέγουν κάθε τριετία ἀπὸ τὴν ὀλομέλεια τῆς Ἑταιρείας τὸν πρόεδρο καὶ κάθε χρόνο τὸν ταμία, τρεῖς ἐλεγκτῆς καὶ δύο ἐφόρους, ἀντιπρόεδρο ὅμως καὶ δύο ἐφόρους ὑποχρεωτικῶς μόνο ἀπὸ τὰ βουλευόμενα μέλη, ὅπως ἐπίσης τὸν γραμματέα καὶ τὸν ἀντιγραμματέα. Οἱ δύο τελευταῖοι, ὅταν τὰ βουλευόμενα μέλη θὰ γίνονταν 30, θὰ ἦταν διηνεκεῖς καὶ δὲν θὰ ἐκλέγονταν κάθε χρόνο (ἄρθρ. 30, 31). Κύρια ἐπιδίωξις

τῆς Ἑταιρείας μὲ τὴ νέα τῆς μορφή ἦταν ἡ πραγματοποίηση ἐπιστημονικοῦ ἔργου καὶ ἡ συγγραφὴ ὑπομνημάτων ἢ δημόσια ἀνάγνωσθί τους καὶ ἡ δημοσίευση ἦταν ὑποχρέωση τῶν βουλευομένων μελῶν. Ἄλλ' αἱ προσδοκίαι αὐταὶ δυστυχῶς οὔτε ἐπραγματοποιήθησαν οὔτε δυνατὸν ἦτο νὰ πραγματοποιηθῶσι, διότι ἔλλειπον ἐπαρκῆ ὄργανα πρὸς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, ἀφ' ὧν ἡδύνατο νὰ προέλθῃ νέον τι ἐπιστημονικὸν ἄξιον λόγου, δυνάμενον νὰ διαπλεύσῃ τὰς δυτικὰς θαλάσσας καὶ νὰ γνωσθῇ εἰς τὴν ἑσπερίαν καὶ βόρειον Εὐρώπην (Καστόρχης).

Στις 16 Ἰουνίου 1848 ἔγινε ἡ πανηγυρικὴ Συνεδρίαση στὸν Παρθενῶνα, στὴν ὁποία παρευρέθησαν ὁ Ὅθων καὶ ἡ Ἀμαλία. Μίλησε ὁ Ραγκαβῆς, ὁ ὁποῖος ἔκανε περιγραφὴ καὶ ἀνάλυση τῶν γλυπτῶν τῆς Φιγαλείας. Στις 30 Ἰουνίου ἔγιναν ἀρχαιρεσίες στὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἀπὸ τὰ 27 μέλη ποὺ ψήφισαν ἐξελέγησαν δέκα μέλη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου, οἱ ἀκόλουθοι: Κωνστ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, Ἰακ. Ρίζος Νερουλός, Σκαρλάτος Δ. Βυζάντιος, Κυριακὸς Πιττάκης, Γεώργιος Τυπάλδος, Γεώργιος Γλαράκης, Ἐδουάρδος Schaubert, Ἰωάννης Κοκκῶνης, Κωνστ. Φρεαρίτης, Ἀλέξ. Ρίζος Ραγκαβῆς. Κατόπιν ἔγινε ἐκλογή τῶν μελῶν τῆς Ἐφορείας τῆς Ἑταιρείας, τοῦ Γ. Γλαράκη ὡς προέδρου, γιὰ τρία χρόνια, τοῦ Γ. Τυπάλδου, ὡς ἀντιπροέδρου, τοῦ Ἀ. Ραγκαβῆ, ὡς γραμματέως, τοῦ Σκ. Δ. Βυζαντίου ὡς ἀντιγραμματέως καὶ τῶν Κ. Πιττάκη, Ἰ. Κοκκῶνη, Γ. Καραμάνου καὶ Σ. Σκούφου ὡς μελῶν. Ἐλεγκτῆς ἦταν οἱ Γ. Δοκός, Δ. Λεβίδης καὶ Κ. Φρεαρίτης.

Ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1848

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἐξασφάλισα ἤδη ἑαυτῇ ἀποχρῶντας ὑλικοὺς πόρους πρὸς διηνεκὴ διατήρησιν, καὶ θέλουσα νὰ ἐπεκτείνῃ τοῦντεῦθεν τὴν ἐνέργειάν της, καὶ ν' ἀναπτύξῃ καὶ τελειοποιήσῃ τὸν ὄργανισμὸν της, ἀπεφάσισε τὰ ἀκόλουθα:

1. Τοῦ λοιποῦ ἡ Ἑταιρεία αὕτη θέλει ὀνομάζεσθαι Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, καὶ διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

2. Ὁ σκοπὸς της ἐστὶ διπλοῦς.

Πρῶτον, ὑλικός. Φροντίζει περὶ συλλογῆς καὶ διατηρήσεως, ἐπισκευῆς καὶ συμπληρώσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιοτήτων, περὶ ἀνασκαφῆς καὶ ἀνευρέσεως τῶν ὑπὸ γῆν κρυπτομένων.

Δεύτερον, ἐπιστημονικός. Ἀσχολεῖται περὶ ἀρχαιολογικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐρεῦνας, καὶ ἐκδίδει ὑπομνήματα περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων.

3. Ἡ Ἑταιρεία σύγκειται ἐκ μελῶν συντελῶν, βουλευομένων καὶ ἀντεπιστελλόντων.

4. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συντελῶν μελῶν εἶναι ἀόριστος. Ἐκλέγονται δὲ ὡς τοιαῦτα καὶ Ἕλληνες καὶ μὴ, καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος οἰκοῦντες.

5. Τὰ συντελῆ μέλη γίνονται δεκτὰ ψηφοφορούμενα ἐν συνεδριάσει τῆς ἐφορείας.

6. Τὸν πυρῆνα τῶν συντελῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας ἀποτελοῦσι τὰ μέχρι

τουδε διατελοῦντα μέλη αὐτῆς, εἰς ὧν τὴν εὐστάθειαν καὶ τὴν ἐπιμονὴν ὀφεί-
λεται αὐτῆς ἢ πρόοδος καὶ ἢ εὐδωσις.

Τὰ μέλη ταῦτα δὲν ὑποχρεοῦνται εἰς συνδρομὴν ἀνωτέραν τῆς ὅσης μέχρι
τουδε κατέβαλλον.

7. Τὰ τοῦντεῦθεν ἐγγραφόμενα συντελῆ μέλη θέλουσι συνδράμει ἀνά 36
δρ. κατ' ἔτος, πληρωτέας εἰς τρεῖς τετραμηνιαίας δόσεις, ἢ 360 δρ. ἐφάπαξ.

8. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἐγγραφῆ ὡς μέλος συντελεῖς δι' ἐλάσσονα χρόνον
τῶν τριῶν ἐτῶν· ἕκαστον δὲ μέλος δύναται νὰ δηλώσῃ εἰς τὴν Ἑταιρείαν διὰ
πόσα ἔτη πλείονα τῶν τριῶν ἐγγράφεται, ἢ ἂν ἐφ' ὅρου ζωῆς, καὶ τοῦτο θέλει
σημειοῦσθαι καὶ εἰς τὸ δίπλωμά του.

Ἐὰν δὲ ἐφάπαξ συνδραμῶν 360 δρ. ἢ, ἂν εἶναι ἐκ τῶν παλαιῶν μελῶν, 150,
λαμβάνει δίπλωμα μέλους διηνεκοῦς.

9. Ὁ προσφέρων εἰς τὴν Ἑταιρείαν ποσότητα ἀνωτέραν τῆς ὀρισμένης
λαμβάνει ἐπίσημον εὐχαριστήριον, καὶ εἰς τε τὴν ἐπέτειον αὐτῆς συνεδρίασιν
καὶ εἰς τὰ δημοσιευόμενα αὐτῆς πρακτικὰ ἀναφέρεται ὡς εὐεργετήσας τὴν
Ἑταιρείαν.

10. Πᾶσα χρηματικὴ δόσις λόγῳ κεφαλαίου καὶ οὐχὶ ἐτησίας συνδρομῆς
γινομένη εἰς τὴν Ἑταιρείαν, ἐναποτίθεται οὐχὶ εἰς τὸ ταμεῖον αὐτῆς, ἀλλ' εἰς
τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν ἐπὶ τόκῳ, μέχρις οὗ συμπληροῦνται ἢ ποσότης μιᾶς
μετοχῆς ἐκάστοτε.

11. Ὁ ἐπὶ ἓν ὀλόκληρον ἔτος μὴ ἀποτίσας τὴν συνδρομὴν του, προσκα-
λεῖται δις κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ γραμματέως κατὰ διάλειψιν τριῶν μηνῶν,
καὶ ἂν ἀδιαφορήσῃ καὶ πάλιν θεωρεῖται ὡς παραιτηθεὶς, καὶ διαγράφεται τοῦ
μητρώου ἄνευ ἄλλης εἰδοποιήσεως. Ὁ δὲ γραμματεὺς εἰς τὴν προσεχῆ συνε-
δρίασιν διαδηλοῖ ἀπλῶς τὴν γενομένην διαγραφὴν εἰς τὴν ἐφορείαν.

12. Οὐ μόνον δὲ χρηματικὰς προσφορὰς δέχεται εὐγνωμόνης ἡ Ἑταιρεία,
ἀλλὰ καὶ ἄλλας, συνισταμένας εἰς βιβλία, τεχνικὰ ἀντικείμενα κτλ.

13. Βουλευόμενα μέλη εἰσὶ τὰ συντρέχοντα τὴν Ἑταιρείαν διὰ τῶν ἐπι-
στημονικῶν αὐτῶν γνώσεων, καὶ ἐργαζόμενα εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ὑπομνημά-
των αὐτῆς.

14. Τὰ βουλευόμενα μέλη πρέπει νὰ εἶναι Ἑλληνες ἐπιστήμονες περὶ τὴν
ἀρχαιολογίαν ἢ ἱστορίαν, κατοικοῦντες ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἀριθμὸς αὐ-
τῶν δὲν ὑπερβαίνει τοὺς τριάκοντα.

15. Μέχρις οὗ ἡ Κυβέρνησις ἀποφασίσῃ περὶ συστάσεως ἐθνικῆς Ἀκα-
δημίας, τὰ βουλευόμενα μέλη θέλουσι καλεῖσθαι «Σύλλογος τῶν βουλευομέ-
νων μελῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας».

16. Τὰ μέλη τοῦ συλλόγου δὲν ὑποχρεοῦνται εἰς οὐδεμίαν χρηματικὴν συν-
εισφορὰν πρὸς τὴν Ἑταιρείαν.

17. Τὰ Βουλευόμενα μέλη ἐκλέγονται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συλλόγου ἐκ τῶν συν-
τελούντων μελῶν κατ' ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν.

18. Τοῦ ὅρου τούτου θέλει γίνεαι ἐξαιρέσεις μόνον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος.

Ἐὰν κυρωθέντος τοῦ παρόντος ὀργανισμοῦ, τὰ ἐν Ἀθήναις ἐδρευόντα
συντελῆ μέλη, συνελθόντα εἰς συνεδρίασιν, θέλουσιν ἐκλέξει δι' ἀπολύτου
καὶ μυστικῆς πλειονοψηφίας δέκα Βουλευόμενα μέλη, εἴτε ἐντὸς, εἴτε καὶ
ἐκτὸς τῶν συντελῶν μελῶν. Ἐκαστος τῶν ἐκλογῶν δύναται, ἂν θέλῃ, νὰ πα-
ρουσιάσῃ εἰς τὴν συνεδρίασιν τὸ ὄνομα ἑνὸς ἢ πλειοτέρων ὑποψηφίων, συν-
οδεύων αὐτὸ καὶ μὲ τὰ ἐπιχειρήματα, ἐφ' ὧν στηρίζει τὴν πρότασιν. Συζήτη-
σις ἐπὶ τῶν ἐπιχειρημάτων τούτων δὲν γίνεται. Τῶν δὲ προτεινομένων

ονομάτων συντάττει ὁ γραμματεὺς κατάλογον καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκλέγονται οἱ δέκα.

Μετὰ δὲ ἓν ἔτος τὰ δέκα ταῦτα μέλη θέλουσιν ἐκλέξει ἐξ ἄλλα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐκ τῶν συντελῶν μελῶν, τῶν πρὸ ἑνὸς τοῦλάχιστον ἔτους ἐγγεγραμμένων.

Μετὰ δύο ἔτη τὰ δεκαεὶ μέλη θέλουσιν ἐκλέξει ὁμοίως αὐθις ἐκ τῶν συντελῶν ἄλλα ἑπτὰ.

Τέλος, μετὰ τρία ἔτη τὰ εἰκοσιτρία μέλη θέλουσι συμπληρώσει τὸν σύλλογον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀφοῦ καὶ εἰς ταύτην καὶ εἰς τὴν ἀμέσως προηγούμενην περίπτωσιν προαποφασισθῆ διὰ ψηφοφορίας ἂν εἶναι ἀνάγκη ἀμέσου ὀλικῆς ἢ μερικῆς συμπληρώσεως.

19. Μετὰ δὲ τὴν ὀλοσχερῆ συμπλήρωσιν αὐτοῦ, ὡσάκις, εἴτε δι' ἀποβιώσεως, εἴτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, χηρεύση τις τῶν θέσεων, θέλει ἀναγγέλλεσθαι τοῦτο ὑπὸ τοῦ γραμματέως ἐπὶ συνεδριάσεως, εἰς δὲ τὴν ἀμέσως ἐπομένην συνεδρίασιν θέλει ψηφοφορεῖσθαι πρῶτον ἢ ἀνάγκη τῆς ἀμέσου συμπληρώσεως τῆς κενῆς θέσεως διὰ χειροτονίας· καὶ ἐν περιπτώσει μὲν ἀποψηφίσεως θέλει ἐπαναλαμβάνεσθαι ἢ πρότασις ἀπὸ ἐξαμηνίας εἰς ἐξαμηνίαν· ἐπὶ δὲ καταψηφίσεως θέλει ἐκλέγεσθαι δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας ὁ καθέξων τὴν κενὴν θέσιν ἐκ τῶν τοῦλάχιστον πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐγγεγραμμένων συντελῶν μελῶν.

20. Μέλος Βουλευόμενον, ἀποδημοῦν τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τὸ ἓν ἔτος, διαγράφεται τῶν καταλόγων τοῦ συλλόγου, ἐκτὸς ἂν ὁ σύλλογος ἐγκρίνη κατ' αἰτήσιν του νὰ παρατείνῃ τὴν τῆς ἀπουσίας του ἄδειαν.

Ὁ οὗτω διαγραφεὶς ψηφοφορεῖται ὡς μέλος ἀντεπιστέλλον εἰς πρώτην χηρεύουσαν θέσιν.

21. Ἡ Ἐταιρεία ἔχει 60 μέλη ἀντεπιστέλλοντα τοῦ συλλόγου αὐτῆς. Τὰ δὲ μέλη ταῦτα δύνανται νὰ εἶναι ἢ ἀλλοδαποὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἢ Ἕλληνες ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἐδρεύοντες.

22. Τὰ μέλη ταῦτα ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ συλλόγου δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας καὶ δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσιν ἢ κατ' ἀρχὰς καὶ τὰ 60 ὁμοῦ, ἢ βαθμῶν εἰς διαφόρους συνεδριάσεις, κατὰ τοῦ συλλόγου τὴν κρίσιν.

23. Ἄν δὲ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 60 χηρεύση θέσις μέλους ἀντεπιστέλλοντος, ὁ γραμματεὺς θέλει ἀναγγέλλει τοῦτο ἐπὶ συνεδριάσεως, ἢ δ' ἐκλογὴ θέλει γίνεσθαι κατὰ τὴν προσεχῆ συνεδρίασιν, προχειροτονθεῖσης τῆς ἀνάγκης τῆς ἐκλογῆς.

24. Τὰ ἀντεπιστέλλοντα μέλη εἰσὶν ἀπηλλαγμένα τῆς ὑποχρέσεως πάσης χρηματικῆς συνδρομῆς. Θέλουσι δὲ εἰδοποιεῖσθαι, ὅτι ἡ Ἐταιρεία θέλει δεχέσθαι εὐχαρίστως ἐπιστημονικὰ αὐτῶν ὑπομνήματα περὶ ἀρχαιολογικῶν ἢ ἱστορικῶν ἀντικειμένων, γεγραμμένα εἰς τὴν ἀρχαίαν ἢ νέαν Ἑλληνικὴν, εἰς τὴν Γαλλικὴν, τὴν Ἰταλικὴν, ἢ τὴν Γερμανικὴν· καὶ ὅτι θέλει καταχωρίζει αὐτὰ εἰς τὴν Συλλογὴν τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Συλλόγου, ἐν μὲν ταῖς δύο πρώταις περιπτώσεσιν ἐν πρωτοτύπῳ, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς φροντίζουσα περὶ τῆς μεταφράσεως αὐτῶν.

25. Ὁ Σύλλογος τῶν Βουλευομένων μελῶν ἔχει τὰ ἀκόλουθα καθήκοντα: α') Νὰ συζητῇ καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τῶν ἀνασκαφῶν ἢ ἀγορῶν ἀρχαιοτήτων, ὅσα πρόκειται νὰ ἐνεργηθῶσιν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας, νὰ προσδιορίξῃ τὰς διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἀναγκαίας δαπάνας καὶ ν' ἀναθέτῃ αὐτὰ εἰς ὃν τινα δῆποτε ἐγκρίνει, συμπράξει καὶ τοῦ Β. Γενικοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων. β') Νὰ

προτείνῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅσα νομίζει συμφέροντα εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἀρχαιοτάτας. γ') Νὰ γνωμοδοτῇ περὶ τῶν ἀντικειμένων τῶν ἀφορώντων τὰς ἀρχαιοτάτας, ὡς ἂν ἐρωτᾶται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. δ') Νὰ ἐκδίδῃ συλλογὴν ὑπομνημάτων περὶ ἀντικειμένων ἀφορώντων ἐν γένει τὴν ἀρχαιοτάτην, δηλ. τὴν τέχνην καὶ τὰ τεχνουργήματα τῶν ἀρχαίων καὶ τὰ λείψανα αὐτῶν, τὴν νομισματικὴν, τὴν ἀρχαίαν καὶ μέσην ἱστορίαν, τὰ συμβάντα, τοὺς χρόνους καὶ τόπους, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, τὰς κοινωνικὰς διατάξεις καὶ τὰς θρησκευτικὰς καὶ φιλοσοφικὰς δοξασίας.

26. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ δ' ἐδαφίου τοῦ προλαβόντος ἄρθρου, ἕκαστον τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου ὀφείλει, τοῦλάχιστον ἅπαξ κατὰ διετίαν, νὰ παρουσιάσῃ εἰς αὐτὸν ἀνά ἓν ὑπόμνημα περὶ ἐνὸς τῶν ἐκεῖ ἀριθμουμένων ἀντικειμένων.

Τὰ ὑπομνήματα ταῦτα θέλουσι παρουσιάζεσθαι πρὸ τῆς ἀναγνώσεώς των εἰς τὸν γραμματέα, ὅστις, ὅταν εἴνε πλείονα τοῦ ἐνός, προσδιορίζει τὴν τάξιν τῆς ἀναγνώσεώς των.

27. Ὁ ἐφ' ὄλην διετίαν παραμελήσας νὰ καθυποβάλῃ ἐν ὑπόμνημα, ὑπομνήσκεται περὶ τούτου ἐγγράφως παρὰ τοῦ γραμματέως καὶ λαμβάνει νέαν προθεσμίαν ἐνὸς ἔτους, ἢς παρελθούσης ματαίως, ὁ γραμματεὺς ἀναφέρει τοῦτο εἰς τὸν σύλλογον, καὶ οὗτος ἀποφασίζει διὰ ψηφοφορίας ἢ τὴν παῦσιν τοῦ ἀμελήσαντος, ἢ τὴν ἐν ἰδιαιτέροις περιστάσεσι κατ' ἐπιείκειαν παράτασιν τῆς προθεσμίας ἐπὶ ἓν ἔτος ἀκόμη.

28. Τῆς ὑποχρέωσεως ταύτης εἰσὶν ἀπηλλαγμένα μόνον τὰ μέλη τὰ διέποντα ἀρχὴν τινὰ τῆς Ἑταιρείας, ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ ὑπηρεσία των.

29. Τὸ μέλος τοῦ συλλόγου τὸ ἀναλαμβάνον τὴν μετάφρασιν ὑπομνήματος τινος τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν γεγραμμένου εἰς γλῶσσαν ξένην, ἀπαλλάττεται ἐπὶ ἓν ἔτος τῆς ὑποχρέωσεως τοῦ νὰ παρουσιάσῃ ἴδιον ἔργον.

30. Ὅλα τὰ ἐν Ἀθήναις παρόντα μέλη τῆς Ἑταιρείας, τὰ τε συντελεῖ ὁμοῦ καὶ τὰ βουλευόμενα, ἐκλέγουσιν ἐν κοινῇ συνεδριάσει κατὰ τριετίαν μὲν ἓνα πρόεδρον δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας, ἐτησίως δὲ διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας ἓνα ταμίαν, τρεῖς ἐλεγκτὰς καὶ δύο ἐφόρους ἐκ τῆς ὁλομελείας τῆς Ἑταιρείας· ἓνα δὲ ἀντιπρόεδρον καὶ δύο ἄλλους ἐφόρους ὑποχρεωτικῶς ἐκ τῶν βουλευομένων μελῶν.

31. Μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ Συλλόγου τῶν βουλευομένων μελῶν εἰς 30, ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν καὶ ἐν τῇ αὐτῇ συνεδριάσει καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς γραμματεὺς καὶ εἰς ἀντιγραμματεὺς ἐκ τῶν βουλευομένων μελῶν· μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ συλλόγου εἰς 30 μέλη, ἐκλέγει οὗτος τὸν Γραμματέα καὶ τὸν Ἀντιγραμματέα ἐκ τῶν μελῶν του, διηνεκεῖς καὶ μὴ ἀνανεομένους κατ' ἔτος.

Τοῦ λοιποῦ δέ, χηρευούσης τῆς θέσεως αὐτῶν, θέλει ἐκλέγει ὁ σύλλογος τὸν διηνεκῆ Γραμματέα καὶ Ἀντιγραμματέα ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μελῶν δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας.

32. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει προσέτι ἓνα κλητῆρα, καί, ὅτε οἱ πόροι τῆς τῆ ἐπιτρέψωσιν, ἓνα, ἢ, κατ' ἔγκρισιν τῆς ἐφορείας, καὶ δύο γραφεῖς, διοριζομένους ὑπὸ τοῦ γραμματέως.

33. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Ἀντιπρόεδρος, ὁ Γραμματεὺς, ὁ Ταμίης καὶ οἱ τέσσαρες Ἐφοροὶ ἀποτελοῦσιν τὴν Ἐφορείαν τῆς Ἑταιρείας.

34. Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας: α') Προεδρεύει τῶν γενικῶν αὐτῆς συνεδριάσεων καὶ τῶν τῆς ἐφορείας, ὑπογράφων τὰ πρακτικὰ αὐτῶν, ἔτι δὲ καὶ τοῦ

συλλόγου, όσάκις θέλει, άν είναι μέλος αυτού. β') 'Υπογράφει τὰ διπλώματα όλων τών μελών, ή συντελών, ή βουλευομένων, ή άντεπιστελλόντων. γ') 'Υπογράφει όλα τὰ έντάλματα πρὸς πληρωμήν και τὰς άποδείξεις εισπράξεως τής 'Εταιρείας, έτι δέ τὰς προκηρύξεις και τὰ έπισημότερα τών έγγραφων τής 'Εταιρείας.

35. 'Ο 'Αντιπρόεδρος: α') 'Αντικαθιστά τόν Πρόεδρον έν περιπτώσει κωλύματος. β') 'Όσάκις ό Πρόεδρος δέν είνε μέλος του συλλόγου, προεδρεύει αυτός τών ιδιαίτερων αυτού συνεδριάσεων, ύπογράφων τὰ πρακτικά αυτών. Κωλύόμενος δέ, είδοποιεί προηγουμένως διά του γραμματέως τὸ μέλος, τὸ όφείλον ν' αντικαταστήση αυτόν. γ') Προσυπογράφει τὰ διπλώματα τών μελών του άρχαιολογικού συλλόγου.

36. 'Ο Γραμματεύς: α') Κρατεί τὰ πρακτικά όλων τών συνεδριάσεων τής τε 'Εταιρείας και τής 'Εφορείας και του Συλλόγου, προσυπογράφων αυτά. β') Προσυπογράφει τὰ διπλώματα, τὰ έντάλματα και τὰς άποδείξεις τών εισπράξεων και όλα τὰ ύπό του προέδρου ή αντιπροέδρου ύπογραφόμενα έγγραφα. γ') Κρατεί τήν άλληλογραφίαν τής 'Εταιρείας και τήν του συλλόγου. δ') Είς έκάστου έτους τήν πρώτην έπίσημον τής 'Εταιρείας συνεδρίασιν άναγιώσκει σύνοψιν τών πρακτικῶν τής τε έφορείας και του συλλόγου, έκθέτουσαν τὰ γενόμενα δι' όλου του έτους διά τήν πρόοδον και τήν έπίτευξιν του σκοπού τής 'Εταιρείας.

'Ο 'Αντιγραμματεύς άναπληροί τόν Γραμματέα έν έλλείψει του.

37. 'Ο δέ ταμίας: α') Κρατεί τὸ ταμειον τής 'Εταιρείας. β') 'Υπογράφει τὰς διπλοτύπους άποδείξεις παραλαβής τών συνδρομών και προσφορών, έπισπεύδων τών πρώτων τήν εισπραξιν και είδοποιῶν έγκαίρως τόν γραμματέα περί τών καθυστερούντων, όπως ένεργῶνται τὰ κατ' αυτών ώρισμένα. Πρὸς τόν σκοπόν τουτον ένα μήνα μεθ' έκάστην τετραμηνίαν θέλει έκθέτει εἰς τήν έφορείαν τήν κατάστασιν τών εισπράξεων και τών καθυστερήσεων ονομαστικῶς και άπόσπασμα τής έκθέσεως ταύτης παραδίδει εἰς τόν γραμματέα διά νά τὸ έμφανίση εἰς τόν σύλλογον πρὸς πληροφορίαν του. γ') Φροντίζει περί τής έγκαίρου εἰς τήν τράπεζαν καταθέσεως τών δι' αυτήν προωρισμένων ποσοτήτων και περί τής τακτικῆς τών μερισμάτων εισπράξεως. δ') Πληρώνει μόνον άπέναντι τακτικῶν ένταλμάτων τὰς άπαιτουμένας ποσότητας, κρατῶν τὰ έντάλματα ως δικαιολογητικά τής πληρωμῆς. ε') Εἰς τήν έτησίαν έπίσημον τής 'Εταιρείας συνεδρίασιν έκθέτει τόν άπολογισμόν τών εισπράξεων και τών δαπανῶν και παραδίδει εἰς τούς έλεγκτὰς τὰ έγγραφα του.

38. Οί τέσσαρες έφοροι συνεδριάζουσι και ψηφοφοροῦσιν έν τῇ 'Εφορείᾳ.

39. Οί τρεῖς έλεγκταί εἰς τήν έτησίαν έπίσημον τής 'Εταιρείας συνεδρίασιν παραλαμβάνουσι παρά του ταμίου άπαντα τὰ λογιστικά αυτού βιβλία και έγγραφα και εξελέγχουσιν αυτά, δυνάμενοι νά ζητήσωσι πληροφορίας και παρά τών λοιπῶν τής έφορείας μελών. Τὸ δέ άποτέλεσμα τής εξελέγξεως των καθυποβάλλουσιν εἰς τήν δευτέραν γενικὴν τής 'Εταιρείας συνεδρίασιν, πρὸ τῆς ενάρξεως τών εκλογῶν.

40. 'Ο σύλλογος έν ιδία συνεδριάζει εκλέγει εκ των μελών αυτού διά σχετικῆς πλειονοψηφίας έτησίως μὲν τριμελῆ έπιτροπήν, τήν επί των έργων, κατὰ διετίαν δέ έτέραν τριμελῆ έπιτροπήν, τήν επί των εκδόσεων.

41. 'Η επί των έργων έπιτροπή σκέπτεται περί των ύποθέσεων, αίτινες διευθύνονται πρὸς αυτήν ύπό του συλλόγου και άφορῶσι τὰ εκτελεστέα άρχαιολογικά έργα και τόν τρόπον τής εκτελέσεώς των. Τὸ άποτέλεσμα των

σκέψεων της αναφέρει εις τὸν σύλλογον εις τὴν προσεχῆ αὐτοῦ συνεδρίασιν.

42. Ἡ ἐπὶ τῶν ἐκδόσεων ἐπιτροπὴ ἐξετάζει τὰ εις τὸν σύλλογον καθυποβαλλόμενα ὑπομνήματα καί, συνεργεῖα τοῦ γραμματέως, προσδιορίζει τὴν τάξιν τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν, ὀλοκλήρως ἢ ἐν ἀποσπάσματι καὶ ἐπιμελεῖται τῆς ἐκδόσεως ταύτης.

43. Ἡ Ἐταιρεία θέλει συγκροτεῖ ἐν τῷ Παρθενῶνι μίαν γενικὴν ἐπίσημον συνεδρίασιν τὴν ἐπέτειον τῆς πρώτης αὐτῆς καθιδρύσεως ἐν μηνὶ Μαΐῳ.

44. Ἡ συνεδρίασις αὕτη εἶνε δημοσία. Θεωρεῖται δὲ ὡς πλήρης, ὅσα δὴποτε καὶ ἂν εἶναι τὰ παρόντα μέλη τῆς Ἐταιρείας.

45. Ἐν αὐτῇ δέ: α') Θέλει ἀναγινώσκεισθαι πραγματεῖα τις ἀρχαιολογικὴ ἢ ἱστορικὴ, ἐκλεγομένη ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ συλλόγου μεταξὺ τῶν δι' ὅλου τοῦ ἔτους εις αὐτὸν ὑποβληθεισῶν. β') Θέλει ἀναγινώσκεισθαι ὑπὸ τοῦ γραμματέως ἢ ἐν ἄρθρῳ 36. δ' ἔκθεσις τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐταιρείας. γ') Ὁμοίως ὑπὸ τοῦ ταμίου ἢ ἐν τῷ ἄρθρῳ 37. ε' ἀναφερομένη λογιστικὴ ἔκθεσις. δ') Θέλουσι παραδίδασθαι ὑπὸ τοῦ ταμίου εις τοὺς ἐλεγκτὰς κατὰ τὸ ἄρθρ. 39 τὰ ἔγγραφα καὶ βιβλία του.

46. Μίαν ἐβδομάδα μετὰ τὴν ἐπίσημον συνεδρίασιν τῆς Ἐταιρείας συγκροτεῖται ἄλλη δευτέρα (πρὸς τὸ παρὸν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ). Διὰ νὰ εἶναι αὕτη πλήρης ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τοῦλάχιστον 30 μελῶν.

Ἄν δὲ τὰ 30 μέλη δὲν συνέλθωσιν, ἀναβάλλεται ἡ συνεδρίασις ἐπὶ ἐτέραν ἐβδομάδα, καὶ τότε, ἅμα συνέλθωσιν 20 μέλη, ἡ συνεδρίασις θεωρεῖται πλήρης.

47. Ἐν αὐτῇ δέ: α') Ἀναγινώσκειται ἢ ἔκθεσις τῆς ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀκούεται ὁ ταμίας, ἂν ἔχη νὰ παρατηρήσῃ τι ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως. β') Ἐκλέγονται διὰ χειροτονίας τρία ἐκ τῶν παρόντων μελῶν, ἐπιμελησόμενα τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων. γ') Ἐνεργοῦνται αἱ ἐκλογαὶ τῆς ἐφορείας καὶ τῶν ἐλεγκτῶν ὅλα ὁμοῦ ἐφ' ἐνὸς ψηφοδελτίου διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας. δ') Ἡ διαλογὴ γίνεται ὑπὸ τῶν τριῶν χειροτονηθέντων μελῶν, ἀποσυρομένων κατὰ μέρος, δυναμένου δὲ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τοῦ βουλομένου ἐκ τῶν παρόντων. ε') Ἐνῶ γίνεται ἡ διαλογὴ, συγχρόνως ἡ Ἐταιρεία προβαίνει εἰς σύσκεψιν καὶ συζήτησιν περὶ τῶν συντεινόντων εἰς πρόοδον καὶ εὐόδωσιν αὐτῆς, καὶ ἀκούει ὅσα τῶν μελῶν αὐτῆς ἔχουσι νὰ τῇ καθυποβάλωσι προτάσεις.

48. Ἡ ἐφορεία συνεδριάζει ἅπαξ κατὰ μῆνα, τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐκάστου μηνός, πρὸς τὸ παρὸν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀπὸ μὲν τοῦ Ἀπριλίου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός ἀπὸ τῆς 8ης ὥρας π.μ., ἀπὸ δὲ Ὀκτωβρίου μέχρι Μαρτίου ἀπὸ τῆς 9ης.

Ἄν ἡ προσδιορισμένη ἡμέρα συμπέσῃ Κυριακὴ ἢ ἐπίσημος ἑορτὴ, ἀναβάλλεται ἡ συνεδρίασις διὰ τὴν ἐπαύριον, ἢ ἐν γένει τὴν πρώτην ἐπομένην καθημερινήν.

Εἰς τὰς συνεδριάσεις ταύτας πᾶν μέλος τῆς Ἐταιρείας ἔχει δικαίωμα εἰσόδου καὶ λόγου, ἀλλ' οὐχὶ ψήφου.

49. Εἰς τὰς συνεδριάσεις ταύτας συζητοῦνται τὰ τῆς Ἐταιρείας συμφέροντα, ψηφοφορεῖται ἢ παραδοχὴ νέων συντελῶν μελῶν, ἀναγγέλλεται ἢ παῦσις τῶν διαγραφέντων καὶ προτείνονται ὅλα τ' ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ἐπέκτασιν, ἐπαύξισιν καὶ πλουτισμὸν τῆς Ἐταιρείας.

Ἡ ἐφορεία, πληροφορομένη διὰ τοῦ γραμματέως καὶ τῶν δύο παρ' αὐτῇ μελῶν τοῦ Συλλόγου περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκτελουμένων ἀρχαιολογικῶν ἔργων,

προτείνει αὐτῷ διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου ὅσα ἔργα νομίζει ἄξια τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐπιμελείας του.

Ἡ ἐφορεία ψηφίζει ὅλα τὰ ἔξοδα τῆς τε Ἑταιρείας καὶ τοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν: α') τὰ γραφικὰ ἔξοδα τῆς Ἑταιρείας· β') τὰ γραφικὰ τοῦ Συλλόγου· γ') τὰ τυπωτικὰ τῶν ὑπομνημάτων αὐτοῦ· δ') τὰς δαπάνας δι' ἀρχαιολογικὰ ἔργα καὶ ἀγορᾶς.

Τὰ τρία τελευταῖα ἐδάφια δὲν ψηφίζει εἰμὴ ἐπὶ γνωμοδοτήσεως τοῦ Συλλόγου.

50. Ὁ Σύλλογος τῶν βουλευομένων μελῶν συνεδριάζει ἅπαξ κατὰ μῆνα, τὴν 14 ἐκάστου μηνός, καθ' ἕως ὥρας καὶ ἡ ἐφορεία, καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ ἄρθρου 48, ἐδαφίου β'.

Εἰς τὰς συνεδριάσεις ταύτας πᾶν μέλος τῆς Ἑταιρείας ἔχει δικαίωμα εισόδου, ἀλλ' οὐχὶ λόγου καὶ ψήφου.

Ὅσακις ὁμως τρία μέλη τοῦ Συλλόγου ζητήσωσι τὴν μυστικότητα τινος συνεδριάσεως, τότε μόνον τὰ βουλευόμενα μέλη δύνανται νὰ παρευρεθῶσιν εἰς αὐτήν.

51. Αἱ συνεδριάσεις τοῦ Συλλόγου θεωροῦνται πλήρεις, ὅσα δὴποτε καὶ ἂν παρευρίσκωνται μέλη. Ἀλλὰ ψηφοφορία δὲν δύναται νὰ γείνη μὴ παρόντος τοῦλάχιστον τοῦ ἡμίσεος ἀριθμοῦ πλέον ἑνὸς τῶν ἐν Ἀθήναις παρόντων μελῶν.

52. Ἐκαστον τῶν ἐν Ἀθήναις παρόντων μελῶν τοῦ Συλλόγου χρεωστεῖ νὰ παρευρίσκηται εἰς ὅλας τὰς συνεδριάσεις αὐτοῦ, ἢ, ὁσάκις εὐλόγως κωλύεται, νὰ εἰδοποιῇ περὶ τούτου ἐγγράφως καὶ προηγουμένως τὸν γραμματέα.

Ὁ εἰς τρεῖς κατ' ἐπανάληψιν συνεδριάσεις ἑλλείψας ἄνευ νομίμου αἰτίας καὶ παραλείψας νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν γραμματέα παραγγέλλεται ὑπ' αὐτοῦ δις ἐπανειλημμένως εἰς τὰς δύο ἐπομένους συνεδριάσεις, καὶ ἂν πάλιν δὲν ἐμφανισθῇ, ὁ γραμματεὺς ἀναφέρει τοῦτο εἰς τὸν Σύλλογον, ὅστις ψηφοφορεῖ, ἂν λογιζῆται αὐτὸν ὡς παρητημένον.

53. Εἰς τὰς συνεδριάσεις του ὁ Σύλλογος: α') Λαμβάνει κατὰ τετραμηνίαν διὰ τοῦ γραμματέως γνώσιν τῆς καταστάσεως τοῦ ταμείου. β') Συζητεῖ καὶ ἀποφασίζει ἐπὶ τῇ γνωμοδοτήσει τῆς ἐπὶ τῶν ἔργων ἐπιτροπῆς ἢ ἐπὶ τῇ προτάσει τῆς ἐφορείας τῆς Ἑταιρείας περὶ τῶν ἐκτελεστέων ἀρχαιολογικῶν ἔργων· προσδιορίζει καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὴν ἐφορείαν τὰς δι' αὐτὰ ἀναγκαίας ποσότητας. γ') Προσδιορίζει ἐπὶ τῇ γνώμῃ τῆς ἐπὶ τῶν ἐκδόσεων ἐπιτροπῆς τὰ πρὸς ἔκδοσιν τῶν ὑπομνημάτων ἀναγκαῖα κεφάλαια. δ') Ἀκούει τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὑπομνημάτων, καθ' ἣν τάξιν προσδιορίζει ὁ γραμματεὺς. Ἐκαστον δὲ ὑπόμνημα ἀναγινώσκειται εἰς δύο συνεδριάσεις ἐπανειλημμένως. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ἢ ἀνάγνωσις δὲν διακόπτεται, αἱ δὲ τῶν μελῶν παρατηρήσεις καὶ ἡ περὶ καταχωρίσεως τῶν πεμπομένων ὑπὸ ἄλλων ἢ βουλευομένων μελῶν εἰς τὴν συλλογὴν ψηφοφορία γίνονται εἰς τὴν δευτέραν ἀνάγνωσιν.

Ἐπομνημάτων δὲ στελλομένων οὐχὶ ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ καταχωρισθῶσιν εἰς τὴν συλλογὴν γίνεται μία μόνη ἀνάγνωσις καὶ μετ' αὐτὴν γίνονται ἀμέσως αἱ παρατηρήσεις.

54. Ἡ Ἑταιρεία δημοσιεύει ἐτησίως τὰ πρακτικὰ αὐτῆς, ἥτοι τὴν ἐτησίαν ἔκθεσιν τοῦ γραμματέως κατὰ τὴν ἐπίσημον συνεδρίασιν περὶ τῶν ἐνεργηθέντων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας πρὸς πρόοδον καὶ αὔξησιν τῶν πόρων αὐτῆς καὶ περὶ τῶν ἐκτελεσθεισῶν ὑπ' αὐτῆς ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν μετ' αὐτῆς δὲ καὶ τὴν λογιστικὴν ἔκθεσιν τοῦ ταμείου.

55. Κατὰ διετίαν ἡ Ἐταιρεία δημοσιεύει ἓνα τόμον ὑπομνημάτων τοῦ Συλλόγου, περιλαμβάνοντα τὰ ὑποβληθέντα αὐτῷ ὑπομνήματα τῶν βουλευομένων καὶ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν, προσέτι δὲ καὶ ὅσα ἄλλα ἄλλων πεπαιδευμένων, ἰδίως σταλέντα πρὸς αὐτόν, ἤθελον ἐγκριθῆ ὡς καταχωρητέα διὰ ψηφοφορίας κατὰ τὸ ἄρθρ. 53, ἐδ. δ'.

56. Ὁ συγγραφεὺς ὑπομνήματος, παρουσιασθέντος εἰς τὸν Σύλλογον πρὸς καταχώρισιν εἰς τὴν συλλογὴν του, δὲν δύναται νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὸ ἰδιαιτέρως πρὸ τῆς ἐκδόσεώς του εἰς τὴν συλλογὴν, ἐκτὸς ρητῆς περὶ τούτου ἀδείας τοῦ Συλλόγου.

57. Ἐκαστον τῶν βουλευομένων καὶ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν λαμβάνει δωρεὰν ἓν σῶμα τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐταιρείας καὶ ἓν τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Συλλόγου.

Ἐκαστον τῶν συντελῶν μελῶν λαμβάνει δωρεὰν ἓν σῶμα τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐταιρείας· τῶν δὲ ὑπομνημάτων δύναται ν' ἀγοράσῃ ἓν σῶμα ἀντὶ τοῦ ἡμίσεος τῆς δι' αὐτὰ παρὰ τοῖς βιβλιοπώλαις προσδιορισμένης τιμῆς.

Ἐκαστος συγγραφεὺς ὑπομνήματος καταχωρισθέντος κατ' ἐγκρισιν τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν συλλογὴν, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ εἶναι μέλος τοῦ Συλλόγου, λαμβάνει δωρεὰν ἓν ἀντίτυπον τοῦ τόμου, τοῦ περιέχοντος τὸ ὑπόμνημά του.

58. Ἡ Ἐταιρεία διατηρεῖ ἢν ἔχει μέχρι τοῦδε σφραγίδα, μεταβολῆ μόνης τῆς ἐπιγραφῆς εἰς Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία.

59. Ὁ δὲ Σύλλογος τῶν βουλευομένων μελῶν ἔχει καὶ αὐτὸς σφραγίδα διὰ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ ἐπιστημονικὴν ἀλληλογραφίαν· φέρει δὲ ὡς ἔμβλημα τὴν Κλειῶ καὶ περίξ τὴν ἐπιγραφὴν: Ἀρχαιολογικὸς Σύλλογος, αἰμη'.

60. Τὸ δίπλωμα τῶν συντελῶν μελῶν εἶναι τὸ μέχρι τοῦδε τῆς Ἐταιρείας δίπλωμα, μεταβολῆ μόνης τῆς ἐπιγραφῆς. Εἰς τοῦτο δὲ σημειοῦνται διὰ πόσα ἔτη ἐνεγράφη τὸ μέλος, ἢ ἂν εἶναι διηνεκές.

61. Εἰς τὰ βουλευόμενα μέλη δίδεται ἰδιαιτέρον δίπλωμα. Τοῦτο δὲ φέρει ἄνωθεν τὴν προτομὴν τοῦ Ἡροδότου καὶ κατωτέρω τὰς λέξεις:

Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία

Ὁ Σύλλογος τῶν βουλευομένων μελῶν

τὸν ..... τὴν ἀρχαιολογικὴν καὶ ἱστορικὴν αὐτοῦ παιδείαν τιμῶν, ἐξελέξατο ἓν τῇ συνεδριάσει τῆς..... μέλος αὐτοῦ βουλευόμενον (ἢ ἀντεπιστέλλον), καὶ ἐχορήγησεν αὐτῷ τὸ παρὸν δίπλωμα.

Φέρει δὲ τὸ δίπλωμα τοῦτο ἀμφοτέρας τὰς σφραγίδας, τῆς τε Ἐταιρείας καὶ τοῦ Συλλόγου, καὶ ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Προέδρου, τοῦ Ἀντιπροέδρου καὶ τοῦ Γραμματέως.

Ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1848, ὁ ὁποῖος ἐξέφραζε τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια τοῦ Ραγκαβῆ γιὰ τὴ δημιουργία Ἀκαδημίας στὴν Ἑλλάδα, προκάλεσε τὴ διάλυση καὶ τὸν θάνατο τῆς Ἐταιρείας, τὴν ὁποία ἀνέστησε ὁ ὑπουργὸς Χ. Χριστόπουλος. Ὁ Ραγκαβῆς μὲ τὶς συμβουλές του πρὸς τὸν ὑπουργὸ ἐδειξε ὅτι εἶχε κατανοήσει πὺς ὁ τόπος δὲν ἦταν ὄριμος γιὰ τὴ δημιουργία καθαρῶς ἐπιστημονικῶν σωμάτων καὶ τὴν ἄποψη αὐτὴ τὴν συμμερίζονταν ὅλοι ὅσοι μετεῖχαν στὴν Ἐταιρεία κατὰ τὴ δευτέρη περιόδὸ τῆς (1858-1894· ὁ χωρισμὸς σὲ περιόδους ἐγίνε ἀπὸ τὸν Εὐ. Καστόρη καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὸν Π. Καββαδία, ὁ ὁποῖος ἐπεκτείνει, ὅπως εἶναι φυσικὸ, τὴ δευτέρη περίοδο ὡς τὴν

ἀποχώρηση τοῦ Στ. Κουμανούδη τὸ 1894. Ἡ τρίτη περίοδος ἀρχίζει κατὰ τὸν Καββαδία μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς γραμματείας του).

**Ἄ τρίτος
ὄργανισμός
(1862)**

Ἡ ὑπαρξὴ ὄργανισμοῦ ποὺ νὰ ἀνταποκρίνεται στὶς νέες πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς συνθήκες ἦταν ἀναγκαία. Ὁ νέος ὄργανισμὸς συντάχθηκε ἀπὸ τὴν Ἐφορεία τοῦ 1860/61, ψηφίστηκε ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας σὲ δύο συνεδριάσεις τους, στὶς 8 καὶ 22 Ὀκτ. 1861 καὶ ἐγκρίθηκε μὲ τὸ ΒΔ τῆς 18 Ἀπρ. 1862. Τὴν οὐσίαν τοῦ νέου ὄργανισμοῦ ἀναλύει ὁ Στ. Κουμανούδης τονίζοντας ὅτι *τὴν ἐπιστημονικωτέραν δὲ κατὰ θεωρίαν διοργάνωσιν ἐδίστασε [ἡ Ἐφορεία] νὰ παραλάβῃ εἰς τὸ νέον σχέδιον, ἀφοῦ ἐπέισθη, ὅτι συμφέρει νὰ θεωρηθῇ ἄλλως πῶς ὁ κύριος τῆς ἐταιρείας σκοπός*. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ χρειάζεται νὰ ἐργάζεται τὸ Συμβούλιον ὄχι στὰ ἥσυχά σπουδαστήρια ἀλλὰ ἔξω στὸ ὑπαιθρο ὅπου ὑπάρχουν τὰ ἀρχαῖα, ἐν ὁδοῖς καὶ πλατείαις καὶ ἀγοραῖς πρὸς πορισμὸν κεφαλαίων καὶ περιποίησιν, ἀνάσωσιν, συντήρησιν, συναγωγὴν καὶ διευθέτησιν τῶν προγονικῶν μνημείων [- -] εἰ δέ τις καὶ ἐπιστημονικὴ διαφώτισις τῶν ἀρχαιοτήτων ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐταιρείας σκοπεῖται, τοῦτο, ὡς ἡμεῖς κρίνομεν, κατὰ δεύτερον μόνον λόγον σκοπεῖται, καὶ γενικῶς εἰπεῖν δυσχερέστερον παρ' ἡμῖν κατορθοῦται.

Κατὰ τὸν νέο ὄργανισμὸν ἡ Ἐταιρεία τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλιᾶ καὶ ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἀνεύρεσιν, συλλογὴν, συντήρησιν, ἐπισκευὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ ἰδίως τῶν ἑλληνικῶν· ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν δημοσίευσιν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων (ἄρθρ. 1). Τὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας ὀνομάζονται ἐταῖροι καὶ εἶναι τακτικοί, ἀντεπιστέλλοντες καὶ ἐπιτίμιοι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἐπιτιμίων εἶναι ἀόριστος καὶ συνδρομή, τουλάχιστον 15 δραχμῶν ἑτησίως, πληρώνουν μόνον οἱ τακτικοί. Ἀντεπιστέλλοντες γίνονται 60 ξένοι ἐκτὸς Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι συμβάλλουν ἐπιστημονικῶς, καὶ ἐπιτίμιοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι *διὰ τὴν κοινωνικὴν αὐτῶν θέσιν* μποροῦν νὰ προστατεύουν καὶ νὰ βοηθοῦν τὴν Ἐταιρεία (ἄρθρ. 2). Ἡ Ἐφορεία ὀνομάζεται τώρα Συμβούλιον, τὸ ὅποιο εἶναι ἐννεαμελὲς (ἄρθρ. 7), διοικεῖ τὴν Ἐταιρεία ἀλλὰ καὶ προτείνει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. γνώμην περὶ παντὸς ὅ,τι συντελεῖ πρὸς ρύθμισιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων καὶ δίνει χρήματα γιὰ ἀρχαιολογικὰς ἔρευνες στὴν Ἑλλάδα ἢ τὴν ἀλλοδαπὴν (ἄρθρ. 8). Τὰ ἀρχαῖα ποὺ βρίσκει ἢ ἀποκτᾷ ἡ Ἐταιρεία εἶναι κτῆμα τοῦ ἐθνικοῦ τῆς Ἑλλάδος μουσείου. Ἡ μελέτη τους καὶ ἡ δημοσίευσίς τους εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερη οὐδὲν δὲ προτεραιότητος δικαίωμα διατηρεῖ ἑαυτῇ ἡ Ἐταιρεία (ἄρθρ. 13), ἡ ὅποια ἔχει σφραγίδα μὲ ἔμβλημα τὸ Διονυσιακὸν θέατρο καὶ τὴν ἐπιγραφήν ἢ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἀωλζ' (ἄρθρ. 15).

Ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1862 σύντομος, σαφὴς καὶ ἀπλός, ἔσχυσε ὡς τὸ 1894. Λίγες λεπτομερειακὰς τροποποιήσεις ἔγιναν τὸ 1874 καὶ

1876. Πρώτη εφαρμογή του έγινε από το Συμβούλιο που εκλέχτηκε με τις αρχαιρεσίες της 24 'Ιουνίου 1862.

Ὁ Ὄργανισμός τοῦ 1862

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία, ἡ συστάσα τῷ 1837 ἔτει, συνελθοῦσα εἰς γενικὴν συνέλευσιν, μεταρρυθμίζει τὸν Ὄργανισμὸν αὐτῆς κατὰ τὸν ἐπόμενον τρόπον.

Ἄρθρ. 1. Ἡ Ἐταιρία, διατελοῦσα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως, σκοπὸν ἔχει νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν, συλλογὴν, συντήρησιν, ἐπισκευὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ ἰδίως τῶν ἐλληνικῶν· ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν δημοσίευσιν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων.

Ἄρθρ. 2. Οἱ συνιστῶντες τὴν Ἐταιρίαν διαστέλλονται εἰς ἐταίρους τακτικούς, ἀντεπιστέλλοντας καὶ ἐπιτίμιους.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἐπιτιμίων εἶνε ἀόριστος.

Οἱ τακτικοὶ ἀναδέχονται νὰ συντελῶσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Ἐταιρίας δι' ἐτησίας χρηματικῆς συνεισφορᾶς, ἧς ὁ ἐλάχιστος ὄρος εἶνε δραχμαὶ 15· διὰ δὲ τὸ δίπλωμα προσφέρει ἕκαστος εἰς τὴν Ἐταιρίαν ἐφάπαξ ὄ,τι προαιρεῖται.

Ἀντεπιστέλλοντες γίνονται οἱ ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ζῶντες ἀλλογενεῖς, συντελοῦντες μόνον ἐπιστημονικῶς, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὀρίζεται εἰς 60.

Ἐπιτίμιοι δὲ οἱ διὰ τὴν κοινωνικὴν αὐτῶν θέσιν δυνάμενοι νὰ προστατεύωσι καὶ προάγωσι τὴν Ἐταιρίαν.

Ἄρθρ. 3. Ἡ Ἐταιρία ὀνομάζει καὶ ἐπιτίμιους προέδρους μέχρι πέντε, ὡσαύτως καὶ ἀντιπροέδρους μέχρι πέντε, ἐκλεγομένους ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 4. Οὐ μόνον χρηματικὰς προσφορὰς δέχεται εὐγνωμόνως ἡ Ἐταιρία, ἀλλὰ καὶ ἄλλας συνισταμένας εἰς κινητὰ καὶ ἀκίνητα παντὸς εἶδους.

Ἄρθρ. 5. Πᾶσα χρηματικὴ δόσις λόγῳ κεφαλαίου γινομένη εἰς τὴν Ἐταιρίαν ἐναποτίθεται οὐχὶ εἰς τὸ ταμεῖον αὐτῆς, ἀλλ' εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐπὶ τόκῳ, μέχρις οὗ συμπληρῶται ἡ ποσότης μιᾶς μετοχῆς ἐκάστοτε.

Ἄρθρ. 6. Ὁ ἐπὶ ἔν ὀλόκληρον ἔτος μὴ ἀποτίσας τὴν συνδρομὴν τοῦ προσκαλεῖται δις κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ γραμματέως κατὰ διάλειψιν τριῶν μηνῶν, καὶ ἂν ἀδιαφορήσῃ μέχρι συμπληρώσεως διετίας, λογίζεται παρητημένος, καὶ σημειοῦται ὡς τοιοῦτος ἐν τῷ μητρώῳ ἀνεῦ ἄλλης γνωστοποιήσεως, ὁ δὲ γραμματεὺς εἰς τὴν προσεχῆ τοῦ συμβουλίου συνεδρίασιν διαδηλοῖ ἀπλῶς τὴν γενομένην σημείωσιν. Ἐξαιροῦνται οἱ ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν τακτικῶς πληρώσαντες τὴν συνδρομὴν των, ὧς καὶ οἱ ἅπαξ προσενεγκόντες ὑπὲρ τὰς χιλιάς δραχμάς, θεωρούμενοι ὡς διηνεκεῖς ἐταῖροι.

Ἄρθρ. 7. Ἡ διεύθυνσις τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐταιρίας ἀνατίθεται εἰς συμβούλιον ἑννεαμελές, συνιστάμενον ἐξ ἑνὸς προέδρου, ἑνὸς ἀντιπροέδρου, ἑνὸς γραμματέως, ἑνὸς ταμίου καὶ πέντε συμβούλων, ἐκλεγομένων ἐν γενικῇ τῶν ἐταίρων συνέλευσει κατ' ἔτος κατὰ τὸ ἄρθρ. 10.

Ἄρθρ. 8. Τὸ συμβούλιον βουλευέται καὶ ἐνεργεῖ ὅσα συντείνουσι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς Ἐταιρίας, παραδέχεται νέους ἐταίρους κατὰ τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3, φροντίζει περὶ πόρων χρηματικῶν καὶ τῆς σκοπίμου αὐτῶν χρήσεως, καὶ ὀρίζει πᾶσαν δαπάνην.

Ἐτι δὲ συνεννοεῖται μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως περὶ ἀνασκαφῶν ἢ ἐπισκευῶν ἀρχαιοτήτων, προτείνει εἰς αὐτὸ γνώμην περὶ παντὸς ὄ,τι συντελεῖ πρὸς ρύθμισιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων, ἐπιχειρεῖ ἀνασκαφάς, ἀγοράζει παντὸς εἶδους ἀρχαῖα εἰς πλουτισμὸν τοῦ μουσείου τῆς Ἐταιρίας, χορηγεῖ χρηματικὸν πο-

σὸν εἰς ὄντινα ἐγκρίνη χάριν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἢ τὴν ἀλλοδαπήν.

Φροντίζει περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν ἀρχαιοτήτων ἐξετάσεως, τὴν ὁποίαν ἀναθέτει εἰς ἀρμόδια πρόσωπα· ἔτι δὲ φροντίζει περὶ δημοσιεύσεως ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, καὶ ἐξηγήσεων παντὸς εἴδους μνημείων καὶ καθόλου ἀρχαιολογικῶν διατριβῶν κατὰ τὰ ἰδίως περὶ τούτου ὀριζόμενα.

Συνέρχεται κατὰ πρόσκλησιν τοῦ προέδρου δις τοῦ μηνός, καὶ ὡσάκις παρὰ δύο συμβούλων ζητηθῆ τοῦτο. Σκέπεται δὲ καὶ ἀποφασίζει κατὰ πλειονοψηφίαν περὶ τῶν ἀνωτέρω, τὴν ἐνέργειαν τοῦ κανονισμοῦ ἀποβλεπόντων, καὶ ὑπογράφει τὰ πρακτικά.

Ἄρθρ. 9. Ὁ μὲν πρόεδρος συγκαλεῖ τοὺς συμβούλους εἰς συνεδριάσεις ὡς καὶ τοὺς ἐταίρους εἰς γενικὰς συνελεύσεις, διευθύνει τὰς συζητήσεις, ὑπογράφει τὰ πρακτικά τῶν συνεδριάσεων καὶ συνελεύσεων, καὶ πάντα τὰ ἔγγραφα τῆς Ἑταιρίας.

Ὁ δὲ ἀντιπρόεδρος ἀναπληροῖ τὸν πρόεδρον κωλυόμενον.

Ὁ γραμματεὺς συντάσσει τὰ πρακτικά, κρατεῖ τὴν ἀλληλογραφίαν τῆς Ἑταιρίας, καὶ συνυπογράφει πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ προέδρου ὑπογραφόμενα ἔγγραφα, συντάσσει τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐνιαυσίων ἔργων τῆς Ἑταιρίας, τὴν ὁποίαν, ἀφοῦ ἐγκριθῆ πρῶτον ὑπὸ τοῦ συμβουλίου, ἀπαγγέλλει εἰς τὴν α' τῶν δύο ἐνιαυσίων συνελεύσεων. Προσέτι ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ μουσείου τῆς Ἑταιρίας, μέχρις οὗ ἡ αὔξησις τοῦ μουσείου ἀπαιτήσῃ τὴν διαίρεσιν τῶν ἐν αὐτῷ ἀρχαίων εἰς πλειοτέρας μοίρας, ὅτε τὸ συμβούλιον δύναται νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν διαφόρων μοιρῶν εἰς διάφορα μέλη.

Ὁ ταμίας κρατεῖ τοὺς λογαριασμοὺς, φροντίζει περὶ πάσης εἰσπράξεως καὶ ἐγκαίρου εἰς τὴν ἐθνικὴν Τράπεζαν καταθέσεως τῶν ὑπὸ τοῦ συμβουλίου εἰς τοῦτο ὀριζομένων ποσῶν, πληρώνει ἐπὶ ἐντάλματι ὑπογεγραμμένῳ ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως πᾶσαν ποσότητα, ὑπογράφει τὰ τῆς παραλαβῆς χρημάτων διπλότυπα, καὶ εἰς τὴν α' γενικὴν συνέλευσιν τῆς Ἑταιρίας ἐκθέτει τὸν ἀπολογισμὸν τῶν εἰσπράξεων καὶ τῶν δαπανῶν, καὶ παραδίδει εἰς τοὺς ἐλεγκτὰς μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων βιβλίων καὶ ἔγγραφων.

Ἄρθρ. 10. Οἱ ἐν Ἀθήναις ἐκάστοτε παρόντες ἐταῖροι, προσκαλούμενοι πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος διὰ τῶν ἡμερηίδων, καὶ εἰς ἕκαστος δι' ἰδιαιτέρου προσκλητηρίου, συνέρχονται εἰς γενικὴν συνέλευσιν δις τοῦ ἔτους, καὶ πρῶτον μὲν περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαΐου ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἵνα λαμβάνωσι λόγον παρὰ τῶν διαχειρισθέντων τὰ τῆς Ἑταιρίας κατὰ τὸ παρελθὸν ἀρχαιολογικὸν ἔτος, ἀκούοντες τὰς πρὸς τοῦτο ἐκθέσεις τοῦ προέδρου, τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ ταμίου, ἐκλέγωσι δὲ τριμελῆ πρὸς ἐξέλεξιν τῶν λογαριασμῶν τῆς Ἑταιρίας ἐπιτροπὴν.

Δεύτερον δὲ τὴν ἐπομένην Κυριακὴν, ἵνα ἀκούωσι τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τὴν ἔκθεσιν καὶ ἐκλέγωσιν ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις διαμενόντων ἐταίρων τὸ νέον συμβούλιον, ἐν ᾧ θέλουσι μένει πάντως τρεῖς ἐκ τῶν συνιστάντων τὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους συμβούλιον.

Ἄμφότεραι αὗται αἱ συνελεύσεις λογίζονται πλήρεις, ὅσοι καὶ ἂν συνέλθωσιν ἐκ τῶν ἐταίρων προσηκόντως προσκληθέντων.

Ἡ δὲ ἐκλογή τῶν συμβούλων γίνεται διὰ δύο ψηφοφοριῶν, ψηφοφορουμένων πρῶτον τοῦ προέδρου, ἀντιπροέδρου, γραμματέως καὶ ταμίου, δεύτερον δὲ τῶν λοιπῶν τοῦ συμβουλίου μελῶν.

Ἀποφασίζει δὲ ἡ σχετικὴ πλειονοψηφία.

Ἐκτὸς τῶν ῥηθεισῶν συνελεύσεων συγκαλοῦνται προσέτι οἱ ἑταῖροι καὶ ἐκτάκτως εἰς ἀκρόασιν ἀρχαιολογικῶν διατριβῶν, ἢ ὁσάκις ἄλλη τις χρεία τῆς Ἑταιρίας καλέσῃ τοῦτο.

Ἄρθρ. 11. Τὸ γραφεῖον τῆς ἑταιρίας διευθύνεται ὑπὸ τοῦ γραμματέως, διὰ δὲ τὰς γραφικὰς ἐργασίας προσλαμβάνεται ἐπὶ μισθῷ εἰς ἢ ἐν ἀνάγκῃ δύο βοηθοί, ὑποχρεούμενοι νὰ τελῶσι καὶ ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Ἑταιρίας ἔργα τινά, ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ συμβουλίου· διὰ δὲ τὰς λοιπὰς ὑπηρεσίας λαμβάνεται εἰς κλητῆρ, ἔμμισθος καὶ οὗτος.

Ἄρθρ. 12. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους θέλουσιν ἐκδίδεσθαι αἱ ἐκθέσεις περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τῷ 10 ἄρθρῳ μετὰ καταλόγου τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἑταίρων καὶ διανεμεσθαι εἰς πάντας τοὺς ἑταίρους δωρεάν.

Ἄρθρ. 13. Τὰ ἀνευρισκόμενα ἢ ἀγοραζόμενα ἢ ὀπωσθήποτε ἀποκτώμενα ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας ἀρχαῖα εἶναι κτῆμα τοῦ ἔθνικοῦ τῆς Ἑλλάδος μουσείου· μέχρι δὲ τῆς ἀνεγέρσεως δημοσίας ἐπὶ τούτῳ οἰκοδομῆς θέλουσι διατηρεῖσθαι ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας αὐτῆς ἐν χώρῳ τινὶ προσήκοντι καὶ καταγράφεσθαι ὑπὸ τοῦ γραμματέως εἰς καταλόγους. Πάντοτε δὲ θέλουσιν εἶναι προσιτὰ εἰς πάντας τοὺς φιλαρχαίους, οἵτινες δύνανται ἐλευθέρως νὰ ἀντιγράψωσιν αὐτὰ καὶ ἀπεικονίζωσι καὶ ἐκδίδωσι, συμμορφούμενοι πρὸς τὰ ἰδίως περὶ τούτου κανονισθησόμενα· οὐδὲν δὲ προτεραιότητος δικαίωμα διατηρεῖ ἑαυτῇ ἡ Ἑταιρία.

Ἄρθρ. 14. Πρὸς καλὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀρχαιολογικῶν ἔργων, εἴτε ὑλικῶν εἴτε ἐπιστημονικῶν, τὸ συμβούλιον διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα, α' τὸ τῶν ἐπιγραφῶν, β' τὸ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, καὶ γ' τὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Ἄρθρ. 15. Ἡ Ἑταιρία ἔχει σφραγίδα μετ' ἐμβλήματος τοῦ Διονυσιακοῦ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν θεάτρου καὶ ἐπιγραφῆς «*ἡ ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία αὐλὴ*».

Ἄρθρον ἀκροτελεύτιον. Ἀφοῦ ὁ παρὼν ὄργανισμὸς ἐγκριθῆ παρὰ τῆς βασιλικῆς Κυβερνήσεως, οἱ ἑταῖροι θέλουν συγκαλεσθῆ εἰς γενικὴν συνέλευσιν, ἵνα προβῶσιν εἰς νέας ἀρχαιρεσίας.

Μὲ τὸν Ὄργανισμὸ τοῦ 1862 διοικήθηκε ἡ Ἑταιρεία χωρὶς προβλήματα ἐπὶ 32 χρόνια. Οἱ τάσεις τοῦ τέλους τοῦ αἰῶνα καὶ τὸ γραφειοκρατικὸ καὶ τεχνοκρατικὸ πνεῦμα ποῦ ἐπικρατοῦσε στὸν Καββαδία καὶ τοὺς φίλους του ἐπέβαλαν τῇ δημιουργίᾳ τὸ 1894 νέου ὄργανισμοῦ μακρότατου, ποῦ ρύθμιζε καὶ πρόβλεπε τὰ πάντα. Οἱ συνεχεῖς τροποποιήσεις καὶ προσθήκες, τῶν πρώτων χρόνων τουλάχιστον, ἔνα δείχνουν, τὶς ἀδυναμίες του. Στὸν πίνακα τῆς νομοθεσίας ποῦ παρατίθεται στὸ βιβλίον τοῦτο ἀναφέρονται μὲ λεπτομέρειες ὅλες οἱ μεταβολές τοῦ ὄργανισμοῦ, πολλὰ ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὀφείλονται σὲ πολιτικούς λόγους.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

*Οί Έλληνες
του έξωτερικού*

Κύρια πηγή, από την οποία έλπιζε να ποριστεί χρήματα, θεωρούσε ή Έταιρεία την Εύρώπη και τους εκεί έγκατεστημένους πολυπληθείς Έλληνες. Με έπιστολές και έγγραφα πρὸς πλούσιους όμογενείς, πρὸς τους προξένους, διδασκάλους και κάθε φιλάρχαιο προσπάθησε να δημιουργήσει κλίμα ευνοϊκό πρὸς αὐτήν και τους σκοπούς της. Έξετάζοντας τις δωρεές που δημοσιεύονταν κάθε χρόνο στα ΠΑΕ διαπιστώνουμε ότι ή προσφορά τῶν Έλλήνων στην Εύρώπη είναι σημαντική, περισσότερο μάλιστα καθὼς περνοῦν τὰ χρόνια. Κατὰ τή διάρκεια τῆς γραμματείας του Κουμανούδη κυρίως, δημιουργήθηκαν σιγά-σιγά κάποια σταθερά κέντρα οικονομικής ενίσχυσεως. Η αρχή όμως ήταν δύσκολη. Η Έταιρεία δὲν ήταν τὸ πρώτο ούτε τὸ μόνο ίδρυμα που ζητούσε ενίσχυση. Αὐτοῦ του εἴδους τὰ αίτήματα ήταν συνήθη τὴν εποχή εκείνη. Ο πρόξενος τῆς Ελλάδος στη Λειψία με έπιστολή του τῆς 22 Οκτωβρίου 1837 πρὸς τὸν Ρούδχαρτ, πρωθυπουργὸ τῆς Ελλάδος τὸ 1837, τὸν πληροφορεῖ ότι «εφρόντισα να καταχωρηθῆ εἰς τὰς εφημερίδας πολιτικές τε και φιλολογικές, ή εἰδησις τῆς αὐτοῦ συστηθείσης αρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, ὡς εἰς τὴν εγκλειστον τὸ βλέπετε· μέχρι τοῦδε όμως συνδρομητῆς δὲν ἐπαρρήσιασθη».

*Οί Εύρωπαῖοι
σοφοί*

Στὸν ἐπιστημονικό κόσμο επίσης φρόντισε ή Έταιρεία να γίνει γνωστή ή ίδρυσή της με τὴν ἀποστολή έπιστολῶν ή τῶν Πρακτικῶν της και ἐπεδίωξε στενές σχέσεις με τους Εύρωπαίους σοφοὺς κάνοντας πολλοὺς ἀπὸ αὐτούς, φιλολόγους κυρίως γιατί ή αρχαιολογία δὲν διδασκόταν ἀκόμη με τὴ μορφή που ξέρουμε, ἀντεπιστέλλοντα μέλη της. Οί ιδρυτῆς και πρώτοι ὀργανωτῆς τῆς Ἑταιρείας ἔχουν συναίσθηση τῶν ἀδυναμιῶν τους και πιστεύουν ότι κύριο ἔργο τους εἶναι ή ἀποκάλυψη τῶν μνημείων που θὰ ἐρμηνεύσουν ἄλλοι ἀξιώτεροι στη Δύση. Δὲν διστάζουν λοιπὸν να ἀπευθυνθοῦν πρὸς αὐτούς και να τους ἀπονείμουν τὸν τιμητικό τίτλο του ἀντεπιστέλλοντος μέλους με τὸ σχετικό δίπλωμα ή να τους ἀνακοινώσουν κάποια ἀνακάλυψη που πιστεύουν ότι θὰ τους ἐνδιαφέρει και θὰ τους χαροποιήσει. Τὴν εποχή εκείνη μεσουρανεῖ ὁ Αὔγουστος Boeckh, ἐπιφανῆς φιλόλογος, ἐπιγραφικός και ἱστορικός, ὁ ὁποῖος ἔχει στενές σχέσεις με τὰ ἑλληνικά πράγματα και ἐνδιαφέρεται για κάθε νέο εὑρημα, ἰδίως ἐπιγραφικό. Οί δύο έπιστολές του που δημοσιεύονται ἐδῶ και οί πρὸς αὐτὸν έπιστολές του Γ. Γλαράκη δείχνουν ζωηρὰ τὴν ἐπιθυμία τῆς Ἑταιρείας για στενή ἐπιστημονική σχέση που θὰ δώσει περιωπή και κύρος στο ἴδρυμα. Δὲν πρέπει να ξεχνᾶμε ότι ἑλληνική αρχαιολογία δὲν ὑπῆρχε και ὁ θαυμασμός τῶν αὐτοσχεδίων Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων πρὸς τις κορυφές τῆς δυτικῆς ἐπιστήμης ήταν ἀπέραντος.

Εὐχαριστήριον
τοῦ A. Boeckh

τῷ κρατίστῳ καὶ ἐπιφανεστάτῳ Προέδρῳ
τῆς Ἀθήνησιν ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας

εὐ πράττειν

Ὁ Ἑλληνικὸς πρεσβευτὴς ὁ παρὰ τῷ Βαυαρίας βασιλεῖ ἀπέσταλκέ μοι τὴν τε ἐπιστολήν, δι' ἧς σύ μοι ἀπήγγειλας, ὅτι ἡ Ἀθήνησιν ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία ἡ νεωστὶ κτισθεῖσα ἠξίωσέ με ἐλέσθαι αὐτῆς μέλος ἀντεπιστέλλον, καὶ ἅμα τὸ δίπλωμα τὸ βεβαιότατόν τε καὶ χαριέστατον τεκμήριον τῆς τιμῆς ταύτης ἐγὼ μὲν οὖν, καὶ εἴ μοι σύνοιδα τῶν ὅ,τι ἂν δύνωμαι ποιῶν καὶ φιλοτιμούμενος, ὅπως τὰ τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων γράμματά τε καὶ νόμιμα καὶ κατορθώματα ἐπιλάμψαι ἐπιφανῶς καὶ ἐναργῶς ἐν ταῖς δυσμικαῖς ἐνταῦθα χώραις, ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνο τὸ δόγμα, ὃ ὑμῖν ἔδοξεν ἐψηφίσθαι περὶ ἐμοῦ, καταγιγνώσκω μοῦ ἐν εὐνοίας μέρει τῆς ὑμετέρας θετέον εἶναι μᾶλλον ἢ ἐν μισθοῦ ἔργων τινῶν ὀπωινδότητε ἔμοιγε συντελεσθέντων. Ἰνα δὲ χάριν ὑμῖν ἀποδῶ, οὐχ ἦν βουλοίμην ἂν ἀλλ' ἦν δύναμαι, ἐπαγγέλλομαι δὴ πᾶσαν τὴν ἐμὴν προθυμίαν, ἐὰν γέ τι οἶος τ' ᾧ τὴν ὑμετέραν ὠφελεῖν ἐταιρίαν.

Χαῖρε, ἄνερ κράτιστε, καὶ διατέλει μοι εὐνοῦς ὢν

Ἐν Βερολίῳ κ̄ε Ἰουλίῳ αὐλῆ'

A. Boeckh

Ἡ σιωπὴ τοῦ ἀρχείου τῆς Ἑταιρείας δὲν σημαίνει ὅτι οἱ σχέσεις τοῦ Boeckh μὲ τοὺς Ἑλληνας ἔπαψαν. Δύο ἐξέχοντες ἀρχαιολόγοι τοῦ 19ου αἰ. καὶ στυλοὶ τῆς Ἑταιρείας, ὁ Π. Εὐστρατιάδης καὶ ὁ Στ. Κουμανούδης, ἦταν μαθητὲς του. Χωρὶς ἀμφιβολία ὑπῆρχε προσωπικὴ ἀλληλογραφία ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ ἀρκετοὺς Ἑλληνας φιλολόγους καὶ συναδέλφους.

Τὸ ἐπίγραμμα
τῆς Φρασηκλείας

Τὸ 1851, μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ Ραγκαβῆ ἡ Ἑταιρεία διεξήγαγε τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ λεγόμενου Βουλευτηρίου ἢ Μητρώου. Βρέθηκαν πολλὰ ἐπιγράφηδες ποὺ ἐκδόθηκαν ἀπὸ τὸν Εὐστρατιάδην σὲ τρία φυλλάδια (1851, 1852, 1855). Ἡ εὕρεση τῶν ἀρχαίων ἀναγγέλλεται στὸν Boeckh καὶ τοὺς σοφοὺς τῆς Εὐρώπης μὲ γράμμα τῆς 12 Ἰουν. 1851. Συγχρόνως στέλνει ἡ Ἑταιρεία στὸν Boeckh καὶ δευτέρην ἐπιστολήν, τῆς 27 Ἰουλίῳ, μὲ τὴν ὁποία τοῦ ἀνακοινώνεται ἡ ἀνάγνωση ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου τοῦ ἐπιγράμματος τῆς Φρασηκλείας ποὺ βρισκόταν στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας στὴ Μερέντα τοῦ Μαρκόπουλου.

Τῷ κλεινῷ Βοικίῳ εὐ πράττειν

Τὴν ἐν τῇ τοῦ Γερχάρτου ἀρχαιολογικῆ ἐφημερίδι λογοτριβὴν περὶ τῆς ἐν Μαρκοπούλῳ Φουρμουντείου ἐπιγραφῆς τῆς Φρασηκλείας ἀναγνῶντες, ἔδοξεν ἡμῖν πέμψαι τοὺς τῆς ἀντιγραφῆς καὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐπιγραφῶν ἐπιμελουμένους ἄνδρας καὶ τοῦ ἡμετέρου ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου ἀντιγράφοντας ὡς οἶόν τε πιστότατα τὴν στήλην. Καὶ δὴ τῷ ὑπ' αὐτῶν γενομένῳ ἀντιγράφῳ τὰς τε τῶν ἄλλων εἰκασίας καὶ τὰς ὑμετέρας παραβαλόντες, ραδίως ἔγνωμεν, ὡς οὔτε κεκόσμηται ἢ κεκόρευται ἀλλ' οὔτ' ἄρει, ὡς τῷ σοφῷ Ῥοσσίῳ καὶ εἴ τιτι ἄλλῳ δοκῆ, ἐν τῇ στήλῃ γέγραπται ἢ ἀνιχνευθῆναι δύνα-

ται, ἀλλ' αὐτὰ κείται ἄπερ ὑμεῖς εἶτε ὁ Σβάβιος εἰκάσατε. Ἴνα δὲ τῶν ὑμετέρων εἰκασιῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἴδητε ἀντιγράφωμεν ἐνθάδε πιστῶς τὸ παρ' ἡμῖν κείμενον τῆς στήλης ἀντίγραφον.

(ἀντίγραφον τῆς ἐπιγραφῆς)

Ἐπιστέλλοντες δ' ὑμῖν ταῦτα συγγαίρομεν τῇ εὐστόχῳ εἰκασίᾳ. Εὐτυχεῖτε ἄνερ σοφέ, καὶ ἔρῳσο ἐπὶ τῇ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων προόδῳ.

Ἀθήνησιν

τῇ κζ' Ἰουλίου
,αωνα'

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας
Γ. Γλαράκης

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ
«Βουλευτηρίου»
(οἰκία Λ. Ψωμᾶ)

Τῷ κλεινῷ Αὐγούστῳ Βοικχίῳ χαίρειν

Τῆς Ἀθήνησιν ἐγκαθιδρυμένης Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἔργον τε καὶ μέλημα πρῶτιστον, τὸ τὰ λείψανα τῆς ἐν λίθοις ἀφώνους πολυφωνοτάτης δόξης τῶν πατέρων, ὅπου ταῦτα κέκρυπται τῆς Ἑλλάδος, ἐπιμελῶς ἀναδιφᾶν, καὶ τὰ εὐρεθέντα δημοσιεύειν, καὶ τοῖς ἀνά τὴν σοφὴν Εὐρώπην φιλέλλησι καὶ φιλόλογοις ἀνδράσι προθύμως ἀνακοινοῦσθαι. Τούτων γάρ ἐστιν ἡ ἀνυσιμωτάτη περὶ τὰ τοιαῦτα ἐμπειρία καὶ ἐπιστήμη· ὅφ' ἥς καὶ παῖδες Ἑλλήνων, οἷον ὑπὸ χειρὸς εὐ μάλα ζωγραφικῆς, ἀναγραφόμενα τὰ πατρῶα σκοποῦντες, ἀριδηλότερον ἐπιγνώσονται, καὶ περὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν σκέψεις καὶ μελέτας ἀδεέστερον χωρήσουσιν, εἴ τε μέλλοιεν καὶ αὐτοὶ ποτε γενναῖον τε εἰς τὰ τῆς ἀνθρωπικῆς παιδείας ἐχόμενα συνεισενεγκεῖν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔναγχος ἐξεύρηται πρὸς αὐτῷ τῷ ἄστει καὶ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν εὐμέγεθες χωρίον (ἐνθα που κεῖσθαι πάλαι τὸ Βουλευτήριον, ἢ τὸ Μητρώον, οὐ πάμπαν τις ἀπίθανος ἔοικεν εἰκασίᾳ), ἐν ᾧ πολλὰ δὴ κατωρορυγμένα ἐλάνθανον λείψανα πολιᾶς ἀρχαιότητος, ἀγαλμάτων μὲν σμικρά, τὰ δὲ πλεῖστα ἐπιγραφῶν, ἐν τεμάχεσι λιθίνους μεγάλους καὶ βραχέσι τετηρημένον, τούτων ἀναλεξάμενοι τὰς πρώτας, καὶ ἐπ' ἀκριβές, ὅσον οἷόν τε, μεταγράψαντες, ἐκδεδώκαμεν ἤδη, καὶ τοῖς Εὐρωπαϊοῖς διαπέμπομεν σοφοῖς. Πρῶσι δὲ τὸ χωρίον ἐπὶ μακρόν βραδείας δὲ γίνονται αἱ εὐρέσεις, οἱ χρυσοὶ φλέβες ἐν μεταλλείοις ἔστιν ὅπου διαλείπουσαι, καὶ πάλιν ἀναφαίνουσαι· δυσχερεῖς δὲ καὶ αἱ ἀνασκαφαί, χειρῶν τε χρῆζουσαι πολλῶν, καὶ δαπάνης οὐ σμικρᾶς. Ἀλλὰ θαρρῆεν χρῆ, καὶ τῷ ἔργῳ ἐμμένειν· πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀδοκῆτων εὖρε πόρον Θεός. Ἐρῳσθε.

Ἀθήνησι

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας

Τῇ ιβ' Ἰουνίου αωνα'.

Γ. Γλαράκης

Ὁ Boeckh ἀπαντάει μὲ γράμμα του τῆς 26 Ὀκτωβρίου, ἐξηγεῖ τοὺς λόγους τῆς ἀργοπορίας του, εὐχαριστεῖ γιὰ τὸ φυλλάδιο τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Βουλευτηρίου καὶ θίγει τὸ θέμα τοῦ ἐπιγράμματος τῆς Φρασικλείας, τὸ ὁποῖο παρὰ τὰ χρόνια ποὺ πέρασαν καὶ τίς μελέτες ποὺ τοῦ ἀφιερώθηκαν ἐξακολουθεῖ νὰ παρέχει ὕλη γιὰ ἐργασίες περισπούδαστες μὲ τίς ὁποῖες ἐρμηνεύεται αὐτὸ τὸ σημαντικὸ ποιητικὸ ἔργο. Ἀπὸ αὐτῆς σπουδαία εἶναι τοῦ Κοντολέοντος στῆν ΑΕ τοῦ 1974.

Τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου
τοῦ Ἀθήνησι
τῷ προέδρῳ Γ. Γλαράκη
καὶ τῷ γραμματεῖ Π. Εὐστρατιάδῃ
ἀνδράσιν ἐπιφανεστάτοις,
εὐ πράττειν

Τὴν ὑφ' ὑμῶν πρὸς με ἀποσταλείσαν ἐπιστολὴν τῇ κς Ἰουλίου τοῦδε τοῦ ἔτους ὀψὲ παρείληφα ἀποδημήσας τρεῖς ὄλους μῆνας, καὶ παρειλήφειν ἂν ἔτι ὀψιαιότερον, εἰ μὴ ὁ υἱός μου ἔπεμψεν αὐτὴν διατρίβοντί μοι ἐν Ἑρλάγγῃ ἱσταμένου μηνὸς Ὀκτωβρίου, ὅτε ἐκεῖ οἱ τῆς Γερμανίας φιλόλογοι ἄνδρες εἰς τὴν συνήθη συνελέχθησαν ἐνιαυσίαν σύνοδον. Πάνυ μὲν οὖν ἀγασθεὶς τῆς ὑμετέρας ἐπικεικίας καὶ καλοκάγαθίας πλείστην ὑμῖν χάριν ἔχω ὑπὲρ τῆς πρὸς ἐμὲ εὐνοίας καὶ προθυμίας, οἱ δὲ ἀνδράσιν ἐπιστήμοσι καὶ φιλοπόνοις ἐπετρέψατε ἀντιγράψαι ὡς οἶόν τε πιστότατα τὴν ἐπιγραφὴν τὴν τῆς Φρασικλείας, συνήδομαι δὲ ὑμῖν, ὅτι τῷ νέῳ Σουαβίῳ, ὃς νεωστὶ ἦν ἀκροατὴς μου, ἔτυχεν εὐρεῖν τὴν γνησίαν γραφὴν τούτου τοῦ ἐπιταφίου ἐπιγράμματος. Βουλόμενος δὲ χαρίζεσθαι τῷ γενναίῳ νεανίᾳ καὶ ἅμα οἰόμενος μηδὲν ποιεῖν ἄχαρι ὑμῖν, τῷ ἐν Ἑρλάγγῃ πολυμαθῶν ἀνδρῶν συλλόγῳ ἔδωκα ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς τῆς ὑμετέρας, ἵνα ἐκδοθῇ ἐν τοῖς ὑπομνημασιν αὐτοῦ.

Ἄλλ' οὐχὶ τοῦτό γε μόνον ἐστὶ τὸ εὐεργέτημα, οὐ με δεῖ χάριν εἰδέναι ὑμῖν. Καὶ γὰρ μετὰ τὴν ἐξ ὁδοιπορίας ἐπ' ἀνόδου ἀπῆντησα εἰς τὸ πρῶτον φυλλάδιον τῶν ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν ἀνακαλυφθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου ἀγαθῇ τύχῃ καὶ ἐκδοθεισῶν ἐπιμελῶς, ὃ μοι ἀπεστείλατε ἤδη μηνὶ Ἰουνίῳ. Τούτου τοίνυν τοῦ φυλλαδίου τοῖς πλείστοις μέρεσιν οὐκ ἐν δυνάμει ἦν τοῦ χρῆσθαι ἐν καιρῷ ἐπὶ τὴν δευτέραν ἐκδοσὶν τῆς πολιτικῆς Ἀθηναίων οἰκονομίας· τὸ δὲ πρῶτον πινάκιον, ᾧ τὸ ἐπὶ Ναυσινικοῦ ἄρχοντος ψήφισμα περιέχεται, καὶ τοῦτο μόνον, ἀνέγνων μεταξὺ ἀποδημῶν· τοῦτο γὰρ μοι ἀπεστάλκει ὁ Φράντζιος ἐκλυθὲν ἐκ τοῦ λοιποῦ φυλλαδίου καὶ τινα ἐν τούτῳ τῷ ψηφίσματι διώρθωσα, ἃ εὐρήσετε ἐν τοῖς παραλειπομένοις τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἣν πέμψω πρὸς ὑμᾶς ἐν βραχεῖ. Εὐνοϊκῶς οὖν δέχεσθε τὸ ὀλίγον τοῦτο ἀντίδωρον τῶν δώρων τῶν τιμιωτάτων, ἅπερ ἔλαβον παρ' ὑμῶν. Ἐρῶσθε, ἄνδρες σεβᾶσμοι, καὶ διατελεῖτε μοι εὖνοι ὄντες.

Ἐν Βερολίῳ κς Ὀκτωβρ. ἁῶνα'.

Αὔγουστος Βοϊκχιος

Ἡ Ἀθήνα
ἀρχαιολογικὸ
κέντρο

Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ καὶ τὴν ἴδρυση τῶν ξένων ἀρχαιολογικῶν σχολῶν στὴν Ἀθήνα, τῆς Γαλλικῆς πρῶτα (1846), τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου μετὰ (1874), τῆς Ἀμερικανικῆς (1881) καὶ τῆς Ἀγγλικῆς (1886) Σχολῆς κατόπιν, ἡ ἀρχαιολογικὴ Εὐρώπη ἤρθε στὴν Ἀθήνα ἢ μᾶλλον ἡ Ἀθήνα ἐγίνε τὸ κέντρο τῆς κλασικῆς ἀρχαιολογίας. Οἱ σχέσεις πλέον τῶν ξένων ἀρχαιολόγων μὲ τὴν Ὑπηρεσία καὶ τὴν Ἐταιρεία εἶναι στενὲς καὶ ἡ ἐπικοινωνία ἄμεση, ἐξακολουθεῖ ὅμως ἡ ἀνταλλαγὴ ἐπιστολῶν, ὅπως τὰ δελτάρια τοῦ Hiller καὶ τοῦ Kirchner. Ὁ τόπος τώρα εἶναι φιλικὸς καὶ οἰκεῖος καὶ ὄχι μεγαλοπρεπῆς καὶ ἐπιβλητικὸς. Στὴν ἀλλαγὴ αὐτὴ πρῶτος δίνει τὸ παράδειγμα ὁ Wilamowitz (1848-1931), τοῦ ὁποῦ παρατίθενται τρεῖς ἐπι-

στολές. Ἡ πρώτη χρονολογεῖται στίς 30 Ἰουν. 1899 καὶ εἶναι εὐχαριστήρια γιὰ τὴν ἐκλογή του ὡς ἐπιτίμου ἐταίρου τρία χρόνια πρὶν. Ἡ καθυστέρηση τῆς ἀνακοίνωσης τῆς τιμητικῆς διάκρισης στὸν Wilamowitz δημιούργησε ἀνάλογη καθυστέρηση στὴν ἀπάντησι, ἡ ὁποία ἔχει μεγάλο ἐνδιαφέρον:

*Εὐχαριστήρια
U. v. Wilamowitz*

Ulrich von Wilamowitz Moellendorff τῆι ἐν ἀθήναις ἀρχαιολογικῆι ἐταιρίαι
χαίρειν

Ὁ τῆς ἐλλάδος ἔρωσ ὧ ἄνδρες ἐταῖροι, σχεδὸν γεννωμένοι μοι δοκεῖ συμφῦναι, καὶ τὴν ὑμέτεραν δ' ἐταιρίαν κομιδῆι νέος ὢν τῆς περὶ τὰ πάτρια σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας ἠρξάμην θαυμάζειν ὅτε τὸ πρῶτον Ἀθήνησιν ἐπιδημῶν τοῖς τ' ἐν Βαρβακείαι τότε' ἀποκειμένοις προσεῖχον καὶ Στεφάνου Κουμανούδου τοῦ μακαρίτου σοφωτάτη θ' ἅμα καὶ ἡδίστηι συνεχρῶμην ὁμιλίαι. ὑμεῖς δέ μετ' οὐ πολὺ τὴν τ' Ἐφημερίδα τέως καταλελυμένην ἀνεκτήσασθε καὶ θεῶν ἱερὰ πλουσιώτατα καὶ ἠρώων τάφους ἀρχαιοτάτους ἐκ τῶν τῆς φίλης γῆς κευθμώνων ἀνεσώσασθε, τύχηι χρησάμενοι τῆι κατ' ἀξίαν οἶα Μυκῆναι Ἐλευσίς Ὠρωπὸς Λυκόσουρα Ἐπίδαυρος νῦν οὐ μόνον τῆς τῶν προγόνων εὐκλείας ἀλλὰ καὶ τῆς ὑμέτερας φιλοκαλίας πρόκειται τεκμήρια. τούτοις μὲν οὖν φρονῶν ἤδη καὶ κρίνειν ἱκανὸς γενόμενος συνηκολούθουν τῆι διανοίαι καὶ παρὰ τοῖς μαθηταῖς καὶ πολίταις τὰ κατορθώμαθ' ὑμῶν διετέλουν καὶ θαυμάζων, τὰ δὲ καὶ κατὰ δύναμιν συλλαμβάνων ἐπεχείρησα τῶν εὐρεθέντων τιν' ἔρμηνεῦσαι. ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἤδη πείραι μαθόν, πολλὰ εἶναι τῶι μακρὰν γ' ἀπόντι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἐφικτά. ἐμοὶ δε πλείσταις κατειλημμένοι καὶ ἀπαιρήτοις ἀσχολίαις ἀποδημῆσαι σχεδὸν οὐκ ἔξεστιν, πλὴν ἅπαξ τὴν γ' ἐλευθέραν διαδραμῶν Ἑλλάδα, ὡς ἐπανῆλθον, μέμνημαί τι νῦν φίλων ἐρωτῶντι τί μοι περιέγρονεν, τί γὰρ ἀλλ', εἰπεῖν, ἢ ἐπόπτη γενέσθαι ἐκ μύστου; τοσαῦτα ἑώρακη θαύματα, τοσούτωι τὸν πάλαι βίον καταλαβεῖν ἔμαθον ἐναργέστερον. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο τῶν ἐμοὶ θρυλουμένων. πρὸ τοῦ μὲν τοὺς φιλαρχαίους εἰς τὴν Ἑλλάδα πλεῦσαι ἴν' ἀποκλαύσειαν τὸν τῶν καλῶν ὄλεθρον ἐν ἐρήμωι, νῦν δ' οὐκ εἶναι τὰ ἐλληνικὰ φιλολογῆσαι δεόντως, μὴ ἐντυχόντα μετὰ σπουδῆς τοῖς τῆς Ἑλλάδος θησαυροῖς, ἐν δὲ τούτοις καὶ τοὺς σοφοὺς ἄνδρας καταριθμεῖν δίκαιον.

τὸν οὕτω δὴ διακείμενον εἰς τοὺς ἐταίρους ἐγγραψάντων ὑμῶν, τὴν μὲν τοῦ στεφάνου τιμὴν περὶ πλείστου ποιοῦμαι καὶ χάρις ὑμῖν ἀπόκειται ἧς μέρος γ' ὅπως ἀποδώσω, καιρὸν ἢ τῶν θεῶν δοίη πρόνοια, εὖνοιαν δὲ τὴν πρὸς ὑμᾶς καὶ πᾶν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ἐνυπάρχουσιν ὅπως υπερβάλω, ἢ σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας τῆς περὶ τοὺς προγόνους ὑμῶν ὅπως ἀποστῶ, τοῦτο μὲν οὐδ' ἂν οἱ θεοὶ διαπράξαι δυνήθειεν.

ἔρρωσθε

Ἡ δευτέρα ἐπιστολὴ γράφτηκε 21 χρόνια ἀργότερα, δύο χρόνια μετὰ τὴ λήξῃ τοῦ Α' Παγκοσμίου πολέμου. Ἡ Ἐταιρεία τοῦ εἶχε στείλει τὰ δημοσιεύματά της τῆς ἐποχῆς τοῦ πολέμου καὶ ὁ Wilamowitz εὐχαριστεῖ καὶ θυμᾶται πάλι τὸ πρῶτο του ταξίδι στὴν Ἑλλάδα, διαπιστώνει ὅμως πὼς δὲν θὰ μπορέσει πλέον νὰ τὴν ξαναδεῖ: Εἶναι διάχυτη ἡ νοσταλγία τοῦ Wilamowitz γιὰ μιὰν Ἑλλάδα τῆς ὁποίας τὴν ἀποκάλυψη τῶν μνημείων καὶ τὴν γενικὴ ἀνάπτυξη παρακολούθησε σ' ὀλόκληρη τὴ ζωὴ του μὲ ζωηρὴ προσοχὴ καὶ ἐνδιαφέρον.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἔταιρεία ἐξόχως μ' ἐτίμησεν δωρήσασα καὶ τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1914 καὶ τοὺς τόμους τῆς Ἐφημερίδος 1916, 1917, 1918, τεῦχος α' β' γ'. ἐγὼ δὲ οὐ μόνον ὑπὲρ ἑμαυτοῦ χάριν ἄγω, ἀλλ' ὑπὲρ ὅλης τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης. θαυμασμοῦ γὰρ ἄξιον, τῆς οἰκουμένης σεισμῶ τινι καὶ πυρκαϊᾷ σχεδὸν ἀπολλυμένης ὑμᾶς οὐδέποτε τῶν ἔργων καὶ σπουδῶν πεπαῦσθαι. ἡ δὲ τύχη δικαίως οὐκ ἀποστατεῖ· φιλέλλην δ' ὢν ἐγὼ μάλιστα χαίρω, διότι ἡ νέα Ἑλλάς ἐφ' ὅσον προβαίνει τὴν ἐκ πατέρων Ἑλληνικὴν χώραν ἐλευθεροῦσα, εὐθέως καὶ τῶν ὑπὸ γῆς ἀποκειμένων μνημείων κήδεται, ἡ δὲ μήτηρ Γῆ τὴν τοιαύτην φιλοπονίαν θησαυροῖς ἀμείβεται ἀπροσδοκῆτοις, οἷοι ἤδη ἐκ Νικοπόλεως εἰς φῶς ἀνήλθον, ἄλλα τε παρ' ὑμῖν ἔτοιμα εἶναι ἐλπίζω.

Μόνον οὐχὶ πεντήκοντα ἔτη ἐστίν, ἐξ οὗ τὸ πρῶτον Ἀθήναζε ἦλθον, ζηλωτῆς ἐκ παιδὸς γενόμενος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐπάτησα τότε τὸ ἔδαφος ὑφ' ᾧ ἐκρύπτοντο Μυκῆναι, Ὀλυμπία, Δελφοί, τὸ ἐπ' Ἐπιδαύρω Ἱερόν. ἀνέστη ταῦτα τὰ κάλλη. ἀλλ' οὐ μόνον τὰ ἀρχαῖα τοσαύτην ἐποιήσατο ἐπίδοσιν. ποία γὰρ ἦν τότε τοῦ Πειραιῶς, ποία τοῦ ἄστεως ἡ πρόσοψις; ἡ δὲ Σπάρτη, ἡ Ὀλυμπία σχεδὸν ἐδόκουν ἀπρόσιτοι εἶναι. νῦν δὲ ὑπὲρ τὰ Ἀμερικανικὰ προὔκουσε πάντα καὶ τάχει καὶ λαμπρότητι. ἐμοὶ μὲν οὖν ἰδεῖν τὴν ἱεράν καὶ φιλότατην Ἑλλάδα ἢ Μοῖρα οὐ συγχωρήσει· ἡ δὲ ψυχὴ περὶ πάντα τὰ ἱερά περινοστεῖ, οὐδὲ μαραίνεται ποτε ὁ πόθος.

Τοιγαροῦν γέγηθα τῷ δῶρῳ χάριν ἄγω τοῖς δωρήσασιν συναδέλφοις οὐδὲ μήποτε παύσομαι τῆ τ' ἀρχαία τῆ τε νέα Ἑλλάδι τὴν πίστιν διατηρῶν.

Ulrich Wilamowitz Moellendorff

Ἡ τρίτη ἐπιστολὴ γράφτηκε ἓνα χρόνον πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ἑλληνιστῆ. Εἶναι καὶ αὐτὴ εὐχαριστήρια γιὰ τὴν προσφοράν ἐκ μέρους τῆς Ἐταιρείας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος.

3.11.30

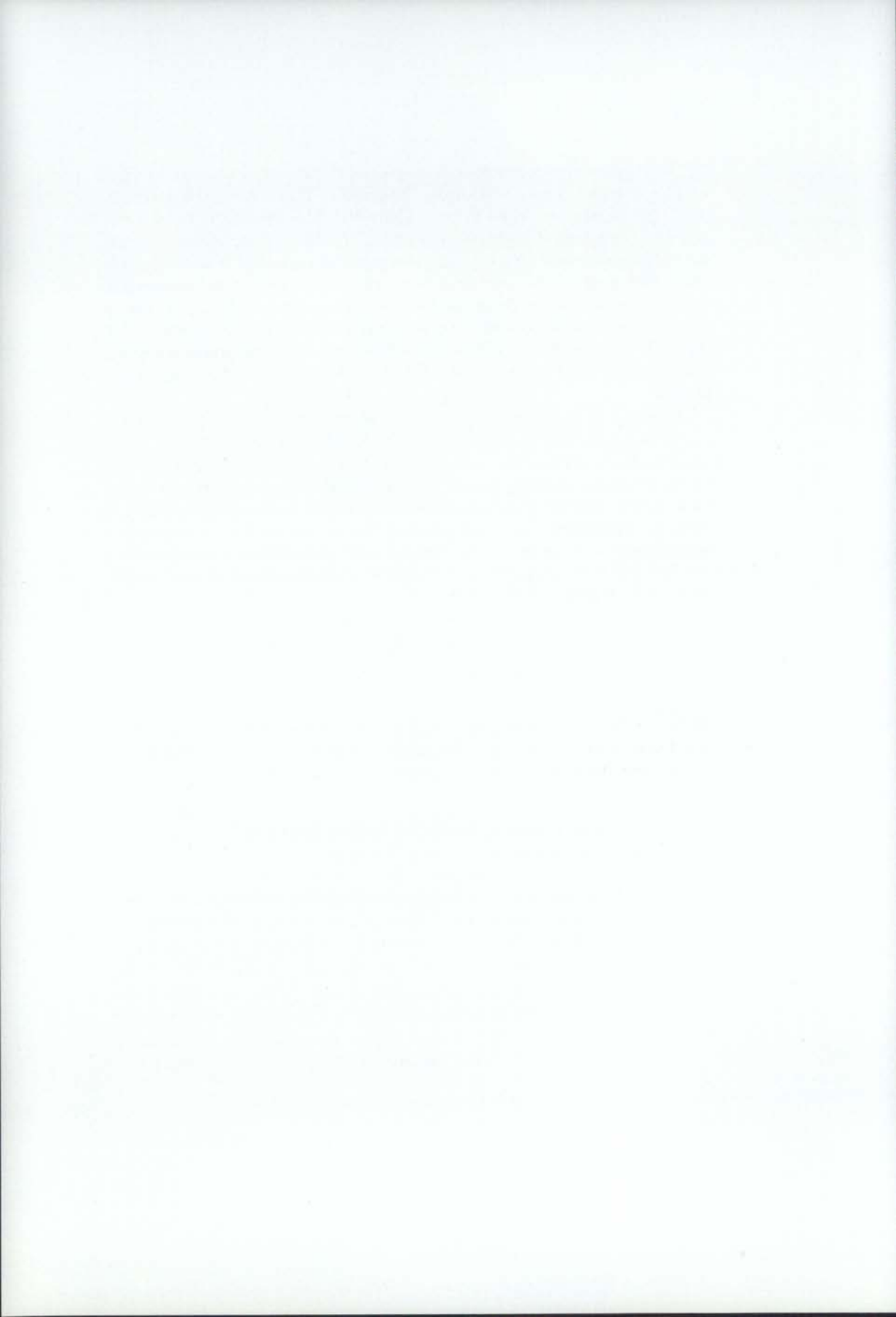
ULRICH VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF

τῆι Ἀθήνησι Ἀρχαιολογικῆι Ἐταιρίαι

χαίρειν

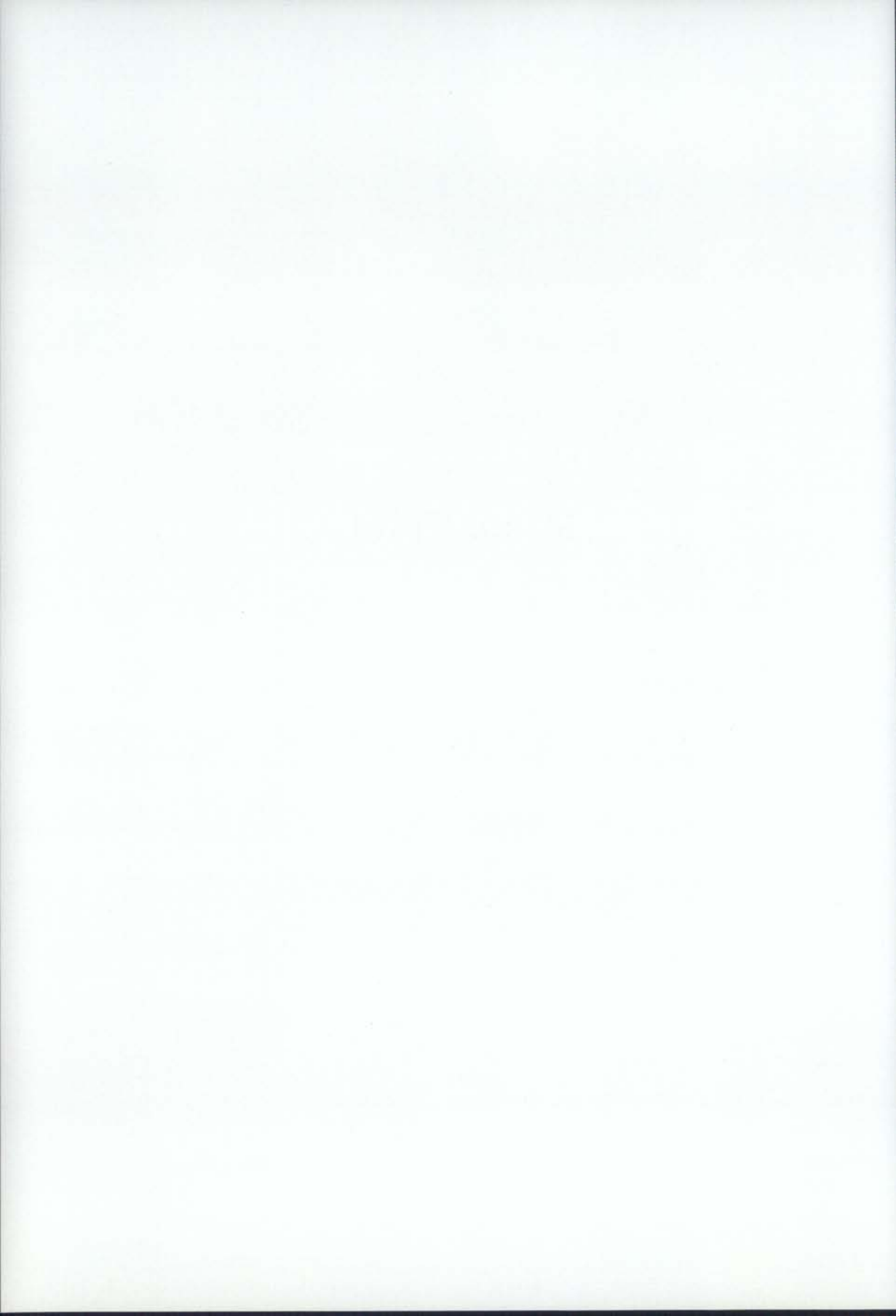
καὶ πέρυσιν ἐν αὐτοῖς τοῖς γενεθλίοις ὑπὸ πολλῶν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τιμώμενος περὶ πλείστου ἐποιούμην τὸ ὑφ' Ὑμῶν φιλοφρονέστατα προσφωνηθῆναι. ἔδοξα γὰρ οἶον θαλλῶν ἀπὸ τῆς ἐν Ἀκροπόλει ἀειθαλοῦς ἐλαίας στεφανοῦσθαι. καὶ νῦν πορφυρόβαπτον ἐδεξάμην τὴν ὑμετέραν ἐφημερίδα πολλῶν καὶ καλῶν γέμουσαν, ἵστε δὴ τὸν γέροντα χάριν τε ὑμῖν εἰδέναι καταξίαν καὶ τοῦ φιλέλληνος καὶ φιλαθηναίου τρόπου οὔτε ζῶντα οὔτε ἐν αἶδου πάποτε ἐκστήσεσθαι.

ἔρρωσθε.

Μέρος Τρίτο

ΟΙ ΑΝΑΣΚΑΦΕΙΣ

Κύριος σκοπός τῆς Ἑταιρείας, ὅπως διατυπώνεται στὸν πρῶτο τῆς ὀργανισμοῦ, εἶναι ἡ συνδρομὴ «εἰς τὴν ἀνεύρεσιν, ἀνέγερσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιοτήτων». Ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1848 τὸν διευρύνει ἀκόμη περισσότερο. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ὑλικό, ποῦ εἶναι αὐτὸς ποῦ μνημονεύεται, ὑπάρχει καὶ ὁ ἐπιστημονικός: «Ἀσχολεῖται» ἡ Ἑταιρεία «περὶ ἀρχαιολογικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐρεῦνας, καὶ ἐκδίδει ὑπομνήματα περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων». Τὸν διπλὸ αὐτὸ σκοπὸ ὑιοθετεῖ καὶ ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1862 καὶ φυσικὰ ὅσοι ἀκολούθησαν.

Ἡ διατύπωση τῶν σχετικῶν ἄρθρων εἶναι κάτι τὸ εὐκόλο, ἢ ἐφαρμογὴ τους ὅμως παρουσιάζει δυσκολίες πολλὰς φορὰς ἀνυπερβλητές. Ἄν τὸ πρῶτο πρόβλημα τῆς Ἑταιρείας ἦταν ἡ ἐξεύρεση χρημάτων, τὸ δεύτερο ἦταν ἡ ἀναζήτησις ἀνθρώπων ποῦ θὰ ξόδευαν τὰ χρήματα καὶ θὰ ἐκτελοῦσαν τὶς ἀνασκαφὰς καὶ τὶς ἀναστηλώσεις. Ὁ κλῆρος αὐτὸς ἔλαχε στὰ πρόσωπα ποῦ ἀποτελοῦσαν τὴν Ἐφορεία καὶ ἀργότερα τὸ Συμβούλιο. Χωρὶς νὰ εἶναι ἀρχαιολόγοι ἢ ὄντας αὐτοσχέδιοι ἀρχαιολόγοι καὶ ἀναστηλωτές, ὅπως ὁ Κ. Πιττάκης καὶ ὁ Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆς, ἀναλαμβάνουν τὴν ἐπίβλεψη ἢ τὴν ἐκτέλεση ἀνασκαφῶν, γνωματεύουν γιὰ τὴν ἀξία, τὴν ἀρχαιολογικὴ ἢ τὴ χρηματικὴ, τῶν ἀρχαίων καὶ ἀκόμη γράφουν καὶ μελέτες. Ἐξετάζοντας τὰ πρόσωπα τῆς Ἑταιρείας τοῦ 19ου αἰ. βλέπουμε πὼς ὅλα γίνονται ἀπὸ τοὺς ἴδιους πάντοτε, Κ. Πιττάκη, Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆ, Π. Εὐστρατιάδη, Στ. Κουμανοῦδη, Εὐθ. Καστόρχη, Σπ. Φιντικλῆ, Π. Σταματάκη, Ἰω. Παπαδάκη, Π. Περβάνογλους, τοὺς ὁποίους συντρέχουν φιλόμαχοι στὶς ἐπαρχίες, ὁ Κορομάντζος καὶ ὁ Καλόπαις στὴ Θήβα, ὁ Κουπιτῶρης στὴν Τρίπολη, ὁ Κονδάκης στὸ Ναύπλιο, ὁ Κώνστας, ὁ Ναοῦμ, ὁ Οὐλερῖχος, ὁ Τριάντος. Μὲ τὸ τέλος τοῦ τρίτου τετάρτου τοῦ αἰῶνα ἡ κατάστασις εἶναι ἀνησυχητικὴ. Σὲ συνέλευση τοῦ 1874 κάποιος ἐταῖρος βλέποντας τὴν πληθώρα τῶν νέων εὐρημάτων καὶ τὴ στασιμότητα, μᾶλλον τὴν ἀνυπαρξία, τῶν δημοσιεύσεων προτείνει «νὰ δαπανῶνται ἐκ τοῦ ταμείου τῆς Ἑταιρείας χρήματα πρὸς μίσθωσίν τινος, ὅστις ν' ἀσχολῆται ἀποκλειστικῶς εἰς σύνταξιν ἄρθρων διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα, ἵνα ἐκδίδεται αὕτη συχνότερον», πρότασις ποῦ ἀσπάζεται κάποια στιγμή καὶ ὁ Κουμανοῦδης. Ἡ κατάστασις ἄρχισε νὰ βελτιώνεται ἀπὸ τὸ 1880 περίπου. Τὸ 1879 διορίζεται ὁ Π.

Καββαδίας, τὸ 1883 ὁ Χρ. Τσουντας καὶ ὁ Δ. Φίλιος, τὸ 1884 ὁ Β. Λεονάρδος καὶ ἀκολουθοῦν ὁ Β. Στάης, ὁ Π. Καστριώτης, ὁ Lolling, ὁ Ἰω. Σβορώνος, ἐπιστήμονες μὲ πραγματικὲς ἀρχαιολογικὲς σπουδές. Ἡ ἐπανεκδόση τῆς Ἐφημερίδος τὸ 1883 καὶ ἡ ἀπρόσκοπτη συνέχισή της εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ὑπάρχουν πλέον πρόσωπα ποὺ μποροῦν καὶ ἐπιστημονικὲς ἀνασκαφὲς νὰ κάνουν καὶ δημοσιεύσεις ἰσάξιες τῶν ξένων νὰ παρουσιάσουν.

Ἄξιο μνείας εἶναι πὼς οἱ πρῶτοι ἀνασκαφεῖς ἔκαναν τὶς ἀνασκαφὲς καὶ τὶς ἄλλες ἐργασίες τῆς Ἐταιρείας χωρὶς ἐπιμίσητο, μὲ τὸν μισθὸ μόνον τῆς κύριας ἀπασχόλησής τους, γιὰ λόγους οἰκονομίας καὶ γιὰ τὴν θεωροῦσαν τὸ ἀξίωμά τους στὴν Ἐταιρεία ὡς λειτούργημα. Ὑπάρχουν περιγραφὲς τοῦ Κ. Πιττάκη καὶ τοῦ Στ. Κουμανούδη ποὺ τοὺς δείχνουν νὰ ἀναζητοῦν ἀρχαιότητες. Γιὰ τὸν δεῦτερο λέγεται στὴ νεκρολογία του (1899) ὅτι «ἐγένετο γνωστότατος τοῖς κατοικοῦσι τὸ ἄστυ τῆς Παλλάδος, διότι πάντες ἔβλεπον αὐτὸν περιτρέχοντα τὴν πόλιν καὶ τὰ προάστεια μετ' ἀόκνου ζήλου, εἰσερχόμενον εἰς αὐλὰς καὶ ὑπόγεια, παρακολουθοῦντα τὴν ἐκσκαφὴν θεμελίων, ἀντιγράφοντα ἐπιγραφάς, συλλέγοντα τεμάχια ἀγγείων καὶ φροντίζοντα περὶ διασώσεως καὶ τῶν ἐλαχίστων λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος».

Μὲ τὴν εἴσοδο τῶν νέων ἀρχαιολόγων ποὺ μνημονεύτηκαν ἡ καταστροφή ἄρχισε νὰ ἀλλάζει σιγά-σιγά, ἄλλωστε οἱ παλαιοὶ εἶχαν γεράσει ἢ εἶχαν φύγει. Τὸ νέο πνεῦμα καταλαμβάνει τὴν Ἐταιρεία, τὸ 1894 μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ὄριο τῆς ζωῆς τῆς παλαιᾶς γενεᾶς. Μὲ τὸ γύρισμα τοῦ αἰῶνα ὅλα ὅσα περιγράφηκαν θὰ εἶναι ἀναμνήσεις.

ΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἡ Ἐταιρεία ἰδρύθηκε ἀπὸ μὴν ὁμάδα 66 ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν, τῆς ἐκκλησίας, τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς τέχνης. Γιὰ ὀρισμένους ἀπὸ αὐτοὺς ἀκολουθοῦν βιογραφικὰ σημεῖωματα καὶ τοῦτο γιὰ τὴν συνέχισαν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ αὐτὴν ἐμπράκτως. Ἄλλοι, οἱ περισσότεροι, μόνον συμβολὴ στὴν προκοπὴ τῆς Ἐταιρείας εἶχαν τὴν ὑπογραφή τους, πράγμα ὁποσδήποτε ὄχι μικρό. Ἀπὸ τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας ὁ Ἀλέξανδρος Μπέλλιος ἦταν ἀνεπιβίος τοῦ ἰδρυτῆ, ὁ Ζηνοβίος Πῶπ φίλος τοῦ Κ. Μπέλλιου, ἦταν λόγιος ποὺ ἔζησε τὸν 19ο αἰ. στὴ Βιέννη καὶ διετέλεσε παιδαγωγὸς τοῦ Σίμωνος Σίνα. Γνωστὴ εἶναι ἡ «Μετρικὴ» του ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1803. Ὁ Γεώργιος Χριστιανὸς Grorius (1776-1850) διετέλεσε σύμβουλος (1837-1848) καὶ ἦταν πρόξενος τῆς Αὐστρίας στὴν Ἀθήνα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Ἀγῶνα καὶ μετὰ. Μὲ τὰ ἀρχαῖα τῆς Ἑλλάδος εἶχε στενότερες σχέσεις. Ὁ Νικόλαος Γ. Θεοχάρης (1793-1867)

ήταν πολιτικός και καταγόταν από την Καστοριά, είχε σπουδάσει στη Λειψία νομικά και πολιτικές επιστήμες και κατέλαβε επί Καποδίστρια πολιτικά αξιώματα. Ἐπί Ὀθωνος διετέλεσε ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν, Ἐσωτερικῶν, Παιδείας, νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ γενικὸς ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας. Ὁ Ἀνδρέας Κομπατῆς διετέλεσε σύμβουλος-ταμίας τῆς Ἐταιρείας (1837-1839) καὶ ἦταν τραπεζίτης καὶ συνεργάτης τοῦ Κ. Μπέλλιου. Ὁ Π. Α. Στεφανίτζης ἦταν γιατρός. Ὁ Ἰάκωβος Ρίζος Ραγκαβῆς (1770-1855) εἶναι ὁ πατέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ γνωστὸς λόγιος τοῦ 19ου αἰώνα, μεταφραστὴς καὶ δραματογράφος. Ὁ Ἀνδρέας Μάμουκας (1801-1884) διετέλεσε σύμβουλος (1849-1852) καὶ μέλος τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συλλόγου (1849-1855). Ἔλαβε μέρος στὸν Ἀγώνα καὶ κατέλαβε σημαντικὰ ἀξιώματα. Τὸ μέγα ἔργο του εἶναι ἡ δημοσίευση σὲ ἔνδεκα τόμους συλλογῆς τῶν πολιτευμάτων, νόμων κλπ. τῆς Ἐπανάστασης μὲ τίτλο «Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι συλλογὴ τῶν περὶ τὴν ἀναγεννωμένην Ἑλλάδα συνταχθέντων πολιτευμάτων, νόμων καὶ ἄλλων ἐπισήμων πράξεων ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ τέλους 1832, Α΄-ΙΑ΄, Ἀθῆναι-Πειραιεὺς 1839-1852». Ὁ Ἰω. Π. Κοκκῶνης (1796-1864) ὑπῆρξε σύμβουλος (1845-1853), ἀντιπρόεδρος (1837-1839) καὶ μέλος τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συλλόγου (1848-1855). Διετέλεσε ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων τῶν νήσων (1833-1834) καὶ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους παιδαγωγοὺς στὴν Ἑλλάδα. Ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης (1774-1860) εἶναι ὁ λόγιος κληρικός, καθηγητὴς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, πρώτος γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ὁ ὁποῖος ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στὰ ἐκκλησιαστικά μας πράγματα. Ὁ Δ. Ν. Φωτίλας διετέλεσε σύμβουλος (1837-1844) καὶ ἦταν ἀρεοπαγίτης· καταγόταν ἀπὸ τὴ γνωστὴ οἰκογένεια τῶν Καλαβρῦτων. Ὁ Παναγιώτης Σοῦτσος (1806-1868) εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ὀδοιπόρου καὶ ὁ Θεόδ. Μανούσης (1795-1858) ὁ καθηγητὴς τῆς πολιτειολογίας καὶ τῆς ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο ἀπὸ τὸ 1837. Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος (1776-1854), γυμνασιάρχης, ὑπῆρξε σπουδαιότατη μορφή τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων κατὰ τὸν 19ο αἰ., πατέρας τοῦ Ἰω. Γενναδίου, δωρητῆ τῆς φερώνυμης βιβλιοθήκης. Ὁ Γ. Γεννάδιος διετέλεσε σύμβουλος (1846-1847) καὶ ἀντιπρόεδρος (1839-1844, 1853-1854). Ὁ Σ. Ὀμηρίδης ἦταν ὑπάλληλος. Ὁ Ἰω. Τυπάλδος (1805-1868) ὑπῆρξε νομικός, δικαστικός καὶ πολιτικός· εἶναι αὐτὸς ποὺ κατέθεσε ὡς βουλευτὴς Κεφαλληνίας στὶς 30 Νοεμβρίου 1850 τὴν πρόταση ἐνώσεως μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Γεώργιος Καραμάνος (†1878) ὑπῆρξε δικαστικός καὶ διετέλεσε σύμβουλος-ταμίας τῆς Ἐταιρείας (1848-1860). Ὁ Δρόσος Ν. Δρόσος (1798-1870) ὑπῆρξε μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἱερολοχίτης, πολέμησε στὸ Δραγατσάνι καὶ μετέσχε στὸν Ἀγώνα. Τὸ 1844 διορίστηκε ἀρεοπαγίτης. Ὁ Γ. Ράλλης ἦταν ὑπάλληλος κατὰ τὸ μητρῶο. Ὁ Κωνστ. Δ. Σχινᾶς (1801-1857) ἦταν σύμβουλος τῆς Ἐ-

ταιρείας (1838-1843) και διετέλεσε καθηγητής της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο και πρώτος πρύτανης (1837), σύμβουλος της Έπικρατείας και πρεσβευτής στο Μόναχο και τη Βιέννη. Ὁ Ἰωάννης Ὀρλάνδος (†1852), πλούσιος ἐφοπλιστής, ἔλαβε μέρος στὸν Ἀγώνα και διετέλεσε πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ Ἄστρους. Ὁ Ἀναστ. Ὀρλάνδος εἶναι ἀπόγονός του. Ὁ Πέτρος Κ. Ἡπίτης (1795-1861), σύμβουλος (1837), σπούδασε ἰατρικὴ και ὑπῆρξε γιατρός τοῦ Ἄλ. Ὑψηλάντου. Ὁ Δ. Γ. Σοῦτζος ἦταν ὑπάλληλος. Ὁ Χριστόδουλος Αἰνιᾶν (†1852), ἀδελφός τοῦ Γεωργίου Αἰνιᾶνος, ὑπῆρξε μέλος τοῦ Πανελληνίου συμβουλίου και δικαστής. Ὁ Νικόλαος Κωστής (1805-1861), πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας (1858-1859) κατὰ τὴν ἀναβίωσή της ἦταν γιατρός και καθηγητής στο Πανεπιστήμιο (1837-1861). Ὁ Δ. Ἀνσέλμος, Γερμανός, διετέλεσε ἔφορος τῆς Βασιλικῆς Τυπογραφίας, ὁ Γεώργιος Αἰνιᾶν (†1847) ἔλαβε μέρος στὸν Ἀγώνα, διεξήγαγε μάλιστα τὸ 1818 μικρὴ ἀνασκαφὴ στὴν πυρὰ τοῦ Ἡρακλέους, στὴν Οἶτη. Κατέλαβε σημαντικὰ ἀξιώματα κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Καποδίστρια και τοῦ Ὅθωνος. Ὁ Σταμάτιος Κλεάνθης (1802-1862), ἀρχιτέκτων, πολέμησε στο Δραγατσάνι. Στὴν Ἑλλάδα συνεργάστηκε με τὸν Schaubert γιὰ τὴν ἐκπόνηση τοῦ σχεδίου τῆς Ἀθήνας. Ἔργα του εἶναι τὸ παλαιὸ Πανεπιστήμιο και τὸ μέγαρο τῆς δουκίσσης τῆς Πλακεντίας (Βυζαντινὸ Μουσεῖο). Ὁ ἰατρός Μαυροκορδάτος, εἶναι πιθανότατα ὁ Δημήτριος Ἀ. Μαυροκορδάτος ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη (†1839), καθηγητής τῆς ἀνατομίας και τῆς φυσιολογίας στο Πανεπιστήμιο. Ὁ Ἀνδρόνικος Πάικος (1776-1880) ἦταν πολιτικός και εἶχε σπουδάσει νομικὰ στὴν Ἰταλία και τὴ Γερμανία. Διετέλεσε ὑπουργός Ἐξωτερικῶν (1854) και εἰσαγγελέας τοῦ Ἀρείου Πάγου ὡς τὸ 1863. Ὁ Δρόσος Μανσόλας (1789-1860), ἀντιπρόεδρος τὸ 1844-1845, ὑπῆρξε πολιτικός και διετέλεσε τὸ 1836 ὑπουργός Ἐσωτερικῶν. Ὁ Jose Soler, Ἰσπανός, ἦταν ὑπάλληλος τῆς πρεσβείας του στὴν Ἀθήνα. Ὁ Γ. Ἀποστολίδης Κοσμητής, ἦταν ἐκδότης τῆς ἐφημερίδας «Αἰγιναία» και τῆς «Γενικῆς Ἐφημερίδος τῆς Ἑλλάδος» και διευθυντής τοῦ Βασιλικοῦ Τυπογραφείου. Ὁ Χαράλαμπος Καρπούνης, πιθανῶς ὁ συνοδός τοῦ Ὅθωνος ποὺ ἀναφέρει ὁ L. Ross, ὁ Ἰωάννης Οἰκονόμου και ὁ Π. Δεληγιάννης ἀναφέρονται στο μητρώο τῶν ἐταίρων ὡς ὑπάλληλοι και ὁ Ν. Λεβαδιεύς ὡς ἰατρός και ὑπάλληλος. Ὁ James H. Skene (1775-1864) ἦταν Σκωτσέζος ἀπὸ διακεκριμένη οἰκογένεια, νομικός και δικηγόρος, ἀξιωματικός και ζωγράφος, φίλος τοῦ Walter Scott. Ὁ γιός του Henry εἶχε πάρει ὡς σύζυγο τὴ Ραλοῦ Ρίζου Ραγκαβῆ, ἀδελφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Σειρὰ ὑδατογραφιῶν τοῦ J. Skene με τοπία τῆς Ἀθήνας και ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολύτιμα γιὰ τὶς ἀπόψεις ποὺ διασώζουν. Ὁ Ἰωάννης Ἑρρίκος Hill (1791-1882) ἦταν Ἀμερι-

κανός φιλέλλην, τραπεζίτης, θεολόγος και ιερέας. Έγκαταστάθηκε στην Αθήνα και ίδρυσε το πρώτο παρθεναγωγείο της Ελλάδος. Ο Αθανάσιος Πετσάλης (1802-1871), πολιτικός και δικηγόρος, έγινε νομάρχης Αττικοβοιωτίας το 1854 και ύπουργός Δικαιοσύνης το 1869. Ο Αναστάσιος Πολυζωΐδης (1803-1872), δικαστικός, δημοσιογράφος και συγγραφέας από το Μελένικο της Μακεδονίας, είναι ο δικαστής στη δίκη του Κολοκοτρώνη που μαζί με τον Γ. Τερτσέτη ἀρνήθηκε να υπογράψει τη θανατική καταδίκη του Γέρου. Ο Σπυρίδων Σκοῦφος, δικαστικός υπάλληλος κατά το μητρώο των ἐταίρων, γενικός γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, διετέλεσε σύμβουλος το 1848/49 και το 1850/51. Τοῦ Κ. Βοτζάρη ὡς πατρίδα ἀναφέρεται στο μητρώο ἡ Ἰταλία. Ο Φωκίων Ρῶκ (†1869) ὑπῆρξε ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος στο Παρίσι, γραμματεὺς τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας στο Λονδίνο και μεταφραστῆς τοῦ Leake. Ο Α. Ἰπποκράτης Κλάδος ἦταν ἀξιωματικός κατά το μητρώο και ὁ Κυριακὸς Δομνάνδος (†1845), σύμβουλος τῆς Ἑταιρείας (1839-1845), ἦταν γιατρὸς και καθηγητῆς τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας στο Πανεπιστήμιο (1837-1845). Ο Ρήγας Παλαμίδης (1794-1872) ἔλαβε μέρος στον Ἀγώνα ὡς στρατιωτικός και πολιτικός ἡγέτης, κατέλαβε πολλὰ ἀξιώματα και διετέλεσε νομάρχης, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ὑπουργός, βουλευτῆς και πρόεδρος τῆς Βουλῆς. Ο Γ. Παγώνης ἦταν διδάσκαλος και ὁ Γεώργιος Α. Μαυροκορδάτος (†1858), ἔκτακτος καθηγητῆς τοῦ γαλλικοῦ δικαίου στο Πανεπιστήμιο. Ο Ἀνδρέας Φόρστερ ἦταν Γερμανός, διευθυντῆς τῆς Βασιλικῆς Λιθογραφίας και ἡ ὑπογραφή του ἐμφανίζεται σὰ πρῶτα διπλώματα τῆς Ἑταιρείας. Ο Γεώργιος Σταύρου (1788-1869) εἶναι ὁ τραπεζίτης, ἰδρυτῆς και πρῶτος διοικητῆς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς (1841-1868). Τέλος, ὁ Χριστιανὸς Αὔγουστος Brandis (1790-1867) ἦταν Γερμανὸς φιλόλογος και φιλόσοφος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης. Τὸ 1837 ἦλθε στην Ἑλλάδα ὡς σύμβουλος τοῦ Ὅθωνος, ὅπου ἔμεινε ἐπὶ τρία χρόνια.

Τὰ βιογραφικὰ σημειώματα που ἀκολουθοῦν εἶναι ἄνισα ὡς πρὸς τὴν ἔκτασή τους. Τοῦτο ὀφείλεται κυρίως στο μέγεθος τῆς συμβολῆς τῶν βιογραφουμένων στο ἔργο τῆς Ἑταιρείας και ὅπως ὅποτε δὲν σημαίνει, ἡ ἔκταση τοῦ σημειώματος, ἀξιολόγηση τοῦ ἔργου τους, ἰδίαιτερα τῶν μὴ ἀρχαιολόγων. Τόνισα τὸ πρόσωπο τοῦ Στ. Κουμανούδη γιατί ὑπῆρξε μοναδική μορφή ἀπὸ κάθε ἄποψη και ἡ συμβολή του στην πρόοδο τῆς ἀρχαιολογίας στην Ἑλλάδα εἶναι ἀνεκτίμητη. Χωρὶς αὐτὸν ἡ πορεία τῆς Ἑταιρείας θὰ ἦταν διαφορετικὴ και ἡ ἀντίληψη τῶν Ἑλλήνων γὰ τὰ ἀρχαῖα ἄλλη. Μὲ τὸ ἦθος του ἐπέδρασε στὴ διαμόρφωση τῆς ἀρχαιολογικῆς νοοτροπίας πολλῶν συνεργατῶν του.

**Μπέλλιος
Κωνσταντίνος**
(1772-1838)

Ὁ Κωνσταντίνος Μπέλλιος συνέλαβε τὴν ἰδέα τῆς ἴδρυσης «Ἐταιρείας περὶ ἀνασκαφῆς καὶ ἀνακαλύψεως ἀρχαιοτήτων», ἡ ὁποία μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Κ. Πιττάκη, τοῦ Ἰάκ. Ρ. Νερουλοῦ, τοῦ Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆ καὶ τῶν ἄλλων ἰδρυτῶν ἐταίρων ἐγίνε πραγματικότητα. Ὁ Κωνστ. Δημ. Μπέλλιος γεννήθηκε στίς 7 Μαρτίου 1772 στὴ Φιλίππουπολη καὶ πέθανε στὴ Βιέννη στίς 11 Δεκεμβρίου 1838· οἱ γονεῖς του κατάγονταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Λινοτόπι τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Μπέλλιου ἐγκαθίσταται τὸ 1776 στὸ Βουκουρέστι, ἀπὸ ὅπου ὁ Κωνσταντίνος πηγαίνει τὸ 1792 στὴ Βιέννη. Ἐκεῖ μένει ὡς τὸν θάνατό του ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ τὰ χρηματιστηριακὰ μὴ παραμελώντας ὁμως τὴν πνευματικὴ του καλλιέργεια. Σὲ ἡλικία εἴκοσι ἐτῶν μετέφρασε ἀπὸ τὰ γερμανικὰ τὸ βιβλίον τοῦ Campe «Τοῦ νέου Ρομπινσὸν συμβάντα» (α' ἐκδ. 1792, ἀνατύπωση 1819). Ἀπέκτησε μεγάλη περιουσία καὶ τὸ 1817 ὁ αὐτοκράτορας τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκος Α' τὸν ὀνόμασε βαρῶνο (Konstantin Freiherr von Bellio). Στὴν Ἀθήνα εἶχε ἀγοράσει ἀπὸ τὸ 1832 σπίτι καὶ κτήματα, τῶν ὁποίων τὴν ἐπιμέλεια εἶχε ὁ Λουκάς Πύρρος, ἐταῖρος ἀργότερα τῆς Ἐταιρείας. Ἐκανε ἀρκετὰ ταξίδια εἴτε γιὰ ἐμπόριο εἴτε γιὰ νὰ πλουτίσει τὴ μὀρφωσή του. Τὸ τελευταῖο του ἦταν στὴν Ἑλλάδα τὸ 1836. Τὸ 1837 δῶρισε τὴν ἀθηναϊκὴ περιουσία του, ἀξίας 77.000 δραχμῶν, στὸ δημοτικὸ νοσοκομεῖο τῆς Ἀθήνας, ὅπως καὶ τὰ βιβλία του (771 τόμοι, 1886 τίτλοι), ποὺ βρίσκονται στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη. Ἐφησε ἐπίσης κληροδότημα γιὰ νὰ σπουδάζουν νέοι Ἕλληνες στὸ Μόναχο. Ὁ θάνατός του τὸ 1838 τὸν ἐμπόδισε νὰ δεῖξει τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν Ἐταιρεία. Σῶζεται τὸ χειρόγραφο ἡμερολόγιο τοῦ τελευταίου του ταξιδιοῦ ἀπὸ τὴ Βιέννη στὴν Ἑλλάδα, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη, Βλαχία, Μηχαδία καὶ Βιέννη, ὅπου περιγράφεται ἡ διαμονὴ του στὴν Ἀθήνα τὸ 1836 καὶ 1837 καὶ οἱ ἐνέργειές του γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς Ἐταιρείας.

**Πιττάκης
Κυριακὸς**
(1798 - 23 Ὀκτ. 1863)

Ἰδρυτὴς ἐταῖρος, σύμβουλος (1837-1852), γραμματεὺς (1852-1859) καὶ ἀντιπρόεδρος (1859-1863). Ὁ Πιττάκης ὑπῆρξε ἡ μορφή ποὺ κυριάρχησε στὰ ἀρχαιολογικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ὡς τὸν θάνατό του. Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα καὶ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα ἀπὸ τὸν Ἰω. Παλαμᾶ. Ὑπῆρξε μαθητὴς τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας καὶ στὴν ἀρχαιολογία μυήθηκε καὶ ἐκπαιδεύτηκε «μὲ τὴν λεπτομερῆ ἀνίχνευσι τῶν Ἑλληνικῶν ἐρειπίων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ καλοῦ μου φίλου κυρίου Φωβέλ». Ἀπὸ τὸν Φ. Ἰωάννου καὶ τὸν Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆ παραδίδεται ὅτι εἶχε μυηθεῖ στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία. Τὸ 1822 κατὰ τὴν πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως ἐπεισε τοὺς Ἕλληνες πολιορκητὲς νὰ δώσουν μολύβι στοὺς Τούρκους γιὰ νὰ μὴν καταστρέψουν τὰ μνημεῖα ἀφαιρώντας το ἀπὸ αὐτά. Τὸ 1824 πηγαίνει στὴν Κέρκυρα καὶ φοιτᾷ στὴν Ἰόνιο Ἀκαδημία ἔχοντας ὡς δάσκαλο τὸν Κωνστ. Ἀσώπιο καὶ

122. Ὁ ἐμπνευστὴς τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀ. Ἐτ. Κωνστ. Μπέλλιος (1772-1838). Προσωπογραφία του φιλοτεχνημένη ἀπὸ ἄγνωστο ζωγράφο, στὴ Δημοτικὴ Πινακοθήκη τῶν Ἀθηνῶν.

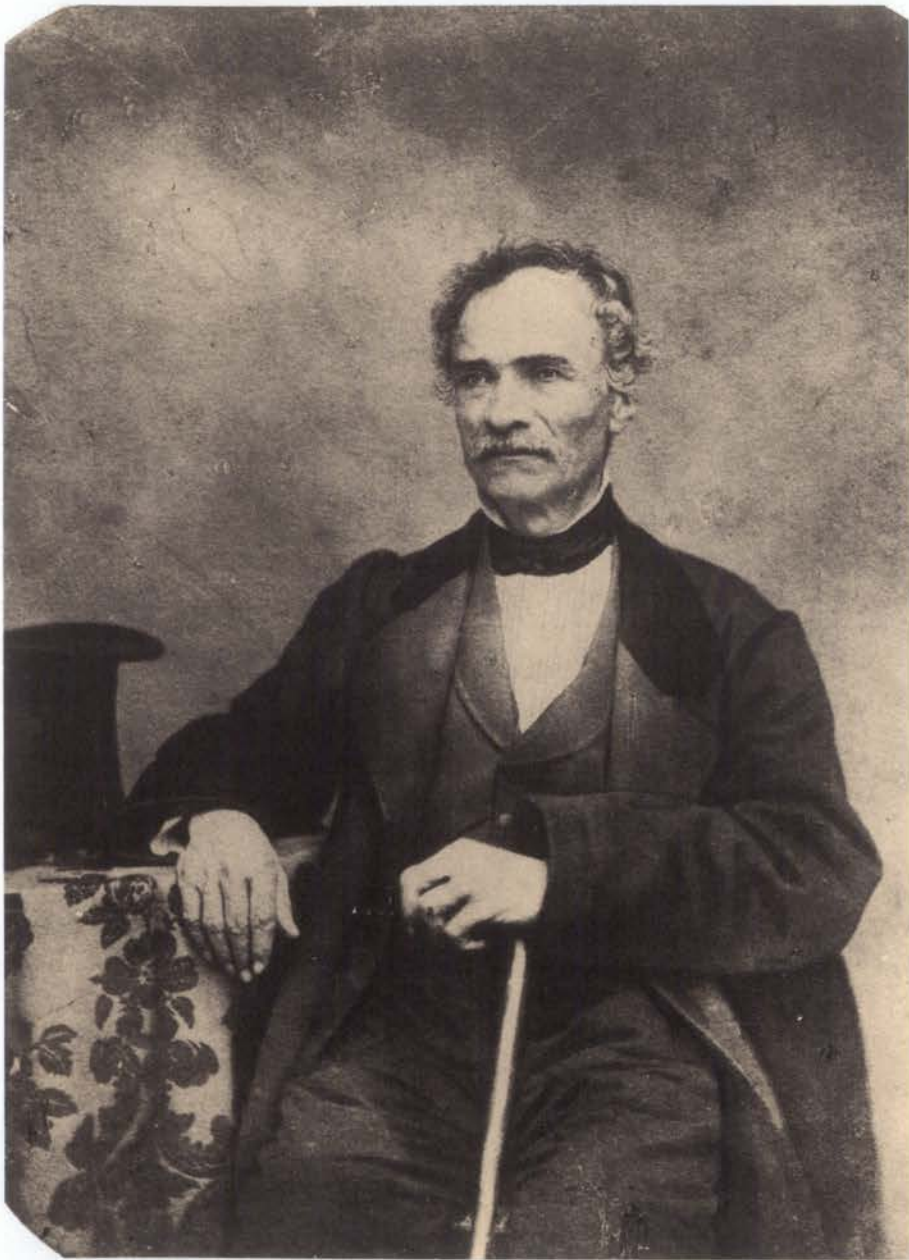

1836

καθημερινόν του ταξιδίου μου μέσον Τριεστίου δια
Ἑλλάδα, Σμύρνην, Κωνσταντινούπολιν, Βλα-
χίαν, Μηχαδίαν καὶ ἐκεῖθεν πάλιν δια Βιέννην.

123. Ὁ τίτλος τοῦ ἡμερολογίου τοῦ τελευταίου μεγάλου ταξιδίου τοῦ Κωνστ. Μπέλλιου: «1836, Καθημερινόν τοῦ ταξιδίου μου μέσον Τριεστίου δια Ἑλλάδα, Σμύρνην, Κωνσταντινούπολιν, Βλαχίαν, Μηχαδίαν καὶ ἐκεῖθεν πάλιν δια Βιέννην» (δημοσιεύεται μετὰ τὴν ἄδεια τοῦ κ. Κ. Θ. Δημαρᾶ).

σπουδάζει ξένες γλῶσσες, λατινικὰ καὶ ἰατρικὴ. Στὴν Κέρκυρα γνώρισε τὴν κατόπιν σύζυγό του Αἰκατερίνη Μακρῆ, ἀδελφὴ τῆς Θηρεσίας, τῆς Κόρης τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ 1828 τὸν βρίσκουμε στὴν Αἴγινα νὰ ζητάει ἀπὸ τὸν Καποδίστρια διορισμὸ στὸ Δημόσιο, ἀρνεῖται ὅμως τὴ θέση ποὺ τοῦ προσφέρθηκε γιατί δὲν ταίριαζε μετὰ τὰ ἐνδιαφέροντά του. Ἦδη τὰ χρόνια ποὺ βρίσκεται ἐκτὸς ὑπηρεσίας ἀσχολεῖται μετὰ τὴ συλλογὴ ἐπιγραφῶν, ἀπόγραφα τῶν ὁποίων θὰ στείλει ἀργότερα στὸν Αὐγούστο Boeckh, ποὺ θὰ τὶς περιλάβει στὸ Corpus τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν. Τὸ 1832 διορίζεται «ἐπιστάτης τῶν ἐν Ἀθῆναις ἀρχαιοτήτων» καὶ μέσα στὶς ὑπηρεσιακὰς ἀσχολίας του δὲν παραλείπει νὰ συνοδεύει σὲ ἐπισκέψεις τῶν ἀθηναϊκῶν μνημείων τοὺς ξένους περιηγητὰς ποὺ ἔρχονται ἀθρόοι στὴν Ἀθήνα. Τὸ 1833 διορίζεται ὡς «ὑπόφορος» Στερεᾶς Ἑλλάδος στὴν πρώτη, ὑποτυπώδη, Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία, τῆς ὁποίας προϊστάται ὁ Βαυαρὸς ἀρχιτέκτων A. Weissenburg, διεξάγει ὡς ἀρμοδίος ὑπάλληλος πλέον τὴν πρώτη ἀνασκαφὴ στὴν Ἀκρόπολη καὶ φροντίζει γιὰ τὴν περισυλλογὴ τῶν ἀδέσποτων ἀρχαίων ποὺ σὲ ἀφθονία ὑπῆρχαν σκορπισμένα στὴν Ἀθήνα. Τὸ 1836 ἡ γνωριμία του μετὰ τὸν βαρῶνο Κ. Μπέλλιο ὀδηγεῖ στὴν ἴδρυση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Τὴν ἴδια χρονιά ἐκδίδει, μετὰ τὸν Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆ, τὴν Ἐφημερίδα Ἀρχαιολογικὴ, τῆς ὁποίας, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ραγκαβῆ ἀπὸ τὴ σύνταξή της, θὰ μείνει σχεδὸν μοναδικὸς συντάκτης ὡς τὴν παύση τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ τὸ 1860. Ἡ ΕΑ ἀποτελεῖ προσωπικὸ ἄθλο τοῦ Πιττάκη, πολῦτιμο θησαυρὸ γνώσεως χιλιάδων μνημείων καὶ συγχρόνως μοναδικὴ πηγὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας. Ὡς ἔφορος τῆς Στερεᾶς ἔκανε περιοδεῖες γιὰ νὰ γνωρίσει καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ μνημεῖα τῆς ἀρμοδιότητάς του, κύριο ἔργο του ὅμως ὑπῆρξε ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τὸ 1833 ὡς τὸ 1861, μιᾶς Ἀκροπόλεως γεμάτης μεσαιωνικὰ καὶ τουρκικὰ κτίσματα καὶ χαλάσματα τοῦ Ἀ-

124. Κυριακός Πιτάκης (1798-1863), ιδρυτικό μέλος τῆς Ἄ. Ἐτ., σύμβουλος, γραμματεὺς καὶ ἀντιπρόεδρος (φωτ. ΑΑΕ).

125. Ἡ πλάκα τοῦ τάφου τοῦ Κυριακοῦ Πιττάκη στὸ Α΄ νεκροταφεῖο τῶν Ἀθηνῶν στὴν ὁποία εἶναι χαραγμένα τὰ ὀνόματα τῆς γυναίκα του Αἰκατερίνης, ἀδελφῆς τῆς Θηρεσίας Μακρῆ, τῆς «Κόρης τῶν Ἀθηνῶν», τοῦ γιοῦ του Πλάτωνος, δικαστοῦ, ποὺ πέθανε τὸν ἴδιο χρόνο μὲ αὐτὸν καὶ τοῦ ἄλλου γιοῦ του Προκοπίου, τῆς συζύγου του καὶ τῶν παιδιῶν του.

γώνα. Μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ Ross ἀπὸ τὴ θέση τοῦ γενικοῦ ἐφόρου ἀνέλαβε αὐτὸς τὶς ἀρμοδιότητές του ὡς «Ἐφορος τοῦ Κεντρικοῦ Μουσείου». Γενικὸς ἐφορος διορίστηκε στὶς 31 Δεκ. 1848. Ἡ ζωὴ του ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του εἶναι ἀδιάκοπη φροντίδα γιὰ τὴν ἀποκάλυψη, περισυλλογὴ καὶ σωτηρία τῶν ἀρχαίων. Τῆς Ἑταιρείας ὑπῆρξε ἐμπυχωτῆς καὶ σχεδὸν ὁ μόνος ἀνασκαφῆας ὡς τὸ 1859. Μὲ τὴ νέκρωση τῆς Ἑταιρείας τὸ 1854 ὁ Πιττάκης ἔμεινε ὁ μόνος κρίκος ποὺ τὴ συνέδεε μὲ τὴ ζωὴ ὡς τὸ 1858, ἔτος ἀναβίωσής της. Μεγάλῃ ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ τοῦ Πιττάκη στὴ διάσωση τῶν ἀρχαίων τῆς Ἀθήνας μὲ τὴ δημιουργία συλλογῶν στὴ Μεγάλῃ Παναγία, στὴν Ἀκρόπολη, στὸ Θησεῖο, στὸν Πύργο τῶν Ἀνέμων, στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀδριανοῦ ἀκόμα καὶ σ' αὐτὸ τὸ γραφεῖο του στὴ Γενικὴ Ἐφορεία.

Ὁ Πιττάκης δὲν εἶχε ἐπαρκῆ φιλολογικὴ μόρφωση οὔτε οἱ γνώ-

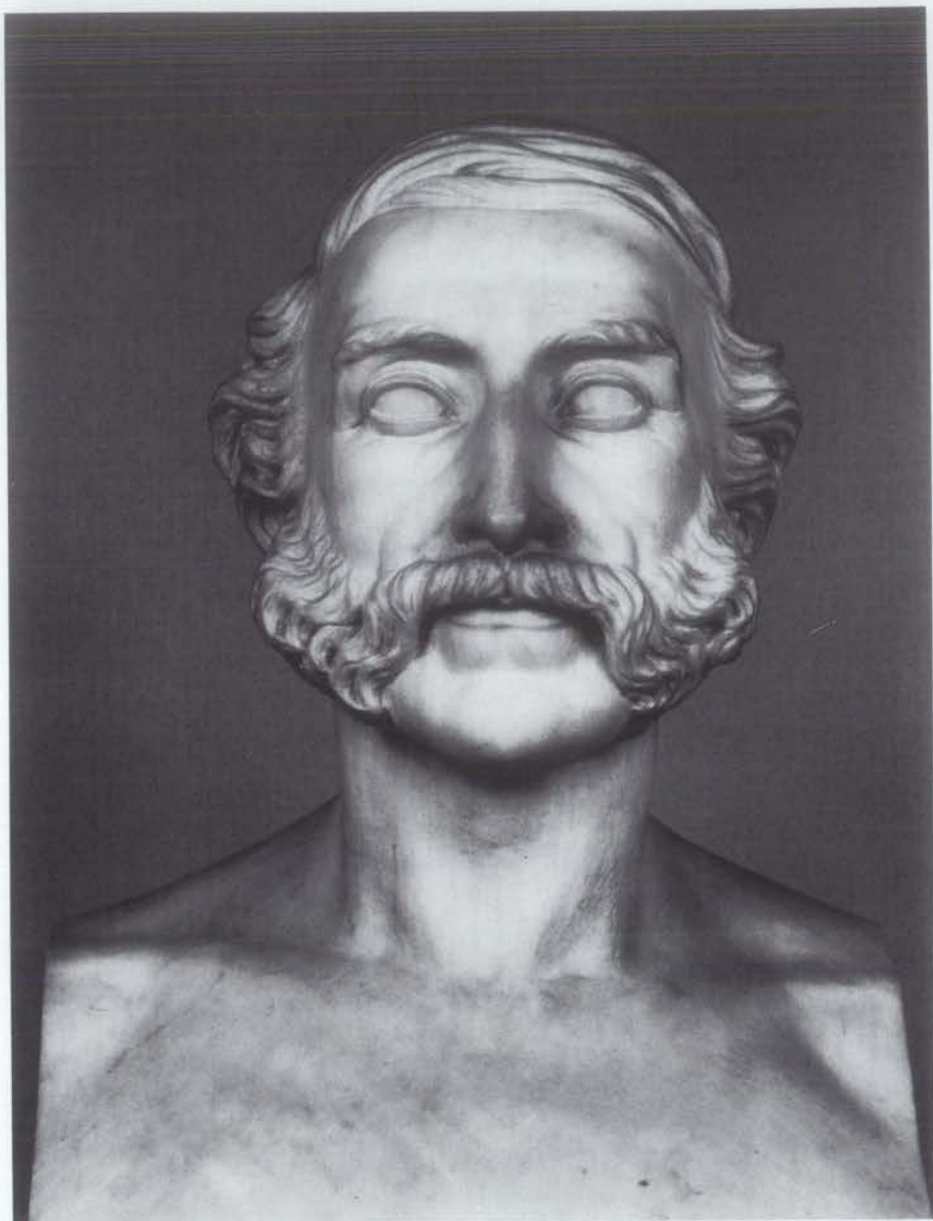
σεις του τῆς ἀρχαιολογίας εἶχαν γερὰ θεμέλια. Τοῦ ἔλειπε ἐπίσης ἡ μέθοδος πού θὰ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ βάλει σέ τάξη τὸ τεράστιο ὕλικό πού δημοσίευσε. Ἀναπλήρωνε τὶς ἐλλείψεις του μὲ τὴν ἐργατικότητά του καὶ τὴν ἀγάπη πού εἶχε γιὰ τὰ ἀρχαῖα.

**Νερουλὸς
Ἰάκωβος Ρίζος**
(1778-1849)

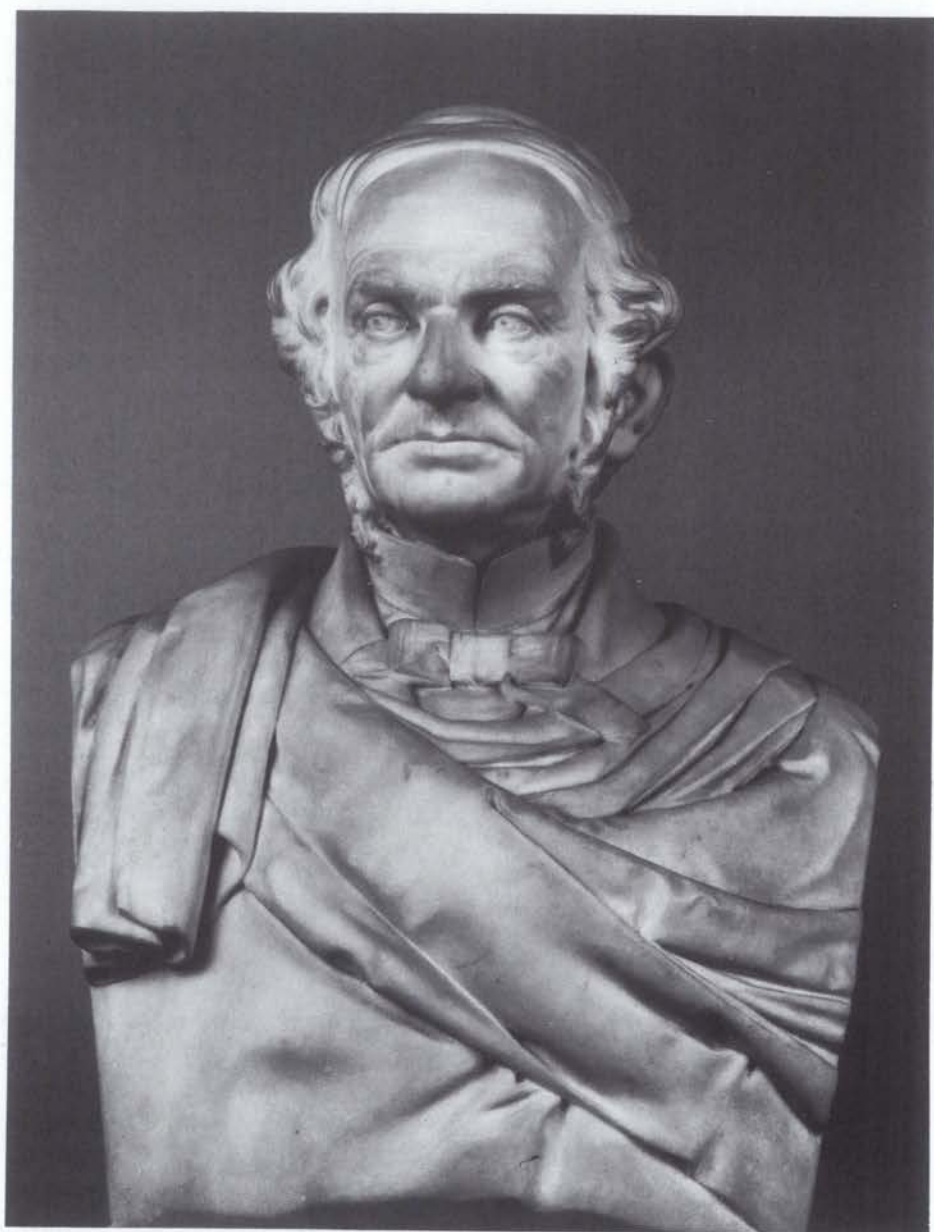
Ἰδρυτὴς ἐταῖρος, πρῶτος πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας (1837-1844), μέλος τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συλλόγου. Γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ πολὺ νωρὶς μπῆκε στὴν ὑπηρεσία τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων τῆς Μολδαβίας, ὅπου ἀπόκτησε τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου ποστελνίκου. Μετὰ τὴν ἔκρηξη τῆς Ἐπανάστασης κατέφυγε στὴν Εὐρώπη, ὅπου μάλιστα ἔδωσε καὶ διαλέξεις γιὰ τὴ νέα ἑλληνικὴ λογοτεχνία, πού ἐκδόθηκαν στὰ γαλλικὰ σὲ τόμο. Στὴν Ἑλλάδα ἦλθε μὲ τὸν Καποδίστρια καὶ ἀνέλαβε γιὰ σύντομο διάστημα δημόσια θέση, ὡς ἔκτακτος ἐπίτροπος τῶν Κυκλάδων. Τὸ 1828 ἔγινε γραμματεὺς τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ Ἄργους, τὸ 1834 ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου καὶ Παιδείας, τὸ 1836 καὶ Δικαιοσύνης. Τὴ θέση τοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου καὶ Παιδείας διατήρησε ὡς τὶς 3 Σεπτεμβρίου 1843. Τὸ 1844 διορίστηκε πρεσβευτὴς στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου καὶ πέθανε. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς θητείας του ὡς ὑπουργοῦ Παιδείας ἰδρύθηκε ἡ Ἑταιρεία. Ὁ Ρίζος, στενὰ συνεργαζόμενος μὲ τὸν Ραγκαβῆ, ἔδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἑταιρεία. Οἱ λόγοι του στὶς ἐτήσιες συνελύσεις τῶν ἐταίρων στὸν Παρθενῶνα εἶναι χαρακτηριστικοὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, πνεῦμα μὲ τὸ ὁποῖο ὀρισμένοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς προσπάθησαν νὰ θεμελιώσουν μιὰ ἰδεολογία πάνω στὴν ὁποία θὰ στηριζόταν τὸ νέο ἑλληνικὸ κράτος. Ὁ Ρίζος ἀσχολήθηκε μὲ τὴ λογοτεχνία, ἔγραψε κλασικιστικὲς τραγωδίες (Ἀσπασία 1813, Πολυξένη 1814). Ἀσχολήθηκε μὲ τὸ γλωσσικὸ θέμα γράφοντας τὰ *Κορακιστικὰ* «γιὰ νὰ χτυπήσει τὸν Κοραῆ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ δημοτικισμοῦ» (Κ. Θ. Δημαρᾶς).

**Ραγκαβῆς
Ἀλέξανδρος Ρίζος**
(1809-1892)

Ἰδρυτὴς ἐταῖρος, γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας (1837-1851), σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας (1832-1841), διευθυντὴς τοῦ Βασιλικοῦ Τυπογραφείου (1841) καὶ σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν (1842). Τὸ 1844 ἔγινε καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο, θέση πού διατήρησε ὡς τὸ 1866. Διετέλεσε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (1856-1857) καὶ πρεσβευτὴς στὴν Οὐάσιγκτων (1867), τὸ Παρίσι (1868 καὶ 1871), τὴν Κωνσταντινούπολη (1869) καὶ τὸ Βερολίνο (1874-1887), ὅπου καὶ ἀντιπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸν Θ. Δηλιγιάννη στὸ Συνέδριο τοῦ Βερολίνου τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1877. Ὁ Ραγκαβῆς γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ σὲ μικρὴ ἡλικία, γύρω στὸ 1818, πῆγε στὸ Βουκουρέστι ὅπου εἶχε δάσκαλο τὸν Γ. Γεννάδιο. Μετὰ τὴν ἔκρηξη τῆς Ἐπανάστασης ἐγκαταστάθηκε στὴν Ὁδησσό, ὅπου ἔμεινε ὡς τὸ 1825. Τὴ χρονιά αὐτὴ μὲ ὑποτροφία τοῦ βασιλιᾶ

126. Προτομή τοῦ πρώτου προέδρου τῆς Ἀ. Ἐτ. Ἰακώβου Ρίζου Νερούλου (1778-1849), φιλοτεχνημένη ἀπὸ τὸν Λάζ. Φυτάλη (φωτ. ΑΑΕ).

127. Προτομή του πρώτου γραμματέως της 'Α. 'Ετ. 'Αλεξάνδρου Ρίζου Ραγκαβή (1809-1892), έργο του Δημ. Φιλιπότη (φωτ. ΑΑΕ).

της Βαυαρίας Λουδοβίκου αρχίζει σπουδές στη Στρατιωτική Σχολή του Μονάχου. Γυρίζοντας το 1829 στην Ελλάδα κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός στο πυροβολικό, από το οποίο γρήγορα παραιτήθηκε για να σταδιοδρομήσει στα πολιτικά πράγματα. Το 1837 εκλέχθηκε γραμματέας της Έταιρείας, στην έδραίωση της φήμης και του κύρους της όποιας συνετέλεσε σημαντικά με την ευρυμάθεια, την κοινωνική του θέση και τις γνωριμίες που είχε ανάμεσα στους επιστημονικούς και κοσμικούς κύκλους του έξωτερικού. Η αντίθεσή του με τον Πιττάκη και η είσοδος στον Σύλλογο ακατάλληλων προσώπων τον ανάγκασαν σε παραίτηση από τη θέση του γραμματέως το 1851.

Ο Ραγκαβής ήταν πολυπράγμων και πολυσχιδής Φαναριώτης, όπως χαρακτηρίζεται ακόμη και σήμερα για να αντιδιασταλεί προς τον Πιττάκη. Υπήρξε πολυγράφος όχι μόνο στον λογοτεχνικό τομέα αλλά και στον αρχαιολογικό. Το κύριο, σχετικό με τις αρχαιότητες, και διαρκέστερο έργο του είναι το δίτομο *Antiquités Helléniques* (1842, 1855), έργο παράλληλο προς την Έφημερίδα Αρχαιολογική που εξέδιδε τότε ο Πιττάκης και απόπειρα συνθέσεως ενός πρώτου έλληνικού *Corpus* επιγραφών, στην οποία ώθήθηκε από τη διαφωνία του με τον Πιττάκη. "Αν το αρχαιολογικό έργο του υπήρξε σύντομο, ως προς την Έταιρεία, και ξεπεράστηκε από την πρόοδο που σημειώθηκε με την εμφάνιση νέων επιστημόνων με σταθερότερα αρχαιολογικά ενδιαφέροντα, το λογοτεχνικό του είναι μεγαλύτερο, σημαντικότερο και ακόμη διαρκέστερο. Συνεχιστής του πατέρα του Ίακ. Ρίζου Ραγκαβή, ιδρυτή έταίρου και αυτού, υπήρξε παραγωγικότερος δημοσιεύοντας τους πρώτους στίχους του γύρω στο 1830. Ρομαντικός και αρχαιστής, μεταχειρίζεται τη δημοτική με αξιοσημείωτα άποτελέσματα.

**Κωλέττης
Ίωάννης**
(1773-1847)

Πρόεδρος (1844-1847). Γεννήθηκε στο Συρράκο της Ήπειρου και σπούδασε ιατρική στην Πίζα της Ιταλίας. Διετέλεσε γιατρός στην αύλη του Άλη Πασά. Αναμίχτηκε στον Άγωνα και ως τον θάνατό του υπήρξε σημαντικός παράγων στη διαμόρφωση των πολιτικών πραγμάτων της Ελλάδος. Διετέλεσε πολλές φορές ύπουργός, πρεσβευτής στο Παρίσι (1835-1843) και πρωθυπουργός της Ελλάδος (1843-1845).

**Γλαράκης
Γεώργιος**
(1789-1855)

Πρόεδρος (1848-1855). Γεννήθηκε στη Χίο και σπούδασε ιατρική στη Γοττίγγη και τη Βιέννη. Αναμίχτηκε στον Άγωνα και διετέλεσε πληρεξούσιος στις Έθνοσυνελεύσεις, ύπουργός Ναυτικών, Έξωτερικών, Έσωτερικών, Παιδείας.

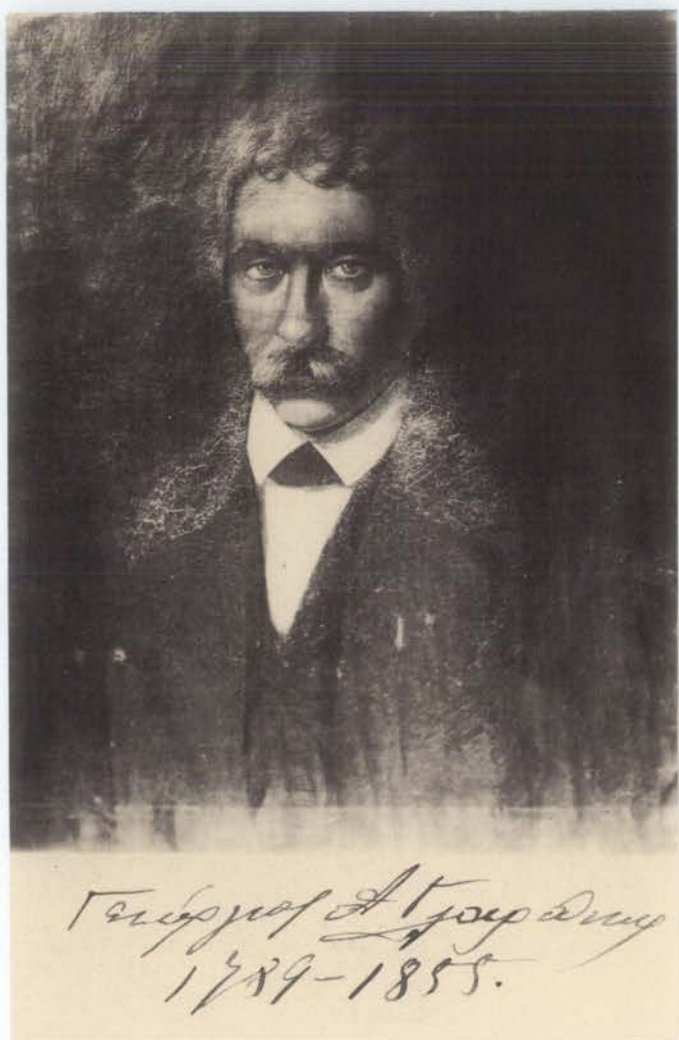
**Κωστής
Νικόλαος**
(1805-1861)

Πρόεδρος (1858-1859). Γιατρός, καθηγητής της μαιευτικής και ιατρικής ύλης και διευθυντής του μαιευτηρίου (1837-1861). Γεννήθηκε στη Σμύρνη, καταγόταν όμως από τη Θεσσαλία, και σπούδασε ιατρική

128. Ιωάννης Κωλέττης (1773-1847), πρόεδρος τῆς Ἀ. Ἐτ. (1844-1847).

129. Γεώργιος Γλαράκης (1789-1855), πρόεδρος της 'Α. Έτ.
(1848-1855) (φωτ. ΑΑΕ).

130. Νικόλαος Κωστής (1805-1861), πρόεδρος τῆς 'Α. 'Ετ. (1858-1859) (φωτ. ΑΑΕ).

στη Χαϊδελβέργη. Διετέλεσε γιατρός του Όθωνος, πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου Ἀθηνῶν και ἐργάστηκε γιά τήν ἐπιτυχία τῆς θεσσαλικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1854.

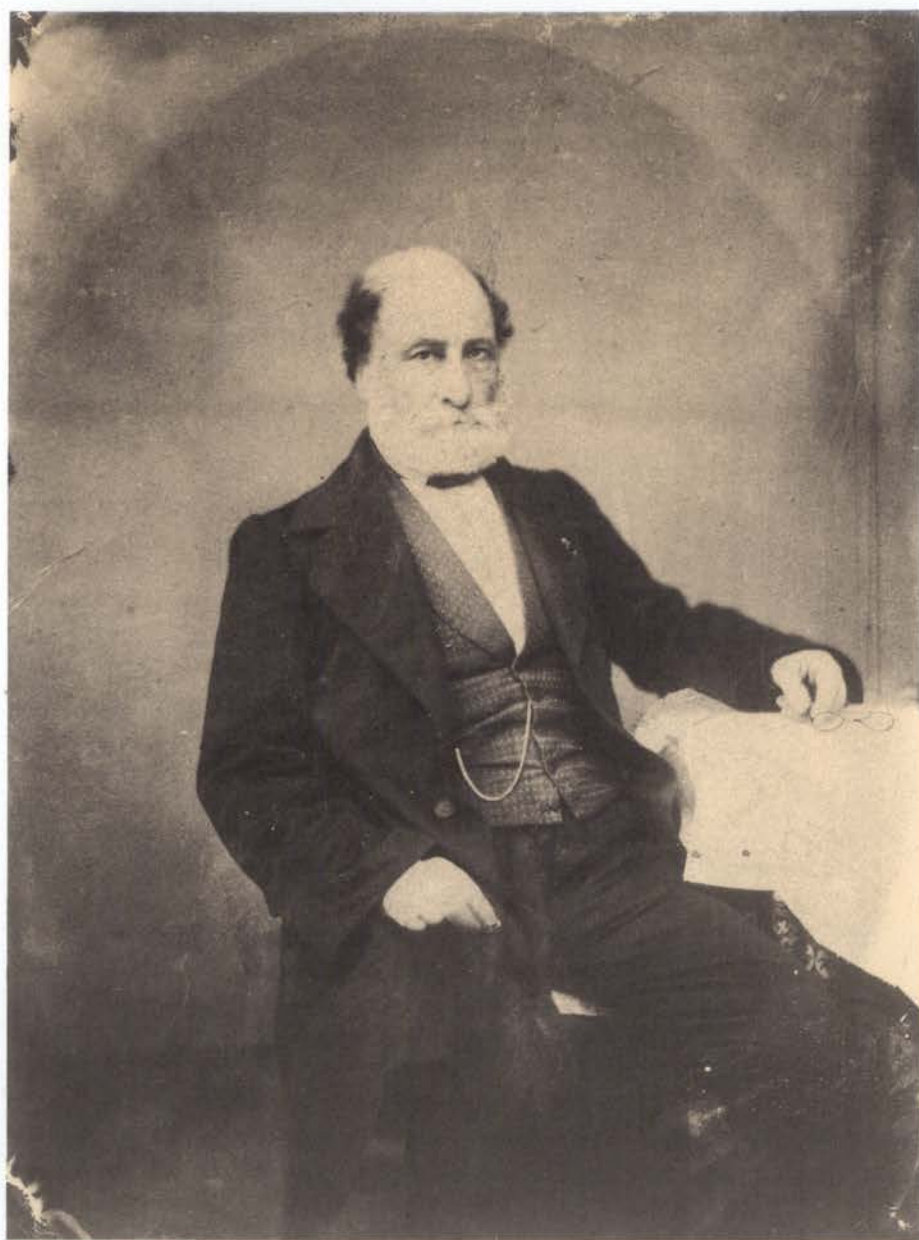
**Βυζάντιος
Σκαρλάτος**
(1798-1878)

Ἀντιγραμματεὺς (1848-1851), γραμματεὺς (1851-1852) και μέλος τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συλλόγου (1848-1851). Γεννήθηκε στό Ἰάσιο τῆς Μολδαβίας, ὅπου ὁ πατέρας του κατεῖχε ἀξίωμα στήν αὐλή τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχη και σπούδασε στή σχολή τῆς Ξηροκρήνης, στόν Βόσπορο και στό Παρίσι. Στήν Ἑλλάδα ὑπηρετήσε ὡς δημόσιος ὑπάλληλος και τὸ 1836 ἔγινε ἐπίτροπος στήν Ἱερὰ Σύνοδο. Λόγω διαφωνίας του με τόν Ἀρμανσπεργκ παραιτήθηκε ἀπό τή δημόσια θέση του, διορίστηκε ὁμως πάλι τὸ 1855 ὡς διευθυντῆς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδύσεως, στό Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας, ὅπου ἔμεινε ὡς τὸν θάνατό του. Διέπρεψε ὡς λεξικογράφος ἀλλὰ τὸ κύριο ἔργο του «Κωνσταντινούπολις», ποῦ ἐκδόθηκε τὸ 1852, ἔδωσε ἰσχυρὴ ὄθηση στίς ὑποτυπώδεις ἀκόμη βυζαντινὲς μελέτες και προκάλεσε σφοδρὴ κριτικὴ τοῦ Στ. Κουμανούδη με μελέτη του στή «Μνημοσύνη» τοῦ 1852 και με ἰδιαίτερο βιβλίο.

**Εὐστρατιάδης
Παναγιώτης**
(1815-1888)

Ἀντιγραμματεὺς (1851-1852), σύμβουλος (1858-1883) και μέλος τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συλλόγου τῆς Ἑταιρείας (1851-1855). Γεννήθηκε στό Μανταμάδο τῆς Λέσβου, ἔκανε τίς πρώτες του σπουδὲς στήν Αἴγινα και κατόπιν στό γυμνάσιο Ναυπλίου. Με ὑποτροφία τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης πῆγε στή Γερμανία τὸ 1837, ὅπου σπούδασε ἑλληνικὴ και λατινικὴ φιλολογία και ἐπιγραφικὴ. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του στήν Ἑλλάδα διορίστηκε καθηγητῆς τῆς λατινικῆς στό γυμνάσιο τοῦ Ναυπλίου και κατόπιν γυμνασιάρχης στήν Ἀθήνα ὡς τὸ 1863. Στίς 19 Αὐγ. 1863 διορίστηκε ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων και στίς 2 Φεβρ. 1864, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Πιττάκη, γενικὸς ἔφορος. Τὸ 1882 ἀνέλαβε τὴ διεξαγωγή τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀκροπόλεως, τὴν ὁποία διέκοψε στίς 6 Ἀπρ. 1883. Φαίνεται ὅτι ὑπῆρχαν ἄνθρωποι ποῦ ὑπέβλεπαν τὸν Εὐστρατιάδη ἢ ἀπέβλεπαν στή θέση του, γιατί πρὸς τὸ τέλος τῆς σταδιοδρομίας του συρροὴ γεγονότων και σκόπιμες ἐπιθέσεις ἐναντίον του στόν τύπο τὸν ἀναγκάζουν νὰ ὑποβάλει τὴν παραίτησή του ἀπό τὴ θέση τοῦ γενικοῦ ἐφόρου, παραίτηση ποῦ ἄφησε σὲ ἐκκρεμότητα ὁ ὑπουργὸς Βουλπιώτης. Ἡ κλοπὴ τῆς Κόρης ἀρ. 668 τῆς Ἀκροπόλεως και ὁ θόρυβος ποῦ ἀκολούθησε ἀνάγκασαν τὸν ὑπουργὸ στήν ἀπόδοχὴ τῆς παραίτησης (29 Φεβρ. 1884) παρὰ τὸ ὅτι ἡ κλεμμένη Κόρη εἶχε ξαναβρεθεῖ. Πέθανε στίς 26 Ἰουν. 1888.

Ὁ Εὐστρατιάδης ἦταν σημαντικὴ προσωπικότητα τοῦ 19ου αἰ. και τὸ ἔργο του ὡς γενικοῦ ἐφόρου μεγάλο. Στὰ χρόνια του ἰδρύθηκε τὸ Μουσεῖο τῆς Ἀκροπόλεως και τὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο. Καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας του ὡς γενικοῦ ἐφόρου τηροῦσε λεπτομερὲς ἡμερολόγιο τῶν ὑπηρεσιακῶν πραγμάτων και περιλήψεις τῶν ἐγγρά-

131. Σκαρλάτος Βυζάντιος (1798-1878), αντιγραμματεὺς (1848-1851) καὶ γραμματεὺς τῆς ᾿Α. Ἐτ. (1851-1852) (φωτ. ΑΑΕ).

ΑΡ. ΠΡΩΤ. 2256.
ΔΙΕΚ.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 19 Ἰουλίου 1879.

Ἡ ΓΕΝΙΚΗ ΕΦΟΡΕΙΑ

Τ Ω Ν

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ.

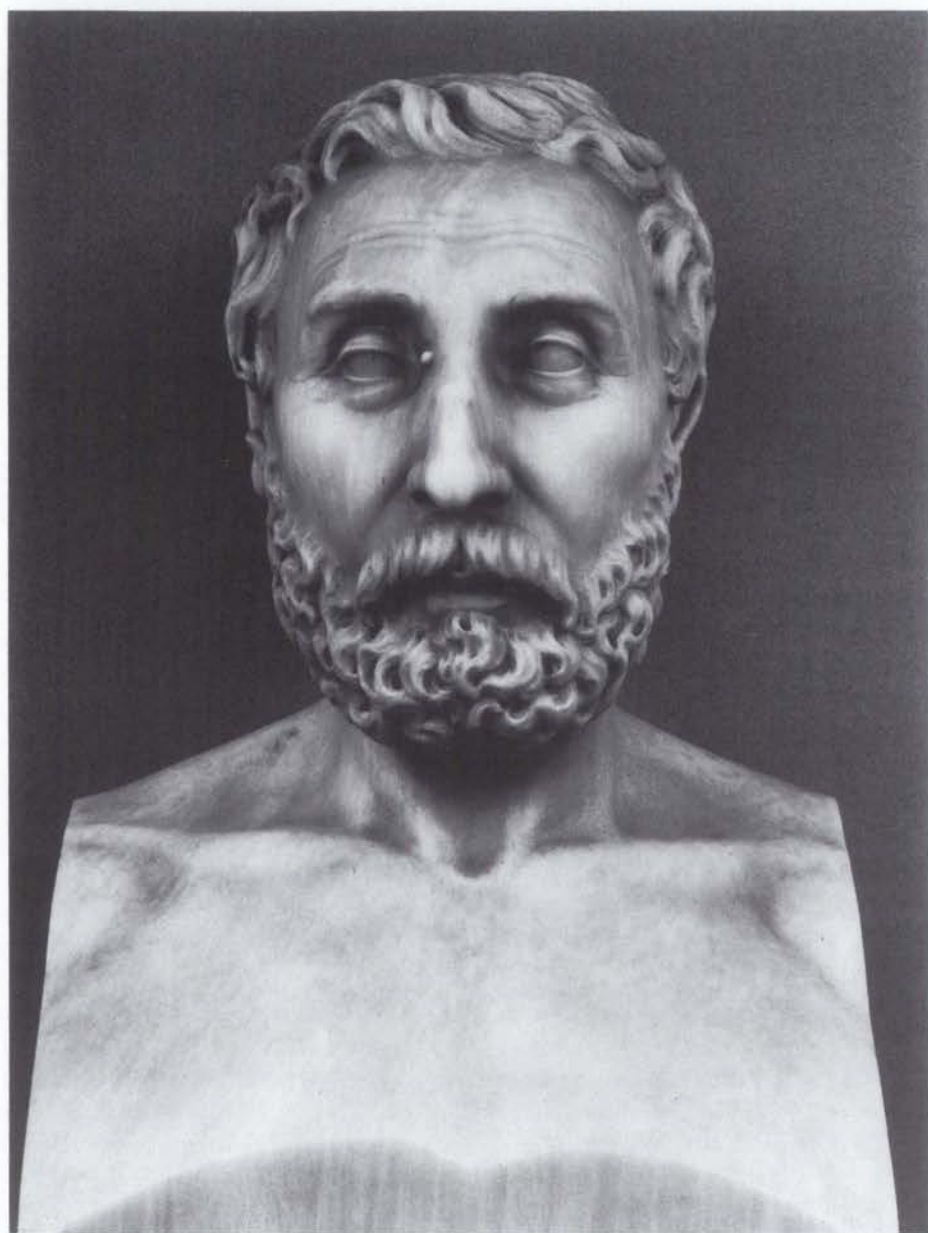
132. Τοῦ Παν. Εὐστρατιάδη (1815-1888) δὲν σώζεται φωτογραφία. Στὴν εἰκόνα ὁ τίτλος ἐγγράφου τῆς Γενικῆς Ἐφορείας, τὴν ἐποχὴ πού ἦταν προϊστάμενός της (ΑΑΕ 1879).

φων ἐνεργειῶν τῆς Γενικῆς Ἐφορείας, πού μᾶς δίνουν πολύτιμα ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ στοιχεῖα γιὰ τὶς ἑλληνικὲς ἀρχαιοτήτες. Μιὰ ἀπὸ τὶς ἐργασίες του, πού δὲν εἶναι γνωστὴ, εἶναι ὁ καθορισμὸς, λόγω τῆς ιδιότητάς του ὡς γενικοῦ ἐφόρου, τῶν σφραγίδων καὶ τῶν ἐμβλημάτων τῶν δήμων τῆς χώρας.

Ὁ Εὐστρατιάδης ἦταν χαρακτήρας μονήρης, κρυφίνους καὶ φιλόποπτος, ὅπως τουλάχιστον τὸν χαρακτηρίζει σὲ ἐπιστολὴ του ὁ Κουμανούδης. Χαρακτηριστικὸ εἶναι πὼς δὲν δέχτηκε ποτὲ νὰ φωτογραφηθεῖ. Ἀπὸ τὰ κατάλοιπά του εἶναι φανερὸ πὼς τοῦ ἄρεσε ἡ ἀκρίβεια, ἡ μεθοδικότητα καὶ ἡ τάξη.

Ἰωάννου
Φίλιππος
(1796-1880)

Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας (1859-1879) καὶ εὐεργέτης. Τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιο. Διορίστηκε στὶς 25 Ἰουν. 1839, ἔγινε ἐπίτιμος στὶς 4 Ἰουλ. 1841 καὶ τακτικὸς στὶς 11 Σεπτ. 1849. Ἀπολύθηκε στὶς 23 Ὀκτ. 1862. Τακτικὸς καθηγητὴς πάλι τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ διευθυντὴς τοῦ φιλολογικοῦ φροντιστηρίου ἀπὸ τὶς 30 Σεπτ. 1863 ὡς τὶς 20 Ἰουλ. 1868.

133. Προτομή του Φιλίππου Ίωάννου (1796-1880), προέδρου τῆς Ἀ. Ἐτ. (1859-1879), ἔργο τοῦ Λάζ. Φυτάλη (φωτ. ΑΑΕ).

Πέθανε στην Ἀθήνα στις 30 Μαΐου 1880. Γεννήθηκε στη Ζαγορά τοῦ Πηλίου, ὅπου ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης ἦλθε στὸ Ναύπλιο καὶ μὲ τὴ σύσταση τοῦ Ἄλ. Μαυροκορδάτου ἔγινε γραμματεὺς τοῦ Ἀνδρέα Μιαούλη. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος πῆγε στὸ Μόναχο, ὅπου σπούδασε κλασικὴ φιλολογία καὶ φυσικὲς ἐπιστῆμες καὶ ἔγινε βαθύτατος γνώστης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Ἀμαλίας στὸ Ὑλτενμπουργκ, στὴν ὁποία δίδαξε νέα ἑλληνικά. Τὸ 1846 ἐκλέχτηκε βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ κατόπιν γεροϋσιαστής. Διετέλεσε ἐπίσης διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ὁθωνος, τὴν ὁποία φρόντισε νὰ πλουτίσει μὲ σημαντικὰ βιβλία, καὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου (1867/68). Ὁ Φίλιππος Ἰωάννου εἶχε εὐχέρεια στὴ χρῆση τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ συνέταξε πλῆθος ἐμμέτρων κειμένων στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά (Φιλολογικὰ Πάρεργα, 1865 καὶ 1874). Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς θητείας του ὡς προέδρου ἡ Ἐταιρεία γνώρισε μεγάλη ἀκμὴ καὶ τοῦτο ὀφείλεται καὶ στὴν ἀπρόσκοπτη συνεργασία του μὲ τὸν Στ. Κουμανούδη.

Κουμανούδης Στέφανος Ἀθ. (Σ.Α.Κ.)
(1818-1899)

Σύμβουλος (1852-53, 1858-59), γραμματεὺς (1859-1894). Γεννήθηκε στὴν Ἀδριανούπολη στις 22 ἢ 23 Δεκ. 1818. Πατέρας του ἦταν ὁ Ἀθανάσιος Δημητρίου Κουμανούδης καὶ μητέρα του ἡ Δέσποινα, θυγατέρα Ἰωάννου Καραμούζη, ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη. Τὰ πρῶτα γράμματα τὰ ἔμαθε ἐπὶ τῶν χρονῶν ἀπὸ τὴ μητέρα τοῦ πατέρα του Καντίτζα Κουμανούδη καὶ γιὰ μικρὸ διάστημα πῆγε στὸ δημόσιο ἑλληνικὸ σχολεῖο τῆς Ἀδριανούπολης, γρήγορα ὅμως ὀλόκληρη ἡ οἰκογένεια ἀναγκάστηκε ἐξ αἰτίας τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασης νὰ φύγει καὶ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὸ Βελιγράδι, ὅπου ὁ μικρὸς Στέφανος φοίτησε γιὰ ἓνα χρόνο σὲ σερβικὸ δημοτικὸ σχολεῖο καὶ ἔμαθε τὰ σέρβικα. Τὸ 1826 ἡ ἑλληνικὴ παροικία τοῦ Βελιγραδίου ἔφερε ἀπὸ τὴν Ἡπειρο τὸν Ζαγορίτη λόγιο Ἰωάννη Μισίου Πανταζῆ, τοῦ ὁποίου ἐπὶ πέντε χρόνια μαθητὴς ὑπῆρξε ὁ Κουμανούδης. Τὶς σπουδὲς του συνέχισε μὲ ἄλλους δασκάλους ὡς τὸ 1832, τὸν Γεώργιο Ζαχαριάδη ἀπὸ τὰ Ἀμπελάκια καὶ τὸν Γεώργιο Κλήδη ἀπὸ τὴν Κοζάνη. Δὲν ἀληθεύει ἡ πληροφορία ποὺ ἐπαναλαμβάνεται ὅτι στὴ συνέχεια εἶχε καθηγητὴ τὸν Βενιαμὴν τὸν Λέσβιο, ὁ ὁποῖος πέθανε τὸ 1824 καὶ ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τῆς Ἐπανάστασης βρισκόταν στὴν Ἑλλάδα. Λέγεται ἐπίσης ὅτι διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Νεοφύτου Δούκα (1760-1845), πληροφορία ποὺ δὲν ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ ἀσφαλὴ πηγὴ. Τὸ 1832 ὁ νεαρὸς Κουμανούδης ἀκολοθώντας τὸν πατέρα του ποὺ προσπαθοῦσε νὰ τοῦ βρεῖ δασκάλους, ἐγκαταστάθηκε στὴν ὑπὸ ρωσικὴ κατοχὴ Σιλίστρια (βυζ. Δορύστολον) τῆς Ρουμανίας, κοντὰ στὸν ἀπὸ τὴ μητέρα του θεῖο Γ. Καραμούζη, ἔμπορο καὶ διορισμένο ἀπὸ τοὺς Ρώσους δήμαρχο τῆς πόλης. Βλέποντας τὴν ἀγάπη τοῦ νέου πρὸς τὰ γράμματα

καὶ τὴν ἀντιπάθειά του πρὸς τὸ οἰκογενειακὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐμπόρου ὁ θεῖος του τὸν χρησιμοποίησε, παρὰ τὴ μικρὴ ἡλικία του, ἐπὶ δύο χρόνια ὡς γραμματέα καὶ διερμηνέα του ἐξ αἰτίας τῆς γνώσης ποὺ εἶχε τῆς τουρκικῆς καὶ τῆς σερβικῆς γλώσσας. Ὁ προικισμένος μὲ τὸ ταλάντο τῆς ἐκμάθησης ξένων γλωσσῶν Στέφανος ἐπωφελήθηκε τῆς διαμονῆς του στὴ Σιλίστρια καὶ ἔμαθε τὰ ρωσικά. Τὸ 1835 ὁ πατέρας του τὸν ἀνακάλεσε στὸ Βελιγράδι, ἀπὸ ὅπου πῆγε στὸ Μόναχο. Ἐκεῖ ἐπὶ δύο χρόνια μάθαινε γερμανικὰ καὶ λατινικὰ. Στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ γράφτηκε, ὅπως λέγεται, χωρὶς ἐξετάσεις· καθηγητὲς εἶχε τὸν F. Thiersch (1784-1860), τὸν μεγάλο φιλόλογο καὶ στενότατα συνδεδεμένο μὲ τὰ μετεπαναστατικὰ ἑλληνικὰ πράγματα καὶ τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία καὶ τὴν Ἑταιρεία, τὸν δεινὸ στὴν ἑλληνικὴ ρητορικὴ Leonhard Spengel (1803-1880) καὶ τὸν φιλόσοφο καὶ ποιητὴ Φρειδερίκο Γουλιέλμο Schelling (1775-1854). Στὸ Μόναχο ἔμεινε τέσσερα χρόνια. Τὸ 1839 λέγεται ὅτι πῆγε στὴ Λειψία, ὅπου ἔμεινε κάποιον διάστημα, καὶ τὸ 1840-1842 φοιτᾷ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Βερολίνου μὲ καθηγητὴ τὸν Αὐγουστο Boeckh (1785-1867), τὸν μεγάλο φιλόλογο καὶ θεμελιωτὴ τῆς νεώτερης ἐπιγραφικῆς, δημιουργὸ τοῦ *Corpus Inscriptionum Graecarum* τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας, τοῦ ὁποῖου οἱ σχέσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα ἦταν στενές. Ὁ Boeckh γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ *Corpus* μεταχειρίστηκε τὶς ὑπηρεσίες τοῦ Πιττάκη, εἶχε δὲ καὶ ἀραιὲς σχέσεις μὲ τὴν Ἑταιρεία, τῆς ὁποίας ἦταν ἀντεπιστέλλον μέλος ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἄλλος καθηγητὴς του στὸ Βερολίνο ἦταν ὁ Κάρολος Ritter (1779-1859), συνιδρυτὴς μὲ τὸν Ἀλέξανδρο Humboldt (1769-1859) τῆς λεγομένης συγκριτικῆς γεωγραφίας καὶ θαυμαστῆς τοῦ Ρήγα. Ὁ ἐπόμενος σταθμὸς στὶς σπουδὲς τοῦ Κουμανούδη ἦταν τὸ Παρίσι, ὅπου ἔμεινε μεταξὺ 1842 καὶ 1843. Ἐκεῖ σπούδασε στὴ Σορβόννη καὶ στὸ Collège de France φιλολογία. Ἀπὸ τὸ Παρίσι πῆγε στὴ Ρώμη καὶ σὲ ἄλλες πόλεις τῆς Ἰταλίας γιὰ νὰ γνωρίσει τὰ μνημεῖα. Τὸ 1843 βρίσκεται στὸ Βελιγράδι. Τὸ 1845 τυπώνει μὲ ἔξοδα τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰω. Κουμανούδη τὸ πρῶτο του ἔργο μὴ βάζοντας τὸ ὄνομά του ὀλόκληρο ἀλλὰ τὰ ἀρχικὰ Σ.Α.Κ., τὰ ὁποῖα ἀργότερα θὰ γίνουν πολὺ γνωστά. Τὸ μικρὸ βιβλίον τοῦ Κουμανούδη (67 σελίδες) ἔχει τὸν τίτλον «Ποῦ σπεύδει ἡ τέχνη τῶν Ἑλλήνων τὴν σήμερον. Προσετέθησαν καὶ δύο πραγματεῖαι Ἰωάννου Βιγκελμάννου περὶ τέχνης, ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ» καὶ ἀπηχεῖ τὶς ἀντιλήψεις του γιὰ τὴν τέχνη καὶ τὴν ἀρχαιολογία, τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν ὁποίων θὰ διαπιστώσουμε τὰ ἐπόμενα χρόνια ὅταν ὡς γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας καὶ κύριος ἀρμόδιος καὶ ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τῶν μνημείων θὰ τὶς ἐφαρμόσει προκαλώντας ἔντονες ἀντιρρήσεις ἀκόμη καὶ κατακρίσεις. Στὸ Βελιγράδι ἔμεινε ἐνάμισιν χρόνον ἐξ αἰτίας οἰκονομικῶν δυσκολιῶν. Δὲν δέχτηκε δημόσια θέση ποῦ τοῦ προσφέρθηκε καὶ ἀσχολήθηκε ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τύπωμα τοῦ πρῶτου του βιβλίου μὲ μεταφράσεις φιλοσοφικῶν καὶ κοινωνικῶν ἔργων ἀπὸ τὰ γερμανικὰ καὶ τὰ γαλλικὰ καὶ

Σπουδὲς στὴ
Γερμανία

Σπουδὲς στὴ
Γαλλία

Τὸ πρῶτο του
ἔργο

Ἐπισημοποίησις
Ἀθήνα

τῆ σύνθεσις ποιημάτων, ποῦ θὰ δημοσιεύσει ἀργότερα. Στὴν Ἀθήνα φθάνει στὶς 3 ἢ 4 Σεπτ. 1845 ἀποφασισμένος νὰ ἐγκατασταθεῖ σ' αὐτὴν καὶ νὰ σταδιοδρομήσει. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ ὅλες τὶς περι. Στ. Κουμανοῦδη βιογραφικὲς πληροφορίες, παρὰ τὶς πολυετεῖς σπουδὲς τοῦ στὸ ἐξωτερικὸ δὲν ἔφερε μαζί του κανένα ἐπίσημο δίπλωμα ἢ πιστοποιητικὸ κι ὅταν ζήτησε ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ Πανεπιστήμιον νὰ ὑποστῆ τὶς νόμιμες ἐξετάσεις γιὰ νὰ λάβει τὸ ἀπαραίτητο γιὰ τὴ μετέπειτα σταδιοδρομίαν τοῦ πτυχίου, οἱ καθηγητὲς ἀρνήθησαν νὰ τὸν ἐξετάσουν χωρὶς τὶς ἀπαραίτητες βεβαιώσεις φοιτήσεως. Ἔτσι ἔμεινε, κατὰ τὴν ἐπαναλαμβανόμενη φράση, «ἀνεξέταστος καὶ ἀπτυχιώτος καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον».

Καθηγητὴς
στὸ Πανεπιστήμιον

Στὴν Ἀθήνα τοῦ προσφέρθηκε θέση καθηγητῆ στὸ γυμνάσιον τῆς Πάτρας τὴν ὁποία δὲν δέχτηκε. Ἡ γνωριμία του, ὅπως φαίνεται, στὸ Παρίσι μὲ τὸν Κωλέττη, ὅπου ἦταν πρεσβευτὴς κατὰ τὸ διάστημα 1835-1843, τὸν βοήθησε νὰ παρακάμψει τὶς γραφειοκρατικὲς δυσκολίες γιὰ τὴν ἀπόκτηση θέσεως στὸ Πανεπιστήμιον, γιὰ τὸ διορίζεται ὑφηγητὴς τῆς λατινικῆς φιλολογίας στὶς 22 Ὀκτ. 1845. Ἐκτακτὸς καθηγητὴς ἔγινε στὶς 5 Σεπτ. 1846 καὶ τακτικὸς στὶς 18 Αὐγ. 1854. Ἡ ἐκλογή τοῦ μαθήματος τῆς λατινικῆς φιλολογίας ἀπὸ τὸν Κουμανοῦδη ὀφείλεται εἰς τὴν πεποίθησίν του, ὅπως τὴ διατυπώνει ὁ Βάσης, «ὅτι ἡ παιδεία τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἀνεῦ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἔσται ἀτελής καὶ ὅτι τότε μόνον θὰ δυνηθῶμεν νὰ εἴπωμεν μετ' ἀληθείας ὅτι μετέχομεν τοῦ κατὰ τὴν Εὐρώπην πνευματικοῦ βίου, ὅταν οἰκειωθῶμεν πρὸς τὰ Λατινικὰ γράμματα καὶ διὰ τούτων πρὸς τὸν πνευματικὸν βίον τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων, ὧν πνευματικὸν τέκνον εἶναι ἡ νεωτέρα Εὐρώπη».

Ὁ Κουμανοῦδης ἔλαβε ὡς σύζυγον τὸ 1850 τὴν Αἰκατερίνην Πέτρου Νικολοπούλου ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο (1832-1889), ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπέκτησε τρεῖς γιούς, τὸν Ἀθανάσιον (1851-1899), τὸν Πέτρον (1854-1939), τὸν Ἰωάννην (1859-1921) καὶ μιὰ κόρη, τὴν Ἄνναν (1862-1891).

Κατὰ τὰ Ἰουλιανὰ τοῦ 1863 ὁ Κουμανοῦδης μὲ τὴ γυναῖκα του, τὸν δωδεκάχρονον Ἀθανάσιον, τὸν ἐννιάχρονον Πέτρον, τὸν τετράχρονον Ἰωάννην καὶ τὴν ἐνὸς ἔτους Ἄνναν πῆγανε εἰς τὴν Ζάκυνθον ἕως ὅτου ἠρεμήσει ἡ Ἀθήνα. Τότε, τὸ καλοκαίρι, κλέφτες τοῦ διέρρηξαν τὸ σπίτι εἰς τὴν Ἀθήναν καὶ τοῦ ἀφαίρεσαν μικρὴ συλλογὴ νομισμάτων, τῶν ὁποίων σώζεται χειρόγραφος κατάλογος φτιαγμένος ἀπὸ τὸν ἴδιον ὅπου εἶναι «ἀπεικονισμένα τῇ ἰδίᾳ μου χειρί». Ὁ Κουμανοῦδης ἔκανε ὥραϊα ἀρχαιολογικὰ σχεδιάκια μὲ πένα καὶ μελάνι, συνήθιζε δὲ νὰ σχεδιάζει, ἴσως κατὰ τὴ διάρκειαν συνεδριάσεων, ἀντρικά (καὶ λίγα γυναικεῖα) εἰκονικὰ κεφάλια μιᾶς ἐπαναλαμβανόμενης τεχντροπίας, συνήθως ἀπὸ τὰ πλάγια, μὲ γρυπὴ μύτη, γένια καὶ δύσθυμη ἔκφρασις.

Διδάσκαλος
τῶν βασιλέων

Σημαντικὸ στοιχεῖον τοῦ βίου τοῦ Κουμανοῦδου εἶναι ἡ ἐκπαίδευσίς του νεαροῦ βασιλιᾶ Γεωργίου ἀπὸ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1863. Κατὰ σύστασιν τοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτου πρὸς τὸν ὑπασιστητὴν τοῦ Γεωργίου

Σπόνεκ ἀνατέθηκε στὸν Κουμανούδη ἡ ἐκπαίδευση τοῦ ὄχι πολὺ μορφωμένου καὶ ἐντελῶς ἀνίδεου τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων βασιλιᾶ. Ἡ διδασκαλία διήρκεσε ὡς τοὺς γάμους τοῦ βασιλιᾶ μὲ τὴν Ὀλγα, ἡ ὁποία τὸν διαδέχτηκε ὡς μαθήτρια τοῦ Κουμανούδη. Σχέσεις ἀνέπτυξε ὁ Κουμανούδης καὶ μὲ τὸν Ἰωάννη τοῦ Γλύξμπουργκ, θεῖο τοῦ βασιλιᾶ καὶ ἀντιβασιλιᾶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας τοῦ Γεωργίου ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα γιὰ τοὺς γάμους του καὶ μὲ τὸν Γερμανὸ στρατηγὸ δούκα τοῦ Μέκλεμπουργκ Σβερίν. Ἀπὸ τὴν ἐμπιστευτικὴ καὶ ἀπὸ κάθε ἄποψη σημαντικὴ του θέση ὡς διδασκάλου τῶν βασιλέων ὁ Κουμανούδης δὲν διανοήθηκε νὰ ἐπωφεληθεῖ καὶ τὸ σημειώνει σ' ἓνα σημειώμα του πὼς ἔνα ἀπὸ τὰ κατορθώματά του στὴ ζωὴ ἦταν «ἀβλάβεια ἐν τῇ θέσει μου ὡς διδασκάλου τῶν ΑΑ.ΜΜ.».

Τὸ 1867 βρίσκουμε τὸν Κουμανούδη ἔθνοφύλακα τοῦ βου λόχου τοῦ 5ου τάγματος Ἐθνοφυλακῆς μὲ μπλὲ μπλούζα καὶ κασκέτο νὰ μετέχει τακτικά, ὅπως βεβαιώνει ὁ γιὸς του Πέτρος, στὰ κυριακάτικα γυμνάσια, τὰ ὁποία ἐκτελοῦσε μὲ ζῆλο καὶ προθυμία, κατὰ τὸν Ράδο.

Ὁ Κουμανούδης δίδαξε στὸ Πανεπιστήμιο λατινικὴ φιλολογία, γραμματολογία καὶ ρωμαϊκὴ ἀρχαιολογία ἐπὶ σαράντα χρόνια. Τὸ 1870/71 ἐκλέχτηκε, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιδιώξει, πρύτανης, ἀξίωμα ποῦ δὲν δέχτηκε γιὰ τὸ θεωροῦσε ξένο πρὸς τὰ ἐνδιαφέροντά του καὶ τὰ πραγματικά του καθήκοντα. Τὸ 1880 μὲ τὸν θάνατο τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου τέθηκε θέμα νέου διευθυντῆ τοῦ Φιλολογικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς καὶ τὸ Ὑπουργεῖο, παραμερίζοντας τὸν Κουμανούδη ποῦ δίδασκε σ' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ συστήθηκε, τοποθέτησε τὸν Κ. Κόντο ποῦ εἶχε στενοὺς δεσμοὺς μὲ τὴν κυβέρνησις Τρικουπῆ. Τοῦτο προκάλεσε τὴν παραίτησις τοῦ Κουμανούδη, ποῦ τὸ θεώρησε ἀδικία καὶ παραγνώρισις τῆς ἑλληνομαθείας του.

Τὸ 1886 παραιτήθηκε ἀπὸ τὴ θέση τοῦ καθηγητῆ. Οἱ μαθητὲς του τὸν τίμησαν ἰδρύνοντας στὸ Πανεπιστήμιο τὴ μαρμάρινη εἰκόνα του μὲ τούτη τὴν ἐπιγραφή:

STEPHANUM CUMANUDEM V.C.
OFFICIUM PROFESSORIS L.L. PER XL ANNOS
EGREGIE ADMINISTRATUM DEPONENTEM HAC
IMAGINE HONORAVERUNT DISCIPULI.

Ὁ μισθὸς τοῦ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου δὲν ἐπαρκοῦσε γιὰ τὴ συντήρησις τῆς πολυμελοῦς οἰκογένειάς του καὶ ἀναγκάστηκε νὰ ἐργαστεῖ παράλληλα καὶ σὲ σχολεῖα. Δύο ἀπὸ αὐτὰ, τοῦ Βάφα καὶ τοῦ Ἀντωνιάδου, ἀναφέρει σὲ σημειώμα του ὁ ἴδιος. Ὡς γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας ἔπαιρνε κάποιο ἐπίδομα, ποῦ τὸ ἔδωσε αὐτοβούλως ἡ κυβέρνησις, γιὰ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ μουσείου τοῦ Βαρβακείου.

Παράλληλα πρὸς τὰ πανεπιστημιακά του καθήκοντα ὁ Κουμανούδης ἀφιέρωσε ἐξ ἴσου μεγάλο μέρος τοῦ χρόνου του στὴ συστηματικὴ φροντίδα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Πολὺ νέος ἀκόμη, τὸ 1851,

Ὁ Κουμανούδης
καὶ ἡ Ἑταιρεία

ἐκλέγεται μέλος τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συλλόγου καὶ τὸ 1852, ἐπὶ προέδρου Γλαράκη, ἐκλέγεται μέλος τῆς Ἐφορείας. Τὸν ἐπόμενο χρόνο, 1853, ἐκλέγεται ἀντιγραμματεὺς. Τὶς χρονιᾶς αὐτὲς δὲν ἐκδηλώνει ἰδιαιτέρη δραστηριότητα στὰ πράγματα τῆς Ἐταιρείας. Μεσολαβεῖ τὸ νεκρὸ διάστημα 1854-1858. Τὸ 1858 διαπιστώνοντας ὁ Κουμανούδης ὅτι ὁ θάνατος τῆς Ἐταιρείας εἶναι κάτι τὸ ὀριστικό, ἀποφασίζει στὶς 17 Φεβρουαρίου μὲ τὸν Ἡλ. Σταθόπουλο καὶ τὸν Ἰω. Παπαδάκη νὰ ιδρῦσουν νέα ἔταιρεία μὲ σκοπὸ τὴ σύσταση ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου. Τὰ μέλη τῆς θὰ πλήρωναν ἓνα λεπτὸ τὴν ἡμέρα. Στὶς 2 Ἀπρ. ζητᾷ ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ Χριστόπουλο μὲ αἴτηση τὴν ἀναγνώριση τῆς ἔταιρείας αὐτῆς, τὴν ὁποία ὁ Χριστόπουλος χαρακτήρισε ἀνάσταση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Προσπάθειες τοῦ Κουμανούδη γιὰ ἐπίσπευση τῆς ἀναγνώρισης δὲν τελεσφόρησαν ἀλλὰ, ὅπως λέγει, «ἱεροκρυφίως ὕστερον ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ λήγοντι ἀνέστησεν ὁ ὑπουργὸς τὴν ἀρχαιολ. Ἐταιρίαν διὰ Βασιλ. διατάγματος, ἵνα διαφύγη τὴν ἀνάγκη νὰ ἐγκρίνη τὴν ἡμετέραν αἴτησιν». Τὸ ἐλάχιστο ποσὸ ποῦ εἶχε μαζευτεῖ ἀπὸ τὶς μονόλεπτες καθημερινῆς εἰσφορῆς, 22.84 δρχ., χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴν ἀγορὰ ἀρχαίων.

Στὶς ἀρχαιρεσίαις τῆς ἀναβιωμένης Ἐταιρείας τοῦ 1858 ὁ Κουμανούδης ἐκλέγεται πάλι μέλος τῆς Ἐφορείας, ἀρνεῖται ὅμως νὰ δεχθεῖ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προτιμώντας νὰ παραμείνει ἀπλὸς ἑταῖρος. Μὲ τὸ 1859 ἀποκτᾷ ἡ Ἐταιρεία τὴν ὀριστικὴν σταθερότητα, ποῦ ἐκφράζεται μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου ὡς προέδρου καὶ τοῦ Κουμανούδη ὡς γραμματέως, ἀξίωμα ποῦ θὰ διατηρήσει χωρὶς διακοπὴ καὶ χωρὶς ἀμφισβήτηση ὡς τὶς 29 Δεκ. 1894, ὅταν ἔπειτα ἀπὸ μία θριαμβευτικὴ ἐκλογὴ θὰ παραιτηθεῖ καὶ θὰ ἀποσυρθεῖ ὀριστικὰ ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς Ἐταιρείας μέχρι τοῦ θανάτου του, στὶς 20 Μαΐου 1899. Μετὰ τὴν ἀποχώρησίν του ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία ὁ Κουμανούδης δὲν ἀναμείχθηκε σὲ δημόσια πράγματα. Ἀσχολήθηκε μὲ τὴ σύνταξιν καὶ τὸ τύπωμα τοῦ μεγάλου ἔργου «Συναγωγὴ Νέων Λέξεων ὑπὸ τῶν λογίων πλασθεισῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων», τοῦ ὁποίου πρόλαβε νὰ δεῖ τὰ πρῶτα τυπογραφικὰ δοκίμια.

Ἡ μορφή του

Δὲν γνωρίζω τὴ μορφήν του παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν προσωπογραφία του στὸ Πανεπιστήμιον, ἔργο τοῦ ζωγράφου Νικ. Ἀλεκτορίδη (1874-1909) ποῦ ἔγινε ὅπωςδὴποτε ἀπὸ φωτογραφία, ἐκείνην ποῦ δημοσιεύτηκε στὸ «Λεύκωμα τῆς Ἐκατονταετηρίδος» καὶ τὴν προτομὴν τοῦ στὴν Ἐταιρεία, ἀπὸ πρόπλασμα τοῦ Βιτσάρη. Τὰ ἔργα αὐτὰ παρουσιάζουν τὸν Κουμανούδην διαφορετικὰ ὄχι μόνον στὰ τυπικὰ χαρακτηριστικὰ ἀλλὰ καὶ στὴν ἑκφραση τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου. Νεκρολογία στὴν *Παλιγγενεσία* τὸν περιγράφει: «τὸν συνήντων, τὸν ἀπλοϊκὸν γέροντα, συχνότατα εἰς τὸν κῆπον τοῦ Ζαπτείου. Μόνος πάντοτε μὲ τὴν μακρὰν κατάλευκον γενειάδα, ἦν κατὰ τὸ γῆρας ἀφῆκε, μὲ τὸν ὑψηλὸν πάντοτε πῖλον — δεικνύοντα καὶ αὐτὸν τὸ ἀρχαϊκὸν του ὕψος — μὲ τὰς χεῖρας ἐμπρὸς συμπεπλεγμένας ὡς ἐν προσευχῇ βαίνοντα ὅπου

134. Προτομή του Στεφάνου 'Α. Κουμανούδη (1818-1899), γραμματέως τῆς 'Α. 'Ετ. (1859-1894), ἔργο τοῦ 'Ιω. Βιτσάρη (φωτ. ΑΑΕ).

έδεικνύετο κανείς λίθος αρχαίος, καμμία επιγραφή κάτι τι τὸ ὁποῖον δι' ὄλον τὸν ἄλλον κόσμον τὸν πλημμυροῦντα χάριν περιπάτου τὴν πλατεῖαν τοῦ Ζαπτείου ἦτο ἐντελῶς ἀδιάφορον, δι' αὐτὸν ὅλως ἀπετέλει ἐντρύφημα».

Ἄθανάτος του

Ὁ θάνατος τοῦ Κουμανούδη προῆλθε ἀπὸ σύντομη ἀσθένεια ἔπειτα ἀπὸ πτώση. Κατὰ τὴ διήγησιν τοῦ Κ. Ράδου τὸν Κουμανούδη ἐπισκέφθηκε πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του ὁ παλιός του μαθητὴς βασιλιάς Γεώργιος καὶ τὸν συντρόφεισε. Ἡ κηδεῖα του ἔγινε στίς 20 Μαΐου 1899, στίς 5 τὸ ἀπόγευμα, ἀπὸ τὸ σπῆτι του τῆς ὁδοῦ Ζαλοκώστα 8, στὴν περιοχὴ τοῦ Βοῖδοπνίχτη, ὅπως λεγόταν τότε ἐξ αἰτίας τοῦ ρέματος τῶν ὁδῶν Δημοκρίτου καὶ Λυκαβηττοῦ. Στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Καρύκη ὑποδέχτηκε τὸν νεκρὸ ὁ βασιλιάς Γεώργιος, ποὺ ἔφυγε μετὰ τὴν ἀκολουθία ἀφοῦ ἀσπάστηκε τὸν ἄψυχο δάσκαλό του. Λόγο ἐκφώνησε ὁ πιστός του φίλος Δ. Φίλιος καὶ στεφάνια κατατέθηκαν, παρὰ τὴ ρητὴ του ἀπαγόρευση, ἀρκετά. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τοῦ βασιλιᾶ, τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῆς Αὐστριακῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς.

Στὸν τάφο του στὸ Α' νεκροταφεῖο εἶναι ἰδρυμένη μαρμάρινη στήλη μὲ δύο ἀπλοὺς ρόδακες, κυρτὸ κυμάτιο καὶ ἄβακα ποὺ ἐπιστέφεται ἀπὸ πλούσιο ἀνθέμιο, ἀντίγραφο ἐπιτύμβιας ἀττικῆς στήλης τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., μὲ τὴν ἐπιγραφή *Στέφανος / Ἀθανασίου Δ. / Κουμανούδης / Ἀδριανοπολίτης*. Πιὸ χαμηλὰ εἶναι χαραγμένη, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία του, ἡ φράση *αἶνος καὶ δόξα τῷ θεῷ*.

Ἡ ἐξέτασις καὶ ἀνάλυσις τοῦ ἔργου τοῦ Κουμανούδη εἶναι ἐγχείρημα μεγάλο καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια μιᾶς σύντομης σκιαγραφίας του, ποὺ ἤδη γίνεται μακρότερη τοῦ δέοντος. Ἡ σημασία τῆς προσωπικότητάς του ὅμως καὶ τὸ μέγεθος τῆς τύχης ποὺ εἶχε ἢ Ἐταιρεία νὰ τὸν ἔχει γραμματέα ἐπὶ 35 χρόνια ἐπιβάλλουν τὴ μνεῖα μερικῶν πραγμάτων, ποὺ τὰ στοιχεῖα τους βρίσκονται σκορπισμένα ἢ εἶναι ἀπρόσιτα. Γιὰ εὐκολία τὸ ἔργο τοῦ Κουμανούδη μποροῦμε νὰ τὸ χωρίσουμε στὰ ἐξῆς μέρη: τὸ πανεπιστημιακὸ καὶ τὸ κριτικὸ, τὸ λεξικογραφικὸ, τὸ ποιητικὸ καὶ τὸ ἀρχαιολογικὸ, ποὺ χωρίζεται καὶ αὐτὸ στὸ καθαρὰ ἐκδοτικὸ-ἐπιστημονικὸ, τὸ ἀνασκαφικὸ καὶ τὸ διοικητικὸ. Ὑπάρχει ἔργο του ποὺ δὲν περιλαμβάνεται στίς παραπάνω κατηγορίες, οἱ σκέψεις του ποὺ κατέγραφε ἢ οἱ κρίσεις, τὰ «εἰς ἑαυτόν», τὰ σατιρικά του κείμενα.

Ὁ διδάσκαλος

Τὸ πανεπιστημιακὸ του ἔργο εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξεταστεῖ ἀφ' ἑνὸς γιατί λείπει, ὅπως παρατηρήθηκε ἀπὸ τὸν Κ. Θ. Δημαρᾶ, μιὰ ἐσωτερικὴ ἱστορία τοῦ Πανεπιστημίου, ἀφ' ἑτέρου γιατί τὸ πανεπιστημιακὸ-διδασκαλικὸ ἔργο ἑνὸς καθηγητῆ μόνο ἕνας μαθητὴς του μπορεῖ νὰ τὸ περιγράψει, νὰ τὸ ἀξιολογήσει καὶ νὰ τὸ κρίνει. Δὲν μᾶς σώζεται καμιά τέτοια διήγησις καὶ τὴ στάση του ἀπέναντι στὰ προβλήματα τὰ

135. Ἡ ἐπιτύμβια στήλη τοῦ Στεφάνου Ἀ. Κουμανοῦδη στὸ Α΄ νεκροταφεῖο τῶν Ἀθηνῶν.

ἐκπαιδευτικά καὶ τὰ πανεπιστημιακὰ μπορούμε νὰ τὴ μάθουμε μελετώντας τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς καὶ τῆς Συγκλήτου καὶ ξεφυλλίζοντας τὶς ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς, κάτι πολὺ δύσκολο ἀκόμη. Βασιζόμαστε λοιπὸν γι' αὐτὸ στὴν κρίση τοῦ Βάση, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε μαθητῆς του.

Ὁ λεξικογράφος

Τὸ λεξικογραφικὸ τοῦ ἔργο εἶναι μεγάλο καὶ καίριας σημασίας. Ὁ Κουμανούδης ἦταν λεξικογράφος γεννημένος. Ἀναλύοντας στὸν πρόλογο τοῦ λεξικοῦ τοῦ «Συναγωγὴ λέξεων ἀθησαυρίστων ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λεξικοῖς» τὸν τρόπο ἐργασίας του λέγει τοῦτα: «Εἰρήσθω λοιπόν, ὅτι πρὸς τὴν τῶν οὕτω παρεωραμένων λέξεων διάγνωσιν εἶναι χρεια νὰ ἐθίσῃ τις τὸ ὄμμα του, τὸ τε σωματικὸν καὶ τὸ διανοητικόν, νὰ ἐνεργῇ κατὰ τινὰ εἰδικὸν καὶ ἄμεσον τρόπον, ἢ, νὰ εἴπω ἄλλως, εἶναι χρεια ὁ λεξιλόγος νὰ ὁσμᾶται τὸ συχνόν, τὸ σπάνιον ἢ τὸ ἄπαξ εἰρημένον. Ταύτην δὲ τὴν ἔξιν παρέχει μὲν ἡ πολυαναγνωσία καὶ τὸ ἰσχυρὸν μνημονικόν, ἀλλ' ὄχι ἄνευ εἰδικῆς τινος ἀσκήσεως ἐφ' ἱκανὸν χρόνον. Τοιαύτης ἀσκήσεως μέρος τι ἐγὼ προσπορισάμενος καὶ χωρὶς νὰ ἀντιποῶμαι πολυαναγνωσίας καὶ ἰσχυροῦ μνημονικοῦ, ἠδυνήθην νὰ ποιήσω τὴν Συναγωγὴν ταύτην. Εἶμαι δὲ σχεδὸν βέβαιος, ὅτι καὶ ἄλλοι βιβλιακώτεροι ἐμοῦ ἐποίησαν τοιαύτας, ἀλλὰ δὲν προέβησαν εἰς ἐκδοσιν, διότι, φαίνεται, ἤθελον νὰ τὰς παρουσιάσωσιν εἰς τὸ κοινὸν εὐσταλεστέρας. Ἐγὼ ἔχων γνώμην, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ὡς βραχύβιοι πρέπει μετριώτερον νὰ φιλοδοξῶσιν, ἂν τῶν συγχρόνων θέλωσι τὴν ὠφέλειαν, ἐποίησα ἄλλως. Ἴνα μὴ ἐπὶ πολὺ ἢ καὶ διὰ παντὸς ἀναβληθῇ συντέλεσις τοῦ ἔργου τοιαύτη, οἷα νὰ εὐχαριστῇ ὀλοσχερῶς τὴν φιλοτιμίαν μου ἀπεφάσισα τὴν νῦν ἐκδοσιν αὐτοῦ, ὅπως δῆποτε κατηρτισμένου». Ἐπεξηγεῖ δὲ σὲ σημείωσις τὶς συνέπειες τῆς ἐνασχόλησης μὲ τὴ λεξικογραφία καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ποὺ μπορεῖ αὐτὴ νὰ ἔχει πάνω στὸ πνεῦμα τοῦ λεξικογράφου καὶ τὴν ψυχικὴν του κατάστασις: «Ἴνα εἴπω ἀληθῶς πᾶν ὅ,τι αἰσθάνομαι, λέγω, ὅτι δὲν θεωρῶ πολὺ ἀξιοζήλωτον τὸν προσπορισμὸν τῆς ἐν λόγῳ ἀσκήσεως. Εἶναι μὲν αὕτη χρησίμη τῇ φιλολογίᾳ καθόλου, εἰς αὐτὸν δὲ τὸν φιλόλογον φέρει τινὰ βλάβην, καθόσον τὸν συνεθίζει νὰ μὴ πολυπροσέχη ἐν ταῖς μελέταις του εἰς τὴν τῶν νοημάτων συνέχειαν, νὰ θηρεύῃ δὲ μᾶλλον λέξεις, τὰς μεινάσας ἀπαρατηρήτους παρ' ἄλλων. Ἐδῶ συμβαίνει πως τὸ τοῦ ῥήτου «ἄλλοις ὑπηρετῶν ἀναλίσκομαι», ὅπερ εἰδᾶ ποτε γεγραμμένον ὑπὸ εἰκόνα κηρίου ἀνημμένου, ἐν τῇ προμετωπίδι τῆς α' ἐκδόσεως τοῦ Ἑλλην. λεξικοῦ τοῦ Ἀνθ. Γαζῆ καὶ μ' ἔκαμε πολλὴν ἐντύπωσιν. Ὅστις λοιπὸν τῶν ἡμετέρων ὁμοτέχων θέλει νὰ ζήσῃ καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ δυναμωθῇ διὰ ἐννοιῶν καὶ γνώσεων φυσικῶν, λογικῶν καὶ ἠθικῶν πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ὅσον ἐνεστι τελείου ἀνθρωπισμοῦ, ἄς μὴ παραδοθῇ, τὸν συμβουλεύω, δι' ὄλου τοῦ βίου του εἰς τοιαύτας λεξιθηρικὰς μελέτας καὶ ἀσκήσεις ἀποκλειστικῶς».

Τέσσερα είναι τὰ μεγάλα του λεξικογραφικά ἔργα: 1) «Λεξικὸν Λατινοελληνικὸν» τοῦ Ἑρρίκου Οὐλερίχου, τοῦ προκατόχου του στὸ Πανεπιστήμιο, τὸ ὁποῖο σὲ ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις διασκεύασε καὶ αὐξήσε, ὥστε ὁ Βάσης κρίνοντάς το μὲ συντομία λέγει ὅτι «ἡ τετάρτη ἐκδοσις πρὸς τὴν πρώτην τὴν τοῦ Οὐλερίχου παραβαλλομένη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅλως νέον βιβλίον. Τοῦ βιβλίου τούτου δὲν εἶναι μόνον ἡ διδακτικὴ ἀξία μεγίστη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ, διότι εἶναι κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἐν αὐτῷ ὑπαρχουσῶν λέξεων καὶ φράσεων τὸ τελειότατον τῶν πώποτε ἐκδοθέντων τοιούτων λεξικῶν». Μὲ τὸ λεξικὸ αὐτὸ ἀσκήθηκαν ὅλες, ὡς σήμερα, οἱ γενεές τῶν Ἑλλήνων ποῦ ἀσχολήθηκαν μὲ τὰ λατινικά. 2) Ἡ συμβολὴ του στὴ σύνταξη τῆς ἐκδοσης τοῦ 1862 τοῦ λεξικοῦ τοῦ W. Pape βελτιωμένου ἀπὸ τὸν G. Benseler, Wörterbuch der griechischen Eigennamen, ποῦ διακρίνεται μὲ τὸ ἀρχικὸ Κ. σὲ κάθε λῆμμα. Δὲν ἔχω ἀκόμη ξεκαθαρίσει πόσες ἀκριβῶς λέξεις ἔχει προσφέρει ὁ Κουμανούδης στὸ λεξικὸ αὐτὸ, πρόχειρα ὁμως διαπίστωσα πὼς οἱ περισσότερες ποῦ δίνει εἶναι ἄγνωστα ὀνόματα ποῦ προέρχονται ἀπὸ ἐπιγραφές ἢ λατινικά κείμενα. Κρίνοντας ἀπὸ μικρὸ μέρος τοῦ λεξικοῦ ποῦ ἔχω ἐρευνήσει ὑπολογίζω ὅτι ἡ συμβολὴ σὲ νέα ὀνόματα ξεπερνᾷ τὴ χιλιάδα. 3) «Συναγωγὴ λέξεων ἀθησαυρίστων ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λεξικοῖς, ἐν Ἀθήναις 1883», ὅπου παραθέτει, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει, 7506 νέες λέξεις ποῦ δὲν ὑπῆρχαν στὸν Ἱησαυρὸ τοῦ

136. Προμετωπίδα στὸ ἔργο τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ «Λεξικὸν Ἑλληνικόν, ἐν Βενετία 1809», τὴν ὁποία μνημονεύει ὁ Στέφανος Ἄ. Κουμανούδης ὡς συμβολικὴ τῆς μοίρας τῶν λεξικογράφων (φωτ. Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης).

Στεφάνου ούτε εκτός ὀλίγων ἐξαιρέσεων, σὲ ἄλλα λεξικά, ὅπως τοῦ Sophocles ἢ ἄλλων. 4) «Συναγωγή Νέων Λέξεων ὑπὸ τῶν λογίων πλασθεισῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ, ἐν Ἀθήναις 1900», ἔργο μεταθανάτιο (εἶδε μόνο τὰ ὀκτὼ πρῶτα τυπογραφικά), ποῦ ἐπιμελήθηκε ὁ γιός του Πέτρος. Εἶναι μεγάλη ἢ σημασία τοῦ λεξικοῦ αὐτοῦ καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναλυθεῖ στὸν ἐδῶ περιορισμένο χῶρο. Ἡ σύνταξί του δὲν ἦταν μιὰ ἀπλὴ ἐπιστημονικὴ ἐργασία γιὰ τὸν Κουμανούδη ἀλλὰ ἐκπλήρωση τῆς πίστες του στὸν πλοῦτο καὶ τῆ δύναμη τῆς γλώσσας μας, ποῦ θὰ ἀποδείκνυε κατὰ τὴ φράση του «αὐτὸ καὶ θὰ εἶπῃ γλῶσσα ζωντανή, νὰ ἔχη εἰς κάθε χρόνον τὰ δικά της». Ὁ μαθητὴς του Βάσης τονίζει στὴ νεκρολογία ποῦ τοῦ ἔκανε τὸ 1899 ὅτι σκοπὸς τοῦ Κουμανούδη ἦταν νὰ γίνε φανερὸ «ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα οὐδέποτε ἀπέβαλε τὴν ζωὴν καὶ γονιμότητα αὐτῆς, ἀλλὰ διατελεῖ ἀεὶ ζῶσα, καὶ νέα ἀεὶ δημιουργήματα κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἐμφανιζομένας νέας πνευματικὰς ἀνάγκας παράγουσα».

Ὁ ποιητὴς

Ὁ Κουμανούδης ὑπῆρξε ποιητὴς. Ἦδη ἀπὸ τὰ νιάτα του, τὸ 1845, εἶχε γράψει «Σειρὰ σονέττων εἰς Βενετίαν», ποῦ ἀνήκουν στὴ ρομαντικὴ ποίηση ἀλλὰ «ἡ διαύγειά τους καὶ ἡ γλωσσικὴ τους λιτότητα τὰ παρουσιάζουν πρωτοποριακὰ τῆς νέας ποίησης ποῦ θὰ ῥθει» (Κ. Θ. Δημαρᾶς). Τὸ κύριο ποιητικὸ του ἔργο, ποῦ τὸ ἀγαποῦσε πολὺ, ἦταν ὁ *Στράτης Καλοπίχειρος*, μακρότατο ποίημα ποῦ σήμερα βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὶς προτιμήσεις τῶν ἀναγνωστῶν, ἔχει ὅμως ἐνδιαφέρον, τουλάχιστον ἱστορικὸ, γιὰ τὸν γνώστη τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποία ἐκτυλίσσεται.

Ὁ κριτικὸς

Περισσότερο ἀσχολήθηκε μὲ τὴν κριτικὴ, εἴτε ὡς μέλος ἢ εἰσηγητὴς ἐπιτροπῆς διαγωνισμῶν, εἴτε ὡς κριτὴς βιβλίων. Τὰ ἐνδιαφέροντά του ἄλλωστε ἦταν ποικίλα. Ἀρχίζοντας μὲ προβλήματα τῆς τέχνης, ποῦ ἔθιξε στὸ πρῶτο του βιβλίο, συνέχισε μὲ τὴ φιλολογικὴ καὶ ἱστορικὴ κριτικὴ τῆς «Συμαΐδος» τοῦ πλαστογράφου Σιμωνίδου, μὲ τὴ Λατινικὴ φιλολογία, τὸν Πίνδαρο. Ἐκανε δριμεία κριτικὴ τοῦ βιβλίου «Ἡ Κωνσταντινούπολις» τοῦ Σκαρλάτου Βυζαντίου, ἔδωσε ὡραία περιγραφὴ τῆς Ἀθήνας τοῦ 1854, διόρθωσε ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἀσχολήθηκε μὲ τὴ νεοελληνικὴ σύνταξη, τὴν παιδαγωγικὴ, τὰ σχολικὰ βιβλία, μετέφρασε σέρβικα δημοτικὰ τραγούδια, ἔγραψε γιὰ τὴν ἰνδικὴ μουσικὴ.

Ὁ Κουμανούδης ὑπῆρξε μορφὴ ξεχωριστὴ στὸν 19ο αἰῶνα, συνεχιστὴς καὶ διάδοχος τοῦ Κωνστ. Ἀσωπίου. Μὲ τὶς ἀπόψεις ποῦ ἔχει γιὰ τὸν ἀρχαῖο κόσμον ἀντιδρᾷ πρὸς τὸν Παπαρρηγόπουλο καὶ τὸν Βυζάντιο. Ἐκπρόσωπος τοῦ Διαφωτισμοῦ στὴν Ἑλλάδα, κηρύσσει μὲ τὸ πρῶτο του τυπωμένο ἔργο τὴ στροφὴ πρὸς τὴ Δύση, ὅπου θὰ ξαναβροῦμε τὸν ἑλληνισμό τῆς ἀρχαιότητος μὲσω τῆς εὐρωπαϊκῆς σοφίας.

Ὁ ἀρχαιολόγος
καὶ ἐπιγραφικὸς

Τὸ ἀρχαιολογικὸ ἔργο τοῦ Κουμανούδη εἶναι τὸ μεγαλύτερο σὲ ὄγκο. Ἀπὸ τὰ δημοσιεύματά του, μεγάλα σὲ ἔκταση ἢ ὄχι, ποὺ ἔχω ὡς τώρα ἀποθησαυρίσει, τὰ περισσότερα εἶναι ἀρχαιολογικά, δημοσιεύσεις γλυπτῶν, ἀγγείων ἢ ἄλλων ἀρχαίων, οἱ ἐτήσιες ἐκθέσεις τῆς Ἑταιρείας, ὅπου μποροῦμε νὰ παρακολουθήσουμε τὴν ἀνάπτυξη τῆς σκέψης του καὶ τῆς δεοντολογίας του καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πιὸ πολλὰ εἶναι δημοσιεύσεις ἐπιγραφῶν μέσα στὶς ὁποῖες κυριαρχεῖ τὸ βιβλίο «Ἀττικῆς ἐπιγραφῆς Ἐπιτύμβιοι, ἐν Ἀθήναις 1871». Ἡ περιγραφή τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἔργου καὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς δράσης τοῦ Κουμανούδη εἶναι δύσκολο νὰ γίνει σὲ περιορισμένο χῶρο, γιατί τὸ ὑλικὸ εἶναι τεράστιο: τὰ δημοσιεύματά του, ἡ ἀνασκαφικὴ του ἐργασία καὶ ἡ διοικητικὴ του — ἃς τὴν ὀνομάσουμε ἔτσι — δράση, ποὺ φαίνεται ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τῆς Ἑταιρείας, τὰ πρακτικὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς ποὺ τηροῦσε αὐτὸς μὲ ἀπαράμιλλο τρόπο καὶ οἱ προσωπικὲς ἐνέργειες ποὺ ἔκανε, παραστάσεις στὸν βασιλιά, τοὺς πρωθυπουργοὺς, τοὺς ὑπουργοὺς, γιὰ τὸ συμφέρον τῶν ἀρχαίων. Μέσα στὰ 35 χρόνια τῆς γραμματείας του (1859-1894) εἶχε παραστῆ σὲ 778 συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου καὶ συνελύσεις (δὲν ἔλειψε παρὰ σὲ ἐλάχιστες, ἔξι συνολικῶς), τῶν ὁποίων εἶχε κρατήσει τὰ πρακτικὰ. Ὡς τὸ 1877 συνέτασσε μόνος του τοὺς καταλόγους τῶν ἀρχαίων τῆς Ἑταιρείας καὶ κατόπιν σὲ συνεργασία μὲ τὸν γιό του Ἀθανάσιο. Τὴν ἐτήσια πρόοδο τὴν ἀναφέρει τακτικὰ στὶς λογοδοσίες του, σημειώνοντας τὸν ἀριθμὸ ὅπου εἶχε φθάσει ὁ κατάλογος. Τὰ ἡμερολόγια τῶν ἀνασκαφῶν ποὺ ἐπέβλεψε ὁ ἴδιος, Σερπεντζε (Ἀσκληπιεῖο, στοῦ Εὐμένους), Βιβλιοθήκης Ἀδριανοῦ, Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς, Διπύλου-Κεραμικοῦ, Θεάτρου Διονύσου, Ὀλυμπιεῖου, Στοᾶς τοῦ Ἀττάλου, γιὰ νὰ ἀναφέρω μόνο τίς πολὺ σημαντικὲς, δὲν εἶναι συνταγμένα μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἐπιθυμοῦμε σήμερα, ἔχουν ὅμως στοιχεῖα ποὺ πιθανότατα δὲν θὰ συναντήσουμε στὰ σημερινὰ καὶ εἶναι πολὺτιμα γιὰ τίς πληροφορίες ποὺ διασώζουν. Τίς ἐπιγραφὰς ποὺ δημοσιεύει δὲν τίς πλουτίζει μὲ πολλὰ σχόλια, τὰ θεωρεῖ περιττά. Πιστεύει πῶς εἶναι προτιμότερη ἡ γρήγορη παρουσίαση ὅλων τῶν μνημείων ποὺ ἀποτελοῦν ἱστορικὸ καὶ φιλολογικὸ ὑλικὸ πολὺτιμο γιὰ τὴν ἐπιστήμη, παρὰ ἡ ἐκλεκτικὴ δημοσίευση, μὲ σοφὰ σχόλια, λίγων.

Ἦταν αὐστηρὸς στὴ δουλειά του, προσεκτικὸς παρατηρητὴς τῶν ἀνθρώπων, λογικὸς στὶς ἐνέργειές του καὶ μετριοπαθής. Εἶχε τὸ αἴσθημα τοῦ χιοῦμορ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ παρατηρήσεις του στὰ πρακτικὰ τοῦ Συμβουλίου ἢ στὰ περιθώρια βιβλίων. Τὸν θυμὸ του δὲν τὸν ἐξωτερίκευε, ἦταν ἄτεγκτος ὅμως σὲ θέματα προσωπικῆς τιμῆς, ὅπως ἔδειξε μὲ τὴν παραιτήσή του τὸ 1880 ἀπὸ τὸ Φιλολογικὸ Φροντιστήριον καὶ τὸ 1894 ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ γραμματέως τῆς Ἑταιρείας. Ἐγραφε τίς σκέψεις του ἢ τίς παρατηρήσεις του σὲ σημειώματα ποὺ ὁ Κ. Θ. Δημαρᾶς εὐστοχα ὀνόμασε «εἰς ἑαυτόν». Πολὺτιμα καθ' ἑαυτὰ

μᾶς δείχνουν τὴ στάση ἑνὸς μεγάλου πνεύματος ἀπέναντι σὲ προβλήματα τοῦ καιροῦ του.

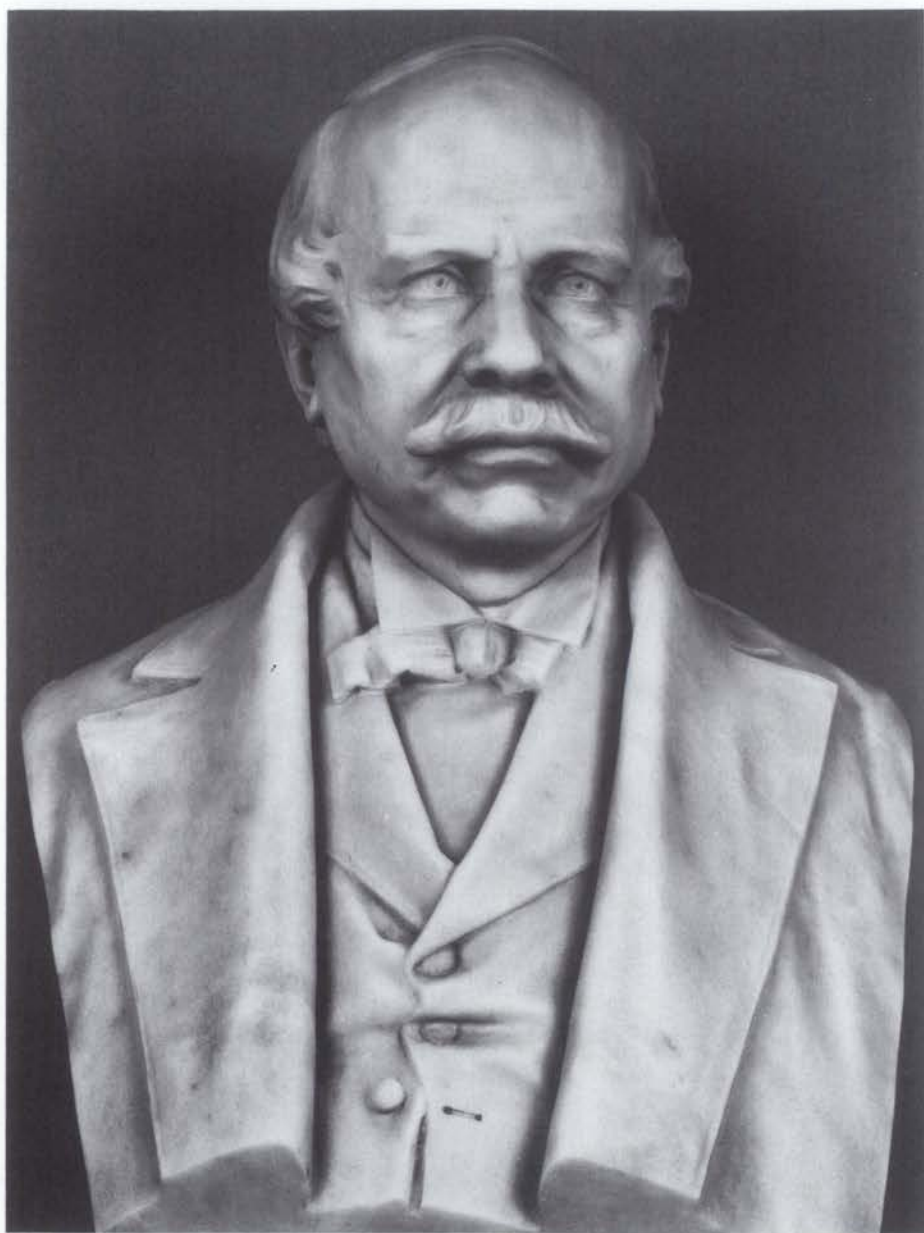
Στὸ ἀρχαιολογικὸ καὶ πανεπιστημιακὸ ἔργο τοῦ Κουμανοῦδη ἀνήκει καὶ ἡ θητεία του ὡς συνδιευθυντὴ στὸ περιοδικὸ *Φιλίστωρ* (4 τόμοι, 1861-1863) καὶ *Ἀθήναιον* (10 τόμοι, 1872-1891), στὸ πρῶτο μὲ τὸν Κ. Ξανθόπουλο καὶ Δ. Ι. Μαυροφρύδη καὶ στὸ δεύτερο μὲ τὸν Εὐθ. Καστόρχη.

Καστόρχης
Εὐθύμιος
(1815-1889)

Σύμβουλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (1858-1863, 1867-1880, 1882, 1884-1889) καὶ πρόεδρος (1881). Καθηγητὴς τῆς λατινικῆς φιλολογίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιολογιῶν (*Antiquitates Graecae*) ἀπὸ τὸ 1858 (ύφηγητὴς τὸ 1848, ἐπίτιμος τὸ 1852), ἀπὸ τὴ Δημητσάνα. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ γυμνασίου Ἀθηνῶν καὶ γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ του ἐπιμέλεια καὶ ἐπίδοση τοῦ δόθηκε κρατικὴ μηνιαία ἐπιχορήγηση. Σπούδασε φιλολογία στὴν Ἀθήνα καὶ κατόπιν μὲ ὑποτροφία στὸ Βερολίνο. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴν Ἑλλάδα ὑπηρέτησε ὡς καθηγητὴς στὴ Ριζάρειο καὶ κατόπιν ὡς γυμνασιάρχης. Ὑπῆρξε μέλος ἐπιτροπῶν κρίσεως ποιητικῶν καὶ φιλολογικῶν διαγωνισμῶν καὶ εἰσηγήθηκε τὴν ἴδρυση τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἀναγνωστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου. Στενὸς φίλος τοῦ Κουμανοῦδη ἴδρυσε μαζί του τὸ περιοδικὸ *Ἀθήναιον* (10 τόμοι, 1872-1891), περιοδικὸ γενικῶν γνώσεων κυρίως φιλολογικῶν, ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου, στὸ ὁποῖο δημοσιεύονταν ἐκθέσεις ἀνασκαφῶν τῆς Ἑταιρείας καὶ ἄλλες σχετικὲς εἰδήσεις. Ἡ ἀνάμιξή του στὰ πράγματα τῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τὸ 1858 ὑπῆρξε εὐεργετικὴ, γιὰ τὴ μεγάλη του δραστηριότητα καὶ τὴς εὐστοχῆς ἐνέργειές του ἔδωσε ζωὴ στὸ νεκρωμένο ἴδρυμα, τοῦ ὁποίου τὴ γραμματεία τὸν ἐπόμενον χρόνον 1859 θὰ ἀναλάβει ὁ Κουμανοῦδης. Στὸν Καστόρχη ὀφείλεται κατὰ σημαντικὸ μέρος ἡ ἔκδοση τοῦ λαχείου ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων, τὸ ὁποῖο ἰδρύθηκε τὸ 1874. Διεξήγαγε ἀνασκαφὲς στὸ Παλαμήδι, στὸ Μάζι Σκιλλωντίας, ὅπου βρῆκε τὸν ἐκεῖ ναό, φρόντισε γιὰ τὴν ἀποστολὴ νέων στὴ Γερμανία γιὰ σπουδὴ τῆς ἀρχαιολογίας καὶ συνέταξε καὶ δημοσίευσε τὸ 1879 μὲ ἔξοδά του τὴν πρώτη ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας μὲ τίτλο «Ἱστορικὴ Ἐκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς τὸ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος». Σώζεται ἀνέκδοτη αὐτοβιογραφία του μὲ τίτλο «Σύντομος ἀφήγησις τῶν ἐργασιῶν μου, γραφεῖσα κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1889».

Φιντικλῆς
Σπυρίδων
(1820-1894)

Σύμβουλος (1861-1862) καὶ ἀντιπρόεδρος (1862-1894), τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἀπὸ τὴς 5 Ὀκτ. 1863. Ἀπαλλάχτηκε ἀπὸ τὰ καθήκοντά του στίς 4 Ἀπρ. 1864 καὶ ξαναδιορίστηκε τακτικὸς καθηγητὴς στίς 31 Ἰουλ. 1865. Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα καὶ ἔκανε σπουδὲς φιλολογίας στὴ Γερμανία. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴν Ἑλλάδα ὑπηρέτησε ὡς καθηγητὴς γυμνασίου, γυμνασιάρχης καὶ

137. Προτομή του Εὐθυμίου Καστόρχη (1815-1889), συμβούλου καὶ προέδρου (1881) τῆς Ἄ. Ἐτ., ἔργο τοῦ Δημ. Φιλιππότη (φωτ. ΑΑΕ).

138. Προτομή του Σπυρίδωνος Φιντικλή (1820-1894), αντιπροέδρου της 'Α. Έτ. (1862-1894), έργο του Δημ. Φιλιπότη (φωτ. ΑΑΕ).

τμηματάρχης του Ὑπουργείου Παιδείας ὡς τὴν καθηγεσία του. Γιὰ τὰ πράγματα τῆς Ἑταιρείας ἔδειξε ἐνδιαφέρον, ἔκανε μάλιστα καὶ ἀνασκαφές, μὲ τὸν σύμβουλο Ἰω. Παπαδάκη στὶς Πλαταιές καὶ τὴ Θήβα τὸ 1868, στὸ Καμάρι τῆς Θήρας (ἀρχ. Οἶαν) τὸ 1873 καὶ στὴν Κόρινθο τὸ 1874, στὴ Χαιρώνεια τὸ 1879 μὲ τὸν Siegel καὶ τὸν Φυτάλη καὶ στὴ Δαυλία τὸν ἴδιο χρόνο μὲ τὸν Σταματάκη, στὸ Σούνιο τὸ 1880 καὶ στὸν Κεραμεικὸ τὸ 1884 μὲ τὸν Στ. Κουμανούδη, στὸν Ραμνούντα τὸ 1880 μὲ τὸν Δ. Φίλιο, καὶ στὸν Θορικὸ τὸ 1881 μὲ τὸν Π. Σταματάκη καὶ στὸ Ἀμφιάρειο τὸ 1884 μὲ τὸν Β. Λεονάρδο.

Κοντόσταυλος
Ἀλέξανδρος
(1837-1903)

Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας (1880, 1882-1894). Καταγωγῆς χιακῆς, γεννήθηκε στὴν Τεργέστη ὅπου ἔκανε τὶς πρῶτες σπουδές του. Κατόπιν σπούδασε νομικὰ στὴν Ἀθήνα καὶ τὸ Βερολίνο καὶ ὑπηρέτησε ὡς πρωτοδίκης, εἰσαγγελέας, τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ γενικὸς γραμματέας τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης. Διετέλεσε ἐπίσης ὑψηγῆτῆς τοῦ διεθνoῦς δικαίου στὸ Πανεπιστήμιο. Ἐπιδόθηκε στὴν πολιτικὴ ἐκλεγόμενος βουλευτῆς Καρυστίας ἀπὸ τὸ 1864 ὡς τὸ 1899 καὶ διατελώνοντας ὑπουργὸς Δικαιοσύνης τὸ 1870 καὶ Ἐξωτερικῶν τὸ 1875 στὶς κυβερνήσεις Ἀ. Κουμουνδούρου καὶ Χ. Τρικούπη. Ὑπηρέτησε ὡς πρεσβευτῆς στὸ Λονδίνο τὸ 1880-1881 καὶ πάλι ὡς ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν τὸ 1883-1885 στὴν κυβέρνησις Χ. Τρικούπη καὶ τὸ 1893 στὴν κυβέρνησις Σωτηροπούλου-Ράλλη. Διαδέχτηκε στὴν προεδρία τῆς Ἑταιρείας τὸν Φίλιππο Ἰωάννου. Συνεργάστηκε θαυμάσια μὲ τὸν Κουμανούδη καὶ μὲ τὸ κύρος του καὶ τὴν ἰσχὺ ποὺ εἶχε ἀνάμεσα στοὺς πολιτικοὺς βοήθησε ποικιλότροπα τὴν Ἑταιρεία.

Σταματάκης
Παναγιώτης
(†1885)

Σύμβουλος (1885). Γεννήθηκε στὴν Βαρβίτσα τῆς Λακωνίας, ἄγνωστο πότε. Προσλήφθηκε ὡς βοηθὸς τοῦ γενικοῦ ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων τὸν Ἰαν. τοῦ 1866 «ἵνα καταγράψῃ μετ' αὐτοῦ τὰς ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς οἰκίαις ἀρχαιότητας». Ὁρκίστηκε στὶς 15 Ἰουλ. 1866. Μὲ πρότασι τῆς Ἑταιρείας ἀποσπᾶται τὸ 1871 στὴν ὑπηρεσία της ὡς περιοδεύων ἔφορος. Στὶς 3 Μαρτ. 1875 προάγεται σὲ ἔφορο καὶ στὶς 7 Σεπτ. 1884 σὲ γενικὸ ἔφορο. Ὡς ὑπάλληλος τῆς Ἑταιρείας ἔδειξε μεγάλη δραστηριότητα καὶ οἱ ἐνέργειές του εἶχαν ἐξαιρετικὰ ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴ διάσωση καὶ φύλαξι τῶν ἀρχαίων. Ἐργάστηκε καὶ ἔκανε ἀνασκαφές σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, Ἀττικῆ, Βοιωτία, Φθιώτιδα, Πελοπόννησο, Δῆλο, Δελφούς. Τὸ 1876 παρακολούθησε τὶς ἀνασκαφές τοῦ Σλήμαν στὶς Μυκῆνες ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας καὶ βρῆκε τὸν ἐπόμενον χρόνο τὸν ἕκτο τάφο, τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ὁποῦ σῴζεται ὑποδειγματικὴ περιγραφή. Ἐξαιρετικῆς σημασίας εἶναι ἡ δράσις του στὴ Βοιωτία, ὅπου σχημάτισε τὶς πρῶτες συλλογές στὴ Θήβα, Χαιρώνεια, Τανάγρα, στὴν Πελοπόννησο ὅπου ἀνέσκαψε ἐκτὸς ἄλλων τὸν θολωτὸ τάφο κοντὰ στὸ Ἡραῖο, στὴν Ἀττικὴ ὅπου ἐρεύνησε τὸν μυκηναϊκὸ τάφο τῶν Σπάτων. Ὁ Σταματάκης, τοῦ

139. Προτομή του 'Αλεξάνδρου Κοντοσταύλου (1837-1903), προέδρου της 'Α. 'Ετ. (1880, 1882-1894), έργο του Λάζ. Σώχου (φωτ. ΑΑΕ).

ἐν Σπάρτῃ τῆ 16 ἰουλίου 1881.

ΕΠΛΑΡΤΗ

τῷ γενικῷ ἐφόρῳ τῶν ἀρχαιοτάτων κ. π. εὐστρατιάδῃ.

Χθὲς αὐτὴν περὶ αὐτῆς ἡλίου ἀποστολῆς τῶν ἐν τῷ μουσίῳ ἐγ-
χειρίων. ἐπὶ ταύτων αὐτὴν τήσαμεν μεγάλας δυσχερείας δῆ.

Τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα δις προσεβλήθη ὑπὸ θα-
λαίπυλον πυρετοῦ. ἐπειδὴ δὲ κατὰ ταύτην τῷ ἐποχῆν
ἡ ζέση ἐν Σπάρτῃ εἶναι ὑπερβολικὴ, οἱ δὲ πυρετοὶ ἐπι-
πολεῖσθαι, ἐγὼ δὲ πολὺ φοβοῦμαι μὴ ἀποκτήσω πάλιν
πυρετοῦ καὶ ἔχω δυσχεροῦς συνεπειὰ διὰ τὴν υἰγιάν-
ει μου, ἀπεφάσισα νὰ διακόψω τὰς ἐνταῦθα ἐργα-
σίας ἐπὶ δύο ἐβδομάδας καὶ μεταβῶ αὐριον εἰς τὴν ἰδι-
αίτην πατρίδα μου Βαρβίτσαν τοῦ δήμου Οἰνοῦντος,
ἧς τὸ κλίμα εἶναι ὑγιεινότερον. εἰταῦθα δὲ θύμῃ
ἐπιστῆθαι περὶ τῶν ἐργασιῶν, ὅσα θύμῃ καὶ ἐναρξῆν

ἐναρξῆν τῶν ἐργασιῶν τῆς σιμῆδος, μὴ ἔχῃ προκίνασθαι.
Γράψαμι μοι, παρακαλῶ καὶ περὶ τοῦτου.

Π. Σταματάκη
ἐφορῶν ἐρχαιοτάτων.

140. Τοῦ Παναγιώτου Σταματάκη δὲν σώζεται φωτογραφία. Τὸ εἰκονιζόμενο χειρόγραφο εἶναι ἀπο-
σπάσματα ἐπιστολῆς του τῆς 16 Ἰουλίου 1881 πρὸς τὸν Παν. Εὐστρατιάδην. Τὸ μέσο τμήμα της ἔχει
ὡς ἐξῆς: «Τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα δις προσεβλήθη ὑπὸ διαλείποντος πυρετοῦ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ
ταύτην τὴν ἐποχὴν ἡ ζέση ἐν Σπάρτῃ εἶναι ὑπερβολικὴ, οἱ δὲ πυρετοὶ ἐπιπολεῖσθαι, ἐγὼ δὲ πολὺ
φοβοῦμαι μὴ ἀποκτήσω πάλιν πυρετοῦ καὶ ἔχω δυσχεροῦς συνεπειὰ διὰ τὴν υἰγιάνει μου, ἀπεφά-
σισα νὰ διακόψω τὰς ἐνταῦθα ἐργασίας ἐπὶ δύο ἐβδομάδας καὶ μεταβῶ αὐριον εἰς τὴν ἰδιαιτέραν
πατρίδα μου Βαρβίτσαν τοῦ δήμου Οἰνοῦντος, ἧς τὸ κλίμα εἶναι ὑγιεινότερον» (ΑΑΕ, ἀρχεῖο Εὐ-
στρατιάδην).

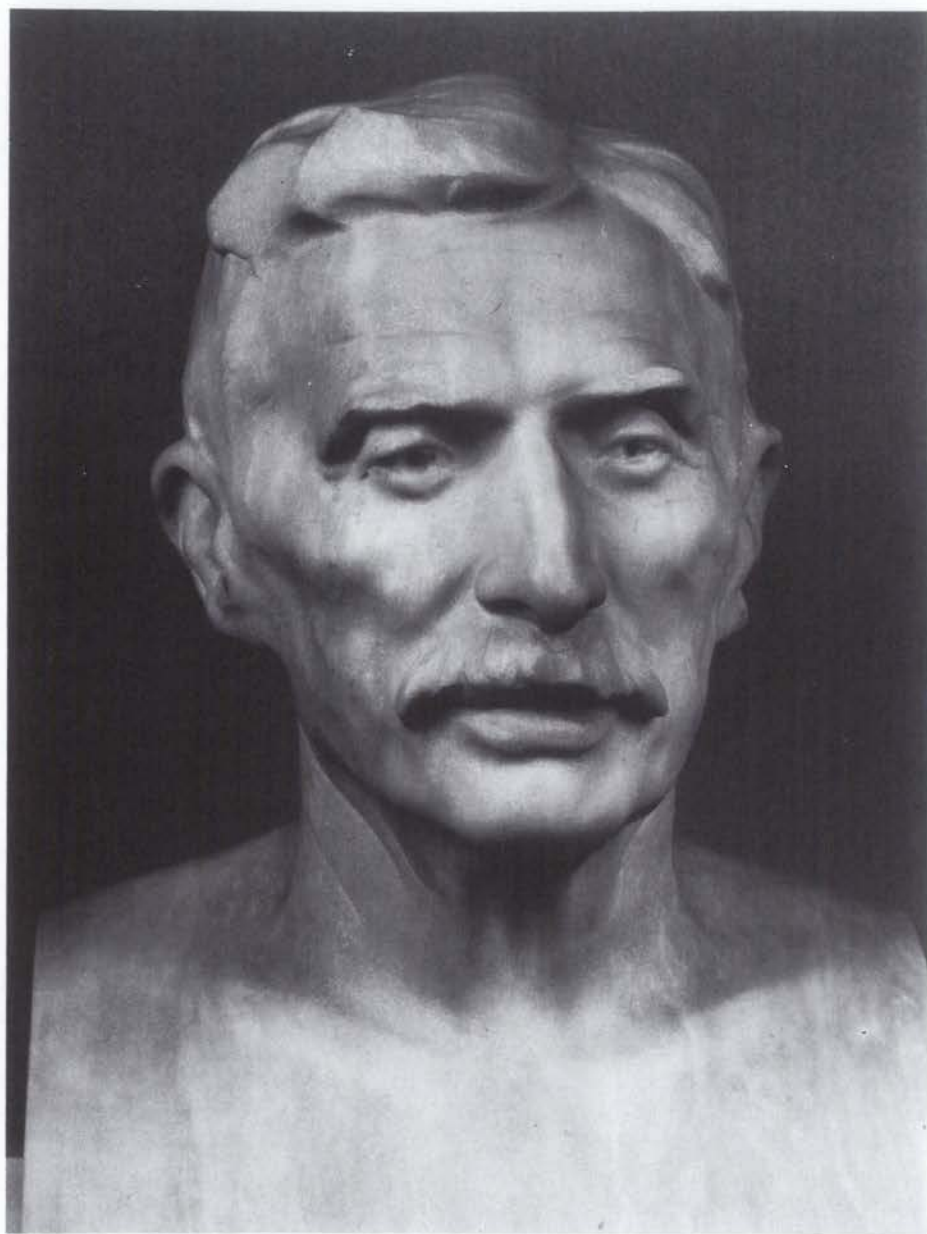
ὁποίου δὲν σώζεται φωτογραφία ἢ εἰκόνα, πέθανε τὸ βράδυ τῆς 19 Μαρτ. 1885 ἀπὸ τὶς συνέπειες τῆς ἐλονοσίας ἀπὸ τὴν ὁποία ἔπασχε ἀπὸ χρόνια. Φαίνεται, ὅπως λέγεται καὶ σὲ δημοσιεύματα ἐφημερίδων, πὼς εἶχε προσβληθεῖ ἀπὸ τὴν ἀσθένεια αὐτὴ στὶς ἀνασκαφὲς τῆς Χαιρώνειας. Τάφηκε στὸ Α΄ νεκροταφεῖο καὶ τὴ στήλη τοῦ τάφου του εἶχε σχεδιάσει ὁ Dörpfeld. Ὁ τάφος διαλύθηκε παρὰ τὴν προσπάθεια τῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τὸν δῆμο Ἀθηναίων, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχαν ἀπόγονοι τοῦ Σταματάκη γιὰ νὰ τοὺς παραχωρηθεῖ.

Ὁ Παναγιώτης Σταματάκης εἶναι ὁ τελευταῖος ἀλλὰ καὶ ὁ ἄριστος τῶν αὐτοδιδάκτων Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων, πού μετὰ τὴ δραστηριότητά του, τὴ μεθοδικότητα καὶ τὴν ἀκρίβεια τῆς ἐργασίας του ἔδωσε ἐπιστημονικὴ ποιότητα στὸ ἔργο του. Χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του ἐτοίμαζε γιὰ δημοσίευση τὰ ἡμερολόγια τῶν ἀνασκαφῶν του στὶς Μυκῆνες, τὴ Χαιρώνεια, τὴν Τανάγρα, τὰ Σπάτα καὶ τὶς Θεσπιές.

**Καββαδίας
Παναγιώτης**
(1850-1928)

Σύμβουλος (1886-1894) καὶ γραμματεὺς (1895-1909, 1912-1920), γενικὸς ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων (1885-1909), τακτικὸς καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο (1904-1922) καὶ ἀκαδημαϊκὸς (1926). Γεννήθηκε στὴν Κοθρεὰ τῆς Κεφαλληνίας καὶ σπούδασε φιλολογία στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας καὶ ἀρχαιολογία στὸ Μόναχο ὡς ὑπότροφος τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους μετὰ καθηγητὴ τὸν Ἑρρίκο Brunn. Τὸ 1879 διορίστηκε ἔφορος Ἀρχαιοτήτων τοῦ κράτους καὶ τὸ 1885, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Σταματάκη, ἔγινε γενικὸς ἔφορος. Πέθανε στὶς 21 Ἰουλ. 1928. Ὁ Καββαδίας ὑπῆρξε πνεῦμα ἀνήσυχο καὶ ὀργανωτικὸ. Ὡς γενικὸς ἔφορος ἔκανε τὴν πρώτη ἔκθεση καὶ ὀργάνωση τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου καὶ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἴδρυσε τὸ Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο, τοῦ ὁποίου ἐξέδωσε 6 τόμους (1885, 1888-1892). Σ' αὐτὸν ὀφείλεται ἡ πρώτη, οὐσιαστικά, συστηματικὴ ὀργάνωση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Δικό του ἔργο εἶναι ὁ νόμος ΒΧΜΣ' (2646) τῆς 24 Ἰουλ. 1899 μετὰ τὸν ὁποῖο ἡ Ὑπηρεσία ἀπέκτησε νέο ὄπλο γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀρχαίων. Πολλὰ ἄρθρα τοῦ σημερινοῦ νόμου «Περὶ ἀρχαιοτήτων» 5351/1932 προέρχονται αὐτούσια ἀπὸ τὸν νόμο τοῦ Καββαδία. Τὸν νόμο ΒΧΜΣ' ἀκολούθησε ἡ ἔκδοση πολλῶν κανονιστικῶν βασιλικῶν διαταγμάτων.

Ὡς γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας ὁ Καββαδίας ἔδειξε μεγάλη δραστηριότητα μετὰ τὴν αὐξηση τῶν ἐσόδων της, τὶς ἀνασκαφὲς καὶ τὶς ἀναστηλώσεις, τὴ φροντίδα γιὰ τὰ βυζαντινὰ μνημεῖα καὶ τὴν οἰκοδόμηση μουσείων στὶς ἐπαρχίες καὶ τὸν διορισμὸ προσωπικοῦ. Διεξήγαγε πολλὰ ἀνασκαφὲς, οἱ σπουδαιότερες ὅμως εἶναι τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ στὴν Ἐπίδαυρο, τῆς Κεφαλληνίας καὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου σὲ λίγα χρόνια ἔσκαψε πλήρως τὸν Βράχο καὶ ἀποκάλυψε πλήθος ἀρχαίων πού κοσμοῦν σήμερα τὸ Μουσεῖο τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Καββαδίας ὑπῆρξε ὡς γενικὸς ἔφορος αὐταρχικὸς καὶ τυραννικὸς καὶ

141. Προτομή του Παναγιώτου Καββαδία (1850-1928), γραμματέως τῆς 'Α. 'Ετ. (1895-1909, 1912-1920), ἔργο τοῦ 'Ιω. Κουλουρῆ (φωτ. ΑΑΕ).

τοῦτο προκάλεσε τὴν ἀντίδραση τῶν ἀρχαιολόγων ποὺ ἐκδηλώθηκε μὲ τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία καὶ τὴν Ὑπηρεσία τὸ 1909.

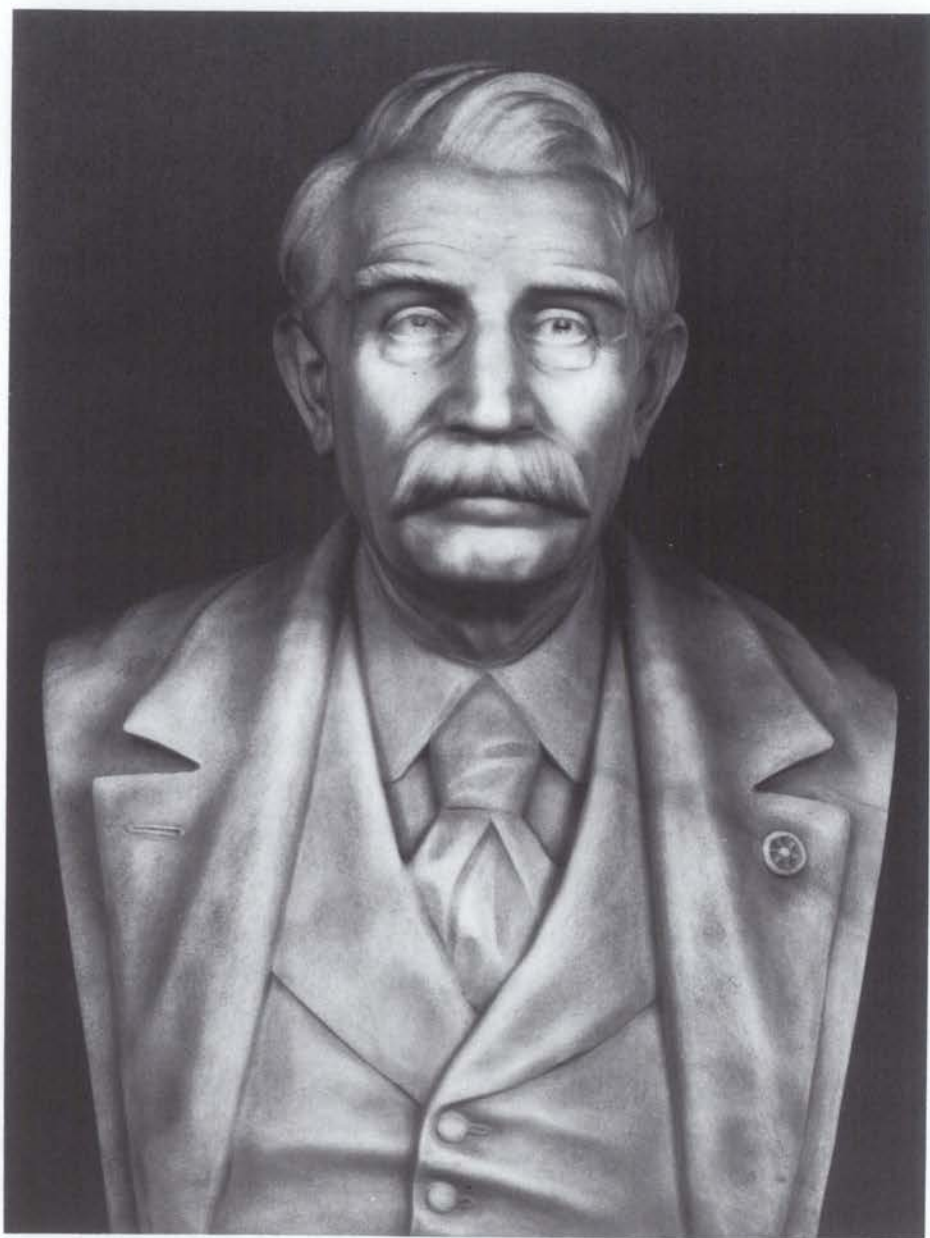
**Τσιβανόπουλος
Δημοσθένης**
(1838-1921)

Σύμβουλος (1890-1894), πρόεδρος (1894-1895), ἀντιπρόεδρος α' (1896-1909), ἐπίτιμος ἀντιπρόεδρος (1909-1921) καὶ εὐεργέτης. Γεννήθηκε στὴ Βαμβακοῦ τῆς Λακωνίας· σπούδασε νομικὰ καὶ δικηγόρησε στὴ Σπάρτη γιὰ μικρὸ διάστημα. Σταδιοδρόμησε στὸν δικαστικὸ κλάδο καὶ ἔγινε εἰσαγγελέας τοῦ Ἀρείου Πάγου (1892-1911). Εἶχε εὐρύτατη μόρφωση καὶ καθιέρωσε τὴν ἀρχὴ τῆς δημοσίευσης τῶν ἀγορεύσεων τῶν εἰσαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου στὸν τύπο γιὰ μεγαλύτερη δημοσιότητα καὶ διδασκαλία τῶν νομικῶν. Σημαντικὴ εἶναι ἀνάμεσα σ' αὐτὲς ἡ περὶ τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ νόμου ΒΧΜΣ' τοῦ 1899 «περὶ ἀρχαιοτήτων». Τὴ μεγάλη ἀρχαιολογικὴ βιβλιοθήκη του δώρησε στὴν Ἑταιρεία καὶ τὴ συλλογὴ του τῶν δακτυλιολίθων στὸ Νομισματικὸ Μουσεῖο. Ἐδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ θέματα τῆς Ἑταιρείας καὶ δὲν ἦταν δίκαιες οἱ ἐναντίον του αἰτιάσεις κατὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1909.

**Τσουντας
Χρῆστος**
(1857-1934)

Σύμβουλος (1896-1909, 1918-1920, 1924-1926), γραμματεὺς (1909-1911), ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑταιρείας (1882) καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας (1883-1904), τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς στὴν Ἀθήνα (1904-1924) καὶ στὴ Θεσσαλονίκη (1927). Τὸ 1926 ἔγινε ἰδρυτικὸ μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Γεννήθηκε στὴ Στενήμαχο τῆς Θράκης. Τὶς ἐγκύκλιες σπουδὲς του ἔκανε στὴ Στενήμαχο, τὴ Φιλιππούπολη καὶ τὴν Ἀθήνα, ὅπου τελείωσε τὸ γυμνάσιο. Σπούδασε στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας καὶ στὴ Γερμανία καὶ δίδαξε ἓνα χρόνον στὰ Ζαρίφεια διδασκαλεῖα τῆς Φιλιππούπολης ὡς τὸν διορισμὸ του στὴν Ἑταιρεία.

Ὁ Τσουντας ὑπῆρξε μεγάλος καὶ συστηματικὸς ἀνασκαφὴς καὶ ἐργάστηκε πάντα ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἑταιρείας, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἔξοχο ἐπιστημονικὸ κεφάλαιο. Ὡς νεοδιορισμένος ἔφορος ἐποπτεύει τὸ 1884 τὶς ἔρευνες στὸν βυθὸ τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμίνας γιὰ τὴν ἀναζήτηση λειψάνων τῶν πλοίων τῆς μεγάλης ναυμαχίας καὶ συνεχίζει τὸ 1886 καὶ 1891 μὲ τὴν ἀνασκαφὴ τῶν νεκροταφείων τῆς Ἐρέτριας, τὰ ὁποῖα λεηλατοῦσαν τότε οἱ ἀρχαιοκάπηλοι. Τὸ 1886 ἀρχίζει τὶς ἀνασκαφὲς του στὶς Μυκῆνες, ποὺ ἔμελλαν νὰ δώσουν τὸ ἐπιστημονικὸ θεμέλιο στὴ μελέτη τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ εἶχε ἀποκαλύψει ὁ Σλήμαν. Οἱ ἐκεῖ ἔρευνές του κράτησαν ὡς τὸ 1910, χωρὶς τοῦτο νὰ τὸν ἐμποδίσαι νὰ κάνει ὡς ἔφορος ἀνασκαφὲς καὶ σὲ ἄλλα μέρη, στὴν Τανάγρα τὸ 1887, στὴ Λακωνικὴ τὸ 1889 (Βαφειό, Ἀρκίνες, Ἀμύκλες, Παληόπυργος), στὴν Τίρυνθα τὸ 1890-1891 καὶ στὸν Κάμπο τῆς Λακωνικῆς ἐπίσης τὸ 1891. Ἀπὸ τὸ 1894 ὡς τὸ 1898 ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἔρευνα καὶ μελέτη τοῦ κυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ μὲ ἀνασκαφὲς

142. Προτομή του Δημοσθένους Τσιβανοπούλου (1838-1921), προέδρου και αντι-
προέδρου α' τῆς 'Α. 'Ετ. (1894-1909), ἔργο τοῦ Γεωργ. Ἰακωβίδου (φωτ. ΑΑΕ).

143. Προτομή του Χρήστου Τσουντα (1857-1934), γραμματέως τῆς 'Α. 'Ετ. (1909-1911), ἔργο τοῦ 'Αθ. Λημναίου (φωτ. ΑΑΕ).

στην Ἄμοργο τὸ 1894, στὴν Πάρο, Ἀντίπαρο καὶ Δεσποτικὸ τὸ 1897, στὴ Σύρο καὶ Σίφνο τὸ 1898. Τὸ ἐνδιαφέρον του τὰ ἐπόμενα χρόνια προσελκύει ἡ Θεσσαλία. Ἀρχίζοντας μὲ ἀνασκαφὲς στὴ Μαρμάριαν τὸ 1899 καὶ στὸν Βόλο τὸ 1901, θὰ συνεχίσει τὶς λαμπρὲς του ἔρευνες μὲ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ Σέσκλου τὸ 1901-1903 καὶ τοῦ Διμηνιοῦ τὸ 1903 συμπληρώνοντας ἔτσι, αὐτὸς μόνος, τὴ συστηματικὴ ἀποκάλυψη καὶ μελέτη τριῶν πολιτισμῶν τῆς Ἑλλάδος, τοῦ μυκηναϊκοῦ, τοῦ κυκλαδικοῦ καὶ τοῦ θεσσαλικοῦ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προϊστορικὴ ἀρχαιολογία, ὅπου ὁ Τσουντας ὑπῆρξε πρωτοπόρος καὶ συστηματικὸς ἐρευνητὴς, ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὴν κλασικὴ ἀρχαιολογία, τὴν ἀττικὴ ἀγγειογραφία, τὰ εἰδῶλια τῆς Τανάγρας, τὶς ἐπιγραφὲς τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς Ἐλευσίνας καὶ τῆς Ἐρέτριας. Θαυμάσιο ἔργο ποὺ πρόσφερε καὶ προσφέρει ἀκόμη μεγάλη βοήθεια στοὺς σπουδαστὲς εἶναι ἡ «Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης, Ἀθῆναι 1928».

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν μελετῶν καὶ ἐκθέσεων ποὺ δημοσίευσε ὁ Τσουντας, στὰ ΠΑΕ, τὴν ΑΕ καὶ ἄλλα περιοδικά, σημαντικότερα εἶναι τὰ βιβλία του «Μυκῆναι καὶ Μυκηναῖος πολιτισμὸς, Ἀθήνησιν 1893», «Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, ἐν Ἀθήναις 1900», «The Mycenaean Age. A Study of the Monuments, London 1903» καί, μὲ τὴ συνεργασία τοῦ J. Irving Manatt, τὸ θεμελιακὸ γιὰ τὸν προϊστορικὸ θεσσαλικὸ πολιτισμὸ «Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου, ἐν Ἀθήναις 1908».

**Μιστριώτης
Γεώργιος**
(1840-1916)

Σύμβουλος (1895-1909) καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑταιρείας (1909-1915), ὕψηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο (1868-1869), ἔκτακτος καθηγητὴς (1869-1875) καὶ τακτικὸς καθηγητὴς (1875-1910). Μετὰ τὴν ἀποχώρησή του ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο ὀνομάστηκε ὁμότιμος καθηγητὴς καὶ ἐξακολούθησε νὰ διδάσκει ὡς τὸν θάνατό του. Γεννήθηκε στὴν Τρίπολη καὶ σπούδασε φιλολογία στὴν Ἀθήνα καὶ ὡς ὑπότροφος τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους στὴ Λειψία καὶ στὸ Βερολίνο. Ἔκανε πολλὰς ἐκδόσεις ἀρχαίων συγγραφέων, ἔγραψε μεγάλη Ἑλληνικὴ Γραμματολογία καὶ ἐργάστηκε μὲ πάθος γιὰ τὴν ἀναβίωση τοῦ ἀρχαίου δράματος. Ὑπῆρξε ὑπέρμαχος τῆς καθαρεύουσας καὶ δημιουργὸς καὶ πρωταγωνιστὴς ἐπεισοδίων ποὺ συντάραξαν τὴν Ἀθήνα. Γιὰ τὰ πράγματα τῆς Ἑταιρείας ἔδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον.

**Λεονάρδος
Βασίλειος**
(1857-1930)

Σύμβουλος (1900-1915, 1916-1927), ἔφορος τῆς Ἑταιρείας (1884) καὶ τοῦ δημοσίου (1885-1929), τμηματάρχης τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας (1911-1914) καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου (1896-1911, 1914-1929).

Γεννήθηκε στὸν Πύργο τῆς Ἡλείας, ἡ καταγωγὴ του ὅμως ἦταν ἀπὸ τὴ Δημητσάνα. Πατέρας του ἦταν ὁ Ἰωάννης Λεονάρδος, ταχυ-

144. Προτομή τοῦ Γεωργίου Μιστριώτου (1840-1916), ἀντιπροέδρου τῆς Ἐ. Ἐτ. (1909-1915), ἔργο τοῦ Λάζ. Σώχου (φωτ. ΑΑΕ).

Ed. 17.10.02 (Rom)

145. Βασίλειος Λεονάρδος (1857-1930), σύμβουλος (1900-1915, 1916-1927) και πολύτιμος συνεργάτης τῆς 'Α. 'Ετ. (φωτ. τῆς 17 'Οκτ. 1902 πού λήφθηκε στή Ρώμη).

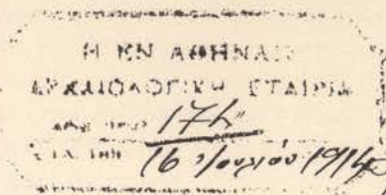
δρομικός ἐπιστάτης καί μητέρα του ἡ Σοφία τὸ γένος Καστόρχη. Στὴ Δημητσάνα φοίτησε στὸ Δημοτικὸ καὶ τὸ Ἑλληνικὸ σχολεῖο. Κατὰ τὸ διάστημα 1870-1874 φοίτησε στὸ Α΄ Γυμνάσιον Ἀθῆνας. Στὸ Πανεπιστήμιον γράφτηκε τὸ 1874 καὶ ὡς τὸ 1879 σπούδασε ἰατρικὴ. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν του ἐργαζόταν καὶ ὡς ὑπάλληλος τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως τῶν Ταχυδρομείων, θέση πού διατήρησε ὡς τὸ 1877. Ἐποῦ πῆρε τὸ δίπλωμα τῆς ἰατρικῆς, πῆγε στὴ Βιέννη ὅπου ἐπὶ τέσσερα χρόνια σπούδασε φιλολογία στὸ Πανεπιστήμιον. Τὸ 1883 ἐπέστρεψε στὴν Ἀθήναν καὶ στίς 26 Ἰανουαρίου 1884 διορίστηκε πάλι στὴ Γενικὴ Διεύθυνση Ταχυδρομείων ὡς βοηθὸς πρώτης τάξεως, θέση ἀπὸ τὴν ὁποία παραιτήθηκε τὸν Μάιον τῆς ἴδιας χρονιάς γιὰ νὰ ἀναλάβει ὑπηρεσίαν στὴν Ἑταιρεία ὡς ἔφορος. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1885 διορίστηκε ἔφορος τοῦ δημοσίου στὴν περιφέρεια Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος (1886), ἀπὸ ὅπου μετατέθηκε στὴν Ὀλυμπία τὸ ἐπόμενον ἔτος σὲ ἀντικατάστασιν τοῦ Κ. Δημητριάδη, ὁ ὁποῖος εἶχε τοποθετηθεῖ στίς Κυκλάδες. Τὸ 1896 μετατέθηκε στὴν Ἀθήναν ὡς ἔφορος τῆς Συλλογῆς τῶν Ἐπιγραφῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Τὸ 1894 ἐγένετο διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἑρλάγγης μετὰ τὴν πραγματεία «Κριτικὰ καὶ ἐρμηνευτικὰ εἰς τὸν Πλουτάρχου Ἐρωτικόν», πού τυπώθηκε στὴν Ἀθήναν τὸν ἴδιον χρόνον στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά. Κατὰ τὸ διάστημα 1911-

1914 υπηρέτησε ως τμηματάρχης του Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, θέση στήν ὁποία τὸν διαδέχτηκε ὁ Κουρουιώτης, ἔτσι ὁ Λεονάρδος ἐπανῆλθε στὸ Ἐπιγραφικὸ Μουσεῖο, ὅπου παρέμεινε ὡς τὴν ἀποχώρησή του ἀπὸ τὴν Ὑπηρεσία.

Ὁ Λεονάρδος διεξήγαγε ἀνασκαφές στὴ Βαρβάσαινα τῆς Ἡλείας (1888), στὴ Βάχλια καὶ τὴ Δίβριτσα τῆς Ἀρκαδίας (1891) καὶ στὴ Λυκόσουρα, ὅπου ἀποκάλυψε τὸ ἱερὸ τῆς Δεσποίνης (1895, 1896). Ἡ σπουδαιότερη ἀνασκαφή του ὅμως ἦταν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀμφιαράου, κοντὰ στὸν Ὀρωπό, τὴν ὁποία ἄρχισε τὸ 1884 μὲ τὸν Φιντικλῆ καὶ συνέχισε ὡς τὸν θάνατό του (1884-1887, 1890, 1896, 1903-1904, 1906-1907, 1909, 1913, 1916, 1921-1929). Ἀποκάλυψε ὀλόκληρο τὸ ἱερὸ καὶ τὴν κατοικίδιο συνοικία καὶ βρῆκε πλῆθος εὐρημάτων τὰ ὁποῖα μὲ συντομία δημοσίευσε. Ἐκεῖνο ὅμως πού τὸν ἀπασχόλησε ιδιαίτερα καὶ στὴ μελέτη τοῦ ὁποίου διέπρεψε ἦταν οἱ ἐπιγραφές τοῦ ἱεροῦ, τίς ὁποῖες δημοσίευσε μὲ ὑποδειγματικὸ τρόπο καὶ μὲ σχόλια πού καὶ σήμερα κρατοῦν ἀκέραιη τὴν ἀξία τους. Μὲ τὴ μελέτη τοῦ Ἀμφιαρείου διαμόρφωσε τὴν ἐπιστημονικὴ του μέθοδο. Οἱ μελέτες του, ἐκεῖνες μάλιστα πού δημοσίευσε μετὰ τὸ 1917, ἀποτελοῦν θησαυροὺς ἐπιστημονικῶν καὶ ἐπιγραφικῶν γνώσεων, εἶναι ὅμως καὶ δοκιμασία γιὰ ἐκείνους πού δὲν γνωρίζουν καλὰ τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ νέα ἑλληνικὰ καὶ κυρίως τὴν ἐπιγραφικὴ. Τὰ κείμενά του, στρυφνὰ καὶ θεληματικὰ δυσνόητα, εἶναι γραμμένα σὲ γλώσσα ἀρχαϊστικὴ, ὅπου εἶναι φανερὴ ἡ θήρα τῶν ἀσυνήθιστων λέξεων καὶ ἡ τάση τῆς συμπύκνωσης μὲ τὴν ἄκρα ἀφαίρεση στὴν ἔκφραση καὶ τοῦτο σὲ μιὰν ἐποχὴ πού ἡ νέα ἑλληνικὴ εἶχε ἤδη ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ ἀρχαϊσμοῦ. Δεῖγμα τῶν ἀπολιθωμένων γλωσσικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Λεονάρδου, καὶ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἀντίφαση, εἶναι πὼς ἔκανε ἀπόπειρα καταργήσεως τῆς ψιλῆς (ΑΕ 1913, 237), προσπάθεια πού ὅμως ἐγκατέλειψε ἔπειτα ἀπὸ τὴ σφοδρότατη ἀντίδραση τοῦ Μιστριώτη, ὁ ὁποῖος μιλώντας στὸ Συμβούλιο τῆς Ἐταιρείας γιὰ τὴν καινοτομία τοῦ Λεονάρδου ὡς ἐπιμελητοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος εἶπε πὼς «ἐν τῇ ἐπικεφαλίδι τῶν διατριβῶν τοῦ τελευταίου τόμου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος δὲν ὑπάρχει τὸ ψιλὸν πνεῦμα. Τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἐπίστευσα τοὺς ὀφθαλμούς μου, διότι ἀνὴρ, ὅστις εἶναι καὶ ἑλληνιστὴς ἄριστος καὶ φιλόπατρις, ἠθέλησε νὰ ποιήσῃ ἀρχὴν ἣτις ἠδύνατο νὰ ἐκκληφθῆ ὡς πρῶτον βῆμα χωρισμοῦ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας γλώσσης. Βεβαίως ἡ διαφορὰ ἦν ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ εἶναι μικρά, ἀλλ' ἐὰν σπουδαιότατον ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν καθιερώσῃ καὶ μικρὰν διαφορὰν, ἄλλοι χυδαῖζοντες θέλουσιν προβῆ εἰς ὀλοσχερὴ κατάλυψιν τῶν πνευμάτων καὶ τῶν τόνων. Διὰ ταῦτα προτείνω εἰς τὸ Συμβούλιον, ἵνα ἀπαγορευθῆ ἐν τῷ μέλλοντι ἡ κατάλυψις τοῦ ψιλοῦ πνεύματος». Ὁ Λεονάρδος ἀντέδρασε σὲ ὅσα εἶπε ὁ Μιστριώτης, ὁ ὁποῖος δὲν θέλησε νὰ δώσει συνέχεια στὴν «ἀντεθνικὴν» πράξιν καὶ γιὰ τὴ φιλία πού αἰσθανόταν πρὸς τὸν Λεονάρδο καὶ πρὸς τὸν θεῖο

Αθῆναι, τῆς 16^{ης} Ιουλίου 1914.

τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.

Παραιτοῦμαι ἐν συμβουλίᾳ
καὶ δὲ καὶ ἐν τῆς δημοσιευτικῆς
ἐπιτροπείας μετουσίᾳ, ἐτι δὲ καὶ
ἐν τῆς τοπωνυμικῆς. Παρὰ τοῦ
τῆς Παιδείας ὑπουργείου ἠτησάμην
ὅπως ἀπαλλάξῃ με τῆς ἐποπτείας
τῶν παρὰ τὸ Ἀνδρονίκου ὥρολόγιον
ανασκαφῶν.

Μετὰ τιμῆς
Βελεονάρδου.

146. Ἡ ἐπιστολὴ παραίτησης τοῦ Βασ. Λεονάρδου ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ συμβούλου μετὰ τὴ σύγκρουσίν του μετὸν Μιστριώτη γιὰ τὸ θέμα τῆς κατάργησης στὰ κείμενα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τοῦ φιλοῦ πνεύματος: «Παραιτοῦμαι τὴν συμβουλίαν καὶ δὲ καὶ τὴν τῆς δημοσιευτικῆς ἐπιτροπείας μετουσίαν, ἐτι δὲ καὶ τὴν τῆς τοπωνυμικῆς. Παρὰ τοῦ τῆς Παιδείας ὑπουργείου ἠτησάμην ὅπως ἀπαλλάξῃ με τῆς ἐποπτείας τῶν παρὰ τὸ Ἀνδρονίκου ὥρολόγιον ανασκαφῶν». Πιστὸς ὁ Λεονάρδος στὴν ἀρχὴν του παραλείπει καὶ στὸ γράμμα του τοῦτο τὸ φιλὸ πνεῦμα. Ἡ προσπάθειά του, ἡ ὁποία ἀπέβλεπε ὅμως στὸν περαιτέρω ἐξαρχαϊσμό τῆς γλώσσας, δὲν τελεσφόρησε μετὰ τὴ σφοδρὴ ἀντίδραση τοῦ Μιστριώτη.

του Εὐθύμιου Καστόρχη. Ἀξιοσημείωτο εἶναι πὼς ὁ Λεονάρδος παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ συμβούλου τῆς Ἑταιρείας (16 Ἰουλίου 1914) καὶ τοῦ μέλους τῆς δημοσιευτικῆς ἐπιτροπείας μὲ γράμμα τοῦ στὸ ὁποῖο ἔλειπε ἡ ψιλὴ. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως ὡς διευθυντῆς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος καθόρισε ὅτι οἱ μελέτες ποῦ δημοσιεύονταν σ' αὐτὴν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐν γλώσσει καθαρειούσει τε καὶ εὐπρεπεῖ συντεταγμένοι. Ἡ σχολαστικὴ ἀπασχόληση τοῦ Λεονάρδου μὲ τὴ λεξιθηρία τὸν ἐμπόδισε, παρὰ τὶς τεράστιες γνώσεις του καὶ τὸν χρόνο ποῦ διέθετε, νὰ δώσει γιὰ τὸ Ἀμφιάρειον συνθετικὸ ἔργο καὶ συνολικὴ δημοσίευση, κάτι ποῦ μόνο ὁ ἀνασκαφῆας μπορεῖ νὰ κάνει σωστά, ὅπως ὅλοι γνωρίζουμε, ἔτσι εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ βασιζόμαστε στὶς σύντομες ἐκθέσεις του ποῦ δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς.

Εἶναι πολλοὶ οἱ ὄροι ποῦ εἰσήγαγε ὁ Λεονάρδος στὴν ἀρχαιολογία, στὴν καθαρειούσει βέβαια, ὅπως ἡ ὄνομασία *κοῦρος* ποῦ μεταχειρίστηκε αὐτὸς πρῶτος, προσωρινὰ ὅπως τόνισε: *ἐπιτραπήτω μέχρι τῆς ὀριστικῆς διακρίσεως καὶ ὄνομασίας τῶν ἐν λόγῳ ἀγαλμάτων νὰ καλῶμεν αὐτὰ συντομίας χάριν κούρους*. Δικός του ἐπίσης εἶναι ὁ ὄρος *μοχλοβόθριον* γιὰ τὴ *λοσταιριά* τῶν μαρμαράδων. Τοῦ ἄρεσε νὰ παραφράζει ἐκφράσεις τῶν ἀρχαίων, ὅπως π.χ. τὸ *ὀμαλῶς ἀνώμαλον* τοῦ Ἀριστοτέλους (Ποιητ. 1454a) σὲ κάποια περιγραφὴ κτιρίου.

Τὶς ἐπιγραφὰς τοῦ ἱεροῦ φρόντισε νὰ δημοσιεύσει χωρὶς καθυστέρηση καὶ πρόσφερε στὸν Lolling κάθε εὐκολία στὴ μελέτη ἐκείνων ποῦ ὁ ἴδιος δὲν εἶχε τὸν χρόνο νὰ παρουσιάσει. Ἔτσι πολλὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Ὠρωποῦ ἐμφανίζονται ἀπὸ τὸν Dittenberger στὸ *Corpus* γιὰ πρώτη φορὰ ἐνῶ εἶχαν βρεθεῖ στὴν ἀνασκαφή. Μὲ μεθοδικότητα παρασκευάζε ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του τὴ δημοσίευση τῶν ἀνέκδοτων ἐπιγραφῶν τοῦ ἱεροῦ. Περνοῦσε τὰ καλοκαίρια του στὸ Ἀμφιάρειον σκάβοντας καὶ μελετώντας τὶς ἐπιγραφὰς του καὶ ὑποδεχόταν μὲ ἰδιαίτερη εὐγένεια τοὺς φιλόφρονες ποῦ ἐπισκέπτονταν, πεζοπόροι, τὸ ἱερό. Δὲν παρέλειπε ἐπίσης νὰ δίνει τὴ βοήθειά του σὲ ὅποιον τὴ ζητοῦσε.

Ὡς διευθυντῆς τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου ἐργάστηκε μὲ μεθοδικότητα στὴν κατάταξη τῶν ἐπιγραφῶν σύμφωνα μὲ τὴν τάξη ποῦ βρίσκονται δημοσιευμένες στὸ *Corpus*.

Στὴν Ἑταιρεία ὁ Λεονάρδος πρόσφερε μὲ ἀφοσίωση μεγάλες ὑπηρεσίες ὡς σύμβουλος καὶ μέλος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ΑΕ. Μὲ τὴ γνώση τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῆς ἀρχαιολογίας ποῦ εἶχε, φρόντιζε γιὰ τὴν ἄσπογη ἐπιστημονικὴ ἐμφάνιση τοῦ περιοδικοῦ καὶ τοῦτο εἶναι ἐμφανὲς στοὺς τόμους ποῦ ἐπιμελήθηκε.

Πολίτης
Νικόλαος
(1852-1921)

Σύμβουλος (1909-1911) καὶ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας (1918-1920). Γεννήθηκε στὴν Καλαμάτα καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα. Σπούδασε φιλοσοφία καὶ νομικὰ στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ στὴ Γερμανία ὡς ὑπότροφος τῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴν Ἑλλάδα ἀνέ-

λαβε την κατάταξη της βιβλιοθήκης της Βουλής. Τò 1882 διορίστηκε ύφηγητής της έλληνικής μυθολογίας, τò 1884 τμηματάρχης της Μέσης Έκπαιδύσεως στò Έργασίεο Παιδείας καί τò διάστημα 1885-1888 διετέλεσε γενικός έπιθεωρητής τών δημοτικών σχολείων, στà όποία αύτòς πρώτος εισήγαγε τή διδασκαλία τών νέων έλληνικών. Τò 1889, μετὰ τήν άπομάκρυνσή του άπό τò δημόσιο, ανέλαβε μαζί με τόν Γ. Δροσίνη τή διεύθυνση τού περιοδικού «Έστία». Τò 1890 διορίστηκε τακτικός καθηγητής της μυθολογίας στò Πανεπιστήμιο. Έπήρξε ένας άπό τούς ιδρυτές της Έστορικής καί Έθνολογικής Έταιρείας καί ιδρυτής, τò 1908, της Λαογραφικής Έταιρείας καί τού περιοδικού της «Λαογραφία». Ό Ν. Πολίτης είναι ό θεμελιωτής στην Έλλάδα της έπιστήμης της Λαογραφίας καί έρεύνησε καί μελέτησε όσο κανείς άλλος τόν βίο, τὰ τραγούδια, τις παραδόσεις καί τις παροιμίες τού έλληνικού λαού. Τò έργο του είχε επίδραση στην έλληνική ποίηση καί άνοιξε δρόμους μελέτης της έλληνικής ιστορίας. Βιογραφία του καί κατάλογο τών έργων του έχει γράψει ό Στ. Κυριακίδης, «Λαογραφία» τομ. Ζ' (1923) σ. θ'-να'. Η θητεία τού Ν. Πολίτη ως προέδρου της Έταιρείας συνέπεσε με μιὰ πολύ ταραγμένη περίοδο της νεώτατης ιστορίας μας.

**Σωτηριάδης
Γεώργιος**
(1852-1942)

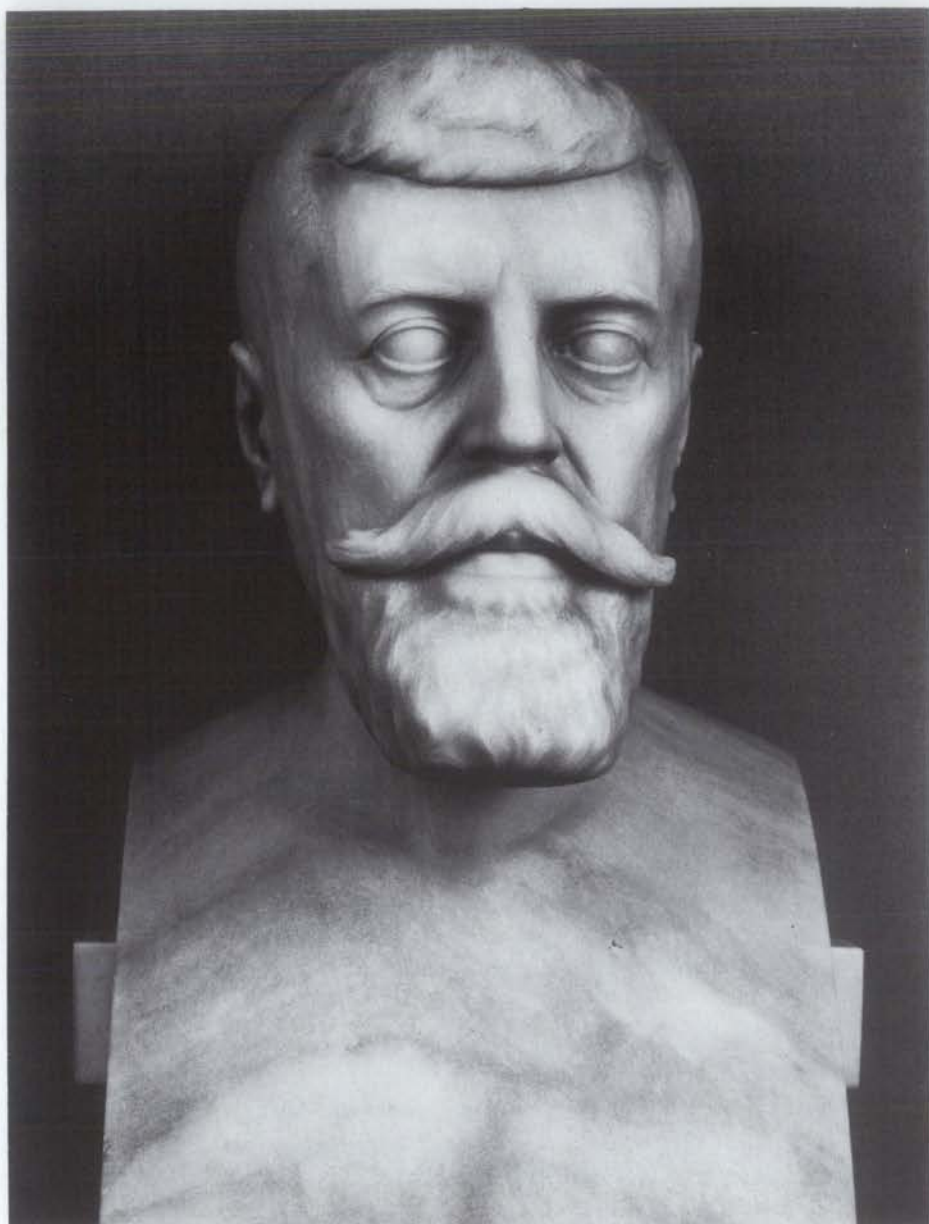
Έντιπρόεδρος (1918-1920). Γεννήθηκε στò Σιδηρόκαστρο της Μακεδονίας καί σπούδασε στην Άθήνα καί στη Γερμανία. Διορίστηκε στην Άρχαιολογική Έπηρεσία τò 1896, άπό τήν όποία άποχώρησε τò 1912 για νά καταλάβει τήν έδρα της ιστορίας στò Πανεπιστήμιο της Άθήνας. Για μικρό διάστημα διετέλεσε καθηγητής καί στò Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, τού όποιου ήταν ό πρώτος πρύτανης. Έπήρξε άκάματος άνασκαφέας καί διεξήγαγε μεγάλες καί πολυτελείς άνασκαφές στόν Θέρμο, στη Βοιωτία, στη Φωκίδα, στη Λοκρίδα καί σε προχωρημένη ήλικία στην περιοχή τού Μαραθώνος.

**Δραγάτης
Έάκωβος**
(1853-1935)

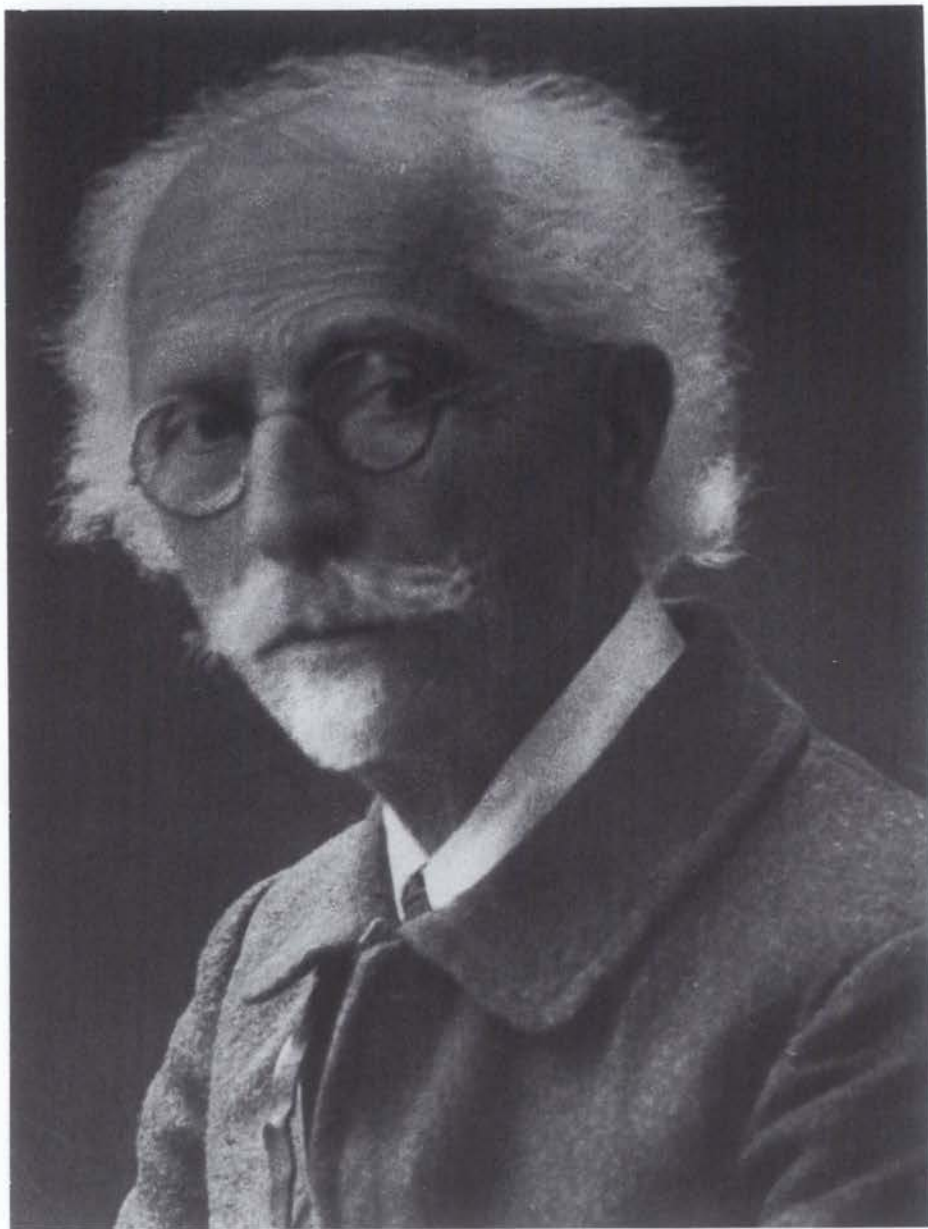
Σύμβουλος (1915-1917, 1927-1935) καί γραμματεύς (1920-1923). Γεννήθηκε στόν Πειραιά, ή καταγωγή του όμως ήταν άπό τή Σίφνο. Σπούδασε φιλολογία στην Άθήνα καί ύπηρέτησε ως καθηγητής καί γυμνασιάρχης στην Κόρινθο καί τόν Πειραιά. Τò 1903 ίδρυσε δικό του ιδιωτικό σχολείο στόν Πειραιά, τò όποιο μετέφερε τò 1910 στην Άθήνα. Για μικρό διάστημα ύπηρέτησε ως υπάλληλος της βιβλιοθήκης της Έταιρείας. Διετέλεσε έπιμελητής τών Άρχαιοτήτων στόν Πειραιά, όπου διεξήγαγε πολλές άνασκαφές. Άνασκαφές έπίσης καί έρευνες έκανε καί στη Σίφνο.

**Μπενάκης
Έντώνιος**
(1870-1954)

Έντιπρόεδρος α' (1932-1949), πρόεδρος (1949-1954). Γεννήθηκε στην Άλεξάνδρεια καί σπούδασε στην Άθήνα, στην Άλεξάνδρεια καί στην Όξφόρδη. Ήταν άδελφός της Πηνελόπης Δέλτα, ή όποια

147. Προτομή του Νικολάου Πολίτου (1852-1921), προέδρου τῆς 'Α. Έτ. (1918-1920), ἔργο τοῦ Μιχ. Τόμπρου (φωτ. ΑΑΕ).

148. Γεώργιος Σωτηριάδης (1852-1942), αντιπρόεδρος τῆς 'Α. 'Ετ. (1918-1920)
(φωτ. ΑΑΕ).

149. *Ύάκωβος Δραγάτσης (1853-1935), γραμματεὺς τῆς Ἄ. Ἐτ. (1920-1923) (φωτ. ΑΑΕ).*

«ἐξιστόρησε» τὴν παιδική του δράση στὸ μυθιστόρημά της *Τρελάντωνης*. Ἔργαστηκε στὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Ἀγγλία, στὶς οἰκογενειακὲς ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις Χωρέμη-Μπενάκη. Στὴν Ἑλλάδα ἐγκαταστάθηκε τὸ 1926. Ἦταν ὁ ἰδρυτὴς καὶ δημιουργὸς τοῦ ὁμώνυμου μουσείου, τοῦ ὁποῖου τὸ περιεχόμενον ἀποτελέσαν οἱ προσωπικὲς καὶ οἰκογενειακὲς συλλογὲς ἔργων τέχνης, κειμηλίων καὶ ἐνθυμίων. Διετέλεσε ὑπουργὸς Γεωργίας στὴν κυβέρνηση Δεμερτζῆ (1935) καὶ Ἰω. Μεταξᾶ ὡς τὶς 3 Ἰουνίου 1936.

**Παπούλιας
Δημήτριος**
(1878-1932)

Ἀντιπρόεδρος β' (1916-1917, 1920-1922), ἀντιπρόεδρος (1922-1932), καθηγητὴς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν (1911-1932) καὶ ἰδρυτικὸ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1926). Καταγόταν ἀπὸ τὴ Δημητσάνα, σπούδασε νομικὰ στὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Γερμανία καὶ εἰδικεύτηκε στὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ καὶ τὸ ρωμαϊκὸ δίκαιο. Ὑπῆρξε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς σύνταξης τοῦ ἀστικοῦ κώδικος (1911-1915), τοῦ ὁποῖου ἐπεξεργάστηκε κυρίως τὸ περὶ γάμου μέρος. Διετέλεσε πρόεδρος τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» καὶ εἰσηγητὴς καὶ συντάκτης τοῦ Πανεπιστημιακοῦ Ὄργανισμοῦ τοῦ 1922. Εἶναι ἰδρυτὴς στὴν Ἑλλάδα τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου καὶ τοῦ ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου στὴν Ἀκαδημία.

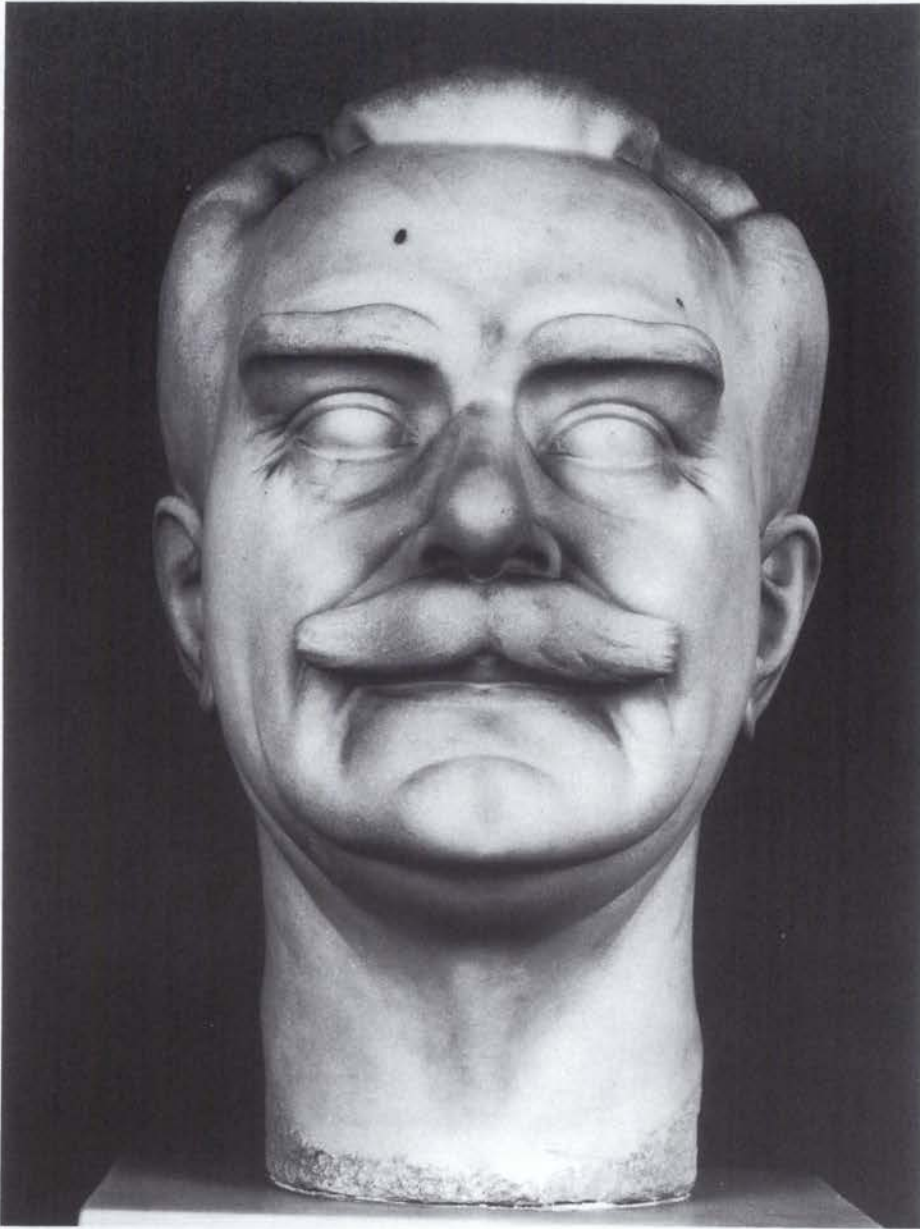
**Οἰκονόμος
Γεώργιος**
(1883-1951)

Γραμματεὺς (1924-1951), καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθῆνας (1928-1951) καὶ ἰδρυτικὸ μέλος τῆς Ἀκαδημίας (1926). Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα καὶ πατέρας του ἦταν ὁ Παν. Οἰκονόμος (1852-1931), σύμβουλος τῆς Ἑταιρείας (1911-1917) καὶ παιδαγωγός. Ὁ Γ. Οἰκονόμος σπούδασε φιλολογία στὴν Ἀθήνα καὶ κατόπιν, μὲ ὑποτροφία τῆς Ἑταιρείας, σπούδασε ἀρχαιολογία στὰ Πανεπιστήμια τῆς Βόννης, τοῦ Μονάχου καὶ τοῦ Βερολίνου. Πᾶρε ἐπίσης γιὰ σπουδὲς καὶ μελέτη στὴν Ἀγγλία, τὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἰταλία. Τὸ 1908 διορίστηκε βοηθὸς τοῦ Καββαδία στὶς ἀνασκαφὲς τῆς Ἀρχαίας Ἀγορᾶς καὶ τὸ 1910 ἔφορος Ἀρχαιοτήτων τοῦ δημοσίου, διετέλεσε μάλιστα ὁ πρῶτος ἔφορος Ἀρχαιοτήτων τῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὸ διάστημα 1921-1922 ἔκανε ἀνασκαφὲς στὶς Κλαζομενὲς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀπὸ τὸ 1923 ὡς τὸ 1928 διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου, τὸ 1926 ἔγινε ἀριστίνδην ἀκαδημαϊκὸς καὶ τὸ 1928 ἐκλέχτηκε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀθῆνας. Τὸ 1930 ἀνέλαβε τὴ διεύθυνση τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, θέση τὴν ὁποία διατήρησε ὡς τὸ 1933. Τότε διορίστηκε διευθυντὴς Ἀρχαιοτήτων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας (1933-1937) καὶ ἀργότερα γενικὸς διευθυντὴς Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν (1937-1938). Διετέλεσε ἐπίσης καὶ γενικὸς γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας. Διεξήγαγε ἀνασκαφὲς στὴν Ἀρχαία Ἀγορά, στὴ Θισόα (Παλαιοκάτινα), στὴ Μουνιχία (Καστέλλα), στὸν Κεραμεικὸ ὄπου συνεργάστηκε μὲ τὸν Brückner, στὶς Κλαζομενὲς, στὰ Μαζαρακάτα

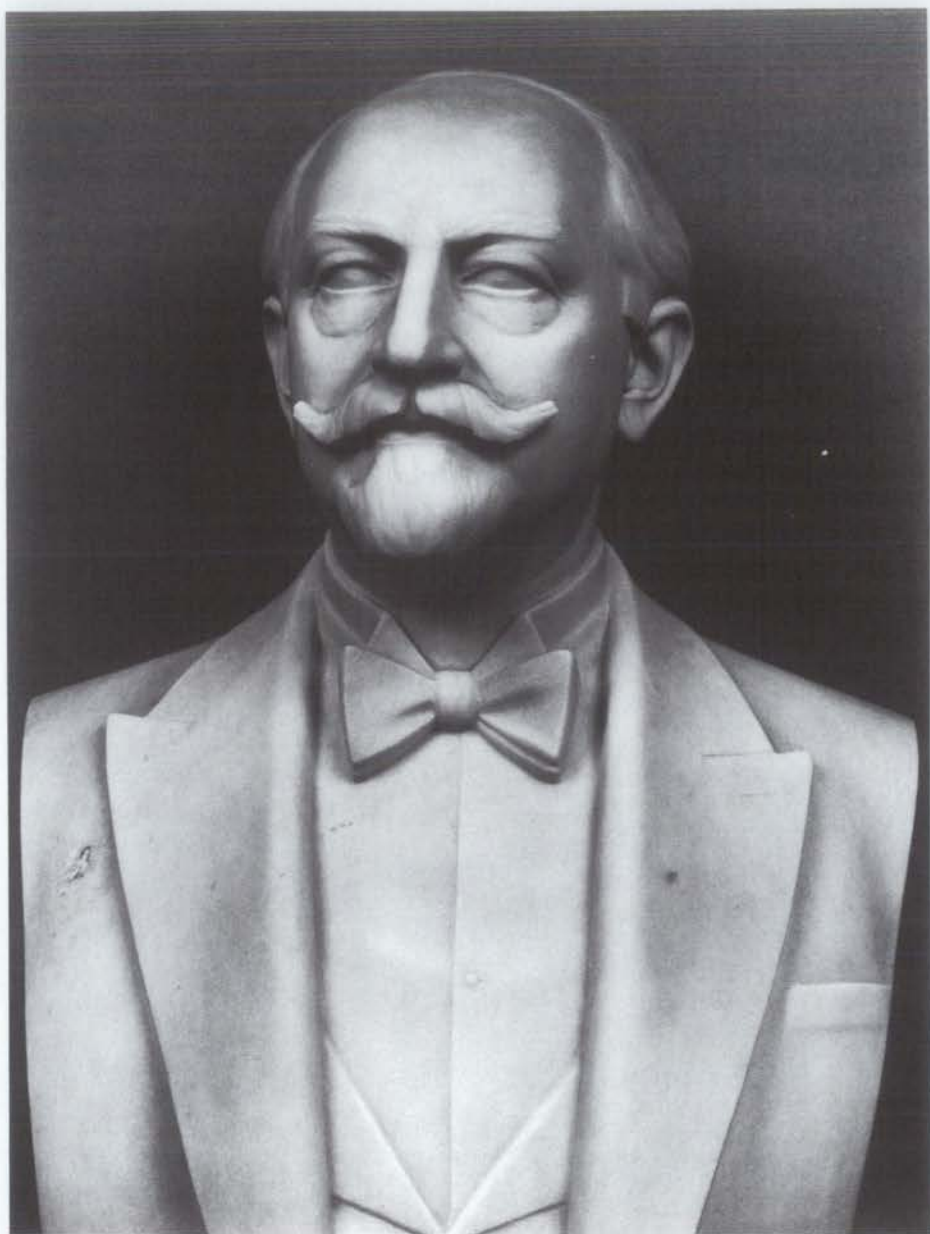

150. Ἀντώνιος Ἐμ. Μπενάκης (1870-1954), ἀντιπρόεδρος α' καὶ πρόεδρος τῆς Ἀ. Ἐτ. (1932-1954), ἀδελφὸς τῆς Πηνελόπης Δέλτα (φωτ. τοῦ 1936-1937).

151. Προτομή του Δημητρίου Παπούλια (1878-1932), αντιπροέδρου α' της 'Α. Έτ. (1922-1932), έργο του Μιχ. Τόμπρου (φωτ. ΑΑΕ).

152. Προτομή του Γεωργίου Οικονόμου (1883-1951), γραμματέως τῆς Ἀ. Ἐτ. (1924-1951), ἔργο τοῦ Νικ. Περαντινοῦ (φωτ. ΑΑΕ).

της Κεφαλληνίας, στην Πέλλα και στη Μεσσήνη συνεχίζοντας τις ανασκαφές του Σοφούλη.

**Όρλάνδος
Αναστάσιος**
(23 Δεκ. 1887-
6 Οκτ. 1979)

Σύμβουλος (1927-1951), γραμματεὺς (1951-1979). Γεννήθηκε στην Ἀθήνα και καταγόταν ἀπὸ τὸν Ἰω. Όρλάνδο, πρόεδρο τοῦ Βουλευτικοῦ κατὰ τὸν Ἀγώνα. Σπούδασε ἀρχιτεκτονικὴ (1908) καὶ φιλολογία (1915) στὴν Ἀθήνα καὶ διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Dörfeld, τοῦ Kago, τοῦ Heberdey καὶ τοῦ A. von Premerstein. Διετέλεσε κατὰ τὸ διάστημα 1910-1917 ἀρχιτέκτων τῆς Ἀναστηλώσεως τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τὸν Ν. Μπαλᾶνο, διευθυντῆς Ἀναστηλώσεως τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς Ἑλλάδος (πλὴν Ἀκροπόλεως) κατὰ τὸ διάστημα 1920-1942, διευθυντῆς Ἀναστηλώσεως τῶν ἀρχαίων καὶ ἱστορικῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ 1942 ὡς τὸ 1958, τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μορφολογίας καὶ ρυθμολογίας τοῦ Πολυτεχνείου (1919-1940), τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Πολυτεχνείου (1943-1958) καὶ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1939-1958), ἰδρυτικὸ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τὸ 1950 καὶ γενικὸς γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας ἀπὸ τὸ 1956 ὡς τὸ 1966.

Δὲν εἶναι εὐκόλη ἡ περιγραφή τῆς δράσης καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Όρλάνδου γιατί ταυτίζεται μὲ τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα ὡς τὸ 1979. Ὡς καθηγητὴς μόρφωσε καὶ ἔδωσε κατεύθυνση στοὺς μαθητὲς του, ἀρχιτέκτονες καὶ ἀρχαιολόγους, καὶ οἱ ἰδέες του γιὰ τὴν ἀναστήλωση τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν βυζαντινῶν μνημείων κυριάρχησαν καὶ ἐφαρμόστηκαν χωρὶς ἀντίρρηση. Μὲ τὴν ἀνασκαφικὴ καὶ συγγραφικὴ του δράση καλύπτει ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας, ἀπὸ τὴν προϊστορικὴ μέχρι τοῦ 19ου αἰ. καὶ ὡς διευθυντῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καθόρισε τὴ μορφή τῶν περισσότερων ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ δημιούργησε ἀρχιτεκτονικὴ παράδοση.

Ὁ Όρλάνδος πρόσφερε στὴν Ἐταιρεία μεγάλες ὑπηρεσίες μὲ τὸ ἐπιστημονικὸ του κύρος καὶ ἡ περίοδος τῆς γραμματείας του ὑπῆρξε ἐποχὴ ἀκμῆς στὶς ἀνασκαφές, τὶς ἀναστηλώσεις, τὶς δημοσιεύσεις. Μετὰ τὸν Κουμανούδη ἦταν ἡ σημαντικότερη μορφή τῆς Ἐταιρείας.

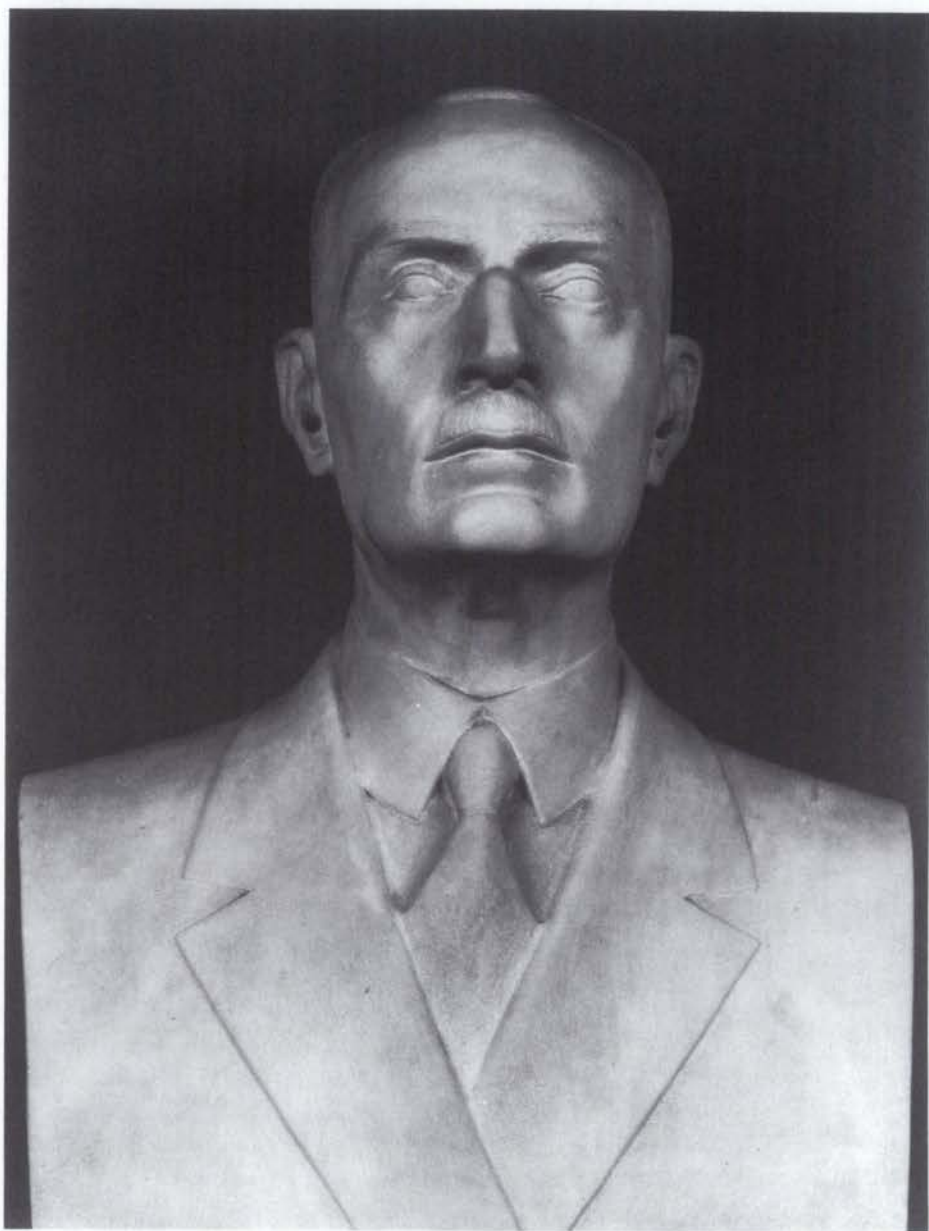
Ὁ Όρλάνδος εἶναι μέγας εὐεργέτης τῆς Ἐταιρείας γιατί τῆς κληροδότησε μεγάλο χρηματικὸ ποσὸ σὲ χρυσὸ καὶ οἰκοδομὴ στὴν Ἀθήνα.

**Πουλίτσας
Παναγιώτης**
(1884-1968)

Σύμβουλος (1947-1949), ἀντιπρόεδρος (1949-1954), πρόεδρος (1954-1968), ἀπὸ τὸ Γεράκι τῆς Λακωνίας. Σπούδασε νομικά, διετέλεσε πρωτοδικὴς καὶ ἐφέτης καὶ ἔφθασε ὡς τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Τὸ 1946 ἔγινε πρόεδρος βραχύβιας ὑπηρεσιακῆς κυβέρνησης.

153. Άναστάσιος Κ. Όρλάνδος (1887-1979), γραμματεὺς τῆς 'Α. Έτ. (1951-1979).

154. Προτομή του Παναγιώτη Πουλίτσα (1884-1969), προέδρου τῆς Ἀ. Ἐτ. (1954-1968), ἔργο τοῦ Βασ. Φαληρέα (φωτ. ΑΑΕ).

**Βέλτσος
Γεώργιος**
(1891-1980)

Σύμβουλος (1924-1954), αντιπρόεδρος (1954-1968) και πρόεδρος (1968-1980). Γεννήθηκε στην Έρμούπολη της Σύρου και σπούδασε νομικά στην Αθήνα. Υπηρέτησε ως υπάλληλος του γραφείου της Έταιρείας και επιμελητής της βιβλιοθήκης της (1910-1917). Δικηγόρησε στα δικαστήρια της Αθήνας και τον Άρειο Πάγο από το 1917 ως το 1937, όποτε ανέλαβε τη θέση του εφόρου των γραφείων της Ακαδημίας. Ο Βέλτσος γνώριζε καλά τα πράγματα της Έταιρείας και με τη δική του πρωτοβουλία, την επιμονή και την παρακολούθηση οργανώθηκε το αρχείο της Έταιρείας από το 1957.

**Μυλωνάς
Γεώργιος**

Σύμβουλος (1969-1971), αντιπρόεδρος (1978-1979) και γραμματέας (1979-1986) της Έταιρείας. Γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1898 και έκανε τις εγκύκλιες σπουδές του στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης και το Αμερικανικό Κολλέγιο Παραδείσου Σμύρνης. Το 1919 γράφτηκε ως δευτεροετής φοιτητής στη Φιλοσοφική Σχολή της Αθήνας, από την οποία αποφοίτησε το 1922 ενώ συγχρόνως υπηρετούσε στο Τάγμα Προσκολλήσεως της Στρατιάς Μικράς Ασίας. Κατά τις προσπάθειές του να διαφύγει, μετά την καταστροφή, στη Σάμο, αιχμαλωτίστηκε από τους Τούρκους και έμεινε εγκλειστος στα στρατόπεδα της Μαγνησίας και της Σμύρνης από όπου, στις αρχές Μαρτίου του 1923, δραπέτευσε και κατέφυγε σε γαλλικό εμπορικό πλοίο, του οποίου το πλήρωμα τον παρέδωσε πάλι στους Τούρκους. Χάρη σε γενναίο χρηματικό ποσό που δανείστηκε από τους Αμερικανούς καθηγητές του Κολλεγίου και έδωσε στους Τούρκους δεσμοφύλακές του μπόρεσε να ελευθερωθεί και να φθάσει στην Αθήνα τον Απρίλιο του 1923, όπου προσλήφθηκε από την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών ως βοηθός του αρχιτέκτονα της Γενναδείου βιβλιοθήκης Stuart Thomson. Κατά το διάστημα 1923-1928 παρακολούθησε και εργάστηκε στις ανασκαφές της Σχολής στην Παλαιά Κόρινθο, τη Νεμέα και τα Αγιοργήτικα και το 1928 όργάνωσε και έλαβε μέρος στη μεγάλη ανασκαφή της Ολύμπου με τον David M. Robinson. Το 1927 έγινε διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών, το 1928 παρακολούθησε μαθήματα αρχαιολογίας στο Johns Hopkins University και μετά από τη λήψη δεύτερου διδακτορικού διπλώματος δίδαξε για βραχύ διάστημα στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου. Το 1930 αναγκάστηκε να επιστρέψει στην Ελλάδα, όπου ασχολήθηκε με τη μελέτη της τοπογραφίας της Αττικής, την ανασκαφή του Αγίου Κοσμά και της Έλευσίνος, και ολιγόωρη διδασκαλία στο γυμνάσιο Ιωάννου Μεταξά. Το 1931 επέστρεψε στις Ηνωμένες Πολιτείες και δίδαξε στο Πανεπιστήμιο του Illinois ως το 1933 και στο Washington University του St. Louis ως την αποχώρησή του από το Πανεπιστήμιο εκτός από τη χρονιά 1939-1940 που δίδαξε πάλι στο Πανεπιστήμιο του Illinois. Κατά τη διάρκεια του πολέμου ο Μυλωνάς εργάστηκε έντονα για να βοηθήσει την Ελλάδα με διαλέξεις, διδασκαλία και συγγραφές.

155. Γεώργιος Βέλτσος (1891-1980), αντιπρόεδρος και πρόεδρος της 'Α. Έτ. (1954-1980).

156. Γεώργιος Έ. Μυλωνάς, γραμματεὺς τῆς Ἀ. Έτ. (1979-1986).

Σημαντικό είναι το ανασκαφικό έργο του Μυλωνά στην Όλυμπο (1928, 1932, 1938), στη Μυκηβέρνα (1938), στο Πολύστυλο και στον Άκροπόταμο (1938), στον Άγιο Κοσμά (1930, 1931, 1952), στην Έλευσίνα (1931-1934, 1952-1954, 1956-1957) και στις Μυκήνες (1951-1954 και 1958 ως σήμερα), το οποίο συμπληρώθηκε με τις μεγάλες δημοσιεύσεις του.

Το 1968 έφυγε όριστικά από τις ΗΠΑ και εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα. Το 1969 έγινε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών και το 1980 πρόεδρος της. Τιμήθηκε με πολλές αμερικανικές και ελληνικές διακρίσεις, είναι μέλος ελληνικών και ξένων επιστημονικών σωματείων και ως το 1985 διετέλεσε πρόεδρος της Επιτροπής Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως (ΕΣΜΑ).

**Κοντολέων
Νικόλαος**
(1910-1975)

Σύμβουλος (1957-1968), αντιπρόεδρος (1968-1975). Γεννήθηκε στη Χίο και σπούδασε στην Αθήνα και τη Γερμανία. Διορίστηκε στην Αρχαιολογική Υπηρεσία το 1933 και υπηρέτησε στις Κυκλάδες, την Αθήνα, τη Χίο και από το 1945 ως το 1956 διετέλεσε έφορος Αρχαιοτήτων Κυκλάδων και Σάμου. Το 1956 έγινε καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και κατά το διάστημα 1973-1974 διετέλεσε γενικός επιθεωρητής Αρχαιοτήτων. Έπεδειξε μεγάλη ανασκαφική δραστηριότητα και σημαντικό μέρος των γνώσεών μας για τις Κυκλάδες οφείλεται στις συστηματικές έρευνές του.

**Ζέπος
Παναγιώτης**
(1908-1985)

Σύμβουλος (1957-1979), αντιπρόεδρος (1979-1980) και πρόεδρος (1980-1985). Γεννήθηκε στην Αθήνα, σπούδασε στο Πανεπιστήμιό της και κατόπιν στο Βερολίνο (1931-1933). Το 1934 έγινε ύφηγητής στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, το 1939 έκτακτος καθηγητής, το 1940 τακτικός καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το 1953 καθηγητής του Αστικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Για το σημαντικό νομικό του έργο βλ. Ξένιον, Festschrift für Pan. J. Zepos, I, 1973 σ. V-VIII.

**Καρούζου
Σέμνη**

Αντιπρόεδρος (1975-1977). Γεννήθηκε στην Τρίπολη και σπούδασε στην Αθήνα με καθηγητές τον Τσουντα, τον Σωτηριάδη και τον Καββαδία, και στο Μόναχο. Διορίστηκε με διαγωνισμό στην Αρχαιολογική Υπηρεσία το 1921 και υπηρέτησε στο Ναύπλιο και την Αθήνα ως επιμελήτρια Αρχαιοτήτων και έφορος της Συλλογής των Αγγείων του Εθνικού Μουσείου. Το 1964 αποχώρησε από την Υπηρεσία με τον βαθμό της γενικής εφόρου των Αρχαιοτήτων. Εκτός από τα βιβλία και τις μελέτες της, των οποίων η σημασία είναι καιρία για τη γνώση και την κατανόηση των μνημείων της αρχαίας τέχνης, μεγάλο ύπηρξε το έργο της, με τη συνεργασία του Χρήστου Καρούζου, στην ανασύσταση του Εθνικού Μουσείου μετά τον πόλεμο.

157. Ὁ Νικόλαος Κοντολέων (1910-1975), ἀντιπρόεδρος τῆς Ἀ. Ἐτ. (1968-1975), ἐπαινεῖ τὸν νέο ἐπίτιμο διδάκτορα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Louis Robert, ἐπίτιμο ἀντιπρόεδρο τῆς Ἀ. Ἐτ. (φωτ. τῆς 2 Νοεμβρ. 1962).

158. Παναγιώτης Ζέπος (1908-1985), αντιπρόεδρος και πρόεδρος της 'Α. Έτ. (1979-1985).

Τραυλός
Ίωάννης
(1908-1985)

Σύμβουλος (1972-1974, 1978-1980) και αντιπρόεδρος (1980-1985), αρχιτέκτων και αρχαιολόγος. Γεννήθηκε στο Ροστόβ της Ρωσίας και σπούδασε στο Βαρβάκειο και στο ΕΜΠ με καθηγητές τὸν Ἄ. Ὀρλάνδο και τὸν Δημ. Πικιώνη. Τὰ ἔτη 1952/53 και 1967/68 παρέμεινε στὸ Institute for Advanced Studies τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Princeton. Πολὺ νέος ἤδη ἄρχισε νὰ συνεργάζεται με ἐξέχοντες Ἑλληνες και ξένους ἀρχαιολόγους και κατέγινε κυρίως στὴ μελέτη τῆς ἀττικῆς και ἀθηναϊκῆς ἀρχαιολογίας και ἀρχιτεκτονικῆς. Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν μελετῶν του, οἱ ὁποῖες εἶναι πλουτισμένες με σχέδια τὰ ὁποῖα ἔχουν δημιουργήσει παράδοση στὴν ἀρχαιολογία και τὴν ἀρχιτεκτονική, μερικὰ μεγάλα ἔργα ἀποτελοῦν πλέον τὰ ἀπαραίτητα βοηθήματα μελέτης τῶν σχετικῶν θεμάτων: «Πολεοδομικὴ ἐξέλιξις τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, Ἀθῆναι 1960»· «Νεοκλασσικὴ Ἀρχιτεκτονικὴ στὴν Ἑλλάδα, ἔκδ. Ἐμπορικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1967»· «Bildlexikon zur Topographie des antiken Athen, Tübingen 1971», και με τὴν Ἀγγελικὴ Κόκκου «Ἐρμούπολη, ἔκδ. Ἐμπορικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1980». Σημαντικότερη ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ τοῦ Τραυλοῦ στὴ σύνταξη και ἔκδοσις τοῦ μεταθανάτιου ἔργου τοῦ Ἄν. Ὀρλάνδου, «Λεξικὸν ἀρχαίων ἀρχιτεκτονικῶν ὄρων, Ἀθῆναι 1986» (ΒΑΑΕ ἀρ. 94).

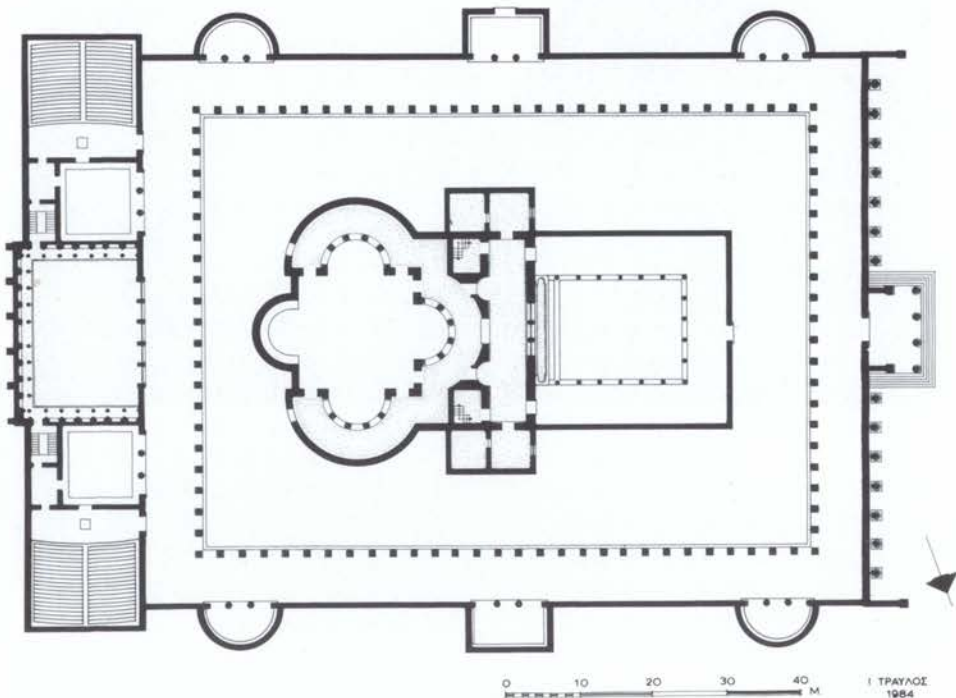
Δοντᾶς
Γεώργιος

Σύμβουλος (1972-1974, 1978-1985) και ἀντιπρόεδρος (1985-1986). Γεννήθηκε τὸ 1923 στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἔκανε τὶς ἐγκύκλιες σπουδές του και σπούδασε ἀρχαιολογία στὴν Ἀθήνα και τὸ Μόναχο. Διορίστηκε με διαγωνισμό στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία τὸ 1949 και ὑπῆρξε ὡς ἐπιμελητὴς και ἔφορος Ἀρχαιοτήτων στὴ Ρόδο, τὴν Κέρκυρα και τὴν Ἀθήνα, ὅπου διετέλεσε ἐπὶ χρόνια ἔφορος Ἀκροπόλεως. Τὸ 1982 κατέλαβε τὴ θέση τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητῆ Ἀρχαιοτήτων, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπεχώρησε μετὰ τὴ δημοσίευσή τοῦ νόμου 1232 τοῦ ἴδιου ἔτους. Ἔκανε σημαντικὲς ἀνασκαφές στὴν Κέρκυρα και τὴν Ἀθήνα.

Μπόνης
Κωνσταντῖνος

Πρόεδρος (1985-1986), καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας και τῆς Ἑρμηνείας τῶν Πατέρων τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν και ἀκαδημαϊκός. Γεννήθηκε τὸ 1905 στὸν Ἀστακὸ τῆς Ἀκαρνανίας και ἔκανε τὶς ἐγκύκλιες σπουδές στὴν Ἰθάκη, τὸν Ἀστακὸ και τὴ Λευκάδα. Τὸ 1927 ἔλαβε τὸ πτυχίον τῆς Θεολογίας και τὸν ἐπόμενο χρόνο διορίστηκε στὴ μέση ἐκπαίδευσή ὡς καθηγητὴς. Κατὰ τὸ διάστημα 1932-1936 ἔκανε σπουδές Πατρολογίας, Βυζαντινῆς Φιλολογίας, Παλαιογραφίας και Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας στὸ Μόναχο και τὸ Βερολίνο με κύριον διδάσκαλον τὸν Fr. Dölger. Τὸ 1942 ἔγινε τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και τὸ 1951 τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸ διάστημα 1956-1958 διετέλεσε γενικὸς διευθυντὴς Ὀργανισμῶν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Στὴν Ἑταιρεία διαδέχθηκε τὸν Παν. Ζέπο.

159 α-β. Ο Ιωάννης Τραυλός (1908-1985), σύμβουλος (1972-1974, 1978-1979) και αντιπρόεδρος της 'Α. 'Ετ. (1980-1985) υπήρξε εξοχός μελετητής της κλασικής, της βυζαντινής και της νεώτερης αρχιτεκτονικής, πρόθυμος συνεργάτης και φίλος των Ελλήνων και ξένων αρχαιολόγων. Επετέλεσε μεγάλο έργο ως αναστηλωτής των ελληνικών μνημείων, μεταξύ των οποίων ή στοά του 'Αττάλου αποτελεί μοναδικό επίτευγμα για το μέγεθος του έργου, την τόλμη του εγχειρήματος και την τελειότητα του αποτελέσματος. Από τα αναρίθμητα θαυμάσια δημοσιευμένα σχέδια του 'Ιω. Τραυλού παρατίθεται η κάτοψη της βιβλιοθήκης του 'Αδριανού, μιᾶς των μεγάλων ανασκαφών της 'Α. 'Ετ. Το σχέδιο αυτό είναι χαρακτηριστικό της σαφήνειας, της ακρίβειας, της επιστημονικής λιτότητας και της καλαισθησίας της εργασίας του και συνοδεύει την τελευταία του μελέτη (Φίλια 'Επη εἰς Γεώργιον 'Ε. Μυλωνᾶν, Α' σ. 344 εἰκ. 1).

160. Κωνσταντίνος Μπόνης, πρόεδρος της 'Α. Έτ. (1985-1986).

ΤΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ

Πίνακες τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας ὡς τὸ 1937 εἶχε δημοσιεύσει ὁ Γ. Οἰκονόμος στὸ «Λεύκωμα τῆς Ἑκατονταετηρίδος». Σὲ τοῦτο τὸν ἀκολουθῶ, μόνο πὸ στοὺς ἐδῶ πίνακες ἔχουν γίνεи διορθώσεις τῶν ἐκεῖ λαθῶν καὶ ἔχουν διευκρινιστεῖ σκόπιμες ἀσάφειες πὸ σῆμερα δὲν ἔχουν πλέον λόγο ὑπάρξεως.

Πρόεδροι

Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλὸς	1837-1844
Ἰωάννης Κωλέττης	1844-1847
Γεώργιος Γλαράκης	1848-1855
—	1855-1858
Νικόλαος Κωστῆς	1858-1859
Φίλιππος Ἰωάννου	1859-1879
Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος	1880
Εὐθύμιος Καστόρχης	1881
Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος	1882-1893
Δημοσθένης Τσιβανόπουλος	1894-1895
Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος	1896-1917
συμπρόεδρος διάδοχος Γεώργιος	1916-1917
Νικόλαος Πολίτης	1918-1920
Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος	1920-1922
συμπρόεδρος διάδοχος Γεώργιος	1920-1922
Βασιλεὺς Γεώργιος	1922-1924
—	1924-1935
Βασιλεὺς Γεώργιος	1935-1947
—	1947-1948
Ἀντώνιος Μπενάκης	1949-1954
Παναγιώτης Πουλίτσας	1954-1968
Γεώργιος Βέλτσος	1968-1980
Παναγιώτης Ζέπος	1980-1985
Κωνσταντῖνος Μπόνης	1985-1986

Ἀντιπρόεδροι

Ἰωάννης Κοκκῶνης	1837-1839
Γεώργιος Γεννάδιος	1839-1844
Δρόσος Μανσόλας	1844-1845
Γεώργιος Τυπάλδος Κοζάκης (πατήρ)	1845-1853
Γεώργιος Γεννάδιος	1853-1854
—	1854-1858
Δημήτριος Καλλιφρονᾶς	1858-1859
Κυριακὸς Πιττάκης	1859-1863
Σπυρίδων Φιντικλῆς	1863-1894
Γεώργιος Νικολαΐδης	1895
ἀντιπρόεδρος β'	1896-1907

161. Γαλλικός τίτλος τῶν ἐγγράφων τῆς 'Α. 'Ετ. (AAE 7/1848).

Δημοσθένης Τσιβανόπουλος	1896-1909
Γεώργιος Μιστριώτης	1909-1916
ἀντιπρόεδρος β΄	1907-1909
Δημήτριος Θεοφανόπουλος ἀντιπρόεδρος β΄	1915-1917
Πρίγκιψ Νικόλαος	1916-1917
Δημήτριος Παπούλιας	1917-1918
ἀντιπρόεδρος β΄	1917
Γεώργιος Σωτηριάδης	1918-1920
Πρίγκιψ Νικόλαος	1920-1922
Δημήτριος Παπούλιας	1920-1932
ἀντιπρόεδρος β΄	1920-1922
Πρίγκιψ Νικόλαος	1935-1938
Ἄντώνιος Μπενάκης	1932-1949
ἀντιπρόεδρος β΄	1935-1938
Παναγιώτης Πουλίτσας	1949-1954
Γεώργιος Βέλτσος	1954-1968
Νικόλαος Κοντολέων	1968-1975
Σέμνη Καρούζου	1975-1977
Γεώργιος Μυλωνᾶς	1978-1979
Παναγιώτης Ζέπος	1979-1980
Ἰωάννης Τραυλός	1980-1985
Γεώργιος Δοντᾶς	1985-1986
Γραμματεῖς	
Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς	1837-1851
Σκαρλάτος Βυζάντιος	1851-1852
Κυριακὸς Πιττάκης	1852-1859

Στέφανος Κουμανούδης	1859-1894
Παναγιώτης Καββαδίας	1895-1909
Χρήστος Τσουντας	1909-1911
Παναγιώτης Καββαδίας	1912-1920
Ίάκωβος Δραγάτσης	1920-1923
Γεώργιος Οικονόμος	1924-1951
ΊΑναστάσιος ΊΟρλάνδος	1951-1979
Γεώργιος Μυλωνάς	1979-1986

ΊΑντιγραμματαίς (1848-1855)

Σκαρλάτος Βυζάντιος	1848-1851
Παναγιώτης Εϋστρατιάδης	1851-1852
Κωνσταντίνος Φρεαρίτης	1852-1853
Στέφανος Κουμανούδης	1853-1855

Σύμβουλοι

ΊΑνδρέας Κομπατῆς	1837-1839
Κυριακός Πιττάκης	1837-1852
Γεώργιος Χριστιανός Γρόπιος	1837-1848
Πέτρος Κ. ΊΑπίτης	1837-1838
Δημήτριος Φωτίλας	1837-1844
Κωνσταντίνος Δ. Σχινάς	1838-1844
Κυριακός Δομνάνδος	1839-1844
ΊΑμμανουήλ Μεσθενεύς	1844-1848
Φρειδερίκος Στρόγκ	1844-1846
Κωνσταντίνος ΊΑσώπιος	1844-1845
ΊΑωάννης Κοκκώνης	1845-1855
Γεώργιος Γεννάδιος	1846-1848
Γεώργιος Καραμάνος	1848-1850, 1858-1870
Σπυρίδων Σκοϋφος	1848-1849, 1850-1851
ΊΑωάννης Σωμάκης	1849-1850
ΊΑνδρέας Μάμουκας	1849-1850, 1851-1852
ΊΑωάννης Κόνιαρης	1851-1853
Δημήτριος Κορομηλάς	1851-1853
Παϋλος Καλλιγᾶς	1852-1853
Στέφανος Κουμανούδης	1852-1855, 1858-1859
Εϋθύμιος Καστόρχης	1858-1864, 1867-80, 1882, 1884-1889
Βασίλειος Τ. Οικονομίδης	1858
Βερνάρδος Ρέζερ	1858
Γρηγόριος Παπαδόπουλος	1859-1860
Λύσανδρος Καφταντζόγλου	1859-1885
Παναγιώτης Εϋστρατιάδης	1859-1884
Σπυρίδων Φιντικλῆς	1861-1863
Πέτρος Περβάνογλους	1862-1869
ΊΑωάννης Παπαδάκης	1863-1877
ΊΑθανάσιος Ρουσόπουλος	1863-1867

Ίωάννης Πανταζίδης	1869-1871
Παναγιώτης Γιαννόπουλος	1870-1888
Σωτήριος Σωτηρόπουλος	1871-1882
Στέφανος Δραγούμης	1876-1894
Δημήτριος Κοκκίδης	1877-1882
Ίωάννης Μεσσηνέζης	1877-1878
Γεράσιμος Μαυρογιάννης	1878-81, 1882
Κυριάκος Μυλωνάς	1881-1885, 1886-1896
Δημήτριος Χ. Σεμιτέλος	1881-1889
Γεώργιος Ἀντωνιάδης	1883-1886
Γεώργιος Νικολαΐδης	1883-1894
Παναγιώτης Σταματάκης	1885
Κωνσταντίνος Γραμματικόπουλος	1886-1889
Παναγιώτης Καββαδίας	1886-1894
Δημήτριος Φίλιος	1888-1894
Νικόλαος Χαλκιοπούλος	1889
Ἀντώνιος Οικονόμος	1889-1900
Δημοσθένης Τσιβανόπουλος	1890-1894
Ἀχιλλεὺς Ἀγαθόνικος	1890-1892
Θεμιστοκλῆς Σοφούλης	1891, 1918-1920
Δημήτριος Μακκάς	1893-1909, 1918-1920
Σταῦρος Ἀνδρόπουλος	1894-1916
Γεώργιος Τυπάλδος Κοζάκης (υἱός)	1894-1899
Βασίλειος Λάκων	1894-1900
Παναγιώτης Παπαναστασίου	1894-1896
Παῦλος Καρολίδης	1895-1912, 1920-1924
Γεώργιος Μιστριώτης	1895-1909
Σπυρίδων Βάσης	1896-1897
Ὅθων Λύδερς	1896-1909
Θεόδωρος Παπαδημητρακόπουλος	1896
Ἀνδρέας Σκιᾶς	1896-1915, 1920-1924
Βαλέριος Στάης	1896-1909, 1920-1924
Χρήστος Τσουντας	1896-1909, 1918-1920, 1924-1926
Δημήτριος Θεοφανόπουλος	1896-1900, 1906-1915, 1916-1918
Ἄθως Ρωμᾶνος	1897-1906
Βασίλειος Γιαννούλης	1900-1902
Βασίλειος Λεονάρδος	1900-1915, 1916-1927
Γεώργιος Παπαβασιλείου	1900-1916
Γεώργιος Στ. Στρέιτ	1900-1906
Νεοκλῆς Καζάζης	1903-1906
Κλῶν Στέφανος	1906-1914
Ἐμμανουὴλ Λυκούδης	1906-1909
Ἀθανάσιος Κατριβᾶνος	1907-1914
Ἀθανάσιος Γεωργιάδης	1908-1918
Δημήτριος Ἀντωνιάδης	1908-1920

Νικόλαος Γ. Πολίτης	1909-1911
Κωνσταντίνος Κουρουγιώτης	1909-1912, 1916-1920, 1933-1944
Παναγιώτης Καστριώτης	1910-1912, 1914-1920, 1928-1932
Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης	1910-1918
Ἄλέξανδρος Φιλαδελφεὺς	1912-1918, 1920-1923, 1948-1953
Παναγιώτης Π. Οἰκονόμος	1912-1918
Κωνσταντίνος Ζησίου	1912-1916
Γεώργιος Γαρδίκας	1912-1920
Σπυρίδων Παγανέλης	1915-1918, 1920-1933
Ἰάκωβος Δραγάτσης	1915-1918, 1924-1934
Μιχαὴλ Βολονάκης	1915-1918, 1924-1950
Ἄδαμάντιος Ἄδαμαντίου	1916-1920
Δημήτριος Γληνός	1917-1920
Δημήτριος Λάμπας	1918-1920
Ἄντωνιος Ζυγομαλάς	1918-1920
Δημήτριος Αἰγινήτης	1918-1920
Γεώργιος Ἀγγελόπουλος	1918-1920
Κωνσταντίνος Πολυγένης	1920-1924
Γεώργιος Μπαλτατζῆς	1920-1922
Χρῆστος Μητσόπουλος	1920-1923
Ἰωάννης Μεσολωρᾶς	1920-1923
Νικόλαος Κυπαρίσσης	1920-1924, 1930-1944
Νικόλαος Ἐξαρχόπουλος	1920-1930
Μιχαὴλ Γούδας	1920-1924
Ἄντωνιος Χατζῆς	1920-1927, 1930-1953
Γεώργιος Σωτηρίου	1924-1956
Σῆμος Μενάρδος	1924-1933
Σωκράτης Κουγέας	1924-1965
Ἄντωνιος Κεραμόπουλλος	1924-1959
Κωνσταντίνος Δυοβουνιώτης	1924-1930
Θεόφιλος Βορέας	1924-1951
Γεώργιος Βέλτσος	1924-1954
Ἀναστάσιος Ὀρλάνδος	1927-1951
Νικόλαος Μπαλᾶνος	1927-1944
Κωνσταντίνος Ρωμαῖος	1927, 1945-1959
Φιλώτας Παπαγεωργίου	1932-1947
Μιχαὴλ Βλαστός	1933-1936
Ἀνδρέας Ξυγγόπουλος	1936-1941, 1959
Γεώργιος Ζαρίφης	1937-1944
Σπυρίδων Μαρινᾶτος	1938-1939, 1945-1971
Ἀριστοτέλης Κούζης	1945-1956
Δημήτριος Εὐαγγελίδης	1945-1959
Παναγιώτης Πουλίτσας	1947-1949
Βασίλειος Αἰγινήτης	1948-1956

Γεώργιος Μπαλής	1948-1959
Ίωάννης Παπαδημητρίου	1951-1963
Άριστοτέλης Πέππας	1954-1959
Κωνσταντίνος Άλεξανδρής	1954-1959, 1963-1974
Χρήστος Καρούζος	1954-1967
Κωνσταντίνος Κτιστόπουλος	1954-1977
Ίωάννης Καλιτσουνάκης	1957-1966
Νικόλαος Κοντολέων	1957-1968
Παναγιώτης Ζέπος	1957-1979
Ίωάννης Κοντής	1966-1968, 1975
Δημήτριος Πάλλας	1966-1971
Στυλιανός Κορρές	1966-1974
Ίωάννης Τριανταφυλλόπουλος	1968-1974
Γεώργιος Μυλωνάς	1969-1971
Βασίλειος Καλλιπολίτης	1972-1974, 1978-1980
Ίωάννης Τραυλός	1972-1974, 1978-1979
Γεώργιος Δοντάς	1972-1974, 1978-1985
Δημήτριος Λαζαρίδης	1975-1977
Μανόλης Χατζηδάκης	1975-1977, 1981-1983
Δημοσθένης Μιράσγεζης	1975-1977
Μαρτίνος Καλλιγιᾶς	1975-1977
Νικόλαος Ζαφειρόπουλος	1975-1980
Παῦλος Κανελλόπουλος	1975-1980
Δημήτριος Παπαστάμος	1978-1983
Νικόλαος Πλάτων	1978-1983
Νικόλαος Γιαλούρης	1978-1983
Ίωάννης Σακελλαράκης	1978-1986
Γεώργιος Μιχαηλίδης Νουάρος	1981-1983
Βασίλειος Λαμπρινουδάκης	1981-1986
Ίωάννης Παπαποστόλου	1984-1986
Ντούλα Μουρίκη	1984-1986
Άγγελος Βλάχος	1984-1986
Άγγελος Γαλανόπουλος	1984-1986
Παῦλος Λαζαρίδης	1984-1986
Λάζαρος Έφραιμογλου	1985-1986

ΤΑ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ

Με τὸν Ὄργανισμό τοῦ 1848 ὁ δραστήριος καὶ ἀνήσυχος Ραγκαβῆς προσπάθησε νὰ δώσει ἐπιστημονικὴ ὑπόσταση στὴν Ἑταιρεία καὶ νὰ δημιουργήσῃ ὑποτυπώδη Ἀκαδημία καὶ Ἀρχαιολογικὸ Συμβούλιο. Ἡ προσπάθειά του, ὅπως εἶδαμε, ὄχι μόνον ἀπέτυχε ἀλλὰ ἡ Ἑταιρεία περιέπεσε, μετὰ τὴν ἀποχώρηση τοῦ Ραγκαβῆ σὲ βαθμιαία νάρκη, ἀπὸ τὴν ὁποία τὸ 1858 τὴν τράβηξε ὁ ὑπουργὸς Χ. Χριστόπουλος θέλοντας νὰ ἀποφύγει, ἂν ἀληθεύει ἡ ἄποψη τοῦ Στ. Κουμανούδη, τὴ δημιουργία μιᾶς νέας Ἑταιρείας με τὸν ἴδιο σκοπὸ.

Τὰ πρῶτα δέκα βουλευόμενα μέλη ἐκλέχτηκαν στὶς 30 Ἰουν. 1848 στὶς ἀρχαιρεσίες ποῦ ἔγιναν στὸ Πανεπιστήμιο. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δέκα πρῶτους εἶχαν τεθεῖ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας καὶ ἄλλες ὑποψηφιότητες, ἀπὸ τὸν Ραγκαβῆ τοῦ Κωνστ. Ἀσωπίου καὶ τοῦ Θεοδ. Μανούση, καθηγητῶν στὸ Πανεπιστήμιο καὶ τοῦ Κωνστ. Παπαρρηγοπούλου, καθηγητῆ γυμνασίου, ἀπὸ τὸν Γ. Τυπάλδο τοῦ Νεοφύτου Βάμβα καὶ ἀπὸ τὸν Γ. Καραμάνο τοῦ Παν. Εὐστρατιάδη. Στὴ δεύτερη ἐκλογή τῆς 15 Ἰουνίου 1849 ἐκλέχτηκαν ἔξι νέα βουλευόμενα μέλη, ὅπως ἀναφέρονται στὸν πίνακα, ἀπορρίφθηκαν ὅμως οἱ ὑποψηφιότητες τοῦ Κωνστ. Παπαρρηγοπούλου καὶ τοῦ Γεωργίου Γενναδίου. Στὴ τρίτη ἐκλογή, ποῦ ἔγινε στὶς 6 Ἰαν. 1851, ἐκλέχτηκαν ὀκτὼ νέα βουλευόμενα μέλη, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα θὰ ξεχωρίσουν στὸ μέλλον γιὰ τὴ

Ἄριθ. Πρωτ. 45'

Ἐν Ἀθήναις, τῆς 16 Νομβρίου 1865.

Ἡ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΙΑ.

δράση τους ό Στ. Κουμανούδης και ό Π. Εύστρατιάδης. Ἡ τελευταία έκλογή νέων μελῶν ἐγινε στις 21 Ὀκτωβρίου 1851. Ἐκτός ἀπό τόν Α. Η. Luth, ἐξομολόγο τῆς Ἀμαλίας, τοῦ ὁποίου τήν έκλογή ὑπαγόρευσε πιθανῶς ἡ σκοπιμότητα, οἱ λοιποί, Γ. Γεννάδιος, Π. Κάλκος, Β. Οἰκονομίδης και Π. Καλλιγᾶς εἶναι σημαντικές μορφές τῶν γραμμάτων και θά προσέφεραν πολλὰ στό ἔργο τῆς Ἑταιρείας ἂν αὐτή δέν βρισκόταν ἤδη σέ κατάπτωση.

Βουλευόμενα μέλη (1848-1851)

Κ. Οἰκονόμος ό ἐξ Οἰκονόμων	1848
Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλός	1848
Σκαρλάτος Δ. Βυζάντιος	1848
Κυριακός Πιττάκης	1848
Γεώργιος Τυπάλδος	1848
Γεώργιος Γλαράκης	1848
Eduard Schaubert	1848
Ἰωάννης Κοκκῶνης	1848
Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης	1848
Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς	1848
Νεόφυτος Βάμβας	1849
Κωνσταντῖνος Δ. Σχινᾶς	1849
Ἰωάννης Βοῦρος	1849
Ξαβέριος Λάνδερερ	1849
Βερνάρδος Ρέζερ	1849
Ἀνδρέας Μάμουκας	1849
Γεώργιος Πρινάρης	1851
Σοφοκλῆς Οἰκονόμος	1851
Στέφανος Κουμανούδης	1851
Ἡρακλῆς Μητσόπουλος	1851
Παναγιώτης Εύστρατιάδης	1851
Ἰάκωβος Ραγκαβῆς	1851
Δημήτριος Χαραμῆς	1851
Γεώργιος Καραμάνος	1851
Γεώργιος Γεννάδιος	1851
A. H. Luth	1851
Παναγῆς Κάλκος	1851
Βασίλειος Οἰκονομίδης	1851
Παῦλος Καλλιγᾶς	1851

ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ

Ὡς τὸ 1894 τὶς γενικὲς συνελεύσεις τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας διηύθυνε ὁ πρόεδρος τῆς· ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1894 (ἄρθρ. 11) καθόρισε ὅτι ἡ συνέλευση ἐκλέγει πενταμελῆ ἐπιτροπεία, πρόεδρο, γραμματέα καὶ τρεῖς ἐλεγκτές, ἡ ὁποία διευθύνει τὶς ἐργασίες τῆς. Ἀπὸ τότε κάθε χρόνο ἐκλέγεται τὸ προεδρεῖο τῶν γενικῶν συνελεύσεων. Δὲν εἶναι σπάνια ἡ ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν ἐπανεκλογή τοῦ ἴδιου προσώπου ὡς προέδρου, ὅπως συνέβη μὲ τὸν Δημ. Βικέλα, τὸν Παν. Πουλίτσα καὶ τὸν Νικ. Τωμαδάκη.

Πρόεδροι τῶν γενικῶν συνελεύσεων ἀπὸ τὸ 1894

Σταῦρος Ἀνδρόπουλος	1894
Ἀντώνιος Ζυγομαλᾶς	1895
Μιχαὴλ Διγενῆς	1896, 1898
Πᾶνος Κορωναῖος	1897
Δημήτριος Βικέλας	1899-1908
Σπ. Σακελλαρόπουλος	1909, 1911
Γ. Γρηγοράκης	1910
Κ. Πολυγένης	1912-1917, 1927-1930
Ἰωάννης Ζωγράφος	1918-1920
Θεόφιλος Βορέας	1921-1924
Κωνσταντῖνος Ράλλης	1925, 1926, 1931, 1932
Μιλτιάδης Πουρῆς	1933, 1962
Παναγιώτης Πουλίτσα	1934-1939, 1942-1945
Στάμος Παπαφράγκος	1940, 1941
Λουκάς Κανακάρης Ροῦφος	1948
Κωνσταντῖνος Μελάς	1949, 1952
Φίλιππος Δραγούμης	1950, 1956
Κωνσταντῖνος Γεωργακόπουλος	1951, 1954, 1957
Κωνσταντῖνος Δόσιος	1953, 1955
Ἑρρῖκος Σκάσσης	1958, 1959
Κωνσταντῖνος Παπαφλέσσα	1960
Ἀλέξ. Μυλωνᾶς	1961
Γεώργιος Φραγκούλης	1963
Γεώργιος Μυλωνᾶς	1964, 1967
Νικόλαος Τωμαδάκης	1965, 1968-1970, 1973, 1974, 1980, 1981
Δημήτριος Καλλιτσούννης	1966
Γεώργιος Σπυριδάκης	1971
Ἰωάννης Τσαντίλας	1972
Χάρης Τοῦλ	1975
Μανοῦσος Μανούσακας	1976
Κωνσταντῖνος Καλλίας	1977
Ἰωάννης Κ. Πολυγένης	1978
Γεράσιμος Κονιδάρης	1979
Γεώργιος Φυλακτόπουλος	1982, 1984, 1985
Ἄγγελος Βλάχος	1983
Γεώργιος Κουβελάκης	1986

Ἐν Ἀθήναις κ'ιν' 16 Νοεμβρίου 1873

**Ἡ ἘΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΙΑ**

163. Τίτλος τῶν ἐγγράφων τῆς 'Α. 'Ετ. (ΑΑΕ 57/1873).

ΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Ἐκλογή

Τὸ κυρίαρχο σῶμα τῆς Ἐταιρείας εἶναι οἱ ἑταῖροι, οἱ ὅποιοι ἐκλέγουν τὸ διοικητικὸ συμβούλιο, συντάσσουν ἢ τροποποιοῦν τὸν οργανισμό καὶ σ' αὐτοὺς δίδονται κάθε χρόνο οἱ εὐθύνες ἀπὸ τὸ Συμβούλιο γιὰ ὅσα αὐτὸ ἔκανε. Τὰ πρῶτα χρόνια ἡ ἐγγραφή στὴν Ἐταιρεία ἦταν κάτι τὸ πολὺ εὐκόλο, γίνονταν μάλιστα ἀπὸ τὸ Συμβούλιο προσπάθειες μεγάλες γιὰ τὴν προσέλκυση μελῶν στὴν Ἀθήνα, τὶς ἐπαρχίες καὶ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ τοῦτο γιὰτὶ ἡ ἐτήσια συνδρομὴ τους ἀποτελοῦσε καὶ τὸν μόνο πόρο τῆς. Ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1837 ρητῶς λέγει (ἄρθρ. 3) ὅτι «μέλος τῆς Ἐταιρείας γίνεται ὁ βουλόμενος, εἴτε ἐν Ἑλλάδι, εἴτε ἐν ἀλλοδαπῇ κατοικῶν». Τοῦτο ἄλλαξε μὲ τὸν Ὄργανισμὸ τοῦ 1848, ὁ ὅποιος πρόβλεπε (ἄρθρ. 5) ὅτι «τὰ συντελεῖ μέλη γίνονται δεκτὰ ψηφοφορούμενα ἐν συνεδριάσει τῆς ἐφορείας». Τὸ ἴδιο φυσικὰ ἔσχυε γιὰ τὰ βουλευόμενα καὶ τὰ ἀντεπιστέλλοντα. Ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1862 εἶναι ἀόριστος στὸ σημεῖο αὐτό, ἂν καὶ τὸ Συμβούλιο ἐξέλεγε πάντα τὰ νέα μέλη μὲ ψηφοφορία, ὅρο τὸν ὅποιο ρητῶς ἀναφέρει ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1894 καὶ μάλιστα ὀρίζει ὅτι ἀπαραίτητη εἶναι ἡ γραπτὴ αἴτηση τοῦ ὑποψηφίου. Κατὰ τὴν περίοδο τῆς γραμματείας τοῦ Κουμανούδη ἀρκοῦσε γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ νέου μέλους ἡ εὐνοϊκὴ εἰσήγηση στὸ Συμβούλιο ἑνὸς συμβούλου. Ἀπόλυτο κριτήριον γιὰ τὴν ἐκλογή ἑνὸς νέου ἑταίρου ἦταν ἡ στάση του ἀπέναντι στὰ ἀρχαῖα καὶ ἡ ἔλλειψη ἐκ μέρους του ὁποιουδήποτε οἰκονομικοῦ ἐνδιαφέροντος γι' αὐτά. Ὑπῆρξαν, τὸν περασμένο αἰῶνα, περιπτώσεις

ἀποκλεισμοῦ καὶ διαγραφῆς ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία γι' αὐτὸ τὸν λόγο προσώπων μεγάλῃς κοινωνικῆς θέσεως καὶ ἐπιστημονικῶν ἱκανοτήτων.

Χαρ. Τρικούπης

Μέλη τῆς Ἑταιρείας, τακτικά, ἐπίτιμα καὶ ἀντεπιστέλλοντα ὑπῆρξαν ὄλοι σχεδὸν ὅσοι ἔπαιξαν κάποιο ρόλο στὰ πολιτικά καὶ πνευματικά πράγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ περισσότεροι ξένοι πανεπιστημιακοὶ ἀρχαιολόγοι τοῦ 19ου αἰ. καὶ τῶν πρώτων δεκαετιῶν τοῦ 20οῦ, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ὄλοι βοήθησαν καὶ οὐσιαστικά τὸ ἔργο τῆς. Σημαντικότερος ἑταῖρος κατὰ τὸν 19ο αἰ. πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὁ Χαρ. Τρικούπης, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ 1862 ποὺ ἀπέκτησε αὐτὴ τὴν ιδιότητα ὡς τὸ 1887 δὲν ἔδειξε κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἑταιρεία. Μὲ τὸν νόμο ΑΧΛ' τῆς 30 Δεκ. 1887 ὅμως ποὺ ἔφερε στὴ Βουλὴ τὸ λαχεῖο ἔγινε προνομιοῦχο. Οἱ εὐεργετικὲς συνέπειες τοῦ νόμου ἔχουν ἀναφερθεῖ ἐν συντομίᾳ σὲ ἄλλο σημεῖο τοῦ βιβλίου τούτου.

*Οἱ γυναῖκες
στὴν Ἑταιρεία*

Τὶς πρώτες δεκαετίες τοῦ βίου τῆς Ἑταιρείας δὲν μετέχουν γυναῖκες στὶς ὑποθέσεις τῆς. Μόλις τὸ 1872 ἡ Ἑλίζα Δραγούμη, σύζυγος τοῦ Στεφάνου, ἀπὸ προσωπικὸ ἢ οἰκογενειακὸ ἐνδιαφέρον καταβάλλει τὴν ἐτήσια συνδρομὴ τῶν 15 δραχμῶν. Τοῦτο συζητήθηκε στὸ Συμβούλιο, στὸ ὁποῖο ὁ Κουμανούδης ἀνέφερε πὼς ἡ Ἑλίζα «ἤθελε δώσει πλεῖονας, ὡς εἶπεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἂν ἐγίνετο δεκτὴ ὡς μέλος τῆς Ἑταιρείας· ἔγινε σκέψις τοῦ Συμβουλίου καὶ ἀπεφασίσθη· ἐπειδὴ ρητῶς δὲν τὸ ἐμποδίζει ὁ Ὅργανισμὸς γίνονται δεκταὶ καὶ γυναῖκες ὡς μέλη». Ἡ Ἑλίζα Δραγούμη ἐμφανίζεται λοιπὸν στοὺς ἐτήσιους πίνακες τῶν ΠΑΕ νὰ πληρώνει τὴ συνδρομὴ τῆς ἀπὸ τὸ 1872 ὡς τὸ 1894, τὸ Συμβούλιο ὅμως δὲν τὴν ἐγγράφει στὸ μητρώο τῶν ἑταίρων. Ὁ θάνατος τῆς Ἑλίζας ἔβαλε τέρμα στὴν πρώτη γυναικεῖα προσέγγιση πρὸς τὴν Ἑταιρεία καὶ μόλις τὸ 1906 παρουσιάζεται ἡ πρώτη γυναικεῖα κανονικὸ μέλος τῆς. Εἶναι ἡ Ἄννα Ἀποστολάκη (1883-1958), φοιτήτρια τῆς φιλολογίας τότε. Ἀκολουθοῦν τὸ 1919 ἡ Ξανθίπη Π. Μακκᾶ, φιλόλογος, τὸ 1922 ἡ Αἰκατερίνη Λῶ, σύζυγος τοῦ Ἐδουάρδου Λῶ, τὸ 1925 ἡ Εὐανθία Δουκάκη, καθηγήτρια, τὸ 1926 ἡ Σέμνη Παπασπυρίδη, κατόπιν σύζυγος τοῦ Χρήστου Καρούζου, τὸ 1929 ἡ Ἀλεξάνδρα Ἡλιοῦ, καθηγήτρια, τὸ 1931 ἡ Αἰμιλία Σάρου, συγγραφεύς, καὶ ἡ Εἰρήνη Βαρούχα, κατόπιν διευθύντρια τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου καὶ τὸ 1933 ἡ Μαρία Καλογερίκου, ἐξηγητῆς, γνωστότατη μὲ τὸ πατρικὸ τῆς ὄνομα Βελουδίου, καὶ ἡ Ἄγνη Διαμαντοπούλου, γραμματεὺς τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων. Μὲ τὸν καιρὸ ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν στὴν Ἑταιρεία μεγάλωσε, κυρίως μετὰ τὴν ἐλεύθερη εἴσοδό τους στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία, ποὺ ἔγινε μεταπολεμικά. Σήμερα ἀποτελοῦν τὸ ἕνα τρίτο περίπου τῶν ἑταίρων.

Γυναῖκες ἐπίτιμα μέλη τῆς Ἑταιρείας ἔγιναν ἀπὸ πολὺ νωρὶς, πρώτη μάλιστα τὸ 1860 ἡ πριγκίπισσα Δώρα τῆς Ἰστρίας, τὴν ὁποία ἀκολούθησαν καὶ ἄλλες. Τὴν ἐκλογή τους ὑπαγόρευαν λόγοι σκοπιμότητος, ἡ ἐλπίδα μιᾶς δωρεᾶς ἢ ἡ σχέση τους μὲ κάποιον ἐστεμμένο.

ΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ τῆς ἴδρυσῆς τῆς ἑταίρειας στηρίχθηκε γιὰ τὴν ἐπιβίωσίν της καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν της στὶς ἐτήσιες συνδρομὲς τῶν μελῶν της καὶ σὲ ἔκτακτες εἰσφορές, ὅροι ποὺ ἐπαναλαμβάνονται χωρὶς ἐξαιρέσιν σὲ ὅλους τοῦ ὀργανισμοῦ της, γιὰτὶ ἀποτελοῦν τὸν στύλο τῆς ἀνεξαρτησίας της ἀπὸ τὸ κράτος ποὺ τῆς ἐπέτρεψε νὰ δράσῃ καὶ νὰ συμπληρώσῃ 150 χρόνια ζωῆς. Δὲν ἀρνήθηκε ποτέ, μάλιστα πάντοτε ἐπεδίωξε, τὶς χρηματικὰς δωρεάς. Τὰ πρῶτα τῆς χρόνια, ὡς τὴν ἔκδοσιν τοῦ λαχείου τὸ 1874, εἶναι φανερὴ ἡ ἀγωνιώδης προσπάθεια ἐξεύρεσης χρημάτων, γιὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς συνέχισιν τῶν ἔργων της καὶ τῆς συντήρησιν τοῦ γραφείου καὶ τῶν μουσείων της. Τούτῃ ἡ ἀνέχεια διαμόρφωσε τὶς πρῶτες δεκαετίες τὴν νοοτροπία τῆς ἄκρας οἰκονομίας, τῆς ἀποφυγῆς κάθε περιττοῦ ἐξόδου καὶ τῆς ἀπόλυτης τάξεως στοὺς λογαριασμοὺς της. Ἦταν ἀδιανόητο νὰ πληρώσῃ ἡ ἑταιρεία σὲ τρίτους γιὰ κάτι ποὺ μπορούσαν νὰ κάνουν δωρεὰν τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου ἢ ἀκόμη κάποιος ἑταῖρος. Αὐτοὶ ἐπέβλεπαν τὶς ἀνασκαφάς, τὶς μεταφορὰς τῶν χωμάτων καὶ τῶν λίθων, αὐτοὶ κάνουν συνήθως τὴ γραφικὴ ἔργασίαν. Χαρακτηριστικὸ εἶναι πῶς τὸ 1849 κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Ὠδείου τοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ ὁ Πιττάκης ἀναγκάστηκε νὰ προσλάβῃ ἐπιστάτην τῆς ἀνασκαφῆς, ὁ ὁποῖος εἶχε «τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἐργαζομένων μὴ εὐρεθῆν τι ἀρχαῖον ἀντικείμενον ἤθελεν ὑπεξαιρεθῆν» καὶ τὸν πλήρωσε 16 δραχμὰς. Τοῦτο προκάλεσε δυσἀρεσκίαν στὴν Ἐφορεία, ἡ ὁποία ἐνέκρινε τὴ δαπάνη «ἀλλ' ἐξέφρασεν τὴν εὐχὴν νὰ γίνηται τοῦ λοιποῦ, ἂν εἶναι ἀνάγκη, ἡ τοιαύτη ἐπιτήρησις διὰ τινος τῶν ἀπομάχων ὅπως μὴ ἐπιβαρύνηται τὸ ταμεῖον τῆς ἑταιρείας».

Ἀπὸ τὸ 1894 τὰ πράγματα ἀλλάζουν κάπως. Χωρὶς νὰ γίνονται ἄσκοπεσ δαπάνες ἡ ἑταιρεία μὲ τὴ βοήθειαν τῶν ἐσόδων τοῦ λαχείου μπορεῖ καὶ γραφεῖο ὀργανωμένο νὰ ἔχει καὶ μέγαρον νὰ κατασκευάσῃ καὶ βοήθειαν νὰ προσφέρει καὶ σὲ ἄλλους τομεῖς ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀνασκαφάς, στὴν ἐκπαίδευσιν νέων ἀρχαιολόγων, στὴν ἔκδοσιν βιβλίων, ἀκόμη καὶ στὴν ἴδρυσιν ἀνδριάντων.

Τὸ 1882 καθιερώθηκε νὰ δημοσιεύεται στὰ ΠΑΕ μετὰ τὴν κεφαλίδαν σὲ ἰδιαίτην σελίδα ἢ στήλῃ *εὐεργετὰ τῆς ἑταιρείας*, ἡ ὁποία νὰ περιλαμβάνει τὰ ὀνόματα «ζώντων τε καὶ τελευτησάντων, ὅσοι ὑπὲρ χιλίας δραχμὰς προσήνεγκαν ἢ διὰ μιᾶς ἢ καὶ διὰ πλειόνων μικροτέρων προσφορῶν ἔφθασαν ἢ ὑπερέβησαν τὸ ποσὸν τοῦτο». Τὸ 1914 μὲ τὴ δραστικὴν περικοπὴν ποσοστοῦ τοῦ λαχείου, τὸ Συμβούλιον ἀποφάσισε, γιὰ προσέλκυσιν δωρητῶν, τὴν ἴδρυσιν μαρμάρινης στήλης μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἀπὸ τὸ 1837 εὐεργετῶν στὸν πρόδομον τοῦ μεγάρου της. Ἡ στήλη στὴν κορυφὴν εἶχε δύο γραπτοὺς κανθάρους, ἀνάμεσά τους τὴ χρονολογία ΑΩΛΖ' καὶ ἀποκάτω σὲ δύο σελίδες τὰ ὀνόματα τῶν εὐεργετῶν. Βρισκόταν καὶ αὐτὴ ἀνάμεσα σὲ δύο κοριν-

θιακούς ήμικίονες πού ἔφεραν πλήρη ἰωνικό θριγκό καί στό ἐπιστό-
λιο τήν ἐπιγραφή ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ. Ἡ φωτογραφία τῆς
δημοσιεύσαν στήν ἀρχή τῶν ΠΑΕ ἀπό τὸ 1913 ὡς τὸ 1921, κατόπιν
μόνο πίνακας μὲ τὰ ὀνόματα τῶν εὐεργετῶν. Μὲ τήν κατεδάφιση τοῦ
μεγάρου ἡ στήλη ἀποσύρθηκε καί χαράχτηκε νέα, ἐντελῶς ἀπλή, πού
βρίσκεται καί αὐτὴ προσηλωμένη στὸν πρόδομο τοῦ μεγάρου.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ
Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΑΜΑΛΙΑ
Ο ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ Β΄ ΤΗΣ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΙΩΝ
Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΕΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΤΩΝ
ΟΙ ΕΝ ΚΑΛΚΟΥΤΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
Η ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΟΙ ΕΝ ΣΕΡΒΙΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΟΙ ΕΝ ΙΑΣΙΩΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΟΙ ΕΝ ΜΑΓΧΕΣΤΡΙΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
STRATFORD CANNING
MARTIN WILLIAM LEAKE
ΜΑΝΑΚΗΣ
DUC DE MONTRENSIER
ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΝΗΣ
ΚΟΝΣΤΑΝΩΙΤΖ ΓΕΡΜΑΝΙ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΝΙΔΗΣ
DUC A. DE LUYNES
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΘ. ΜΑΚΡΗΣ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΕΥΔΟΞΙΑΔΟΣ
Σ. Ν. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΝΑΡΔΑΚΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ
ΣΙΜΩΝ Γ. ΣΙΝΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΣΟΥΤΣΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ ΜΑΖΟΥΡΙΝΗΣ
ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
HILARION ROUX
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Γ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ
ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗΣ
ΜΕΝΕΛΛΟΣ ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗΣ
HEINRICH SCHLIEMANN
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΒΑΛΛΙΕΡΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΧΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
ΣΟΛΩΝ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Ι. ΠΡΩΙΟΣ
ΟΘΩΝ Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
Ν. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
GEORGES CLEMENCEAU
Α. Ε. Η. ΓΟΕΚΟΡΠ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜΟΦΙΛΟΣ ΧΟΣΤΕΒΑΣ
WILLIAM RATON
ΑΔΕΛΦΟΙ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ
ΠΕΤΡΟΣ ΣΤ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΒΛΑΣΤΟΣ
ΦΟΙΒΟΣ ΦΑΡΜΑ-ΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΟΡΛΑΝΔΟΣ
ΙΔΡΥΜΑ ΨΥΧΑ
ΕΛΠΙΣ ΜΑΝΤΖΩΡΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε. & ΛΕΛΑ ΜΥΛΩΝΑ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΔΩΛΙ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΘΕΟΥ
 ΤΩ ΕΘΝΙΚΩ ΠΑΡΕΠΙΣΤΗΜΩ
 Η ΕΥ ΕΛΛΗΝΙΣΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΩΝ
 Η ΕΥ ΑΝΔΡΩΝ ΕΛΛ. ΕΘΝΩΝ
 Ο ΔΩΡΟΣ ΔΗΜΩΝ
 Ο ΔΩΡΟΣ ΓΕΡΑΙΩΝ
 Ο ΔΩΡΟΣ ΕΡΑΝΙΣΤΩΝ
 ΚΑΝΙΤΑΜΩΝ ΙΩΝΩΝ
 ΒΥΣ ΒΕ ΛΥΝΕΣ
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΕΓΑΛΩΝ
 ΑΡΧΕΤΩΔΕ ΑΡΧΑΙΩΝ
 ΜΕΣΣΑΡΙΩΝ ΕΤΟΥΡΜΑΡΧΟΣ
 ΟΥΛΩ Γ ΟΥΛΑΣ
 ΒΙΑΡΩΝ ΒΙΛΙΑΣ
 ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΣΗΓΕΤΩΣ
 ΚΑΝΙΤΑΜΩΝ ΓΥ ΟΥΤΩΣ
 ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΡΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
 ΑΡΧΕΤΩΣ ΕΥΓΕΝΗΣ
 ΚΥΡΙΑΔΕ ΠΕΡΕΚΑΤΩΝ
 ΚΥΡΙΑΔΕ ΡΑΤΩΝ
 ΙΩΑΝΝΗΣ Α ΚΟΥΡΑΝΤΩΝ
 ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΩΡΩΝ
 ΝΙΛΑΡΙΩΣ ΒΟΥΧ
 ΚΑΥΚΕΛΩΣ ΜΕΓΡΕΠΩΝ
 ΜΕΡΕΛΩΣ ΜΕΓΡΕΠΩΝ
 ΜΕΙΝΩΣ ΣΧΛΙΕΜΑΝΝ
 ΜΕΡΑΥΩΣ ΒΑΛΛΕΡΩΝ
 ΕΥΕΛΩΣ ΣΑΦΕΡΩΝ
 ΣΠΗΤΑΚΗΣ ΣΙΓΡΑΦΩΣ
 ΠΑΥΛΩΣ ΑΣΠΕΡΩΝ
 ΑΔΕΣΣΑΡΙΩΣ ΗΦΑΙΣΙΩΝ
 ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
 ΓΕΩΡΓΙΩΣ Α ΚΑΡΑΦΩΝ
 ΟΥΛΩ ΚΑΝΙΤΑΜΩ ΣΙΓΡΑΦΩ
 ΣΤΑΜΑΤΗΣ Ι ΠΡΩΤΩΣ
 ΘΩΡ Α ΚΑΡΤΩΝ
 ΡΑΤΩΣ ΡΑΔΩΡΩΝ
 ΚΕΡΑΥΩΣ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

ΒΕΔΩΡΟΣ Γ ΔΗΛΙΑΤΩΝ
 ΗΡΩΔΕΣ ΣΑΡΩΝΗΣ
 ΔΗΜΩΝΗΣ ΤΟΥΡΚΩΝ
 ΚΑΡΑΛΩΣ ΤΡΩΤΩΝ
 ΒΕΣΩΣ ΕΛΕΜΕΝΩΝ
 Α Ξ Η ΟΥΚΩΝ
 ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΩΝ

164. Ἡ παλαιὰ στήλη τῶν Εὐεργετῶν.

Ἡ πληθὺς τῶν εὐεργετῶν δείχνει τὴν στοργὴν μὲ τὴν ὁποία περιέβαλλαν οἱ Ἕλληνες καὶ ξένοι φιλόμαχοι τὴν Ἑταιρεία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον σημαντικῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴν πρόοδο τῆς ἔρευνας καὶ τῆς ἐπιστήμης. Εἶναι χαρακτηριστικὸ πὼς οἱ περισσότεροὶ εὐεργέτες ἐμφανίζονται τὸν περασμένο αἰῶνα, ὅταν κάθε βοήθεια ἦταν πολὺτιμη καὶ χρησίμευε γιὰ τὴ θεραπεία ἄμεσων καὶ ἐπιτακτικῶν ἀναγκῶν τῶν ἀρχαίων.

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Τὸ κύριο μέρος τῶν νομοθετικῶν κειμένων ποὺ ἀφοροῦν τὴν Ἑταιρεία εἶναι οἱ διαδοχικοὶ ὀργανισμοὶ τῆς, οἱ τροποποιήσεις ἢ οἱ προσθήκες σ' αὐτοὺς καὶ τὰ κυρωτικὰ τους διατάγματα. Ἀρκετὰ εἶναι τὰ νομοθετικὰ κείμενα ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὸ λαχεῖο, νόμοι καὶ διατάγματα καὶ κάποια ἄλλα ποὺ ἀφοροῦν σὲ ἀτελῆ εἰσαγωγή ὑλικῶν, σὲ προσλήψεις ἀρχαιολόγων καὶ σὲ προβλήματα τῆς Ἑταιρείας τὰ ὁποῖα θεράπευαν. Στὸ σύνολό τους σχεδὸν δὲν ἔχουν ἰσχύ, γιὰ τὴν ἐπαφὴ νὰ ὑπάρχει ὁ λόγος τῆς ἐκδόσῆς τους ἢ ἀντικαταστάθηκαν ἀπὸ ἄλλα νεώτερα. Ὅμως ἡ παράθεση τοῦ καταλόγου τους εἶναι διδακτικὴ γιὰ τὴν συμπληρῶνεται ἢ εἰκόνα τῆς Ἑταιρείας σ' ἕναν τομέα σχεδὸν ἀπρόσιτο. Ἡ συλλογὴ τῶν κειμένων αὐτῶν καὶ δύσκολη καὶ ἐπίπονη εἶναι· δὲν πιστεύω ὅτι τὰ ἔχω συγκεντρώσει ὅλα, εἶμαι βέβαιος ὅμως πὼς δὲν ὑπάρχουν οὐσιαστικὲς ἐλλείψεις.

ΒΔ τῆς 15/27 Ἰαν. 1837 «Περὶ συστάσεως ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας» (Συλλογὴ σ. 31-32). Τὸ διάταγμα μὲ τὸ ὁποῖο ἐγκρίθηκε ὁ πρῶτος ὀργανισμὸς τῆς Ἑταιρείας, ὁ ὁποῖος δημοσιεύεται ἐδῶ.

Ὄργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τῆς 6 Ἰαν. 1837 (Σύνοψις Πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1837/38 σ. 12-20· Σύνοψις τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν, ἐκδοσις δευτέρα, σ. 10-14· Εὐθ. Καστόρη, Ἱστορικὴ ἐκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, σ. 121-122· Σ. Παρίσης, Ἀνωτέρα καὶ μέση ἐκπαίδευσις, Ἀθῆναι 1884, Α', σ. 52· Γενικὴ Ἐφορεία τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ Μουσείων, Συλλογὴ σ. 32-33· Π. Καββαδίας, Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας σ. 108-109· Ἀ. Χατζῆς, ΠΑΕ 1929 σ. 36-40 (ἡ πληρέστερη δημοσίευση ὡς τώρα)· Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1837-1937, σ. 5-8).

ΒΔ τῆς 13 Ἰουν. 1848. Μὲ τοῦτο ἐγκρίνεται ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1848.

Ὄργανισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τοῦ 1848 (Π. Καββαδίας, Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας σ. 30-38).

ΒΔ τῆς 27 Ἰουν. 1858 (ΦΕΚ 32/5 Ἀύγ. 1858) «Περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Καταργεῖται ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1848 καὶ ἐπαναφέρεται σὲ ἰσχύ ἐκεῖνος τοῦ 1837.

ΒΔ τῆς 2 Μαρτ. 1861 (ΦΕΚ 12/14 Ἀπρ. 1861· ΑΕ 1862) «Περὶ ἀναθέσεως εἰς ἐπιτροπὴν τῆς συντά-

ξεως καὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος». Ἀνατίθεται στὴν Ἑταιρεία ἢ ἔκδοσις τῆς ΑΕ.

Ν. ΧΙΒ' τῆς 2 Μαΐου 1861 (ΦΕΚ 15/6 Μαΐου 1861) «Περὶ παραχωρήσεως τῆ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆ Ἑταιρίᾳ ἀντιτίμου ἐξ ἐκποιηθέντος ὕλικου, καθὼς καὶ αὐτό, αὐτούσιον τὸ ὕλικόν».

ΒΔ τῆς 18 Ἀπρ. 1862 (Συλλογὴ σ. 41) «Περὶ νέου Ὄργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας». Τὸ διάταγμα μὲ τὸ ὁποῖο ἐγκρίνεται ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1862.

Ὄργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, τοῦ 1862 (Συλλογὴ σ. 42-45).

Διάταγμα τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀπὸ 29 Μαΐου 1876 (Συλλογὴ σ. 71-72) «Περὶ τροποποιήσεως τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας δυνάμει τοῦ ΦΟΣ' τῆς 4 Ἰανουαρίου ἐ.ἔ. Νόμου». Ἐγκρίνεται ἡ ἀὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συμβούλων ἀπὸ ἐννέα σὲ ἔνδεκα καὶ ἡ σύγκλησις τῆς γενικῆς συνέλευσις ἀντὶ τοῦ Μαΐου τὸν Δεκέμβριον. Στὸ ἐξῆξις τὸ ἀρχαιολογικὸ ἔτος θὰ συμπίπτει μὲ τὸ πολιτικόν.

ΒΔ τῆς 19 Νοεμβρ. 1874 (Συλλογὴ σ. 60-61) «Περὶ προκηρύξεως λαχείου ἐκ δραχμῶν νέων ἢ φράγκων ἐνὸς ἑκατομμυρίου ὑπὲρ ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν».

ΒΔ τῆς 29 Δεκ. 1882 (ΦΕΚ 1/3 Ἰαν. 1883) «Περὶ ἀτελείας ὑελίνων κυλίνδρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας».

ΒΔ τῆς 24 Φεβρ. 1883 (ΦΕΚ 82/7 Μαρτ. 1883) «Περὶ ἀτελείας ὑέλων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας».

ΒΔ τῆς 5 Ἀπρ. 1883 (ΦΕΚ 135/8 Ἀπρ. 1883) «Περὶ ἀτελείας εἰδῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας».

ΒΔ τῆς 4 Μαΐου 1883 (ΦΕΚ 184/7 Μαΐου 1883) «Περὶ ἀτελείας τυπογραφικῶν στοιχείων καὶ βιβλίων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας».

ΒΔ τῆς 10 Ἰουν. 1883 (ΦΕΚ 234/15 Ἰουν. 1883) «Περὶ ἀτελείας τῆς εἰσαγωγῆς ἐκμαγμάτων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας».

ΒΔ τῆς 18 Ἰουλ. 1883 (ΦΕΚ 291/22 Ἰουλ. 1883) «Περὶ ἀτελείας τῆς εἰσαγωγῆς ὑελίνων σωλῆνων τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου».

Ν. ΑΧΛ' τῆς 30 Δεκ. 1887 (ΦΕΚ 2/4 Ἰαν. 1888 τ. Α' Συλλογὴ σ. 113-115) «Περὶ λαχείων».

ΒΔ τῆς 7 Ὀκτ. 1888 (ΦΕΚ 270/24 Ὀκτ. 1888 τ. Α' Συλλογὴ σ. 115-120) «Περὶ καταργήσεως τοῦ παλαιοῦ καὶ ἀδείας συστάσεως νέου διαρκοῦς λαχείου ὑπὲρ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας».

Ν. ΑΧΠΘ' τῆς 2 Φεβρ. 1889 (ΦΕΚ 29/3 Φεβρ. 1889 τ. Α' Συλλογὴ σ. 388-390) «Περὶ συνομολογήσεως λαχειοφόρου ἀτόκου δανείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας».

ΒΔ τῆς 24 Ἰουν. 1889 (ΦΕΚ 166/27 Ἰουν. 1889 τ. Α' Συλλογὴ σ. 121-123) «Περὶ λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας».

ΒΔ τῆς 14 Αὐγ. 1889 (ΦΕΚ 210/19 Αὐγ. 1889 τ. Α' Συλλογὴ σ. 123-124) «Περὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀπὸ 24 Ἰουνίου 1889 Β. Διατάγματος περὶ διαρκοῦς λαχείου ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων».

ΒΔ τῆς 4 Αὐγ. 1890 (Συλλογὴ σ. 133) «Περὶ τοποθετήσεως ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Δημητρίου δωρηθειῶν Αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων».

ΒΔ τῆς 7 Νοεμβρ. 1891 (Συλλογὴ σ. 257-258) «Περὶ παραδόσεως νομισμάτων συλλογῆς Ἰωάννου

No. $\frac{\text{Pr. 4305.}}{\text{Ex 1283.}}$

Par la Chancellerie d'Etat.
Le Secrétariat d'Etat
pour les Cultes et d'Instruction publique.

Athènes, le $\frac{9}{14}$ Juin, 1836.

Concernant le cabinet des médailles.

W, à 1

Δημητρίου υπό τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας εἰς τὸ νομισματικὸν Μουσεῖον».

- ΒΔ τῆς 19 Νοεμβρ. 1891 (Συλλογὴ σ. 142-143) «Περὶ ἰδρύσεως ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ συλλογῆς ἀρχαιοτήτων τῆς καλουμένης προελληνικῆς τέχνης».
- ΒΔ τῆς 16 Ἰουλ. 1893 (Συλλογὴ σ. 264-265) «Περὶ καταθέσεως ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσεῖῳ ἀπάντων τῶν ἀποτελούντων τὰς συλλογὰς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας ἀρχαίων».
- ΒΔ τῆς 21 Νοεμβρ. 1894 (ΦΕΚ 92/23 Νοεμβρ. 1894 τ. Γ') «Περὶ ἐγκρίσεως νέου Ὄργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας».
- Ὄργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις ἐν ἔτει ΑΩΛΖ' ἰδρυθείσης Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (ΦΕΚ 92/23 Νοεμβρ. 1894 τ. Γ').
- ΒΔ τῆς 18 Μαρτ. 1895 (ΦΕΚ 36/18 Μαρτ. 1895 τ. Β'· Συλλογὴ σ. 390-392) «Περὶ λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας».
- ΒΔ τῆς 9 Μαΐου 1895 (ΦΕΚ 48/10 Μαΐου 1895 τ. Γ') «Περὶ ἐγκρίσεως τροποποιήσεων τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας». Μὲ τὶς τροποποιήσεις ποῦ ἐπιφέρονται στὸν Ὄργανισμὸ τοῦ 1894 ἡ ἐκλογή τοῦ Συμβουλίου γίνεται κάθε τριετία καὶ ὄχι κάθε χρόνο, ὅπως ἴσχυε ἀπὸ τὸ 1837.
- Τροποποιήσις τῶν περὶ ἐκλογῆς τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου διατάξεων τοῦ διὰ τοῦ ἀπὸ 21 Νοεμβρ. 1894 Β. διατάγματος ἐγκεκριμένου ὄργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ψηφισθεῖσα ἐν γενικῇ συνελεύσει τῶν ἐταίρων τῆς 9 Ἀπριλίου 1895 (ΦΕΚ 48/10 Μαΐου 1895 τ. Γ').
- Ἀπόφασις Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τῆς 20 Ἰουλ. 1895 (ΠΑΕ 1895 σ. 13-15), περὶ ὑποστηρίξεως τοῦ Παρθενῶνος, συγκροτήσεως ἐπιτροπῶν καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἔργων μὲ δαπάνη τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.
- ΒΔ τῆς 30 Ἰουλ. 1895 (ΦΕΚ 70/4 Αὐγ. 1895 τ. Γ'· ΠΑΕ 1895 σ. 140-143) «Περὶ ἐγκρίσεως προσθηκῶν καὶ τροποποιήσεων εἰς τὸ καταστατικὸν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας». Τροποποιήσεις σχετικῆς μὲ τὸ λογιστήριον, τὴ διαχείρισιν καὶ τὶς δαπάναις, τὶς εἰσφορὰς τῶν ἐταίρων, τὴ δωρεὰν παροχὴ τῆς ΑΕ καὶ τὴ συνταξιοδότησιν τῶν κατωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Ἐταιρείας.
- ΒΔ τῆς 20 Ἰαν. 1896 (ΦΕΚ 8/23 Ἰαν. 1896 τ. Α') «Περὶ τοῦ λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας».
- ΒΔ τῆς 20 Ἀπρ. 1896 (ΦΕΚ 28/25 Ἀπρ. 1896 τ. Β'· ΠΑΕ 1895 σ. 144-146) «Περὶ ἐγκρίσεως τροποποιήσεως τοῦ ἀρθροῦ 8 τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας». Τὸ Συμβούλιον γίνεται δεκαπενταμελὲς καὶ ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος ὀρίζεται ὡς τακτικὸς πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας. Ὁ ἔως τότε πρόεδρος ὀνομάζεται ἀντιπρόεδρος καὶ ὁ ἀντιπρόεδρος καλεῖται πλέον β' ἀντιπρόεδρος.
- ΒΔ τῆς 2 Νοεμβρ. 1896 (ΦΕΚ 128/2 Νοεμβρ. 1896 τ. Β'· ΠΑΕ 1896 σ. 88-90) «Περὶ ἐγκρίσεως τροποποιήσεως τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ὡς πρὸς τὸν καταρτισμὸν τοῦ διοικ. συμβουλίου». Μειώνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν συμβούλων ποῦ ἐκλέγει ἢ συνέλευσις κατὰ δύο καὶ τὸ Συμβούλιον ἐκλέγει γιὰ τὴ συμπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ τέσσερις συμβούλους, ἀρχαιολόγους ἢ ἐταίρους ποῦ ἔχουν διακριθεῖ, μὲ συγγραφάς, στὴν ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμην. Μὲ τὴν τροποποίησιν τούτῃ τὸ Συμβούλιον ἔγινε δεκαεπταμελὲς.

- ΒΔ τῆς 11 Φεβρ. 1899* (ΦΕΚ 9/22 Φεβρ. 1899 τ. Β') «Περὶ ἐγκρίσεως νέου Ὄργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας».
- Ὄργανισμὸς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ 1899* (ΦΕΚ 9/22 Φεβρ. 1899 τ. Β'· ΠΑΕ 1898 σ. 37-60). Κωδικοποίηση τῶν περὶ τοῦ ὄργανισμοῦ διατάξεων.
- ΒΔ τῆς 26 Αὐγ. 1899* (ΦΕΚ 190/27 Αὐγ. 1899 τ. Α'· Συλλογὴ σ. 321) «Περὶ ἀγορᾶς ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀρχαίων πρὸς ὄφελος τῶν Μουσείων τοῦ Κράτους καὶ καταβολῆς ἀποζημιώσεως πρὸς ἰδιώτας διὰ τὰ ἐν τοῖς κτήμασιν αὐτῶν ἀποκαλυπτόμενα ἀρχαῖα».
- ΒΔ τῆς 7 Ἰουλ. 1901* (ΦΕΚ 153/18 Ἰουλίου 1901 τ. Α'· Συλλογὴ σ. 394) «Περὶ ἀδείας ἀξίησεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐκδιδομένων καὶ ἐκκυβευομένων γραμματίων λαχείου».
- Νόμος ἀρ. 1038 τῆς 1 Μαΐου 1902* τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Σάμου «Περὶ χορηγήσεως δικαιώματος ἀνασκαφῶν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρείᾳ».
- ΥΑ ἀπὸ 4 Ἰουλ. 1902* (Συλλογὴ σ. 384-385) «Περὶ διορισμοῦ καὶ ἐγκαταστάσεως φυλάκων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας».
- Κανονισμὸς περὶ ἐκτελέσεως ἀνασκαφῶν ἐκτὸς τοῦ Κράτους* (ΠΑΕ 1902 σ. 37-38). Ἀφορᾶ τὶς ἀνασκαφῆς τῆς Σάμου.
- ΒΔ τῆς 26 Δεκ. 1904* (ΦΕΚ 290/29 Δεκ. 1904 τ. Α'· Συλλογὴ σ. 397-399· ΠΑΕ 1904 σ. 11-12) «Περὶ κανονισμοῦ ἐπὶ τὸ εὐστοχώτερον τοῦ Λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας».
- ΒΔ τῆς 5 Ἰαν. 1905* (ΦΕΚ 8/11 Ἰαν. 1905 τ. Α'· Συλλογὴ σ. 399-400) «Περὶ τῆς πρώτης κατὰ τὸ ἔτος 1905 κληρώσεως τοῦ λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ περὶ διαθέσεως ἐκ τῶν ἐσόδων τῆς κληρώσεως ταύτης 30.000 δραχμῶν χάριν τοῦ Διεθνοῦς ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου».
- Ν. ΓΝΖ' (3057) τῆς 7 Ἰουλ. 1905* (ΦΕΚ 120/9 Ἰουλ. 1905 τ. Α'· ΠΑΕ 1905 σ. 15-16) «Περὶ συγχωνεύσεως τοῦ λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ λαχείου ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου τῆς Ἑλλάδος». Συγχωνεύεται τὸ λαχεῖο τῆς Ἑταιρείας μὲ τὸ λαχεῖο ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ παρέχεται ἐτησίως στὴν Ἑταιρεία τὸ ποσὸ τῶν 300.000 δραχμῶν.
- ΒΔ τῆς 10 Ἰουλ. 1905* (ΦΕΚ 122/11 Ἰουλ. 1905 τ. Α'· ΠΑΕ 1905 σ. 17-20) «Περὶ ἐκτελέσεως τοῦ νόμου ΓΝΖ' (3057) τῆς 7 Ἰουλίου 1905 περὶ συγχωνεύσεως τοῦ λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ λαχείου ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου τῆς Ἑλλάδος».
- ΒΔ τῆς 31 Ὀκτ. 1907* (ΦΕΚ 222/6 Νοεμβρ. 1907 τ. Α') «Περὶ ἐγκρίσεως προσθήκης εἰς τὸν ἐν ἰσχύϊ ὄργανισμὸν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Ἐπιτρέπεται στὴν Ἑταιρεία νὰ διορίζει, μὲ ἐγκρίση τοῦ Ὑπουργείου τέσσερις ἐπιμελητῆς α' ἢ β' τάξεως καὶ ἕξι ἐπιμελητῆς β' τάξεως σὲ μουσεῖα τοῦ κράτους ἔπειτα ἀπὸ διαγωνισμό.
- ΒΔ τῆς 12 Μαρτ. 1909* (ΦΕΚ 62/14 Μαρτ. 1909) «Περὶ χορηγήσεως εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν 4.000 δρχ. ἐκ τῶν ἐσόδων τοῦ κληροδοτήματος Δ. Δωρίδου δι' ἔξοδα μεταβάσεως κ.λ.π. τῶν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διορισθέντων ἀντιπροσώπων αὐτῆς κατὰ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ συγκροτηθησόμενον Ἀρχαιολογικὸν συνέδριον».
- Ν. ΓΤΟ' (3370) τῆς 6 Ὀκτ. 1909* (ΦΕΚ 228/7 Ὀκτ. τ. Α') «Περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ Λαχείου τοῦ

Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ τροποποιήσεως τῶν περὶ λαχείου νόμων».

ΒΔ τῆς 10 Ὀκτ. 1909 (ΦΕΚ 235/13 Ὀκτ. 1909 τ. Α΄) «Περὶ ἐκτελέσεως τοῦ νόμου ΓΤΟ΄ (3370) τῆς 6 Ὀκτωβρίου περὶ μεταρρυθμίσεως...».

Ν. ΓΤΟΔ΄ (3374) τῆς 10 Ὀκτ. 1909 (ΦΕΚ 233/12 Ὀκτ. 1909 τ. Α΄) «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου ΣΙΒ΄ ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1852 περὶ διοικήσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἐξόδων καὶ περὶ δημοσίου λογιστικοῦ τοῦ Κράτους». Μετὸ ἄρθρο 23 τοῦ νόμου τούτου «εἰς τὴν θεώρησιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὑπόκεινται ὡσαύτως κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου ΑΥΟΖ΄ τοῦ 1887 καὶ τὰ ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, ὡς καὶ τὰ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων ἐκδιδόμενα χρηματικὰ ἐντάλματα πληρωμῆς τῶν διαφόρων αὐτῶν ἐξόδων». Κατὰ τὸ ἄρθρο 26 τοῦ ἴδιου νόμου. «Οἱ κατὰ τὰ κεκανονισμένα ἐγκρινόμενοι ἐκάστοτε προϋπολογισμοὶ τῶν ἐν τοῖς προηγουμένοις ἄρθροις 22, 23 καὶ 24 ἀναφερομένων σωματείων, ἤτοι τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, τῆς Ἐπιτροπῆς Ὀλυμπίων καὶ κληροδοτημάτων, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, ὡς καὶ τοῦ Λιμενικοῦ Ταμείου Πειραιῶς, δημοσιεύονται ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως ἅμα τῇ ἐγκρίσει αὐτῶν».

Ν. ΓΤΖΒ΄ (3392) τῆς 24 Ὀκτ. 1909 (ΦΕΚ 250/24 Ὀκτ. 1909 τ. Α΄· ΠΑΕ 1909 σ. 68-71) «Περὶ δαπανῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας». Γίνεται ἀνάθεση καθηκόντων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας στὴν Ἑταιρεία καὶ μειώνεται τὸ ποσὸ πού τῆς δινόταν ἀπὸ τὶς εἰσπράξεις τοῦ λαχείου.

ΒΔ τῆς 23 Νοεμβρ. 1909 (ΦΕΚ 305/22 Δεκ. 1909· ΠΑΕ 1909 σ. 80) «Περὶ ἐγκρίσεως τροποποιήσεως ἄρθρων τινῶν τοῦ ἐγκεκριμένου ὀργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας».

Τροποποίησις τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας (ΦΕΚ 305/22 Δεκ. 1909· ΠΑΕ 1909 σ. 80-83). Καθορίζεται ἐνωρίτερα ὁ χρόνος τῶν ἐτήσιων τακτικῶν συνελεύσεων τῶν ἐταίρων, ἡ τριμελὴς ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεὶα γίνεται πενταμελὴς, ὀρίζεται ἡ σύνταξις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐντὸς τῆς πρώτης ἐβδομάδος τοῦ Ἰανουαρίου καὶ ρυθμίζονται θέματα προσωπικοῦ.

Ν. ΓΨΚΘ΄ (3729) τῆς 31 Μαρτ. 1910 (ΦΕΚ 178/24 Μαΐου 1910 τ. Α΄· ΠΑΕ 1910 σ. 72-75) «Περὶ ιδρύσεως εἰδικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ταμείου». Ἡ ἐπιχορήγησις τῶν 300.000 δρχ. ἐτησίως πού δινόταν στὴν Ἑταιρεία ἀπὸ τὶς εἰσπράξεις τοῦ λαχείου περιέρχεται στὸ Εἰδικὸ Ἀρχαιολογικὸ Ταμεῖο, τὸ ὁποῖο δίνει στὴν Ἑταιρεία ὡς συνδρομὴ 30.000 δρχ. γιὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὀρισμένων ἔργων, 12.000 γιὰ τὴν ἐκδοσὴ τῆς ΑΕ, 10.000 γιὰ τὴ βιβλιοθήκη καὶ 8.000 γιὰ τὶς ἄλλες ἀνάγκες τῆς. Ἡ Ἑταιρεία ὁμως ἀπαλλάσσεται τῶν νέων ὑποχρεώσεων πού τῆς εἶχε ἐπιβάλλει ὁ Ν. ΓΤΖΒ΄.

Ν. ΓΨΛ΄ (3730) τῆς 31 Μαρτ. 1910 (ΦΕΚ 178/24 Μαΐου 1910 τ. Α΄· ΠΑΕ 1910 σ. 67-72) «Περὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους». Καθορίζεται ἡ μορφή τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, στὴν ὁποία ἀνήκουν στὸ ἐξῆς ὅλες οἱ ἀρμοδιότητες καὶ τὰ δικαιώματα σὲ θέματα πού ἀφοροῦν τὶς ἀρχαιότητες τοῦ κράτους. Οἱ ἔφοροι τῆς Ἑταιρίας γίνονται κρατικοὶ ὑπάλληλοι.

Ν. ΔΡΙΒ΄ (4112) τῆς 11 Ὀκτ. 1912 (ΦΕΚ 325/12 Ὀκτ. 1912) «Περὶ τροποποιήσεως τῶν νόμων περὶ λαχείου τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος».

- Απόφαση του Συμβουλίου της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας της 27 Νοεμβρ. 1913 (ΦΕΚ 119/28 Νοεμβρ. 1913, παράρτημα τ. Δ' τμ. Α')* «Περί χορηγίας πιστώσεων επί του προϋπολογισμού των εξόδων της χρήσεως 1913 της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας». Παρέχεται συνδρομή δρχ. 5.000 «εις την πρωτοβουλία της 'Εταιρείας ιδρυθείσαν 'Επιτροπιείαν προς συλλογήν έργων διά τόν άνεγερθησόμενον άνδριάντα προς τιμήν της Α.Μ. του Βασιλέως».
- ΒΔ της 6 'Ιουλ. 1916 (ΦΕΚ 130/16 'Ιουλ. 1916 τ. Α' ΠΑΕ 1915 σ. 51-52)* «Περί τροποποιήσεως του οργανισμού της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας». 'Ο πρίγκιψ Νικόλαος γίνεται αντιπρόεδρος και άναπληρωτής του προέδρου βασιλέως Κωνσταντίνου και ό διάδοχος Γεώργιος άνακηρύσσεται συμπρόεδρος της 'Εταιρείας. 'Ετσι τó δεκαεπταμελές Συμβούλιο γίνεται στην πραγματικότητα δεκαεννεαμελές.
- ΒΔ της 14 Σεπτ. 1917 (ΦΕΚ 204/19 Σεπτ. 1917, τ. Α' ΠΑΕ 1917 σ. 12-16)* «Περί έγκρίσεως τροποποιήσεων άρθρων τινών του 'Οργανισμού της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας». Καταργείται ή βασιλική και ή πριγκιπική συμμετοχή στο Συμβούλιο, τó όποιο άποτελείται πλέον άπό τόν πρόεδρο, τόν αντιπρόεδρο, τόν γραμματέα και δεκατέσσερις συμβούλους, δύο άπό τούς όποιους είναι ό γεν. γραμματεύς του 'Υπουργείου Παιδείας και ό τμηματάρχης του 'Αρχαιολογικού Τμήματος.
- ΒΔ της 5 Φεβρ. 1918 (ΦΕΚ 35/13 Φεβρ. 1918 τ. Α' ΠΑΕ 1917 σ. 21-22)* «Περί τροποποιήσεως του 'Οργανισμού της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας». Καθορίζεται ευρύτερος ό σκοπός της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας και ιδρύεται ειδική Σχολή διδασκαλίας της ιστορίας της τέχνης. Παρέχεται έπίσης στην 'Εταιρεία ή δυνατότητα ίδρυσης μουσείου έκμαγείων και διδασκαλίας άρχαίων δραμάτων.
- ΒΔ της 7 'Ιουν. 1918 (ΦΕΚ 130/14 'Ιουν. 1918 τ. Α' ΠΑΕ 1918 σ. 38-40)* «Περί Κανονισμού της έν τῷ καταστήματι της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας ίδρύσεως και λειτουργίας Σχολής της ιστορίας της τέχνης».
- ΒΔ της 28 Φεβρ. 1919 (ΦΕΚ 46/2 Μαρτ. 1919 τ. Α')* «Περί διορισμού ως μελών της Διεθνούς 'Αρχαιολογικής 'Επιτροπής του έκάστοτε προϊσταμένου του άρχαιολογικού τμήματος και των έκάστοτε προέδρου και γραμματέως της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας».
- ΒΔ της 25 'Οκτ. 1919 (ΦΕΚ 236/30 'Οκτ. 1919 τ. Α')* «Περί προσθήκης άρθρου έν τῷ 'Οργανισμῷ της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας». Τό ΒΔ τούτο άφορᾶ εις τόν καθορισμό του μισθοῦ του λογιστῆ της 'Εταιρείας.
- ΒΔ της 31 'Ιαν. 1920 (ΦΕΚ 51/29 Φεβρ. 1920 τ. Α' ΠΑΕ 1919 σ. 75-76)* «Περί προσθήκης έδαφίου εις τόν 'Οργανισμόν της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας». Με τó διάταγμα τούτο ή 'Εταιρεία μπορούσε νά ιδρύσει 'Αρχαιολογική Σχολή στην Κωνσταντινούπολη.
- Ν. 2285 της 23 'Ιουν. 1920 (ΦΕΚ 139/26 'Ιουν. 1920 τ. Α')* «Περί τροποποιήσεως του νόμου ΓΤΟ' της 6 'Οκτωβρίου 1909 «Περί μεταρρυθμίσεως του Λαχειού του 'Εθνικού Στόλου και των 'Αρχαιοτήτων της 'Ελλάδος» και περι τροποποιήσεως των περι Λαχειών νόμων».
- ΒΔ της 25 'Ιουλ. 1920 (ΦΕΚ 182/12 Αύγ. 1920 τ. Α' ΠΑΕ 1920 σ. κζ'-κη)* «Περί καταβολής όδοιπορικῶν έξόδων εις τούς έν 'Αθήναις άρχαιολογικούς ύπαλλήλους κ.λ.π.».
- Ν. 2448 της 24 'Ιουν. 1920 (ΦΕΚ 169/29 'Ιουλ. 1920 τ. Α')* «Περί 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας». Καταστατικός της 'Εταιρείας νόμος καθορίζει τόν σκοπό και τὰ έργα της,

ἐπαναλαμβάνει τὰ περὶ συμμετοχῆς στὸ Συμβούλιο τοῦ γεν. γραμματέως καὶ τοῦ τμηματάρχη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, καθορίζει ὡς ἐτήσια ἐπιχορήγηση ἐκ μέρους τοῦ Κράτους τὸ ποσὸ τῶν 50.000 δρχ. (ἀντὶ 30.000) καὶ 15.000 δρχ. ἐπὶ πλέον γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς εἰδικῆς Σχολῆς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης.

- ΒΔ τῆς 27 Νοεμβρ. 1920* (ΦΕΚ 273/27 Νοεμβρ. 1920 τ. Α') «Περὶ ἀνακλήσεως τοῦ ἀπὸ 14 Σεπτεμβρίου 1917 Β. Διατάγματος, περὶ ἐγκρίσεως τροποποιήσεων ἄρθρων τινῶν τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας».
- ΒΔ τῆς 8 Φεβρ. 1921* (ΦΕΚ 23/12 Φεβρ. 1921 τ. Α') «Περὶ ἐγκρίσεως προσθηκῶν καὶ μεταβολῶν εἰς τὸν Ὁργανισμὸν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Καθορίζονται ὁ χρόνος τῶν ἐτησίων συνελύσεων, οἱ δικαιούμενοι ψήφου ἑταῖροι, «συνιστᾶται ἐπιτροπεία πρὸς διοικητικὸν καὶ οἰκονομικὸν ἔλεγχον τῶν ἀπὸ τῆς 14 Σεπτεμβρίου 1917 μέχρι 29 Νοεμβρίου 1920 πεπραγμένων» καὶ ἐπιτρέπεται ἡ πρόσληψη διευθυντῆ τῶν γραφείων τῆς Ἑταιρείας.
- ΒΔ τῆς 9 Ὀκτ. 1923* (ΦΕΚ 300/18 Ὀκτ. 1923 τ. Α') «Περὶ τροποποιήσεως τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Κύρια διάταξη εἶναι ἡ πρώτη, μετὰ τὴν ὁποία ἀναγνωρίζονται ὡς κανονικοὶ ἑταῖροι ὅσοι ἐκλέχτηκαν ἀπὸ τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1917 ὡς τὴν 29 Νοεμβρίου 1920.
- Ν. 4823/1930* (ΦΕΚ 245/18 Ἰουλ. 1930 τ. Α') «Περὶ ἀνεγέρσεως, ἐπισκευῆς καὶ συντηρήσεως ἀρχαιολογικῶν μουσείων». Παρέχεται στὴν Ἑταιρεία τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα πωλήσεως στὰ μουσεῖα δελταρίων, ἀπομιμημάτων κλπ.
- Ν. 6079 τῆς 19 Φεβρ. 1934* (ΦΕΚ 79/22 Φεβρ. 1934 τ. Α') «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου 5918 «περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ Λαχείου ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος». Μετὰ τὸ ἄρθρο 20 καθορίζεται τὸ ὑπὲρ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ποσὸ ἀπὸ τὸ λαχεῖο σὲ 10 ἑκατοστὰ τοῦ ποσοῦ ποῦ ἀπομένει μετὰ τὴν χορήγηση στὸ Ταμεῖο τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου εἴκοσι ἑκατομμυρίων.
- ΒΔ τῆς 30 Σεπτ. 1938* (ΦΕΚ 374/14 Ὀκτ. 1938 τ. Α') «Περὶ ὀνομασίας ἐπιτίμων Ἀντιπροέδρων καὶ Συμβούλων ἐξ ἀνδρῶν ἐξόχου τιμῆς κλπ. τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας».
- ΑΝ 1947 τῆς 8 Αὐγ. 1939* (ΦΕΚ 366/6 Σεπτ. 1939 τ. Α') «Περὶ ὀργανώσεως Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Κράτους». Μετὰ τὸ ἄρθρο 13 ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία τὸ προνόμιον τοῦ Ν. 4823/1930.
- ΑΝ 2038 τῆς 19 Ὀκτ. 1939* (ΦΕΚ 454/23 Ὀκτ. 1939) «Περὶ τροποποιήσεως τῶν διατάξεων περὶ Κρατικῶν λαχείων». Χορηγεῖται στὴν Ἑταιρεία τὸ ποσὸ τῶν 500.000 δραχμῶν ἐτησίως (ἄρθρο 3).
- ΝΔ 516 τῆς 18 Σεπτ. 1941* (ΦΕΚ 319/26 Σεπτ. 1941 τ. Α') «Περὶ ἀντικαταστάσεως τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2038 τοῦ 1939 Ἀναγκ. Νόμου «περὶ τροποποιήσεως τῶν διατάξεων περὶ Κρατικῶν Λαχείων». Μετὰ τὸ ἐδῶ ΝΔ ἀποδίδεται στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ποσοστὸ 10% ἀπὸ τὸ καθαρὸ ὑπόλοιπον τῶν εἰσπράξεων τῶν κρατικῶν λαχείων.
- Ν. 476/1943* (ΦΕΚ 260/14 Αὐγ. 1943 τ. Α' ΠΑΕ 1943 σ. 123-124) «Περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Μετὰ τὸν νόμον τοῦτο ἡ Ἑταιρεία ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπιστημονικὸν ἴδρυμα καὶ εἶναι ὡς ἀφ' ἧς ἰδρύθη νομικὸν πρόσωπον ἰδιωτικοῦ δικαίου» καὶ «ἔχει δικαιώματα ἐπὶ τῶν καθαρῶν προσόδων τῶν Λαχείων τοῦ

Κράτους κατά τὸ ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν οἰκείων νόμων ὀριζόμενον ποσοστὸν, ὄπερ ὅμως δὲν δύναται ὀπωσδήποτε νὰ εἶναι κατώτερον τῶν εἴκοσι ἑκατοστῶν τῶν καθαρῶν προσόδων τῶν Κρατικῶν Λαχείων». «Ἡ οἰκονομικὴ διαχειρίσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας διεξάγεται συμφώνως πρὸς τὸν Ὁργανισμὸν αὐτῆς, ἀποκλειομένης πάσης ἄλλης ἐλεγκτικῆς διατυπώσεως».

N. 1411 τῆς 25 Φεβρ. 1944 (ΦΕΚ 100/9 Μαΐου 1944 τ. Α΄) «Περὶ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Ἀπὸ «τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1943/44 καὶ ἐφεξῆς δύναται νὰ ἐγγράφηται πίστωσης, δι' ἐνίσχυσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας».

N. 1769 τῆς 2 Σεπτ. 1944 (ΦΕΚ 195/11 Σεπτ. 1944 τ. Α΄) «Περὶ διατάξεων τινων φορολογίας δημοσίων θεαμάτων καὶ λαχείων». Μὲ τὴν ἀπόφαση ἀρ. 10355/13-19 Αὐγούστου 1946 τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ποῦ βασιζόταν στὸν νόμο τοῦτο, μειώθηκε τὸ ποσοστὸ τῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τὸ λαχεῖο σὲ 15%. Τὸ ποσοστὸ εἶχε καθοριστεῖ σὲ 20% μὲ τὸν νόμο 476/1943.

Πρᾶξις ὑπ' ἀριθ. 321 τῆς 30 Μαΐου 1946 τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου (ΦΕΚ 186/30 Μαΐου 1946 τ. Α΄· ΠΑΕ 1943 σ. 125). Κυρώνεται ὁ Ν. 476/1943 «Περὶ τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας».

ΒΔ τῆς 20 Δεκ. 1948 (ΦΕΚ 330/30 Δεκ. 1948 τ. Α΄) «Περὶ ἐγκρίσεως τροποποιήσεων καὶ συμπληρώσεων τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Καταργεῖται ἡ βασιλικὴ συμμετοχὴ στὸ Συμβούλιο τῆς Ἑταιρείας καὶ ὁ βασιλιάς γίνεται προστάτης καὶ ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας.

ΒΔ τῆς 2 Μαΐου 1959 (ΦΕΚ 111/9 Ἰουν. 1959 τ. Α΄) «Περὶ ἐγκρίσεως τροποποιήσεων καὶ συμπληρώσεων τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Πρόκειται περὶ τοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ 1959.

ΒΔ 502 τῆς 4 Ἰουν. 1966 (ΦΕΚ 126/16 Ἰουν. 1966 τ. Α΄) «Περὶ ἐγκρίσεως τροποποιήσεων καὶ συμπληρώσεων τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Τροποποιήσεις καὶ συμπληρώσεις τοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ 1959 σχετικῆς μὲ ὑπαλληλικά θέματα.

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Ἡ κυριότατη πηγὴ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑταιρείας εἶναι τὰ ἐτήσια Πρακτικά της (ΠΑΕ), ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς (ΑΕ), τὰ χειρόγραφα πρακτικά τοῦ Συμβουλίου της (ΠΣΑΕ) καὶ τοῦ Συλλόγου τῶν βουλευομένων μελῶν (ΠΑΣ), τὰ ἐγγραφα τοῦ ἀρχείου της (ΑΑΕ) καὶ μικρότερα ἀρχεῖα ποῦ βρίσκονται σ' αὐτό, Εὐστρατιάδης, κατάλοιπα Κουμανοῦδη, Λεονάρδου κλπ., ἀρχεῖο τοῦ λαχείου, βιβλία πρωτοκόλλου, κατάλογοι ἀρχαίων τῶν μουσείων τῆς Ἑταιρείας, μητρώο τῶν ἐταίρων καὶ πρακτικά τῶν γενικῶν συνελεύσεων (ΠΓΣ). Ἡ Ἑταιρεία ἔγινε θέμα ἱστορικῆς μελέτης πολὺ ἔνωρις καὶ ὁ πίνακας ποῦ ἀκολουθεῖ περιέχει τὰ ἔργα ποῦ τὴν ἀφοροῦν ἢ ἔχουν σχέση μὲ αὐτήν, ὄχι ὅμως τὰ ἔργα ποῦ ἀφοροῦν τῇ νεώτερῃ ἱστορίᾳ τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς ἀρχαιολογίας στὴν Ἑλλάδα. Κάτι τέτοιο θὰ δημιουργοῦσε σύγχυση καὶ θὰ ἔπρεπε, γιὰ νὰ εἶναι ἡ βιβλιογραφία μας πλήρης, νὰ ἀρ-

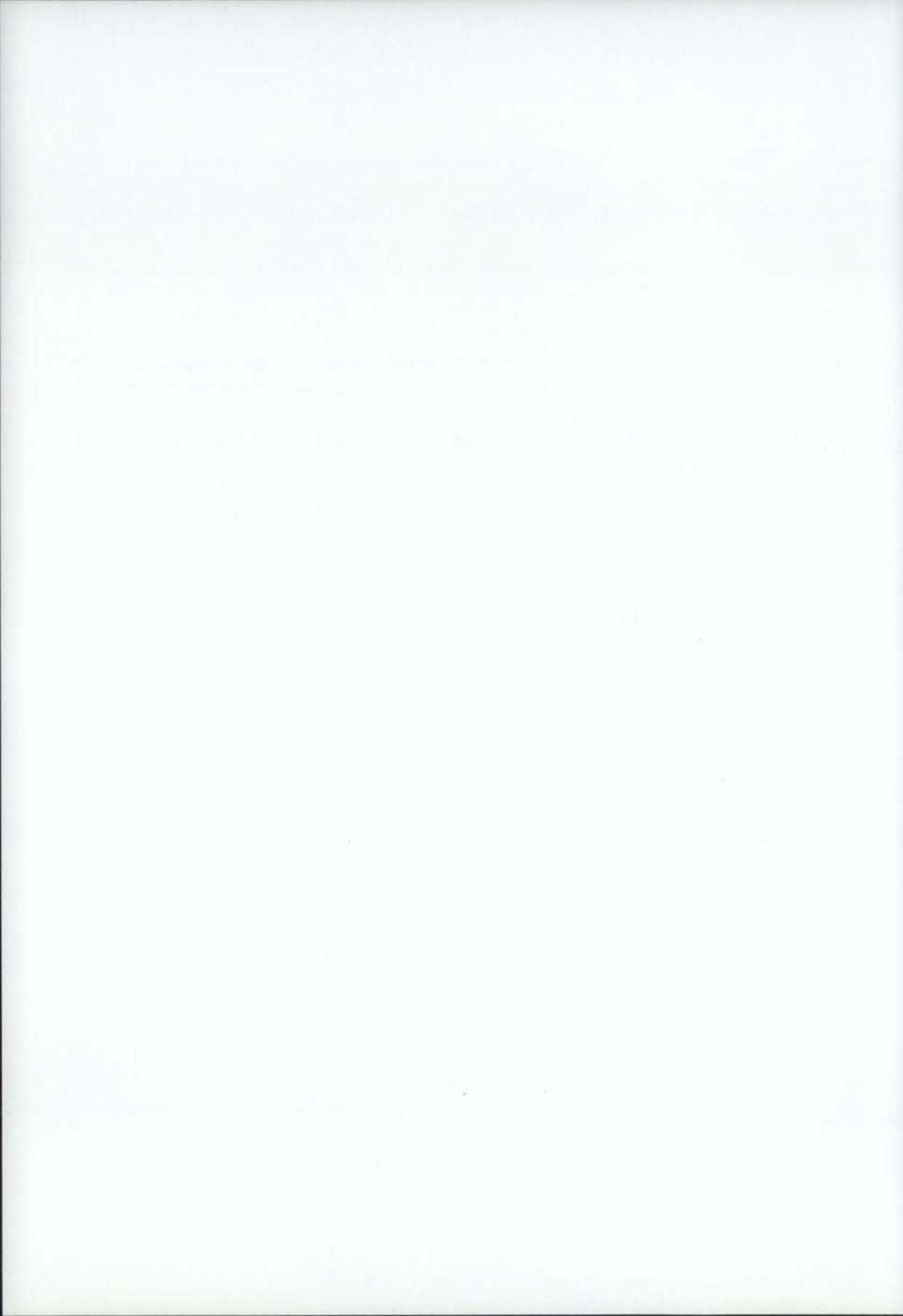
χίσουμε ἀπὸ τὸν Κυριακὸ τὸν Ἀγκωνίτη ἢ καὶ ἀκόμη ἐνωρίτερα.

Σπουδαιότατη πηγὴ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑταιρείας, ἡ ὁποία παρέχει στοιχεῖα τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν οὔτε στὸ ἀρχεῖο οὔτε στὰ δημοσιεύματά της, εἶναι οἱ ἐλληνικὲς ἐφημερίδες, ὅπου, ἰδιαιτέρως τὸν 19ο αἰ., ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων, ὡς διατριβῶν ἢ ὡς ἐπιστολῶν, ὑπάρχουν ἄρθρα ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἴδια τὴν Ἑταιρεία, τὶς ἐνέργειες τοῦ Συμβουλίου, τῶν ἐφόρων. Πηγὴ εἶναι ἐπίσης τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, ποὺ περιέχουν ἀγορεύσεις ἐπὶ θεμάτων τῆς Ἑταιρείας ἢ ἀπαντήσεις σὲ ἐρωτήσεις βουλευτῶν σχετικῶς μὲ τὴν ἀρχαιοκαπηλεία, τὴ φροντίδα τῶν χώρων, τὴ φυγάδευση ἀρχαιοτήτων, ἀλλὰ καὶ τὶς ἐνέργειες τῆς Ἑταιρείας ὀρισμένων περιόδων.

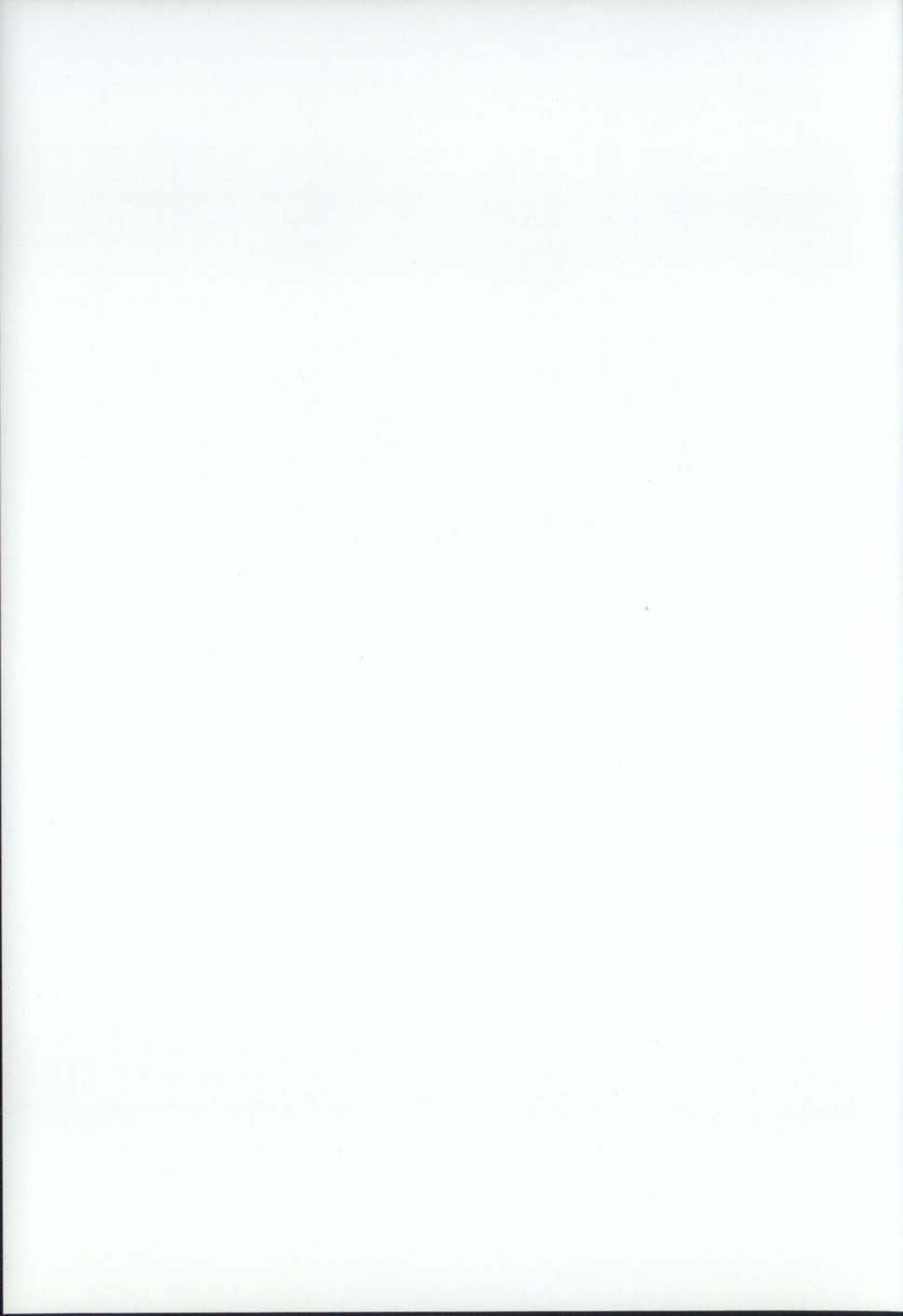
- Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία*, «τὰ τῆς πρώτης κληρώσεως τοῦ ὑπὲρ τῶν Ἀρχαιοτήτων λαχείου ὑπὸ τῆς ἐπὶ τούτου ἐπιτροπείας, ἐν Ἀθήναις 1876». Ἀκολουθοῦν τεύχη μὲ τὸν ἴδιο τίτλο ποὺ περιέχουν τὰ τῶν ἐπομένων κληρώσεων μέχρι καὶ τῆς ἐνδεκάτης, ἐν Ἀθήναις 1887.
- Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία*, Κατάλογος τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τεῦχος Α' (1837-1896), ἐν Ἀθήναις 1897, τεῦχος Β' (1897-1905), Ἀθήνησιν 1906.
- Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία*, Comptes rendus du Congrès International d'Archéologie, Athènes 1905.
- Γενικὴ Ἐφορεία τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ Μουσείων*, Συλλογὴ Ἀρχαιολογικῶν νόμων, διαταγμάτων καὶ ἐγκυκλίων, ἐν Ἀθήναις 1892 (καὶ 1905).
- Dörpfeld, Wilhelm*, Meine Tätigkeit für die Griechische Archäologische Gesellschaft, AE 1937, Α', σ. 1-13.
- Ἰωάννου Φιλίππου*, *Ραγκαβῆ Ἀλεξάνδρου*, Λόγοι ἐπικηδεῖοι εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφορον τῶν Ἀρχαιοτήτων Κυριακὸν Πιττάκη καὶ ἐπιτάφιος εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πλάτωνα Πιττάκη, δικαστήν. Ἐν Ἀθήναις 1863.
- Καβαδιά Παναγιώτου*, Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900, Ἀθήνησιν 1900.
- Καλογεροπούλου Ἀθηνᾶς - Προῦνη Φιλίπ Μαρίας*, Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς, εὑρετήριον πρώτης καὶ δευτέρας περιόδου, 1837-1874 τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1973.
- Καστόρχη Εὐθυμίου*, Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς τὸ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος, Ἀθήνησιν 1879.
- Κεραμοπούλλου Ἀντωνίου*, Νεώτεροι τύποι τοῦ Κεραμικοῦ, ἐν Ἀθήναις 1916.
- Κόκκου Ἀγγελικῆς*, Ἡ μέριμνα γὰρ τὶς ἀρχαιοτήτες στὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ πρῶτα μουσεῖα, ἐκδ. Ἑρμῆς, Ἀθήνα 1977.
- Κουρουνιώτου Κωνσταντίνου*, Ἡ ἀνασκαφὴ τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ἐν Ἀθήναις 1926.
- Λαμπρινουδάκη Β.*, Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, Ἐγκυκλοπαίδεια «Πάπυρος-Λαγούσε-Βριταννικά».
- Λαμπροπούλου Ἀλεξάνδρου*, Εὑρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου τόμος πρῶτος περιλαμβάνων τὰ ἔτη 1883-1887, ἐν Ἀθήναις 1902.
- Λεονάρδου Βασιλείου*, Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος Λεύκωμα (προσαρτημένο στὴν ἀρχὴ τοῦ τόμου τοῦ 1912 τῆς ΑΕ, μὲ ἰδιαιτέρη ἀρίθμηση 1-8).

- Ο(ίκονόμου). Γ.*, 'Εταιρεία 'Αρχαιολογική, 'Ελευθερουδάκη, 'Εγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ε', σ. 929-931 (1929).
- Οίκονόμου Γεωργίου*, 'Εταιρεία 'Αρχαιολογική, Μεγάλη 'Ελληνική 'Εγκυκλοπαιδεία, τόμ. Ε', σ. 723.
- Οίκονόμου Γεωργίου*, Τὰ ἑκατὸν ἔτη τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας, λόγος πανηγυρικὸς τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου Γεωργίου Π. Οίκονόμου, ρηθεὶς τῇ 23ῃ 'Οκτωβρίου 1938 ἐν τῷ Παρθενῶνι, κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 'Εκατονταετηρίδος, ἐν 'Αθήναις.
- Οίκονόμου Γεωργίου* καὶ συνεργατῶν, Τὸ 'Εργον τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἑκατονταετίαν 1837-1937, ἐν ἀλφαβητικῇ διατάξει, ἐν 'Αθήναις 1938.
- Οίκονόμου Γεωργίου* καὶ συνεργατῶν, Λεύκωμα τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας αὐλζ'-αλλζ'.
- Παναγιωτοπούλου Β. Π.*, Βαρῶνος Κωνστ. Μπέλλιος, ἕνας ὁμογενὴς στὴν 'Αθήνα τοῦ 1836 (Συλλογικὸς τόμος· Σταθμοὶ πρὸς τὴν νέα ἑλληνικὴ κοινωνία, ἔκδ. περιοδικοῦ 'Εποχές, 'Αθήνα 1965, σ. 193-220).
- Πετράκου Βασιλείου Χ.*, Δοκίμιο γιὰ τὴν ἀρχαιολογικὴ νομοθεσία, ἔκδ. τοῦ 'Υπουργείου Πολιτισμοῦ, 'Αθήναι 1982.
- Πουλίτσα Παναγιώτου*, Τὸ νέον μέγαρον τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας, λόγος ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Δ. Συμβουλίου, ΠΑΕ 1957, σ. 2-12.
- Πρωτοψάλτη 'Εμμανουήλ*, 'Ιστορικὰ ἔγγραφα περὶ ἀρχαιοτήτων καὶ λοιπῶν μνημείων τῆς ἱστορίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς 'Επανάστασεως καὶ τοῦ Καποδίστρια, ἐν 'Αθήναις 1967.
- Ραγκαβῆ*, 'Αλεξάνδρου Ρίζου, 'Απομνημονεύματα, Α' (1894), Β' (1895), Γ' (1930), Δ' (1930).
- Φιλαδελφῆς 'Αλεξάνδρου*, 'Η ἀρχαιολογία ἐν 'Ελλάδι, Πανελλήνιον Λεύκωμα 'Εθνικῆς 'Εκατονταετηρίδος 1821-1921, τόμ. Γ' 'Επιστῆμαι, σ. 62-88.
- Χατζῆ 'Αντωνίου*, Περὶ τοῦ ἀληθοῦς ἴδρυτοῦ τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας, ΠΑΕ 1929, σ. 35-51.

Μέρος Τέταρτο

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Το μέρος τούτου τοῦ βιβλίου ἀντικαθιστᾶ τὸ εὔρετήριον τοῦ Γ. Οἰκονόμου καὶ τῶν συνεργατῶν του «Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἑκατονταετίαν 1837-1937, ἐν ἀλφαβητικῇ διατάξει, ἐν Ἀθήναις 1938», τὸ ὁποῖο περιεῖχε τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐταιρείας ποῦ εἶναι δημοσιευμέναι στὰ ΠΑΕ. Τὸ ὑλικὸν τοῦ εὔρετηρίου αὐτοῦ χρησιμοποιήθηκε ἐκλεκτικῶς, ἀφαιρέθησαν πολλὰ στοιχεῖα ποῦ ὅπως δείχτηκε μὲ τὸν καιρὸ δὲν ἐνδιαφέρουν παρὰ μόνον τοὺς χρονογράφους ἢ τοὺς ἱστορικοὺς τῆς ἀρχαιολογίας καὶ ποῦ ἡ εὔρεσί τους εἶναι πολὺ εὐκόλη, διορθώθησαν τὰ ἐμφανῆ τουλάχιστον λάθη, προστέθησαν τὰ στοιχεῖα τῆς τρίτης πεντηκονταετίας καὶ τὸ κυριότερον ἢ ὕλη κατατάχτηκε τοπογραφικῶς, σύμφωνα μὲ τὴν τάξιν ποῦ ἔχει καθιερωθεῖ γιὰ τὸ *Congrus* τῶν ἐπιγραφῶν (Ἀθήνα, Ἀττικὴ, Πελοπόννησος, Στερεὰ Ἑλλάς, Θεσσαλία, Ἥπειρος, Μακεδονία, Θράκη, νησιά) καὶ τὴν ὁποία τηροῦσαν οἱ Jeanne καὶ Louis Robert στὸ *Bulletin Epigraphique*. Τὴν τάξιν αὐτὴ ἀκολουθοῦσε καὶ ἡ Ἐταιρεία μὲ πολλὴ ἐλευθερία ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἀπὸ τὸ 1980 ἀκολουθεῖ ἄλλη. Ἐξαιρετικὸν εἶναι πῶς ἡ ἐδῶ κατάταξις εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν σημερινὴν διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς χώρας καὶ ὄχι τὴν ἀρχαίαν διαίρεσιν.

Τὸ περιεχόμενον τῶν ΠΑΕ ὁμοῦς εἶναι ἓνα μέρος τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τῆς Ἐταιρείας. Τὸ ὑπόλοιπον βρίσκεται δημοσιευμένον στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίδα ἀπὸ τὸ 1862 ὡς σήμερον καὶ στὰ μεμονωμένα δημοσιεύματα (ΒΑΑΕ). Γιὰ τὴν περίοδον 1862-1874 τῆς ΑΕ ὑπάρχει τὸ ἀναλυτικὸν εὔρετήριον τῆς Ἀθηναῖς Καλογεροπούλου καὶ τῆς Μαρίας Προῦνη Φιλίπ (βλ. πηγὰς καὶ βοηθήματα), ἐνῶ γιὰ τὴν ΑΕ τῆς τρίτης καὶ τετάρτης περιόδου, ἀπὸ τὸ 1883 ὡς σήμερον, ὑπάρχει τὸ ἀναλυτικὸν εὔρετήριον τοῦ Ἀλεξάνδρου Λαμπροπούλου (βλ. ὁ.π.), μόνον ὁμοῦς γιὰ τὰ ἔτη 1883-1887. Γιὰ τὰ ἑκατὸ χρόνια ποῦ ἀπομένουν πρέπει κανεὶς νὰ ἐρευνᾷ ἑκατὸ περίπου τόμους τῆς ΑΕ μὲ ἀμφίβολα ἀποτελέσματα καὶ ἀπώλεια χρόνου. Πρῶτην θεραπείαν τῆς ἔλλειψης ποῦ ὑπάρχει εἶναι ἡ ἀναγραφὴ τῶν περιεχομένων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ποῦ ἀκολουθεῖ, κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν σειράν τῶν ὀνομάτων τῶν συγγραφέων, ἢ ὁποῖα συμπληρώνεται μὲ τὰ δημοσιεύματα τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἐταιρείας (ΒΑΑΕ) καὶ τὰ δημοσιεύματα

166. Χάλκινη πλάκα με τιμητική επιγραφή, προσηλωμένη στον τοίχο του πρώτου ορόφου του μεγάρου της 'Α. 'Ετ. Προσφέρθηκε στην 'Εταιρεία από την ελληνική κυβέρνηση κατά τις έορτές της 'Εκατονταετηρίδος (φωτ. ΑΑΕ).

πού ἀφοροῦν στὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας στὰ περιοδικὰ «Φιλίστωρ» καὶ «Ἀθηναῖοι». Ἡ ἔλλειψη εἰδολογικοῦ καὶ τοπογραφικοῦ εὐρετηρίου τῆς ΑΕ εἶναι μεγάλη. Ἡ σχετικὴ προσπάθεια τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἔμεινε ἡμιτελὴς παρὰ τὸ εὐόϊονο ξεκίνημά της. Ἀξίζει τὸ ἔργο αὐτὸ νὰ συμπληρωθεῖ. Ἀπαραίτητη ἦταν ἀκόμη ἡ ἀναγραφὴ τῶν σχετικῶν μὲ τὰ ἔργα τῆς Ἑταιρείας μελετῶν τῶν ἀνασκαφῶν τῶν 150 χρόνων, πού βρίσκονται δημοσιευμένες στίς ἐλληνικὲς ἐφημερίδες καὶ στὰ ἐλληνικὰ καὶ ξένα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ, ἐγχείρημα τοῦ ὁποῖου τὴν πραγματοποίησι δὲν ἐπιτρέπει, πρὸς τὸ παρόν, ὁ χρόνος πού ἀπομένει ὡς τὴ δημοσίευσή τοῦ παρόντος.

Α. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ
Πόλη

Ἅγιος Δημήτρης Κατηφόρης: ΠΑΕ 1860-61, 18-21· 1861-62, 12· ΑΕ 1862, 104, 180, 206, 224, 232· ΠΑΕ 1868-69, 10· ΑΕ 1870, 349· Λ. Καφταντζόγλου, ΠΑΕ 1862-63, 7.

Ἀγορὰ παλαιά: ΠΑΕ 1896, 35.

Ἀγορὰ ρωμαϊκὴ: Π. Καστριώτης - Ἄ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1910, 112-126.

Ἀδριανοῦ βιβλιοθήκη: ΠΑΕ 1879, 15-17· 1884, 21-22· 1885, 13-24· Γ. Νικολαΐδης, ΠΑΕ 1848-49, 12· 1886, 10-11· 1895, 19· Ἰω. Τραυλός, ΠΑΕ 1950, 41-63.

Ἀδριανοῦ πύλη-Ὀλυμπιεῖον: ΠΑΕ 1889, 17-18.

Ἀθηνᾶς Ἀρχηγέτιδος τετρακίονιον: ΠΑΕ 1839-40, 88· 1879, 15-17· 1891, 7-11· 1908, 28.

Ἀκαδημία: Φ. Σταυρόπουλλος, ΠΑΕ 1955, 53-61· 1956, 45-54· 1958, 5-13· 1959, 8-11· 1960, 318-323· 1961, 5-12· 1962, 5-11· 1963, 5-28.

Ἀνασκαφῆς σποραδικές: ΠΑΕ 1858-59, 21· 1861-62, 6· 1871-72, 6-7· 1872-73, 25-26· 1879, 14-15· 1881, 7-9· Κ. Μυλωνᾶς, ΠΑΕ 1881, 9-11· 1883, 9· Σ. Φιντικλῆς - Στ. Κουμανούδης, ΠΑΕ 1884, 21· 1886, 12· Στ. Κουμανούδης, ΠΑΕ 1869, 8-18· ΑΕ 1888, 199-200· Π. Καστριώτης, ΠΑΕ 1911, 97-104· Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1911, 106· Κ. Κουρουγιώτης, ΠΑΕ 1911, 105· Ἰω. Θρεψιάδης, ΠΑΕ 1953, 61-71.

Ἀναστηλώσεις - συντηρήσεις μνημείων: ΠΑΕ 1840-41, 118-120· 1845-46, 242· 1858-59, 23, 33· 1859-60, 16· 1861-62, 12· 1862-63, 8· 1863-64, 7· 1864-65, 5· 1870-71, 15· 1871-72, 11· 1885, 33.

Ἀνδρονίκου Κυρρήστου Ὁρολόγιον: ΠΑΕ 1838-39, 56-58· Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1839-40, 86· 1840-41, 118-120· Στ. Κουμανούδης, ΠΑΕ 1890, 11-19· ΑΕ 1890, 141-156, 222-224· ΠΑΕ 1891, 7-11· Λ. Παλάσκας, ΠΑΕ 1844-45, 196-206· Λ. Παλάσκας-Βαΐσενμπάχ, ΠΑΕ 1845-46, 232-234· Βαΐσενμπάχ, ΠΑΕ 1846-47, 318-320· Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1847-48, 8, 28· 1848-49, 12, 34.

Ἄρειος Πάγος: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1842-43, 174· 1845-46, 242· 1907, 28-29.

Ἄστεροσκοπεῖον: Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1898, 12.

Ἀττάλου στοά (Παναγία Πυργιώτισσα): ΠΑΕ 1859-60, 8-13· 1860-61, 14-18· 1861-62, 7-10· 1862-63, 8· 1864-65, 5· 1868-69, 7-9· 1869-70, 7-8· 1870-71, 11-12· 1871-72, 7-8· 1873-74, 18-23· 1874-75, 22-23· 1890, 8-11· 1895, 28· 1896, 34· Κ. Μυλωνᾶς, ΠΑΕ 1898, 11, 65-68· 1899, 70-75· 1900, 11, 31-35· 1901, 31-32· 1902, 16, 46. Στ. Α. Κουμανούδης, ΑΕ 1890, 105-110· Κ. Μυλωνᾶς, ΑΕ 1901, 119.

Βουλευτήριον: Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1910, 58· 1861-62, 12· Κ. Σ. Πιττάκης - Δ. Χαραμῆς - Π. Εὔστρατιάδης, Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου, Α', 1851· Β', 1852· Γ', 1855 (τὸ τεῦχος Γ' ὑπὸ τοῦ Εὔστρατιάδου μόνο).

Γιγάντων στοά: Π. Εὔστρατιάδης, ΠΑΕ 1870-71, 12-15· 1871-72, 4-5· Π. Καστριώτης - Ἀ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1912, 91-99· Π. Καστριώτης, ΑΕ 1912, 266· Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1859-60, 16· 1862-63, 8· 1878, 19· 1895, 19· Ἰ. Λύρης, ΠΑΕ 1896, 34.

Θησεῖον: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1858-59, 15· 1907, 55-56· Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1907, 54-56· Γ. Οἰκονόμος, ΠΑΕ 1908, 59-60· ΑΕ 1910, 2-28· 1911, 222-242· Δ. Καφταντζόγλου, ΠΑΕ 1859-60, 15-18· 1899, 18· 1904, 17.

Ἱερὰ ὁδὸς (Ἀθηνῶν-Ἐλευσίνος): Δ. Καμπούρογλου, ΠΑΕ 1892, 9-17· Κ. Κουρουνιώτης - Ἰω. Τραυλός, ΠΑΕ 1926, 9-10, 27-34· Ἰω. Τραυλός, ΠΑΕ 1937, 5-7, 25-41· Κ. Κουρουνιώτης - Ἰω. Τραυλός, ΠΑΕ 1938, 28-34· 1939, 39-41.

Ἰλισός: Π. Εὔστρατιάδης, ΠΑΕ 1864-65, 5· 1872-73, 25· 1873-74, 23-24· 1874-75, 21-22· Ἀ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1893, 22, 111-136· ΑΕ 1893, 103-104· 1894, 133-142· Ἀ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1897, 73-85· ΑΕ 1919, 1-31· Ἐμμ. Χατζηδάκης, ΠΑΕ 1945-48, 69-80· 1949, 44· 1953, 47-59· 1954, 41-49.

Κεραμεικός: Στ. Κουμανούδης, ΠΑΕ 1869-70, 8-11· 1870-71, 8-11· 1871-72, 8-11· 1872-73, 15-24· 1873-74, 9-18· 1874-75, 13-21· 1876, 10-11· 1879, 7-14· 1880, 7-9· Σ. Φιντικλῆς - Στ. Κουμανούδης, ΠΑΕ 1884, 17-21· Κ. Μυλωνᾶς, ΠΑΕ 1890, 19-25· ΑΕ 1893, 49-60, 170-174, 222-224· Β. Στάης, ΠΑΕ 1896, 22-23· Ἀντ. Οἰκονόμου - Κ. Κοντόπουλος, ΠΑΕ 1897, 14· Α. Brückner - Ἀ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1907, 57-58, 99-102· 1908, 60-62· Α. Brückner - Γ. Οἰκονόμος, ΠΑΕ 1910, 55-56, 101-111· ΑΕ 1910, 95-144· Μ. Γερούλανος, ΑΕ 1910, 143-148.

Κολωνός: Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1899, 12, 33-34.

Λυσικράτους μνημεῖον: Ἀ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1921, 25-26· ΑΕ 1921, 83-97· Ἀ. Κεραμόπουλος, ΠΑΕ 1919, 15.

Ὀλύμπιεῖον: ΠΑΕ 1886, 13-17· Στ. Κουμανούδης, ΠΑΕ 1887, 10· ΑΕ 1888, 67-70· ΠΑΕ 1888, 15-23· 1889, 17-18· Γ. Νικολαΐδης, ΠΑΕ 1897, 14-15· 1898, 10-11, 62-64· ΠΑΕ 1900, 11, 29· 1901, 12· 1892, 58-59· 1907, 65· 1909, 60· 1840-41, 122· Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1858-59, 23, 33· 1859-60, 16· 1893, 22-23· 1902, 16, 46· ΠΑΕ 1908, 24, 62· Ἰω. Τραυλός, ΠΑΕ 1949, 25-43.

Πνύξ: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1842-43, 174· Π. Περβάνογλου, ΠΑΕ 1861-62, 6· Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1910, 57-58, 127-136· Κ. Κουρουνιώτης - Δ. Ἀντω-

νιάδης, ΠΑΕ 1911, 51-53, 106-9· Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1916, 29-30, 46-47· ΑΕ 1916, 118.

Φιλοπάππου μνημείον: Ἄ. Σκιάς - Ν. Μπαλᾶνος, ΠΑΕ 1898, 12-13, 68-71· Ν. Μπαλᾶνος, ΠΑΕ 1898, 21· 1899, 18.

Ἄκρόπολις καὶ κλιτεῖς

Ἄκροπόλεως ἀνασκαφή: Π. Καββαδίας - Γ. Καβερᾶου, Ἄνασκαφή τῆς Ἄκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890 (1906-7). Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος Α', Γλυπτὰ ἐκ τοῦ μουσείου τῆς Ἄκροπόλεως (1906).

Συντηρήσεις, ἀναστηλώσεις, καθαρισμοί, διαμορφώσεις, μουσειακὰ ἔργα: ΠΑΕ 1877, 26· 1878, 8-16, 19, 22· 1882, 9-10· 1895, 19· 1897, 10-12· 1898, 10· 1899, 18· 1900, 11-12, 15· 1901, 12, 15· 1902, 33· 1907, 27-28· 1908, 25, 28· 1909, 24, 60.

Ἄγριππα βάσις: ΠΑΕ 1845-46, 226.

Ἄθηνᾶ Πρόμαχος: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1839-40, 86.

Ἄθηνᾶς Νίκης ναός: R. Bohn, ΠΑΕ 1880, 21-22· Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1839-40, 82· Κ. Πιττάκης - Ἄ. Ραγκαβῆς, ΠΑΕ 1843-44, 184· 1846-47, 318-320· 1847-48, 28· 1908, 57· 1909, 60.

Ἄθηνᾶς Πολιάδος ναός: Π. Καββαδίας, 1886, 10, 49.

Ἄνατολικὴ πλευρὰ μέχρι Προπυλαίων: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1888, 14.

Ἄσκληπιεῖον: Στ. Κουμανούδης, ΠΑΕ 1876, 14-35· Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1897, 12-14· Φ. Βερσάκης, ΠΑΕ 1910, 279-280· ΑΕ 1912, 43-59· ΑΕ 1913, 52-74.

Βαθμίδες ἀνόδου: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1842-43, 174· 1845-46, 226.

Βουλή πύλη: ΠΑΕ 1908, 57.

Βορείως καὶ δυτικῶς τῆς Ἄκροπόλεως: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1896, 17-29· 1908, 58· 1909, 60.

Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος ναός: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1839-40, 56.

Διονυσιακὸν θέατρον: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1837-38, 34· 1838-39, 58· 1839-40, 88· 1840-41, 120· 1858-59, 19· Στράκκ καὶ ἡ Ἐταιρεία, ΠΑΕ 1861-62, 10-15· ΑΕ 1862, 94, 113· Π. Εὐστρατιάδης, 1862-63, 5· 1866-67, 4-5· Στ. Κουμανούδης, ΠΑΕ 1877, 18-21· 1879, 6-7· W. Dörpfeld, ΠΑΕ 1925, 6-8, 25-32· Π. Εὐστρατιάδης, ΠΑΕ 1867-68, 6· Ν. Μπαλᾶνος, ΠΑΕ 1896, 24· ΠΑΕ 1878, 8-16· Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1897, 13-14· ΠΑΕ 1863-64· Π. Εὐστρατιάδης, ΠΑΕ 1865-66, 6· Ἰω. Τραυλός, ΠΑΕ 1951, 41-52.

Ἐρέχθειον: Κ. Πιττάκης - Ἄ. Ραγκαβῆς, ΠΑΕ 1839-40, 84· Ν. Μπαλᾶνος - Ν. Ἰωαννίτης, ΠΑΕ 1902, 33· Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1845-46, 222· Ν. Μπαλᾶνος, ΠΑΕ 1903, 59-62· 1904, 16-17· 1907, 125-128· 1908, 224-226· 1909, 59· Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1844-45, 198-206· Γ. Γλαράκη - Κ. Πιττάκη - Λ. Κουταντζόγλου - Δ. Ζέζου - Π. Κάλκου - Π. Εὐστρατιάδου, Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπῆς, Ἀθήνησιν 1853· Ἐρεχθείου καὶ μουσείου μεταξὺ: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1887, 9, 49.

Εὐμένους στοά: Στ. Κουμανούδης, ΠΑΕ 1876, 14-35· 1877, 12-18· 1878, 7-8· Π. Εϋστρατιάδης, ΠΑΕ 1864-65, 5· 1869-70, 8.

Ἡρόδου Ἀττικοῦ Ῥοδεῖον: Κ. Πιττάκης - Ἀ. Ραγκαβῆς, ΠΑΕ 1848-49, 12, 30· 1878, 6· Ἀ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1900, 88-94· Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1898, 12.

Θρασύλλου μνημεῖον: ΠΑΕ 1838-39, 58.

Μυκηναϊκὰ οἰκῆματα: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1886, 10, 49.

Νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως: Στ. Κουμανούδης, ΠΑΕ 1877, 6-12· Ἰω. Θρεψιάδης, ΠΑΕ 1950, 64-121· Ἰω. Μηλιάδης, ΠΑΕ 1955, 36-52· 1956, 262-269· 1957, 23-26· 1959, 5-7· Γ. Δοντᾶς, ΠΑΕ 1960, 4-9.

Πανὸς σπήλαιον: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1842-43, 174.

Παρθενών: ΠΑΕ 1839-40, 78· Κ. Πιττάκης - Ἀ. Ραγκαβῆς, ΠΑΕ 1844-45, 198-206· Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1845-46, 222-224· Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1886, 49· Κ. Πιττάκης - Ἀ. Ραγκαβῆς, ΠΑΕ 1841-42, 162· 1842-43, 170-172· ΠΑΕ 1894, 22-23· 1895, 12-15· Ν. Μπαλᾶνος - Ν. Ἰωαννίτης, ΠΑΕ 1896, 33-34· 1897, 28-29· 1899, 17-18· 1900, 19· 1901, 13· 1902, 32· Ν. Μπαλᾶνος, ΠΑΕ 1909, 113-116· Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1848-49, 10. *Παρθενῶνος καὶ Ἐρεχθεῖου μεταξὺ*: Π. Εϋστρατιάδης, ΠΑΕ 1883, 7-8· Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1885, 11-13.

Περικλέους Ῥοδεῖον: Π. Καστριώτης, ΠΑΕ 1914, 67, 81-124· ΑΕ 1914, 141, 143-166· ΠΑΕ 1915, 29-30, 55-58· ΑΕ 1915, 145-155· ΠΑΕ 1916, 29, 45-46· ΑΕ 1916, 118· ΠΑΕ 1917, 16· ΑΕ 1917, 106-7, 229-230, 238· ΠΑΕ 1918, 14-16· ΑΕ 1918, 109-110· ΠΑΕ 1919, 14-15, 27-31· ΑΕ 1919, 97-98· ΠΑΕ 1920, 2-4· ΠΑΕ 1921, 5, 27-29· ΑΕ 1922, 25-38· ΠΑΕ 1924, 1-2, 82-96· 1925, 5-6, 21-24· 1926, 81-82, 98-103· 1927, 7-8, 23-27· 1928, 14-15, 34-38· 1920, 10-11, 52-57· Π. Καστριώτης, ΠΑΕ 1922-23, 14-15· Ἀ. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1931, 5-6, 25-36· ΠΑΕ 1932, 10, 27-28.

Προπύλαια: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1839-40, 82· 1845-46, 242-244· R. Bohn, ΠΑΕ 1880, 21-22· Ν. Μπαλᾶνος, ΠΑΕ 1908, 56· ΠΑΕ 1910, 282· Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1845-46, 224. *Προπυλαίων πύργος*: ΠΑΕ 1874-75, 23-24.

Ρώμης καὶ Αὐγούστου ναός: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1839-40, 86· 1887, 9, 49.

Ἵδραγωγεῖον: Π. Εϋστρατιάδης, ΠΑΕ 1866-67, 5.

Χαλκοθήκη: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1886, 10, 49.

ΑΤΤΙΚΗ

Αἴγινα: Β. Στάης, ΠΑΕ 1894, 17-20· 1900, 17· Ἀ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1902, 18, 48.

Αἰγόσθυνα: Ἀ. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1954, 129-142.

Αἰξωνή: Ἀ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1919, 32-46.

Ἄλυκη (Γλυφάδα): Ἰω. Παπαδημητρίου, ΠΑΕ 1954, 72-88· 1955, 78-99· 1957, 29-34.

Ἄμαρούσιον: Β. Στάης, ΠΑΕ 1896, 23-25.

Ἄμφιάρειον Ὠρωποῦ: Σ. Φιντικλῆς - Β. Λεονάρδος, ΠΑΕ 1884, 10-13· W. Dörpfeld, ΠΑΕ 1884, 88-93· Ἀ. Χρηστομάνος, ΠΑΕ 1884, 94· Β. Λεονάρδος, ΠΑΕ 1884, 95-96· 1886, 18, 51-56· 1887, 10, 59-63· 1890, 31-33· 1896, 25-

26· 1903, 33-35· 1904, 27-28· 1905, 24· 1906, 48, 85· 1907, 119-120· 1909, 119-120· 1913, 113-116· 1916, 24-38, 65-67· 1917, 16-17· 1918, 13· 1919, 17-18· 1920, 5-7· 1921, 6, 30-31· 1922-23, 10, 48-49· 1924, 69-70, 96-101· 1925, 8, 33-35· 1926, 82, 103-8· 1927, 9-10, 27-32· 1928, 15-16, 41-45· 1929, 11-12, 57-60· ΑΕ 1886, 53-74· 1889, 1-50· 1913, 237· 1916, 118-121· 1917, 39-48, 231-237, 239-242· 1918, 73-100, 110-113· 1919, 54-88· 1922, 101-111· 1923, 36-52, 166-169· 1925, 9-45· Μ. Μιτσός, ΠΑΕ 1951, 128· 1952, 152· 1953, 119.

Ἀνάβυσσος: Π. Καστριώτης - Ἀ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1911, 110-132.

Ἀραφήν: Δημ. Ρ. Θεοχάρης, ΠΑΕ 1951, 72-92· 1952, 129-151· 1953, 105-118· 1954, 104-113· 1955, 109-117.

Ἀττικῆς γενικὰ: Γ. Γαρδίκας, ΠΑΕ 1917, 18· 1920, 29-79.

Βραυρών: Β. Στάης, ΠΑΕ 1893, 17· 1894, 20-21· ΑΕ 1895, 195-199· Δημ. Θεοχάρης, ΠΑΕ 1950, 188-193· Εὔστ. Στίκας, ΠΑΕ 1951, 53-76· 1952, 73-91· 1953, 103-104· 1954, 123-128· Ἰω. Παπαδημητρίου, ΠΑΕ 1945-48, 81-90· 1949, 75-90· 1950, 173-187· 1955, 118-120· 1956, 73-89· 1957, 42-47· 1958, 27· 1959, 18-20· 1960, 22· 1961, 27· 1962, 23.

Δαφνί: Δ. Καμπούρογλους, ΠΑΕ 1891, 12· Νονο-Τρυμπ, ΠΑΕ 1894, 23· 1895, 16· Νονο-Τριανταφύλλου, ΠΑΕ 1896, 34· 1897, 29· Τρυμπ, ΠΑΕ 1898, 21-22· 1900, 19· Ἀ. Λυκάκης, ΠΑΕ 1901, 15· Ἀ. Ἀδαμαντίου, ΠΑΕ 1907, 139-146.

Ἐλευσίς: Δ. Φίλιος, ΠΑΕ 1882, 13-15, 84-103· 1883, 8, 51-67· 1884, 9, 64· 1885, 25-29· 1887, 10, 50-58· 1888, 23-27· 1889, 22-25· 1890, 26-27· 1892, 31-41· 1893, 11-12· Δ. Φίλιος - Ἀ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1894, 14-17· Ἀ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1895, 23, 159-193· 1896, 26-28· 1897, 18, 86-93· 1898, 13, 72-91· 1902, 17, 47· Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1918, 13, 18-19· 1919, 16-17· 1935, 9-10, 71-72· Κ. Κουρουνιώτης - Ἰω. Τραυλός, ΠΑΕ 1936, 10-11· 1937, 7-8, 42-52· Δ. Φίλιος, ΑΕ 1886, 19-32, 185-214, 257-266, 272· 1887, 1-10, 109-114, 172-196· 1888, 21-58, 77-82, 193-198· 1889, 117-130, 171-194· 1890, 69-102· 1892, 101-106· Ἀ. Σκιᾶς, ΑΕ 1894, 162-186· Σ. Δραγούμης, ΑΕ 1895, 61-76· Ἀ. Σκιᾶς, ΑΕ 1895, 83-124· 1896, 23-56, 251-262· 1897, 33-66· 1898, 28-122· 1899, 177-222· 1901, 1-50, 163-174· 1912, 1-39· Κ. Κουρουνιώτης, Ὀδηγός Ἐλευσίνος· Κ. Κουρουνιώτης - Ἰω. Τραυλός, ΠΑΕ 1938, 35-40· 1939, 41-44· Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1940, 15-16· Γ. Μυλωνᾶς - Ἰω. Τραυλός, ΠΑΕ 1952, 53-72· 1980, 61-63· 1982, 181-182· Ἰω. Τραυλός, ΠΑΕ 1950, 122-137· 1953, 72-76· 1954, 66-71· 1955, 62-66· 1956, 55-56· 1957, 27-28· 1960, 10-15· 1961, 14-18· 1962, 12-15· 1963, 29-31· 1964, 3-4· Γ. Ε. Μυλωνᾶς, ΠΑΕ 1953, 77-87· 1954, 50-65· 1955, 67-77· 1956, 57-62· 1981 Α, 155-156· Γ. Μυλωνᾶς - Ἰω. Τραυλός, ΠΑΕ 1983 Α, 148-150.

Ζέα: Ἰ. Δραγάτσης, ΠΑΕ 1881, 12· 1884, 14· 1892, 17-29· Ἰ. Δραγάτσης - Ἡ. Ἀγγελόπουλος, ΠΑΕ 1899, 12, 37, 41.

Θορικός: Σ. Φιντικῆς - Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1881, 11· Β. Στάης, ΠΑΕ 1893, 12-17.

Καισαριανῆς μονή: Ἐμμ. Χατζηδάκης, ΠΑΕ 1949, 44-50· 1950, 138-144.

Καλύβια Κουβαρᾶ: ΠΑΕ 1900, 14.

Κοκκινιά (Παλαιά): Δημ. Θεοχάρης, ΠΑΕ 1951, 93-127.

Λαύρειον: ΠΑΕ 1881, 22.

Λαυρεωτικός Όλυμπος: Ν. Κοτζιάς, ΠΑΕ 1952, 92-128.

Λιόσια: ΠΑΕ 1883, 9.

Μαραθών: Ί. Λύρης, ΠΑΕ 1895, 17-18· 1896, 34· Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1932, 28-43· 1933, 7-8, 31-46· 1934, 8-10, 29-38· 1935, 7-9, 84-158· 1936, 11, 41-42· 1939, 27-39· 1940, 15· Εϋ. Στίκας, ΠΑΕ 1958, 15-17· Σπ. Μαρινάτος, ΠΑΕ 1970, 5-28· 1971, 5-6· 1972, 5-7.

Μέγαρα: Δ. Φίλιος, ΠΑΕ 1889, 25-26· ΑΕ 1890, 22-56· Ί. Θρεψιάδης - Ίω. Τραυλός, ΠΑΕ 1934, 10-11, 39-57· Ί. Θρεψιάδης, ΠΑΕ 1936, 11-12, 43-56.

Μενίδιον: Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1879, 28.

Μεσόγεια: ΠΑΕ 1874-75, 32-33.

Μοσχάτον (Φάληρον): Β. Στάης, ΠΑΕ 1908, 63· 1909, 61· Ίω. Παπαχριστοδούλου, ΠΑΕ 1973, 5-10· 1974, 5-8.

Μουνηχία: ΠΑΕ 1840-41, 124· Δ. Φίλιος, ΠΑΕ 1880, 10-12, 47-68· 1881, 12· Ί. Δραγάτσης - Ή. Άγγελόπουλος, ΠΑΕ 1899, 12, 37-41· 1900, 12, 35-37· ΑΕ 1900, 91-102· Γ. Π. Οικονόμος - Ί. Θρεψιάδης, ΠΑΕ 1935, 3-6, 159-195.

Μυρρινοϋς: Ίω. Παπαδημητρίου, ΠΑΕ 1960, 22· 1961, 27.

Νέα Μάκρη: Δημ. Θεοχάρης, ΠΑΕ 1954, 114-122.

Πανός σπήλαιον (Μαραθών): Ίω. Παπαδημητρίου, ΠΑΕ 1958, 14.

Πανός σπήλαιον (Πάρνης): Ά. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1900, 13-14, 38-50· 1901, 32-33· Κ. Ρωμαιοῦς, ΑΕ 1905, 99-158· 1906, 89-110· Ά. Σκιᾶς, ΑΕ 1918, 1-28.

Πειραιεύς: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1839-40, 90· Π. Περβάνογλους, ΠΑΕ 1860-61, 21· 1871-72, 5-6· Ί. Δραγάτσης, ΠΑΕ 1885, 63-71· 1886, 17-18· Ά. Φιλαδέλφειος, ΑΕ 1894, 99-114· Ί. Δραγάτσης, ΠΑΕ 1897, 15-16· 1910, 59, 145-151· 1917, 19-20· ΑΕ 1925, 1-8· Φυλακείον, ΠΑΕ 1872-73, 26-27.

Περατή: Σπ. Ίακωβίδης, ΠΑΕ 1953, 88-102· 1954, 89-103· 1955, 100-108· 1956, 63-72· 1957, 35-41· 1958, 18-26· 1959, 12-17· 1960, 16-21· 1961, 19-26· 1962, 16-22· 1963, 32-39.

Πρασιαί: Β. Στάης, ΠΑΕ 1893, 17· 1894, 20-21.

Ραμνοϋς: Δ. Φίλιος - Σ. Φιντικλῆς, ΠΑΕ 1880, 12-13, 62-68· Β. Στάης, ΠΑΕ 1890, 27-30· 1891, 13-18· 1892, 29-31· Εϋ. Μαστροκόστας, ΠΑΕ 1958, 28-37· Β. Πετράκος, ΠΑΕ 1975 Α, 5-35· 1976 Α, 5-60· 1977 Α, 3-22· 1978, 1-16· 1979, 1-25· 1980, 68-77· 1981 Α, 118-140· 1982, 127-162· 1983 Α, 109-130· Έργον 1984, 53-56· 1985, 46-48· 1986, 92-95· ΑΕ 1979, 1-81· Γ. Δεσπίνης, ΠΑΕ 1977 Α, 23-24· 1978, 17· 1979, 26.

Σαλαμίς: ΠΑΕ 1845-46, 236· Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1884, 14-16· Δ. Πάλλας, ΠΑΕ 1941-44, 21-26.

Σούνιον: Ίω. Μοσχονήσιος, ΠΑΕ 1873-74, 24-25· Σ. Φιντικλῆς - Στ. Κουμανούδης, ΠΑΕ 1880, 13-15· Β. Στάης, ΠΑΕ 1897, 16-18· 1898, 13-15· 92-94· 1899, 12-13, 98-100· 1900, 13, 20, 51-52· ΑΕ 1900, 113-150· 1903, 13-14· 1906, 49, 85-86· 1907, 102-104· 1908, 63· 1909, 117-118· 1912, 266· 1913, 234· 1917,

168-213· Β. Στάης, Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς (1920)· Ἄ. Ὀρλάνδος, ΑΕ 1917, 213-226.

Σπάτα: Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1877, 23-24· Γ. Σταϊνχάουερ, ΠΑΕ 1982, 123-126.

Τράχωνες: Ὁ. Τζάχου - Ἀλεξανδρῆ, ΠΑΕ 1980, 64-67· 1981 Α, 154.

Ὑμηττός: Ν. Κοτζιάς, ΠΑΕ 1949, 51-74· 1950, 144-172.

Φάληρον: ΠΑΕ 1862-63, 7-8· Π. Εὐστρατιάδης, ΠΑΕ 1865-66, 7.

Φυλή: βλ. Πανὸς σπήλαιον.

Χασιά: βλ. Πανὸς σπήλαιον.

Ψυττάλεια: Ἔργον 1986, 95-97.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Ἅγιος Βασίλειος (Ἀχαΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1928, 110-119· 1929, 86-88.

Ἅγιος Ἡλίας (Χώρα Τριφυλίας): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1954, 305-306.

Ἅγιος Ἰωάννης (Παπούλια Πυλίας): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1954, 311-316· 1955, 254-255· 1956, 90· Γ. Σ. Κορρές, ΠΑΕ 1978, 326-332· 1980, 129-150.

Ἅγιος Ἰωάννης Γουργουμίσσης (Ἀχαΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1932, 57-61.

Ἅγιος Σώστης (Τεγέα): Π. Κουπιτόρης - Θ. Πετμεζᾶς - Δ. Σαλαμανός, ΠΑΕ 1861-62, 6· 1862-63, 7· ΑΕ 1862, 241· Κ. Ρωμαῖος, ΠΑΕ 1900, 300-301· 1910, 274-276.

Ἀηδόνια (Κορινθία): Ἔργον 1986, 99-100.

Αἶγιον: Ν. Γιαλούρης, ΠΑΕ 1954, 287-290.

Ἀκροκόρινθος: Ἄ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1892, 52, 111-136.

Ἀμύκλαι: Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1889, 22· 1890, 36-37· ΑΕ 1892, 1-26· Ἄ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1907, 104-107· Χρ. Χρήστου, ΠΑΕ 1956, 211-212· 1960, 228-231· 1961, 177-178.

Ἀνάληψις (Κυνουρία): Κ. Ρωμαῖος, ΠΑΕ 1954, 270-286· 1955, 241-242· 1956, 185-186· 1957, 110-111· 1961, 167-168.

Ἀνδάνεια: Ἄ. Λυκάκης, ΠΑΕ 1900, 17.

Ἀνθεια (Ἀχαΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1936, 21, 95-99· 1937, 84-93.

Ἄργος: Ἄ. Βλαστός, ΠΑΕ 1871-72, 14· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1878, 17, 18-19· Σ. Ι. Χαριτωνίδης, ΠΑΕ 1952, 413-426. Π. Σταματάκης, Ὁ παρὰ τὸ Ἑραῖον τάφος, Athenische Mitteilungen 3, 1878, 271-286.

Ἄρκαδία: Χρ. Καρδαρά, ΠΑΕ 1980, 104-105· 1981 Α, 182.

Ἄρκιναί (Λακωνική): Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1889, 22· Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1910, 277-278.

Ἄρμακάδια (Ἄρκαδία): Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1907, 123.

Ἄφυσός: Χρ. Χρήστου, ΠΑΕ 1963, 130-136.

- Ἄχαϊα: Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1934, 16-17, 114-115· 1938, 1, 118-119· 1939, 103-106· 1940, 31· Ἴ. Παπαποστόλου, ΠΑΕ 1977 Β, 485-490.
- Βάθος (Χούνη Ἀρκαδία): Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1907, 123-124.
- Βαφειό: Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1889, 21-22· ΑΕ 1888, 197-199· 1889, 129-172· ΠΑΕ 1890, 37.
- Βάχλια (Ἀρκαδία): Β. Λεονάρδος, ΠΑΕ 1891, 23-25.
- Βίγλα (Τεγέα): Κ. Ρωμαῖος, ΠΑΕ 1910, 274-276.
- Βλαχόπουλο (Πυλία): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1964, 89-92.
- Βοῖδοκοιλιά - Κορυφάσιον (Πυλία): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1956, 202-203· 1958, 184-187· Γ. Σ. Κορρές, ΠΑΕ 1975, 512-514· 1976, 254-265· 1977, 242-295· 1978, 334-360· 1979, 138-155· 1980, 150-175· (μετὰ Ἄδ. Σάμψων) 1980, 175-187· Γ. Σ. Κορρές, ΠΑΕ 1981, 194-239· 1982, 191-230· 1983 Α, 169-206· Ἔργον 1986, 105-106.
- Βολιμίδια (Χώρα Τριφυλίας): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1952, 473-495· 1953, 238-249· 1954, 299-308· 1960, 197-201· 1964, 78-89· 1965, 102-109.
- Βρωμοσέλλα (Ἀρκαδία): Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1907, 122-125.
- Γεράκι: Ἄ. Ἀδαμαντίου, ΠΑΕ 1907, 67, 145· Ἄ. Ξυγγόπουλος, ΠΑΕ 1937, 19-20, 109-114.
- Γκράβες (Σικυών): Ἄ. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1936, 20, 91-92.
- Γορτυνία: Χρ. Καρδαῖα, ΠΑΕ 1966, 115-118.
- Γουρζούμιστα (Ἄχαϊα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1931, 16-17, 71-73· 1932, 15-16, 57-61.
- Γύθειον: Ἄ. Βλαστός, ΠΑΕ 1871-72, 14· Ἄ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1891, 27-34, 71-90.
- Δίβριτσα (Ἀρκαδία): Β. Λεονάρδος, ΠΑΕ 1891, 23-25.
- Δίολκος: Ν. Βερδεληῆς, ΠΑΕ 1960, 136-143· 1962, 48-50.
- Ἔλος (Λακωνική): Ἄ. Ἀδαμαντίου, ΠΑΕ 1907, 67.
- Ἐπίδαυρος: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1881, 15-16· Παράρτημα ΠΑΕ 1881, 2-40· 1882, 10-11, 75-83· 1883, 8-9, 45-50· 1884, 9, 55-63· 1885, 29-31· Β. Στάης, ΠΑΕ 1886, 79-82· 1887, 11· Π. Καββαδίας, 1891, 26-27· 1892, 54-56· 1893, 9-10· Π. Καββαδίας - Ἐπ. Κορομάντζος, ΠΑΕ 1894, 13-14· 1895, 20-23· Κ. Κοντόπουλος - Ἐπ. Κορομάντζος, ΠΑΕ 1896, 31-32· Ἄθ. Οἰκονόμου, ΠΑΕ 1897, 28· Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1898, 17· 1899, 15, 103-105· 1900, 17-19· 1901, 13· 1902, 78-82· 1903, 20, 59· 1904, 61-66· 1905, 23-24, 43-89· 1906, 53-54, 91-119· 1907, 64, 183-6· 1908, 65-66· 1909, 63· 1916, 39-41· 1918, 21-37· 1919, 19-20· 1920, 7-8· 1921, 9-10, 39-41· 1922-23, 2-3, 23-25· 1924, 74-75, 116-7· 1925, 12-14, 47-51· 1926, 91, 139-140· 1927, 13, 52· Π. Καββαδίας, Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπίδαυρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν (1900): Ἰω. Παπαδημητρίου, ΠΑΕ 1945-48, 90-111· 1949, 91-99· 1950, 194-202· 1951, 204-212· Β. Λαμπρινουδάκης, ΠΑΕ 1974, 93-101· 1975 Α, 162-175· 1976 Α, 202-209· 1977 Α, 187-194· 1978, 111-121· 1979, 127-129· 1980, 103· 1981 Α, 157-181· 1983 Α, 151-159· Ἔργον 1984, 58-59.

- Ἐπίδαυρος Λιμηρά: Ν. Δρανδάκης - Ν. Γκιολές - Ἐ. Δωρῆ - Σ. Καλοπίση - Β. Κέπετζη - Χ. Κωνσταντινίδη - Μ. Κωνσταντουδάκη - Μ. Παναγιωτίδη, ΠΑΕ 1982, 349-466· Ν. Δρανδάκης - Σ. Καλοπίση - Μ. Παναγιωτίδη, 1983 Α, 209-263.
- Ἐρμιόνη: ΑΕ 1917, 107· Εὔστ. Στίκας, ΠΑΕ 1955, 236-240· 1956, 179-184· 1976 Α, 200-201.
- Ἡλῖς: Ν. Γιαλούρης, ΠΑΕ 1960, 171-173· 1961, 180-183· 1962, 122-126· 1963, 137-140· 1964, 136-139· 1965, 99-101· 1966, 133-134· 1967, 20-21· 1969, 70-72· 1970, 142-145· 1972, 139-142· 1973, 112-118 καὶ 216· 1975 Α, 178-183· 1976 Α, 210-212· 1977 Α, 195-199· 1979, 130-131· 1980, 111-114· 1981 Α, 185-189· 1982, 189-190· 1983 Α, 163-166.
- Ἡραῖον: βλ. Ἄργος.
- Θισόα (ἢ πρὸς Ὀρχομενῶ Ἀρκαδίας): Γ. Π. Οἰκονόμος, ΠΑΕ 1911, 243-244.
- Ἰκλαίνα (Πυλία): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1954, 308-310· 1960, 197-198.
- Ἰμπραήμ Ἐφέντη (Τεγέα): Κ. Ρωμαῖος, ΠΑΕ 1909, 301-303, 316.
- Ἰσθμία: Β. Στάης, ΠΑΕ 1903, 14-17.
- Καλαβρύτων ἐπαρχία: Γ. Παπανδρέου, ΠΑΕ 1917, 18-19· 1920, 95-146.
- Καμάραι (Ἀχαΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1934, 16-17, 114-115.
- Καμίνια (Κρεμμύδια Πυλίας): Γ. Σ. Κορρές, ΠΑΕ 1975, 484-512· 1980, 125-129.
- Κάμπος (Μεσσηνία): Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1891, 23· ΑΕ 1891, 189-191.
- Καταβόθρα (Χώρα Τριφυλίας): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1955, 245-246.
- Κατσιγκρι (Ἀργολίς): Ἰ. Κοφινιώτης, ΠΑΕ 1890, 41.
- Κάτω Γουμενίτσα (Καλάβρυτα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1925, 11-12, 43-47· 1926, 89-90, 130-131· 1927, 13, 52.
- Κιᾶτον: Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1882, 63.
- Κισσὸς (Πυλία): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1962, 90· 1966, 121-128.
- Κοράκου Βρύση (Ἰσθμός): Δ. Φίλιος, ΠΑΕ 1882, 13.
- Κορινθία: Ἄ. Βλαστός, ΠΑΕ 1871-72, 14.
- Κόρινθος: ΠΑΕ 1845-46, 236, 242· Σ. Φιντικλῆς - Ἰ. Παπαδάκης, ΠΑΕ 1874-75, 33· 1876, 11· Ἄ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1892, 52, 111-136· ΑΕ 1893, 113-128.
- Κόρινθος Παλαιά: Ἄ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1906, 52-53· Διάφορα, ΠΑΕ 1906, 145-166· 1907, 66-67· Δ. Πάλλας, ΠΑΕ 1953, 175-183· 1954, 210-218· 1955, 193-200, 201-216· 1969, 121-134· Εὔ. Στίκας, ΠΑΕ 1961, 129-236· 1962, 51-56.
- Κορώνη: ΠΑΕ 1874-75, 33.
- Κουκουνάρα (Πυλία): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1958, 187-192· 1959, 174-180· 1960, 195-197· 1961, 174-176· 1963, 114-121· Γ. Σ. Κορρές, ΠΑΕ 1974, 140-162· 1975, 431-482· 1978, 325.

- Κουτρέικα (Ἄχαϊα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1932, 15-16, 57-61.
- Κράνειον (Κόρινθος): Δ. Πάλλας, ΠΑΕ 1970, 98-117· 1972, 205-250· 1976 Α, 163-195· 1977 Α, 162-183.
- Κυλλήνη: Ἄ. Βλαστός, ΠΑΕ 1871, 14.
- Κυνόρτιον (Ἐπιδαυρία): Κ. Κοντόπουλος, ΠΑΕ 1896, 31-32· Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1901, 13.
- Κυνουρία: Κ. Ρωμαῖος, ΠΑΕ 1941-44, 65· 1950, 234-241· 1953, 251-257.
- Κυπαρισσία: Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1911, 59-60, 247-252.
- Κυπάρισσος (Μάνη): Ν. Δρανδάκης, ΠΑΕ 1958, 199-219· 1960, 233-245.
- Κυρᾶς Βρύση (Ἴσθμός): Δ. Φίλιος, ΠΑΕ 1882, 13.
- Κωστῆ Ράχη (Ἄρκαδία): Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1907, 124-125.
- Κώτιλον (Φιγάλεια): Κ. Κουρουνιώτης ΠΑΕ 1902, 23, 75-77· ΑΕ 1903, 151-187.
- Λάλουσι (Τριταΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1933, 20-21, 90-93.
- Λεβέτι (Πελλήνη): Ἄ. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1932, 16, 62-63.
- Λέχαιον: Δ. Πάλλας, ΠΑΕ 1956, 164-178· 1957, 95-104· 1958, 119-134· 1959, 126-140· 1960, 144-170· 1961, 137-154· 1965, 137-166· Εὐ. Στίκας, ΠΑΕ 1957, 89-94.
- Λυγιά (Ἄρκαδία): Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1907, 124-125.
- Λύκαιον: Κ. Κοντόπουλος, ΠΑΕ 1898, 17· Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1903, 50-52· 1904, 32-34· ΑΕ 1904, 153-214· ΠΑΕ 1909, 185-200.
- Λυκόσουρα: Β. Λεονάρδος, ΠΑΕ 1895, 28· 1896, 26, 93-126· Κ. Κοντόπουλος - Β. Λεονάρδος, ΠΑΕ 1897, 28· Β. Λεονάρδος, ΑΕ 1895, 263-274· 1896, 101-130, 217-242· 1899, 43-52· Κ. Κοντόπουλος, ΠΑΕ 1898, 16-17· Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1903, 22, 49· 1906, 52, 120-123· 1907, 112-113· Κ. Κουρουνιώτης, ΑΕ 1912, 142-161· ΠΑΕ 1903, 22-49· 1907, 112-113. Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσούρας (1911).
- Μαγούλα (Λακεδαίμονία): Ἄ. Ἀδαμαντίου, ΠΑΕ 1931, 91-96.
- Μάζι (Σκιλλουντία): Ν. Γιαλούρης, ΠΑΕ 1960, 174-176· Ἄλ. Τριάντη, ΠΑΕ 1978, 125-129· 1979, 132-137· 1980, 115-119· 1981 Α, 190-193· 1983 Α, 167-168. Βλ. καὶ Ἄθηναίον 9, 1880, 157 (Καστόρχης).
- Μαμουσιά: Ἴφ. Δεκουλάκου, ΠΑΕ 1981 Α, 183.
- Μάνεσι (Ἄχαϊα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1930, 23-24, 87-88.
- Μάνη: Ν. Δρανδάκης, ΠΑΕ 1974, 110-138· 1975 Α, 184-196· 1976 Α, 213-252· 1977 Α, 200-228· Ν. Δρανδάκης - Ἐ. Δωρῆ - Σ. Καλοπίση - Μ. Παναγιωτίδη, ΠΑΕ 1978, 135-182· Ν. Δρανδάκης - Σ. Καλοπίση - Μ. Παναγιωτίδη, ΠΑΕ 1979, 156-212· 1980, 188-244· (Διρὸς) Ν. Δρανδάκης - Ν. Γκιολῆς - Χ. Κωνσταντινίδη, ΠΑΕ 1979, 215-225· 1981 Α, 254-268· Ν. Δρανδάκης - Ἐ. Δωρῆ - Σ. Καλοπίση - Β. Κέπετζη - Μ. Παναγιωτίδη, ΠΑΕ 1981 Β, 449-578.
- Μαντίνεια: Ἄ. Βλαστός, ΠΑΕ 1871-72, 14· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1872-73, 31.

- Μαυρίκι (Τεγέα): Κ. Ρωμαῖος, ΠΑΕ 1907, 60.
- Μεγάλη Πόρτα (Κόρινθος): Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1882, 11.
- Μεγαλόπολις: Μιλτ. Ἄννινος Καβαλλιεράτος, ΠΑΕ 1901, 13, 45-48.
- Μεθύδριον (Ἄρκαδία): Κ. Ταγκόπουλος, ΠΑΕ 1858-59, 21.
- Μεθώνη: Δ. Πάλλας, ΠΑΕ 1967, 22-27· 1969, 78-97.
- Μέλανα-Τυρὸς (Κυνουρία): Κ. Ρωμαῖος, ΠΑΕ 1911, 59, 253-279.
- Μενελάια ὄρη (Λακωνική): Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1889, 22.
- Μέντζενα (Ἄχαΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1932, 16, 61.
- Μεσσήνη: Θ. Σοφούλης, ΠΑΕ 1895, 27· Γ. Π. Οἰκονόμος, ΠΑΕ 1909, 64, 201-5· 1925, 15-17, 55-66· Ἄν. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1957, 121-125· 1958, 177-183· 1959, 162-173· 1960, 210-227· 1962, 99-112· 1963, 122-129· 1964, 96-101· 1969, 98-120· 1970, 125-141· 1971, 157-171· 1972, 127-138· 1973, 108-111· 1974, 102-109· 1975 Α, 176-177· Ἔργον 1986, 100-105.
- Μητόπολις (Ἄχαΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1929, 25, 91.
- Μονεμβασία: Χρ. Χρήστου, ΠΑΕ 1956, 207-210.
- Μουριατάδα - Ἑλληνικὸ (Μεσσηνία): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1960, 197, 201-206.
- Μπάμπες (Μακρύσια): Ν. Γιαλούρης, ΠΑΕ 1954, 290-298· 1955, 243-244· 1956, 187-192· 1958, 194-198.
- Μπέρεκλα (Ἄρκαδία): Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1902, 22, 72-75.
- Μποντιὰ (Ἄχαΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1933, 19, 90-93· 1934, 16, 114-5.
- Μυκῆναι: Κ. Πιττάκης, ΠΑΕ 1840-41, 136-8· Π. Σταματάκης - Η. Schlie-mann, ΠΑΕ 1876, 12-14· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1877, 24-26· 1878, 16· Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1886, 19, 59-79· 1887, 11, 65-68· 1888, 28-29· 1889, 18-21· 1890, 35-36· 1891, 19-20· 1892, 56-58· 1893, 8-9 (σ. 22, στερέωση τάφου Κλυ-ταιμνήστρας ὑπὸ Α. Πετσάλη καὶ Ἰ. Μούση)· 1895, 23-25· 1896, 29-31· 1897, 24-27· 1899, 15, 102-3· 1900, 16, 73· 1901, 13, 42· 1902, 18, 34, 48· 1903, 18, 36· 1907, 61· 1908, 65· Χρ. Τσουντας - Δ. Εὐαγγελίδης, ΠΑΕ 1909, 27, 63· Ἰ. Παπαδημητρίου - Φ. Πέτσας, ΠΑΕ 1950, 203-233· 1951, 192-196· Ἰ. Παπαδημητρίου, ΠΑΕ 1951, 197-203· 1952, 427-474· 1953, 205-237· 1954, 242-269· 1955, 217-272· 1957, 105-109· 1958, 156· Γ. Μυλωνᾶς, ΠΑΕ 1958, 146-155· 1959, 141-145· 1961, 155-160· 1962, 57-66· 1963, 99-106· 1964, 68-77· 1965, 85-96· 1966, 103-114· 1967, 7-19· 1968, 5-11· 1970, 118-124· 1971, 146-156· 1972, 114-126· 1973, 99-107· 1974, 89-92· 1975 Α, 153-161· Ν. Βερδελῆς, ΠΑΕ 1958, 157-164· 1959, 146-154· 1961, 161-166· 1962, 67-89· 1963, 107-133· Γ. Μυλωνᾶς - Σπ. Ἰακωβίδης, Ἔργον 1984, 59-61· 1985, 48-49.
- Μυστρᾶς: Ἰ. Μούσης, ΠΑΕ 1895, 17· 1897, 29-30· 1899, 18· Ἄ. Ἀδαμαντίου, ΠΑΕ 1906, 55, 169-177· Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1906, 57· Ἄ. Ἀδαμαντίου, ΠΑΕ 1907, 129-139· 1908, 118-144· 1918, 19-21· 1928, 28, 123-125· 1920, 12· 1929, 26, 92-94· Ν. Δρανδάκης, ΠΑΕ 1951, 213· 1952, 497-519· 1955, 256-257· 1956, 213· 1959, 160-161.
- Ναυπλία: Σ. Χαριτωνίδης, ΠΑΕ 1953, 191-204· 1954, 232-241· 1955, 233-235.

Ναύπλιον: Εὐ. Καστόρχης - Ἰ. Κονδάκης, ΠΑΕ 1878, 17-18· Ἰ. Κονδάκης, ΠΑΕ 1880, 21· Β. Στάης, ΠΑΕ 1892, 52-54· 1902, 34· Δ. Δημητρίου, ΠΑΕ 1903, 25.

Ὀλυμπία: Δ. Δημητριάδης, ΠΑΕ 1884, 13-14· 1882, 22· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1872-73, 31· Κ. Δημητριάδης, ΠΑΕ 1881, 17· Διάφορα, ΠΑΕ 1906, 25· 1881, 22· 1898, 21· 1899, 18· 1900, 15· 1901, 16· Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1903, 25-26· Ἐπισκευὴ Μουσείου, ΠΑΕ 1909· Β. Λεονάρδος, Ἡ Ὀλυμπία (1901).

Ὄσμánaγα (Πύλος): Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1925-1926, 91-92, 140-141· Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1960, 197· Γ. Σ. Κορρές, ΠΑΕ 1976, 270-271· 1977, 230-233.

Παλαιογουλᾶς (Λακωνική): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1910, 63, 277-278.

Παληόπυργος (Λακωνική): Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1889, 22.

Παλλάντιον: Κ. Ρωμαῖος, ΠΑΕ 1958, 165-166.

Πάτραι: Τσίλλερ, ΠΑΕ 1898, 21· Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1911, 59-60, 244-6· 1934, 16-17, 114-5· Ἰω. Μηλιάδης, ΠΑΕ 1941-44, 53-55· Ν. Ζαφειρόπουλος, ΠΑΕ 1957, 112-113· Εὐ. Μαστροκώστας, ΠΑΕ 1962, 127-133· 1963, 93-98· 1964, 60-67· 1965, 121-136· Ἀθ. Παπαδόπουλος, ΠΑΕ 1976 Α, 196-199· 1977 Α, 184-186· 1978, 122-124· 1980, 106-110· 1981 Α, 184.

Παυλόκαστρον (Ἀχαΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1934, 16-17, 114-115.

Πελλήνη (Κορινθία): Ἀ. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1931, 17-19, 73-83· 1932, 16-18, 62-63.

Περιστεριά (Τριφυλία): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1960, 197, 206-209· 1961, 169-174· 1962, 90-98· 1964, 92-95· 1965, 109-120· Γ. Σ. Κορρές, ΠΑΕ 1976, 469-550· 1977, 296-354· 1978, 130-134.

Πιαλί (Τεγέας): ΠΑΕ 1907, 28.

Πουρναράκια (Ἀρκαδία): Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1907, 124-125.

Προστοβίτσα (Ἀχαΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1928, 26-27, 114-119.

Ρακίτα (Παναχαϊκόν): Ἰω. Παπαποστόλου, ΠΑΕ 1982, 187-188.

Ρούτση (Πυλία): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1953, 249-250· 1956, 203-206· 1957, 118-120. Γ. Σ. Κορρές, ΠΑΕ 1976, 281-282· 1977, 230.

Σαμακιά (Πάτραι): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1933, 19-20, 90-93.

Σικυών: Ἀ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1908, 145-223· Ἀ. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1932, 16-18, 63-76· 1933, 20-22, 81-90· 1934, 17-19, 116-122· 1935, 17-19, 73-83· 1936, 19-21, 86-94· 1937, 17-18, 94-96· 1938, 120-123· 1939, 100-102· 1940, 31· 1941-44, 56-60· 1951, 187-191· 1952, 387-395· 1953, 184-190· 1954, 219-231· Κ. Κρυστάλλη, ΠΑΕ 1982, 183· Ἔργον 1983, 64· 1984, 61-62.

Σικυωνία: Ἀ. Βλαστός, ΠΑΕ 1871-72, 14· Εὐ. Στίκας, ΠΑΕ 1941-44, 61-64.

Σολύγεια: Ν. Βερδελῆς, ΠΑΕ 1958, 135-145.

Σπάρτη: Ἀ. Βλαστός, ΠΑΕ 1871-72, 14· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1871-72, 15· 1872-73, 30· Π. Καστριώτης, ΠΑΕ 1900, 16, 74· Κ. Ρωμαῖος, ΠΑΕ 1909, 293-300· Ἀ. Ἀδαμαντίου, ΠΑΕ 1934, 10-21, 123-8· Γ. Σωτηρίου, ΠΑΕ 1939, 107-118· Χρ. Χρήστου, ΠΑΕ 1960, 232· 1961, 179· 1962, 113-121· 1964, 102-120· 1965, 97-98.

Στύμφαλος: Ἄ. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1924, 75-77, 117-123· 1925, 14-15, 51-55· 1926, 90, 131-139· 1927, 13-15, 53-56· 1928, 27-28, 120-123· 1929, 25-26, 92· 1930, 24-25, 88-91· Καναδικὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτούτο (Hector Williams), ΠΑΕ 1982, 184-186· 1983 Α, 161-162· Ἔργον 1984, 62-66.

Τεγέα: Κ. Ρωμαῖος, ΠΑΕ 1909, 300-323.

Τηγάνι (Μάνη): Ν. Δρανδάκης, ΠΑΕ 1964, 121-135· Ν. Δρανδάκης - Ν. Γκιολές - Χ. Κωνσταντινίδη, ΠΑΕ 1978, 183-191· 1981 Α, 241-253· Ν. Δρανδάκης - Ν. Γκιολές, ΠΑΕ 1980, 247-258· 1983 Α, 264-270· Ἔργον 1984, 66-67.

Τίρυνς: Δ. Φίλιος - Χρ. Τσουντας - Γ. Νικολαΐδης, ΠΑΕ 1890, 37-41· Π. Καββαδίας - Κελενέκ - Μητσόπουλος - Γ. Νικολαΐδης - Χρ. Τσουντας - W. Dörpfeld, ΠΑΕ 1891, 20-22· Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1915, 35-36, 201-236.

Τουρλιδίτσα (Πυλία): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1966, 129-132.

Τραγάνα (πλ. Σικυῶνος): Ἄ. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1936, 20-21, 92-94.

Τραγάνα, θέση Βιγλίτσα (Πυλία): Ἄ. Σκιας, ΠΑΕ 1909, 274· Κ. Κουρουνιώτης, ΑΕ 1914, 99-117· Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1955, 247-254· 1956, 202· Γ. Σ. Κορρές, ΠΑΕ 1976, 265-270· 1977, 235-242· 1978, 332-334· 1980, 121-125· 1981, 239-240· 1982, 230· 1983, 206-208· θέση Βορούλια: Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1956, 202· 1976, 271-281· 1977, 233-235· 1978, 334.

Τρίπολις: Ἄ. Βλαστός, ΠΑΕ 1871-72, 14.

Τσαούσι (Λακωνική): ΠΑΕ 1908, 28.

Τσαπλανέικα (Ἀχαΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1934, 16-17, 114-115· 1935, 70-71.

Τυρός-Μέλινα (Κυνουρία): βλ. Μέλινα-Τυρός.

Φαραί (Ἀχαΐα): Ν. Ζαφειρόπουλος, ΠΑΕ 1952, 396-412· 1956, 193-201· 1957, 114-117· 1958, 167-176.

Φιγάλεια: Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1872-73, 31· ὑποστήριξη τοῦ ναοῦ ΠΑΕ 1880, 20-21· Ν. Μπαλᾶνος - Ν. Ἰωαννίτης, ΠΑΕ 1902, 23-27· Ν. Ἰωαννίτης, ΠΑΕ 1903, 25· 1904, 16· 1905, 21· 1906, 54· Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1907, 66· Ν. Ἰωαννίτης, ΠΑΕ 1908, 65· Ν. Γιαλούρης, ΠΑΕ 1959, 155-159.

Φιλιατρὰ (Τριφυλία): Δ. Πάλλας, ΠΑΕ 1960, 177-194.

Φοινίκι (Λακωνική): Θ. Σοφούλης, ΠΑΕ 1885, 31-33.

Χαλανδρίτσα (Ἀχαΐα): Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1929, 24, 89· 1930, 23, 81-87.

Χανδρινός (Πυλία): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1966, 119-120.

Χαροκοπεῖο (Πυλία): Σ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1958, 192-193.

Χώνικα (Ἀργολίς): Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1871-72, 15.

Ψωφίς: Χρ. Καρδαῖ, ΠΑΕ 1968, 12-14· 1969, 73-77.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ

- Ἄβαι (Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1906, 144· 1907, 108· 1909, 125.
- Ἄγία Μαρίνα (Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1910, 163· 1911, 205.
- Ἄγιος Βασίλειος (Ἀκαρνανία): Ἄ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1892, 47-49· ΑΕ 1893, 29-36.
- Ἄγιος Βλάσιος (Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1907, 110.
- Ἄγιος Ἡλίας (Μεσολόγγι): Εὐ. Μαστροκώστας, ΠΑΕ 1963, 202-217.
- Ἄγιος Νικόλαος (Θῆβαι): Ν. Παπαδάκις, ΠΑΕ 1911, 140-141.
- Ἄγιος Πολύκαρπος (Βοιωτία): Ν. Παπαδάκις, ΠΑΕ 1911, 132-139.
- Ἄγρίνιον: Ἰ. Μηλιάδης, ΠΑΕ 1928, 96-110.
- Ἄλυζία: Κ. Ρωμαῖος, ΠΑΕ 1919, 47-49· 1921, 10, 37-38· 1922, 23· ΑΕ 1930, 141-159.
- Ἄμβρακία: Ν. Ζαφειρόπουλος, ΠΑΕ 1957, 85-88.
- Ἄρνη Κωπαῖδος (Γκλᾶ): Ἰ. Θρεψιάδης, ΠΑΕ 1955, 121-124· 1956, 90-93· 1957, 48-53· 1958, 38-42· 1959, 21-25· 1960, 23-38· 1961, 28-40· Σπ. Ἰακωβίδης, ΠΑΕ 1979, 37-39· 1981 Α, 92-95· 1982, 105-108· 1983 Α, 99-101· Ἔργον 1984, 51.
- Ἄταλάντη: Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1872-73, 31· 1873-74, 29.
- Αὐλίζ: Ἰ. Θρεψιάδης, ΠΑΕ 1956, 94-104· 1958, 45-54· 1959, 26-33· 1960, 39-48· 1961, 41-44.
- Βλοχὸς (Ἄγρίνιον): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1899, 62-63.
- Βρανέζι (Βοιωτία): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1904, 39-40.
- Βράτσι (Τανάγρα): Ν. Παπαδάκις, ΠΑΕ 1911, 139-140.
- Γκέλιαζι (Βοιωτία): Ν. Παπαδάκις, ΠΑΕ 1911, 54-55, 132-139.
- Γούβα (Λοκρίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1906, 134.
- Δαδίον (Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1909, 124-130.
- Δαυλία (Φωκίς): Π. Σταματάκης - Σ. Φιντικλῆς, ΠΑΕ 1879, 26-27.
- Δελφοί: ΠΑΕ 1839-40, 88· 1860, 21· Ε. Καστόρχης - Σ. Δραγούμης - Ἔρ. Ἀθανασιάδης, ΠΑΕ 1878, 26-27· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1882, 64· ΠΑΕ 1900, 20· 1901, 15.
- Δένδρα (Λοκρίς): Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1872-73, 31· Περισυλλογὴ ἀρχαίων ΠΑΕ 1873-74, 29· 1874-75, 32.
- Δίστομον: Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1907, 111.
- Δραχμάνι (Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1904, 52-57· 1906, 140-144· 1909, 126· 1910, 160-163.
- Δρίτσα (Βοιωτία): Ν. Παπαδάκις, ΠΑΕ 1911, 140.
- Δρυμαῖα (Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1909, 130.
- Ἐλάτεια (Βοιωτία): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1906, 142· 1909, 126· 1910, 160-163.
- Ἐλευθεραὶ (Βοιωτία): Εὐ. Στίκας, ΠΑΕ 1938, 41-49· 1939, 44-52· 1940, 16-17.

Θερμοπύλαι: Π. Καστριώτης, ΠΑΕ 1899, 14, 76-97.

Θέρμος (Αιτωλία): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1897, 18-21· 1898, 18-20, 104-110· 1899, 14-15, 57-66· 1901, 12, 34-37· 1903, 19-20, 41-49· 1906, 51, 136-140· 1908, 95-98· Κ. Ρωμαίος, ΠΑΕ 1931, 61-70· 1932, 14-15, 55-56· Γ. Σωτηριάδης, ΑΕ 1900, 161-212· 1903, 71-96· ΑΕ 1905, 55-100· Κ. Ρωμαίος, ΑΕ 1912, 267-268· 1913, 236· 1917, 107· Ίω. Παπαποστόλου, Έργον 1983, 45-46· 1984, 47· 1985, 42· 1986, 86-87.

Θεσπιαί: Έ. Κορομάντζος, ΠΑΕ 1878, 25· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1882, 10, 65-67· Α. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1911, 153-163.

Θήβαι: Σ. Φιντικλής - Ίω. Παπαδάκης, ΠΑΕ 1868-69, 7· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1871-72, 14· Έπ. Κορομάντζος, ΠΑΕ 1873-74, 31· 1874-75, 32· 1877, 29· 1882, 22· Εϋστράτιος Καλόπαις, ΠΑΕ 1892, 41-46· 1893, 18-22· Δ. Φίλιος, ΠΑΕ 1897, 18, 94-104· Άντ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1909, 61, 121-122· 1910, 59-60, 152-8· 1911, 54-56, 143-152· Ν. Παπαδάκις, ΠΑΕ 1911, 54-55· Άντ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1912, 75-77, 85-87· 1921, 7-8, 32-34· 1922-23, 4, 28-31· Γ. Σωτηρίου, ΠΑΕ 1922-23, 5, 31-34· Άντ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1927, 10-11, 32-44· 1928, 16-17, 45-52· 1929, 12-13, 60-63· Άντ. Κεραμόπουλλος - Ίω. Παπαδημητρίου, ΠΑΕ 1930, 10-11, 69-74.

Θίσβη (Λοκρίς): ΠΑΕ 1874, 32-33.

Καλαπόδι (Λοκρίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1906, 144-145.

Καλυδών (Αιτωλία): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1908, 99-100.

Κάτω Βασιλική (Αιτωλία): Έργον 1986, 84-85.

Κεφαλόβρυσον (Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1907, 110.

Κέφαλος (Άμβρακικός): Χαρ. Μπάρλα, ΠΑΕ 1965, 78-84· 1966, 95-102· 1967, 28-32· 1968, 16-23· 1970, 90-97.

Κλαύσειον (Εϋρυσανία): Έμμ. Χατζηδάκης, ΠΑΕ 1958, 58-63· 1959, 34-36.

Κοκκάλι (Βοιωτία): Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1874-75, 31-32· Ν. Παπαδάκις, ΠΑΕ 1911, 132-139.

Κορόντα (Άκαρνανία): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1908, 100.

Κορώνεια (Βοιωτία): Θ. Σπυρόπουλος, ΠΑΕ 1975 Β, 392-414.

Κρύο νερό (Θέρμος): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1908, 98.

Κυτίνιον (Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1909, 130.

Λεβάδεια: Κ. Ναούμ, ΠΑΕ 1842-43, 174· Α. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1912, 77, 88-90.

Λεϋκτρα: Οϋλερίχος, ΠΑΕ 1839-40, 90· Α. Όρλάνδος, ΠΑΕ 1922-23, 7-8, 38-40· 1958, 43-44.

Λιάτανη (Βοιωτία): Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1874-75, 31-32.

Μάνεσι (Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1904, 51-52· 1906, 52, 140.

Μάραθος (Άγ. Θεόδωροι Βοιωτίας): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1907, 111.

Μαυροβούνι (Βοιωτία): Ν. Παπαδάκις, ΠΑΕ 1911, 132-139.

- Μοκίστα (Τριχωνίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1902, 51.
- Μουσταφᾶδες (Βοιωτία): Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1874-75, 32.
- Μουσταφοῦλι (Ἄγρινιο): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1908, 99.
- Μπαλῆ (Βοιωτία): Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1874-75, 31-32· Ν. Παπαδάκις, ΠΑΕ 1911, 132-139.
- Μύτικας (Ἄκαρνανία): Π. Βοκοτόπουλος, ΠΑΕ 1972, 109-113· 1979, 121-126· 1980, 34-36· 1981 Α, 79-81· 1982, 91-94· 1983 Α, 84-86· Ἔργον 1984, 47-48.
- Νταβελάικα (Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1907, 108-112.
- Ὀμῆρ Ἐφέντη (Λοκρίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1906, 52, 130.
- Ὀρχομενός: Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1871-72, 15· Διάφορα, ΠΑΕ 1895, 19· 1909, 61-62· Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1903, 18, 41· 1904, 35-39· 1907, 108-112.
- Παλιοανίβτσα (Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1909, 126-127.
- Πλαταιαί: Σ. Φιντικλῆς - Ἴω. Παπαδάκης, ΠΑΕ 1868-69, 7· Ἄ. Σκιᾶς, ΠΑΕ 1899, 13-14, 42-56· ΑΕ 1917, 157-167· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1871-72, 14.
- Σουλῆ (Λοκρίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1906, 52, 130.
- Στράτος (Ἄκαρνανία): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1908, 100.
- Σωληνάρι (Βοιωτία): Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1874-75, 31-32.
- Τανάγρα: Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1874-75, 31-32· 1876, 11-12· Σ. Τριάντος, ΠΑΕ 1877, 22-23· 1879, 27-28· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1878, 26· 1881, 13-15· 1882, 63-64· Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1887, 10-11, 64· Δ. Κώνστας, ΠΑΕ 1890, 33-35· 1891, 35· Θ. Σπυρόπουλος, ΠΑΕ 1969, 5-15· 1970, 29-36· 1971, 7-14· 1973, 11-21· 1974, 9-33· 1975 Β, 415-427· 1976 Α, 61-68· 1977 Α, 25-31· 1979, 27-36· 1980, 50-60· 1981 Α, 96-117· 1982, 109-122· 1983 Α, 102-108· Ἔργον 1984, 51-53.
- Τάχυ (Θῆβαι): Ν. Παπαδάκις, ΠΑΕ 1911, 140.
- Τιθορέα (Βελίτσα· Φωκίς): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1909, 128-129.
- Τούμπα Μπαλωμένου (Χαιρώνεια): Ἔργον 1986, 90-92.
- Τριχόνιον (Γαβαλοῦ Δήμου Μακρινείας): Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1902, 52· 1903, 19· 1908, 99· ΑΕ 1906, 67-88.
- Χαιρώνεια: ΠΑΕ 1839-40, 88· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1871-72, 7, 15· Εὐθ. Καστόρχης - Σ. Φιντικλῆς - Siegel - Λ. Φυτάλης, ΠΑΕ 1879, 22-24· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1879, 24-26· Π. Σταματάκης - Σ. Φιντικλῆς - Εὐθ. Καστόρχης - Λ. Φυτάλης - Γαλβάνης - Siegel, ΠΑΕ 1880, 16-20· Ἄντ. Μουντάκης - Γ. Βροῦτος, ΠΑΕ 1898, 22· Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1902, 18-19, 53-59· Λ. Σῶχος, ΠΑΕ 1902, 27-32· Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1903, 18-19, 40· Λ. Σῶχος, ΠΑΕ 1903, 24-25· Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1904, 40-51· Ἄναστήλωση Λέοντος, ΠΑΕ 1904, 15-16· Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1907, 108· 1909, 123-130· 1910, 159-160.
- Χόσταια (Βοιωτία): ΠΑΕ 1874, 32-33.

- Ἀμφάναι: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1909, 162-170.
 Βελεστίνον: ΠΑΕ 1882, 21.
 Βόλος: ΠΑΕ 1882, 21· Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1900, 72· Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1905, 25· ΑΕ 1906, 211-240.
 Γόννοι: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1910, 64, 241-264· 1911, 58, 315-329· 1916, 31-32· ΑΕ 1911, 123-129· 1912, 60-101· 1913, 25-52, 101-102· 1914, 4-23, 167-184· 1915, 8-27· 1916, 121.
 Γοννοκοκδυλών: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 315-329· ΑΕ 1915, 16.
 Γυρτώνη: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 334-337.
 Δημητριάς: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1906, 123· 1907, 171-182· 1908, 201-221· 1909, 137-155· 1910, 235-241· 1912, 154-229· 1915, 178-194· 1916, 31-32· 1921, 8-9, 35-36· ΑΕ 1908, 1-60· 1914, 264-272· 1916, 121· Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, Γραπταὶ στήλαι Δημητριάδος - Παγασῶν (1928).
 Διμήνη: Β. Στάης, ΠΑΕ 1892, 46-47· 1901, 13, 37· Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1903, 17· Χρ. Τσουντας, Αἱ προϊστορικοὶ ἀκροπόλεις Δημηνίου καὶ Σέσκλου (1908).
 Δούπιανη (Μετέωρα): Ἄ. Ξυγγόπουλος, ΠΑΕ 1932, 12-14, 53-55.
 Δρανίστα: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 58, 347-356.
 Θεσσαλίας γενικά: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1907, 147-182· ΠΑΕ 1910, 60-61, 168-264· 1912, 154-234· Κ. Ζησιού, ΠΑΕ 1916, 68-71.
 Θῆβαι Φθιώτιδες: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1907, 161-9· 1908, 163-201· ΑΕ 1910, 81-94· Γ. Σωτηρίου, ΠΑΕ 1924, 71-72, 102-7· 1925, 10-11, 35-37· 1926, 83-84, 108-115· 1927, 11-12, 44-50· 1928, 18-20, 52-58· 1929, 13-16, 62-68· ΑΕ 1929, 1-158· ΠΑΕ 1930, 11-13, 30-35· 1931, 7-8, 37-43· 1933, 10-14, 46-57· 1934, 12-14, 58-66· 1935, 10-13, 52-69· 1936, 12-14, 57-67· 1937, 9-11, 53-58· 1938, 49-53· 1939, 53-72· 1940, 18-22· 1954, 143-152· 1955, 132-139· 1956, 110-118· Π. Λαζαρίδης, ΠΑΕ 1959, 37· 1960, 60-66· 1961, 55-62· 1962, 36-41· 1963, 45-54· 1964, 5-23· 1965, 10-23· 1966, 8-23· 1968, 31-41· 1969, 16-25· 1970, 37-49· 1971, 20-42· 1972, 12-48, 354-360· 1973, 26-33, 213-216· 1974, 47-57· 1975 Α, 49-60· 1977 Α, 54-64· 1978, 34-49· 1979, 56-70· 1980, 37-49· 1981 Α, 82-91· 1982, 95-104· 1983 Α 87-98· Ἔργον 1984, 48-50· 1985, 43-46· 1986, 87-90.
 Ἴτωνος: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1908, 152-163.
 Ἴωλκός: Β. Στάης, ΠΑΕ 1892, 46· Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1910, 60, 168-174· 1912, 229-232· ΑΕ 1914, 141· Δ. Θεοχάρης, ΠΑΕ 1956, 119-130· 1957, 54-69· 1960, 49-59· 1961, 45-54.
 Καίτσα-Σμόκοβον: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 347-351.
 Καλαμπάκα-Καστράκι: Ἄ. Ξυγγόπουλος, ΠΑΕ 1932, 12-13, 53-55.
 Κιλελέρ: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 346-347.
 Κοιλὰς Θεοτόκου: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1906, 28, 126-127.
 Κουφοβούνιον: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1909, 158-159.
 Κραννώνη: Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1922-23, 6-9, 35-38.
 Λάρισα: Δ. Φίλιος, ΠΑΕ 1899, 16· Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1910, 172-

- 176· ΑΕ 1909, 27-44· 1910, 331-382, 407-408· Περισυλλογή ἀρχαίων, ΠΑΕ 1882, 21· Θ. Θεοχάρης, ΠΑΕ 1883, 17· Ν. Βερδέλης, ΠΑΕ 1955, 147-150.
- Λέστιανη: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 292-294.
- Λωτός: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1906, 123-125.
- Μαρμάριανη: Χρ. Τσούντας, ΠΑΕ 1899, 15-16, 101-102.
- Μετέωρα: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1906, 125-126.
- Μηλέαι: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1906, 125-126.
- Μητρόπολις (Ἔστιαῶτις): Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 337-345· 1909, 62, 171· ΑΕ 1913, 144-154· 1916, 21-27.
- Μικρὸ Κεσερλί: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 330-334.
- Ὀλυμπιάς: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 323-329.
- Ὀμόλιον: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 284-289.
- Ὅσσα: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1910, 61, 183-184.
- Παλαιὸν Γαρδίκι: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1906, 128-130.
- Παλιοχώρα (Λάρισα): Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1906, 127-128.
- Παληαλκές: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1912, 232-233.
- Παλιοκκλήσι: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 289-292.
- Πασπαλιά: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1909, 159-162.
- Πήλιον: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 305-315.
- Πίνδος: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 280-284.
- Πτελεός: Ν. Βερδέλης, ΠΑΕ 1951, 129-154· 1952, 164-185· 1953, 120-127.
- Πύρασος: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1907, 169-171.
- Ραψάνη (Τύρναβον): ΠΑΕ 1882, 21.
- Σακαλάρ (Μέλισσα): Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1912, 233-234.
- Σέσκλον: Χρ. Τσούντας, ΠΑΕ 1901, 41-42· 1902, 20, 59-61· 1903, 18· Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 294-303· Χρ. Τσούντας, Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου (1908)· Δ. Θεοχάρης, ΠΑΕ 1962, 24-35· 1963, 40-44· 1965, 5-9· 1966, 5-7· 1968, 24-30· 1971, 15-19· 1972, 8-11· 1973, 22-25· 1976 Α, 153-162· 1977 Α, 159-161.
- Σπαρτιά: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1911, 300-303.
- Τρίκκη: Δ. Θεοχάρης, ΠΑΕ 1958, 64-80.
- Τύρναβος: ΠΑΕ 1882, 21.
- Υπερία: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1907, 153-161.
- Φάρσαλος: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1907, 148-153· 1910, 176-183· Ν. Βερδέλης, ΠΑΕ 1951, 154-163· 1952, 185-204· 1953, 127-132· 1954, 153-159· 1955, 140-146.
- Φεραί: Ἰ. Ἀρβανιτόπουλος, ΠΑΕ 1907, 153-161· 1924, 70-71, 107-8· 1925, 8-10, 37-42· 1926, 84-85, 115-117.

ΗΠΕΙΡΟΣ

Γλυκὸ (Παραμυθιά): Δ. Εὐαγγελίδης, ΠΑΕ 1953, 159· Δ. Πάλλας, ΠΑΕ 1954, 194-200· 1970, 82-89· 1971, 130-145· 1972, 99-108.

Δωδώνη: Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1920, 11-12· Δ. Εὐαγγελίδης, ΠΑΕ 1929, 18-22, 104-129· 1930, 20-21, 52-62· 1931, 12-13, 83-91· 1932, 12, 47-52· 1952, 279-306· 1953, 159-163· 1954, 188-193· 1955, 169-173· 1956, 154-157· 1957, 76-78· 1958, 103-106· 1959, 114· Εἰρ. Βαρούχα-Χριστοδουλοπούλου, ΠΑΕ 1955, 174-180· Σ. Δάκαρης, ΠΑΕ 1965, 53-65· 1966, 71-84· 1967, 33-54· 1968, 42-59· 1969, 26-35· 1970, 76-81· 1971, 124-129· 1972, 94-98· 1973, 87-98· 1974, 73-78· 1981 Α, 67-71· 1982, 85-88· 1983 Α, 78-80· Ἔργον 1985, 31-35· 1986, 84.

Ἐφύρα: Σ. Δάκαρης, ΠΑΕ 1958, 107-113· 1976, 146-152· 1977 Α, 140-148· Ἄθ. Παπαδόπουλος, ΠΑΕ 1958, 107· 1979, 119-120· 1980, 33· 1981 Α, 78· 1982, 89-90· 1983 Α, 81-82· Ἔργον 1984, 45-46· 1986, 83-84.

Ἡπειρος Βόρειος: Φ. Βερσάκης, ΠΑΕ 1914, 243-260· ΑΕ 1916, 108-117.

Θεσπρωτία: Σ. Δάκαρης, ΠΑΕ 1960, 114-127· 1961, 108-119· 1963, 89-92· 1964, 44-53· 1975 Α, 146-152· 1977 Α, 140-148· Σ. Δάκαρης - Ἄθ. Παπαδόπουλος, ΠΑΕ 1976 Α, 146-152.

Κασσώπη (Πρέβεζα): Σ. Δάκαρης, ΠΑΕ 1952, 326-362· 1953, 164-174· 1954, 201-209· 1955, 181-186· 1973, 216· 1977 Α, 140-148· 1978, 99-106· 1979, 114-118· 1980, 21-32· 1981 Α, 72-77· 1982, 79-84· 1983 Α, 69-77.

Καστρίτσα (Ἰωάννινα): Σ. Δάκαρης, ΠΑΕ 1951, 173-183· 1952, 362-386.

Μάζωμα (πλ. Νικοπόλεως): Ἄ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1913, 65-66, 83-112.

Νικόπολις: Ἄ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1913, 65-66, 83-112· ΑΕ 1913, 235· ΠΑΕ 1914, 70-71, 219-242· ΑΕ 1914, 249-260· ΠΑΕ 1915, 31-35, 59-95· 1916, 32-33, 49-64· ΑΕ 1916, 33-45, 65-72, 121-122· 1917, 48-71· 1918, 16-18· ΑΕ 1918, 34-41· ΠΑΕ 1921, 11-12, 42-44· 1922-23, 8, 40-44· 1924, 72-74, 108-115· Γ. Σωτηρίου - Ἄ. Ὀρλάνδος - Ἄ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1926, 87-89, 122-130· Ἄ. Ὀρλάνδος - Γ. Σωτηρίου, ΠΑΕ 1929, 22-24, 83-86· 1930, 21-23, 79-80· 1937, 14-16, 78-83· Ἄ. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1928, 22, 95· Χ. Κοντός, ΠΑΕ 1927, 12-15, 50-51· Γ. Σωτηρίου, ΠΑΕ 1938, 112-117· Ἰω. Παπαδημητρίου, ΠΑΕ 1940, 28-31· Ἄ. Ὀρλάνδος - Δ. Πάλλας, ΠΑΕ 1959, 98-113· Ἄ. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1956, 149-153· 1959, 90-97· 1961, 98-107· Φ. Πέτσας, ΠΑΕ 1974, 79-88.

Παραμυθιά: Δ. Εὐαγγελίδης, ΠΑΕ 1930, 20-21, 62-65.

Ροδοτόπι: Δ. Εὐαγγελίδης, ΠΑΕ 1952, 306-325.

Φιλιππιάς: Π. Βοκοτόπουλος, ΠΑΕ 1977 Α, 149-153.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἄγία Βαρβάρα: Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1937, 67-77.

Ἄγιος Ἀθανάσιος (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1936, 14-15, 67-73.

Ἄγιος Ἀχίλλειος: Ν. Μουτσόπουλος, ΠΑΕ 1969, 37-41.

Ἄγιος Ἡλίας (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1934, 67-91.

Ἄγιος Μηνᾶς (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1936, 14-15, 67-73.

- Ἅγιος Χριστόφορος (Σοχός): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1937, 75-77.
- Ἄισωτῆρα (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1935, 13-15, 42-51.
- Ἄκροπόταμος: Γ. Μυλωνᾶς - Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1938, 103-111.
- Ἄμφίπολις: Ε. Πελεκίδης, ΠΑΕ 1920, 8, 80-94· Δ. Λαζαρίδης, ΠΑΕ 1956, 141-142· 1957, 70-72· 1958, 81-83· 1959, 42-46· 1960, 67-73· 1961, 63-67· 1962, 42-46· 1964, 35-40· 1965, 47-52· 1971, 50-62· 1972, 63-72· 1973, 43-54· 1974, 58-64· 1975 Α, 61-71· 1976 Α, 88-98· 1977 Α, 38-45· 1978, 50-58· 1979, 71-79· 1980, 8-13· 1981 Α, 18-25· 1982, 43-51· 1983 Α, 35-41· Εὐ. Στίκας, ΠΑΕ 1964, 41-43· 1966, 39-46· 1967, 83-88· 1969, 54-58· 1970, 50-54· 1971, 43-49· 1972, 49-62· 1973, 34-43, 216· 1975 Α, 72-79· 1976 Α, 99-110· 1977 Α, 46-53· 1978, 59-63· 1979, 80-89· 1980, 14-20· 1981 Α, 26-32· Καλ. Λαζαρίδου, Ἔργον 1984, 21-26· 1985, 14-18· 1986, 57-63.
- Ἄναρράχη (πρῶν Δέβρη, Δ. Μακεδονίας): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1933, 17-18, 63-65.
- Ἄνω Κλειναί (Κλέστενα, Δ. Μακεδονίας): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1933, 16, 59-60.
- Ἄνω Μπάνιτσα (Ἄνω Κώμη): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1932, 11-12, 45-47.
- Ἄρσαλιὰ (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1937, 73-74.
- Βελίστι (Ἄσπρούλα· Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1932, 44-47· 1935, 13-15, 42-43.
- Βέλος (ποταμὸς Δ. Μακεδονίας): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1935, 13-15.
- Βεργίνα: Μ. Ἀνδρόνικος, ΠΑΕ 1952, 211-259· 1953, 141-158· 1957, 73-75· 1958, 90-95· 1959, 59-70· 1960, 95-103· 1961, 90-94· 1981 Α, 55-61· 1982, 52-56· 1983 Α, 42-54· Ἔργον 1984, 28-33· 1985, 18-24· 1986, 67-71.
- Βουδουρίνα (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1933, 19, 69· Ἄ. Κεραμόπουλλος - Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1934, 16, 79-80· 1935, 15, 51.
- Δῖον: Γ. Σωτηριάδης, ΠΑΕ 1928, 20-22, 59-95· 1929, 16-18, 69-82· 1930, 13-16, 36-51· 1931, 9-11, 43-55· Χ. Μακαρόνας, ΠΑΕ 1956, 131-138· Δ. Παντερμαλῆς, ΠΑΕ 1981 Α, 62-66· 1982, 66-68· 1983 Α, 55-57· Ἔργον 1984, 33-37· 1985, 24-28· 1986, 71-73.
- Δράμα: Κ. Ζησίου, ΠΑΕ 1913, 206-207.
- Ἐράτυρα (Σελίτσα· Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1930, 78· ΑΕ 1933, 25-67.
- Ζλάτινο (Χρυσή· Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1934, 14, 68-69.
- Θεσσαλονίκη: Κ. Ζησίου, ΠΑΕ 1913, 67-69, 119-157· Ἄ. Ἀδαμαντίου, ΠΑΕ 1917, 19· Μ. Καλλιγᾶς, ΠΑΕ 1936, 15-17, 111-118· 1938, 67-75· 1939, 73-85· 1940, 23-27· 1941-44, 42-52· Γ. Σωτηρίου, ΠΑΕ 1949, 135-144· Χ. Μακαρόνας, ΠΑΕ 1949, 145-161· 1950, 303-321· 1951, 164-172· Στ. Πελεκανίδης, ΠΑΕ 1959, 38-41.
- Θοδωρία (πλησίον Σοχοῦ): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1937, 14, 74-75.

- Ίτιέα (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος - Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1934, 15, 73-74.
- Καβάλα: Κ. Ζησίου, ΠΑΕ 1913, 205-6· Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1937, 11-12, 59-64· 1938, 75-102.
- Καλαμίτσα (Καβάλα): Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1935, 15-17, 29-42· 1936, 17-18, 74-81· 1937, 12, 64-67.
- Καρύτσα (Πιερία): Χ. Μακαρόνας, ΠΑΕ 1955, 151-159.
- Καρυώτισσα: Κ. Ζησίου, ΠΑΕ 1913, 207-210.
- Καστοριά: Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1940, 22-23.
- Κοζάνη: Β. Καλλιπολίτης, ΠΑΕ 1950, 231-292· 1958, 96-102· Φ. Πέτσας, ΠΑΕ 1960, 107-113· 1963, 55-58· 1965, 24-35.
- Κοσσυφηνείσης Μονή: Κ. Ζησίου, ΠΑΕ 1913, 68, 184-203.
- Κούλα (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος - Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1934, 67-91.
- Λεβίνια: Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1937, 12, 67-68.
- Λευκάδια (Νάουσα): Φ. Πέτσας, ΠΑΕ 1954, 173-187· 1955, 165-168· 1956, 143-148· 1959, 71-84· 1960, 104-106· 1961, 95-97· Εὐ. Στίκας, ΠΑΕ 1959, 85-89.
- Λικνιάδες (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1935, 13-14, 43-47.
- Λουκόμι (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1934, 16, 80-82.
- Μαργαρίτα (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1934, 14-15, 68-69.
- Μπουφάρι (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1933, 18, 67· Ἄ. Κεραμόπουλλος - Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1934, 82-87· Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1937, 12-13, 68-71.
- Μραβίτα (Σοχός): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1937, 76-77.
- Νάουσα: Φ. Πέτσας, ΠΑΕ 1963, 59-79· 1964, 24-34· 1965, 36-46· 1966, 30-38· 1968, 65-71· 1969, 36.
- Νησί Ἀλεξανδρείας: Ἀγγ. Ἀνδρειωμένου, ΠΑΕ 1966, 24-29· 1968, 60-64.
- Νικήσιανη (Δ. Μακεδονία): Κ. Ζησίου, ΠΑΕ 1913, 203-4· Δ. Λαζαρίδης, ΠΑΕ 1959, 47-48· 1960, 74-75· 1961, 68· 1962, 47· 1963, 80.
- Ντικιλί Τάς: Δ. Θεοχάρης - Αἰκ. Ρωμιπούλου, ΠΑΕ 1961, 81-87· Jean Deshayes, ΠΑΕ 1961, 88-89· Ἔργον 1986, 53-57.
- Ὀμαλή - Ἀγίασμα (Πλάζομη): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1935, 14, 47· 1937, 13, 71-72.
- Παλαιογουλᾶς (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1933, 19, 69.
- Παλαιόκαστρον (Ἄνω Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1936, 15, 69-73.
- Παλαιίστρα (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος - Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1934, 15, 72-73.

- Πέλλα: Κ. Ζησίου, ΠΑΕ 1913, 207· Γ. Π. Οικονόμος, ΠΑΕ 1914, 71-73, 127-148· 1915, 33-34, 237-244· Γ. Οικονόμος, Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας (1915)· Γ. Οικονόμος, De profusionum receptaculis sepulcralibus (1921)· Μ. Σιγανίδου, ΠΑΕ 1981 Α, 42-54· 1982, 57-62, 531-533· 1983 Α, 58-68· Ἔργον 1984, 38-41· 1985, 28-31· 1986, 74-78.
- Πέτραι (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1933, 16-17, 60-63.
- Πετράλωνα: Ἄ. Πουλιανός, ΠΑΕ 1975 Α, 131-135.
- Πόρτες τῶν Σερβίων (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1932, 44.
- Πράβιον (Ἄ. Μακεδονία): Μελέτη μνημείων· Κ. Ζησίου, ΠΑΕ 1913, 205.
- Πρέσπα (Μικρά): Ν. Μουτσόπουλος, ΠΑΕ 1967, 55-69· 1969, 37-41.
- Πρόδρομος (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1934, 67, 69-70.
- Σβατὸς (Ἄνω Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1936, 69-73.
- Σέρραι: Κ. Ζησίου, ΠΑΕ 1913, 157-183· Ἄ. Ξυγγόπουλος, ΠΑΕ 1926, 85-87, 118-122· Εὐ. Στίκας, ΠΑΕ 1952, 205-210.
- Σιανίστι (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1933, 66-67· Ἄ. Κεραμόπουλλος - Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1934, 75-77· Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1937, 71-72.
- Σίνδος: Αἰκ. Δεσποίνη, ΠΑΕ 1981 Α, 40-41· 1982, 63-65.
- Σταυρὸς (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1935, 14-15, 50-51.
- Σύνδενδρον (Τριβένι Ἄνω Μακεδονίας): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1936, 14-15, 67-73.
- Τορώνη: Ἄλ. Καμπίτογλου, ΠΑΕ 1975 Α, 103-130· 1976, 138-141· 1977 Α, 75-135· 1978, 80-93· 1981 Α, 33-39· 1982, 69-78· Ἔργον 1984, 26-28· 1986, 63-67.
- Τσοτύλιον (Δ. Μακεδονία): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1933, 18-19, 65-69· Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1934, 91-114· Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1935, 14, 47-50· 1937, 67.
- Τσοτυλίου-Καστοριάς (περιοχή): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1938, 53-66.
- Τσοῦρχλι (Ἄγ. Γεώργιος): Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1937, 13, 72-73.
- Φίλιπποι: Κ. Ζησίου, ΠΑΕ 1913, 206-207· Στ. Πελεκανίδης, ΠΑΕ 1958, 84-89· 1959, 49-58· 1960, 76-94· 1961, 69-80· 1962, 169-178· 1963, 81-88· 1964, 172-278· 1966, 47-58· 1967, 70-82· 1968, 72-79· 1969, 42-53· 1970, 55-65· 1971, 72-85· 1972, 73-85· 1973, 55-69· 1974, 65-72· 1975 Α, 91-102· 1976 Α, 115-129· 1977 Α, 66-74· 1978, 64-72· 1979, 90-99· Συνεργάτες Στυλ. Πελεκανίδη, ΠΑΕ 1981 Α, 8-17· ΠΑΕ 1982, 31-42· 1983 Α, 30-34.
- Φλώρινα: Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΠΑΕ 1930, 16-18, 74-78· 1931, 11-12, 55-61· Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1933, 14-16, 70-81· 1934, 91-114· Ἄ. Κεραμόπουλλος, ΑΕ 1932, 48-78· 1933, 25-67.
- Χαλκιδική-Πέλλα-Λευκάδια-Λευκόπετρα: Φ. Πέτσας, ΠΑΕ 1975 Α, 80-90· 1976 Α, 111-114· 1977 Α, 65.

ΘΡΑΚΗ

Ἄβδηρα: Δ. Λαζαρίδης, ΠΑΕ 1950, 293-302· 1952, 260-278· 1954, 160-172· 1955, 160-164· 1956, 139-140· 1966, 59-66· 1971, 63-71· 1978, 76-79· 1979, 101-106· Ἐφορεία Κλασικῶν Ἀρχαιοτήτων Κομοτηνῆς, ΠΑΕ 1976 Α, 131-137· Χ. Κουκούλη, ΠΑΕ 1982, 1-17· 1983 Α, 1-12· Ἔργον 1984, 11-15.

Μαρώνεια καὶ περιοχὴ τῆς: Εὐ. Τσιμπίδης, ΠΑΕ 1971, 86-118· 1972, 86-93· 1973, 83-86· 1975 Α, 136-139· 1976 Α, 130· 1978, 73-75· 1979, 100· 1980, 1-2· 1981 Α, 7· 1982, 27-30· 1983 Α, 27-29· Ἔργον 1984, 20-21· 1985, 11-13· 1986, 43-45.

Μαρώνεια (θέση Σύναξη): Χ. Μπακιρτζῆς, Ἔργον 1985, 13.

Μαρώνεια (Ἄγ. Χαράλαμπος): Θ. Ἀλιπράντης, Ἔργον 1985, 13-14· 1986, 48-50.

Μεσημβρία: Ἄν. Βαβρίτσας, ΠΑΕ 1966, 67-70· 1967, 89-95· 1968, 80-83· 1969, 59-69· 1970, 66-75· 1971, 119-123· 1973, 70-82, 216· 1975 Α, 140-145· 1976 Α, 142-145· 1977 Α, 136-139· 1978, 94-98· 1979, 107-113· 1980, 3-7· 1981 Α, 1-6· 1983 Α, 20-26· Ἔργον 1984, 16-20.

Πολύστυλον (Ἄβδηρα): Γ. Μυλωνᾶς - Γ. Μπακαλάκης, ΠΑΕ 1938, 103-111· Χ. Μπακιρτζῆς, ΠΑΕ 1982, 18-26· 1983 Α, 13-19· Ἔργον 1984, 15-16.

Προσκυνηταὶ Ροδόπης: Ἔργον 1986, 50-53.

Σταυρούπολις (Ξάνθη): Χ. Μακαρόνας, ΠΑΕ 1953, 113-140.

ΝΗΣΙΑ
Ἄμοργός

Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1894, 22· ΑΕ 1898, 137-212· Λ. Μαραγκοῦ, ΠΑΕ 1981 Α, 303-323· 1982, 272-306· 1983 Α, 316-334· Ἔργον 1984, 83-95· 1985, 65-69· 1986, 116-125. Κ. Καλοκύρης, ΠΑΕ 1960, 268-272.

Ἄνδρος

Γαύριον: ΠΑΕ 1884, 22-23.

Ζαγορά: Ἄλ. Καμπίτογλου, ΠΑΕ 1967, 103-111· 1969, 135-138· 1972, 251-273· 1974, 163-180.

Ἄντικύθηρα

ΠΑΕ 1901, 17· ΑΕ 1902, 145-171.

Ἄντίπαρος

Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1897, 23-24· ΑΕ 1898, 137-212.

Δεσποτικόν

(Κυκλάδες): Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1897, 23-24· ΑΕ 1898, 162-212.

Δήλος

ΠΑΕ 1839-40, 91· Π. Σταματάκης, ΠΑΕ 1872-73, 31-32· 1873-74, 28· Φ. Ζαφειροπούλου, Ἔργον 1984, 67-69· 1985, 49-51· 1986, 106-108.

Εὔβοια

Ἄγιος Κωνσταντῖνος: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1912, 139.

Αἰδηψός: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1904, 31-32· ΑΕ 1907, 1-18.

Ἄναθώνη: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1904, 30-31.

Ἄσμιλάκι: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1904, 30· 1909, 206-8· Γ. Παπαβασιλείου, Περὶ τῶν ἐν Εὔβοιᾳ ἀρχαίων τάφων (1910) 87.

Αὐλωνάριον: Ἴω. Κωνσταντίνου - Ἴω. Τραυλός, ΠΑΕ 1941-44, 27-41.

Βάθεια (Ἐρέτρια): Κ. Κουρουγιώτης, ΠΑΕ 1898, 15, 95-100· Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1902, 65· 1903, 18· Περὶ τῶν ἐν Εὔβοιᾳ ἀρχαίων τάφων 86.

Βατώντας: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1900, 64· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 50, 61, 71.

Βρυσάκι (Καρυστία): Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1907, 114.

Βρωμοῦσα: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1900, 63· 1902, 61-63· 1906, 50, 168· 1908, 113· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 52, 60, 65, 71-72.

Δύστος: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1909, 206-208· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 47.

Ἐρέτρια: Χρ. Τσούντας, ΠΑΕ 1886, 19, 57-59· ΑΕ 1886, 31-42· 1887, 77-110· ΠΑΕ 1891, 35-36· Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1897, 21-23· 1898, 15, 95-100· 1899, 16, 34-37· 1900, 14, 53-56· Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1902, 22, 63· ΠΑΕ 1907, 118-119· ΠΑΕ 1908, 227· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 46, 52, 72· Κ. Κουρουνιώτης, ΠΑΕ 1910, 61-62, 267-269· 1911, 56-57· 1916, 30, 47-48· 1917, 17-18· ΑΕ 1897, 143-164· 1900, 5-26· 1903, 1-38· 1911, 1-38· 1916, 121· 1917, 238-239· Ἰω. Κωνσταντίνου, ΠΑΕ 1952, 153-163· 1955, 125-131· 1956, 105-109· Π. Θέμελης, ΠΑΕ 1974, 34-46· 1975 Α, 36-48· 1976 Α, 69-87· 1977 Α, 32-37· 1978, 18-33· 1979, 40-55· 1980, 78-102· 1981 Α, 141-153· 1982, 163-180· 1983 Α, 130-147· Ἔργον 1984, 56-58· 1985, 48.

Θαρούνια: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1908, 112-3.

Κάρυστος: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1908, 64-101· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 88.

Λειβάδι: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1909, 207.

Λίμνη: Μ. Χατζηδάκης, ΠΑΕ 1960, 324-328.

Μακρυχώραφον: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1901, 43-45· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 62.

Μάνικα: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1906, 50, 167-168· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 1-20.

Μαυρόπουλον: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1909, 206-208· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 49.

Μπελλούσια (Καρυστία): Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1907, 116-117· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 42.

Ἰοξύλιθος (Καρυστία): Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1907, 114-119· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 24.

Πέι: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1900, 57-66· 1906, 50, 167-168· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 13.

Πλατανιστός: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1908, 64, 101-113.

Ποταμιά: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1912, 119-140.

Πτελέα (Καρυστία): Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1907, 114-119.

Στενή: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1909, 206-8.

Ταμαλά: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1909, 207.

Τοῦρκος: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1902, 65-72· Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 53.

Τροχάλες: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1904, 29-30.

Ύψηλαι Καμάρι: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1900, 57-66.

Χαλκίς: Γ. Παπαβασιλείου, ΠΑΕ 1900, 15, 57-66· 1901, 13, 43· 1904, 29· 1907, 114-5· 1910, 265-266· 1911, 236-242. Βλ. επίσης Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων.

Ψαχνά: Εὐ. Στίκας, ΠΑΕ 1958, 55-57.

Θήρα

Ἄκρωτήρι: Σπ. Μαρινάτος, ΠΑΕ 1967, 124-150· 1968, 87-127· 1969, 147-192· 1970, 156-204· 1971, 181-225· 1972, 156-158· 1973, 119-120. Χρ. Ντούμας, ΠΑΕ 1975 Α, 212-229· 1976 Β, 309-329· 1977 Β, 387-399· 1978, 219-228· 1979, 259-267· 1980, 289-296· 1981 Α, 324-328· 1982, 263-266· 1983 Α, 312-315· Ἔργον 1984, 79-83· 1985, 62-65· 1986, 114-116.

Καμάρι: Σ. Φιντικλῆς - Ἰω. Παπαδάκης, ΠΑΕ 1873-74, 32-33.

Σελλάδα: Ν. Ζαφειρόπουλος, ΠΑΕ 1961, 201-206· 1963, 156-157· 1965, 183-186· 1966, 135-138· 1968, 128-132· 1969, 193-196· 1970, 205-207· 1971, 226-230· 1973, 121-126· 1974, 194-200· 1975 Α, 230-234· 1976 Β, 330-333· 1977 Β, 400-402· 1978, 229-231· 1981 Α, 329-330· 1982, 267-271.

Ἰθάκη

Σ. Συμεώνογλου, Ἔργον 1984, 42-45· 1985, 36-42· 1986, 78-83.

Ἰκαρία

Λ. Πολίτης, ΠΑΕ 1939, 124-138, 139-155.

Κάρπαθος

Ἥλ. Κόλλιας, ΠΑΕ 1974, 201-206· 1975 Α, 249-253.

Κέα

Κ. Μάνθος, ΠΑΕ 1880, 20· Φ. Σταυρόπουλλος, ΠΑΕ 1955, 264-266.

Κέρκυρα

Καρδάκι: Γ. Δοντᾶς, ΠΑΕ 1977 Α, 154-158· 1978, 108-110.

Κέρκυρα: Φ. Βερσάκης, ΠΑΕ 1911, 60, 164-204· Γ. Δοντᾶς, ΠΑΕ 1964, 54-59· 1965, 66-77· 1966, 85-94.

Κορακιάνα (Ἄνω): Ἔργον 1984, 41-42· 1985, 35-36· 1986, 78.

Παλαιόπολις: Ἄ. Ξυγγόπουλος - Ἰ. Παπαδημητρίου, ΠΑΕ 1936, 21-23, 99-110· Β. Καλλιπολίτης, ΠΑΕ 1955, 187-192· 1956, 158-163· 1957, 79-84· 1958, 114-118· 1959, 115-119· 1961, 120-128.

Ρόδα: Ἰ. Παπαδημητρίου, ΠΑΕ 1939, 85-99.

Κεφαλληνία

Ἄργοστόλιον: Γ. Εὐγένιος - Δ. Εὐαγγελίδης, ΠΑΕ 1909, 65.

Βίγλα: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1913, 74-78· 1915, 37-39.

Δασκαλειό: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1915, 37-39.

Διακᾶτα: Ν. Κυπαρίσσης - Ἄ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1912, 100-118· ΑΕ 1912, 268.

Δολίχιον: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1915, 37-39.

Καγκέλισσα: Ν. Κυπαρίσσης - Ἄ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1912, 100-118.

Καμπάνα: Ν. Κυπαρίσσης - Ἄ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1912, 109-111.

Καστρί: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1913, 74-78.

Κεραμιές: Ν. Κυπαρίσσης - Ἄ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1912, 112-115.

- Κομποθεκράτα: Β. Καλλιπολίτης, ΠΑΕ 1960, 134-135.
- Κοντογενάδα: Σπ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1951, 186.
- Λακκύθρα: Ἄ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1912, 100-105.
- Μαζαρακάτα: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1899, 17· 1912, 247-268· Σπ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1951, 184-185.
- Μηνιές: Ν. Κυπαρίσσης - Ἄ. Φιλαδελφεύς, ΠΑΕ 1912, 78, 105-109· Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1913, 74-75.
- Παρισᾶτα: Σπ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1951, 185-186.
- Προκοπάτα: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1913, 75-78.
- Πύλαρος: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1915, 38.
- Ράχη: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1913, 75.
- Σάμη: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1899, 17· Βασ. Καλλιπολίτης, ΠΑΕ 1959, 120-125· 1960, 128-134.
- Σπηλαιοβούνι: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1913, 75-76.
- Χρυσόστομος: Π. Καββαδίας, ΠΑΕ 1913, 74.
- Κρήτη**
- Ἁγία Πελαγία: Ἰωσήφ Χατζηδάκης, ΠΑΕ 1919, 60-61· Ἄ. Ἰωαννίδου - Καρέτσου, ΠΑΕ 1973, 200-212.
- Ἁγιοὶ Θεόδωροι: Σπ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1926, 141· 1929, 94.
- Ἁμάρτιον: Κ. Καλοκύρης, ΠΑΕ 1952, 611-618.
- Ἁμνισός: Σπ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1929, 95-104· 1930, 91-94· 1932, 18, 76-94· 1933, 22, 93-100· 1934, 21, 128-133· 1935, 20, 196· 1936, 18-19, 81-86· 1938, 130-138.
- Ἁρκαλοχώρι: Σπ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1935, 23-25, 212-220.
- Ἀρχάναι: Σπ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1956, 223-225· Ν. Πλάτων, ΠΑΕ 1957, 133-135· Ἰω. Σακελλαράκης, ΠΑΕ 1966, 174-184· 1967, 151-161· 1971, 276-283· 1972, 310-353, 360-362· 1973, 167-187· 1974, 207-212· 1975 Β, 255-321· Γ. καὶ Ἐ. Σακελλαράκη, ΠΑΕ 1976 Β, 342-399· 1977 Β, 459-482· 1978, 309-322· 1979, 331-392· 1980, 354-401· 1981 Β, 409-448· 1982, 467-530· 1983 Α, 367-414· Ἐργον 1984, 102-106· 1985, 76-78· 1986, 132-138.
- Ἀχλαδιές (Σητεία): Ν. Πλάτων, ΠΑΕ 1959, 210-219.
- Βαθύπετρον: Σπ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1949, 100-109· 1950, 242-257· 1951, 258-272· 1952, 592-610· 1953, 298· 1955, 306-310· 1956, 223-225.
- Βασιλική (Ἱεράπετρα): Ἄ. Ζώης, ΠΑΕ 1972, 274-309· 1974, 213-221· 1975 Β, 376-391· 1976 Β, 440-459· 1977 Β, 447-454· 1978, 300-308· 1979, 323-330· 1980, 331-336· 1981 Α, 367-379· 1982, 307-311.
- Βεράν Ἐπισκοπή: Κ. Καλοκύρης, ΠΑΕ 1959, 230-239.
- Βυζάριον: Κ. Καλοκύρης, ΠΑΕ 1956, 250-261· 1958, 243-251.
- Γάζι: Στ. Ἀλεξίου, ΠΑΕ 1963, 201-202.
- Γιούχτα: Ἄλ. Καρέτσου, ΠΑΕ 1974, 228-239· 1975 Β, 330-342· 1976 Β, 408-

418· 1977 Β, 419-420· 1978, 232-258· 1979, 280-281· 1980, 337-353· 1981 Β, 405-408· Ἔργον 1984, 111-115· 1985, 83-87.

Γόρτυς: Στ. Ἀλεξίου, ΠΑΕ 1957, 148-149.

Γουλεδιανὰ (Ρέθυμνον): Ν. Πλάτων, ΠΑΕ 1956, 226-228.

Δρῆρος: Σπ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1935, 21-23, 203-212.

Ζάκρος: Ν. Πλάτων, ΠΑΕ 1961, 216-224· 1962, 142-168· 1963, 160-188· 1964, 142-168· 1965, 187-224· 1966, 139-173· 1967, 162-194· 1968, 149-183· 1969, 197-237· 1970, 208-251· 1971, 231-275· 1972, 159-192· 1973, 137-166· 1975 Β, 343-375· 1976 Β, 419-439· 1977 Β, 421-446· 1978, 259-299· 1979, 282-322· 1980, 297-330· 1981 Α, 331-366· 1982, 320-348· 1983 Α, 335-347· Ἔργον 1984, 95-97· 1985, 69-72· 1986, 126-132.

Ζοῦ (Σητεία): Ν. Πλάτων, ΠΑΕ 1956, 232-240.

Ζώμινθος: Ἔργον 1986, 139-141.

Ἴδαϊον Ἄντρον: Σπ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1956, 223-225· Ἰω. Σακελλαράκης, ΠΑΕ 1983 Α, 415-500· Ἔργον 1984, 106-111· 1985, 78-83· 1986, 141-149.

Καστέλλι (Χανιά): Γ. Τζεδάκης, ΠΑΕ 1976 Β, 460-468· 1977 Β, 455-458· 1980, 402-407· 1981 Β, 397-404· 1982, 312-319.

Καστρι Χερσονήσου: Ἄ. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1956, 241-249.

Κατσαμπᾶς: Στ. Ἀλεξίου, ΠΑΕ 1953, 299-308· 1954, 369-376· 1955, 311-320· 1963, 189-200· 1964, 169-171.

Λύκαστος: Σπ. Μαρινᾶτος, ΠΑΕ 1955, 306-310.

Μάλεμμε: Κ. Δαβάρας, ΠΑΕ 1966, 185-188.

Μάλια: Ἰ. Χατζηδάκης, ΠΑΕ 1915, 36-37, 108-130· 1919, 20-22, 50-62· Ἰ. Χατζηδάκης, Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ (1931).

Μεσαρά: Ἐμμ. Μπορμπουδάκης, ΠΑΕ 1968, 139-148.

Νίρου Χάνι: Σ. Ξανθοδίδης, ΠΑΕ 1919, 22-23, 63-69· 1924, 77-79, 125-9· ΑΕ 1922, 1-25· (Γιὰ τὶς ἀνασκαφές τοῦ 1926 ὑπὸ Σπ. Μαρινάτου βλ. Ἔργον 1926, 1-25· Ἰ. Χατζηδάκης, Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ (1931)).

Ὀλοῦς: Ἄν. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1955, 336-337· 1960, 308-316.

Ὀνυθὲ Γουλεδιανῶν (Ρέθυμνον): Ν. Πλάτων, ΠΑΕ 1954, 377-382· 1955, 298-305· 1956, 229-231.

Πάνορμον (Μυλοπόταμος): Ν. Πλάτων, ΠΑΕ 1945-48, 112-127· 1949, 109-112· Κ. Καλοκύρης, ΠΑΕ 1955, 321-326.

Πεδιάδα (Ἡράκλειον): Ν. Πλάτων, ΠΑΕ 1952, 619-630.

Περιβόλια Κυδωνίας (Χανιά): Ἰω. Τζεδάκης, ΠΑΕ 1969, 133-138.

Πόρος (Ἡράκλειον): Ἀγγ. Λεμπέση, ΠΑΕ 1967, 195-209.

Πραισός: Ν. Πλάτων, ΠΑΕ 1960, 294-307· Κ. Δαβάρας, ΠΑΕ 1980, 408-411.

Πρασᾶς (Ἡράκλειον): Ν. Πλάτων, ΠΑΕ 1951, 246-257.

- Σητεία: Νικ. Πλάτων, ΠΑΕ 1952, 630-648· 1953, 288-297· 1954, 361-368· 1955, 288-297.
- Σύμη (Βιάννου): Ἄγγ. Λεμπέση, ΠΑΕ 1972, 193-203· 1973, 188-199· 1974, 222-227· 1975 Β, 322-329· 1976 Β, 400-407· 1977 Β, 403-418· 1981 Β, 380-396· 1983 Α, 348-366· Ἔργον 1984, 97-102· 1985, 72-76· 1986, 138-139.
- Φουρνί: Ἰω. Σακελλαράκης, ΠΑΕ 1973, 217.
- Χανιά: Στ. Ἀλεξίου, ΠΑΕ 1960, 317.
- Χερσόνησος: Ἄν. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1955, 327-335· 1959, 220-229.
- Χόνδρος Βιάννου: Ν. Πλάτων, ΠΑΕ 1957, 136-147· 1959, 197-209· 1960, 283-293.
- Μικρὲς ἀνασκαφὲς καὶ περισυλλογὴ ἀρχαίων: Στ. Ἀλεξίου, ΠΑΕ 1966, 189-193· 1967, 210-215· 1968, 184-186· 1969, 238-240· 1970, 252-255· 1971, 284-286· Ἄγγ. Λεμπέση, ΠΑΕ 1969, 241-249· 1970, 256-297· 1971, 287-300· 1975 Β, 518-521· Ἄλ. Καρέτσου, ΠΑΕ 1974, 240-246· 1975 Β, 522-526· Κ. Δαβάρης, ΠΑΕ 1971, 301-303· 1977 Β, 491-496.
- Κῶς** Κῶς: Ἰω. Κοντῆς, ΠΑΕ 1958, 241· 1959, 195.
- Μαστιχάρη: Ἄν. Ὀρλάνδος, ΠΑΕ 1955, 284-287.
- Λέσβος** Ἐρεσός: Δ. Εὐαγγελίδης, ΠΑΕ 1926, 95, 154-156.
- Κλοπεδὴ: Δ. Εὐαγγελίδης, ΠΑΕ 1927, 15-16, 57-59· 1928, 28-29, 126-137.
- Κράτηγος: Ἄνδρ. Βαβρίτσας, ΠΑΕ 1954, 317-329.
- Μέσσα: Β. Πετράκος, ΠΑΕ 1967, 96-102· 1968, 84-86.
- Μήθυμνα: Δ. Εὐαγγελίδης, ΠΑΕ 1926, 95, 149-154.
- Μυτιλήνη: Ν. Κυπαρίσσης, ΠΑΕ 1913, 69-70, 117-118· ΑΕ 1914, 140-141· ΠΑΕ 1926, 94-95, 114-149· Δ. Εὐαγγελίδης, ΠΑΕ 1958, 230-232· Σ. Χαριτωνίδης, ΠΑΕ 1961, 207-214· 1962, 134-141· 1963, 158-159.
- Λευκὰς** Δ. Πάλλας, ΠΑΕ 1968, 15· 1972, 363.
- Νάξος** Ἀθάλασσος: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1904, 57.
- Ἄιλᾶ: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1903, 23-24.
- Ἀπείρανθος: Κ. Καλοκώρης, ΠΑΕ 1960, 266-267.
- Ἀπλώματα: Ν. Κοντολέων, ΠΑΕ 1951, 222· 1958, 228-229· 1959, 180-185· 1960, 258-262· 1961, 194-200· 1963, 153-155· 1969, 139-141· 1970, 146-152· 1971, 175-180· 1972, 145-155· Β. Λαμπρινουδάκης, ΠΑΕ 1974, 192-193· 1976 Β, 295-299.
- Ἀφεντικά: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1910, 270-271.
- Γρόττα: Ν. Κοντολέων, ΠΑΕ 1949, 112-122· 1950, 269-280· 1951, 214-223· 1959, 185-187· 1961, 190-193· 1963, 148-153· 1965, 174-176· 1967, 112-119· 1971, 172-175· 1972, 143-145· Β. Λαμπρινουδάκης, ΠΑΕ 1974, 189-192· 1978, 211-215· 1979, 249-252· 1980, 259-262· 1981 Α, 283-284· 1982, 253-257· Ἔργον 1984, 72-74· 1985, 56-60· Γ. Παπαθανασόπουλος, ΠΑΕ 1981 Α, 298-302.

- Καμένιο Μιτάτο: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1904, 57-61.
- Καμινάκι: Χ. Καροῦζος - Ν. Μ. Κοντολέων, ΠΑΕ 1937, 20-22, 115-122· Χ. Καροῦζος, ΠΑΕ 1939, 119-124.
- Καμίνοι: Ν. Ζαφειρόπουλος, ΠΑΕ 1960, 329-340.
- Κάμπος τῆς Μάκρης: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1906, 50, 86-89.
- Καρβουνόλακκοι: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1903, 23-24.
- Καστράκι: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1904, 57-61· 1908, 114-117, 64· 1909, 65, 209-210· 1910, 62, 270-273.
- Κλειδός: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1906, 50-51, 86-89.
- Κωμιακή: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1908, 64, 114-117.
- Λοῦρος: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1904, 57-61.
- Λυγαρίδια: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1906, 50, 86-89.
- Μέλανες: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1909, 209-210.
- Μνημούρια: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1904, 57-61.
- Πάνορμος: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1906, 50, 86-89.
- Πολίχνη: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1911, 357.
- Ριζοκαστελλιά: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1910, 62, 270-273.
- Σαγκρί: Ν. Κοντολέων, ΠΑΕ 1954, 330-338· Β. Λαμπρινουδάκης, ΠΑΕ 1976 Β, 299-302· 1977 Β, 378-382· 1978, 215-217· 1979, 252-254· 1981 Α, 295· G. Gruben, ΠΑΕ 1976 Β, 302-303· Μ. Κορρές, ΠΑΕ 1976 Β, 303-307· G. Gruben - Μ. Κορρές, ΠΑΕ 1977 Β, 382-386· 1978, 217-218· 1979, 254-258· 1981 Α, 295-297· 1982, 257-259· G. Gruben - Μ. Κορρές - Β. Λαμπρινουδάκης, ΠΑΕ 1983 Β, 297-298· Κ. Καλοκύρης, ΠΑΕ 1960, 266.
- Σπεδός: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1903, 23-24· 1906, 50, 86-89.
- Τραγαία: Κ. Καλοκύρης, ΠΑΕ 1960, 264-265.
- Φιλότιον: Κ. Καλοκύρης, ΠΑΕ 1960, 265.
- Φυρρόγες: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1904, 57-61· 1911, 357.
- Χώρα: Κ. Καλοκύρης, ΠΑΕ 1960, 263-264. Ν. Κοντολέων, ΠΑΕ 1965, 167-174, 176-182· 1967, 119-123· 1969, 141-146· 1970, 152-155. Β. Λαμπρινουδάκης - Φ. Ζαφειροπούλου, ΠΑΕ 1982, 260-262· 1983 Β, 299-304· ΞΕΡΓΟΝ 1984, 74-79· 1985, 60-62. Ά. Χαλεπά - Μπικάκη, ΠΑΕ 1983 Β, 304-311.
- Ψαρά: Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1904, 57-61.
- Πάρος** Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1897, 23-24· ΑΕ 1898, 137-212· Ν. Κοντολέων, ΠΑΕ 1950, 258-263· Άν. Όρλάνδος, ΠΑΕ 1960, 246-257· 1961, 184-190· 1963, 141-147· 1964, 140-141· Δ. Σκιάρντι, ΠΑΕ 1974, 181-188· 1975 Α, 197-211· 1976 Β, 287-294· 1977 Β, 363-377· 1978, 195-210· 1979, 236-248· 1980, 263-286· 1981 Α, 269-292· 1982, 232-252· 1983 Α, 271-296· ΞΕΡΓΟΝ 1984, 69-72· 1985, 51-56· 1986, 108-114· Αϊκ. Δεσποίνη, ΠΑΕ 1977 Β, 361-362.
- Πάτος** Ίω. Κοντῆς, ΠΑΕ 1958, 242· 1959, 196.

Ρήνεια	Δ. Σταυρόπουλλος, ΠΑΕ 1898, 16, 100-104· 1899, 16-17, 66-69· 1900, 16, 67-71· 1901, 16· 1902, 16· 1903, 12· 1904, 11.
Ρόδος	Ἄρνηθα: Ἰ. Βολανάκης, ΠΑΕ 1979, 268-279. Ρόδος: Ἰω. Κοντῆς, ΠΑΕ 1951, 224-245· 1952, 547-591· 1953, 275-287· 1954, 340-360· 1955, 267-283· 1956, 214-222· 1957, 126-132· 1958, 233-240· 1959, 188-194· 1961, 215· Ἰ. Κοντῆς - Γρ. Κωνσταντινόπουλος, ΠΑΕ 1960, 273-282· Γρ. Κωνσταντινόπουλος, ΠΑΕ 1973, 127-136· 1975 Α, 238-248· 1976 Β, 334-341.
Σάμος	Θ. Σοφούλης - Δ. Παπαγεωργίου, ΠΑΕ 1902, 11-15· Π. Καββαδίας - Θ. Σοφούλης, ΠΑΕ 1903, 10-11.
Σίφνος	Ἅγιος Ἀνδρέας: Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1898, 15-16· ΑΕ 1899, 73· Β. Φιλιππάκη, ΠΑΕ 1975, 235-237· 1976 Β, 284-286· 1977 Β, 357-360· 1978, 192-194· 1979, 226-227· 1980, 287-288. Ἅγιος Νικήτας: Ἰάκ. Δραγάτσης, ΠΑΕ 1915, 39, 96-107· 1922, 44-47· 1924, 123-125. Πύργοι τῆς Σίφνου: Ἰάκ. Δραγάτσης, ΠΑΕ 1920, 147-172.
Σπέτσαι	Γ. Σωτηρίου, ΠΑΕ 1937, 18-19, 97-108· 1938, 124-129· 1940, 32-37.
Σύρος	Κλ. Στέφανος, ΠΑΕ 1873-74, 32· Χρ. Τσουντας, ΠΑΕ 1898, 15-16.
Τήνος	Ν. Κοντολέων, ΠΑΕ 1949, 122-134· 1950, 264-268· 1952, 531-546· 1953, 258-267· 1955, 258-263· 1958, 220-227· Γ. Δεσπίνης, ΠΑΕ 1979, 228-235.
Χίος	Ναγός: Δ. Εὐαγγελίδης, ΠΑΕ 1921, 13, 45-52. Χίος: Ν. Κοντολέων, ΠΑΕ 1952, 520-530· 1953, 268-274· 1954, 339.
ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ	Ἅγιος Ἰωάννης (Κλαζομεναί): Γ. Π. Οικονόμος, ΠΑΕ 1921, 63-74. Ἐφεσος: Γ. Σωτηρίου, ΠΑΕ 1921, 13-16, 53-62· 1922-23, 2-4, 25-28. Κλαζομεναί: Γ. Π. Οικονόμος, ΠΑΕ 1921, 16-19, 63-74· 1922-23, 6, 34.

Β. ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ «ΦΙΛΙΣΤΟΡΟΣ»

Τόμος 1 (1861)	Κουμανούδης, Στ. Ἄ.: Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαὶ ἀνέκδοτοι, 40-54, 90-101, 131-135, 189-199, 288, 324-332, 381-384, 427-431, 477-479, 515-529. Ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς Χρυσελεφαντίνης Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου, 136-138. Εἰδήσεις διάφοροι, 200. Περβάνογλους, Π.: Περὶ τοῦ Ἐλευσινίου ἀναγλύφου, 71-77. Ἀρχαιολογικὰ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1860, 262-272, 363-371. Περὶ τῶν ἀρχαίων τάφων τῆς Ἀττικῆς, 457-466.
Τόμος 2 (1862)	Κουμανούδης, Στ. Ἄ.: Ἐπέτειος συνέλευσις μελῶν τῆς ἐν Ἀθῆναις ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, 44-47. Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις, 91-93, 188-189, 272-276, 493-496. Ἐπιγραφαὶ ἑλληνικαὶ ἀνέκδοτοι, 132-142, 184-187, 238-240, 268-271, 428-432, 484-493.
Τόμος 3 (1862)	Κουμανούδης, Στ. Ἄ.: Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, 60-65, 150-156,

277-285, 350-362, 444-457, 549-557.

Ειδήσεις ἀρχαιολογικάι, 187-192, 285-286, 362-367, 457-468.

Διορθώσεις καὶ προσθήκαι, 296, 383-384.

Ειδήσεις περὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου καὶ ἐπιγραφαὶ ἐξ αὐτοῦ, 561.

Πανταζίδης, Ἴ.: Ἐπιγραφή ἀνέκδοτος ἐξ Ἀμφιπόλεως, 346.

Περβάνογλους, Π.: Παλαιὰ κατάστασις τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, 37-49.

Σημερινὴ κατάστασις τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, 139-148.

Τόμος 4 (1863)

Κουμανούδης, Στ. Ἀ.: Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαὶ ἀνέκδοτοι ἐκ τῶν τῆς ἀρχαιολ. Ἑταιρίας ἀνασκαφῶν, τῶν παρὰ τὸν ἁγ. Δημήτριον Κατηφόρην, 73-85, 164-170, 265-277, 332-344, 458-464, 545-551.

Ειδήσεις περὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου καὶ ἐπιγραφαὶ ἐξ αὐτοῦ, 85-95, 277-278, 344, 464-468, 539-545.

Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς προεκδοθείσας ἐπιγραφάς, 95-96, 468-473.

Γ. ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ «ΑΘΗΝΑΙΟΥ»

Τόμος 1 (1872)

Βενιζέλος, Θ.: Περὶ τοῦ Ἀθήνησι Διονυσιακοῦ θεάτρου, 161.

Κουμανούδης, Στ. Ἀ.: Ἀττικαὶ ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, 1, 164.

Ἐπιγραφαὶ Σπάρτης ἀνέκδοτοι, 253.

Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις καὶ ἐπιγραφαὶ Ἀττικῆς ἀνέκδοτοι, 395.

Ἐπιγραφαὶ Λοκρίδος καὶ Βοιωτίας ἀνέκδοτοι, 422.

Μυλωνᾶς, Κ. Δ.: Κάτοπτρα ἀνέκδοτα δύο, 173.

Τόμος 2 (1873)

Ἀνωσύμου: Ἐπιγραφαὶ δύο ἐξ Ἀμοργοῦ, 407.

Κομνηνός, Π. Α.: Ἐπιγραφή Σπάρτης, 76.

Κουμανούδης, Στ. Ἀ.: Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι ἐκ Δήλου καὶ Ἀθηνῶν, 131.

Ἐπιγραφαὶ Μυκόνου ἀνέκδοτοι, 235.

Θεσσαλικὴ ἐπιγραφή μετεκδομένη, 316.

Ἐπιγραφαὶ Βοιωτίας ἀνέκδοτοι, 401.

Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι Μεγαρίδος καὶ Ἀττικῆς, 479.

Ρουσόπουλος, Ἀθ.: Σημείωσις ἀρχαιολογική, 320.

Τόμος 3 (1874)

Βάσος, Τιμ.: Τοπογραφικαὶ πληροφορίες περὶ Δεκελείας, 126.

Κουμανούδης, Στ. Ἀ.: Ἐπιγραφαὶ Τανάγρας ἀνέκδοτοι, 164.

Ψηφίσματα Ἀττικά δύο, 262.

Ἐπιγραφή ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Διπύλου, 267.

Ἐπιγραφή Ἐπιδαύρου, 273.

Ἐπιγραφαὶ Βοιωτίας καὶ Σπάρτης ἀνέκδοτοι, 473.

Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις καὶ ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀθηνῶν, 594.

Ἐπιγραφή Ἀττικῆς ἀνέκδοτος, 687.

Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις, 691.

Στέφανος, Κλών: Ἐπιγραφαὶ τῆς νήσου Σύρου, 513.

- Τόμος 4 (1875)** Κουμανούδης, Στ. Ἀ.: Ἐπιγραφαὶ Βοιωτίας, Μεσσηνίας καὶ Ἀττικῆς, 101.
Περὶ τῆς κατεδαφίσεως τοῦ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν πύργου καὶ ἐπιγραφῆ ἐξ αὐτοῦ, 195.
Ἐπιγραφαὶ Ταναγραίων καὶ Χορσειῶν, 209.
Ἐπιγραφαὶ Ἀττικῆς, 216.
Ἐπιγραφαὶ Τανάγρας ἀνέκδοτοι, 291.
Ἐπιγραφαὶ Λεβαδείας, Χαιρωνείας καὶ Θίσιβης, 369.
Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι Δήλου, Ῥηνείας καὶ Κυθήρων, 453.
Στέφανος, Κλών: Ἐπιγραφαὶ τῆς νήσου Σύρου μετὰ δύο λιθογραφικῶν πινάκων πανομοιότητων ἐπιγραφῶν, 3.
- Τόμος 5 (1876)** Καστόρχης, Εὐθ.: Καὶ πάλιν ἄδικοι μομφαὶ καθ' ἡμῶν ἐξ Ἀγγλίας ἔνεκα παρεμποδίσεως δῆθεν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν, 68-74.
Κουμανούδης, Στ. Ἀ.: Ἀττικὰ ψηφίσματα, 74-106· 164-191.
Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῶν περὶ τὸ Ἀσκληπιεῖον τόπων, 195-208· 411-431· 513-530.
Προσθήκη ἐπιγραφῶν, 323-340.
Ὀλύμπιος, Θεμ.: Συλλογὴ ἀνεκδότων Παρίων ἐπιγραφῶν, 3-48.
Φίλιος, Δημ.: Ἀνασκαφαὶ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν, 153-163.
Ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί, 316-322.
- Τόμος 6 (1877)** Καυταντζόγλου, Λ.: Περὶ τοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει Ἀθηνῶν καταστραφέντος τουρκικοῦ πύργου, 287.
Κουμανούδης, Στ. Ἀ.: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῶν περὶ τὸ Ἀσκληπιεῖον τόπων, 127, 265 367, 474.
Ἄλλαι ἐπιγραφαί, 149.
Ἀττικαὶ ἐπιγραφαί, 385.
Κουμανούδης, Στ. Ἀ. - Καστόρχης, Εὐθ.: Οἱ ἐν Σπάτα τῆς Ἀττικῆς ἀρχαῖοι τάφοι καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀνευρεθέντα (μετὰ ἑπτὰ λιθογραφικῶν πινάκων), 167.
- Τόμος 7 (1878)** Δραγούμης, Στ.: Ἐπιγραφαὶ Δελφῶν, 277.
Καστόρχης, Εὐθ.: Περὶ τῶν παρὰ τὴν Ναυπλίαν παναρχαίων τάφων, 183.
Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις περὶ Ἐλευσίως καὶ Δελφῶν, 202.
Κουμανούδης, Στ. Ἀ.: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τοῦ Ἀσκληπιείου καὶ τῶν πέριξ τόπων, 74.
Ἐπιγραφαὶ διαφόρων μερῶν, 205.
Ἐπιγραφαὶ Θεσπιῶν καὶ Ἀθηνῶν, 281.
Ἐπιγραφαὶ Ἀττικῆς ἀνέκδοτοι, 386, 478.
- Τόμος 8 (1879)** Εὐστρατιάδης, Π.: Ψήφισμα ἀττικὸν ἐκ τῶν πρὸ Εὐκλείδου, 405.
Καστόρχης, Εὐθ.: Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις. — Ἀρχαῖα ἐν Θριασίῳ πεδίῳ εὐρεθέντα. — Ὁ παρὰ τὰς Ἀχαρνὰς πανάρχαιος τάφος. — Ὁ ἐν Χαιρωνείᾳ λέων. — Ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, 147.
Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις, 411.
Περὶ τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ λέοντος. — Τοποθεσία αὐτοῦ καὶ σημερινὴ κατάστα-

σις, χρόνος ἀνακαλύψεως, μαρτυρία ἀρχαίων, σκοπὸς ἰδρύσεως καὶ συμβολικὴ αὐτοῦ ἔννοια, 486.

Καστόρχης, Εὐθ. - Κονδάκης, Ἴω. - Φίλιος Δημ.: Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις. — Περί τῶν ἐν Ναυπλίᾳ παναρχαίων τάφων καὶ τῶν αὐτόθι ὑπὸ Στράβωνος μνημονευομένων λαβυρίνθων, 515.

Κομνηνός, Π.: Σημειώσεις ἀρχαιολογικαί, 269.

Κουμανούδης, Στ. Ἀ.: Ἐπιγραφαὶ Ἀττικῆς ἀνέκδοτοι, 138, 231, 288.
Ἀνασκαφαὶ παρὰ τὸ Δίπυλον, 144.

Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, 399.

Ἐπιγραφαὶ Ἀττικῆς καὶ ἄλλων τόπων, 528.

Φίλιος, Δημ.: Ἐτι δὲ περὶ ἀνασκαφῶν ἐν Ἀθήναις, 526.

Τόμος 9 (1880)

Ἰωαννίδης, Ἐμμ.: Ἐπιγραφή ἐκ Θήρας, 308.

Καστόρχης, Εὐθ.: Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις. — 1) Μεγάλῃ δωρεᾷ αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων εἰς τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον· 2) περὶ τῶν ἐν Χαιρωνείᾳ ἀνασκαφῶν τοῦ πολυανδρίου· 3) ἀνασκαφὴ τοῦ ἐν Πειραιεῖ ἀρχαίου θεάτρου· 4) ἀνεύρεσις ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ναοῦ παρὰ τὸν Σκιλλοῦντα, 157.

Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις, 321, 392.

Ἀνασκαφαὶ ἐν Ὀρχομενῷ τῆς Βοιωτίας, 466.

Κομνηνός, Π. Α.: Ἐπιγραφή ἐκ Φαρῶν, 306.

Κουμανούδης, Στ. Ἀ.: Χρυσοκόλλητον Μυκηναῖον ξιφίδιον, 162.
Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, 169.

Ἐπιγραφαὶ Ἀττικῆς ἀνέκδοτοι, 232.

Ἐπιγραφή Λαμψάκου ἀνέκδοτος, 312.

Δευτέρα ἔκδοσις τῶν ἐκ Λαμψάκου ἐγγραμμάτων λίθων καὶ ἐπιγραφή Λήμνου, 364.

Σταματάκης, Π.: Ἐπιγραφαὶ Βοιωτίας ἀνέκδοτοι, 319.

Ἐπιγραφαὶ Βοιωτίας ἀνέκδοτοι, 353.

Σταματάκης Π. - Καββαδίας Π.: Ἀνασκαφαὶ ἐν Τανάγρα καὶ Ἐπιδαύρῳ, 458.

Φυτάλης, Λάζ.: Ἐρευνα ἐν τῷ πολυανδρίῳ Χαιρωνείας, 347.

Τόμος 10 (1881)

Καββαδίας, Π.: Ἐξακολούθησις τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ θεάτρου, 53.

Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ, 542.

Καστόρχης, Εὐθ.: Ἐργασίαι τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας κατὰ τὴν τελευταίαν διμηνίαν, 52, 321.

Ἡρόδου Ἀττικοῦ ἐπιγραφή ἐν Μαραθῶνι, 538.

Κουμανούδης, Ἀθ. Στ.: Ξίφη μυκηναῖα (μετὰ εἰκόνων), 309.

Κουμανούδης, Στ. Ἀ.: Ἀττικαὶ ἐπιγραφαί, 68.

Παρία ἔμμετρος ἐπιγραφή, 166.

Ἐπιγραφαὶ Θεσπιῶν καὶ Θηβῶν, 406.

Ἐπιγραφαὶ Ἀθηνῶν, Ἐπιδαύρου καὶ Ἀμοργοῦ, 523.

Μελετόπουλος, Ἀ. Ν.: Πειραϊκαὶ ἐπιγραφαί, 556.

Δ. ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ (ΑΕ)
ΤΗΣ Γ΄ ΚΑΙ Δ΄ ΠΕΡΙΟΔΟΥ (1883-1984) ΚΑΙ Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΝ
ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ (ΒΑΑΕ)

- Ἄγγέλκου - Μακρῆ, Εὐτ.: Τὸ σταυρικὸ μαρτύριο καὶ οἱ χριστιανικοὶ τάφοι τῆς ὁδοῦ Γ΄ Σεπτεμβρίου στὴ Θεσσαλονίκη, 1981, Χρονικά, 53.
- Ἄλεξανδρῆ, Ὀλγα: Κράνος «Βοιωτιουργές» ἐξ Ἀθηνῶν, 1973, 93.
- Ἄλεξίου, Στυλ.: Ζητήματα τοῦ προϊστορικοῦ βίου. Κρητομυκηναϊκὸν ἐμπόριον, 1953-54 Γ΄, 135.
Εἰς νέος τάφος παρὰ τὸν Λιμένα Κνωσοῦ, 1970, 1.
Λάρνακες καὶ ἀγγεῖα ἐκ τάφου παρὰ τὸ Γάζι Ἡρακλείου, 1972, 86.
Ὑστερομινωικοὶ τάφοι λιμένος Κνωσοῦ (Κατσαμπᾶ) (ΒΑΑΕ 1966).
- Amandry, Pierre: Vaisselle d'argent de l'époque achéménide, 1953-54 Β΄, 11.
- Ἄμαντος, Κωνστ.: Γλωσσογεωγραφικά, 1953-54 Α΄, 115.
- Ἀνδρειωμένου, Ἄγγελ. Κ.: Ψηφιδωτὰ ἐν Χαλκίδι, 1953-54 Γ΄, 303.
Χαλκῆ τριφυλλόσχημος οἰνοχόη ἐκ Γαλαξειδίου, 1974, 220.
Ἐκ τῆς Συλλογῆς Ἀλεξάνδρου Οἰκονόμου, 1974, 224.
Γεωμετρικὴ καὶ ὑπογεωμετρικὴ κεραμεικὴ ἐξ Ἐρετρίας, 1975, 206.
Ἀρχαϊκὴ κεραμεικὴ ἐξ Ἐρετρίας, 1976, Χρονικά, 1.
Ἐρευναὶ καὶ τυχαῖα εὐρήματα ἐν Βοιωτίᾳ, 1976, Χρονικά, 12.
Γεωμετρικὴ καὶ ὑπογεωμετρικὴ κεραμεικὴ ἐξ Ἐρετρίας. II, 1977, 128.
Γεωμετρικὴ καὶ ὑπογεωμετρικὴ κεραμεικὴ ἐξ Ἐρετρίας. III, 1981, 84.
Γεωμετρικὴ καὶ ὑπογεωμετρικὴ κεραμεικὴ ἐξ Ἐρετρίας. IV, 1982, 161.
Γεωμετρικὴ καὶ ὑπογεωμετρικὴ κεραμεικὴ ἐξ Ἐρετρίας. V, 1983, 161.
- Ἀνδρόνικος, Μαν.: Περὶ τῆς στήλης τοῦ «ὄπλιτοδρόμου» 1953-54 Β΄, 317.
Ἑλληνιστικὸς τάφος Βεροίας, 1955, 22.
Ἐπιτύμβια στήλη ἐκ Θράκης, 1956, 199.
Βεργίνα I. Τὸ νεκροταφεῖο τῶν τύμβων (ΒΑΑΕ 1969).
- Anti, Carlo: Una Metroctonia non Eschilea, 1953-54 Α΄, 180.
- Ἀντωνιάδης, Ἐμμ. Γ.: Ὅρος χωρίου προικός, 1883, 65.
- Ἀποστολάκη, Ἄννα: Ἡ Κερυνίτις ἔλαφος ἐπὶ κοπτικοῦ ὑφάσματος, 1937, 325.
Διόνυσος Δενδρίτης, 1942-44, 73.
Μιθραϊκὴ πομπή, 1950-51, 118.
Δύο «σημεῖα» μεθρησκευτικὰ θέματα ἐκ τοῦ Μουσείου Μπενάκη, 1953-54 Α΄, 154.
- Ἀρβανιτόπουλος, Α. Σ.: Νέον ἀντίγραφον τοῦ Σαυροκτόνου τοῦ Πραξιτέλους, 1905, 263.
Ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ καὶ πλαστικὰ μνημεῖα Τεγέας, 1906, 23.
Ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ καὶ πλαστικὰ μνημεῖα Τεγέας, 1907, 105.
Ἡ σημασία τῶν γραπτῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν, 1908, 1.
Καμαρωτὸς τάφος παρὰ τὴν Λάρισαν τῆς Θεσσαλίας, 1909, 27.
Μεγαρικοὶ σκύφοι Φθιωτίδων Θηβῶν, 1910, 81.
Θεσσαλικά ἐπιγραφαί, 1910, 331.
Σημειώσεις εἰς Θεσσαλικά ἀρχαῖα, 1910, 407.
Θεσσαλικά ἐπιγραφαί, 1911, 123, 129.

Εἰς Θεσσαλικὰς ἐπιγραφάς, 1911, 244.
Θεσσαλικά ἐπιγραφαί: Γ') Γόννων, 1912, 60.
Εἰς Θεσσαλίας ἐπιγραφάς, 1912, 265.
Θεσσαλίας ἐπιγραφαί, 1913, 25.
Εἰς Θεσσαλίας ἐπιγραφάς, 1913, 101, 143, 232, 237.
Θεσσαλικά ἐπιγραφαί, 1914, 4, 167.
Δημητριάς - Παγασαί, 1914, 264.
Θεσσαλικά ἐπιγραφαί, 1915, 8.
Ἐλεγχος τῶν ἀριθ. τοῦ Μουσείου Γόννων πρὸς τοὺς τῆς ΑΕ 1911-1915, 1915, 28.
Θεσσαλικά ἐπιγραφαί, 1916, 17, 73.
Θεσσαλικά ἐπιγραφαί, 1917, 1, 111.
Θεσσαλικά ἐπιγραφαί, 1923, 123.
Θεσσαλικά ἐπιγραφαί, 1924, 142.
Προσωπογραφία Τριπολιτῶν Περραιβῶν, 1925-26, 198.
Γραπταὶ στῆλαι Δημητριάδος - Παγασῶν (ΒΑΑΕ 1928).

Ἄρχοντίδου - Ἀργύρη Ἀγλ.: Εἰδήσεις ἐξ Ἐπιδαυρίας 1975, Χρονικά, 77.

Βαβρίτσας, Ἄνδρ. Κ.: Ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Μουσείου τῆς Μυκόνου, 1953-54 Γ', 176.

Βαμβουδάκης, Ἐμμ.: Ἐπιγραφή ἑλληνιστικὴ ἐν ἄνω Βαθεῖ Σάμου, 1931, 173.

Βαρουφάκης, Γεώργ. Ἰ.: Ἐξέτασις μεταλλικῶν ἀντικειμένων τοῦ μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου Περαιῆς, 1967, 70.

Τεχνικαὶ προδιαγραφαὶ τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορικὴν μεταλλουργίαν, 1974, 57.

Μεταλλουργικὴ ἔρευνα γύρω ἀπὸ τὸν κρατήρα τοῦ Δερβενίου, 1978, 160.

Βαρούχα, Εἰρ.: Κυκλαδικοὶ τάφοι τῆς Πάρου, 1925-26, 98.

Ἑλληνικὸς τάφος τῆς Πάρου, 1925-26, 114.

Συμβολὴ εἰς τὸν Χρμεωνίδειον πόλεμον 266/5-263/2 π.Χ., 1953-54 Γ', 321.

Βάσης, Σ.: Ὑπατικά γράμματα πρὸς Ὠρωπίους, 1884, 97.

Ἐπιγραφικά, 1886, 41.

Ἐπιγραφικά, 1906, 115.

Λατινικὴ ἐκ Θεσσαλίας ἐπιγραφή, 1907, 61.

Ἐπιγραφικά εἰς τὸν ἐξ Αἰγιάλης νόμον, 1908, 193.

Ἐπιγραφικά (εἰς ΑΕ 1909, 276 καὶ ΑΕ 1910, 73 ἀρ. ε'), 1910, 399.

Ἐπιγραφικά, 1911, 211.

Βασιλειάδης, Δημ.: Βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Ἄνδρου, 1960, 17.

Βασιλοπούλου, Βιβή: Βυζαντινὰ σταθμῖα τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, 1983, 238.

Beazley, J. D.: A Fröhner Fragment, 1937, 14.

Ten inscribed vases, 1953-54 Α', 200.

Βέης, Ν.: Πεντήκοντα Χριστιανικῶν καὶ Βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν νέαι ἀναγνώσεις, 1911, 97.

Μετέωρου πίναξ ἀφιερωθεὶς ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Παλαιολογίνης, 1911, 177.

Εἰς τὰ ἐν σελ. 97 κέ. περὶ Χριστιανικῶν καὶ Βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν, 1911, 245.

Μελετήματα σχετικὰ πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν Ἐφεσον καὶ τὸν καλούμενον Θεολόγον, 1953-54 Β', 263.

Beloch, K. J.: Ψυττάλεια, 1910, 383.

Benndorff, O.: Πίναξ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, 1887, 115.

Βερδελῆς, Νικ.: Ἐρυθρόμορφος ὑδρία τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, 1937, 754.

Ἡ λήκυθος τοῦ «Ζωγράφου τῆς Μεγαίρας» ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ, 1942-44, 63.

Πρόχειρος ἀνασκαφικὴ ἔρευνα εἰς Φάρσαλα, 1948-49, Χρονικά, 40.

Χαλκῆ τεφροδόχος κάλπιν ἐκ Φαρσάλων, 1950-51, 80.

Καλυκοειδῆς κρατὴρ τῆς τέχνης τοῦ Ἐξηκίου, 1952, 96.

Χαλκῆ τεφροδόχος κάλπιν ἐκ Τρικάλων, 1953-54 Α', 189.

Ὀρφικὰ ἐλάσματα ἐκ Κρήτης, 1953-54 Β', 56-60.

Σύντομος ἔκθεσις περὶ τῶν διεξαχθεισῶν κατὰ τὸ 1957 ἀνασκαφῶν ὑπὸ τῆς Ἐφορείας ἀρχαιοτήτων Δ' περιφερείας (Ἀργολιδοκορινθίας), 1956, Χρονικά, 1.

Χαλκοῦς μυκηναϊκὸς θώραξ ἐκ Δενδρῶν, 1957, Χρονικά, 15.

Ὁ πρωτογεωμετρικὸς ρυθμὸς τῆς Θεσσαλίας (ΒΑΑΕ 1958).

(μετὰ Jameson, M. - Παπαχριστοδούλου, Ἰω.): Ἐπιγραφαὶ Τίρυνθος, 1975, 150.

Βερναρδάκης, Γ.: Εἰς Πειραιῶς ἐπίγραμμα, 1913, 105.

Βερσάκης, Φρ.: Ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀσκληπείου, 1908, 225.

Ἀρχαῖα οἰκήματα, 1909, 211.

Τὸ ἱερὸν τοῦ ἥρωος ἱατροῦ, 1910, 267.

Καλυδωνίου κάπρου θήρα ἐν ἀναγλύφῳ Πρεβέξης, 1911, 186.

Ζαβέρδας στήλη ἐπιτύμβιος, 1911, 191.

Ὁ τοῦ Ἀθήνησιν Ἀσκληπείου περίβολος καὶ τὸ Ἐλευσίνιον, 1912, 43.

Μνημεῖα τῶν νοτίων προπόδων τῆς Ἀκροπόλεως, Α') Ἡρώδου θέατρον, Β') Εὐμένους στοά, 1912, 161.

Ὁ θρόνος τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος, 1912, 183.

Ἡ σκηνὴ τοῦ ἐν Γυθείῳ Ρωμαϊκοῦ θεάτρου, 1912, 193.

Τοῦ Ἀθήνησιν Ἀσκληπείου οἰκήματα, 1913, 52.

Νικίου ναός, 1913, 75.

Τὸ ἐν τῇ τέχνῃ τετράγωνον, 1914, 25.

Βοιωτίας σκύφος ἔκτυπος ἐπιγεγραμμένος, 1914, 50.

Βυζαντινοὶ ναοὶ τῆς βορείου Ἠπείρου, 1916, 108.

Μεσσηνίας Βυζαντιακοὶ ναοί, 1919, 89.

Beschi, Luigi: Disiecta membra del tempio di Poseidon a Capo Sunio (II), 1972, 173.

Von Bissing, Fr. W.: Ἀρχαῖαι αἰγυπτιακαὶ κορυφαὶ ἰστών, 1905, 157.

Blawatsky, V. D.: L'archéologie dans la contrée au nord de la Mer Noir, 1953-54 Γ', 212.

Blegen, Carl W.: Post-Mycenaean Deposits in Chamber-Tombs, 1937, 377.

An inscribed Tablet from Pylos, 1953-54 Α', 59.

(μετὰ Κουρουνιώτου, Κ.): Ἀνασκαφαὶ Πύλου, 1938, Χρονικά, 1.

Βογιατζίδης, Ι.: Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀνδρου, 1911, 69.

Βοκοτοπούλου, Ἰουλ. Π.: Νέοι κιβωτιόσχημοι τάφοι τῆς ΥΕ III Β-Γ περιόδου ἐξ Ἠπείρου, 1969, 179.

Χαλκαῖ κορινθιουργεῖς πρόχοι (ΒΑΑΕ 1975).

- Βολανάκης, Ἰω. Ἡλ.: Νεώτεροι ἔρευναί ἐπὶ τῶν παλαιοχριστιανικῶν μνημείων τῆς Δωδεκανήσου, 1980, Χρονικά, 1.
Τὰ παλαιοχριστιανικά βαπτιστήρια τῆς Ἑλλάδος (ΒΑΑΕ 1976).
- Βότση - Κρυστάλλη, Κ.: Αὐστηρορρυθμικὸ κεφάλι κούρου ἀπὸ τὴν Κόρινθο, 1976, 182.
- Braleý Franklin, Susan: Ἐπιτύμβιος κιονίσκος ἱερείας, 1902, 143.
- Broneer, Oscar: Studies in the Topography of Corinth at the time of St. Paul, 1973, 125.
Notes on Three Athenian Cult Places, 1960, 54.
- Brueckner, A.: Κεραμικοῦ ἀνασκαφαί, 1910, 95.
- Bulle, Heinrich: Ein Beitrag zur Kunst des Mikon und des Agatharchos, 1937, 473.
- Βυριδιῆ - Κόκκου, Κ.: Τέσσαρες πρωτογεωμετρικοὶ τάφοι στὸ Ἄργος, 1977, 171.
Συλλογὴ ἀγγείων τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 1980, Χρονικά, 33.
- Buschor, Ernst: Die laufende Göttin im Ostgiebel des Parthenon, 1937, 454.
- Γαβαλάς, Ζ. Δ.: Ἀνέκδοτος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ Φολεγάνδρου, 1885, 265.
- Γαλλῆς, Κωνστ.: Δύο νηόσημοι πυξίδες ἐξ Ἐγκώμης, 1975, 120.
- Γαρδίκας, Γ.: Εἰς Πειραιῶς ἐπίγραμμα, 1913, 105.
Ἰδιοξενόδοκοι, 1913, 232.
Μελετήματα ἀρχαιολογικά (ΒΑΑΕ 1915).
- Γεννάδιος, Ἰωάννης Γ.: Ὁ Λόρδος Ἐλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνά τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς 1440-1837 (ΒΑΑΕ 1930).
- Γερογιάννης, Κωνστ.: Ὁ ἐν Ἠπειρῷ Ῥωμαϊκὸς σταθμὸς «ad Dianam», 1924, 195.
Γοργῶ ἢ Μέδουσα, 1927-28, 128.
Ἡ Ἑλληνικὴ θρησκεία καὶ ἡ ζωολατρεία, 1934-35, 18.
- Γερουλάνος, Ἰω. Μ.: Ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα Τραχῶνων. Α. Οἱ ὄψιανοὶ τῆς Συλλογῆς Τραχῶνων, 1956, 73.
- Γερουλάνος, Μ.: Σκελετοὶ Ἡρακλεωτῶν ἐν τῷ Κεραμικῷ, 1910, 143.
- Γεωργιάδης, Ἄ.: Εἰς τὴν ἄνω Ἐρετρικὴν ἐπιγραφὴν, 1913, 214.
Μονὴ «Ἅγιος Γεώργιος» ΑΡΜΑ ἐν τῇ Ἐρετρικῇ, 1914, 192.
Χρυσεῖα-Ἀργυρεῖα κλπ. Μεταλλεῖα, 1915, 88.
Ἐρετρικὸς Μαϊάνδρος, 1915, 94.
Οἱ ἐν τῇ Ἐρετρικῇ γνωστοὶ δῆμοι, 1916, 49.
Ἀγχεσμὸς καὶ Σχιστός, 1920, 57.
Κολωνὸς Ἴππιος καὶ Κολωνὸς Δήμητρος Εὐχλόου, 1922, 80.
Ἐρετρικά, 1922, 83.
- Γεωργίου, Παλ.: Ἐπιγραφὴ ἐξ Ἀκροπόλεως, 1886, 267.
Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀκροπόλεως, 1887, 23.
Ἐπανόρθωσις, 1887, 56.
- Γιαλούρη, Ἄ.: Χαλκὰ ἐλάσματα μετὰ φυτικῶν κοσμημάτων, 1972, 113.
«Οὐτίς με τυφλοὶ βλέφαρον», 1972, 127.
- Γιαλούρης, Νικ. Φ.: Ἐρμῆς Βοῦκλεψ, 1953-54 Β', 162.
Δοκιμαστικαὶ ἔρευναί εἰς τὸν κόλπον τῆς Φειᾶς Ἡλείας, 1957, 31.
Συμβολὴ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν γλυπτῶν τοῦ ναοῦ τῶν Βασσῶν, 1967, 187.

- Γιαμαλίδης, Χ.: Ἄλλη πλευρὰ ἐκ τοῦ βωμοῦ τῶν δώδεκα θεῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ, 1911, 174.
 Εἰς Ἐπιδαύρου ἐπιγραφάς, 1913, 125.
- Γιαννόπουλος, Ν.: Θεσσαλίας ἐπιγραφαί, 1913, 217.
 Ὑπάτης ἐπιγραφαί, 1914, 88.
 Εἰς Ὑπάτης ἐπιγραφάς, 1914, 89.
 Ὑπάτης ἀνάγλυφον, 1914, 89.
 Παγασαί - Δημητριάς, 1914, 90.
 Εἰς Θεσσαλίας ἐπιγραφάς, 1914, 92.
 Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον ἐκ Θεσσαλίας, 1914, 244.
 Δύο λύχνοι ἐκ Θεσσαλίας πήλινοι, 1915, 72.
 Θεσσαλίας ἐπιγραφαί, 1915, 74.
 Εἰς Θεσσαλίας ἐπιγραφάς, 1915, 78.
 Παρατηρήσεις ἐπὶ ἀρχαιολογικῶν τινῶν δημοσιευμάτων, 1915, 79.
 Θεσσαλίας χριστιανικαὶ ἐπιγραφαί, 1915, 80.
 Δημητριάς - Παγασαί, 1915, 83.
 Δεύτεραι ἀνακαλύψεις μνημείων Θεσσαλικῆς προελληνικῆς γραφῆς καὶ ἕτερα προϊστορικὰ ἀντικείμενα, 1915, 97.
 Ἐπιγραφή ἐκ Θεσσαλίας, 1916, 61.
 Εἰς Σκοτούσης ἐπιγραφὴν, 1917, 38.
 Φαρσάλου ἄντρον ἐπιγεγραμμένον, 1919, 48.
 Κεφαλληνίας ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα, 1922, 100.
 Φθιωτικά, 1925-26, 183.
 Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ὀπίτου δρομέως Μουσείου Ἀλμυροῦ, 1925-26, 187.
 Ἐπιγραφή ἐκ Φίλιας τῆς Θεσσαλικῆς Καρδίτσης, 1927-28, 119.
 Παρατηρήσεις περὶ τῆς ἐκ Φίλιας τῆς Καρδίτσης ἐπιγραφῆς, 1927-28, 203.
 Ἐνεπίγραφον ἐπίκρανον βάσεως ἀνδριάντος ἐκ Μαυραχάδων Καρδίτσης, 1927-28, 218.
 Θεσσαλικαὶ ἐπιγραφαί, 1930, 96.
 Θεσσαλικά, 1930, 169.
 Ἐπιγραφαί Θεσσαλίας, 1931, 175.
 Ἐπιγραφαί ἐκ Θεσσαλίας, 1932, 17.
 Θεσσαλίας ἐπιγραφαί, 1933, Χρονικά, 1.
 Διορθώσεις καὶ προσθήκαι, 1933, Χρονικά, 7.
 Ἐπιγραφαί ἐκ Θεσσαλίας, 1934-35, 140.
 Νεαροῦ Διονύσου λιθίνη κεφαλὴ ἐκ Λαρίσης καὶ σύμπλεγμα νεαροῦ Διονύσου καὶ Σατύρου, ἐκ Φθιωτίδων Θηβῶν, 1945-47, Χρονικά, 16.
- Γιαννουλίδου, Καλ.: Ἀπόπειρα ταυτίσεως τοῦ Πυθίου Ἄνδρου, 1973, Χρονικά, 50.
- Γιούρη, Εὐγενία: Ὁ κρατήρας τοῦ Δερβενίου (ΒΑΑΕ 1978).
- Γκίνη - Τσοφοπούλου, Ἑλ.: Παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ στῆ θέσῃ «Μυγαδέζα» Ἀττικῆς, 1980, 85.
- Γούναρης, Γεώργ.: Χάλκινο φορητὸ ἡλιακὸ ὥρολόγιο ἀπὸ τοῦς Φιλίππους, 1978, 181.
- Γραμμένος, Δημ.: Τύμβοι τῆς ὕστερης Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ καὶ ἄλλες ἀρχαιότητες στὴν περιοχὴ τοῦ Νευροκοπίου Δράμας, 1979, Χρονικά, 26.
 Ἀνασκαφὴ σὲ οἰκισμὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ στὴν Πεντάπολη τοῦ νομοῦ Σερρῶν, 1981, Χρονικά, 91.

- Carpenter, Rhys: The Nike of Athena Parthenos, 1953-54 Β', 41.
- Caskey, John L.: Early Minoan Objects in the Stathatos Collection, 1953-54 Α', 268.
- Chapouthier, Fernand: L'Orient et la Crète à propos d'un cylindre crétois, 1937, 321.
- Cook, J. M.: The Topography of Klazomenai, 1953-54 Β', 149.
- Couve, L.: Ἀμφορεὺς ρυθμοῦ πρωτοαττικοῦ, 1897, 67.
- Crome, Joh. Fr.: Die Stele von Aigina, 1953-54 Γ', 300.
- Curtius, Ludwig: Ἑλλάς und Ἀσία, 1937, 493.
Zum «Dionysos» aus Herculanium, 1953-54 Α', 230.
- Δαβάρας, Κ.: Εἰς νεώσοικος παρὰ τὴν Σητεῖαν, 1967, 84.
Μινωικὴ κεραμεικὴ κάμινος εἰς Στυλὸν Χανίων, 1973, 75.
Μινωικαὶ σφραγίδες τοῦ Μουσείου Ἀγ. Νικολάου, 1973, 81.
Χάλκινοι μινωικοὶ λάτρεις τῆς Συλλογῆς Μεταξᾶ, 1977, 109.
A Double Axe-Design (?) from Vrokastro, 1979, 114.
Κρητικὲς ἐπιγραφές III, 1980, 1.
Μινωικὸ κηριοφόρο πλοιάριο τῆς συλλογῆς Μητσοτάκη, 1984, 55.
- Δάκαρης, Σωτ. Ἰ.: Π. Ρωμαϊκὴ δεξαμενὴ Νικοπόλεως, 1952, Χρονικά, 16.
Ἐκ τοῦ ἀρχαίου νεκροταφείου τοῦ Ἀνακτορίου, 1953-54 Γ', 77.
Ταφικὸς περίβολος τοῦ Ἀνακτορίου, 1955, Χρονικά, 16.
Προϊστορικοὶ τάφοι παρὰ τὸ Καλμπάκι - Ἰωαννίνων, 1956, 114.
Συμβολὴ εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς Ἀρχαίας Ἡπείρου, 1957, 88.
(μετὰ Εὐαγγελίδη, Δ.): Τὸ ἱερὸν τῆς Δωδώνης Α. Ἱερὰ Οἰκία, 1959.
Οἱ γενεαλογικοὶ μῦθοι τῶν Μολοσσῶν (BAAE 1964).
- Δαμβέργης, Ἀ. (μετὰ Rinne, F. - Ρουσοπούλου, Ὁ. - Σωτηριάδου, Γ.): Παρθενῶνος γλυπτῶν συντήρησις, 1912, 119.
(μετὰ Ρουσοπούλου, Ὁ.): Παγασαίων ζωγραφιῶν συντήρησις, 1912, 261.
- Δαμιράλης, Κ.: Ἀνάγλυφον τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, 1890, 19.
Ἐπιγραφαὶ Ἀκροπόλεως, 1886, 135.
- Δαυῖδ, Ἐμμ.: Ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ Ἐρεσοῦ, 1936, Χρονικά, 20.
- Daux, Georges: Adeimantos de Lampsaque et le renouvellement de la ligue de Corinth par Démétrios Poliorcète (302 avant J.-C.), 1953-54 Α', 245.
- Δεῖλάκη - Πρωτονοταρίου Εὐαγγ.: Χαλκοῦν γεωμετρικὸν εἰδάλων ἐξ Ἀσίνης, 1953-54 Γ', 318.
Μικρὰ σκαφὴ τάφων ἐν Μύλοις τῆς Ἀργολίδος, 1955, Χρονικά, 1.
Ἀνασκαφὴ λαξευτοῦ Μυκηναϊκοῦ τάφου ἐν Ἡραίῳ Ἄργους, 1960, 123.
Περὶ τῆς πύλης τῶν Μυκηνῶν, 1965, 7.
- Δεκουλάκου, Ἰφ.: Γεωμετρικοὶ ταφικοὶ πίθοι ἐξ Ἀχαΐας, 1973, Χρονικά, 15.
- Δελμούζου - Πέππα, Κ.: Τὸ Ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον, 1966, Χρονικά, 1.
Χαλκὴ ἐπιγραφή τοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως, 1971, 137.
- Demangel, Robert: Π, 1937, 144.
Encore le Tribunal de l'Hebdomon, 1953-54 Α', 92.
- Deonna, W.: Θασιακά, 1909, 1.
- Δεσποίνη, Αἰκ.: Κεραμεικοὶ κλίβανοι Σίνδου, 1982, 61.

- Δεσποίνης, Γεώργ.: Ἐπιτύμβιοι Τράπεζαι μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων, 1963, 46.
Παρθενώνεια (BAAE 1982).
- Δέφνερ, Μιχ.: Διυλιστήριον ὑστερομινωικόν, 1921, 78.
Μινωικὸς κίων, 1921, 80.
Τὰ ἀρχαῖα λατομεῖα τῆς Σκύρου, 1923, 102.
Παλίμψηστος ἐπιγραφὴ ἐν Σκύρῳ, 1923, 163.
Ἀρχαῖοι ἀμφορεῖς ἐκ τῆς ἐν Δεκελείᾳ ἐπαύλεως, 1924, 102.
Ἡ ἀρχαία ὀχύρωσις τῆς πόλεως Σκύρου, 1925-26, 138.
Ἐξήγησις παραστάσεων ἐπὶ ἐρυθρομόρφου ἀμφορέως τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου τῆς Βιέννης, 1927-28, 177.
- Δημητριάδης, Α.: Ἐπιγραφαὶ ἐκ Τυρνάβου, 1884, 223.
- Δήμιτσας, Γ. Μ.: Περὶ Ἐριζηνῶν νομισμάτων, 1883, 57.
- Διαμαντάρας, Ἀχ.: Νισύρου ἐπιγραφὴ, 1914, 3.
- Dinsmoor, William Bell: The Final Account of the Athena Parthenos, 1937, 507.
- Δοντᾶς, Γ. Σ.: Ἀνασκαφὴ ὑπὸ τὸν Ἱερὸν ναὸν τῆς Μητροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, 1953-54 Γ', 89.
Ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ δημόσιαι σφραγίδες, 1955, 1.
Νέον ἀντίγραφον τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀφροδίτης τοῦ τύπου Frejus, 1957, 1.
Παρατηρήσεις ἐπὶ ροδιακῶν τινῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων, 1958, 208.
Νέος γυναικεῖος κορμὸς τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διονύσου ἐν Ἀθήναις, 1960, 44.
Εὐρήματα ἀπὸ τὸ παρὰ τὴν Σάμην τῆς Κεφαλληνίας σπήλαιον Μελισσάνη, 1964, 28.
Τοπογραφικὰ θέματα τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας τοῦ ἔτους 373 π.Χ., 1965, 139.
Εἰκόνες καθημένων πνευματικῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τέχνην (BAAE 1960).
- Dörig, José: Τὸ πρόγραμμα τῆς γλυπτῆς διακοσμήσεως τοῦ Παρθενῶνα, 1982, 187.
- Dörpfeld, Wilh.: Ἡ Ἐννεάκρονος καὶ ἡ Καλλιρρόη, 1894, 1.
Meine Tätigkeit für die Griechische Archäologische Gesellschaft, 1937, 1.
- Δούρμ, Ἴωσ.: Ἡ κατάστασις τοῦ Παρθενῶνος καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν Ἀθηνῶν, 1895, 1.
- Δραγάτσης, Χ. Ι.: Ἐπιγραφαὶ ἐκ Πειραιῶς, 1884, 39· 187.
Ἀναθηματικὴ ἐκ Πειραιῶς ἐπιγραφὴ, 1884, 219.
Πειραιϊκὰ ἀρχαιότητες, 1885, 85.
Πειραιϊκὰ ἀρχαιολογήματα, 1886, 49.
Ψήφισμα ἐκ Πειραιῶς, 1900, 91.
Πειραιϊκὰ ἀρχαιότητες, 1910, 65.
Τὸ ἐν Πειραιεῖ Σηράγγιον, 1925-26, 1.
Τάφος θολωτὸς καὶ ἄλλαι ἀρχαιότητες ἐκ Χαλανδρίου, 1925-26, 178.
- Δραγούμης, Σ. Ν.: Καθορισμὸς ἀττικοῦ δήμου, 1884, 31.
Ἐπιγραφαὶ ἐκ Μεγαρίδος, 1885, 157.
Παρατηρήσεις ἐπὶ δημοτικοῦ τινος ψηφίσματος, 1885, 183.
Ἐπιγραφικὰ φροντίσματα, 1890, 155.
Ἐπιγραφικὰ φροντίσματα, 1893, 99· 165.

- Ἄττικὴ στήλη ἐν Ἐλευσίῃ, 1895, 61.
 Ἐπιγραφαὶ Πλαταίων καὶ Κηφισιάς, 1895, 185.
 Ἐλευσινία ἐπιγραφή περὶ ἱεροῦ κεφαλαίου καὶ κατασκευῆς θυμιατηρίων, 1900, 74.
 Ὁ Ἀσκληπιὸς ἐν Ἀθήναις, 1901, 97.
 Ἄττικὴ ἐπιγραφή Ῥωμαϊκῶν χρόνων, 1905, 181.
 Τοπογραφικὰ καὶ ἐπιγραφικὰ Κηφισιάς, 1906, 187.
 Προξενικὸν ψήφισμα Βοιωτῶν, 1909, 55.
 Ἀνάθημα Ἀρτέμιτι Πασικράτῃ ἐν Ἀμβρακίᾳ, 1910, 397.
 Ἀρχαιολογικὰ φροντίσματα, 1911, 121, 214.
 Ἐπίμετρον εἰς ΑΕ 1911, 122, 1911, 222.
 Ψήφισμα θιασωτῶν τῆς Βενδιδος ἐν Σαλαμίῃ, 1915, 1.
 Ἐπιγραφικὰ φροντίσματα, 1915, 5.
 Ἐπίμετρον, 1915, 7.

- Δρανδάκης, Νικ.: Χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ Λακωνικῆς, 1967, 137.
 Βυζαντινὰ καὶ μεταβυζαντινὰ μνημεῖα Λακωνικῆς, 1969, Χρονικά, 1.
 Ἡ ἐπιγραφή τοῦ μαρμάρινου τέμπλου στὴ Φανερωμένη τῆς Μέσα Μάνης, 1979, 218.
 Οἱ τοιχογραφίες τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Κηπούλας, 1980, 97.
 Ὁ Ἐμμανουὴλ Τζάνε Μπουνιαλῆς θεωρούμενος ἐξ εἰκόνων τοῦ σωζομένου κυρίως ἐν Βενετίᾳ (ΒΑΑΕ 1962).

Dreger, E.: Stammesanlagen als Wurzel der griechischen Dichtung, 1937, 409.

Δροσογιάννη, Φανή: Σχόλια στὶς τοιχογραφίες τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου στὴ Μεγάλη Καστάνια τῆς Μάνης (ΒΑΑΕ 1982).

Δρούγου, Στ.: Ἐρυθρόμορφος κρατήρας τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνα ἀπὸ τῆ Βέροια. Ὁ ζωγράφος τῆς Τογα, 1982, 85.

Dugas, Charles: Un épisode de l'histoire de Pélée, 1953-54 A', 176.

Dunbabin, T. J.: The Chronology of Protocorinthian vases, 1953-54 B', 247.

van Effenterre, Henri: La solution d'un «puzzle»: Odyssee, VII, 105-110 et l'usage des auges doubles minoennes, 1979, 154.

Eitrem, Sam: Jugendlicher Dionysos (?), 1937, 17.

Opferaufzug und Opfermusik auf Korinthischem Amphoriskos, 1953-54 A', 25.

Ἐτζέογλου, Ροδ.: Παλαιοχριστιανικὴ Βασιλικὴ παρὰ τοὺς Μολάους Λακωνίας, 1974, 244.

Εὐαγγελίδης, Δ.: Λακωνικαὶ ἐπιγραφαί, 1911, 193.

Εἰς Σπάρτης ἐπιγραφὴν ἀντιγραφεῖσαν ὑπὸ Fourmont, 1911, 199.

Εἰς τὴν ἐν σελ. 193 ὑπ' ἀρ. I ἐπιγραφὴν τῶν «Λακωνικῶν ἐπιγραφῶν», 1911, 243.

Ἐκ τῆς Μυκηνῶν γεωμετρικῆς νεκροπόλεως, 1912, 127.

Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἠλείου, 1914, 232.

Δισκοβόλος ἐπὶ ἑλληνικοῦ σκαρβαίου, 1914, 241.

Ἐπιτύμβιοι στήλαι τῆς Σάμου, 1924, 63.

Εἰκονομαχικὰ μνημεῖα ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1937, 341.

Ἐπιγραφή ἐκ Δωδώνης, 1953-54 A', 99.

Ψήφισμα τοῦ βασιλέως Νεοπτολέμου ἐκ Δωδώνης, 1956, 1.

- (μετά Δάκαρη, Σ.): Τὸ Ἱερὸν τῆς Δωδώνης Α. Ἱερὰ Οἰκία, 1959.
- Εὐγενίδου, Δέσπ.: Νομίσματα Ἱεροῦ Βασιλικῆς Γ' Σεπτεμβρίου Θεσσαλονίκης, 1981, Χρονικά, 82.
- Εὐθυμίου, Γρηγ. Π.: Ἐπιγραφαὶ Θράκης, 1965, Χρονικά, 19.
- Εὐθυμίου, Χρ.: Δύο λίθοι ἐκ Πλωτινιπόλεως ἐνεπίγραφοι, 1957, Χρονικά, 12.
- Feytmans, D. (μετὰ Καλλιπολίτη, Β.): Νεκρόπολις κλασσικῶν χρόνων ἐν Κοζάνη, 1948-49, 85.
Dinos corinthien de Vari, 1970, 86.
Origine de la pyxis convexe et sans anses à Corinthe, 1973, 1.
Survivance du dinos de terre cuite à Corinthe, répercussions sur l'histoire du dinos athénien, 1975, 28.
Tombs détruites de la petite nécropole de Vari, 1984, 10.
- Fiechter, Ernst: Τὸ δρῶμενον καὶ ἡ Ἀττικὴ τραγωδία, 1937, 275.
- Flickinger, Roy C.: The Ludovisi-Boston Altar Screen, 1937, 30.
- Fritze, H.: Συμβολὴ εἰς τὸ τυπικὸν τῆς ἐν Ἐλευσίνι λατρείας, 1897, 163.
- Furtwängler, A.: Ἀττικὴ μαρμαρινὴ κεφαλὴ, 1901, 144.
- Gaerte, W.: Κρητικαὶ σφραγίδες, 1912, 257.
- Gaertringen, Hiller, Fr. v.: Ἐπιγραφὴ Λυκοσούρας, 1910, 393.
Ἄλλη βάσις Ξενοφίλου ἐκ Λυκοσούρας, 1910, 395.
Πολύβιος, 1911, 242.
Ἐπιγραφαὶ Ῥόδου, Θήρας, Νάξου, Ἀρκαδίας, 1914, 130.
Κριτίος καὶ Νησιώτης, 1918, 196.
Ἀττικὸς νομισματικὸς νόμος ἐκ Σύμης, 1923, 116.
Εἰς ἐπίγραμμα Ἀρχ. Ἐφημ. 1911, 61 (52A), 1923, 117.
Ἐπιγραφαὶ ἐκ τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἐπιδαύρου, 1925-26, 67.
(μετὰ Wilski, P.): Theraische Studien, 1937, 48.
(μετὰ Ziebarth, E.): Νόμος Αἰγιάλης, 1907, 185.
- Godart, L. (μετὰ Λεμπέση, Ἀγγ. - Olivier, J. P.): Πινακίδες Γραμμικῆς Α ἐξ Ἀρχανῶν, 1974, 113.
- Gössler, Peter: Nordische Gäste in Athen um 1810, 1937, 69.
- Ζαφειρόπουλος, Ν. Σ.: Μαρμαρινὴ λήκυθος μετ' ἐπιτυμβίου παραστάσεως 1953-54 Β', 237.
Δύο πρώμοι Ἀττικαὶ λήκυθοι, 1950-51, 149.
- Ζαφειροπούλου, Φωτ.: Λύχνοι ἐκ Γαλαξειδίου, 1975, Χρονικά, 54.
Τὸ Κάλλιο στὴν ὕστερη ἀρχαιότητα, 1982, Χρονικά, 1.
Προβλήματα τῆς μηλιακῆς ἀγγειογραφίας (BAAE 1985).
- Ζέγγελης, Κωνστ.: Παρατηρήσεις περὶ τῶν ἐκ βρούνζου ἀρχαίων ἀντικειμένων, 1924, 86.
- Ζηκίδης, Γ. Δ.: Ἐπιγραφαὶ ἐκ Θεσσαλίας ἀνέκδοτοι, 1900, 51.
Θεσσαλικαὶ ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, 1901, 123.
Θεσσαλικαὶ ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, 1905, 187.
- Ζιρῶ, Δ.: Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς - παραλαύριο τῆς Μονῆς Ὁσίου Μελετίου, 1981, Χρονικά, 86.
- Ζορίδης, Παντ.: Ἡ σπηλιὰ τῶν Νυμφῶν τῆς Πεντέλης, 1977, Χρονικά, 4.
Ἐργαστήριο ἐμπλουτισμοῦ μεταλλεύματος στὸ Θορικόν, 1980, 75.

- Ζώης, Ἄντ. Ἀ.: Φαιστιακά, 1965, 27.
 Προβλήματα χρονολογίας τῆς Μινωικῆς κεραμεικῆς (BAAE 1969).
 Βασιλική Ι (BAAE 1976).
- Hartwig, P.: Κεφαλή αἰθίοπος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς LEALPOΣ KALOS, 1894, 121.
 Ἐπίνητρον ἐξ Ἐρετρίας, 1897, 129.
 Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὸ ἐξ Ἐρετρίας ἐπίνητρον, 1899, 55.
- Herbig, Reinhard: Bildnis eines griechischen Gelehrten in Würzburg, 1937, 534.
- Herzog, Rudolf: Zu den Iάματα von Epidauros, 1937, 522.
- Homann - Wedeking, Ernst: Syloson der Ältere, 1953-54 Β', 185.
- Homolle, Th.: Περί τῆς χρονολογίας τῆς διαθήκης τῆς Ἐπικτήτας, 1894, 141.
- Ἑρειώτης, Παν.: Εἰς Αἰγίνης ἐπιγραφὴν, 1914, 92.
- Hutton, G. A.: Πήλινα εἰδώλια ἐξ Ἐρετρίας, 1899, 25.
- Θέμελης, Π. Γ.: Τὸ μιλιάριον τοῦ Ἐπιταλίου, 1969, Χρονικά, 16.
 Ἐρετριακά, 1969, 143.
 Ζαγορά. Πόλις ἢ νεκρόπολις, 1975, 230.
 Κεντρικὴ μορφή ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ ἀέτωμα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος τῶν Δελφῶν, 1976, Χρονικά, 8.
 Σκύλλα ἐρετρικὴ, 1979, 118.
- Θεοφανείδης, Β. Δ.: Νέα προσκτήματα Ἐθν. Ἀρχ. Μουσείου κατὰ τὰ ἔτη 1930, 1931, 1932, 1939-41, Χρονικά, 1.
 Ἀνασκαφαὶ ἔρευναι καὶ τυχαῖα εὐρήματα ἀνὰ τὴν Δ. Κρήτην, 1942-44, Χρονικά, 1.
 Ψηφιδωτὸν ἐν Χανίοις, 1945-47, 37.
 Ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι καὶ εὐρήματα ἀνὰ τὴν Δυτικὴν Κρήτην κατὰ τὸ ἔτος 1938-39, 1948-49, Χρονικά, 1.
 Ἀνασκαφαὶ Μινώας-Κυδωνίας Κρήτης, 1950-51, Χρονικά, 1.
 Ἐπιβίωσις διπλοῦ πελέκεως ὡς θρησκευτικοῦ συμβόλου, 1953-54 Β', 215.
 Ναὸς Ἡρας Σαμίας ἐν Κυδωνία Κρήτης, 1956, 218.
- Θεοχάρη, Μαρία Σ.: Παναγία ἢ Ἀρτοκοστᾶ, La beata Vergine delle Grazie, 1953-54 Γ', 232.
 (μετὰ Ὁρλάνδου, Ἀ.): Αἱ ἐπὶ τῆς Πίνδου Ἱεραὶ Μοναί, Βράχας καὶ Ρεντίνης, 1958, Χρονικά, 1.
 Χρυσοκέντητα ἄμφια τῆς Μονῆς Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας, 1960, Χρονικά, 9.
- Θεοχάρης, Δ. Ρ.: Προϊστορικαὶ ἔρευναι ἐν Σκύρῳ καὶ Εὐβοίᾳ, 1945-47, Χρονικά, 1.
 Ἀσκηταριό, 1953-54 Γ', 59.
- Θρεψιάδης, Ἰω.: Μικρὰ σκαφή παρὰ τὴν Ἀγ. Παρασκευήν, 1932, 6.
 Μεγαρικά, 1933, 119.
 Θράνις, 1937, 833.
 Οἰκήματα τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς Λεβαδείας, 1953-54 Β', 225.
 Ἡ ἐπανεκθέσις τοῦ Μουσείου Θεβῶν, 1963, Χρονικά, 5.
 Ἀνασκαφαὶ καὶ τυχαῖα εὐρήματα Ἀττικῆς, Βοιωτίας καὶ Εὐβοίας, 1971, Χρονικά, 8.
 Ἀνασκαφὴ Γαλαξιδίου, 1972, 184.
 Ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, 1973, Χρονικά, 54.
- Ἰακωβίδης, Σπ.: Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ κατοφλίου τῆς Πύλης τῶν Λεόντων, 1961, 180.

Περατή. Τὸ νεκροταφεῖον, Α-Γ (ΒΑΑΕ 1969-1970).

Jameson, M. (μετὰ Βερδελῆ, Ν. καὶ Παπαχριστοδοῦλου, Ἰω.): Ἐπιγραφαὶ Τίρυνθος, 1975, 150.

Jansova, Libuse: Les Celtes en Bohême, 1953-54 Γ', 222.

Καββαδίας, Π.: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῶν ἐν Ἐπιδαυρίᾳ ἀνασκαφῶν, 1883, 25, 85, 147, 197.

Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ ἀνασκαφῶν, 1884, 21.

Ἀγάλματα ἐξ Ἐπιδαύρου, 1884, 49.

Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῶν ἐν Ἐπιδαυρίᾳ ἀνασκαφῶν, 1885, 1, 65, 189.

Ἀγάλματα ἐκ τῶν ἐν Ἐπιδαυρίᾳ ἀνασκαφῶν, 1885, 41.

Κορινθιακὸν κιονόκρανον, 1885, 231.

Κεφαλαὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἀετώμασι τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς ἀγαλμάτων, 1886, 17.

Ἀνασκαφαὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει, 1886, 73.

Ἄρχερμος ὁ Χίος, 1886, 133.

Νίκη ἐξ Ἀθηνῶν καὶ τὸ βᾶθρον τοῦ Βρυάξιδος, 1893, 39.

Ἀνασκαφαὶ καὶ εὐρήματα, 1893, 104.

Ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν Ἑρμῆ καὶ Νύμφαις, 1893, 129.

Ζεὺς Ἄμμων ἐξ Αἰγύπτου, 1893, 187.

Ἀντίτυπα τοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος Ἀσκληπιοῦ, 1894, 11.

Ἀνάγλυφον ἐξ Ἐπιδαύρου, 1895, 179.

Τοπογραφικὰ Ἀθηνῶν κατὰ τὰς περὶ τὴν Ἀκρόπολιν ἀνασκαφάς, 1897, 1.

Ἐπιγραφαὶ ἀναθηματικαὶ τῷ Ἀπόλλωνι, ὑπὸ Μακραις, 1897, 87.

Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης κατ' ἐπιγραφὴν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, 1897, 173.

Ἀγωνιστικὴ ἐπιγραφὴ ἐκ Χαλκίδος, 1897, 195.

Ἐκ τῶν περὶ τὴν Ἀκρόπολιν ἀνασκαφῶν, 1898, 1.

Ἐπιγραφικά, 1898, 135.

Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἐπιδαύρου σχετικαὶ πρὸς τὴν ἐν τῷ ἱερῷ λατρείαν, 1899, 1.

Ἐπιγραφὴ ἐξ Ἐπιδαύρου, 1901, 57.

Ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα ἐξ Ἀττικῆς, 1902, 43.

Ἡ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία κατ' ἐπιγραφὰς ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Ἐπιδαύρου, 1918, 115.

Ἐπιγραφαὶ τῶν ἱαμάτων ἐν Ἐπιδαύρῳ, 1918, 155.

Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ, 1918, 172.

Τὸ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν (ΒΑΑΕ 1900).

Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900 (ΒΑΑΕ 1900).

Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890 (μετὰ τοῦ G. Kawerau, ΒΑΑΕ 1906-7).

Κακαβογιάννης, Εὐαγ. Χ.: Ἀπὸ τὴ δράση τῆς ἀρχαιοκαπηλείας στὴ Θεσσαλία, 1981, Χρονικά, 1.

Κακριδῆς, Ἰω.: Πηλεύς, Θησεὺς καὶ Οἰνεύς, 1927-28, 206.

Καλιτσουνάκης, Ἰω.: Ἱερὸς παρ' Ὀμήρῳ καὶ τοῖς μεθ' Ὀμηρον, 1937, 414.

Ἡ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ φιλολογίᾳ ψυχομαντεία τῶν ἀποθνησκόντων, 1953-54 Γ', 146.

- Καλλιγᾶς, Μ.: Βυζαντινή φορητή εἰκὼν ἐν Freising, 1937, 501.
Οἱ πεσσοὶ τῆς Πτολεμαΐδος, 1938, 70.
- Καλλιγᾶς, Π. Γ.: Ἱερὸ Διμήτρας καὶ Κόρης στὴν Κράνη Κεφαλλονιάς, 1978, 136.
ἹΑνασκαφὴ στὴν ἹΕρέτρια, 1981· 1983, 106.
- Καλλιοντζῆ - ἹΑγαλλοπούλου, Π.: «Θησαυρὸς» ἀργυρῶν τριωβόλων ἀπὸ τὴν Πάτρα (1973), 1979, 188.
- Καλλιπολίτης, Β.: Προσθήκη εἰς Α.Ε. 1948-1949, 1950-51, 184.
Τμῆμα σαρκοφάγου ἐκ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, 1953-54 Α', 207.
ἹΗ διονυσιακὴ σαρκοφάγος τοῦ Μουσείου ἹΙωαννίνων, 1956, 14.
Χαλκῆ εἰκονιστικὴ κεφαλὴ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαλληνοῦ, 1960, 141.
Παρατηρήσεις ἐπὶ ἀττικῶν σαρκοφάγων, 1961, Χρονικά, 1.
Χαλκοῦν κόσμημα γυναικείας ζώνης ἐκ δυτικῆς Μακεδονίας, 1973, 130.
ἹΗ βάση τοῦ ἀγάλματος τῆς Ραμνουσίας Νέμεσης, 1978, 1.
Χρονολογικὴ κατάταξις τῶν μετὰ μυθολογικῶν παραστάσεων ἀττικῶν σαρκοφάγων τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς (ΒΑΑΕ 1958).
(μετὰ Feytmans, D.): Νεκρόπολις κλασικῶν χρόνων ἐν Κοζάνη, 1948-49, 85.
- Καλλιτίσης, Κων. ἹΙ.: Εὔας ἐπιγραφή, 1960, Χρονικά, 6.
Τὰ ἹΑνιγραφαὶ τοῦ Πausανίου καὶ ἡ θέσις τῶν θυραιοτικῶν κωμῶν, 1965, Χρονικά, 10.
- Καλτσᾶς, Ν.: ἹΗ ἀρχαϊκὴ οἰκία στὸ Κοπανάκι τῆς Μεσσηνίας, 1983, 207.
- Καμπίτογλου, ἹΑλ.: ἹΑνασκαφαὶ Ζαγοράς - Προκαταρκτικὴ Ἱεκθεσις, 1970, 153.
- Καπετανόπουλος, ἹΗλ. Α.: ἹΑναθηματικὴ ἐπιγραφή ἐξ ἹΕλευσίνος, 1964, 120.
Attic Inscriptions: Notes, 1968, 177.
The Family of Dexippos I Hermeios, 1972, 133.
Κλαῦδιος Δημόστρατος καὶ Αὐρήλιος Εὐκαρπίδης, 1974, Χρονικά, 3.
ἹΕπιγραφαὶ ἐξ ἹΕλευσίνος, 1975, 59.
Romanitas and the Athenian Prytaneis, 1981, Χρονικά, 23.
- Καράγιωργα, Θεοδ. Γ.: ἹΑνασκαφὴ περιοχῆς ἀρχαίου Δωρίου, 1972, Χρονικά, 12.
Παρατηρήσεις εἰς τὴν χρονολόγησιν τῶν ἀετωμάτων τῆς ἹΟλυμπίας, 1972, 38.
«Γοργεῖη κεφαλὴ» (ΒΑΑΕ 1970).
- Καραθεοδωρῆ, Κ.: Περὶ τῶν καμπυλῶν τοῦ στυλοβάτου τοῦ Παρθενῶνος καὶ περὶ τῆς ἀποστάσεως τῶν κιόνων αὐτοῦ, 1937, 120.
- Καραπάνος, Κ.: ἹΟ ναὸς τοῦ ἹΑπόλλωνος ἹΥπερτελεάτου, 1884, 197.
- Καραπασχαλίδου, ἹΑμ.: Τέσσερα ἀγάλματα κοριτσιῶν τοῦ Μουσείου Χαλκίδος, 1984, Χρονικά, 5.
- Καραχάλιος, Θεμ.: Λεῖψανα τοῦ κοττάβου ἐν τῇ νέᾳ ἹΕλλάδι, 1924, 198.
- Καρδαρᾶ, Χρ.: Πυκνὸς δόμος καὶ παναθηναϊκὸς πέπλος, 1960, 165.
Γλαυκῶπις — ἹΟ ἹΑρχαῖος Ναὸς καὶ τὸ θέμα τῆς Ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος, 1961, 61.
Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Βοστόνης, 1964, 52.
Βόρειος Γορτυνία, 1965, Χρονικά, 6.
Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς διακρίσεως τῆς γυναικείας ἡλικίας, 1965, 122.

- Στερόπη και Ἴπποδάμεια τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τῆς Ὀλυμπίας, 1965, 168.
 Ὑπαίθριος στῦλος και δένδρα ὡς μέσα ἐπιφανείας τοῦ θεοῦ τοῦ κεραυνοῦ, 1966, 149.
 Ἡ ζωφόρος τοῦ Παρθενῶνος. Ὁ κύριος μυθικός τῆς πυρῆν και τὸ πανελλήνιον πρόγραμμα τοῦ Περικλέους, 1982, 1.
 Θηραϊκὰ ἀρχέτυπα εἰς τὴν «Θεογονίαν» και τὸν «Προμηθεά Δεσμώτην», 1984, 1.
 (μετὰ Παπαδοπούλου, Π.): Ὁ ἀμφορεὺς Ὀρεστάδα, 1984, Χρονικά, 1.
 Ροδιακὴ ἀγγειογραφία (ΒΑΑΕ 1963).
 Νάξος I. Ἀπλώματα Νάξου (ΒΑΑΕ 1977).
- Καρο, Georg: Etruskisches in Griechenland, 1937, 316.
- Καροῦζος, Χρ.: Ἀρχαϊκὴ κεφαλὴ λέοντος ἐν Σίφνῳ, 1937, 599.
 Φροντίσματα, 1953-54 Γ', 19.
 Χρονικὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ χαλκίνου νέου τῶν Ἀντικυθέρων, 1969, 59.
- Καρούζου - Παπασπυριδῆ, Σέμνη: Κότυλος Βρύγεις, 1920, 93.
 Πελικὴ τοῦ Ἀθήνησιν Ἐθνικοῦ μουσείου, 1922, 53.
 Δακτυλιόλιθος ἐκ Μιλήτου, 1937, 705.
 Αἱ ἐπτά θυγατέρες τοῦ Ἄτλαντος, 1945-47, 22.
 Τεχνολογικὸς καθορισμὸς τοῦ ἐκ τοῦ Ὀλυμπείου Παναθηναϊκοῦ ἀμφορέως, 1948-49, 10.
 Ἀρχαϊκὰ μνημεῖα τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, 1952, 137.
 Ἀγαλμα Ἀρτέμιδος ἐξ Αἰτωλικοῦ, 1953-54 Α', 63.
 Ἑλληνιστικὰ ἀντίγραφα και ἐπαναλήψεις ἀρχαίων ἔργων, 1956, 154.
 Ἡ τυφλὴ Ἄρκτος, 1957, 68.
 Ἡ μικρὰ ζωφόρος τῶν Θερμοπυλῶν και ἡ ἔννοια τοῦ θαλασσίου θιάσου, 1974, 26.
 Χάλκινο ἀγαλμάτιο σφαιροπαίκτη, θαυματοποιῦ, 1975, 1.
 Τὰ ἀγγεῖα τοῦ τύμβου I τοῦ Ἀναγυροῦντος (ΒΑΑΕ 1963).
- Καστόρχης Εὐθύμιος: Ἱστορικὴ ἐκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (ΒΑΑΕ 1876).
- Καστριώτης, Π.: Κεστοφόρος Ἀφροδίτη χαλκῆ, 1895, 187.
 Ἡ Κωλιάς ἄκρα, 1897, 93.
 Ἀρχαϊκὴ κεφαλὴ ἐκ Λυδίας, 1899, 51.
 Κεφαλὴ Ἀφροδίτης, 1900, 87.
 Φρατρικὴ ἐπιγραφή, 1901, 158.
 Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον Ἀπόλλωνος, Πανός, Ἑρμοῦ και Νυμφῶν, 1903, 39.
 Ποτάμων ὁ αὐλητής, 1903, 133.
 Ἀνάγλυφα ἐπιτύμβια μετὰ πλαγγόνος, 1909, 121.
 Ἀνάγλυφον ἐκ Πειραιῶς, 1910, 55.
 Ἐπιτύμβιον ἄγαλμα ἐκ Γυθείου, 1911, 118.
 Ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν εἰς Ἀσκληπιόν, 1914, 136.
 Τὸ Ὠδεῖον τοῦ Περικλέους, 1914, 143.
 Τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου και ἡ Κωλιάς ἄκρα, 1915, 134.
 Τὸ Ὠδεῖον τοῦ Περικλέους 1915, 145.

Ἐνάγλυφον ἀναθηματικόν, 1917, 227.
Περικλείου ᾠδείου ἀνασκαφαί, 1917, 229.
Τρίκκης Ἀσκληπιεῖον, 1918, 65.
Ἦρας Ἀργείας ξόανον, 1920, 53.
Περικλείον ᾠδεῖον, 1922, 25.
Ἀκαδήμεια, 1922, 89.
Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀποστάτου κεφαλή, 1923, 118.

Κεραμόπουλλος, Ἄντ. Δ.: Νομισματικόν εὔρημα ἐξ Ἐπιδαύρου, 1903, 97.
Προσθήκη, 1903, 208.
Ἐπιγραφαί ἀπελευθερωτικαί ἐξ Ἀμφίσσης, 1904, 113.
Τὸ Πυθικὸν στάδιον καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῦ νόμος περὶ οἴνου, 1906, 157.
Φωκικὸν ἀνάθημα ἐν Δελφοῖς, 1907, 91.
Λεῖψανα τοῦ τείχους τῆς Καδμείας, 1907, 205.
Ἀμφισσαϊκῆς ἐπιγραφῆς ἔκδοσις δευτέρα, 1908, 159.
Ἡ οἰκία τοῦ Κάδμου, 1909, 57.
Δελφικὴ λατύπη, 1909, 263.
Δελφικὴ λατύπη: 2) Τὸ Ποσειδώνιον, 1910, 171.
Μυκηναϊκοὶ τάφοι ἐν Αἰγίνῃ καὶ ἐν Θήβαις, 1910, 177.
Δελφικὴ λατύπη: 3) Ἡ στοὰ τῶν Ἀθηναίων, 4) Ἡ βάσις τῶν ἀκροθινίων τῆς Μαραθῶνι μάχης. 5) Ἀρχικλά:, 1911, 159.
Ἀθηνῶν εὐρήματα, 1911, 257.
Οἱ ἀπολογισμοὶ τῆς οἰκοδομίας τοῦ Παρθενῶνος, 1914, 197.
Μυκηνῶν βασιλικοὶ τάφοι, 1918, 52.
Θηβαϊκὰ Εὐριπίδεια, 1918, 60.
Εἰκόνες πολεμιστῶν τῆς ἐν Δηλῷ μάχης, 1920, 1.
Ἡ ἀρχαϊκὴ νεκρόπολις τοῦ Τρεμπένιστε παρὰ τὴν λίμνην τῆς Ἀχρίδος, 1927-28, 41.
Ἡ λοκρικὴ πόλις Ὑλη, 1927-28, 209.
Μακεδονία προϊστορικὴ, 1927-28, 210.
Αἱ δίδυμοι περόναι τῆς Ἀχρίδος, 1927-28, 218.
Αἱ βιομηχαναί καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ Κάδμου, 1930, 29.
Εἰς Μακεδονικὴν ἐπιγραφὴν, 1930, 181.
Σύμμεικτα Ἀρχαιολογικά, 1931, 161.
Ἀρχαῖα ἐξ Ἀμφιπόλεως, 1932, 1.
Αἰγινητικά, 1932, 4.
Ἀνασκαφαί καὶ ἐρευναι ἐν τῇ Ἄνω Μακεδονίᾳ, 1932, 48.
Ἀνασκαφαί καὶ ἐρευναι ἐν τῇ Ἄνω Μακεδονίᾳ, 1933, 25.
Ἐπιγραφαί ἐκ Βοιωτίας, 1934-35, Χρονικά, 1.
Τὸ Πελαργικόν, τὸ Ἀσκληπιεῖον, αἱ ὁδοὶ αἱ ἀνάγουσαι πρὸς τὰ Προπύλαια, 1934-35, 85.
Ἐπιγραφαί ἐκ Βοιωτίας, 1936, Χρονικά, 23.
Μακεδονικὰ ἐγχωρίου κατασκευῆς λίθινα ἐργαλεῖα, 1937, 367.
Τοπογραφία τῶν Δελφῶν (ΒΑΑΕ 1912-1917).
Ὁ ἀποτυμπανισμὸς (ΒΑΑΕ 1923).
Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν (ΒΑΑΕ 1935).

Κερν, Ο.: Θεοὶ ἱατῆρες ἐπὶ ἀγγείου ἐκ Βοιωτίας, 1890, 131.
Δημήτηρ-Σελήνη, 1892, 113.

- Kirchner, Joh.: Ἐπιγραφή Ἀμφιαραΐστων ἐκ Ῥαμνοῦντος, 1909, 271.
Attische Grabstelen des dritten und zweiten Jahrhunderts v. Chr., 1937, 338.
- Klaffenbach, G.: Εἰς τὴν ἐκ Φίλιας τῆς Καρδίτσης ἐπιγραφὴν, 1927-28, 205.
Zu IG IV² 1, 86, 1937, 263.
- Klein, W.: Περί δύο ἀγγείων τοῦ Ἐπικτητείου κύκλου ἐν Ἑλλάδι εὑρεθέντων, 1890, 9.
Νεανικὴ κεφαλὴ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, 1900, 1.
- Klinton, Kevin: Inscriptions from Eleusis, 1971, 81.
A Verse Inscription from Eleusis Concerning Herodes Atticus, 1972, 182.
- Koble, Walther: Akropolisfragen, 1937, 363.
- Κόκκου, Ἀγγ.: Τὸ κιονόκρανον τοῦ ναοῦ τῆς Σουινιάδος Ἀθηνᾶς καὶ ἡ Συλλογὴ τοῦ Καντακουζηνοῦ, 1974, 102.
- Κόλλιας, Ἡλ.: Τὸ Γυαλοῦ χωράφι Καρπάθου καὶ ἡ παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τοῦ Λευκοῦ, 1970, Χρονικά, 1.
Ἡ παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τῆς «Ἄφωτης» Πηγαδίων Καρπάθου, 1973, 143.
- Κοντῆς, Ἰω.: Παρατηρήσεις εἰς ἐπιγραφὰς τῆς Λέσβου, 1936, 55.
Οἰκοδομικὴ ἐπιγραφὴ ἐκ Μυτιλήνης, 1937, 483.
Ἡ εὐτομος διάθεσις εἰς τὸν Ἴπποδάμειον τρόπον, 1953-54 Α', 255.
Ἡ διαίρεσις τῶν Θουρίων, 1956, 106.
Ἡ διαίρεσις τῶν Θουρίων (Συμπλήρωμα), 1956, 216.
Τὸ ἱερόν τῆς Ὀλυμπίας κατὰ τὸν Δ' π.Χ. αἰῶνα (BAAE 1958).
- Κοντογιάννης, Ἀπ.: Ἐπιτύμβιο γιὰ ἓνα μονομάχο, 1981, Χρονικά, 37.
- Κοντολέων, Νικ. Μ.: Ἑλληνιστικοὶ παναθηναϊκοὶ ἀμφορεῖς τοῦ Μουσείου Μυκόνου, 1937, 576.
Ἐκ τῶν νήσων, 1938, 101.
Κοῦροι ἐκ Θήρας, 1939-41, 1.
Εὐρήματα ἐκ Τήνου καὶ Χίου, 1939-41, Χρονικά, 23.
Γεωμετρικὸς ἀμφορεὺς ἐκ Νάξου, 1945-47, 1.
Ζεὺς Ἐλάστερος ἐν Πάρῳ, 1948-49, 1.
Νέαι ἐπιγραφαὶ περὶ τοῦ Ἀρχιλόχου ἐκ Πάρου, 1952, 32.
Τὸ Δῆλιον τῆς Χίου, 1952, 208.
Κεφαλαὶ ἐκ Θήρας, 1953-54 Α', 289.
Οἱ Ἀειναῦται τῆς Ἐρετρίας, 1963, 1.
Ἀνασκαφαὶ Παλαιοπόλεως Ἀνδρου κατ' Αὐγουστον τοῦ 1956, 1964, Χρονικά, 1.
Die frühgriechische Reliefkunst, 1969, 215.
Περί τὸ σῆμα τῆς Φρασικλείας (Ἀπολογία μιᾶς ἐρμηνείας), 1974, 1.
Ἡ στήλη τῆς Ἰκαρίας (Δευτερολογία), 1974, 13.
Τὸ Ἐρέχθειον ὡς οἰκοδόμημα χθονίας λατρείας (BAAE 1949).
Ὁδηγὸς τῆς Δήλου (BAAE 1950).
- Κορρές, Γ. Στ.: Χρυσοῦς «δεσμός» τῆς κόμης ἐκ Ποτειδαίας, 1960, 119.
Κόρυδος κρᾶνος ἔχων καὶ δόρυ, 1964, 87.
Ἐπὶ τῆς χρονολογήσεως τῶν μαρμαρίνων πλακῶν τῆς «Κορφῆς τ' Ἀρωνιοῦ» Νάξου, 1965, Χρονικά, 1.

- Ἵδοντόφρακτα κερατοφόρα κράνη (τὸ κράνος τοῦ πολεμιστοῦ τῶν Σπάτων), 1966, 119.
 Ἵεφοροι πυρὸς καὶ τέχνης, 1971, 234.
 «Δίπαλτος» καὶ Ὁρκίος Ζεὺς, 1972, 208.
 Ὁ πραγματικὸς ἀριθμὸς τῶν σφραγιδολίθων τοῦ θολωτοῦ τάφου τοῦ Βαφειοῦ, 1976, 148.
 Ἡ βιβλιογραφία τοῦ Ἑρρίκου Σλήμαν (ΒΑΑΕ 1974).
- Κοτζίᾱς, Νικ. Χ.: Δημοτικὸν ψήφισμα Ἰλῶν τῶν Ἀραφηνίδων, 1925-26, 168.
 Ἵνεπίγραφον χριστιανικὸν ἀνάγλυφον, 1925-26, 191.
 Ὁ παρὰ τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Θεσσαλονίκης (Σέδες) τάφος, 1937, 866.
 Λεῖψηθρα, Πίμπλεια, Πιερίς ἡ πατρὶς τοῦ Ὁρφέως, 1948-49, Χρονικά, 25.
 Σπίλο, Σπύλιο, Σπήλαιον, Πύλαιον καὶ ἡ ἐν αὐτῷ Ἵ. Μονή, 1950-51, Χρονικά, 14.
 Ἵνασκαφὴ Βεροίας καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν εὐρήματα, 1953-54 Γ', 167.
- Κουγέας, Σ.: Εἰς τοὺς ἄνω παύρους, 1913, 18.
 Τὸ κοινὸν τῶν Ἰλλήνων κατ' ἐπιγραφὴν Ἵπιδαύρου, 1921, 1.
 Θεσσαλὸς στηλοκόπας πρὸ ἑκατὸν εἴκοσι πέντε ἐτῶν, 1945-47, 98.
 Τρία ψηφίσματα ἐκ Ραμνοῦντος, 1953-54 Α', 121.
- Κουμανοῦδης, ἽΑθ. Σ.: Πινάκια δικαστικά, 1887, 53.
 Δεκάλιτρον Ἰταλικόν, 1885, 187.
- Κουμανοῦδης, Στ. ἽΑ.: Ἵπίγραμμα ἕμμετρον Ἵττικόν, 1883, 21.
 Ψήφισμα φρατρικὸν 1883, 69.
 Ψηφίσματα Ἵττικά, 1883, 167.
 Ψήφισμα καὶ ἀνάθεσις Σαβαζιαστῶν, 1883, 245.
 Σκύφοι Βοιωτικοὶ δύο, 1884, 59.
 Χαλκαὶ ἐνεπίγραφοι ταινίαι, 1884, 79.
 Ἵπιγραφαὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἵμφιαράου, 1884, 121.
 Δύο ἄττικά ψηφίσματα, 1884, 129.
 Ἵττικὸν ψήφισμα, 1884, 161.
 Διόρθωσις εἰς τὸ ἐν σελίδι 161 ψήφισμα, 1884, 224.
 Ἵναγραφὴ πυλῶν τῆς Ἵκροπόλεως Ἵθηνῶν, 1885, 64.
 Ἵττικά ἐπιγραφαί, 1885, 161.
 Ἵπιγραφαὶ ἐκ τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ Ἵθηνῶν ἀνασκαφῆς, 1885, 205.
 Ἵπιγραφαὶ ἐκ τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ Ἵθηνῶν ἀνασκαφῆς, 1886, 7.
 Δύο δωδεκάδες ἄττικῶν ψηφισμάτων, 1886, 95.
 Ψηφίσματα δύο ἄττικά καὶ ἐν ἐπιμέτρῳ ψήφισμα ἐκ Πριήνης, 1886, 215.
 Ἵπιγραφαὶ Ἵθηνῶν καὶ Θίσβης, 1887, 49.
 Ἵπιγραφὴ Ἵττικὴ περὶ οἰκοδομῆς τινος ἐν Δήλῳ, 1887, 57.
 Σκύφοι Βοιωτικοὶ δύο, 1887, 67.
 Ψήφισμα ἐκ Πριήνης, 1887, 195.
 Ψηφισμάτων Ἵττικῶν τεμάχια, 1887, 217.
 Διονυσιακὸν σύμπλεγμα, 1888, 67.
 Οἰκοδόμημα Ἵρωμαϊκῶν χρόνων ἐν Ἵθήναις καὶ ἐπιγραφαὶ ἐξ αὐτῶν, 1888, 199.
 Ἵπιγραφαὶ Ἵθηνῶν, Ἵμοργοῦ καὶ Γυθείου, 1889, 51.
 Ἵπιγραφαὶ ἐξ Ἵθηνῶν, 1890, 105· 141· 222.

- Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι, Φυλλάδιον α' (ΒΑΑΕ 1860).
- Κουμανούδης, Στ. Ν.: Εἰς ψήφισμα ἀττικόν, 1963, 151.
 Τὸ μνημεῖον τῶν ἐν Σικελίᾳ θανόντων Ἀθηναίων, 1964, 83.
 Θησέως σηκός, 1976, 194.
 Θηβαϊκὴ προσωπογραφία (ΒΑΑΕ 1979).
- Κουρουνιώτης, Κ.: Πήλινα ἀρτοποιεῖα, 1896, 201.
 Ἐπιγραφαὶ Ἐρετρίας, 1897, 143.
 Κέρνοι, 1898, 21.
 Σκηναὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου τῶν γυναικῶν, 1898, 211.
 Ἐπιγραφαὶ Χαλκίδος καὶ Ἐρετρίας, 1899, 133.
 Τάφοι καμαρωτοὶ Ἐρετρίας, 1899, 221.
 Θυματήρια, 1899, 233.
 Ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀμαρυσίας Ἀρτέμιδος, 1900, 5.
 Βοιωτικὰ Σύμμικτα, 1900, 101.
 Τρία νέα ψήφισματα ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ὑπερτελεάτου Ἀπόλλωνος, 1900, 153.
 Ἀγγεῖα Ἐρετρίας, 1903, 1.
 Ἀνασκαφὴ ἐν Κωτίλῳ 1903, 151.
 Ἀνασκαφαὶ Λυκαίου, 1904, 153.
 Κατάλογος Λυκαιονικῶν, 1905, 161.
 Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ὀλυμπίας, 1905, 253.
 Δύο λευκαὶ λήκυθοι ἐξ Ἐρετρίας, 1906, 1.
 Ἀνασκαφὴ θολωτοῦ τάφου ἐν Βόλῳ, 1906, 211.
 Λήκυθοι μετ' Ἀμαζόνων τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, 1907, 123.
 Κρητέα - ναὸς Παρρασίου Ἀπόλλωνος, 1910, 29.
 Τὸ ἐν Βάσσαις ἀρχαιότερον ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος, 1910, 271.
 Ἐρετρικαὶ ἐπιγραφαί, 1911, 1.
 Ἐξ Ἀττικῆς, 1911, 246.
 Τὸ ἐν Λυκοσοῦρα Μέγαρον τῆς Δεσποίνης, 1912, 142.
 Αἰγίνης μουσεῖον, 1913, 86.
 Κεραμικοῦ ἀνασκαφαί, 1913, 183.
 Ἐξ Ἀττικῆς, 1913, 193.
 Πύλου Μεσσηνιακῆς θολωτὸς τάφος, 1914, 90.
 Κίναδοι μυλωθροί, 1917, 151.
 Ἐλευσινιακὴ δαδουχία, 1937, 223.
 (μετὰ Blegen, C.W.): Ἀνασκαφαὶ Πύλου, 1938, Χρονικά, 1.
 Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσοῦρας (ΒΑΑΕ 1911).
 Eleusis. A guide to the excavations and the museum (ΒΑΑΕ 1936).
- Κρασιώτη, Λυδία: Χάλκινο πτυκτὸ κάτοπτρο ἀπὸ τὸν Ὄρωπό, 1984, 111.
- Κρητικὸς, Παν. Γ.: Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ θρόνου τοῦ Μίνωος καὶ ἐπὶ πλείονων εἰσέτι τοιχογραφιῶν ἀπεικονιζομένου φυτοῦ (Διὸς Ἄνθος), 1953-54 Γ', 253.
 (μετὰ Παπαδάκη, Στ.): Μήκωνος καὶ ὀπίου ἱστορία καὶ ἐξάπλωσις ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, 1963, 80.
- Κριτζᾶς, Χαρ.: Ἡρακλῆς «Πανκάμης», 1973, 106.
- Κτιστόπουλος, Κωνστ. Δ.: Ἡ μελέτη τῶν μινωικῶν κειμένων, 1953-54 Α', 50.

- Kunze, Emil: *Disiecta membra attischer Grabkratere*, 1953-54 A', 162.
- Κυπαρίσσης, Νικ.: Σκύφος Ὀμηρικός ἐκ Κεφαλληνίας, 1914, 210.
Ἐπίγραμμα εἰς Αὐλήτην, 1937, 433.
- Κωνσταντινόπουλος, Γρηγ.: Ροδιακὰ Π. Πύργοι τῆς ἑλληνιστικῆς ροδιακῆς ὀχυρώσεως, 1967, 115.
Ὁ Ροδιακὸς Κόσμος. I Λίνδος (BAAE 1972).
- Κωνσταντίνου, Ἰωάννα Κ.: Χαλκοῦς Σιληνὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, 1937, 727.
Ἄγαλμα καθήμενης θεᾶς, 1953-54 B', 30.
Λευκὴ Δελφικὴ κύλιξ, 1970, 27.
Ρυθμοὶ κινήσεων καὶ λοξαὶ στάσεις εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν ἑλληνικὴν πλαστικὴν (BAAE 1957).
- Κώνστας, Κ. Σ.: Ἀπαρατήρητον τεῖχος τῆς Παραχελφίτιδος, 1945-47, Χρονικά, 12.
- Κώττα, Βεν.: Περὶ σπανίας παραστάσεως τῆς Θεοτόκου ἐπὶ εἰκόνας τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, 1937, 673.
- Λαζαρίδη, Καλ.: Ἐπιτύμβια στήλη ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολη, 1983, 193.
- Λαζαρίδης, Δημ.: Κατάλογος στρατηγῶν Θράκης, 1953-54 A', 235.
Ἐπίγραμμα Παρίων ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολιν, 1976, 164.
Πήλινα εἰδῶλια Ἀβδήρων (BAAE 1960).
- Lambrino, Scarlat: *La Famille d'Apollon à Histria*, 1937, 352.
- Λαμπρινουδάκης, Βασ.: Ἐν πρώιμον ἀνατολίζον Παριακὸν ἐργαστήριον, 1972, 1.
Τὰ Ἐκδύσια τῆς Φαιστοῦ, 1972, 99.
- Λαμπρόπουλος, Ἀλ.: Ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα εὑρεθέντα ἐν Μυκῆναις, 1896, 137.
- Langenscheidt, Fr. - Χιροτίρης, Ν.: *The Cremations from the Royal Macedonian Tombs of Vergina*, 1981, 142.
- Langlotz, Ernst: *Orpheus*, 1937, 604.
Ein verkannter Perseus?, 1953-54 B', 20.
- Λάσκαρις, Μιχ. Θ.: Μιχαὴλ Θ' ὁ Παλαιολόγος ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης, 1953-54 B', 4.
- Λατσούδη - Δραγώνα, Ἀλ.: Μυκηναϊκὸς κιθαρωδὸς ἀπὸ τὴ Ναυπλία, 1977, 86.
- Laurent, M.: Ἐρετρικοὶ ἀμφορεῖς τοῦ ἔκτου αἰῶνος, 1901, 173.
- Λεζίνας, Γ.: Βυζαντινὸς ρυθμὸς, 1921, 52.
- Lemerle, Paul: *Chariteaux chrétiens à protomes de béliers*, 1937, 292.
- Λεμπέση, Ἀγγ.: Ὁ οἰκίσκος τῶν Ἀρχανῶν, 1976, 12.
Ἡ συνέχεια τῆς κρητομυκηναϊκῆς λατρείας. Ἐπιβιώσεις καὶ ἀναβιώσεις, 1981, 1.
Τὸ Ἱερὸ τοῦ Ἑρμῆ καὶ τῆς Ἀφροδίτης στὴν Κάτω Σύμη Βιάννου I (BAAE 1985).
(μετὰ Olivier, J. P. - Godart, L.): Πινακίδες Γραμμικῆς Α ἐξ Ἀρχανῶν, 1974, 113.
- Λεονάρδος, Βασ. Ἰ.: Ἀμφιαρείου ἐπιγραφαί, 1885, 93, 153.
Ἀμφιαρείου ἐπιγραφαί 1886, 53.

Ἐμφιαρείου ἐπιγραφαί, 1889, 1.
 Ἐμφιαρείου ἐπιγραφαί, 1891, 71.
 Ἐμφιαρείου ἐπιγραφαί, 1892, 33.
 Κοῦρος Ἀττικός, 1895, 75.
 Λυκοσοῦρας ἐπιγραφαί ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἱερῷ τῆς Δεσποίνης ἀνασκαφῶν, 1895, 263.
 Λυκοσοῦρας ἐπιγραφαί ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἱερῷ τῆς Δεσποίνης ἀνασκαφῶν, 1896, 101, 217.
 Λυκοσοῦρας νόμος ἱερός, 1898, 249.
 Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου λίθος, 1898, 271.
 Λυκοσοῦρας ψήφωμα, 1899, 43.
 Λυκοσοῦρας σήκωμα ἐπιγεγραμμένον, 1899, 47.
 Σημειώσεις εἰς Θεσσαλικὰς ἐπιγραφάς, 1900, 111.
 Εἰς Θυσανοῦντος ἐπιγραφάς Ἐφημ. Ἄρχ. 1907, 216, ἀριθ. 10-11 καὶ 13, 1908, 317.
 Εἰς Κυνοσάργους ἐπιγραφὴν, 1911, 128.
 Λυκοσοῦρας ἀγάλματα ἐπὶ νομίματος, 1911, 193.
 Εἰς Λευκάδος Κορινθιακὴν ἐπιγραφὴν, 1911, 262.
 Εἰς Ἰθάκης ἐπιγραφὴν, 1911, 262.
 Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος Λεύκωμα, 1912, Ἰδιαίτ. ἀριθμ. 1-8.
 Εἰς Πειραιῶς ἐπίγραμμα, 1913, 106.
 Εἰς Ἀττικῆς ἐπίγραμμα, 1913, 233.
 Ἐμφιαρείου ἐπιγραφαί, 1917, 39, 231.
 Ἐμφιαρείου ἐπιγραφαί, 1918, 73.
 IG II 455, 1918, 100.
 IG II 1032, 1918, 104.
 Ἐμφιαρείου ἐπιγραφαί, 1919, 54.
 IG XII, 285, 1919, 88.
 Ἐμφιάρειον, 1922, 101.
 Ἐμφιαρείου ἐπιγραφαί, 1923, 36.
 Ἐμφιάρειον, 1923, 166.
 Ἐμφιαρείου ἐπιγραφαί, 1925-26, 9.
 Ἡ Ὀλυμπία (BAAE 1901).

Lepet, P.: Ἀπόσπασμα καταλόγου πρυτάνεων, 1893, 201.

Levi, Doro: Una gemma cretesemicenea, 1953-54 Γ', 49.

Libertini, Guido: Δημητριακά, 1937, 715.

Lippold, Georg: Eukleides, 1937, 254.

Zum Alexandersarkophag, 1953-54 Α', 214.

Lolling, H.: Συμβολαὶ εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς Μεγαρίδος, 1887, 201.

Μικκιάδης καὶ Ἄρχερμος, 1888, 71.

(καὶ Φίλιος, Δ.): Μεγαρικά, 1890, 55.

Ἐπιγραφαί ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ὑπερτελεάτου Ἀπόλλωνος, 1890, 65.

Ἐφηβικαὶ ἐπιγραφαί, 1893, 65.

Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου (BAAE 1899).

Loukianoff, Gr.: Une statue-caryatide d'Unnefer, 1937, 767.

- Lövset - Skupinska, Il.: A Statuette of the Epidauros Athena Type in Oslo, 1973, 19.
- Löwy, Em.: Ἐπιγραφή τεχνιτῶν ἐξ Ἀταλάντης, 1885, 199.
Von Euphronios, Ecekiás und anderen, 1937, 559.
- MacMahon, Rob.: Ἐνεπίγραφος λήκυθος, 1905, 37.
- Μαζωνάκη, Εὐ. (μετὰ Φαράκλα, Ν.): Νέος «Μακεδονικός» τάφος ἐν Θήβαις, 1967, Χρονικά, 15.
- Μαθιοπούλου - Τορναρίτου, Ε.: Μία Ἑλληνιστικὴ παραλλαγή τῆς Παρθένου, 1953-54 Γ', 201.
- Μακαρόνας, Χαρ.: Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ε', 1934-35, 117.
Ἐκ τῆς Ἑλιμείας καὶ τῆς Ἑορδαίας. Ἀρχαιολογικὴ συλλογὴ Κοζάνης, 1936, Χρονικά, 2.
Νεαὶ εἰδήσεις ἐκ Δίου τοῦ Πιερικῶ. Ἡ θέσις τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διός, 1937, 527.
- Μακρῆς, Ἴπποκρ. Κ.: Ἡ προϊστορικὴ Ἀρτάκη καὶ αἱ περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεῶς, 1955, Χρονικά, 9.
Τοπογραφικαὶ τινες σημειώσεις περὶ τῶν τειχῶν καὶ τοῦ λιμένος τῆς ἀρχαίας Προκονήσου, 1957, Χρονικά, 8.
- Μακρίδης, Θεοδ.: Χαλκᾶ Μακεδονικὰ τοῦ Μουσείου Μπενάκη, 1937, 512.
- Malmberg, W.: Μετόπαι τοῦ Παρθενῶνος, 1894, 211.
- Μαλτέζος, Κ.: Ἡ κλεψύδρα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, 1902, 17.
Τὸ ἀρχαῖον Ἀττικὸν ἡμερολόγιον καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἔνεακαιδεκαετηρίδος ἐν Ἀθήναις, 1907, 239.
Τὸ ἀρχαῖον Ἀττικὸν ἡμερολόγιον καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἔνεακαιδεκαετηρίδος ἐν Ἀθήναις, 1908, 143, 284.
Δύο Ἀττικὰ ψηφίσματα, 1908, 315.
Περὶ τοῦ ἔτους τοῦ ἀρχοντος Ἀρχίππου (318 π.Χ.) καὶ τοῦ τύπου «μετ' εἰκάδας», 1913, 109.
Ἡ ἔνεακαιδεκαετηρίς ἐν Ἀθήναις, 1913, 117.
Συμπληρωματικαὶ χρονολογικαὶ μελέται, 1914, 185.
Ἀττικὸν ψήφισμα τοῦ 368/7 καὶ ἡ ἑορτὴ τῶν Ληναίων, 1915, 135.
Βοηδρομιῶνος εἰκοστῆι, 1915, 137.
Δικαστικὴ κλεψύδρα καὶ διαμετρημένη ἡμέρα, 1920, 60.
- Μάντη - Πλάτωνος, Μαρ.: Τελετουργικὲς σφύρες καὶ ρόπαλα στὸ μινωικὸ κόσμον, 1981, 74.
- Μαρθάρη, Μαρίζα: Ἀκρωτήρι, κεραμικὴ ΜΕ παράδοσης στὸ στρῶμα τῆς ἠφαιστειακῆς καταστροφῆς, 1980, 182.
- Μαρινᾶτος, Σπ.: Γοργόνες καὶ Γοργόνεια, 1927-28, 7.
Ὅμηρος, Μυκῆναι καὶ Ἀνατολή, 1927-28, 185.
Αἱ θαλασσογραφικαὶ παραστάσεις τῆς Κρητομυκηναϊκῆς ἐποχῆς, 1930, 108.
Ἡ ὄρεία κρύσταλλος ἐν Κρήτῃ, 1931, 158.
Αἱ ἀνασκαφαὶ Goekoop ἐν Κεφαλληνίᾳ, 1932, 1.
Αἱ ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀνασκαφαὶ Geokoop 2, 1933, 68.
Αἱ Νιοβίδαι τῆς Ἰνάτου, 1934-35, 1.
Αἱ Μινωικαὶ Θεαὶ τοῦ Γάζι, 1937, 278.
Τὸ Μινωικὸν μέγαρον Σκλαβοκάμπου, 1939-41, 69.
Ζεὺς ἐλάστερος, 1950-51, 182.

Μικραὶ ἔρευναι ἐν Μυκῆναις, 1953-54 Α', 9.
 Some Hints about Eastern Mediterranean Mythology, 1964, 1.
 Ἐρευναι ἐν Σάμῃ τῆς Κεφαλληνίας, 1964, 15.
 Ἐνεπίγραφος μίτρα ἐκ Κρήτης, 1966, 104.
 Excavations at Thera I (1967 season, BAAE 1968).
 Excavations at Thera II (1968 season, BAAE 1969).
 Excavations at Thera III (1969 season, BAAE 1971).
 Excavations at Thera IV (1970 season, BAAE 1971).
 Excavations at Thera V (1971 season, BAAE 1972).
 Excavations at Thera VI (1972 season, BAAE 1974).
 Thera VI colour plates and plans (BAAE 1974).
 Excavations at Thera VII (1973 season, BAAE 1976).
 Ἐνασκαφαὶ Θήρας VI (1972, BAAE 1974).
 Θήρα VI, ἐγχρωμοὶ πίνακες καὶ σχέδια (BAAE 1974).
 Ἐνασκαφαὶ Θήρας VII (1973, BAAE 1976).

- Μαστροκόστας, Εὐθ. Ι.: Πλαγῶν Προμάχου, 1952, 135.
 Θραῦσμα νέου δελφικοῦ λογαριασμοῦ, 1953-54 Β', 202.
 Ἐπιγραφαὶ Ἐσπερίας Λοκρίδος, Αἰτωλίας, Φωκίδος, Δωρίδος καὶ Μαλίδος, 1955, 51.
 Παραναγνώσεις, 1955, 90.
 Ἡ στήλη τῶν ἐν Σικελίᾳ πεσότων, 1955, 180.
 Προϊστορικοὶ συνοικισμοὶ ἐν Ἐσπερίᾳ Λοκρίδι, Φωκίδι καὶ Βοιωτίᾳ, 1956, Χρονικά, 22.
 Μεσαιωνικὰ μνημεῖα Ἀττικῆς, Φωκίδος καὶ Μαγνησίας, 1956, Χρονικά, 27.
 Παραναγνώσεις καὶ συμπληρώσεις, 1960, 139.
 Ἐπιτύμβιοι στήλαι καὶ ἀνάγλυφα ἐξ Ἀττικῆς καὶ Σαλαμῖνος, 1961, Χρονικά, 9.
 Ἐλληνικαὶ καὶ Λατινικαὶ ἐπιγραφαὶ Ἀχαΐας καὶ Ἀρκαδίας, 1964, Χρονικά, 60.
 Εἰς τὸ Αἰγυπτιακὸν ἀπόσπασμα τοῦ Ἐδίκτου τοῦ Διοκλητιανοῦ πλάξ III, 1, 1967, 83.
- Matz, Friedrich: Archaische Gebäudegruppen, 1953-54 Β', 84.
- Μαυριγιαννάκη, Αἰκ.: Εἰδῶλια τύπου Φ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης, 1974, Χρονικά, 16.
 Εὐρήματα τῆς ΥΜ III περιόδου ἐκ Λιγορτύνου Μονοφατσίου εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου, 1974, 45.
 Τὸ νεκροταφεῖον Ἀτσιπᾶδων Ἀγίου Βασιλείου Ρεθύμνης, 1975, 41.
 Χάλκινα μινωικὰ ἀγγεῖα καὶ σκευὴ τῶν Μουσείων Ρεθύμνης καὶ Χανίων, 1976, 58.
- Μαυρογιάννης, Γ.: Ἡ κοσμικὴ τῶν Βυζαντινῶν γραφικὴ, 1893, 21.
- Mayer, M.: Ἐναετία συμπλέγματα ἀγαλμάτων ἐν Ἐλευσίνι, 1893, 191.
- Μέαυτις, Georges: Dionysos chez le Poète, 1937, 27.
- Μελετόπουλος Α.: Ἐπιγραφαὶ ἐκ Πειραιῶς, 1884, 65.
- Meritt, Benjamin D.: Calendar Studies, 1968, 77.
 The Athenian Calendar Again, 1973, 237.
 The Choiseul Marble Again, 1978, 95.

(μετά West, A. B.): 'Ο φορολογικός κατάλογος τοῦ 421/0, 1924, 41.
(μετά West, A. B.): Φορολογικός κατάλογος IG I² 218, 1925-26, 46.

Merlin, Alfred: Fragment de loutrophore attique au Musée du Louvre, 1937, 185.

Μεσογειίτης - Πέτρου, Χρ.: Παρατηρήσεις εἰς ἀναγραφὴν Θιασωτῶν τῆς Κολαινίδος Ἀρτέ-
μιδος, 1938, Χρονικά, 17.
Εἰς νεκρικὸν ἐπίγραμμα ἐκ Ραύκου, 1938, Χρονικά, 19.

Millet, Gabr.: Ψηφιδωτὰ τοῦ ἐν Δαφνίῳ ναοῦ, 1894, 111.
Ψηφιδωτὰ τοῦ Δαφνίου, 1894, 149.

Μιστριώτης, Γ.: Ἀρχαιολογικαὶ μελέται, Α') Πέλλης Ἀττικὸς πολιτισμὸς, Β') Αἰολικὴ τεχνο-
τροπία, 1913, 20.
Περὶ τῶν ἐν Μυκῆναις Κυκλωπείων βωμῶν, 1913, 229.
Περὶ Γιανητσῶν, 1913, 230.
Περὶ βεβαιώσεως τῆς θέσεως ἐν ἣ ἔκειτο τὸ Ὠδεῖον τοῦ Περικλέους, 1914,
23.
Περὶ Γιανητσῶν, 1914, 184.
Περὶ Γιανητσῶν, 1915, 86.

Μιτσός, Μ.: Ἐπιγραφὴ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ, 1933, Χρονικά, 10.
Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀρκαδίας, Ἐπιδαυρίας καὶ Κορινθίας, 1936, 136.
Εἰς IG IV² 1, 70, 1937, 708.
Παναθηναϊκὸς ἀμφορεὺς ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὀλυμπι-
είου, 1948-49, 5.
Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀθηνῶν VI, 1950-51, 17.
Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀμφιαρείου, 1952, 167.
Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀμφιαρείου II, 1953-54 Β', 158.
Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀθηνῶν VIII, 1956, 32.
Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀθηνῶν, 1957, 44.
Ἐκ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου, 1957, 164.
Ἐκ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου (II), 1960, 38.
Ἐκ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου (III), 1961, 198.
Ἐκ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου V, 1964, 36.
Ἐκ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου (VII), 1965, 131.
Χορηγικὴ ἐπιγραφὴ ἐκ Βαρκίτζης, 1965, 163.
Ἐπιγραφικὰ ἐξ Ἀσκληπείου Ἐπιδαύρου I, 1967, 1.
Ἐπιγραφικὰ ἐξ Ἀμφιαρείου, 1967, Χρονικά, 14.
Ἐπιγραφικὰ ἐξ Ἀμφιαρείου II, 1968, Χρονικά, 7.
Παρατηρήσεις εἰς ἀττικὰς ἐπιγραφάς (I), 1968, 116.
Ἀπὸ τοὺς καταλόγους Ἀθηναίων Ἐφήβων κλπ. II, 1970, 114.
Ἀπὸ τοὺς καταλόγους Ἀθηναίων Ἐφήβων κλπ., 1971, 56.
Ἀπὸ τοὺς καταλόγους Ἀθηναίων Ἐφήβων κλπ. (IV), 1972, 55.
Ἀπὸ τοὺς καταλόγους Ἀθηναίων Ἐφήβων (VII), 1973, 87.
Εἰς ἐπιγραφὴν τῆς Τεγέας, 1973, Χρονικά, 87.
Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀσκληπείου Ἐπιδαύρου (I), 1974, 75.
Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀσκληπείου Ἐπιδαύρου II, 1975, 19.
Ἐπιγραφικά, 1975, Χρονικά, 37.
Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀσκληπείου Ἐπιδαύρου III, 1976, 83.
Ἡ Ἐπιγραφικὴ Συλλογὴ τοῦ Ἀσκληπείου Ἐπιδαύρου, 1977, Χρονικά, I.

- Ἐκ τῶν καταλόγων τῶν Ἀθηναίων Ἐφήβων, 1977, 12.
 Εἰς I.G. IV² 1, 75, 1979, 214.
 Εἰς I.G. II², 236, 1980, 54.
 Ἱερὸς ὕμνος ἐξ Ἀσκληπιείου Ἐπιδαύρου, 1980, 212.
 Εἰς Ἡρόδοτον VI 83, 1981, 139.
 Ἀργολικὴ προσωπογραφία (BAAE 1952).
- Möbius, Hans: Spätarchaischer Bronzekopf in Kassel, 1937, 374.
 M. Junius Brutus, 1953-54, 207.
- Morgan, Charles H.: The Drapery of the Hermes of Praxiteles, 1937, 61.
- Morgan, Sylvia: Theme in the West House Paintings at Thera, 1983, 85.
- Μόσχου, Λ. - Μόσχος, Τ.: Τὸ ἀρχαῖο φρούριο τῆς Τευθρώνης, 1981, Χρονικά, 10.
- Μουρίκη, Ντ.: Τέσσαρες μὴ μελετηθεῖσαι σκηναὶ τοῦ βίου τῆς Παναγίας εἰς τὴν Περιβλεπτον τοῦ Μυστρᾶ, 1968, Χρονικά, 1.
 Περί βυζαντινοῦ κύκλου τοῦ βίου τῆς Παναγίας εἰς φορητὴν εἰκόνα τῆς Μονῆς τοῦ Ὁρους Σινᾶ, 1970, 125.
 Αἱ διακοσμήσεις τῶν τρούλων τῆς Εὐαγγελιστρίας καὶ τοῦ Ἀγ. Σώζοντος Γερακίου, 1971, Χρονικά, 1.
- Μουτσόπουλος Νικ.: Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων τῆς Γορτυνίας (BAAE 1956).
- Μπακαλάκης, Γ.: Πρωτοελλαδικὸς συνοικισμὸς Κερατινίου Πειραιῶς, 1933, Χρονικά, 7.
 Νεάπολις-Χριστούπολις-Καβάλα, 1936, 1.
 Ἀρχαῖα εὐρήματα ἐκ Νέου Σκοποῦ (Σερρών), 1936, Χρονικά, 14.
 Οἱ τελευταῖοι Κομνηνοὶ ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Καβάλας, 1937, 464.
 (μετὰ Μυλωνᾶ, Γ.): Γαληψὸς Θασίων ἐμπόριον, 1938, 53.
 Ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Παρθένου ἐν Νεαπόλει (Καβάλα), 1938, 106.
 Θερμαῖος, 1953-54 Α', 221.
- Μπακιρτζῆς, Χαρ.: Παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ εὐρημάτων εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἀγορὰν Θεσσαλονίκης, 1970, Χρονικά, 23.
- Μπαλᾶνος, Νικ.: Ἡ νέα ἀναστήλωσις τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης (1935-1939), 1937, 776.
- Μπάρλα, Χαρίκλεια: Μορφή καὶ ἐξέλιξις τῶν βυζαντινῶν κωδωνοστασιῶν (BAAE 1959).
- Μπούρα, Λασκαρίνα: Ὁ γλυπτὸς διάκοσμος τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας στὸ μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ (BAAE 1980).
- Μπουραζέλης, Κ.: Παρατηρήσεις στὶς συνθήκες τοῦ βασιλιᾶ Ἀντίγονου μετὰ τὴν Ἐλευθέρα καὶ τὴν Ἱεράπυτνα, 1981, 114.
 Γλαύκων Ἐτεοκλέους Ἀθηναῖος μετῆλλαχῶς, 1982, 136.
- Μπούρας Χαρ.: Ἐνα βυζαντινὸ λουτρὸ στὴ Λακεδαιμονία, 1982, 99.
- Μπουφίδης, Νικ. Κρ.: Κρητομυκηναϊκὰ ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀρκαλοχωρίου Κρήτης, 1953-54 Β', 61.
 Τακουσίτ, ἡ θυγάτηρ τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ τῶν Μαζύων, 1979, Χρονικά, 72.
- Μυλωνᾶ, Ζωή: Τὸ καθολικὸ τῆς μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Σκοπιώτισσας στὴ Ζάκυνθο, 1984, 96.
- Μυλωνᾶς, Γ.: Οἱ προϊστορικοὶ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ἱστορικὰ ἑλληνικὰ φύλα, 1930, 1.
 Ἐρυθρόμορφος κρατὴρ Ἐλευσίνος, 1931, 53.
 Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους, 1933, 131.

- Ὁ ἐνεπίγραφος ἐτερόστομος ἀμφορεὺς τῆς Ἑλευσίνας καὶ ἡ Ἑλλαδικὴ γραφή, 1936, 61.
 Ἡ Πρωτοελλαδικὴ καὶ ἡ Μεσοελλαδικὴ ἐποχὴ, 1937, 40.
 (μετὰ Μπακαλάκη, Γ.): Γαληνὸς Θεσίων ἐμπόριον, 1938, 53.
 Ἀνασκαφὴ Ἀγίου Κοσμᾶ 1951, 1952, 117.
 Μυκηναϊκὴ παιδικὴ ταφὴ Ἑλευσίνας, 1953-54 Α', 35.
 Ἡ ἀκρόπολις τῶν Μυκηνῶν, 1958, 153.
 Ἑλευσίς καὶ Διόνυσος, 1960, 68.
 Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Μυκηνῶν, μέρος δευτέρον. Οἱ περίβολοι, αἱ πύλαι καὶ αἱ ἄνοδοι, 1962.
 Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 337 ἀνάγλυφον τοῦ Μουσείου τῆς Χαλκίδος, 1965, 1.
 Ὁ Φάναξ τῶν πινακίδων, 1966, 127.
 Ὁ πέμπτος λακκοειδῆς τάφος τοῦ κύκλου Α τῶν Μυκηνῶν, 1969, 125.
 Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι (ΒΑΑΕ 1928).
 Ὁ πρωτοαττικὸς ἀμφορεὺς τῆς Ἑλευσίνας (ΒΑΑΕ 1957).
 Ὁ ταφικὸς κύκλος Β τῶν Μυκηνῶν, Α-Β (ΒΑΑΕ 1973).
 Τὸ Δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἑλευσίνας, Α-Γ (ΒΑΑΕ 1975).

- Μυλωνᾶς, Κ. Δ.: Εὐρήματα τῆς ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνασκαφῆς, 1883, 33.
 Ἴδας, Μάρπησσα καὶ Ἀπόλλων, 1883, 53.
 Ψήφισμα τιμητικόν, 1883, 99.
 Ἐφηβικὴ ἐπιγραφή, 1883, 102.
 Λίθινοι ἀρχαῖοι ἀλτήρες, 1883, 103.
 Ἀνέκδοτον δικαστικὸν πινάκιον, 1883, 105.
 Τρία λίθινα ἀγαλμάτια ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, 1883, 181.
 Ἡμαρτημένης Ἑρμηνείας διόρθωσις, 1883, 193.
 Εἰδήσεις ἀρχαιολογικαί, 1883, 195.
 Τυρρηρικὸν ἐγγράκτον κάτοπτρον, 1883, 249.
 Πτυκτὸν ἑλληνικὸν κάτοπτρον, 1884, 73.
 Ἐπιγραφή ἐκ τῆς Λακωνικῆς, 1884, 85.
 Εἰδήσεις ἀρχαιολογικαί, 1884, 89, 159.
 Ἐπιγραφή ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, 1884, 220.
 Ἐπιγραφή ἐκ Θεσσαλίας, 1884, 221.
 Ὁ ἐν τῇ Συλλογῇ Ἰωάννου Δημητρίου χαλκοῦς Σάτυρος, 1885, 227.
 Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον ἐξ Ἀττικῆς, 1890, 1.
 Λάρναξ μαρμαρινὴ μετ' ἐκτύπου ἀναγλύπτου παραστάσεως, 1891, 183.
 Ψήφισμα Ἀττικόν, 1893, 49.
 Πτυκτὸν ἐκ Κορίνθου κάτοπτρον, 1893, 161.
 Ἀνασκαφαὶ καὶ εὐρήματα, 1893, 174.
 Πτυκτὸν ἐξ Ἑρετρίας κάτοπτρον, 1893, 213.
 Ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι, 1893, 170, 221.
 Habbo Gerhard Lolling, 1894, 129.
 Τεμάχια μετοπῶν ἐκ τῆς μεσημβρινῆς τοῦ Παρθενῶνος πλευρᾶς, 1894, 187.
 Πήλινος ἀμφορεὺς ἐκ Μήλου, 1894, 225.
 Ἀττικὰ μολύβδινα σύμβολα, 1901, 120.
 Δύο Ἀττικὰ ψηφίσματα, 1903, 61.

Νεροῦτσος, Τ.: Σημειώσεις ἐπὶ δέκα μομίαις, 1884, 171.

Νικήτσκη, Α.: Προσθήκη εἰς τὴν ἐκ Δελφῶν ἐπιγραφὴν, 1884, 219.

- Νικολαΐδης, Γ.: Περὶ Βοιωτικοῦ σκύφου ἐκδοθέντος ὑπὸ Σ. Κουμανοῦδη, 1887, 197.
 Οἰκοδομὴ Ἀδριανοῦ ἐν Ἀθήναις, 1888, 57.
 Περὶ Καλλιρρόης τῆς καὶ ἐννεακροῦνου, 1893, 177.
 Περὶ τοῦ καθ' Ὅμηρον Ἰλίου, 1894, 69.
 Περὶ τοῦ ὁμηρικοῦ Ἰλίου εἰδησις συμπληρωματικὴ, 1894, 237.
 Ἄγαλμα λίθινον ἐξ Ἀντικυθήρων, 1903, 201.
- Νικολαΐδου - Κουρκουτίδου, Εὐτ.: Ληνοὶ εἰς τὰς πηγὰς Βοϊράνης, 1973, Χρονικά, 36.
 Τὸ ἐγκαίνιο τῆς βασιλικῆς στὸ Ἀν. νεκροταφεῖο τῆς Θεσσαλονίκης, 1981, Χρονικά, 70.
- Νοβοσάδσκη, Ν.: Ψήφισμα προξενικὸν ἐξ Ἄργους, 1885, 57.
 Ἐπιγραφὴ ἐκ Μεγάρων, 1885, 127.
- Ντάντης, Στ. Π. (μετὰ Πάλλα, Δ. Ι.): Ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Κόρινθο, 1977, 61.
- Ντούμας, Χρ.: Φτέλλος, 1973, 161.
 Περὶ τῆς μινωικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν Θήρᾳ, 1974, 199.
 Πρωτοκυκλαδικὴ κεραμικὴ ἀπὸ τὰ Χριστιανὰ Θήρας, 1976, 1.
- Ξανθουδίδης, Στ.: Μῆτραι ἀρχαῖαι ἐκ Σητείας τῆς Κρήτης, 1900, 25.
 Αἱ μῆτραι τοῦ Παλαικάστρου Σητείας, 1903, 187.
 Ἐκ Κρήτης, 1904, 1.
 Ἐκ Κρήτης, 1906, 117.
 Ἐκ Κρήτης, 1907, 141.
 Ἐκ Κρήτης, 1908, 197.
 Ἐκ Κρήτης, 1909, 179.
 Σφραγιῶδες Κρητικαί, 1913, 98.
 Κρητικαὶ ἐπιγραφαί, 1920, 75.
 Νίρου Μινωικὸν μέγαρον, 1922, 1.
- Xirotiris, N. I. (μετὰ Langenscheidt, Fr.): The Cremations from the Royal Macedonian Tombs of Vergina 1981, 142.
- Εὐγγόπουλος, Ἀ.: Ἀττικῆς Βυζαντινοὶ ναοὶ Α') ναῖδιον Παναγίας ἐν Γουδίῳ. Β') ναὸς Μεταμορφώσεως ἐν Ἀθήναις, 1913, 130.
 Πλάξ τραπέζης Χριστιανικῆς, 1914, 70.
 Προσθῆκαι καὶ ἐπανορθώσεις εἰς τὰ περὶ πλακὸς τραπέζης Χριστιανικῆς, 1914, 260.
 Χριστιανικὸν Ἀσκληπιεῖον, 1915, 52.
 Εἰς τὰ περὶ τῆς Μονῆς «ΑΡΜΑ», 1915, 84.
 Ἀλεξανδρινὰ ὀστέϊνα ἀνάγλυφα τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, 1915, 138.
 Νέα ἀλεξανδρινὰ ὀστέϊνα ἀνάγλυφα, 1916, 46.
 Ἐπιπεδογλυφία, 1917, 72.
 Παρθενῶνος βυζαντιακαὶ τοιχογραφίαι, 1920, 36.
 Βυζαντινὸν ἀνάγλυφον τοῦ Ἡρακλέους, 1927-28, 1.
 Πήλινον Βυζαντινὸν θυμιατήριον, 1930, 127.
 Φραγκοβυζαντινὰ γλυπτὰ ἐν Ἀθήναις, 1931, 69.
 Τὰ ψηφιδωτὰ τοῦ Ναοῦ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1932, 133.
 Ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Μ. Σπηλαίου, 1933, 101.
 Τὸ ψηφιδωτὸν τῆς Πλατυτέρας ἐν τῇ Μονῇ Δαφνίου, 1934-35, 132.

Βυζαντινὸν κιβωτίδιον μετὰ παραστάσεων ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, 1936, 101.

Παραστάσεις ἐκ τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐπὶ Βυζαντινῶν ἀγγείων, 1937, 192.

Ἡ τοιχογραφία τῆς Ἀναλήψεως ἐν τῇ ἀψίδι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου Θεσσαλονίκης, 1938, 32.

Ἁγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος «Πηγὴ τῆς σοφίας» 1942-44, 1.

Βυζαντινοὶ καὶ ἰσλαμικοὶ κένταυροι, 1953-54 Α', 104.

Ὁ ναὸς τῆς Ἐπισκοπῆς Σκοπέλου, 1956, 181.

Αἱ τοιχογραφίαι τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα εἰς τὴν Ἀχειροποίητον τῆς Θεσσαλονίκης, 1957, 6.

Ὁ Μεσαιωνικὸς πύργος τοῦ Παρθενῶνος, 1960, 1.

Συλλογὴ Ἑλένης Σταθάτου. Κατάλογος περιγραφικῶς τῶν εἰκόνων, τῶν ξυλλογύπτων καὶ τῶν μεταλλίων ἔργων τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν μετὰ τὴν Ἄλωσιν χρόνων (ΒΑΑΕ 1950).

Σχεδιάσμα ἱστορίας τῆς θρησκευτικῆς ζωγραφικῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν (ΒΑΑΕ 1957).

Οἰκονομίδου - Καραμεσίνη, Μ.: Δηνάριον Κομμόδου ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως, 1961, 58.

Νομίσματα ἀνασκαφῶν Ἡλίδος, 1963, 69.

Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Νομισματοκοπίας τῆς Νικοπόλεως, 1967, 91.

Θησαυρὸς νομισμάτων ἐκ Θεσσαλίας, 1970, 13.

Εὔρημα Νικοπόλεως, 1971, Χρονικά, 42.

Τὸ Νομισματικὸ Μουσεῖο 1829-1979, 1979, Χρονικά, 1.

Δύο νομισματικοὶ «θησαυροὶ» ἀπὸ τὴν ἀνασκαφῆ στήν Ἐρέτρια, 1981, 1983, 137.

Ἡ νομισματοκοπία τῆς Νικοπόλεως (ΒΑΑΕ 1975).

Οἰκονόμος, Γ.: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγορᾶς, 1910, 1.

Σημείωσις (εἰς στήλ. 1-28), 1910, 175.

Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγορᾶς, 1910, 401.

Πίναξ ὀνομάτων καὶ πραγμάτων τῆς ΑΕ τοῦ 1910, 1910, 409.

Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγορᾶς, 1911, 222.

Σπυρίδων Βάσης, 1912, 126.

Γενιτσᾶ, 1914, 138.

Ἐκ τῆς Βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης, 1914, 206.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν Θεσσαλονίκη, 1918, 41.

Θεσπιῶν ἐπιγραφῆ: IG VII 1890, 1920, 56.

Βαλέριος Στάης, 1922, 113.

Ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τῶν Τράλλεων, 1923, 59.

Μίνδη-Μένδη ἡ πατρίς τοῦ Παιωνίου, 1924, 27.

Εἰς Πausανίου Ἡλεικά, 1924, 141.

Ἀναθηματικὸν κρᾶνος τῶν Ὀρχομενίων, 1925-26, 87.

Βασίλειος Λεονάρδος, 1927-28, 220.

Ὁ ἐκ τοῦ Ἀργείου Ἡραίου πῆλινος οἰκίσκος κατὰ νέαν συμπλήρωσιν, 1931, 1.

Ἀνδριάς Περικλέους, 1937, 896.

Ἡ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, 1939-41, 97.

Ὁ ἀνδριᾶς Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου, 1942-44, 92.
Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας, τεύχος Ιον (ΒΑΑΕ 1915).
De profusionum receptaculis sepulcralibus inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram fere aetatem usitatis (ΒΑΑΕ 1921).
Τὸ ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἑκατονταετίαν 1837-1937, ἐν ἀλφαβητικῇ διατάξει (ΒΑΑΕ 1938).
Τὰ ἑκατὸν ἔτη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Λόγος πανηγυρικὸς (ΒΑΑΕ 1942).
Λεύκωμα τῆς Ἐκατονταετηρίδος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (ΒΑΑΕ 1937-1952).

Oliver, James H.: Athenian Lists of Ephebic Teams, 1971, 66.

Olivier, J. P. (μετὰ Λεμπέση, Ἀγγ. - Godart, L.): Πινακίδες Γραμμικῆς Α ἐξ Ἀρχαίων, 1974, 113.

Ὁρλάνδος, Ἀ.: Ἡ κρήνη τῆς Λυκοσοῦρας, 1911, 200.

Παραστάσεις κρηνῶν ἐπὶ ἀγγείων, 1916, 94.

Τοῦ ἐν Σουνίῳ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος τοῖχοι καὶ ὄροφή, 1917, 213.

Αἱ Βλαχέρναι τῆς Ἡλείας, 1923, 5.

Ἡ κρήνη τοῦ ἐν Τήνῳ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης, 1937, 608.

Ἡ γραπτὴ ἀρχιτεκτονικὴ διακόσμησις τοῦ ἐν Σουνίῳ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, 1953-54 Γ', 1.

(μετὰ Θεοχάρη, Μ.): Αἱ ἐπὶ τῆς Πίνδου Ἱεραὶ Μοναὶ Βράχας καὶ Ρεντίνης, 1959, Χρονικά, 1.

Ἀρχιτεκτονικὰ καὶ γλυπτὰ μέλη εὐρεθέντα κατὰ τὴν ἀναπαλαίωσιν τοῦ ναοῦ Καταπολιανῆς Πάρου καὶ ἀλλαγῶν τῆς νήσου, 1960, Χρονικά, 1.

Ἐκθεσις περὶ τῶν ἀνασκαφῶν Βιβλιοθήκης Ἀδριανοῦ καὶ Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς, 1964, Χρονικά, 6.

Δύο ἐπιγραφαὶ ἐκ Μεσσήνης, 1965, 110.

Δύο παλαιοχριστιανικαὶ βασιλικαὶ τῆς Κῶ, 1966, 1.

Ἀδημοσίεστοι ἐπιγραφαὶ εὐρεθεῖσαι κατὰ τὴν ἀναστήλωσιν τῆς Καταπολιανῆς Πάρου, 1975, Χρονικά, 1.

Ἡ ξυλόστεγος παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τῆς μεσογειακῆς λεκάνης, Α-Β (ΒΑΑΕ 1952-1957).

Τὰ ὑλικά δομῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ οἱ τρόποι ἐφαρμογῆς αὐτῶν κατὰ τοὺς συγγραφεῖς, τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ μνημεῖα, τεύχη 1-2 (ΒΑΑΕ 1955-1960).

Ἡ Παρηγορήτισσα τῆς Ἄρτης (ΒΑΑΕ 1963).

Ἡ ἀρκαδικὴ Ἀλίφειρα (ΒΑΑΕ 1967-68).

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ Παρθενῶνος, Α-Γ (ΒΑΑΕ 1976).

Λεξικὸν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀρχιτεκτονικῶν ὄρων καὶ τινῶν συγγενῶν πρὸς αὐτοὺς γενικῶν τεχνικῶν ὄρων (ΒΑΑΕ 1986).

Pace, Biagio: Ori della regia sicana di Camico, 1953-54 Α', 273.

Παλαιοκρασσᾶ, Λ.: Τὰ ἀρχαῖα γλυπτὰ τῆς Συλλογῆς στὴ Χώρα τῆς Ἄνδρου, 1980, Χρονικά, 18.

Παλιαδέλη - Σαατσόγλου, Χρ.: Μαρμάρينو ὀφθαλμοὶ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, 1978, 119.

Πάλλας, Δημ.: Τεμάχια μαρμαρίνων τραπεζῶν μετ' ἀναγλύφου παρυφῆς, 1930, 90.

Οἱ χριστιανικοὶ καμαρωτοὶ τάφοι (Καταγωγή καὶ λατρευτικαὶ ἰδέαι), 1937, 847.

Σαλαμινιακά, 1948-49, 112.
Σαλαμινιακά. Μέρος Γ'. Οί τάφοι, 1950-51, 163.
Ἐνάγλυφος στήλη τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, 1953-54 Γ', 267.
Δοκιμαστική ἀνασκαφή ἐν Ἀρχαίᾳ Κορίνθῳ, 1956, Χρονικά, 13.
Ὁ Ἅγιος Ὀνούφριος Μεθώνης, 1968, 119.
(μετὰ Ντάντη, Στ. Π.): Ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὴν Κόρινθο, 1977, 61.

Παναγιωτόπουλος, Γ. Σ.: Ἐπιγραφαὶ ἐξ Αἰγίου, 1884, 89.

Πανταζίδης, Ι.: Βραχεῖαι σημειώσεις εἰς τινὰς ἐξ Ἐλευσίνος ἐπιγραφάς, 1884, 213.
Περὶ τοῦ Ὑπερτελεάτου, 1885, 58.
Διορθώσεις εἰς τινὰ ἐξ Ἐπιδαύρου ἐπιγραφῆν καὶ εἰς χωρίον τι τοῦ Πausανίου, 1886, 141.
Ἐπιγραφή ἐκ Δεκελείας, 1888, 1.

Παντερμαλῆ, Εὐτ.: Παρατηρήσεις σὲ 5 ἀνάγλυφα ἰπέων, 1980, 167.

Πάντος, Πάντ. Ἀ.: Ἐπιγραφαὶ παρὰ τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, 1973, 175.

Παπαβασιλείου, Γ. Ἀ.: Ἐπιγραφαὶ ἐκ Χαλκίδος, 1901, 89.
Ἐπιγραφαὶ ἐκ Χαλκίδος, 1902, 29.
Εὐβοϊκαὶ ἐπιγραφαί, 1902, 97.
Εὐβοϊκά, 1903, 115.
Εὐβοϊκά, 1905, 1.
Συμπληρώσεις καὶ παρατηρήσεις εἰς τὰς L. Ziehen, Leges Graecorum Sacras, 1906, 84.
Βαλανεῖον Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐν Αἰδηψῷ, 1907, 1.
Ἐπιγραφαὶ (Αἰδηψοῦ, Χαλκίδος, Ταμυνῶν, Ἀττικῆς, Ἀράνδων, Ὄξυλίθου), 1907, 11.
Ἐπιγραφή Ξενοκρατείας, 1911, 79.
Παρατηρήσεις εἰς Ταμυνῶν ἐπιγραφῆν, 1911, 81.
Ἐπιγραφαὶ Χαλκίδος, 1911, 83.
Εἰς Πειραιῶς ἐπίγραμμα, 1913, 103.
Ἐρετρικὸς νόμος, 1913, 210.
Χαλκίδος ἐπιγραφαί, 1913, 215.
Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων (BAAE 1910).

Παπαγεωργίου, Π.: Ἐργατῶν σήματα καὶ ὀνόματα ἐπὶ τῶν μαρμάρων τοῦ θεάτρου τῆς Θεσσαλονίκης, 1911, 168.
Ἀττικῆς ἐπιγραφαί, 1912, 124.
Εἰς Πειραιῶς ἐπίγραμμα ἐπιτύμβιον, 1912, 264.
Λέσβου ἐπιγραφαί 1913, 220.
Εἰς Λέσβου ἐπιγραφάς, 1913, 225.
Εἰς Μοναστηρίου ἐπιγραφῆν, 1913, 228.

Παπαδάκη, Στ. (μετὰ Κρητικοῦ, Παν.): Μήκωνος καὶ ὀπίου ἱστορία καὶ ἐξάπλωσις ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, 1963, 80.

Παπαδάκης, Ν.: Ἀποβατικὸν ἀνάγλυφον ἐκ τοῦ Ἀμφιαρείου, 1910, 251.
Πτυκτὸν κάτοπτρον ἐκ Θηβῶν, 1914, 117.
Λοκρικὸς θεσμός, 1924, 119.
Ἰερὸς νόμος Βενδιδείων, 1937, 808.

- Παπαδημητρίου, Ἰω.: Βελλεροφόντης καὶ Πήγασος ἐπὶ σαρκοφάγου ἐξ Ἀθηνῶν, 1930, 76.
 Ὁ ναὸς τῶν ἁγ. Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου ἐν Κερκύρα, 1934-35, 37.
 Εἰκονιστικά, 1937, 694.
 Ὁ Ἰοβιανὸς τῆς Βασιλικῆς τῆς Παλαιοπόλεως Κερκύρας, 1942-44, Χρονικά, 39.
 Ἀναστηλωτικαὶ ἐργασίαι ἐν Μυκῆναις, 1948-49, Χρονικά, 43.
 Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἐπιδαύρου, 1948-49, 135.
 Ἀττικά I, 1948-49, 146.
- Παπαδοπούλου, Π. (μετὰ Καρδαῖ, Χρ.): Ὁ ἀμφορεὺς Ὀρεστάδα, 1984, Χρονικά, 1.
- Παπαϊωάννου, Ἄγγ.: Ὁ ἔφηβος τοῦ Μαραθῶνος, 1984, 191.
- Παπακωνσταντίνου - Διαμαντούρου, Δ.: Πέλλα I. Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις καὶ μαρτυρία (BAAE 1971).
- Παπαντωνίου - Δημακοπούλου, Κ.: Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον Μελαθριάς Λακωνίας, 1977, 29.
- Παπαντωνίου - Λοράνδου, Ροζ.: Μυκηναϊκὸς ἀμφοροειδῆς κρατὴρ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, 1974, 85.
 Κορινθιακὴ πυξίς ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Κορίνθου, 1975, 32.
- Παπαποστόλου, Ἰω. Ἀ.: Σύνιεροι τῶν Φαρῶν, 1973, 167.
 Κτερίσματα ταφῆς σὲ ρωμαϊκὸ μαυσωλεῖο στὴν Πάτρα, 1983, 1.
 Τὰ σφραγίσματα τῶν Χανίων (BAAE 1977).
- Παπασταύρου, Ἐλ. Γ.: Ἐπιτύμβια στήλη τῆς Ἀρισταγόρας, 1976, 141.
- Παπασταύρου, Ἰω.: Pro Lacedaemoniis, 1953-54 Γ', 127.
- Παπαστεργίου - Πιλάλη, Ἄγγ.: Ἐνα δικέφαλο περιάπτο ἀπὸ τὸ Ψυχρό, 1977, 99.
- Παπαχατζῆς, Ν. Δ.: Ποσειδῶν Ταινάριος, 1976, 102.
 Ὁ βοιωτικὸς χάροψ Ἡρακλῆς, 1981, 38.
 Ἡ μαγικὴ δομὴ τῆς θρησκείας στὰ νεολιθικὰ χρόνια, 1983, 35.
 Μῦθοι καὶ ἀρχαιότερες λατρεῖες τῆς θεσσαλικῆς Μαγνησίας, 1984, 130.
- Παπαχριστοδοῦλου, Ἰω. Χ.: Ἄγαλμα καὶ ναὸς Κυβέλης ἐν Μοσχάτῳ Ἀττικῆς, 1973, 189.
 (μετὰ Βερδέλη, Ν. καὶ Jameson, M.): Ἐπιγραφαὶ Τίρυνθος, 1975, 150.
- Παρασκευαΐδης, Σ.: Ἐπιγραφαὶ ἐκ Μυτιλήνης, 1932, 12.
- Paribeni, R.: Ἀθηναϊκὸν τεμάχιον τοῦ διατάγματος τοῦ Διοκλητιανοῦ, 1902, 11.
- Παρλαμᾶ, Λιάνα: Θαλαμοειδῆς τάφος εἰς Ἀγραπιδοχώρι Ἠλείας, 1971, Χρονικά, 52.
- Πασαδαῖος, Ἄρ.: «Κεφαλῆ», 1967, 29.
 Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς αἰσθητικῆς ἀξίας τῶν Θεοδοσιανῶν τειχῶν, 1968, 59.
 Τὸ φέρον τὴν ἐπωνυμίαν Τοκλοῦ Ἴμπραχῆμ Ντεντέ Μεστζηντι βυζαντινὸν κτήριον, 1969, 80.
 Ἡ ἐν Χάλκῃ Μονὴ Παναγίας Καμαριωτίσσης, 1971, 1.
 Ἐπὶ δύο βυζαντινῶν μνημείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀγνώστου ὀνομασίας (BAAE 1965).
 Ὁ κεραμοπλαστικὸς διάκοσμος τῶν βυζαντινῶν κτηρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως (BAAE 1973).
 Ἡ πόλη τοῦ Βοσπόρου. Σύντομος συστηματικὸς ὁδηγὸς (BAAE 1981).

- Reek, W.: Μετρικαὶ ἐπιγραφαί, 1931, 103.
Griechische Epigramme aus Syrien, Afrika und Italien, 1953-54 B', 284.
- Πεζόπουλος, Ἐμμ. Ἀ.: Ἀττικὰ ἐπιγράμματα, 1937, 538.
- Πελεκανίδης, Στ.: Ἀργυρὰ πινάκια τοῦ Μουσείου Μπενάκη, 1942-44, 37.
Ἡ φορητὴ εἰκὼν τῆς Ὀδηγητρίας τῆς Μονῆς Χελανδαρίου, 1953-54 B', 75.
Ἡ ἔξω τῶν τειχῶν παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τῶν Φιλίππων, 1955, 114.
Βυζαντινὸν Βημόθυρον ἐξ Ἁγίου Ὁρους, 1957, 50.
Χρονολογικὰ προβλήματα τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Μαυριώτισσας Καστοριάς, 1978, 147.
Καλλιέργης. Ὁλης Θετταλίας ἄριστος ζωγράφος (BAAE 1973).
- Πελεκίδης, Δημ. Π.: Ἀμφιγλύφου ἐπιτυμβίου στήλης φιλολογικὴ ἀναθεώρησις, 1953-54 Γ', 111.
- Πέννα - Ἀθανασοπούλου, Β.: «Θησαυρὸς» νομισμάτων 6ου μ.Χ. αἰῶνα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Θηβῶν, 1979, 200.
- Perdrizet, P.: Τέθριππον πῆλινον, 1896, 57.
Ἐπιγραφαὶ ἐκ Σάμου, 1896, 247.
Ἀττικὸν ἀγγεῖον μετὰ παραστάσεως πομπῆς γάμου, 1905, 209.
- Pernier, Luigi: Copie italiane dell' Herakles epitrapezios di Lisippo, 1937, 33.
- Πετράκος, Βασ.: Τὸ Ἀμφιάρειον τοῦ Ὠρωποῦ, 1967, Χρονικά, 1.
Νέες ἐρευνες στὸν Ραμνοῦντα, 1979, 1.
Ὁ Ὠρωπὸς καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου (BAAE 1968).
- Πετρίδης, Π.: Ἐπιγραφή ἐκ Κορνοφωλιάς (Θράκη), 1925-26, 189.
- Πετρόπουλος, Γ. Α.: Ἐκ τῶν παύρων τῆς Συλλογῆς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, 1937, 439.
- Πετρουλάκης, Εὐ.: Κρητικῆς Γέννας ἐπιγραφαί, 1914, 222.
Ἐλευθέρνης ἐπιγραφαί, 1914, 225.
Ἡ προϊστορικὴ γέφυρα τῆς Ἐλευθέρνης, 1914, 230.
Ἀξοῦ εὐρήματα, 1915, 43.
Κρητικῆς Ἀτσιπάδας τάφοι, 1915, 48.
Ρεθύμνης μουσεῖον, 1915, 51.
Διορθώσεις εἰς ΑΕ 1915 τεύχος 1, 2, 1915, 155.
- Πέτσας, Φώτ. Μ.: Εἰδήσεις ἐκ τῆς 10ης ἀρχαιολογικῆς περιφερείας (Ἠπείρου), 1950-51, Χρονικά, 31.
Λατινικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐκ Θεσσαλονίκης, 1950-51, 52.
Εἰδήσεις ἐκ τῆς 10ης ἀρχαιολογικῆς περιφερείας (Ἠπείρου), 1952, Χρονικά, 1.
Μυκηναϊκὰ ὄστρακα ἐκ Κοζάνης καὶ Παιονίας, 1953-54 B', 113.
Ὠναὶ ἐκ τῆς Ἠμαθίας, 1961, 1.
Ὁ τάφος τῶν Λευκαδίων (BAAE 1966).
- Pfuhl, Ernst: Sepulcrale Bilder von Segelschiffen, 1937, 92.
- Pharmakowsky, B.: Κεφαλὴ ἐφήβου ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Μουσείου, 1896, 65.
- Philippart, Hubert: De Sémélé à la Madone, 1937, 256.
- Picard, Charles: Sur un signe d'écriture Minoenne: «Casque» (?) ou Idole?, 1937, 83.
Dionysos Pais et Attis enfant, 1953-54 A', 1.

- Πιερίδου Ἀγγ.: Ὁ πρωτογεωμετρικὸς ρυθμὸς ἐν Κύπρῳ (ΒΑΑΕ 1973).
- Πινγιάτογλου, Σεμ.: Ἑλληνικὰ ἐξάλειπτρα, 1982, Χρονικά, 14.
- Πλάτων, Νικ.: Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ λατρείας τῶν σταλακτιτῶν, 1930, 160.
Χριστιανικὴ ἐπιγραφή ἐκ Τανάγρας, 1937, 655.
Γεωμετρικὸς τάφος Ἁγίων Παρασκιῶν Ἡρακλείου, 1945-47, 47.
Ἀνάγλυφος περικεφαλαία ἐξ Ὀνυθῆ Γουλεδιανῶν Ρεθύμνης, 1953-54 Β', 129.
Τὰ προβλήματα χρονολογήσεως τῶν μινωικῶν ἀνακτόρων, 1968, 1.
Ζάκρος. Τὸ νέον μινωικὸν ἀνάκτορον (ΒΑΑΕ 1974).
(μετὰ Brice W. C.): Ἐνεπίγραφοι πινακίδες καὶ πίθοι Γραμμικοῦ συστήματος Α ἐκ Ζάκρου (ΒΑΑΕ 1975).
- Πολίτης, Λ.: Χαλκὴ Ὑδρία ἐξ Ἐρετρίας, 1936, 147.
Χεῖρ πρῶϊμου ἀττικοῦ κούρου, 1937, 747.
Δύο ἐπιτύμβια ἐπιγράμματα ἐξ Ἀμοργοῦ, 1953-54 Β', 24.
- Πολίτης, Ν.Γ.: Δύο Σφίγγες ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, 1883, 237.
Χάρυβδις, 1892, 241.
- Ποστολάκας, Ἀ.: Κεράτια συμβολικά, 1884, 1.
- Roulsen, Frederik: Über ein Reitermotiv des Parthenonfrieses, 1937, 188.
- Praschniker, Camillo: Goethe als Archaeologe, 1937, 423.
- Price - Χατζηστελίου, Θεοδ.: Ἀμφορεὺς τύπου «Nola» ἐν Σικάγῳ καὶ ἐπανεξέτασις τοῦ «Owl-Pillar Group», 1974, 168.
- Προυκάκη - Χριστοδουλοπούλου Αὐ.: Σημειώσεις γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῆς στήλης τῆς Ἰκαρίας, 1976, 92.
Πήλινο σφράγισμα δακτυλιολίθου ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, 1977, 164.
- Πρωτοψάλτης, Ἐμμανουήλ: Ἱστορικὰ ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἀρχαιότητας καὶ λοιπὰ μνημεῖα τῆς Ἱστορίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ Καποδίστρια (ΒΑΑΕ 1967).
- Πτίνης, Κώστας: Ὁ περὶ προστασίας τῶν ἀρχαιοτήτων νόμος τοῦ 1885 τῆς νήσου Σάμου, 1983, Χρονικά, 14.
- Purgold, K.: Ἀρχαϊκὸν ἀέτωμα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, 1884, 147.
Ἀρχαϊκὸν ἀέτωμα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, 1885, 233.
- Rainer, Fr. I.: Une note réaliste curieuse dans l'art plastique du temple d'Arhaia d'Egine, 1937, 221.
- Ρεδιάδης, Περ. Δ.: Τὸ Ἡράκλειον τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμίνας, 1906, 239.
Τίς ἡ νῆσος Ψυττάλεια, 1909, 45.
Τὸ ἐξ Ἀντικυθήρων ἀστρολάβον, 1910, 157.
Ὁ Κρητικὸς Λαβύρινθος καὶ οἱ σχετικοὶ μῦθοι, 1931, 165.
- Richter, G. M. A.: A Roman Copy of the Eleusinian Relief, 1937, 20.
- Ridder, A. de: Κάτοπτρον ἐξ Αἰγίνης, 1895, 169.
Δύο κάτοπτρα μετὰ λαβῶν, 1898, 121.
- Ριζάκος, Π.: Γυθείου ἐπιγραφή ἐπιτύμβιος, 1910, 53.
Εἰς Γυθείου ἐπίγραμμα ἐπιτύμβιον, 1912, 40.

- Rinne, F. (μετὰ Δαμβέργη, Ἄ. - Ρουσοπούλου, Ὀθ. - Σωτηριάδη, Γ.): Παρθενῶνος γλυπτῶν συντήρησις, 1912, 119.
- Robert, C.: Ὀνοι πῆλινοι, 1892, 247.
- Robert, Louis: Deux inscriptions agonistiques de Rhodes, 1966, 108.
 Sur une liste de Courètes à Ephèse, 1967, 129.
 Inscriptions d'Athènes et de la Grèce Centrale, 1969, 1.
 Les fêtes de Dionysos à Thèbes et l'amphictionie, 1977, 195.
 Une fête de la paix à Athènes au IVe siècle, 1977, 211.
 Un Milésien à Athènes, 1977, 217.
 Sur un mois du calendrier bithynien, 1979, 231.
- Robertson, Martin: Attic or East Greek, 1953-54 B', 145.
 A new plaque-fragment by Exekias, 1978, 91.
- Rodenwaldt, Gerhard: Ein attischer Nachklang in den Alpen, 1937, 134.
- Ρουσόπουλος, Ὀθων (μετὰ Δαμβέργη, Α., Rinne, F., Σωτηριάδη, Γ.): Παρθενῶνος γλυπτῶν συντήρησις, 1912, 119.
 (μετὰ Δαμβέργη, Ἄ.): Παγασαίων ζωγραφιῶν συντήρησις, 1912, 261.
 Εἰς ΑΕ 1912, 124, (περὶ τῶν τοῦ Παρθενῶνος μαρμάρων), 1912, 262.
- Rubensohn, Otto: Ἡ Γέρανος, 1937, 590.
- Rumpf, Andreas: Drei Masken, 1953-54 B', 121.
- Ρωμαῖος, Κ.: Ἀναθηματικὸς καδίσκος μετ' ἐπιγραφῆς, 1904, 139.
 Εὐρήματα ἀνασκαφῆς τοῦ ἐπὶ τῆς Πάρνηθος ἄντρου, 1905, 99.
 Εὐρήματα ἀνασκαφῆς τοῦ ἐπὶ τῆς Πάρνηθος ἄντρου, 1906, 89.
 Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, 1906, 189.
 Πηλίνη σαρκοφάγος ἐκ Κλαζομενῶν, 1907, 199.
 Λήκυθοι τοῦ Δούριδος, 1907, 219.
 Λήκυθοι ἐξ Ἐρετρίας, 1908, 151.
 Ὁ Ἥφαιστος ἐπὶ τῆς γιγαντομαχίας τοῦ Θησαυροῦ τῶν Κνιδίων, 1908, 245.
 Ἀρκαδικοὶ ἔρμαϊ, 1911, 149.
 Τὰ ἐσωτερικὰ κιονόκρανα τοῦ ναοῦ τῶν Βασσῶν, 1914, 57.
 Εἰδήσεις περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Κερκύρας τοῦ 1914, 1914, 140.
 Τὸ Ἡρώον τῆς Ἀλυζίας, 1930, 141.
 Ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου ναοῦ τῆς Φιγαλείας, 1933, 1.
 Ὁ κέραμος τοῦ Λαφριαίου τῆς Καλυδῶνος, 1937, 300.
 Τεγεατικὸν ἱερὸν Ἀρτέμιδος Κνακεάτιδος, 1952, 1.
 Τὸ ἀνάκτορον τῆς Παλατίτσας, 1953-54 Α', 141.
 Ἱερὸν Ἀθηνᾶς Σωτείρας καὶ Ποσειδῶνος κατὰ τὴν Ἀρκαδικὴν Ἀσέαν, 1957, 114.
 Κέραμοι τῆς Καλυδῶνος. Συμβολὴ εἰς τὴν ἀκριβεστέραν θεώρησιν τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης (ΒΑΑΕ 1951).
- Ρωμιοπούλου, Κ.: Ἀγγεῖα τοῦ 4ου αἰῶνος π.Χ. ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀμφιπόλεως, 1964, 91.
 Τυχαῖα εὐρήματα ἐκ τῆς ΙΔ' Ἀρχαιολογικῆς Περιφερείας, 1969, Χρονικά, 12.
 (μετὰ Τουράτσογλου, Ἰω.): Θησαυρὸς «Follis» τῆς Α' Τετραρχίας ἐξ Ὠραίου Δυτ. Θράκης (Ν. Ξάνθης), 1970, 47.

- Ὁ μακεδονικὸς τάφος τῆς Νιάουστας (Τάφος Kinch), 1971, 146.
- Σαββόπουλος, Κ.: Εἰς Μαντινείας ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον ἐπιγεγραμμένον, 1912, 125.
- Σακελλαράκη - Σαπουνᾶ, Ἔφη: Τὸ εἰδώλιο τοῦ Σαμπᾶ καὶ τὰ ἄμορφα λίθινα εἰδώλια τῆς πρώιμης ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ στὴν Κρήτη, 1983, 44.
Ἡ εὐβοϊκὴ Κύμη τῆς ἐποχῆς τῶν ἀποικισμῶν, 1984, 151.
Μινωικὸν Ζῶμα (BAAE 1971).
- Σακελλαράκης, Ἰω. Α.: Ἐλεφάντινον πλοῖον ἐκ Μυκηνῶν, 1971, 188.
Τὸ προσχέδιον τῆς σφραγίδος CMS I 220 ἐκ Βαφειοῦ, 1972, 234.
Τὸ θέμα τῆς φερούσης ζῶον γυναικὸς εἰς τὴν Κρητομυκηναϊκὴν σφραγιδο-
γλυφίαν, 1972, 245.
(μετὰ Σακελλαράκη Ἔφης): Ἀποθέτης κεραμεικῆς τῆς τελευταίας φάσεως
τῶν προανακτορικῶν χρόνων εἰς Ἄρχανας, 1972, Χρονικά, I.
Τὸ ἐλεφαντόδοντο καὶ ἡ κατεργασία του στὰ μυκηναϊκὰ χρόνια (BAAE
1979).
- Σακελλαρίου, Ἀγνή: Νέα μορφή παλαιῶν ἀντικειμένων τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μου-
σείου, 1957, Χρονικά, I.
- Σακκελίων, Ἰ.: Ἐπιγραφαὶ Χριστιανικαὶ ἐπιτύμβιοι, 1886, 235.
Ἐπιγραφή τῆς νήσου Ληψίας, 1890, 221.
- Σάμψων, Ἀδαμ.: Ἐκ τῆς Προϊστορικῆς Εὐβοίας, 1974, Χρονικά, 5.
Νεολιθικὴ κεραμεικὴ τῆς Βάρκας Ψαχνῶν, 1974, Χρονικά, 67.
Τὸ κοροπλαστικὸ ἐργαστήριον τῆς Χαλκίδας, 1980, 136.
Τὸ ΝΑ. Αἰγαῖο στὰ νεολιθικὰ χρόνια, 1983, Χρονικά, 5.
- Σαρκάκης, Θεόδ. Χ.: Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἠπείρου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊ-
κῆς κυριαρχίας (167-31 π.Χ.), 1964, 105.
Ἄκτια τὰ ἐν Νικοπόλει, 1965, 145.
Ἀνέκδοτοι Ἑλληνικαὶ καὶ Λατινικαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Ἀκτίας Νικοπόλεως,
1967, 178.
Προσωπογραφία τῆς Ἀκτίας Νικοπόλεως, 1970, 66.
- Σαρρῆς, Ἰ.: Ἐρένεια, 1910, 151.
Τὸ κάστρον τοῦ Κορυνοῦ, 1927-28, 112.
Τὰ «κάστρα τῶν Σκορτῶν» Ἀράκλοβον καὶ ἅγιος Γεώργιος, 1934-35, 57.
- Sauer, B.: Δύο ἀνάγλυφοι παραστάσεις τῶν Ἐλευσινίων θεοτήτων, 1893, 35.
- Savignoni, L.: Ἀρχαιότητες τῆς Κέω, 1898, 219.
- Σβορῶνος, Ἰω. Ν.: Ἡ πόλις Κοροπίσσοσ ἐν τῇ νομισματικῇ, 1889, 67.
Νομισματικὰ ἀνάλεκτα, 1889, 69.
Προσθῆκαι εἰς τὸ βιβλίον Numismatique de la Crète Ancienne, 1889, 193.
Προσθήκη εἰς τὰ περὶ νομισμάτων τῶν Κοροπισσίων, 1889, 212.
Ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα, 1890, 159.
Νομισματικὰ, τύποι ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ παιδοτροφίαν τοῦ Διός,
1893, 1.
Νομισματικὰ σύμβολα τῆς ἀρχαίας Κρήτης, 1893, 147.
Νεαὶ ἐρμηνεῖαι ἀναγλύφων ἐκ τοῦ Ἀσκληπιείου Ἀθηνῶν, 1908, 103.
Ἰανίσκος, Ἀσκληπιὸς ἀρτίτοκος, Κοράσιον Ἀσκληπιοῦ καὶ Ἀνδρίσκος,
1909, 133.

- Ἰανίσκος καὶ Ἀσκληπιὸς Παῖς, 1910, 59.
 Πραξιτέλους: Δημήτηρ, Κόρη καὶ Ἰακχος ἐν Ἀθήναις, 1911, 39.
 Αἰγίνης ἀνάγλυφον ἀναθηματικόν, 1912, 254.
 Εἰς Ξενοκρατείας ἀνάθημα, 1912, 256.
 Ἀσκληπιακὰ μνημεῖα καὶ κιονολατρεία ἐν Ἀθήναις, 1917, 78.
- Σγουρίτσα - Πολυχρονάκου, Ν.: Μυκηναϊκὲς τριποδικὲς τράπεζες προσφορῶν, 1982, Χρονικά, 20.
- Schefold, Karl: Weihgeschenke nach den Perserkriegen, 1953-54 B', 141.
- Schilbach, Jürgen: Kastell am Nordrand der Ebene von Iria (Argolis), 1976, 126.
- Schrader, Hans: Zur Chronologie der elischen Münzen, 1937, 208.
- Della Seta, Alessandro: Arte Tirrenica di Lemno, 1937, 629.
- Shear, Theodore Leslie: A Spartan shield from Pylos, 1937, 140.
- Σισμανίδης, Κώστας Λ.: Τιμητικὸ ψήφισμα ἀπὸ τὸ Καλαμωτὸ Λαγκαδᾶ, 1983, 75.
- Sitting, Ernst: Ἀμαθοῦντος δίγλωσσος ἐπιγραφή, 1914, 1.
 Ἡ ἅγια Θέκλα, 1914, 2.
- Σκαρλατίδου, Εὔη: Πήλινο σύμπλεγμα νέγρου-πιθήκου ἀπὸ τὰ Ἀβδηρα, 1984, 120.
- Σκιᾶς, Ἄνδρ.: Ἐπιγραφικὰ μελετήματα, 1890, 173.
 Τίσυρος, Κρητικὴ πόλις, 1891, 191.
 Ἐπιγραφικά, 1892, 25.
 Τοπογραφικὰ Γυθείου, 1892, 55.
 Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, 1892, 107.
 Ἐπιγραφαὶ Γυθείου, 1892, 185.
 Συμπλήρωσις λακωνικῆς ἐπιγραφῆς, 1892, 255.
 Σαστήρ, 1892, 256.
 Διορθώσεις, 1892, 257.
 Ἐπιγραφαὶ ἐκ Θυρρείου τῆς Ἀκαρνανίας, 1893, 29.
 Κυπριακά, 1893, 61.
 Ἡ κοίτη τοῦ Ἰλισοῦ παρὰ τὸ Ὀλυμπιεῖον, 1893, 103.
 Ἐπιγραφαὶ Κορίνθου, 1893, 113.
 Προσθήκη, 1893, 176.
 Καὶ πάλιν περὶ τῆς λέξεως σαστήρ, 1894, 127.
 Ἀνάγλυφα ἐκ τῆς ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἰλισοῦ ἀνασκαφῆς, 1894, 133.
 Ἐπιγραφαὶ Ἐλευσίνος, 1894, 161.
 Ἐπιγραφαὶ Ἐλευσίνος, 1894, 189.
 Προσθήκη, 1894, 241.
 Ἐπιγραφή ἐκ Μεγάρων, 1894, 244.
 Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἐλευσίνος 1895, 83.
 Ἐπιγραφαὶ Ἐλευσίνος, 1896, 23.
 Κεραμίδες ἐνεπιγράφοι τοῦ ἐν Ἐλευσίνι Τελεστηρίου, 1896, 251.
 Σήματα ἐπὶ ἀρχαίων ὑδραγωγῶν σωλήνων ἐξ Ἐλευσίνος, 1896, 263.
 Ἐπιγραφαὶ Ἐλευσίνος, 1897, 33.
 Παναρχαία Ἐλευσινιακὴ νεκρόπολις, 1898, 29.
 Ἐπιγραφαὶ Ἐλευσίνος, 1899, 177.
 Ἀθηναϊκαὶ ἐπιγραφαὶ ἐπὶ βράχου, 1899, 237.

Ἐλευσινιακαὶ κεραμογραφίαι, 1901, 1.
 Ἐπεξηγηματικά τῶν Ἐλευσινιακῶν κεραμογραφιῶν, 1901, 163.
 Τύμβος προϊστορικὸς ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, 1902, 123.
 Τοπογραφικὰ καὶ ἐπιγραφικὰ τῶν ἐν Μεσσηνίᾳ Φαρῶν καὶ τῶν πέριξ, 1911, 107.
 Ἐξήγησις δύο δυσερμηνεύτων ἐπιγραφῶν, 1911, 207.
 Ἐλευσινιακῆς νεκροπόλεως ἀνασκαφαί, 1912, 1.
 Εἰς Πειραιῶς ἐπίγραμμα ἐπιτύμβιον, 1912, 256.
 Πλαταιῶν ἐπιγραφαί, 1917, 157.
 Τὸ παρὰ τὴν Φυλὴν ἄντρον τοῦ Πανός, 1918, 1.
 Ἀνακρινώσεις, 1919, 31.

Σκιλάρντι, Δημ.: Ἀνασκαφαὶ παρὰ τὰς «Ἡρίας πύλας» καὶ τοπογραφικὰ προβλήματα τῆς περιοχῆς, 1968, Χρονικά, 8.

Ἀνασκαφὴ παρὰ τὰ Μακρὰ Τεῖχη καὶ ἡ οἰνοχόη τοῦ Ταύρου, 1975, 66.

Σουρῆ - Ἀλλάμανῆ, Βικτ.: Ἐπιτύμβια στήλη ἀπὸ τὴν Ἐλάτεια τῆς Λάρισας, 1983, 148.

Σοφοῦ, Ἦλσα: Χάρτης τοῦ Πειραιῶς, συνταχθεὶς τὸ 1687 ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, 1973, 246.

Σοφούλης, Θ.: Ἀγαλμάτιον ἐκ Σπάρτης, 1885, 109.

Κύλιξ ἐκ Κορίνθου, 1885, 255.

Μνημεῖα ἀρχαικοῦ τρόπου, 1887, 35.

Χαλκῆ κεφαλὴ ἀρχαϊκῆς τέχνης, 1887, 43.

Μνημεῖα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, 1888, 81.

Ἀγάλμα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως Σαμιακῆς τέχνης, 1888, 109.

Ἀρχαιολογικαὶ μελέται Α' Ἡ Νίκη τοῦ Ἀρχέρμου, 1891, 153.

Σπυριδάκης, Ἀθ.: Ἰ.: Ἀρχαιοτάτη Θεσσαλικὴ ἐπιγραφὴ προικοδοτικὴ, 1908, 59.

Σπυριδάκης, Γ. Κ.: Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς τῆς Κυρίας Ἀκρωτηριανῆς (Τοπλοῦ) ἐν Σητεῖᾳ Κρήτης, 1953-54 Α', 172.

Σπυρόπουλος, Θ.: Παρατηρήσεις ἐπὶ ἐνὸς ἰδεογράμματος τῶν πινακίδων τῆς Πύλου, 1963, 154.
 Ὑστερομυκηναϊκοὶ ἐλλαδικοὶ θησαυροὶ (ΒΑΑΕ 1972).

Στάης, Β.: Μουσικὴ ἔρις Ἀπόλλωνος πρὸς Μαρσύαν, 1886, 1.

Γιγαντομαχίας σκηναί, 1886, 83.

Ἀρχαϊκὸν ἀνάγλυφον ἐξ Ἀκροπόλεως, 1886, 179.

Ἀγάλματα ἐξ Ἐπιδαύρου, 1886, 243.

Ἐπανόρθωσις, 1886, 272.

Ἐπιγραφὴ ἐξ Ἐπιδαύρου, 1887, 9.

Ἀγαλμάτιον Ἀθηναῖς ἐξ Ἀκροπόλεως, 1887, 31.

Ἐπανόρθωσις, 1887, 56.

Ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα ἐξ Ἀκροπόλεως, 1887, 129.

Ἀγάλματα ἐκ Ῥαμνοῦντος, 1891, 45.

Λεῖψανα Φειδιακοῦ ἀναγλύφου, 1891, 63.

Ἐπιγραφὴ ἐξ Ἐπιδαύρου, 1892, 69.

Ἀθηναῖς ἐξ Ἐπιδαύρου, 1892, 181.

Πήλινον ἀγαλμάτιον ἐξ Ἐπιδαύρου, 1892, 205.

Ἐρετριακὴ λήκυθος, 1894, 63.

Προϊστορικοὶ συνοικισμοί, 1895, 193.

Σημειώσεις, 1896, 130.

- Τὸ Διάταγμα τοῦ Διοκλητιανοῦ. Δύο νέα τεμάχια τῆς Ἑλληνικῆς μεταφράσεως, 1899, 147.
 Ἐνασκαφαὶ ἐν Σουνίῳ, 1900, 113.
 Πυξίς ἐξ Ἐρετρίας, 1902, 129.
 Τὰ εὐρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθέρων, 1902, 145.
 Περὶ τῆς χρήσεως Μυκηναϊκῶν τινῶν κοσμημάτων, 1907, 31.
 Ἐπανόρθωσις, 1907, 245.
 Πήλινον εἰδώλιον Ἀφροδίτης, 1908, 135.
 Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον ἐκ Φαλήρου, 1909, 239.
 Ἀναγκαία προσθήκη (εἰς ΑΕ 1909, 247 ἀρ. 3), 1910, 173.
 Σουνίου ἀνασκαφαί, 1917, 168.
 Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς (ΒΑΑΕ 1920).
- Σταματάκης, Π.: Ἐπιγραφαὶ Τανάγρας καὶ Δελφῶν, 1883, 157.
 Ἐσφαλμένης ἐκδοχῆς ἐπανόρθωσις, 1883, 191.
- Stamelman, A.: Reflections on the Roof of the Tower of Winds at Athens, 1974, 221.
- Σταυρίδη, Ἀλκ.: Ἡ εἰκονογραφία τῆς Φαυστίνας τῆς πρεσβύτερης στὸν ἐλληνικὸ χῶρο, 1976, 133.
 Γυναικεῖα πορτραῖτα τῆς Ἐποχῆς τῶν Σεβήρων στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν, 1979, 226.
 Ἀδημοσίευτα πορτραῖτα τῆς Ἰουλιοκλαυδιανῆς ἐποχῆς στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν, 1980, 119.
 Ὑστερορωμαϊκὰ πορτραῖτα 2ου-5ου μ.Χ. αἰῶνα στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν, 1981, 127.
 Πορτραῖτα τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀντωνίνων στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν, 1982, 215.
 Πορτραῖτα τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, 1983, 202.
 Ρωμαϊκὰ γλυπτὰ ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο, 1984, 161.
- Σταυρόπουλλος, Δημ. Σπ.: Ἐρετρικὰ μελετήματα, 1895, 125.
 Ἐπιγραφαὶ ἀγγείων ἐκ Βοιωτίας, 1896, 243.
- Σταυρόπουλλος, Φ. Δ.: Τιμητικὸν ψήφισμα Ἀλῶν τῶν Ἀραφηνίδων, 1932, 30.
 Ἀπολογισμὸς τοῦ ἱεροῦ τῆς Ῥαμουσίας Νεμέσεως, 1934-35, 128.
 Ὁ κοῦρος τῆς Κέας, 1937, 687.
 Ἱερατικὴ οἰκία ἐν Ζωστήρι τῆς Ἀττικῆς, 1938, 1.
 Νεοαττικὸν ἀνάγλυφον τῶν Νυμφῶν ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Πειραιῶς, 1950-51, 106.
 Ἡ ἄσπις τῆς Ἀθηνᾶς Παρθένου τοῦ Φειδίου (ΒΑΑΕ 1950).
- Στεργιαννόπουλος, Π.: Ἀρχαῖκὸν Δωρικὸν κιονόκρανον, 1936, Χρονικά, 1.
 Δύο γαμήλιοι πομπαὶ ἐπὶ ἐρυθρομόρφου πυξίδος, 1936, 49.
- Στεργιόπουλος, Κ.: Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς καὶ ἡ Γαλλικὴ Χαρτογραφία ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως μέχρι τοῦ 1830, 1948-49, 33.
- Stevens, Gorham Phillips: The Fountain of Peirene at Corinth in Hellenistic Times, 1953-54 Α', 45.
- Στίκας, Εὐ.: Τρίπλευρα κιονόκρανα, κορυφώματα καὶ μνημεῖα, 1961, 159.
 Τὸ οἰκοδομικὸν χρονικὸν τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ Φωκίδος (ΒΑΑΕ 1970).

- Ὁ κτίτωρ τοῦ καθολικοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκά (ΒΑΑΕ 1975).
- Στρυγόφσκης, Ἴ.: Καισαριανή, 1902, 161.
- Strýd, J. H. W.: Ἄττικά μετ' ἀρῶν μολύβδινα ἐλάσματα, 1903, 55.
- Stschukareff, A.: Μεγαρικαὶ ἐπιγραφαί, 1886, 223.
Συμπλήρωμα τοῦ καταλόγου τῶν Ἀθήνησιν ἀρχόντων, 1887, 47.
- Studniczka, Fr.: Παραστάσεις Ἀθηνᾶς ἐπὶ κεραμείων θραυσμάτων ἐκ τῆς Ἀκρόπόλεως Ἀθηνῶν, 1886, 117.
Ἀγαλμάτια Ἀθηνᾶς ἐκ τῆς τῶν Ἀθηνῶν Ἀκροπόλεως, 1887, 133.
Συμπλήρωσις τῆς ἑκτης νοτίας μετόπης τοῦ Παρθενῶνος, 1923, 1.
- Sundwall, Joh.: Ἄττικὴ ταμιακὴ ἐπιγραφή, 1909, 197.
- Συριόπουλος, Κ.: Ὁ Στερεοβάτης τοῦ Παρθενῶνος (ΒΑΑΕ 1951).
Ἡ προϊστορία τῆς Πελοποννήσου (ΒΑΑΕ 1964).
Ἡ προϊστορία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος (ΒΑΑΕ 1968).
Οἱ μεταβατικοὶ χρόνοι ἀπὸ τῆς μυκηναϊκῆς εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον, 1200-700 π.Χ., Α-Β, (ΒΑΑΕ 1983-1984).
- Σωτηριάδης, Γ.: Ἀνασκαφαὶ ἐν Θέρμῳ, 1900, 161.
Ἀνασκαφαὶ ἐν Θέρμῳ, 1903, 71.
Ἀνασκαφαὶ ἐν Θέρμῳ, 1905, 55.
Ἐκ τάφων τῆς Αἰτωλίας, 1906, 67.
Προϊστορικὰ ἀγγεῖα Χαιρωνείας καὶ Ἐλατείας, 1908, 63.
(μετὰ Δαμβέργη, Ἀ. - Rinne, F. - Ρουσοπούλου, Ὁθωνος): Παρθενῶνος γλυπτῶν συντήρησις, 1912, 119.
- Σωτηρίου, Γ.: Νεώτερος Καλὸς Ποιμὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, 1915, 34.
Ἰλισοῦ Χριστιανικὴ βασιλική, 1919, 1.
Ὁ ἐν Θήβαις Βυζαντινὸς ναὸς Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, 1924, 1.
Αἱ χριστιανικαὶ Θῆβαι τῆς Θεσσαλίας, 1929.
Ἡ βυζαντινὴ γλυπτικὴ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν 7ον καὶ 8ον αἰῶνα, 1937, 171.
Θεοτόκος ἡ Ἀρακιώτισσα τῆς Κύπρου, 1953-54 Α', 87.
(μετὰ Σωτηρίου Μαρίας): Ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης (ΒΑΑΕ 1952).
- Σωτηρίου, Μαρία: Ὁ ναὸς τῆς Σκριποῦς Βοιωτίας, 1931, 119.
Τοιχογραφία τῆς Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς Σινᾶ, 1953-54 Γ', 45.
- Τελεβάντου, Χρ.: Ἡ γυναικεία ἐνδυμασία στὴν προϊστορικὴ Θήρα, 1982, 113.
Κοσμήματα ἀπὸ τὴν προϊστορικὴ Θήρα, 1984, 14.
- Τζαβέλλα, Χαρά: Μινώταυρος ἐπὶ μυκηναϊκοῦ κυάθου, 1960, 136.
Τὰ πτερωτὰ ὄντα τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς τοῦ Αἰγαίου (ΒΑΑΕ 1970).
- Thompson, Homer A.: The Apollo Patroos of Euphranor, 1953-54 Γ', 30.
- Τιβέριος, Μιχ. Ἀ.: Οἱ «τυρρηνικοὶ» (ἀττικοὶ) ἀμφορεῖς. Ἡ σχέση τους με τοὺς «ποντιακοὺς» (ἐτρουσκικοὺς) καὶ τὸν Νικοσθένη, 1976, 44.
Σωσίας καὶ Εὐφρόνιος, 1977, 1.
Μία νέα παράσταση τοῦ ἄθλου τοῦ Ἡρακλῆ μετὰ τὴν Λερναία Ὑδρα, 1978, 109.

Ἐνεδρεύοντες, 1980, 58.
«Saltantes Lacaenae», 1981, 25.

Τιβερίου - Στεφανίδου, Θεοδ.: Παρατηρήσεις στή στήλη τοῦ κυνηγοῦ τῆς Κορίνθου, 1977, 23.

Στήλη λυρωδοῦ ἀπὸ τὴν Ποτειδαία, 1980, 43.

Νεοαττικά. Οἱ ἀνάγλυφοι πίνακες ἀπὸ τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ (ΒΑΑΕ 1979).

Τοῦ, Niebuhr Marcus: Παρατηρήσεις ἐπὶ τινῶν ἐπιγραφῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ὑπερτελεάτου Ἀπόλλωνος, 1904, 55.

Τουράτσογλου, Ἰω. (μετὰ Ρωμοπούλου, Αἰκ.): Θησαυρὸς «follis» τῆς Α' Τετραρχίας ἐξ Ὠραίου Δυτ. Θράκης (Ν. Ξάνθης), 1970, 47.

Δύο νομισματικά «Θησαυροὶ» ἐκ τοῦ Νομοῦ Κιλκίς (Κεντρ. Μακεδονία), 1971, 75.

(μετὰ Ρωμοπούλου, Αἰκ.): Ὁ μακεδονικὸς τάφος τῆς Νιάουστας (τάφος Kinch), 1971, 146.

«Θησαυρὸς» χρυσῶν ὑπερπύρων ἐκ Βραστῶν Χαλκιδικῆς εἰς τὸ Μουσεῖον Θεσσαλονίκης, 1974, 92.

Τραυλός, Ἰω. Ν.: Σπήλιον τοῦ Πανὸς παρὰ τὸ Δαφνί, 1937, 391.

Ἡ Παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τοῦ Ἀσκληπιείου τῶν Ἀθηνῶν, 1939-41, 34.

Τὸ ἀνάκτορον τῆς Ἐλευσίνας, 1950-51, 1.

Ἡ παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, 1953-54 Β', 301.

Ἡ πυρπόλησις τοῦ Παρθενῶνος ὑπὸ τῶν Ἑρούλων καὶ ἡ ἐπισκευὴ του κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ, 1973, 218.

Τρυπάνης, Κ.: Τὸ ἑλληνικὸν ἀναθηματικὸν ἐπίγραμμα μέχρι τῶν χρόνων τῶν Περσικῶν πολέμων, 1937, 824.

Τσάιμου, Κωνσταντίνα: Μελέτῃ τῆς ἐκκεντρότητος τῶν παραστάσεων τῶν ἑλληνιστικῶν ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων «New Style», 1980, 128.

Τσάκος, Κ.: Συμβολὴ στὴν παλαιοχριστιανικὴ καὶ πρόιμη βυζαντινὴ μνημειογραφία τῆς Σάμου, 1979, Χρονικά, 11.

Τσιμπίδης, Εὐ.: Ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι ἐν Θράκῃ, 1971, Χρονικά, 39.

Ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι ἐν Θράκῃ, 1973, Χρονικά, 30.

Τσιριβάκος, Ἡλ. Κ.: Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Μνημείου τοῦ Δαόχου, 1972, 70.

Τσουντας, Χρ.: Ἀττικὸν ἀγγεῖον, 1883, 47.

Λογοδοσία ἀρχῶν τοῦ ἐν Ἐλευσίνῃ ἱεροῦ, 1883, 109, 253.

Ἀγγεῖον Ταναγραϊκόν, 1883, 171.

Προσθήκη εἰς τὴν ἐξ Ἐλευσίνας ἐπιγραφὴν, 1883, 194.

Ἐπιγραφὴ ἐκ Θράκης, 1883, 263.

Ἐπιγραφὴ ἐξ Ἐλευσίνας, 1884, 69.

Ἐπιγραφὴ ἐξ Ἀκροπόλεως, 1884, 165.

Προσθήκη εἰς τὴν ἐξ Ἀκροπόλεως ἐπιγραφὴν, 1884, 224.

Οἱ προϊστορικοὶ τάφοι ἐν Ἑλλάδι, 1885, 29.

Ἀγγειοπλάσται Ἀθηναῖοι, 1885, 53.

Σκευὸς πήλινον καὶ τεμάχια ἀγγείων ἐξ Ἀθηνῶν, 1885, 117.

Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀκροπόλεως, 1885, 129.

Κρατήρ ἐξ Ἀκροπόλεως, 1885, 219.
 Ἐνασκαφαὶ τάφων ἐν Ἐρετρία, 1886, 31.
 Κατάλογος ὀνομάτων, 1886, 183.
 Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἐρετρίας, 1887, 77.
 Ἀρχαιότητες ἐκ Μυκηνῶν, 1887, 155.
 Συμπληρώσεις εἰς ἐπιγραφὴν ἐξ Ἐλευσίνος, 1888, 113.
 Ἐνασκαφαὶ τάφων ἐν Μυκῆναις, 1888, 119.
 Περὶ τοῦ ἐν Βαφειῷ τάφου, 1888, 197.
 Ἐρευνα ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ ὁ τάφος τοῦ Βαφειοῦ, 1889, 129.
 Ἐκ Μυκηνῶν, 1891, 1.
 Τάφος θολωτὸς ἐν Κάμπῳ, 1891, 189.
 Ἐκ τοῦ Ἀμυκλαίου, 1892, 1.
 Ἐπιγραφὴ ἐκ Μυκηνῶν, 1892, 67.
 Γραπτὴ στήλῃ ἐκ Μυκηνῶν, 1896, 1.
 Μῆτραι καὶ ξίφη ἐκ Μυκηνῶν, 1897, 97.
 Προσθήκη, 1897, 200.
 Κυκλαδικά, 1898, 137.
 Κυκλαδικὰ II, 1899, 73.
 Λίθινα ἐργαλεῖα ἐκ Πελοποννήσου, 1901, 85.
 Κεφαλὴ ἐκ Μυκηνῶν, 1902, 1.
 Ἦρος ἐπὶ Βλαύτῃ, 1906, 243.
 Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου (BAAE 1908).

Ure, P.: Μυκαλησσός, 1912, 102.

Εἰς AE 1912, 102-119, 1912, 253.

Μελανόμορφοι κύλικες ἐκ Ῥεϊτσώνας τῆς Βοιωτίας, 1915, 114.

Διορθώσεις, 1916, 62.

«Kothans» and Kufas, 1937, 258.

Vallois, René: Ἐξώστυλος, 1953-54 Β', 1.

Vanderpool, Eugene: The Museum and the Garden of the Peripatetics, 1953-54 Β', 126.

De Visscher, Fernand: L'Héraclès Epitrapézios colossal d'Alba Fucens, 1953-54 Γ', 314.

Wace, A.J.B.: A Spartan Hero Relief, 1937, 217.

Late Helladic III Pottery and its Divisions, 1953-54 Α', 137.

Walter, Otto: Die Reliefs aus dem Heiligtum der Echeliden in Neu-Phaleron, 1937, 97.

Darstellung von Meereswesen auf römischen Sarkophagen, 1953-54 Α', 81.

Warren, P. M.: The Stone Vessels from the Bronze Age Settlement at Akrotiri, Thera, 1979, 82.

Watzinger, Carl: Ariadne auf Naxos, 1937, 449.

Webster, T.B.L.: Attic Comic Costume: A Reexamination, 1953-54 Β', 192.

Weickert, Carl: Kopf des Satyr Borghese, 1953-54 Α', 151.

Weissaeupl, R.: Παραστάσεις γραιίας μεθούσης, 1891, 143.

Ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα, 1893, 13.

Welter, Gabriel: Das Thrasylosmonument, 1937, 419.

Ἀρστείδης νομοθέτης τῆς Κέω, 1953-54 Γ', 157.

West, A. B. - Meritt, B.: Ὁ φορολογικὸς κατάλογος τοῦ 421/0, 1924, 41.

Φορολογικὸς κατάλογος IG I² 218, 1925-26, 46.

White, Will, J.: Τὸ Πελαργικὸν ἐπὶ Περικλέους, 1894, 25.

Wide, S.: Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον ἐξ Αἰγίνης, 1901, 113.

Τὸ ἐν Δαφνίῳ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης, 1910, 35.

Wilhelm, A.: Ψηφίσματα ἐξ Ἐρετρίας, 1890, 195.

Ἐπιγραφαὶ ἐξ Εὐβοίας, 1892, 119.

Ἐπιγραφή ἐκ Θουρίας, 1900, 151.

Ψήφισμα Ἀθηναίων, 1901, 49.

Ἐπιγραφή Πειραιῶς, 1901, 81.

Δύο ψηφίσματα Ἀλαβανδέων, 1901, 147.

Ἀττικὴ ἐπιγραφή ἐκ Χαλκίδος, 1902, 135.

Εὐβοϊκά, 1904, 89.

Ἀττικὰ ψηφίσματα, 1905, 215.

Ἐπιγραφή ἐξ Ὀλυμπίας, 1910, 147.

Εὐβοϊκά, 1912, 234.

Ψήφισμα Ἀθηναίων ὑπὲρ Ἴκεσίου υἱοῦ τοῦ Μητροδώρου Ἐφεσίου, 1912, 248.

Παρατηρήσεις, 1912, 250.

Δόγμα Αἰτωλῶν ὑπὲρ Μυτιληναίων, 1914, 84.

Ἐπιγραφῆς Τήνου ἀναγνώσεις, 1914, 87.

Ἐλληνικῶν ἐπιγραμμάτων ἐξάς, 1924, 50.

Ἀττικὴ τμητικὴ ἐπιγραφή Ῥωμαϊκῶν χρόνων, 1924, 193.

Ein Gedicht zu Ehren der Könige Antigonos und Demetrios, 1937, 203.

Wilski, P. (μετὰ Gaertringen, Hiller, F. v.): Theraische Studien, 1937, 48.

Wolters, P.: Πήλινοι ἐξ Ἀττικῆς πίνακες, 1888, 181.

Βοιωτικαὶ ἀρχαιότητες, 1892, 213.

Woodward, Arthur M.: The Golden Nikae of Athena, 1937, 159.

An Attic Treasure-Record: the Hekatompedon - List for 402/1 B.C., 1953-54 B', 107.

Φαράκλας, Ν. (μετὰ Μαζωνάκη, Εὐ.): Νέος «Μακεδονικὸς» τάφος ἐν Θήβαις, 1967, Χρονικά, 15.

Ἀνασκαφὴ οἰκοπέδου Θεοδώρου Κριμπᾶ ἐν Ἀλιάρτῳ, 1967, Χρονικά, 20.

Φιλαδελφεύς, Ἀ.: Τὸ Γοργόνειον ἐν τῷ ἐκ Πειραιῶς ψηφιδωτῷ, 1894, 99.

Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον μετὰ Χαρωνείου παραστάσεως, 1896, 131.

Εὐρήματα ἐκ Χαλκίδος, 1907, 65.

Χριστιανικὰ μνημεῖα Νικοπόλεως, 1914, 259.

Τέσσαρες ἀνάγλυφοι προτομαὶ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν, 1916, 9.

Ἀνασκαφαὶ Νικοπόλεως, 1916, 33.

Ἀνασκαφαὶ Νικοπόλεως, 1916, 65.

Νικοπόλεως ἀνασκαφαί, 1917, 48.

Νικοπόλεως ἀνασκαφαί, 1918, 34.

Ἀθηνῶν: ἀνάγλυφα ἀρτιφανῆ, 1920, 89.

Λυσικρατείου ἀνασκαφή, 1921, 83.

Πρεβέζης μουσεῖον, 1922, 66.

Ὁ κοῦρος τῆς Ἀναβύσσου, 1937, 668.

- Φίλιος, Δ.: 'Επιγραφαι ἐξ 'Ελευσίνος, 1883, 4, 75, 133.
 Τρεῖς κεφαλαί ἐξ 'Αττικῆς, 1883, 93.
 Σύμβολα ἐπὶ τῶν παρίνων πλίνθων τοῦ στερεοβάτου τῆς προνάου στοᾶς τοῦ ἐν 'Ελευσίνι ναοῦ, 1883, 107.
 'Αρχαῖος μολύβδιος ἐνεπίγραφος ἀλτήρ, 1883, 189.
 'Επιγραφαι ἐξ 'Ελευσίνος, 1884, 135.
 Προσθήκη εἰς τὴν ἐξ 'Ελευσίνος ἐπιγραφὴν, 1884, 159.
 Γλυπτὰ ἐξ 'Ελευσίνος, 1884, 179.
 'Επιγραφαι ἐξ 'Ελευσίνος, 1885, 145.
 'Αρχαιολογικὰ εὐρήματα τῶν ἐν 'Ελευσίνι ἀνασκαφῶν, 1885, 169.
 Τὸ παρὰ τὴν Ζέαν ἐν Πειραιεὶ θέατρον, 1885, 62.
 'Ελευσινιακὰ ἀνάγλυφα, 1886, 19.
 'Επιγραφαι ἐξ 'Ελευσίνος, 1886, 185.
 Κεφαλὴ ἐξ 'Ελευσίνος, 1886, 257.
 Προσθηκαὶ καὶ διορθώματα εἰς τὴν ἐξ 'Ελευσίνος ἐπιγραφὴν, 1886, 272.
 'Επιγραφαι ἐξ 'Ελευσίνος, 1887, 1, 109, 194.
 Θραύσματα πινακίου καὶ ἀγγείου ἐξ 'Ελευσίνος, 1888, 193.
 Τοιχογραφία ἀρχαίου οἰκοδομήματος ἐν 'Ελευσίνι, 1888, 77.
 'Επιγραφαι ἐξ 'Ελευσίνος, 1888, 21.
 'Αρχαῖκα κεφαλαί ἐξ 'Ελευσίνος, 1889, 117.
 'Ανασκαφαὶ ἀρχαίων τάφων ἐν 'Ελευσίνι, 1889, 171.
 'Ανασκαφαὶ παρὰ τὰ Μέγαρα, 1890, 21.
 'Επιγραφαι ἐξ 'Ελευσίνος, 1890, 69, 117.
 'Αρχαιολογικαὶ εἰδήσεις, 1890, 103.
 Γλυπτὰ ἔργα ἐξ 'Ελευσίνος, 1890, 207.
 'Επιγραφαι ἐξ 'Ελευσίνος, 1892, 101.
 Διόρθωσις, 1892, 258.
 Χαλκοῦν ἄγαλμα Ποσειδῶνος ἐκ Βοιωτίας, 1899, 57.
 'Ανάγλυπτος ἐπιτύμβιος ἀρχαϊκὴ στήλη, 1903, 43.
 Προσθήκη, 1903, 207.
 'Ανασκαφαὶ τάφων παρὰ τὴν ἱερὰν ὁδόν, 1904, 61.
 'Ο πίναξ τῆς Νι(ι)ννίου, 1906, 197.
- Φιλιππάκη, Βαρβάρα Θ.: 'Αττικὸς τάφος τῆς τελευταίας τριακονταετίας τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, 1953-54 Γ', 98.
 Καὶ πάλι ἡ κύλικα τοῦ Εὐφρονίου στὴν 'Αθήνα, 1980, Χρονικά, 62.
- Φουρίκης, 'Α.: 'Αρχαῖοι τάφοι ἐν Σαλαμῖνι, 1916, 1.
- Φυλακτὸς, Κ.: Κυπρία σφραγίς, 1912, 263.
- Φωτιάδης, Πέτρ.: IG II II, 1922, 62.
 Προσθήκη, 1922, 79.
- Φωτίου, Κ. Φ.: 'Αρχαιολογικαὶ ἔρευναι εἰς τὴν νῆσον Πάρον, 1973, Χρονικά, 1.
 'Η ἀρχαία Κυδωνία, 1975, Χρονικά, 41.
- Χαβιαρᾶς, Μιχ. Δ.: Νισύρου ἐπιγραφαι, 1913, 6.
 Κνιδίας χερσονήσου ἐπιγραφαι, 1913, 17.
 Εἰς Νισύρου ψήφισμα, 1913, 103.
 'Ρόδου ἐπιγραφαι, 1915, 128.

- Χαβιαρᾶς, Μιχ. Δ. (μετὰ Χαβιαρᾶ, Νικήτα Δ.): Ἐνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ Περαιᾶς τῶν Ῥοδίων, 1907, 203.
Ἐπιγραφαὶ Περαιᾶς τῶν Ῥοδίων, 1911, 52.
Εἰς Περαιᾶς ἐπίγραμμα ἐπιτύμβιον, 1912, 197.
Περαιᾶς τῆς Ῥοδίων ἐπιγραφαί, 1913, 1.
Εἰς Περαιᾶς ἐπιγραφάς, 1913, 102.
- Χαβιαρᾶς, Ν.: Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας πάπυροι, 1913, 17.
Σποράδων νήσων ἐπιγραφαί, 1915, 131.
Ἄρσινόης, πάπυροι, 1920, 72.
Σποράδων ἐπιγραφαί, 1922, 39.
Εἰς Σποράδων ἐπιγραφάς, 1922, 49.
Εἰς Λίνδου ἐπιγραφῆν, 1922, 52.
Περαιᾶς τῆς Ῥοδίων ἐπιγραφαί, 1922, 52.
- Χαριτωνίδης, Σερ. Ι.: Δύο μυκηναϊκοὶ τάφοι ἐν τῷ χωρίῳ Πρίφτιανι, παρὰ τὰς Μυκήνας, 1952, Χρονικά, 19.
Ἐπιτύμβιος λατινικὴ ἐπιγραφή ἐκ Κεγχρεῶν, 1952, 205.
Μυκηναῖος ἀγγειογράφος, 1953-54 Β', 101.
Τὸ ἐπίτιτλον ἀνάγλυφον τῆς IG II² 49, 1957, 84.
Ἀνασκαφὴ κλασσικῶν τάφων παρὰ τὴν πλατεῖαν Συντάγματος, 1958, 1.
Πηλίνην γεωμετρικὴ ροιά, 1960, 155.
Ὁ Ταξιάρχης τοῦ Κάτω Τρίτου, 1963, Χρονικά, 1.
Ἀνασκαφὴ παρὰ τὸν Ἅγιον Δημήτριον τὸν Λουμπαρδιάρην ἐν Ἀθήναις, 1979, 161.
Αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Λέσβου. Συμπλήρωμα (ΒΑΑΕ 1968).
- Χατζηναστασίου, Ὁλγα: Πρωτοκυκλαδικὰ ἀντικείμενα ἀπὸ τὴν Πάρο, 1983, Χρονικά, 1.
- Χατζηδάκις, Ἰωσήφ: Τύλισος Μινωικὴ, 1912, 197.
Κνωσίων καὶ Τυλισίων συνθήκη, 1914, 94.
Ἱστορία τοῦ Κρητικῆς Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ (ΒΑΑΕ 1931).
- Χατζημιχαήλ-Σκορδᾶ, Δ.: Τάφος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. καὶ ἄλλες ἀρχαιότητες στὴν περιοχὴ Πυρᾶς Φωκίδος, 1984, Χρονικά, 9.
- Χατζῆς, Ἄντ. Χ.: Ἱεροὶ νόμοι ἐξ Ἀχαΐας, 1908, 97.
Πάπυρος ἐξ Ἄρσινόης (Φαγιούμ) τῆς Αἰγύπτου, 1915, 30.
Διορθώσεις εἰς ἐπιγραφάς ἐν ΑΕ 1914, 1915, 32.
Σύμμεικτα ἐπιγραφικά, 1915, 33.
Εἰς Νικοπόλεως ἐπιγραφάς, 1918, 29.
Εἰς Ἄρσινόης παπύρους, 1920, 73.
Συμπλήρωσις Ἀττικῆς ψηφίσματος, 1923, 53.
Ἀνάγνωσις αἰνιγματώδους ἐπιγραφῆς, 1924, 200.
Ἄνδρέας Ν. Σκιᾶς, 1924, 201.
Ἀττικὴ ἐπιγραφή ἀεισίων, 1925-26, 94.
Παρατηρήσεις εἰς Λοκρικὸν θεσμόν, 1927-28, 181.
Ἐπιγραφή ἐκ Σαλαμίνο, 1930, 59.
Τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα τῆς νήσου Σαλαμίνο, 1930, 60.
Τήλεφος καὶ Λύτβη, 1930, 73.
Γαῦρος - Ἄνδρος - Στάγιρος, 1937, 621.

Τοπωνυμικά σύμμεικτα, 1938, 60.

Χουδαβέρδογλου, Θεόδοτος Σοφοκλής, ἼΑβρ.: Ἡ σημειογραφικὴ φιάλη τοῦ Τριβελλίου Πωλλίωνος, 1937, 457.

Χουρμουζιάδης, Γ. Χ.: Ἡ διακεκοσμημένη κεραμικὴ τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου εἰς τὴν Θεσσαλίαν, 1971, 165.

Χρήστου, Χρῦς.: Ἄρτεμις Ἑκάτη, 1953-54 Γ', 188.

Ἄρχαϊκὸν ἀνάγλυφον Διοσκούρων ἐκ Σπάρτης, 1955, 91.

Περὶ τὰ Σαραπιεῖα τῆς Τανάγρας, 1956, 34.

Ὁ Πολύγνωτος καὶ μία ἀγγειογραφία μὲ ἐπεισόδιον ἐκ τῆς Ὀμηρικῆς Νεκυΐας, 1957, 168.

Χρυσανθάκη - Κουκούλη, Χ.: Προϊστορικὴ Θάσος, 1970, Χρονικά, 16.

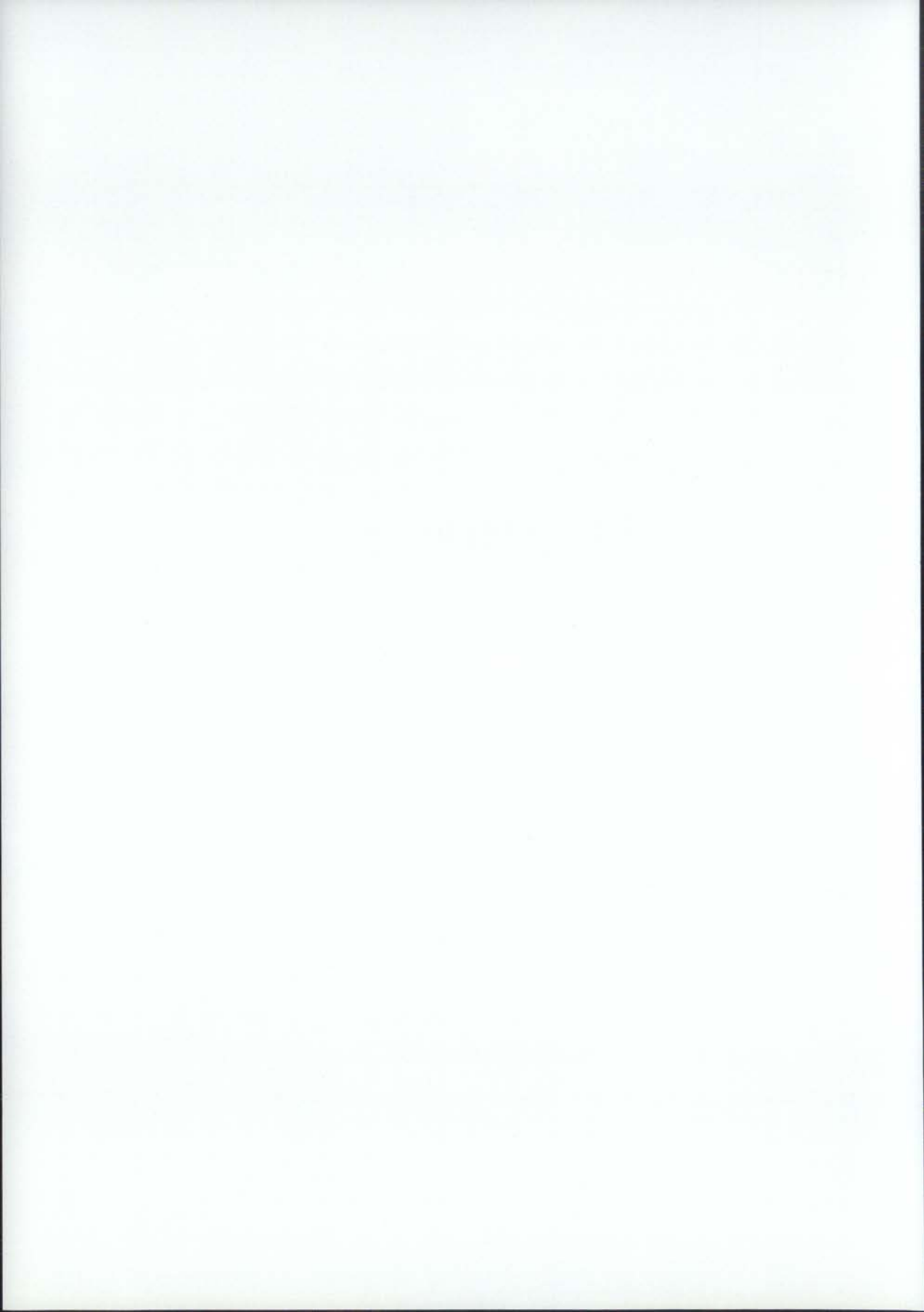
Χωρέμη - Σπετσιέρη, ἼΑλκ.: Θησαυρὸς ἀργυρῶν κερκυραϊκῶν στατήρων, 1981, 52.

Χωρέμης, ἼΑγγ.: Χαλκαὶ ὕδρῖαι ἐξ Ἡλείας, 1969, 208.

Μυκηναϊκοὶ καὶ πρωτογεωμετρικοὶ τάφοι εἰς Καρποφόραν Μεσσηνίας, 1973, 25.

Ziebarth, E. (μετὰ Gaertringen, Hiller, F. v.): Νόμος Αἰγιάλης, 1907, 185.

Εύρετήριο

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ
ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ
(τῶν σελίδων 1-337)

- Ἄβδηρα 141, 158, 172, 183, 184.
Ἀγαθόνικος Ἀχ. 82, 316.
Ἀγάθων Ἀγαθοκλέους 44.
ἄγαλμα: Ἀρτέμιδος Πάρου 172· Ἰουλίας Μαμαίας 150· Νεμέσεως Ραμνοῦντος 168, 179, 180.
Ἀγαμέμνονος ἱερὸ 150.
Ἀγγελόπουλος: Γεώργιος 124, 317· Ἡλίας 86· Ἰωάννης 204.
Ἀγγλία 97, 297.
Ἀγγλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή 206, 237.
ἁγία: Αἰκατερίνη Πλάκας 112· Μαρίνα Φωκίδος 112· Πελαγία Κρήτης 173· Σοφία Θεσσαλονίκης 134· Σοφία ΚΠόλεως 125· Σοφία Μυστρᾶ 150· Σοφία Μύτικα 169, 182· Τριάς Ἀθηνῶν 61· Τριάς Κριεζῶτη 159.
Ἀγιοργήτικα 304.
ἄγιος, -οι: Ἀνδρέας Σίφνου 172· Ἀπόστολοι Ἀθηνῶν 111· Γεώργιος Βραυρῶνος 138· Γεώργιος Καρύκης 270· Γεώργιος Μυστρᾶ 140· Δημήτριος Θεσσαλονίκης 120, 140, 157· Δημήτριος Κατηφόρη 42· Ἡλίας Αἰτωλίας 154· Θεόδωροι Κρήτης 131· Θεόδωροι Μυστρᾶ 140· Ἰωάννης Ἐφέσου 125· Ἰωάννης (νησίς) 125· Κοσμᾶς Ἀττικῆς 304, 307· Νικόλαος Σερρών 131· Σώστης Τεγέας 43, 92, 112· Χαράλαμπος Μαρωνεῖας 183.
Ἄγκυρα 129.
ἀγορά: Ἀθηνῶν 10, 40, 85, 105, 117, 141, 199· Ἀθηνῶν ρωμαϊκὴ 10, 25, 59, 61, 62, 63, 111· Ἀθηνῶν νεώτερη 26, 59· Κασσώπης 157· Κῶ 159.
ἀγορὰ ἀρχαίων 54, 331.
Ἀγοράκριτος 180.
Ἀγρίνιον 130.
Ἀγρίππα: βᾶθρο ἀγάλματος 31, 206· Ὡδεῖον 40, 41.
Ἀδαμαντίου Ἀδ. 97, 99, 119, 120-124, 130, 134, 317.
Ἀδριανοῦ βιβλιοθήκη 10, 26, 41, 60, 65, 97, 137, 252, 275, 311.
Ἀδριανούπολις 264.
Ἄετος Ἰθάκης 185.
ἀέτωμα Γοργοῦς 116.
Ἀθηνᾶ: Ἄλεα 92· Ἀρχηγέτις 59, 61· Βαρβακείου 58· ὄρος Βορείου 112· Ἰτωνία 168· Νίκη 29· Πρόμαχος 206· Σουνιάς 87· Σώτειρα 151· Φειδίου 58, 134.
Ἀθῆναι, σποραδικά.
Ἀθήναιον 80, 276.
ἄθηναίων δῆμος 325.
Αἴγινα 18, 250, 260.
Αἰγιναία, ἔφημ. 246.
Αἰγίνης σφίγγα 211, 212.
Αἰγινήτης: Βασίλειος 124, 143, 163, 297, 317· Δημήτριος 317.
Αἴγιο 151.
Αἰγίσθου τάφος 150.
Ἄι-Γιώργης Ἄετοῦ Ἰθάκης 185.
Αἰγόσθενα 149.
αἰγυπτιακὲς ἀρχαιότητες 328.
Αἰκατερίνη πριγκίπισσα 197.
Αἰνιάν: Γεώργιος 23, 220, 246· Χριστόδουλος 32, 220, 246.
Αἰζωνή 119.
Αἰτωλία 91, 92, 154.
Ἀκαδημία Ἀθηνῶν 33, 102, 197.
Ἀκαδημία Πλάτωνος 59, 144, 199.
Ἀκαρνανία 125, 182.
Ἀκρόπολις Ἀθηνῶν σποραδικά.
Ἀκροπόλεως: ἀνασκαφὴ 58, 60· ἀναστήλωση 54, 96· μεσαιωνικά, νεώτερα κτίσματα 27, 29, 32, 34· πολιορκία τοῦ 1822, 248.
ἀκρόπολις: ἁγ. Ἀνδρέου Σίφνου 172, 185· Ἄρνης (Κωπαῖδος, Γκλαῖ) 151, 152, 168, 182· Βραυρῶνος 138· Ἐρετριάς 113· Πάτμου 159· Σέσκλου 154· Σπάρτης 130, 134, 150.
Ἀκροπόταμος 307.
Ἀκρωτήρι Θήρας 172, 185.
Ἀλέας Ἀθηνᾶς ναὸς 92.
Ἀλεκτορίδης Νικ. 268.
Ἀλεξάνδρεια 293.
Ἀλεξανδρῆ Ὀλγα 179.
Ἀλεξανδρῆς Κ. 163, 177, 318.
Ἀλέξανδρος βασιλεὺς 117, 122, 123.
Ἀλέξανδρος Σεβῆρος 150.
Ἀλεξίου Στ. 162.
Ἀλῆ Πασάς 256.
Ἀλιπράντης Θ. 184.
Ἀλκιβιάδης 46.
ἀλλαγὴ τοπωνυμίων Μακεδονίας-Ἠπείρου 119.
Ἀλεξήνορος στήλη 54.
Ἀλυζία 119, 125, 169.
Ἀλυκὴ Γλυφάδας 148.
Ἀμαλία 222, 264, 320, 325.
Ἄμαντος Κ. 196.
Ἀμβρακία 154· Ἀμβρακικὸς 154, 170.
Ἀμβρόσιος μητροπολίτης 196.

- Ἄμερικανική Σχολή Κλασικῶν Σπουδῶν 85, 237, 304.
 Ἄμερικανικὸ Κολλέγιο Σμύρνης 304.
 Ἄμνισὸς 131.
 Ἄμοργὸς 185, 286 — τάφοι 71.
 Ἄμπελάκια 264.
 Ἄμύκλαι 71, 150, 284· Ἄμυκλαῖος Ἀπόλλων 71.
 Ἄμφιάρειον Ραμνοῦντος 63, 179.
 Ἄμφιάρειον Ὠρωποῦ 62, 68, 69, 87, 91, 117, 124, 130, 140, 148, 279, 290, 292.
 Ἄμφίπολις 120, 156, 158, 172, 182.
 ἀναβάθρα Προπυλαίων 36.
 Ἀναβύσσου γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο 112.
 ἀνάκτορο: Ἐλευσίνοσ 140· Ἰωλκοῦ 154· Κάδμου 124, 130· Λυκάστου 162· Μυστρά 130.
 Ἀνάληψη Κυνουρίας 151.
 ἀνασκαφή: Ἀκροπόλεωσ 58, 60, 144· Δήλου 56· Ἐλευσίνοσ 67· Ὀλυμπίασ 58· Σάμου 331.
 Ἀναστασόπουλοσ Ἰω. 137.
 ἀναστήλωση: 145, 162, 174· Ἀκροπόλεωσ 96· λείοντοσ Χαίρωνείασ 99, 101.
 Ἀνδρεάδη Ἡλέκτρα 13.
 Ἀνδρέασ πρίγκιψ 197.
 Ἀνδρειωμένου Ἀγγελική 147, 158, 172.
 ἀνδριάσ Κωνσταντίνου βασιλέωσ 122, 123, 197, 333.
 Ἀνδρίτσεινα 92.
 Ἀνδρόνικοσ Μ. 156, 183.
 Ἀνδρονίκου ὠρολόγιον 189, 291: βλ. Πύργοσ Ἀνέμων.
 Ἀνδρόπουλοσ Στ. 84, 107, 115, 116, 123, 316, 321.
 Ἀνσελμοσ Δ. 220, 246.
 Ἀντικυθήρων εὔρημα 92.
 Ἀντίπαροσ 95, 286.
 ἄντρον Πανὸσ Πάρνηθοσ 91.
 Ἀντωνιάδησ: Γεώργιοσ 82, 316· Δημήτριοσ 111, 115, 116, 124, 316· Ἰωάννησ 163, 164, 325.
 Ἀντωνιάδου σχολεῖο 267.
 Ἀξελόσ: Ἰωάννησ 102, 103· Μιλτιάδησ 102.
 ἀπόγραφα Σταματάκη 80.
 Ἀπόλλων: Ἄμυκλαῖοσ 71· Δαφνηφόροσ 95, 112, 113, 158· Ἐπικούριοσ 54, 100, 101, 151· Μαλεάτασ 92, 140, 168, 179· Προόψιοσ 137· Πύθιοσ 54· Τυρίτασ 112· Ὑπερτελεάτασ 71.
 Ἀπόλλωνοσ: ναὸσ Κορίνθου 101· ὑπὸ Μακραῖσ ἐπιγραφέσ 38.
 Ἀποστολάκη Ἄννα 323.
 Ἀποστολίδησ Κοσμητήσ Γ. 220, 246.
 ἀπόστολοι (Ἄντ. Βλαστόσ, Π. Σταματάκησ) 54.
 Ἀραξοσ 151.
 Ἀράχοβα Κυνουρίας 151.
 Ἀρβανιτοκρασιά 92.
 Ἀρβανιτόπουλοσ Ἀπ. 92, 94, 103, 112, 119, 120, 125, 131, 154, 171, 182.
 Ἀργολίσ 146, 149, 161.
 Ἄργοσ 150.
 Ἀργυρόπουλοσ Γ. 220.
 Ἄρειοσ Πάγοσ 29, 246.
 Ἄρετούσασ σπηλιά 86.
 Ἀριστόφρων Π. 199.
 Ἀρίφ Μουφιτ Μανσέλ 196.
 Ἀρκαδία 90, 92, 168, 182.
 Ἀρκίνα 284.
 Ἄρνη 151.
 Ἀρνίθα Ρόδου 173.
 Ἀρσάκησ Ἀπ. 325.
 Ἀρσένιοσ ἀρχιμανδρίτησ 220.
 Ἄρτα 56, 154.
 Ἄρτεμισ: Ἄγροτέρα 85· Αὐλιδεία 151, 153· Βραυρωνία 137· Μουνιχία 130· Ταυροπόλοσ 134.
 ἀρχαιοκαπηλία 31, 49.
 Ἀρχαιολογικά Ἀνάλεκτα ἐξ Ἀθηνῶν 193.
 Ἀρχαιολογική Ἐπιτροπή 22, 213 — Διεθνήσ 333 — ΚΠόλεωσ 325, 333.
 Ἀρχαιολογική Ἐφημερίσ 45, 80, 190, 328.
 ἀρχαιολογική νομοθεσία 337.
 Ἀρχαιολογική Σχολή Ἀ. Ἐτ. 101, 120.
 Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία 12, 21.
 Ἀρχαιολογικό: Δελτίο 193, 282· Μουσεῖο 330· Συνέδροιο Διεθνήσ 336· Ταμεῖο 116, 332.
 Ἀρχαιολογικόσ Σύλλογοσ 101, 195.
 ἀρχαιοτήτων ἔγγραφα 337.
 Ἀρχάνεσ 162, 173, 177, 185.
 ἀρχεῖο Ἀ. Ἐτ. 194, 195.
 Ἀρχηγέτισ Ἀθηνᾶ 59, 61.
 Ἀρχιλόχειον Πάρου 142.
 Ἀσέα 151.
 Ἀσκηταριὸ 138.
 Ἀσκληπιεῖο: Ἀθηνῶν 47, 50, 275· Πειραιώσ 61.
 Ἀσκληπιοῦ Ἐπιδαύρου ἱερό 71.
 Ἀστακόσ 310.
 Ἀστεροσκοπεῖο 10.
 Ἄστροσ 246.
 Ἀσώπιωσ Κ. 29, 30, 32, 248, 274, 315, 319.
 Ἀτρέωσ θησαυρόσ 49.
 Ἀτσαβέσ Ἀναστ. 122.
 Ἀττάλου στοὰ 41, 46, 85, 86, 275, 311.
 Ἀττική, σποραδικά — ἐπιγραφέσ 39.
 Αὐγοῦστου και Ρώμησ ναὸσ 25.
 Αὐλιδεία Ἄρτεμισ 153.
 Αὐλίσ 151.
 Αὐλωνάρι 134.
 Αὐστρία 244.
 Αὐστριακό Ἀρχαιολογικό Ἰνστιτοῦτο 151, 168, 270.
 Ἀφέσιοσ Ζεὺσ 71.
 Ἀφροδίσιο Ψωφίδοσ 168.

- Ἐφροδίτη: ἱερὸ στὸ Δαφνί 71, 133· — Ἐρυκίνη 182.
 Ἐχθαίρα 130, 134, 151.
 Ἐχελῶος 154.
 Ἐχιλλόπουλος Εὐ. 325.
 Ἐχλαδιῆς Σητείας 162.
 ἄψις Γαλερίου 140.
- Βαβρίτσας Ἄ. 158, 159, 172, 183.
 Βαθύπετρο 142, 162.
 βαλανεῖο: Ἐπιδαύρου 92· Ὀλυμπείου 137.
 Βαλασσόπουλος Ἰω. 56.
 Βαλλιάνος Ἄ. 325.
 Βαλλιέρης Ἱερ. 325.
 Βαμβακοῦ 284.
 Βάμβας Νεόφ. 37, 319, 320.
 Βαρβάκειο 42, 81, 105, 238, 267, 310· — Ἀθηνᾶ 58.
 βαρβαρωνυμιαί 119.
 Βαρβάσινα 290.
 Βαρβίτσα 279, 281.
 Βαρούχα Εἰρήνη 323.
 βάση: ἀγάλματος Ἀγρίππα 206· ἀγάλματος Νεμέσεως Ραμνοῦντος 168, 179, 180.
 Βάσης Σπ. 107, 266, 272, 273, 274, 316.
 Βασίλης ἀνάγλυφο 87.
 Βασιλείου Ἄλ. 81.
 βασιλική: Αἰγιοσθένων 149· Ἀμφιπόλεως 182· Ἀφω-
 τής 173· ἄγ. Ἀχιλλείου 172· Βραυρῶνος 137, 144·
 Βυζαρίου 162· Γλυκεῶς 171· ἄγ. Δημητρίου Ν.
 Ἀγχιάλου 171· Ἐρμιόνης 150, 168· Ἱεράπετρας
 173, 185· Ἰλισοῦ 137· Ἰοβιανοῦ 159· Κεφάλου 154,
 170· Κλαυσειοῦ 154· Κρανεῖου 168· Κρατήγου 159·
 Κυπαρίσσου 150· Λεχαιῶν 149· Μαστιγάρη 159·
 Μύτικα 169· Ὀλοῦντος 162· Ὀλυμπείου 137· Ὀ-
 νυθῆ 162· Παλαιόπολης 134· Πανόρμου 142, 162·
 Παραμυθιάς 154· Σκουτέλας 149· Τηγαίου 150·
 Φιλιατρῶν 151.
 Βασιλική Τυπογραφία 246.
 βασιλικοὶ τάφοι Μυκηνῶν 51.
 βασιλικὸς ἐπίτροπος 83.
 Βάσσης Φιγαλείας 101, 151.
 Βαφειὸ 71, 284.
 Βάφα σχολεῖο 267.
 Βάχλια 290.
 Βελιγράδι 264, 265.
 Βελουδίου Μ. 323.
 Βέλτσος Γ. 132, 163, 165, 178, 195, 210, 304, 305, 313,
 314.
 Βενδίδειο Πειραιῶς 28.
 Βενιαμὴν ἀρχιμανδρίτης 325.
 Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος 264.
 Βερὰν Ἐπισκοπὴ 162.
 Βεργίνα 156, 178, 183.
- Βερδελεῆ Ἐλένη 13.
 Βερδελεῆς Ν. 140, 149, 150, 154.
 Βερολίνο 253, 276, 279, 286, 297, 307.
 Βερσάκης Φρ. 112, 116, 119.
 Βιάννος 162, 186.
 βιβλιοθήκη Ἀδριανοῦ 60, 65, 97, 137, 252, 275, 311.
 βιβλιοθήκη: Ἄ. Ἐτ. 193, 194, 336· Βουλῆς 293· Ἐ-
 θνικὴ 248· Ὄθωνος 264· Μαρασλῆ 274.
 Βιέννη 18, 109, 244, 246, 247, 248, 250, 256, 289.
 Βικέλας Δ. 321.
 Βισάρης Ἰω. 206, 268, 269.
 Βλαστός: Ἀντώνιος 54· Μιχαὴλ 133, 136, 317, 325.
 Βλαχία 248, 250.
 Βλάχος Ἄγγ. 186, 318, 321.
 Βλαχούτσος Γ. 220.
 Βοϊδοκοιλιά 151, 168, 182.
 Βοιωτία 54, 55, 92, 112, 119, 168, 279, 293.
 Βοκοτόπουλος Π. 169, 171, 182.
 Βολμιδία 151.
 Βολονάκης Μ. 123, 132, 143, 173, 317.
 Βόλος 92, 94, 286.
 Βόννη 297.
 Βορέας Θ. 132, 163, 317, 321.
 Βόρειο ὄρος 112.
 Βόσπορος 260.
 Βοτζάρης Κ. 220, 247.
 Βότση Κ. 182.
 Βουδούρης Δ. 220.
 Βουκουρέστι 248, 253.
 Βούλγαρης Δ. 56.
 Βούλγαροι 120.
 βουλευτήριο: Ἀθηνῶν 38, 111, 235, 236· Κασσώπης
 157.
 βουλευτικὸν 246, 301.
 Βουλπιώτης Δ. 260.
 Βούρβουρα 134, 151.
 Βουρνάζος Ἄ. 196.
 Βοῦρος Ἰω. 37, 320.
 Βρανᾶ 145, 166.
 Βρανέζι 92.
 Βρανούσης Α. 195.
 Βραυρῶν 63, 137, 138, 141, 142, 144, 145, 146.
 Βρετανικὸ Μουσεῖο 29, 31, 32.
 βυζαντινοὶ ναοί: Β. Ἡλείου 119· Ἀθηνῶν 88.
 Βυζάντιος Σκαρλάτος 33, 35, 37, 38, 39, 222, 260, 261,
 274, 314, 315, 320.
 Βυζάρτιο 162.
 βωμὸς Πεισιστράτου νεωτέρου 54.
- Γαζῆς Ἄνθ. 272, 273.
 Γάζι 162.
 Γαλανόπουλος Ἄγγ. 186, 318.

- Γαλατάκι 150.
 Γαλέριος 140.
 Γαλλία 297.
 Γαλλική 'Αρχαιολογική Σχολή 30, 124, 237.
 Γαρδικας Γ. 116, 119, 123, 124, 317.
 Γενική Διοίκησης Δωδεκανήσου 159.
 Γενική Έφημερίς τῆς Ἑλλάδος 204, 246.
 Γενική Έφορεία τῶν Ἀρχαιοτήτων 91, 105, 193, 252, 262.
 Γεννάδιος Γ. 25, 32, 37, 39, 220, 245, 253, 313, 315, 319, 320.
 Γεράκι 134, 301.
 Γερμανία 246, 260, 276, 284, 307.
 Γερμανικὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτούτο 13, 48, 124, 199, 237, 270· — Βερολίνου 166, 197.
 γέφυρα ἑλευσινιακοῦ Κηφισοῦ 140.
 Γεωργακόπουλος Κ. 197, 321.
 Γεωργιάδης Ἀθ. 111, 115, 116, 316.
 Γεωργικόπουλος Κ. 196.
 Γεώργιος Α' 60, 266, 270.
 Γεώργιος Β' 98, 122, 124, 129, 132, 142, 196, 197, 199, 200, 313.
 Γεωργουτζος Π. 122.
 Γιαλούρης Ν. 151, 168, 177, 182, 186, 318.
 Γιαμαλίδης Χρ. 105.
 Γιαννόπουλος Π. 46, 82, 316.
 Γιαννουλάτου Ἀρτεμισία 194.
 Γιαννούλης Β. 108, 316.
 γιγάντων στοὰ 40, 86, 117.
 Γιούχτα 142, 173, 177, 185.
 Γκλά (Ἄρνη) 151, 152, 182.
 Γλαράκης Γ. 33, 37, 38, 39, 221, 222, 234, 236, 237, 256, 258, 268, 313, 320.
 Γληνὸς Δ. 122, 317.
 Γλυκὺ 154.
 Γοργοῦς ἀέτωμα 116.
 Γοττίγγη 256.
 Γούδας Μ. 129, 317.
 Γουδι ἐπανάσταση 109.
 Γουλιέλμος Β': Γερμανίας 96, 116· Ὀλλανδίας 325.
 Γραμματικὸ Τήνου 172.
 Γραμματικόπουλος Κ. 82, 316.
 γραφεῖα Ἀ. Ἐτ. 40, 102.
 Γραφεῖο Δημοσιευμάτων Ἀ. Ἐτ. 194.
 Γρηγοράκης Γ. 321.
 Γρηγορίου Θεολόγου ναὸς 125.
 Γρόττα 141, 184.
 Γύθειο 71.
 γυμνάσιο: Ἐπιδαύρου 92· Ἐρετρίας 120.
 Δαβάρας Κ. 162, 174.
 Δάκαρης Σ. 13, 140, 154, 156, 170, 182.
 δάνειο Ἀ. Ἐτ. 328.
 Δαύλια 279.
 Δαφνηφόρος Ἀπόλλων 95, 112, 113, 158.
 Δαφνὶ 71, 74, 98.
 Δεκουλάκου Ἰφιγένεια 182.
 Δεληβορριάς Ἄγγ. 13.
 Δεληγιάννης Π. 220, 246.
 Δέλτα Πηνελόπη 293, 298.
 Δελφοὶ 239, 279.
 Δενδρά 149.
 Δενδρινὸς Δ. 220.
 Δεξιλέω εὕρεση στήλης 44.
 Δεσπίνη Αἰκατερίνη 172, 183.
 Δεσπίνης Γ. 168, 172.
 Δεσποίνης ἱερὸ 290.
 Δεσποτικὸ 95, 286.
 Δήλεσι 46.
 Δηλιγιάννης Θ. 253, 325.
 Δήλιον 71, 112.
 Δήλιον Πάρου 172.
 Δῆλος 56, 96, 279.
 Δημαρᾶς Κ.Θ. 13, 250, 253, 270, 275.
 Δημήτηρ 62, 63, 92.
 Δημητριάδης: Ἀθανάσιος 54· Κωνσταντῖνος 289.
 Δημητριάς 119, 125.
 Δημητριάς ταφικὸ μνημεῖο 46.
 Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς 119, 125.
 Δημητρίου Ἰω. 54, 81, 206, 328.
 Δημητσάνα 112, 276, 286, 289, 297.
 Δῆμος: Ἀθηναίων, Ἐρμούπολιτῶν, Πειραιέων 325.
 Δημόσιο Σῆμα 46.
 δημοτικὸ νοσοκομεῖο Ἀθηνῶν 248.
 Διαμαντοπούλου Ἀγνή 323.
 Δίβριτσα 290.
 Διγενῆς Μ. 321.
 Διεύθυνση Ἀναστηλώσεως 145.
 Διμήνι 71, 93, 94, 286.
 Διογείτονος ταφικὸς περίβολος 181.
 δίοικος Κορίνθου 148, 149, 150.
 Δίον 131, 157, 178, 183.
 Διονυσιακὸ θέατρο 23, 41, 43, 85, 129, 137, 199, 275· — ὡς ἔμβλημα τῆς Ἀ. Ἐτ. 204.
 Διονυσίου μνημεῖο στὸν Κεραμεικὸ 86.
 δίπλωμα Ἀ. Ἐτ. 23, 206, 207, 208, 209, 210.
 Δίπυλον 46, 54, 275.
 Δίστομο 92.
 Δοκὸς Γ. 33, 222.
 Δομνάνδος Κ. 25, 32, 220, 247, 315.
 Δοντᾶς Γ. 144, 159, 173, 176, 177, 178, 186, 310, 314, 318.
 Δορύστολον 264.
 Δόσιος Κ. 321.
 Δουκάκη Εὐανθία 323.

- Δούκας Νεόφ. 264.
 δούκισσα Πλακεντίας 246.
 δοῦξ De Luynes 32.
 Δούπιανη Μετεώρων 131.
 Δραγατσάνι 245, 246.
 Δραγάτσης Ἰάκ. 61, 62, 86, 112, 117, 120, 123, 124, 125, 129, 131, 132, 133, 293, 296, 315, 317.
 Δραγούμη Ἐλίζα 323.
 Δραγούμης: Νικόλαος 9, 32, 56· Στέφανος 56, 83, 84, 116, 316, 323· Φίλιππος 321.
 δραμάτων ἀρχαίων διδασκαλία 333.
 Δρανδάκης Ν. 140, 150, 168, 179.
 Δραχμάνι 92, 112.
 Δρῆρος 132.
 Δροσίνης Γ. 293.
 Δροσόπουλος Ἰω. 196.
 Δρόσος Δρ. 220, 245.
 Δυοβουνιώτης Κ. 132, 133, 196, 317.
 Δωδεκάνησος 161.
 Δωδώνη 119, 131, 154, 156, 170, 182.
 Δώρα τῆς Ἰστρίας 323.
 Ἐβρεόκαστρο (φρούριο τοῦ Ραμουῦντος) 70.
 Ἐβρος 184.
 ἔγγραφα περὶ ἀρχαιοτήτων 337.
 ἐγκύκλιος τῶν καθυστερούντων 28.
 Ἐθνική: Βιβλιοθήκη 248· Τράπεζα 32.
 Ἐθνικό: Λαχεῖο 178· Μουσεῖο 28, 81, 260, 282, 297, 307· Πανεπιστήμιο 325.
 εἰκόνα μαρμάρηνη Στ. Κουμανούδη 267.
 Εἰλειθυίας σπήλαιο 131.
 Εἰρήνη πριγκίπισσα 197.
 Ἐκάτης ἱερό 61.
 Ἐκατονταετηρίς Ἄ. Ἐτ. 135, 195, 196.
 ἐκκλησίες: Μετεώρων 99· Μυστρά 97.
 ἔκμαγεῖα: γλυπτῶν Παρθενῶνος 31, 32· ζωφόρου ναοῦ Φιγαλείας 33· ἔκμαγειῶν μουσεῖο 333.
 Ἐλάτεια 92, 112.
 Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο 136.
 Ἐλένη πριγκίπισσα 104.
 Ἐλευθερές 133.
 Ἐλευσίς 48, 58, 62, 65, 67, 87, 117, 130, 133, 140, 141, 147, 148, 179, 238, 286, 304, 307.
 Ἐλευσίς Ἀρκαδίας 71.
 Ἐλληνας: Ἰασίου· ἐν Καλκούτῃ· Μαγχεστρίας· Σερβίας 325.
 Ἐλληνική Κοινότης ἐν Λονδίῳ 325.
 Ἐλούντα 162.
 ἐμβλημα -ατα Ἄ. Ἐτ. 135, 204, 205· ἐμβλήματα δήμων 262.
 Ἐμμανουήλ Ἐμμ. 196.
 Ἐμπρός, ἔφημ. 115.
 Ἐξαρχόπουλος Ν. 129, 132, 133, 317.
 Ἐξηκτίας 140.
 Ἐπάνω Σκάλα Μυτιλήνης 159.
 ἐπίγραμμα Φρασικλείας 235.
 ἐπιγραφές Ἀκροπόλεως 35.
 Ἐπίδαυρος 10, 55, 71, 75, 90, 92, 107, 119, 124, 130, 140, 142, 211, 238, 239.
 ἐπιδημία στὴν Ἀθήνα 39, 56.
 Ἐπικούριος Ἀπόλλων 54, 101, 151.
 ἐπιμελητής: Μουσείων Ἄ. Ἐτ. (Ἀθ. Κουμανούδης) 55· πρόσληψη ἐπιμελητῶν 105, 331.
 Ἐπισκοπὴ Πεδιάδος 162.
 ἐπιστάτης τῶν ἐν Ἀθήναις ἀρχαιοτήτων 250.
 Ἐπιστημονικὸς Σύλλογος 245, 253, 260, 268.
 Ἐπιτροπὴ Συντηρήσεως Μνημείων Ἀκροπόλεως 178, 307.
 Ἐπιτροπὴ τῶν Φιλαρχαίων 11, 46, 47, 325.
 Ἐράτυνα 131.
 Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας 193.
 Ἐρεσὸς 131.
 Ἐρέτρια 71, 95, 112, 113, 120, 158, 172, 184, 284, 286.
 Ἐρέχθειον 25, 30, 31, 32, 35, 38, 96, 197.
 Ἐρλάγγη 237, 289.
 ἐρμαϊκὲς στήλες ἀγ. Δημητρίου Κατηφόρη 43.
 Ἐρμιόνης βασιλικὴ 150.
 Ἐρμούπολη 304.
 Ἔστια, περιοδ. 293.
 Ἐταιρεία: Ἀρχαιολογικὴ τοῦ 1832, 11· Φιλεκαπαιδευτικὴ 10· Φιλόμουσος 248.
 ἔτος ἀρχαιολογικὸ 24, 56.
 Εὐαγγελίδης: Δημήτριος 105, 125, 131, 143, 154, 159, 163, 196, 317· Μαργαρίτης 115, 116, 317.
 Εὐβοία 95, 112, 120, 139, 159, 184.
 εὐεργετῶν στήλη 326.
 Εὐμένους στοὰ 44, 275.
 Εὐμορφόπουλος Ζ. 35.
 Εὐρυτανία 154.
 Εὐστρατιάδης Π. 27, 37, 38, 39, 42, 43, 58, 80, 82, 103, 193, 195, 235, 237, 243, 260, 262, 281, 315, 319, 320, 335.
 Εὐταξίας Λ. 196.
 Ἐφεσος 125.
 ἔφηβος Ἀντικυθήρων 92.
 Ἐφημερίς Ἀρχαιολογικὴ 22, 24, 190, 191, 192, 193, 250.
 Ἐφορεία Ἄ. Ἐτ. 21, 22.
 ἔφοροι Ἄ. Ἐτ. 80, 101, 105.
 ἔφορος τοῦ Κεντρικοῦ Μουσείου 252.
 Ἐφραίμογλου Λ. 186, 318.
 Ἐφύρα 158, 171, 182.
 Ἐχέλου ἀνάγλυφο 87.

Ζαγορά: ἄνδρου 172· Πηλίου 264.
 Ζάκρος 162, 173, 176, 185.
 Ζάκυνθος 266.
 Ζάππειον 10, 64, 268, 270.
 Ζαρίφεια διδασκαλεία 284.
 Ζαρίφης: Γεώργιος 136, 317· Νικόλαος 143, 325.
 Ζαφειρόπουλος: Νικόλαος 151, 154, 159, 173, 177, 185, 186, 318· Στέφανος 325.
 Ζαφειροπούλου Φωτεινή 184.
 Ζαχαριάδης Γ. 264.
 Ζέα 47, 61, 62, 86.
 Ζέζος Δ. 39.
 Ζέπος Π. 163, 178, 186, 307, 309, 310, 313, 314, 318.
 Ζεύς: Ἄφειος 71· Νόμιος 92· — Ἀγαμέμνων 150· Πιθανῶς ὁ «Μεγάλος Θεὸς» 112· ναὸς τοῦ Διὸς στὶς Μπάμπες 151.
 Ζησίου Κ. 116, 119, 120, 123, 317.
 Ζοῦ Σητείας 162.
 Ζυγομαλᾶς Ἄ. 124, 317, 321.
 Ζωγράφος: Ἰωάννης 321· Σόλων Χρηστάκη 325· Χρηστάκης 325.
 Ζώης Ἄ. 173, 185.

 Ἡγεμῶν Σάμου 331.
 Ἡλίου Ἀλεξάνδρα 323.
 Ἡλις 151, 168, 182.
 ἡμερολόγιο, -α: ἀνασκαφῶν Στ. Κουμανοῦδη 275· ταξιδιοῦ Κ. Μπέλλιου 248· ἀνασκαφῆς Γ. Οἰκονόμου 125.
 Ἡπειρος 119, 125, 131, 134, 140, 154, 170, 182· — Βόρειος 119.
 Ἡπίτης Π. 23, 24, 220, 246, 315.
 Ἡραῖο Σάμου 89, 96.
 Ἡραίου Ἄργους θολωτὸς τάφος 49, 279.
 Ἡράκλειο 131, 142, 162, 173.
 Ἡράκλειον Ἀλυζίας 119.
 Ἡρακλέους πυρὰ 246.
 Ἡρας ναὸς = στοᾶ τοῦ Ἀττάλου 42.
 Ἡφαιστίδης Ἄ. 325.

 Θαύλιος Ζεὺς 131.
 θέατρον: Γυθείου 71· Διονύσου 23, 25, 28, 41, 43, 85, 129, 137, 199, 275· Δωδώνης 156· Ἐπιδαύρου 75· Ἡλίδος 151, 168· Κασσώπης 157· Μυτιλήνης 159· Ραμνοῦντος 72· Τραχῶνων 179.
 Θέμελης Π. 172, 184.
 Θεοδωράκης Δ. 220.
 Θεολογικὴ Σχολὴ 245.
 Θεοφανόπουλος Δ. 108, 123, 314, 316.
 Θεοχάρης: Δημήτριος 137, 139, 141, 144, 154, 158, 170· Νικόλαος 20, 32, 220, 244.
 Θέρμος 91, 92, 130, 182, 293.
 Θεσπιεῖς: πολυάνδριον 71· Δηλίου 112.

Θεσπιεὺς 282.
 Θεσπρωτία 154, 158, 171.
 Θεσσαλία 56, 92, 112, 119, 125, 131, 134, 139, 140, 149, 154, 169, 182, 256, 286.
 Θεσσαλονίκη 120, 134, 137, 139, 140.
 Θῆβαι 112, 124, 125, 130, 279.
 Θῆβαι Φθιώτιδες: βλ. Νέα Ἀγχίαλος.
 Θηβαῖοι τροπαῖον ἐστήσαντο 155.
 Θήρα 52, 141, 159, 166, 172, 173, 174, 175, 185.
 θησαυρός: Κρατήγου 159· Τίρυνθος 119.
 Θησεῖον 28, 252.
 Θισοᾶ 112, 297.
 Θόλος: Ἀγορᾶς 38· τουρκικὸς Ἐρεθθείου 30.
 θολωτὸς τάφος: Ἡραίου Ἄργους 49, 279· Μαραθῶνος 145.
 Θορικὸς 63, 73, 279.
 Θράκη 141, 158, 172, 183, 284.
 Θρασύλλου μνημεῖο 25.
 Θραψιάδης Ἰω. 130, 133, 144, 151, 152.
 θριγκὸς ναοῦ Νεμέσεως Ραμνοῦντος 180.
 θρόνος Ἀπόλλωνος Ἀμυκλαίου 71.
 Θωμαῖδης Δ. 220.

 Ἰακωβίδης: Γεώργιος 206, 285· Σπυρίδων 144, 147, 152, 168, 170, 179, 182.
 Ἰάσιο 260· Ἰασίου Ἐλληνες 325.
 Ἰατρίδης Ἀθ. 211.
 Ἰδαῖον ἄντρον 11, 162, 178, 185, 186.
 Ἰδεολογία ἀρχαιολογικὴ 17.
 Ἰδρυμα Ψύχα 325.
 ἰδρυση Ἄ. Ἐτ. 18, 22· ἰδρυτῆς Ἄ. Ἐτ. 337.
 Ἰερά Ὀδὸς 71, 133.
 Ἰερά Σύνοδος 245, 260.
 Ἰεράπετρα 185.

 ἰερό: Ἄδη 154, 158· Ἀθηνᾶς Ἰτωνίας 168· Ἀθηνᾶς Σουνίου 87· Ἀλεξάνδρας-Κασσάνδρας 150· Ἀμφιαράου Ραμνοῦντος 63· Ἀμφιαράου Ὠρωποῦ 290· Ἀπόλλωνος Μαλεάτα 92, 140, 168, 179· Ἀπόλλωνος Τυρίτα 112· Ἀρτέμιδος Αὐλιδείας 151· Ἀρτέμιδος Βραυρωνίας 137, 145· Ἀρτέμιδος Μουνιχίας 130· Ἀρτέμιδος Ταυροπόλου Ἰκαρίας 134· Ἀσκληπιοῦ Ἐπιδαύρου 71, 90, 124, 140, 282· Ἀφροδίτης Δαφνίου 71, 133· Ἀφροδίτης Ἐρुकίνης 182· ἰερά Γορτυνίας 151· Δεσποίνης 290· Δήμητρος Ἀρβαντιτοκρασιᾶς 92· Διὸς Ἀγαμέμνωνος 150· Διὸς Θαυλίου 131· Διὸς Νομίου 92· εἰδώλων Μυκηνῶν 169, 170· Ἐκάτης 61· Ἰσίδος Δίου 183· Κλοπεδῆς Λέσβου 131· κορυφῆς Γιούχτα 173· Κυβέλης Μοσχάτου 166· «Μεγάλου Θεοῦ» 112· Μουσῶν 71· Νεμέσεως 63, 70, 166, 179· Παγκράτους 144· Ποσειδῶνος Σουνίου 87· Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς ὄρους Βορείου 112· Σύμης Βιάννου 173.

- ιερολοχίτες Θηβαῖοι 49.
 Ἰθάκη 120, 185.
 Ἰκαρία 134.
 Ἰλισὸς 61, 85, 137, 144.
 Ἰμβραήμ Ἐφένδη (πολυάνδριον) 92.
 Ἰόνιος Ἀκαδημία 245, 248.
 Ἰουλία Μαμαία 150.
 Ἰουλιανὰ 266.
 Ἰππαρέτη 46.
 Ἰπποκράτης Κλάδος Ἀ. 220, 247.
 Ἰταλία 246, 247, 297.
 Ἰτωνος 95.
 Ἰωάννης τοῦ Γλύξμπουργκ 267.
 Ἰωάννινα 140.
 Ἰωαννίτης 100.
 Ἰωάννου Φίλιππος 40, 42, 56, 206, 248, 262, 263, 264, 267, 268, 279, 313, 325, 336.
 Ἰωλκὸς 154.
 Ἰωνίδης Κ. 35, 36, 325.
 Καβάλα 131, 134.
 Καβαδίας Π. 12, 27, 28, 50, 55, 58, 60, 71, 75, 80-86, 89, 92, 96, 101, 103, 105, 107-109, 111, 115-117, 119-122, 124, 128, 130, 135, 140, 168, 209-211, 229, 230, 244, 282, 283, 297, 307, 315, 316, 336.
 Καδμεῖον 124, 130.
 Καζάζης Ν. 108, 316.
 Καισαριανή 137.
 Καλάβρυτα 119.
 Καλαμάτα 292.
 Καλαμίτσα 131, 134.
 Καλαμπάκα 131.
 Κάλκος Π. 39, 320.
 Καλκούτας Ἑλληνας 325.
 Καλλίας Κ. 321.
 Καλλιγᾶς: Μαρίνος 134, 177, 178, 318· Πέτρος 315, 320.
 Καλλιθέα Πατρῶν 168, 182.
 Καλλιμάχης Ἀλ. 260.
 Καλλιπολίτης Β. 141, 157, 159, 162, 177, 178, 186, 318.
 Καλλιτσούνακις Ἰω. 163, 165, 196, 318, 321.
 Καλλιφρονᾶς: Δημήτριος 39, 313· Μιχαήλ 47.
 Καλλονὴ Λέσβου 131.
 Καλογερίκου (Βελουδίου) Μαρία 323.
 Καλογεροπούλου Ἀθηνᾶ 336.
 Καλοκύρης Κ. 162.
 Καλόπαις Εὐ. 243.
 Καλούτσης Ἰω. 96.
 Καμάρι Θήρας 279.
 Καμπιτογλου Ἀ. 147, 172, 182.
 Κάμπος Λακωνικῆς 284.
 Καμπούρογλους Δ. 71, 74, 80.
 Καναδικὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτοῦτο 182.
 Κανακάρης Ροῦφος Λουκάς 321.
 Κανάλι τοῦ Αἰτωλικοῦ 154.
 Κανελλόπουλος Παῦλος 177, 186, 318.
 Κανθάρου λιμὴν 62.
 καπανεὺς (ὁ κασμὰς τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Ἀρβανιτόπουλου) 125.
 Καποδίστριας Ἰω. 17, 56, 245, 246, 250, 253.
 Κάρ Φορωνέως 71.
 Καραβίας Ἰππ. 196.
 Καραμανλῆς Κ. 144, 178.
 Καραμάνος Γ. 33, 35, 37, 39, 42, 46, 220, 222, 245, 315, 319, 320.
 Καραμητρος Ἰω. 141, 147.
 Καραμούζης: Γεώργιος καὶ Ἰωάννης 264.
 Καραπάνος Κ. 119, 131.
 Καραγάλιος Θεμ. 105.
 Καρβελᾶς Γ. 105.
 Καρδάκι 173.
 Καρδάρᾳ Χρυσούλα 151, 182.
 Καρέτσου Ἀλεξάνδρα 173, 185.
 Καρολίδης Π. 107, 129, 316.
 Καροῦζος Χρ. 122, 134, 143, 163, 165, 307, 318, 323.
 Καρούζου Σέμνη 177, 178, 307, 314.
 Κάρπαθος 173.
 Καρούνης Χαρ. 220, 246.
 Καρυστία 279.
 Καρύτα Δίου 157.
 Κασσάνδρας ἱερό 150.
 Κασσώπη 154, 157, 171, 182.
 Καστέλλι Χανίων 174, 186.
 Καστοριά 245.
 Καστόρχη Σοφία 289.
 Καστόρχης Εὐθ. 12, 30, 39, 40, 42, 46, 49, 56, 82, 206, 221, 222, 229, 243, 276, 277, 292, 313, 315, 336.
 Καστράκι 131.
 Καστρί 162.
 Καστρίτσα 140, 154.
 Καστριώτης Π. 92, 105, 108, 111, 112, 116, 117, 123, 124, 129, 133, 244, 317.
 Κάστρο Σερρῶν 131.
 καταγραφὴ ἀρχαίων 39.
 κατάλογοι μουσείων Ἀ. Ἑτ. 195.
 κατάλογος Βιβλιοθήκης Ἀ. Ἑτ. 194, 336.
 Καταπολιανὴ Πάρου 159.
 Κατριβάνος Ἀθ. 115, 116, 123, 316.
 Κασσαμπᾶς 162.
 Κατσιράκη Χρυσούλα 13, 14.
 Κάτω Ζάκρο 162.
 Καφταντζόγλου Λύσ. 39, 40, 42, 82, 315.
 Κέας λέων 54.
 Κεραμεικὸς 10, 44, 46, 59, 85, 86, 111, 197, 275, 279,

- 297, 336.
 Κεραμόπουλλος Ἐντ. 112, 117, 118, 119, 121, 130, 131, 132, 134, 137, 196, 197, 317, 336.
 Κέρκυρα 18, 112, 134, 146, 159, 173, 248, 250, 310.
 Κεφαλαῖς Γ. 83.
 Κεφάλι Βιάννου 162.
 Κεφαλληνναίου Εὐγενία 13.
 Κεφαλληνία 120, 142, 162, 175, 245, 282, 301.
 Κεφαλόβρυσο 151.
 Κέφαλος 154, 170.
 Κηφισιά 35, 36, 42.
 Κηφισὸς ἐλευσινιακὸς 140.
 Κιάτο 130.
 Κιτσίκης Ν. 196.
 Κλαζομενῆς 125, 127, 297.
 Κλαύσειο 154.
 Κλεάνθης Στ. 10, 32, 220, 246.
 Κλήδης Γ. 264.
 Κλοπεδὴ Λέσβου 131.
 Κλυταιμνήστρας τάφος 28.
 Κοζάνη 141, 157, 248, 264.
 Κοθρεᾶ 282.
 Κοινότης Ἑλληνικὴ ἐν Λονδίῳ 325.
 Κοκκίδης Δ. 56, 316.
 Κοκκινιά Παλαιά 140.
 Κόκκου Ἀγγελικὴ 13, 336.
 Κοκκῶνης Ἰω. 17, 23, 25, 30, 33, 37, 220, 222, 245, 312, 315, 320.
 Κόλλιας Ἡλ. 173.
 Κομπατῆς Ἀ. 23, 25, 32, 220, 245, 315.
 Κονδάκης Ἰω. 49, 243.
 Κόνιαρης Ἰω. 315.
 Κονιδάρης Γερ. 321.
 Κονσολάκη Ἐλένη 13.
 Κοντῆς Ἰω. 142, 159, 163, 166, 173, 176, 177, 318.
 Κοντογιαννάκης Ἰωάννης καὶ Νικόλαος 325.
 Κοντολέοντος Εὐρυδίκη 13.
 Κοντολέων Ν. 134, 141, 159, 163, 165, 177, 307, 308, 314, 318.
 Κοντόπουλος Ἀλ. 206.
 Κοντόπουλος Κ. 91, 92.
 Κόντος Κ. 267.
 Κοντόσταυλος: Ἀλέξανδρος 56, 82, 83, 206, 208, 279, 280, 313· Ὁθων 325.
 Κόρη: Περσεφόνη 63· ἀρ. 668 Ἀκροπόλεως 260· ἀρ. 682 Ἀκροπόλεως 60.
 Κόρη τῶν Ἀθηνῶν 250, 252.
 Κορησία 159.
 Κορινθία 71, 130, 149, 150, 161.
 Κορινθιακὸς κόλπος 150.
 Κόρινθος 52, 76, 101, 148, 149, 150, 279, 293.
 Κορομάντζος Ἐπ. 55, 71, 243.
 Κορομηλᾶς Δ. 315.
 Κορρές: Γεώργιος 168, 182· Στυλιανὸς 165, 177, 318.
 Κορυφάσιο 151.
 Κορωνάιος Π. 321.
 Κορώνεια 168.
 Κοτζιάς: Κωνσταντῖνος 197· Νικόλαος 137, 144.
 Κοτιώνη Ρέα 195.
 Κουβελάκης Γ. 321.
 Κουγέας Σωκρ. 121, 132, 163, 317.
 Κούζης Ἀρ. 143, 163, 317.
 Κουκουλῆς Φ. 196.
 Κουκούλη Χάιδω 183.
 Κουκουνάρα 151.
 Κουκουναριῆς 172, 185.
 Κουλουρής Ἰω. 211, 283.
 Κουμανούδη: Ἄννα Στ. 266· Δέσποινα Ἀθ. 264· Καντίτσα 264.
 Κουμανούδης: Ἀθανάσιος Στ. 55, 80, 81, 84, 105, 194, 195, 264, 266, 275· Ἰωάννης Ἀθ. 265, 325· Ἰωάννης Στ. 266· Πέτρος Στ. 266, 274, 325· Στέφανος Ἀθ. 9, 12, 37, 39, 41, 42, 45, 47, 50, 54, 56, 76, 80, 83, 84, 85, 143, 193, 194, 195, 206, 208, 230, 234, 235, 238, 243, 244, 247, 260, 264, 266, 267, 268, 269, 270, 272, 273, 276, 279, 301, 315, 319, 320, 323, 335.
 Κουπιτῶρης Π. 43, 92, 243.
 κοῦρος, ὄρος τοῦ Λεονάρδου 292.
 Κουρουιῶτης Κ. 38, 80, 91, 92, 94, 95, 105, 111, 112, 113, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 130, 133, 135, 140, 143, 151, 290, 317, 336.
 Κουτελιέρης Δ. 13.
 Κραννῶν 125.
 Κράτηγος Μυτιλήνης 159.
 κρατήρ Ἐξηκίου 140.
 κρηπίδωμα Παρθενῶνος 58, 59.
 Κρήτη 120, 131, 142, 173, 175.
 Κριτζινέλης Δ. 70.
 Κρόνου ναὸς 61.
 Κτιστόπουλος Κ. 163, 178, 318.
 Κυδωνία 162, 174.
 Κυκλάδες 289, 307.
 Κυνόρτιο 140.
 Κυνουρία 112, 140, 151.
 Κυπαρίσσης Ν. 105, 112, 120, 122, 129, 130, 133, 134, 136, 137, 199, 317.
 Κυπαρισσία 112.
 Κυπάρισσος Μάνης 150.
 Κυριακίδης Στίλπων 293.
 Κυριακὸς ὁ Ἀγκωνίτης 336.
 Κυριακὸς Κ.Θ. 196.
 Κύριλλος: Ἱεροσολύμων 325· Πατρῶν 325.
 Κωνσταντινόπουλος Γρ. 173.
 Κωνσταντινούπολις 29, 246, 248, 250, 253· «Κωνσταν-

- τινούπολις», ἔργο τοῦ Σκ. Βυζαντίου 260· ΚΠό-
 λωως Ἀρχαιολογική Ἐπιτροπή 325· ΚΠόλεως
 Ἀρχαιολογική Σχολή 333.
- Κωνσταντίνου Ἰωάννα 134, 159.
- Κωνσταντίνος, βασιλεὺς 101, 104, 107, 117, 122, 123,
 124, 132, 197, 313, 333.
- Κωνστάντιος ΚΠόλεως 325.
- Κώνστας Δ. 71, 80, 243.
- Κωλέττης Ἰω. 29, 30, 32, 256, 257, 266, 313.
- Κωπαῖς 152.
- Κῶς 159.
- Κωστής Ν. 39, 220, 246, 256, 259, 313.
- Λαδόπουλος Ἰω. 325.
- Λαζαρίδης: Δημήτριος 141, 156, 158, 172, 177, 178,
 182, 183, 318· Παῦλος 13, 154, 170, 171, 182, 186,
 318.
- Λαζαρίδου Νέλλη 13.
- Λάκων Β. 107, 108, 316.
- Λακωνία 71· Λακωνική 284.
- Λαμπρινουδάκης Β. 168, 172, 179, 184, 186, 318, 336.
- Λαμπρόπουλος Ἀλ. 336.
- Λάμπας Δ. 124, 317.
- Λάνδερερ Ξαβέριος 32, 35, 37, 320.
- Λαπούτσι Βραυρῶνος 138.
- Λάρισα 92, 154.
- Λάσκαρις Ν. 122.
- Λαυρεωτικὸς Ὀλυμπος 144.
- λαχειο: οἰκίας Κηφισιάς 35· τῶν Φιλαρχαίων 46, 47·
 ὑπὲρ τῶν Ἀρχαιοτήτων 56, 57, 81, 105, 107, 276,
 328, 330-336· ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου 167· ὑπὲρ
 τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου 106·
 λαχειοὺ συγχώνευση 107, 331· λαχειοφόρο δάνειο
 Ἀ. Ἐτ. 328.
- Λεβαδιεὺς Ν. 220, 246.
- Λεβίδης Δ. 33, 222.
- Λειβαδιά 119.
- Λειψία 245, 265, 286.
- Λεμπέση Ἀγγελική 173, 186.
- Λεονάρδος: Βασίλειος 62, 68, 71, 80, 91, 105, 108, 115,
 116, 117, 123, 124, 129, 130, 132, 133, 195, 206, 208,
 244, 279, 286, 289, 291, 316, 335, 336· Ἰωάννης 286.
- Λεοντάρι 71.
- Λέσβος 131, 173, 260· — λαϊκὴ τέχνη 161.
- Λευκάδα 310.
- Λευκάδια 156.
- Λεῦκτρα 125, 154, 155.
- Λεύκωμα: Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος 336· Ἐκατον-
 ταετηρίδος 337.
- Λέχαιον 149.
- λέων Χαιρωνείας 99, 101.
- Λημναῖος Ἀθ. 206, 211, 286.
- λίθοι Ἀκροπόλεως ἄχρηστοι 29, 38.
- Λίμνη Εὐβοίας 159.
- Λινοτόπι 248.
- Λοβέρδος Σ. 132.
- Λοκρίς 293.
- Λονδίνου ἑλληνικὴ κοινότης 325.
- Λουδοβίκος τῆς Βαυαρίας 256.
- Λουδοβίκος Φίλιππος Γαλλίας 32, 33.
- λουτρό, μουσεῖο τῆς Ἀ. Ἐτ. 32, 33.
- Λύδερς Ὁθων 107, 109, 316.
- Λυκαβηττὸς 10.
- Λύκαιο 92.
- Λυκάκης Ἀλ. 105.
- Λύκαστος 142, 162.
- Λύκειο τῶν Ἑλληνίδων 196.
- Λυκόσουρα 90, 107, 238, 290.
- Λυκούδης Ἐμμ. 108, 316.
- Λυσικράτους μνημεῖο 117, 124.
- Λύτρας Νικηφ. 71, 76.
- Λῶ Αἰκατερίνη 323.
- Λῶλος Δ. 105.
- Μαγχεστρίας Ἑλληνες 325.
- Μαζαρακάτα 121, 142, 297.
- Μάξι Σκιλλουντίας 151, 168, 182, 276.
- Μαζουρίνης Μητροφάνης 325.
- Μακαρόνας Χαρ. 140, 157, 158.
- μακεδόνας νεκροὶ τοῦ 338 π.Χ. 92.
- Μακεδονία 13, 120, 134, 140, 156, 157, 172, 182, 297.
- Μακκᾶ Ξανθίπη 323.
- Μακκᾶς Δ. 82, 84, 107, 111, 124, 316.
- Μακρῆ: Αἰκατερίνη (σύζυγος Κ. Πιττάκη) 250· Θηρε-
 σία (ἡ Κόρη τῶν Ἀθηνῶν) 250, 252.
- Μακρῆς Ν. 325.
- Μακρόπουλος Ἰω. 132.
- Μαλεάτας Ἀπόλλων 92, 140, 168, 179.
- Μαλεβύζιον 173.
- Μάλεμε 162.
- Μάλλια 120.
- Μάμουκας Ἀ. 35, 37, 220, 245, 315, 320.
- Μαμουσιά 182.
- Μανάκης 325.
- Μάνεσι 92.
- Μάνη 150, 168, 182.
- Μανούσακας Μαν. 321.
- Μανούσης Θ. 220, 245, 319.
- Μανσόλας Δρ. 29, 220, 246, 313.
- μαντεῖο Τροφωνίου 119.
- Μαντζουράνης 325.
- Μαντζῶρου Ἐλπὶς 325.
- Μαραγκοῦ Λίλα 185.
- Μαραθῶν 101, 130, 133, 141, 145, 166, 175, 293.

- Μαρινᾶτος Σπ. 122, 131, 136, 142, 151, 162, 163, 166, 172, 173, 175, 177, 185, 317.
 Μαρκόπουλο 145, 235.
 Μαρκόπουλος Ἰω. 83, 325.
 Μαρμάριανη 92, 286.
 Μαρουσίου τύμβος 86.
 Μαρώνια 172, 183.
 Μαστιχάρη Κῶ 159.
 Μαστροκόστας Εὐθ. 145, 154.
 Μαυρίκι Τεγέας 92.
 Μαυρογιάννης Γερ. 56, 82, 316.
 Μαυροδήλεσι 117.
 Μαυροκορδάτος: ἰατρός, πιθανῶς ὁ Δημήτριος 220, 246· Ἀλέξανδρος 264, 266· Γεώργιος 220, 247, 325.
 Μαυρομιχάλης Ἄναστ. 32.
 Μαυροφρύδης Δ. 80, 276.
 Μεγάλη Παναγία 41, 60, 65, 97, 137, 252.
 Μεγάλη Πόρτα 76.
 Μεγαλόπολις 92.
 «Μεγάλος Θεός» 112.
 Μέγαρο 28, 71, 130, 133.
 μέγαρο Ἄ. Ἐτ.: παλαιὸ 102· νέο 163, 164, 337.
 μέγαρο Βαθυπέτρου 142, 162.
 Μέδουσα Πειραιῶς 62.
 Μεθώνη 168.
 Μελαῆς Κ. 321.
 Μελένικο 120, 247.
 Μένανδρος 159, 160.
 Μενάρδος Σ. 133, 317.
 Μενελάιο 92.
 Μενίδι 48, 54.
 Μεντρεσῆς 117, 118.
 Μέσα Λέσβου 173.
 Μεσημβρία 158, 172, 183.
 Μεσθενεὺς Ἐμμ. 29, 30, 315.
 Μεσολωρᾶς Ἰω. 129, 317.
 Μεσολόταμος 154.
 Μεσσηνέζης Ἰω. 56, 316.
 Μεσσήνη 88, 89, 91, 130, 151, 168, 301.
 Μεταξῆς Ἰω. 196, 297.
 Μετέωρα 99, 131.
 Μήθυμα 131.
 Μηλιάδης Γ. 122, 130, 134.
 Μηλιῆς 94.
 Μῆλος 54.
 μητρόπολη: Ἀθηνῶν (μικρὴ) 58· Γόρτυνος 162· Μεσαρᾶς 173· Μυστρᾶ 97· Σερρῶν 131.
 Μητρῶο 38, 235, 236.
 μητρῶο ἐταίρων Ἄ. Ἐτ. 195.
 Μητσόπουλος: Ἡλίας 37· Ἡρακλῆς 320· Χρῆστος 129, 317.
 Μηχαδία 248, 250.
 Μικρά Ἀσία 117, 125, 297.
 Μικρὴ Πρέσπα 172.
 Μινώα Ἄμοργοῦ 185.
 Μιράσγεζης Δημοσθ. 177, 178, 318.
 Μιστριώτης Γ. 107, 109, 111, 115, 116, 122, 123, 206, 286, 288, 291, 314, 316.
 Μιτσὸς Μ. 140, 148.
 Μιχαηλίδης Μύρων 174.
 Μιχαηλίδης-Νουάρος Γ. 186, 318.
 Μολδαβία 260.
 Μόναχο 246, 248, 256, 264, 265, 282, 297, 307, 310.
 Μονεμβασία 150.
 μονή: Καισαριανῆς 137· Παντανάσσης Φιλιππιάδος 171.
 Μοσχάτο 87, 166.
 Μοῦλκι 133.
 Μουνιχία 47, 86, 297· — Ἄρτεμις 28, 130.
 Μουρίκη Ντούλα 186, 318.
 Μουσεῖο 43.
 μουσεῖο: Ἄ. Ἐτ. 31, 42, 54, 81· Ἀκροπόλεως 260, 282· ἐκμαγειῶν 333· Ἐλευσίνος 67· Κεντρικὸν 21· μουσειῶν οἰκοδόμησις 107.
 Μουστοξύδης Ἄ. 17, 18.
 Μουσῶν ἱερὸ 71.
 Μουτσόπουλος Ν. 172.
 μοχλοβόθριον, ὄρος τοῦ Λεονάρδου 292.
 Μπακαλάκης Γ. 131, 134.
 Μπακιρτζῆς Χ. 183.
 Μπαλᾶνος Ν. 96, 100, 101, 133, 143, 301, 317.
 Μπαλῆς Γ. 143, 163, 318.
 Μπαλτανέτο 157.
 Μπαλτατζῆς Γ. 129, 317.
 Μπάμπες 151.
 Μπάρλα Χαρίκλεια 154, 170.
 Μπέλλιος: Ἀλέξανδρος 20, 220, 244· Κωνσταντῖνος 18, 20, 22, 211, 220, 244, 245, 248, 249, 250, 337.
 Μπενάκης Ἄντ. 133, 142, 143, 163, 197, 293, 298, 313, 314.
 Μπέρεκλα 92.
 Μπερναρδάκης Δ. 325.
 Μπικάκη Ἀλίκη 13.
 Μπονάνος Γ. 206.
 Μπόννης Κ. 186, 310, 312, 313.
 Μπορμπουδάκης Ἐμμ. 173.
 Μπούρας Χαρ. 145.
 Μυκηβέρνα 307.
 Μυκῆνες 28, 49, 51, 54, 55, 71, 79, 91, 140, 141, 150, 168, 169, 179, 206, 238, 239, 279, 282, 284, 307.
 Μυλοπόταμος 142.
 Μυλωνᾶ Λέλα 325.
 Μυλωνᾶκος Ἄλ. 115.
 Μυλωνᾶς: Ἀλέξανδρος 321· Γεώργιος 13, 134, 147,

- 148, 150, 168, 169, 170, 176, 177, 178, 179, 304, 306, 314, 315, 318, 321, 325· Κυριακός 58, 61, 80, 82, 85, 107, 194, 316.
- Μυρρινοῦς 145.
- Μυστράς 97, 98, 99, 119, 130, 140, 150.
- Μύτικας 169, 182.
- Μυτιλήνη 120, 131, 159, 160, 161.
- Μῶμος (= Wilamowitz) 203.
- Μῶτος Ἐμμ. 115.
- Ναγός 125.
- Νάξος 96, 112, 134, 141, 159, 172, 184.
- ναός: Ἀθηνᾶς Ἀλέας 92· Ἀπόλλωνος Δαφνηφόρου 95, 112, 113, 158· Ἀπόλλωνος Ἐπικουρίου 100, 151· Ἀπόλλωνος Θέρμου 91· Ἀπόλλωνος Κορίνθου 101· Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας 85· Ἀρτέμιδος Αὐλιδαίας 153· Ἀρχανῶν 177· Γρηγορίου Θεολόγου 125· Διὸς 151· Καρδακίου 173· Κυβέλης 166· Ναγοῦ 125· Νεμέσεως 180· Νίκης 206· Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς 151· Σκιλλοῦντος 151, 168, 182.
- Ναοῦμ Κ. 243.
- Νάουσα 156, 157, 172.
- Ναύπλιο 119, 150, 260, 264, 307.
- Νέα: Ἀγχίαλος 131, 134, 154, 169, 171, 178, 182· Μάκρη 130, 144· Πιερία 134.
- Νεγρεπόντης Μενέλαος καὶ Ὀδυσσεὺς 325.
- νεκροταφεῖο: Κλαζομενῶν 125· Μυρρινοῦντος 145· Ραμνοῦντος 166· Σελλάδας 173.
- νεκουμαντεῖο 154, 158, 170.
- Νεμέα 304.
- Νεμέσεως ἱερὸ 63, 70.
- Νερουλός Ἰάκωβος Ρίζος 20, 22, 23, 29, 33, 37, 47, 97, 206, 207, 213, 220, 222, 248, 253, 254, 313, 320.
- νεώσοικοι 61, 86.
- Νησί Ἀλεξανδρείας 158, 172.
- Νίκης ναός 206.
- Νικολαΐδης Γ. 82, 85, 107, 313, 316.
- Νικόλαος πρίγκιψ 122, 132, 314.
- Νικόπολις 119, 125, 131, 134, 154, 171, 239.
- Νίκων ὄσιος 130.
- Νίρου Χάνι 120, 131.
- Νόμος Ζεὺς 92.
- νομισματικὴ συλλογὴ Ἰω. Δημητρίου 328.
- Νομισματικὸ μουσεῖο 81, 284, 297.
- νομισμάτων παράδοση ὑπὸ Ἀ. Ἐτ. 81.
- νομοθεσία ἀρχαιολογικὴ 337.
- νυμφαῖο: Λεχαίου 149· Ναούσης 172.
- Ντικιλί-Τὰς 157.
- Ντούμας Χρ. 173, 185.
- Ξάνθη 158.
- Ξανθόπουλος Κ. 80, 276.
- Ξανθουδίδης Στ. 120, 131.
- Ξενοπούλος Στ. 194.
- Ξυγγόπουλος Ἀ. 131, 134, 136, 163, 317.
- Ἵδηγήτρια Μυστρά 140.
- Ἵδησσός 253.
- Ἵθων βασιλεὺς 19, 25, 28, 118, 213, 214, 222, 245, 246, 247, 260, 325, 329.
- οἰκία Κηφισιάς 35, 36, 42.
- Οἰκονομίδης: Βασίλειος 39, 315, 320· Εὐθύμιος 220.
- Οἰκονόμος: Ἀντάντιος 82, 85, 103, 107, 108, 316· Γεώργιος 12, 86, 91, 105, 111, 112, 116, 120, 125-128, 130, 132, 133, 135, 137, 142, 143, 151, 165, 297, 300, 313, 315, 337· Ἰωάννης 220, 246· Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων 33, 222, 320· Παναγιώτης 115, 297, 317· Σοφοκλῆς 37, 320.
- Οἰκονόμου Κασσάνδρα 13.
- οἰκόπεδο Λουίζας Ψωμᾶ 42, 111.
- Οἰκουμένης ἄγαλμα 52.
- οἶνοχόη Διπύλου 54.
- Οἶτη 246.
- Ὀλγα βασίλισσα 267· Ὀλγας λεωφόρος 137.
- Ὀλυμπία 54, 58, 151, 239, 289.
- Ὀλυμπιεῖον 10, 60, 61, 64, 85, 137, 275.
- Ὀλυμπίου Διὸς ναός 28, 60.
- Ὀλυμπος Λαυρεωτικὸς 144.
- Ὀλυνθος 304, 307.
- Ὀμηρίδης Σ. 220, 245.
- Ὀνουθὲ 162.
- ὄργανισμός τῆς Ἀ. Ἐτ.: τοῦ 1837, 20, 211, 214, 219, 327· τοῦ 1848, 33, 220, 222, 327· τοῦ 1862, 44, 56, 230, 328· τοῦ 1894, 84, 101, 330· τοῦ 1899, 331· τοῦ 1959, 165, 335· ὄργανισμοῦ τροποποιήσεις 108, 331-335· ὄργανισμοῦ κωδικοποίηση 331.
- Ὀρλάνδος: Ἀναστάσιος 97, 98, 125, 129, 130, 131, 133, 134, 140, 149, 150, 151, 154, 155, 159, 162, 163, 164, 165, 168, 176, 178, 182, 193, 194, 196, 206, 210, 246, 301, 302, 310, 315, 317, 325· Ἰωάννης 220, 246, 301.
- Ὀρχομενός 54, 92.
- ὄσιου Νίκωνος μονὴ 130.
- Ὀσμάναγα Πύλου 130.
- Οὐλερίχος Ἐρρίκος 243, 273.
- ὀφθαλμοὶ πλοίων 54.
- Παγανέλης Σπ. 123, 129, 132, 133, 317.
- Παγασές 94, 95, 119.
- Παγκράτους ἱερὸ 144.
- Παγώνης Γ. 220, 247.
- Πάικος Ἀνδρόν. 220, 246.
- Παλαιά: Κοκκινιά 140· Κόρινθος 149, 150, 304.
- Παλαιόπολη 134, 159.

- Παλαμᾶς Ἴω. 248.
 Παλαμῆδης Ρ. 220, 247.
 Παλαμῆδι 49, 71, 276.
 Παλάσκας Λ. 30, 189.
 Παληόπυργος 284.
 Παλλάντιον 151.
 Παλλιγενεσία, ἔφημ. 268.
 Πάλλας Δ. 133, 149, 151, 154, 164, 165, 168, 171, 177, 318.
 Παμφίλης ταφικὸ μνημεῖο 46.
 Πάν: Ἀκροπόλεως 29· Ἀττικῆς 91· Πάρνηθος 91.
 Παναγία: Μεγάλῃ 41, 60, 65, 97, 137, 252· Μερέντας 235· Πυργιώτισσα 42.
 Παναγιωτόπουλος Β. 337.
 Πάνακτον 133.
 Παναχαϊκὸν 182.
 Πανεπιστήμιο Ἐθνικὸ 10, 246, 325.
 Πάνορμος Μυλοποτάμου 142, 162.
 Πανταζῆς Ἴω. 264.
 Πανταζίδης Ἴω. 46, 56, 316.
 Παντερμαλῆς Δ. 183.
 Πάνω Μαγούλα 149.
 Παπαβασιλείου Γ. 95, 108, 109, 112, 115, 116, 120, 123, 316.
 Παπαγεωργίου Φ. 133, 143, 317.
 Παπαδάκης Ἴω. 40, 46, 49, 52, 56, 243, 268, 279, 315.
 Παπαδάκις Ν. 105, 112, 122, 196.
 Παπαδημητρακόπουλος Θ. 107, 108, 316.
 Παπαδημητρίου Ἴω. 130, 134, 137, 140, 141, 143, 145, 146, 148, 150, 163, 168, 318.
 Παπαδόπουλος: Ἀθανάσιος 168, 171, 182· Γρηγόριος 42, 45, 315.
 Παπαθανασόπουλος Γ. 184.
 Παπαμιχαῖλ Γρ. 196.
 Παπαναστασίου Π. 83, 84, 101, 107, 108, 316.
 Παπανδρέου Γ. 119.
 Παπαποστόλου Ἴω. 182, 186, 318.
 Παπαρρηγόπουλος Κ. 37, 47, 98, 274, 319.
 Παπασπυρίδη Σέμνη 122, 323· βλ. καὶ Καρούζου Σέμνη.
 Παπαστάμος Δ. 178, 186, 318.
 Παπαστράτου ἀδελφοὶ 325.
 Παπαφλέσσας Κ. 321.
 Παπαφράγκος Στ. 196, 321.
 Παπαχριστοδοῦλου Ἴω. 166.
 Παπούλιας Δ. 123, 129, 132, 133, 206, 297, 299, 314.
 Παραδείσης Α. 122.
 Παραμυθιά 131.
 Παρασκευαΐδης Στρ. 122.
 Παράσχος Ἀχ. 118.
 Παρθενὸν 21, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 47, 58, 59, 96, 104, 195, 196, 197, 204, 330.
 Παρίσι 253, 256, 260, 265.
 Πάρνης 91.
 Πάρος 95, 141, 159, 172, 185, 286.
 Πάτμος 159.
 Πάτραι 112, 134, 151, 168, 182, 266.
 Παυλόπουλος Π. 325.
 Πεδιάδα Ἡρακλείου 162.
 Πεζόπουλος Ἐμμ. 196.
 Πειραιεὺς 25, 32, 39, 43, 47, 61, 86, 109, 112, 117, 130, 146, 239, 293.
 Πειραιεῶν Δῆμος 325.
 Πεισιστρατος 119· ὁ νεώτερος 54.
 Πελεκανίδης Στ. 156, 157, 172, 182.
 Πελεκίδης: Δημήτριος 195· Εὐστράτιος 105, 120, 196.
 Πέλλα 120, 178, 182, 301.
 Πελλήνη 130.
 Πελοπόννησος 130, 133, 140, 149, 168, 179, 279.
 Πέππας Ἀρ. 163, 318.
 Περαντινὸς Ν. 206, 300.
 Περαιτὴ 144.
 Περβάνογλους Π. 43, 45, 46, 243, 315.
 Περιβόλια Κυθωνίας 174.
 περίβολος: Α Μυκηνῶν 150. Β Μυκηνῶν 141, 146, 150.
 Περιστεριά 151, 168.
 Πετράκης Ἀ. 220.
 Πετράκος Β. 48, 148, 166, 173, 179, 195, 337.
 Πετραλώνων σπήλαιο 172.
 Πετρίδης Δ. 109.
 Πετσάλης Ἀ. 220, 247.
 Πέτσας Φ. 140, 157, 171, 172.
 Πετυχάκη Χαρά 122.
 Πηγάδια Καρπάθου 173.
 Πήλιο 264.
 Πίζα 256.
 Πικιώνης Δ. 310.
 Πινακοθήκη Προπυλαίων 54.
 Πίππας Δ. 105.
 Πιστόλλας Ἴω. 220.
 Πιττάκη Αἰκατερίνη 252.
 Πιττάκης: Κυριακὸς 11, 12, 17, 20, 23, 27, 28, 29, 33, 35, 37, 38, 39, 42, 45, 46, 193, 211, 213, 220, 222, 243, 244, 248, 251, 252, 256, 260, 265, 313, 314, 315, 320, 324, 336· Πλάτων 252, 336· Προκόπιος 252.
 Πλαταιεὺς 279.
 πλάτανος Μεντρεσέ 118.
 Πλάτων Ν. 142, 162, 173, 176, 177, 185, 186, 318.
 Πλάτωνος Ἀκαδημία 144.
 πληθωρισμὸς 136.
 Πινῆξ 10, 29, 43, 81, 111, 117.
 Ποικίλη Στοὰ 42.
 Πολίτης: Λίνος 134· Νικόλαος 84, 111, 116, 121, 123, 128, 206, 292, 293, 294, 313, 317.

- πολυάνδριον: Θεσπιέων 71, 112· Ἴμβραῆμ Ἐφένδη 92· Χαιρωνείας 53.
- Πολυγένης: Ἰωάννης 321· Κωνσταντίνος 129, 317, 321.
- Πολυζωίδης Ἀναστ. 32, 220, 247.
- Πολύστυλο 183, 307.
- Πολυτεχνείου μουσεῖο 54, 81.
- Πόρος Ἡρακλείου 173.
- Πόρτο Ράφτη 52, 144.
- Ποσειδῶνος: ἱερὸ Σουνίου 87· ἱερὸ ὄρους Βορείου 112· ναὸς στὴν Κυνοῦρια 151· ἀγαλμα ἀπὸ τῆ Μῆλο 34.
- Ποστολάκας Ἀχ. 81.
- Πουλιανὸς Ἀ. 172.
- Πουλίτσας Π. 143, 163, 165, 206, 301, 303, 313, 314, 317, 321, 337.
- Πουρῆς Μιλτ. 321.
- Πραιτὸς 162.
- Πρακτικά (= ΠΑΕ) 24, 189, 190.
- Πρακτικὴ Σχολὴ ἱστορίας τῆς τέχνης 121.
- Πρασᾶς 142.
- Πρασιαὶ 63.
- Πρέβεζα 154.
- Πρινάρης Γ. 37, 320.
- Πρόνοια Ναυπλίου 150.
- Προόψιος Ἀπόλλων 137.
- Προπύλαια 25, 30, 35, 97, 197, 206.
- πρόσκληση ἑορτῶν Ἐκατονταετηρίδος 196, 199.
- πρόσληψη: ἐπιμελητῶν 331· ἐφόρων 80, 101, 105· φυλάκων 101.
- προτομὲς Ἀ. Ἐτ. 206.
- Προύνη Φιλίπ Μαρία 336.
- προῦπολογισμὸς Ἀ. Ἐτ. 332.
- Προφήτης Ἡλίας Ὑμηττοῦ 137.
- Πρυτανεῖο 42.
- Πρώιος Σταμ. 325.
- πρῶτη συνέλευση Ἀ. Ἐτ. 22.
- πρῶτο ἔγγραφο Ἀ. Ἐτ. 22.
- Πρωτοψάλτης Ἐμμ. 337.
- Πτελεὸς 140.
- Πτολεμαίου γυμνάσιο 42.
- Πυλαρινὸς Χαρ. 194.
- πύλες Ἀθηνῶν 144.
- πύλη Ἀθηνᾶς Ἀρχηγέτιδος 59, 61.
- πύλη λεόντων 28.
- Πυλία 168, 182.
- Πύλος 130, 151, 168, 175.
- πυρὰ τοῦ Ἡρακλέους 246.
- Πύρασος 94.
- Πυργιώτισσας πύργος 46.
- πύργοι Σίφνου 120, 125, 131.
- Πύργος Ἀνέμων 25, 26, 29, 30, 31, 32, 42, 62, 81, 117, 118, 189, 252: βλ. καὶ ὠρολόγιον Ἀνδρονίκου.
- Πύργος Διτροῦ 150.
- Πύργος Ἡλείας 286.
- πύργος: Νίκης 144· Προπυλαίων 46· φράγκικος Ἐλευσίνας 140· ὠρολογίου Elgin 59.
- πυρκαϊὰ νεότερης ἀγορᾶς Ἀθηνῶν 59.
- Πύργος Λ. 248.
- Πῶπ Ζηνόβιος 20, 220, 244.
- Ραγκαβῆς: Ἀλέξανδρος Ρίζος 20, 22, 23, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 37, 38, 47, 97, 189, 203, 206, 207, 211, 213, 220, 222, 229, 235, 243, 248, 250, 253, 255, 256, 314, 319, 320, 336, 337· Ἰάκωβος Ρίζος 23, 37, 220, 245, 256, 320.
- Ράδος Κ. 267, 270.
- Ρακίτα 182.
- Ράλλης Γ. 220, 245.
- Ράλλης Κ. 321.
- Ραμουῦς 11, 48, 55, 63, 70, 72, 141, 145, 166, 178, 179, 180, 181, 279.
- Ραφήνα 137, 138, 144.
- Ραφτοπούλα 52.
- Ρέας ναὸς 61.
- Ρέζερ Βερνάρδος 37, 39, 315, 320.
- Ρέθυμνο 162.
- Ρήγας Φεραῖος 9, 98, 265.
- Ρήνεια 96, 144.
- Ριζάρειος 276.
- Ρίζια Ἐβρου 184.
- Ρόδα Κερκύρας 134.
- Ρόδος 142, 159, 173, 310.
- Ροδοτόπι 154.
- Ρουσόπουλος Ἀθ. 40, 46, 193, 315.
- Ρουῦσσες Χόνδρου 162.
- Ρῶκ Φωκίων 220, 247.
- ρωμαϊκὴ ἀγορὰ 31, 59, 61, 62, 63, 111, 275.
- Ρωμαῖος Κ. 92, 105, 112, 119, 125, 130, 133, 134, 136, 137, 140, 151, 182, 196, 317.
- Ρωμάνος Ἀθως 108, 316.
- Ρώμας Ἰω. 325.
- Ρώμη 265, 289.
- Ρωμοπούλου Αἰκατερίνη 158.
- Σακελλαράκη Ἐφη 173, 185.
- Σακελλαράκης Γ. 162, 173, 178, 185, 186, 318.
- Σακελλαρόπουλος Σπ. 321.
- Σαλαμῖς 31, 133, 284.
- Σάμη 159.
- Σάμος 89, 91, 96, 304, 307, 331.
- Σάμου Ἡγεμῶν 331.
- Σάρα, βουνὸ 79.
- σαρκοφάγοι Κλαζομενῶν 125.

- Σάρου Αίμιλία 323.
 Σαρωνικός 150.
 Σβορώνος Ἴω. 84, 109, 116, 121, 244.
 Σβῶλος ἼΑλ. 142.
 σεισμός τοῦ 1894, 96.
 Σελλάδα 173, 185.
 Σεμιτέλος Δ. 82, 316.
 Σερβίας Ἑλληνες 325.
 Σερπεντζές 44, 47, 275.
 Σέρρες 131.
 Σέσκλο 10, 93, 94, 154, 170, 286.
 Σητεία 162.
 Σιάτιστα 131.
 Σιγανίδου Μαρία 182.
 Σιδηρόκαστρο 293.
 Σικυῶν 130, 133, 140, 150, 182.
 Σιλίστρια 264, 265.
 Σιμωνίδης, πλαστογράφος 274.
 Σίνας Σίμων 244, 325.
 Σίνδος 178, 183.
 Σίφνος 24, 95, 125, 131, 172, 185, 286, 293.
 Σιώτης Ἴω. 128.
 Σκάλα Βουρλών 125.
 Σκάσσης Ἐρρ. 321.
 Σκιᾶς Ἄνδ. 61, 71, 80, 85, 87, 91, 108, 116, 123, 129, 316.
 Σκιλάρντι Δ. 172, 185.
 Σκιλλουντία 151, 168.
 Σκουτέλα 149.
 Σκοῦφος Σπ. 33, 35, 37, 220, 222, 247, 315.
 Σκύρος 139.
 Σλήμαν: Ἀγαμέμνων 116· Ἐρρίκος 28, 46, 48, 49, 51, 55, 150, 279, 284, 325· Σοφία 49.
 Σμύρνη 126, 128, 248, 250, 256, 304.
 Σολύγεια 150.
 Σουκρού Ακκάγια 196.
 Σούνιο 52, 87, 279.
 Σοῦτζος: Δημήτριος 220, 246· Παναγιώτης 20, 220, 245.
 Σοῦτσος Κ. 325.
 Σοφία, σύζυγος τοῦ διαδόχου 116.
 Σοφούλης Θεμ. 13, 71, 80, 82, 88, 89, 91, 96, 124, 130, 151, 301, 316.
 Σπάρτη 92, 105, 107, 130, 134, 150, 239, 281.
 Σπάτα 47, 50, 54, 179, 279, 282.
 Σπέτσες 134.
 σπήλαιο: Ἀρετούσας 86· Εἰλειθείας 131· Πανὸς Μα-
 ραθῶνος 145, 146· Πετραλώνων 172.
 Σπιτάδης Ἴω. 105.
 Σπυριδάκης Γ. 321.
 Σπυρόπουλος Θ. 168, 182.
 στάδιο Ἐπιδαύρου 92.
 Στάης Βαλ. 48, 63, 70, 71, 73, 85, 86, 87, 94, 108, 111, 129, 166, 194, 244, 316.
 Σταθόπουλος ἼΗλ. 268.
 Σταϊνχάουερ Γ. 179.
 Σταματάκης Π. 12, 27, 47, 48, 49, 50, 51, 54, 58, 71, 76, 79, 80, 81, 82, 112, 211, 243, 279, 281, 282, 316.
 Σταμνιά Πεδιάδος 162.
 Σταυρόπουλλος: Δημήτριος 96, 108, 144· Φοῖβος 144, 151, 159.
 Σταύρου Γ. 46, 47, 220, 247.
 Σταυρούπολις 158.
 Στενήμαχος 284.
 Στεφανίτζης Π. 220, 245.
 Στέφανος Κλών 92, 96, 108, 112, 115, 116, 123, 316.
 στήλες Παγασῶν 94, 95, 195.
 στήλη εὐεργετῶν 38, 326.
 Στικός Εὐστ. 133, 134, 137, 144, 149, 150, 158, 159, 162, 168, 172, 176, 182.
 στοά: Ἀττάλου 275, 311· Βραυρῶνος 145, 146· Γιγάν-
 των 46, 117· Εὐμένους 275· Ἡλίδος νοτία 151· λιμέ-
 νος Κανθάρου 62· Κασσώπης βόρειος 157· ἀγ. Αἰ-
 κατερίνης Πλάκας 112.
 Στουρνάρης ἼΑλ. 325.
 Στράτης Καλοπίχειρος 274.
 Στρατιωτικός Σύνδεσμος 109, 111.
 Στρέιτ Γ. 108, 316.
 Στριγόπουλος Π. 115.
 Στρυμῶν 120, 172.
 Στύμφαλος 130, 182.
 Συγγρός Ἄνδ. 325.
 συγχώνευση λαχείων 107.
 Συκουτρῆς Ἴω. 122.
 Σύλλογος Ἀρχαιολογικός 101.
 Σύλλογος τῶν βουλευομένων μελῶν 33, 221.
 Συμαῖς 274.
 Συμβούλιον, ἀντι Ἐφορεία 45.
 Συμβουλίου Πρακτικά 56.
 Συμεώνογλου Σ. 185.
 Σύμη Βιάννου 173, 186.
 Σύναξη Μαρωνείας 183.
 συνέδριο Μεσσήνης 88, 130.
 Συνέδριον Ἀρχαιολογικὸν Διεθνὲς Πρῶτον 104, 105.
 Σύρος 95, 286.
 σφίγγα τῆς Αἴγινας 211, 212.
 σφραγίδες δήμων 262.
 σφραγίς ἸΑ. Ἐτ. 23, 204, 230.
 Σφυρόερας Β. 195.
 Σχηματαρίου συλλογή 49.
 Σχινᾶς Κ. 24, 37, 220, 245, 315, 320.
 Σχολή Ἀρχαιολογική ἸΑ. Ἐτ. 101.
 Σχολή Ἀρχαιολογική ΚΠόλεως 333.
 Σχολή ἱστορίας τῆς τέχνης τῆς ἸΑ. Ἐτ. 333.

- Σωμάκης Ἴω. 35, 315.
 Σωτηριάδης Γ. 85, 92, 105, 112, 119, 121, 124, 128, 130, 131, 133, 145, 182, 183, 293, 294, 307, 314.
 Σωτηρίου Γ. 124, 125, 131, 134, 137, 140, 154, 171, 317.
 Σωτηρόπουλος Σ. 56, 82, 279, 316.
 Σῶχος Λ. 101, 206, 280, 288.
- Ταμείον Ἀρχαιολογικὸν 332.
 Τανάγρα 49, 71, 79, 112, 168, 182, 279, 282, 284, 286.
 Ταυροπόλος Ἄρτεμις 134.
 ταφικά μνημεῖα Ραμνουῦντος 181.
 τάφος: Αἰγίσθου 150· Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ 119, 125· Καρύτας 157· Κορινθίας 71· Λευκαδίων 156· Σπάτα 47.
 τάφος: Π. Καββαδία 211· Π. Σταματάκη 211· Α. Furtwängler 211, 212.
 Τεγέα 43, 92, 107.
 τεῖχος: Ἀθηνῶν 38· «Δυμαίων» 151· Μυτιλήνης 159.
 Τελεστήριο Ἐλευσίνος 65, 140.
 Τεργέστη 46, 279.
 Τερτσέτης Γ. 247.
 Τζαβέλλα Χαρά 182.
 Τζαβέλλας Κ. 32.
 τζαμί Παρθενῶνος 27.
 Τζεδάκις Ἴω. 174, 186.
 Τηγάνι Μάνης 150.
 Τηλεφάνης Σάμιος 71.
 Τήνος 141, 159, 172.
 Τίρυς 119, 149, 284.
 τοιχογραφία: τάφου 76· Μυκηναίας 168· τοιχογραφίες Μυστρᾶ 97.
 Τομπάζης Νίκυ 138, 141, 147.
 Τόμπρος Μ. 206, 294, 299.
 τοπωνύμια Μακεδονίας· Ἠπείρου 119.
 Τορώνη 172, 182.
 Τοῦλ Χ. 321.
 Τοῦμπα Μπαλωμένου 182.
 τοῦρκοι σποραδικά.
 τουρκοκρατία σποραδικά.
 Τουρκολίμανο Πειραιῶς 130.
 Τουρτόγλου Μ. 195.
 Τραγᾶνα 151.
 Τραυλὸς Ἴω. 130, 133, 134, 137, 140, 148, 166, 176, 177, 178, 179, 186, 310, 311, 314, 318.
 Τρελαντώνης, μισθότορμα τῆς Π. Δέλτα 297.
 Τριανταφυλλόπουλος Ἴω. 165, 177, 318.
 Τριαντάφυλλος Δ. 184.
 Τριάντη Ἀλίκη 168, 182.
 Τριάντης Στ. 206.
 Τριάντος Σπ. 243.
 Τρικάλα 94, 154.
 Τρικούπης Χαρ. 81, 267, 279, 323, 325.
- Τρίπολη 286, 307.
 Τρίτωνες (ἀγάλματα) 40.
 Τρόπαιο μάχης Λεύκτρων 125, 154, 155.
 Τροφώνιος 119.
 Τσαλδάρης Π. 132.
 Τσαντίλας Ἴω. 321.
 Τσέπι Μαραθῶνος 166.
 Τσιβανόπουλος Δ. 82, 84, 101, 107, 108, 109, 111, 122, 194, 206, 244, 284, 285, 313, 314, 316, 325.
 τιμέντου χρήση σὲ ἀναστηλώσεις 97.
 Τιμιπίδης Εὐ. 172, 183.
 Τσοῦντας Χρ. 71, 79, 80, 91, 92, 93, 94, 95, 108, 109, 111, 116, 121, 122, 124, 132, 133, 150, 154, 172, 185, 206, 209, 286, 307, 315, 316.
 τύμβοι: Αἰζωνῆς 119· Βεργίνας 156· Βρανᾶ 166· προϊστορικοὶ 112.
 τύμβος: Νικήσιανης 156· Μαραθῶνος 101· Μαρουσιοῦ 86· Πλαταιῶν 166.
 Τυπάλδος Ἴω. 220, 245.
 Τυπάλδος Κοζάκης Γ.: πατὴρ 30, 33, 35, 37, 39, 222, 313, 319, 320· υἱὸς 107, 108, 316.
 Τυρίτας Ἀπόλλων 112.
 Τωμαδάκης Ν. 321.
- ὕαλοι Ἀ. Ἐτ. 328.
 ὑέλινοι κύλινδροι Ἀ. Ἐτ. 328.
 Ὑμηττὸς 137.
 Ὑπερτελεάτης Ἀπόλλων 71.
 ὑπότροφοι Ἀ. Ἐτ. 103.
 Ὑψηλάντης Ἀλ. 246.
- Φαληρέας Β. 206, 303.
 Φαρμακίδης Θ. 32, 151, 207, 220, 245.
 Φαρμα-κόπουλος Φ. 325.
 Φάρσαλος 94, 140, 149, 154.
 φειδιακὴ βάση Ραμνουῦντος 180.
 Φειδίας 58, 134, 206.
 Φερές 94, 131.
 Φθιώτιδες Θῆβες 11, 94, 95, 171, 178· βλ. καὶ Νέα Ἀγχίαλος.
 Φθιώτης 279, 289.
 Φιγάλεια 54, 100, 101, 151, 222.
 Φιλαδελφεὺς Ἀ. 111, 112, 115, 116, 117, 119, 120, 124, 125, 129, 131, 163, 194, 317, 337.
 Φιλαρχαίων Ἐπιτροπὴ 46, 325.
 Φιλιατρὰ 151.
 Φιλικὴ Ἐταιρεία 245, 248.
 Φίλιος Δ. 48, 55, 65, 70, 71, 82, 84, 87, 103, 166, 244, 270, 279, 316.
 Φιλιππάκη Βαρβάρα 172, 185.
 Φίλιπποι 156, 172, 182.
 Φιλιπότης Δ. 206, 255, 277, 278.

- Φιλιππούπολις 248, 284.
 Φιλίστωρ, περιόδ. 80, 276.
 φιλολογικό φροντιστήριο του Πανεπιστημίου 262, 267, 275.
 Φιλόμουσος Έταιρεία 248.
 Φιλοπάππου μνημείο 81, 101.
 Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου 267, 272, 308.
 Φίλτσου Έλένη 122.
 Φιντικλής Σπ. 40, 45, 46, 49, 52, 62, 130, 206, 243, 276, 278, 290, 313, 315.
 Φλώρινα 131.
 Φοινίκι Λακωνίας 71, 89.
 Φραγκόπουλος Σ. 325.
 Φραγκούλης Γ. 321.
 Φρασικλείας επίγραμμα 235, 236, 237.
 Φρεαρίτης Κ. 12, 33, 222, 315, 320.
 φρούριο: Έλευθερών 133· Ραμνοῦντος 72, 166.
 φυλακείον Ραμνοῦντος 70.
 Φυλακτόπουλος Γ. 321.
 φυλάκων ἀρχαιοτήτων διορισμός 81, 101.
 Φυτάλης Α. 53, 86, 206, 254, 263, 279.
 Φωκίς 92, 112, 289, 293.
 Φωτεινός Γ. 196.
 Φωτίλας Δ. 23, 25, 220, 315.
 φωτογραφικό ἀρχεῖο τῆς Ἀ. Έτ. 195.

 Χάβος, φάραγγι 79.
 Χαϊδελεβέργη 260.
 Χαιρέτη Μαρία 13.
 Χαιρώνεια 25, 49, 53, 92, 99, 101, 107, 112, 182, 279, 282.
 χαλκᾶ ἀγάλματα Πειραιῶς 146.
 Χαλκιοπούλος Ν. 82, 316.
 Χαλκίς 107, 112.
 Χαμίτ Κοσάη 196.
 Χαραμῆς Δ. 37, 38, 320.
 Χαριτωνίδης Σερ. 150, 159, 160, 161.
 Χαριτωνίδου Ἀγγελική 13.
 Χατζηδάκης Μ. 137, 154, 159, 177, 178, 186, 318.
 Χατζηκώστα ὀρφανοτροφεῖο 54.
 Χατζηπέτρος Ἰω. 325.
 Χατζῆς Ἀ. 129, 132, 133, 163, 317, 337.
 Χατζιδάκις Ἰωσήφ 120.
 Χερσόνησος Κρήτης 162.
 Χίος 125, 159, 256, 307.
 χολέρας ἐπιδημία 39.
 Χόνδρος Βιάννου 162.
 Χοστέβας Δημόφιλος 325.
 Χρήστου Χρῦς. 150.
 χριστιανικά μνημεῖα: Θεσσαλίας 119· Ἠπείρου 119· Μακεδονίας 120.
 Χριστόπουλος Χαρ. 39, 229, 319.

 Χριστοπούλου Έλένη 13.
 Χριστόφορος, πρίγκιψ 197.
 Χρονικό τῆς Ἐκατονταετηρίδος 195.
 Χρόνος, ἔφημ. 109, 110.
 Χωράφα Μυτιλήνης 159.

 Ψαχνὰ Εὐβοίας 159.
 Ψηλὰ Ἀλώνια Πατρῶν 112.
 ψηφιδωτά: Δαφνίου 98· Μυτιλήνης 159, 160· Μεδοῦσης Πειραιῶς 62.
 Ψύλλας Γ. 10.
 Ψυττάλεια 179.
 Ψωμᾶ Λουῖζα 38, 39, 86, 111, 236.
 Ψωφίς 168.

 Ὠδεῖο: Ἀγρίππα 40, 41· Ἡρώδου Ἀττικοῦ 34, 35, 44, 47, 50, 85, 197, 324· Περικλέους 117, 124, 129· Πατρῶν 151.
 Ὠρολόγιο: Ἀνδρονίκου 189, βλ. καὶ Πύργο Ἀνέμων· Elgin 59.
 Ὠρωπὸς 63· Ὠρωποῦ Ἀμφιάρειον 62, 68, 87, 238, 290, βλ. καὶ Ἀμφιάρειον.

 Armansberg, Joseph Ludwig Graf von, 260.

 Benseler G. 273.
 Berve H. 196.
 Boeckh A. 23, 234, 235, 236, 250, 265.
 Boehm 203.
 Brandis C. A. 220, 247.
 Broneer O. 196.
 Brückner A. 85, 111, 297.
 Brunn H. 282.
 Busch 203.
 Buschor E. 196.

 Canning Stratford 325.
 Champollion J. F. 23.
 Chateaubriand F. R. 23.
 Clemenceau G. 325.
 Cockerell 23.
 Crosby H. L. 196.
 Curtius E. 203.

 Della Seta Al. 196.
 Demangel R. 196.
 Deshayes J. 158.
 Dilettanti 63, 73.
 Dittenberger W. 292.
 Dölger F. 196, 310.
 Dor L. 196.
 Dörpfeld W. 67, 129, 196, 197, 211, 282, 301.

- Drerup 111.
 Ducoux H. 196.
 Durm Josef 96, 209.

 Elderkin G. 196.
 Elgin 26, 31, 59.
 Evans A. 173.

 Fauvel L. F. S. 248.
 Fiechter E. 211.
 Filotti E. 196.
 Finlay G. 32.
 Forster A. 207, 220, 247.
 Furtwängler A. 211, 212.

 Gasiorowski S. 196.
 Gillieron Em. 135.
 Goekoop A. E. H. 112, 120, 325.
 Gropius G. C. 20, 23, 29, 37, 220, 244, 315.
 Guerich 203.

 Heberdey 301.
 v. Heinz I 203.
 v. Heinz II 203.
 Herbig R. 196.
 Hill J. H. 220, 246.
 Hiller von Gaertringen 199, 203, 237.

 Karo G. 301.
 Kawerau G. 58, 60.
 Kirchner J. 203, 238.
 Klaffenbach G. 203.
 Knight Payne 204.
 Kolbe W. 196.
 Konstanowitz Germani 325.
 Koschaker 203.

 Lamartine A. 23.
 Lambrino S. 196.
 Laurenci L. 196.
 Leake W. M. 247, 325.
 Lemerle P. 196.
 Lietzmann 203.
 Lolling H. G. 244, 292.
 Luth A. H. 320.
 Luynes, Duc A. de 325.

 Mackworth Young G. 196.
 Magne L. 96.
 Maurer G. 17.
 Merlier Q. 196.
 Meyer E. 196.

 Michalowski K. 196.
 Miller W. 196.
 Millet G. 99.
 Montpensier, Duc de 325.
 Müller K. 196.
 Myres J. 199, 203.

 Nicorescu P. 196.
 Novo 98.

 Pallat L. 203.
 Pape W. 273.
 Paton W. 325.
 Penrose F.C. 96, 206.
 Persson Ax. 196.
 Picard Ch. 196, 197.
 Praschniker C. 196.
 Premerstein A. von 301.
 Prokesch-Osten A. von 35.

 Radford R. 196.
 Raul-Rochette 23.
 Robert L. 308.
 Robinson D. M. 304.
 Rodenwaldt G. 203.
 Ross L. 17, 18, 92, 235, 246, 252.
 Roussel P. 196, 197.
 Roux Hil. 325.
 Rudhart I. von 234.

 Schaubert Ed. 10, 33, 222, 246, 320.
 Schede 203.
 Schiff 203.
 Siegel 279.
 Skene J. H. 220, 246.
 Soler J. 220, 246.
 Strack 43.
 Strong Fr. 32, 315.
 Stroux 203.
 Studniczka Fr. 124.

 Thiersch Fr. 10, 23, 38, 206, 210, 265· ó νεώτερος 206.
 Thorvaldsen B. 23.

 Vanderpool E. 196.
 Vasmer 203.

 Weickert K. 196.
 Weissenburg A. 17, 250.
 Wilamowitz-Moellendorff U. von 203, 238, 239.
 Wilcken 203.
 Winckelmann J. J. 199, 265.
 Wrede W. 196.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9-12
Εὐχαριστίες	13
Βραχυγραφίες	14
 Μέρος Πρῶτο	 15-186
Τὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ἴδρυση	17-18
Ἡ ἴδρυση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	18-23
Γραμματεία Ἀλεξάνδρου Ρίζου Ραγκαβῆ (1837-1851)	23-37
Γραμματεῖες Σκαρλάτου Βυζαντίου (1851-1852) καὶ Κυριακοῦ Πιττάκη (1852-1859)	38-42
Γραμματεία Στεφάνου Κουμανούδη (1859-1894)	42-84
Πρώτη γραμματεία Παναγιώτου Καββαδία (1895-1909)	85-111
Γραμματεία Χρήστου Τσουντα (1910-1911)	111-116
Δεύτερη γραμματεία Παναγιώτου Καββαδία (1912-1920)	117-124
Γραμματεία Ἰακώβου Δραγάτη (1921-1923)	124-129
Γραμματεία Γεωργίου Οἰκονόμου (1924-1951)	129-143
Γραμματεία Ἀναστασίου Ὀρλάνδου (1951-1979)	143-178
Γραμματεία Γεωργίου Μυλωνᾶ (1979-1986)	178-186
 Μέρος Δεύτερο	 187-240
Τὰ δημοσιεύματα	189-194
Ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀρχεῖο	194-195
Ἡ ἑκατονταετηρίς	195-203
Ἐμβλήματα, διπλώματα, προτομῆς	204-211
Οἱ ὀργανισμοὶ	211-233
Σχέσεις μὲ τὴν Εὐρώπη	234-239
 Μέρος Τρίτο	 241-338
Οἱ ἀνασκαφεῖς	243-244
Οἱ προσωπικότητες τῆς Ἑταιρείας	244-312
Τὰ Συμβούλια	313-318
Τὰ βουλευόμενα μέλη	319-320
Οἱ γενικὲς συνελεύσεις	321
Οἱ ἑταῖροι	322-323
Οἱ εὐεργέτες	324-327
Ἡ νομοθεσία	327-335
Πηγὲς καὶ βοηθήματα	335-337

Μέρος Τέταρτο	339-418
Τὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας	341-418
Α. Οἱ ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	343-372
Β. Τὰ δημοσιεύματα τοῦ «Φιλίστορος»	372-373
Γ. Τὰ δημοσιεύματα τοῦ «Ἀθηναίου»	373-375
Δ. Τὰ δημοσιεύματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς Γ΄ καὶ Δ΄ περιόδου (1883-1984) καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (ΒΑΑΕ)	376-418
Εὔρετήριο	419-438

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ «Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ 150 ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ» ΤΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ ΑΡ. 104 ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟ
ΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΕ ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΝ
ΤΙΤΥΠΑ ΜΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΔΗ
ΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΣΤΙΣ ΓΡΑΦΙ
ΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Ε. ΜΠΟΥΛΟΥΚΟΣ Α. ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ
Ο.Ε. ΦΩΤΟΜΑΡΑ 4 ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

1
ΣΑΥΓΕΝΕΣ
Διδοί μεδωνοί
μαυροί 1 50
πλάτος 4
παχος 16

2
ΠΑΤΡΟΚΛΑ
Διδοί μεδωνοί
μαυροί 64
πλάτος 64
παχος 38

3
ΕΠΙ
ΕΠΕΡΑΣΤΩ
Διδοί μαρμαρινοί
μαυροί μετ' αλμ. 10
πλάτος 40
παχος 15

4
ΤΥΧΑΝΩΡ
Διδοί μεδωνοί
μαυροί μετ' αλμ. 1
πλάτος 43
παχος 12

5
ΤΙΜΟΚΡΙΤΟΣ
Διδοί μεδωνοί
μαυροί 90
πλάτος 44
παχος 15

6
ΕΥΤΙΟΥΧΙΣ
ΧΡΗΣΤΑ
Διδοί μεδωνοί
μαυροί 1.20
πλάτος 49
παχος 10

7
ΔΙΩΝΟΥΣΟΔΟΡΟΣ
Διδοί μεδωνοί
μαυροί 1.2
πλάτος 43
παχος 9

8
ΕΠΙ
ΙΟΠΗΙ
Διδοί μαρμαρινοί
μαυροί 90
πλάτος 42
παχος 8

9
ΦΑΛΛΑΚΡΟΣ
Διδοί μεδωνοί
μαυροί 32
πλάτος 28
παχος 5

10
ΑΡΙΣΤΩ
Διδοί μεδωνοί
μαυροί 73
πλάτος 26
παχος 9

11
ΚΩΜΛΔΙΑ
ΧΑΙΡΕ
Διδοί μαρμαρινοί
μαυροί μετ' αλμ. 1
πλάτος 44
παχος 10

12
ΑΘΑΝΟΜΙΤΑ
Διδοί μεδωνοί
μαυροί 53
πλάτος 48
παχος 20

Στὸ ὀπισθόφυλλο εἰκονίζεται σελίδα ἀναφορᾶς πρὸς τὴν 'Α. Έτ. τοῦ φύλακα ἀρχαιοτήτων τῆς Τανάγρας Ἀλέκου Βασιλείου μὲ «τὰ σχήματα» ἐπιτομβίων στηλῶν ποὺ περισυνέλεγε κατὰ τὴν ἐκτέλεση τῆς ὑπηρεσίας του (ΑΑΕ Μάρτ. 1887).